

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
DIŞ TİCARET ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI TİCARET VE AB HUKUKU ANA BİLİM DALI
ULUSLARARASI TİCARET VE AB HUKUKU DOKTORA PROGRAMI

**BALKANLAR VE TÜRKİYE’DE YETKİLENDİRME,
GÖÇ YÖNETİŞİMİ VE İŞBİRLİĞİ: AVRUPA BİRLİĞİ
HUKUKU PERSPEKTİFİNDEN GÖÇ VE
SIĞINMACILARIN SORUNLARI**

Doktora Tezi

Armando ALİU

100039814

Danışman: Prof. Dr. Yücel OĞURLU

İstanbul, 2019

T.C. İSTANBUL TİCARET
ÜNİVERSİTESİ

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
DİŞ TİCARET
..... ENSTİTÜSÜ

DOKTORA TEZİ ONAY FORMU

Uluslararası Ticaret ve Avrupa Birliği Hukuku

Doktora programı öğrencisi..... Armando ALİU'nun
BALKANLAR VE TÜRKİYE'DE YETKİLENDİRME, GÖÇ YÖNETİŞİMİ VE İŞBİRLİĞİ: AVRUPA BİRLİĞİ
HUKUKU PERSPEKTİFİNDEN GÖÇ VE SİĞİNMACILARIN SORUNLARI.....başlıklı tez çalışması,
Enstitümüz Yönetim Kurulu 29./01./2019.tarih ve ...2019/135-13....sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından
oybirliği/oyçokluğu ile Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

UNVANI, ADI SOYADI

İMZA

TEZ DANIŞMANI : PROF. DR. YÜCEL OĞURLU

JÜRİ ÜYESİ : PROF. DR. HÜSEYİN HATEMİ

JÜRİ ÜYESİ : PROF. DR. MEHMET MELEMEN

JÜRİ ÜYESİ : PROF. DR. ALİ KEMAL YILDIZ

JÜRİ ÜYESİ : DR. ÖGR. ÜYESİ EBRU ŞENSÖZ MALKOÇ

İmza
Prof. Dr. Yücel Oğurlu
Prof. Dr. Hüseyin Hatemi
Prof. Dr. Mehmet Melemen
Prof. Dr. Ali Kemal Yıldız
Dr. Öğr. Üyesi Ebru Şensöz Malkoç

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

Özet	iii
Abstract	iv
Teşekkür	v
Tablolar Listesi	ix
Şekiller Listesi	xii
Kısaltmalar	xiii
Tanımlar	xvii
GİRİŞ.....	1

1. YETKİ KAVRAMI, YETKİ ÇEŞİTLERİ VE AB HUKUKUNDA YETKİLENDİRME	7
1.1. Yetki Nedir?.....	11
1.2. Verilmiş Yetkiler, Yetkilendirme İlkesi ve Sayılmış Yetkiler	13
1.3. Yetki Eksikliği ve Yargısal Denetim	15
1.4. Kendisini Yetkilendirme İlkesi ve Varoluştan Kaynaklanan Yetkiler	19
1.5. Zımni Yetkiler ve Ucu Açık Yetkiler	20
1.6. Münhasır (Tam) Yetki ve Paylaşılmış Yetki	22
1.7. AB Üyesi Devletlerin Eylemlerini Desteklemek, Koordine Etmek veya Tamamlamak Amacıyla Eylemlerde Bulunma Yetkisi	28
1.8. Yetki İkamesi İlkesi	32
1.9. Ölçülülük / Orantılılık İlkesi	36
1.10. AB Hukuku Perspektifinden Göç ve Sığınmanın Hangi Yetki Kategorileri İçerisinde Konumlandırılacağı Sorunu	40

2. GÖÇ YÖNETİŞİMİ VE SIĞINMACILAR SORUNU 44

2.1. Göç Yönetişimi'ne Kavramsal Bir Bakış	48
2.2. Sığınmacı ve Mülteci Kavramları Arasındaki Farklar	53
2.3. Batı Balkan Ülkeleri'nde Göç Yönetişimi ve Sığınmacılar Sorunu.....	57
2.4. Türkiye'de Göç Yönetişimi ve Sığınmacılar Sorunu	79
2.4.1. Türkiye'de Sığınmacılara Yönelik Uygulamalar: Hatay Örneği	80
2.4.2. Türkiye'de Göç Yönetişimi Mekanizması ve İşlevselliği	113
2.5. Göç Yönetişimi ve AB Ajansları	116
2.5.1. Avrupa İş Sağlığı ve Güvenliği Ajansı (EU-OSHA)	119
2.5.2. Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı (Frontex)	120
2.5.3. Avrupa Özgürlük, Güvenlik ve Adalet Alanında Büyük-Ölçekli Bilgi Teknolojileri Sistemlerinin Operasyonel Yönetimi Ajansı (EU-LISA)	122
2.5.4. Avrupa Sığınma Destek Ofisi (EASO)	123
2.5.5. Avrupa Hastalık Önleme ve Kontrol Merkezi (ECDC).....	125
2.5.6. Avrupa Yaşam ve Çalışma Koşullarını İyileştirme Vakfı (Eurofound) ..	126
2.5.7. Avrupa Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü (EIGE)	128
2.5.8. AB Yasa Uygulama Eğitim Ajansı (CEPOL)	129
2.5.9. Avrupa Polis Ofisi (Europol)	130
2.5.10. Avrupa Eğitim Vakfı (ETF)	132
2.5.11. AB Temel Haklar Ajansı (FRA).....	134
2.5.12. AB Adli İşbirliği Birimi (Eurojust)	137

3. AB ENTEGRASYONU BAĞLAMINDA GÖÇ STRATEJİSİ VE POLİTİKASI 141

3.1. AB Entegrasyon Teorileri	141
3.1.1. Yeni İşlevselcilik (Neo-Functionalism)	143
3.1.2. Hükümetlerarasıcılık (Intergovernmentalism) Teorisi	144
3.1.3. Liberal Hükümetlerarasıcılık (Liberal Intergovernmentalism) Teorisi ..	145
3.1.4. Yeni Kurumsalcılık (New Institutionalism) Teorisi	147
3.1.5. Ulusalüstüculük (Supranationalism)	149
3.1.6. Çok-katmanlı Yönetişim (Multilevel Governance)	151
3.1.7. Yapısalcılık (Constructivism) Teorisi	153

3.2. AB Entegrasyonunun Göç ve Sığınma Sorunlarına Etkisi	156
3.3. AB'nin Göç Stratejisi ve Politikası Kapsamında Batı Balkan Ülkeleri ve Türkiye İle İlişkileri.....	165
3.4. AB Temel Haklar Şartı Kapsamında Göç ve İnsan Hakları İlişkisi: Mülteciler İçin Küresel Mütabakat, Göç İçin Küresel Mütabakat ve Göçün İnsani Yönüne Genel Bir Bakış	183

4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ, BULGULARI, HİPOTEZLERİNİN TEST EDİLMESİ VE ÖNERİLERİ 193

4.1. Araştırmanın Yöntemi, Kapsamı ve Sınırlılıkları.....	193
4.1.1. Veri Toplama Araçları.....	204
4.1.2. Veri Analiz Teknikleri.....	206
4.2. Araştırmanın Bulguları ve Hipotezlerinin Test Edilmesi.....	207
4.2.1. Batı Balkan Ülkelerine Yönelik Bulgular	207
4.2.2. Türkiye’de İstanbul ve Bursa İllerinde Bulunan Akademisyenlere Yönelik Bulgular.....	210
4.2.3. Türkiye’de İstanbul ve Bursa İllerinde Bulunan Suriyeli Göçmen / Sığınmacılara Yönelik Bulgular.....	243
4.2.3.1. İstanbul’daki Suriyeli Göçmen / Sığınmacılara Yönelik Bulgular	243
4.2.3.2. Bursa’daki Suriyeli Göçmen / Sığınmacılara Yönelik Bulgular	254
4.2.4. Katılımcı Akademisyenlerin Göç ve Sığınmacı Sorunları İle İlgili Genel Görüşleri, Tespitleri ve Önerileri	265
4.3. Araştırmanın Önerileri ve Genel Değerlendirmeler	274

SONUÇ 289

EKLER.....294

KAYNAKÇA.....348

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Balkanlar ve Türkiye’de AB hukuku perspektifinden çok katmanlı düzeylerde kurumların ve ajansların göç yönetişimi bağlamında ne tür yetkiler ile donatıldıkları ve ne ölçüde işbirliği yaptıklarını incelemektir. Çalışmanın önemi, göç ile sığınmacıların sorunlarının Balkanlar ve Türkiye’de yetkili kurumlar ve ajanslar tarafından hangi meşru zeminde ve ne kadar etkili düzeyde uğraşıldığı ve kesin çözüm arandığını ve bu sorunların AB ile Balkanlar ve Türkiye ilişkilerine nasıl etki ettiğini vurgulamasıdır. Çalışmanın hedefi, AB, Balkanlar ve Türkiye arasında nasıl daha etkili bir göç yönetişimi ve işbirliği sağlanabileceği ve çok katmanlı düzeylerde bu üç bölgede yer alan ve göç ile sığınmacılar alanında yetkilendirilmiş olan kurumlar ve ajanslar arasında daha güçlü, istikrarlı ve sürdürülebilir koordinasyon, örgütlenme ve dayanışma yapılabileceğinin uygun yollarını aramaktır. Çalışmanın özgünlüğü şudur ki, bu çalışma AB hukuku perspektifinden yetkilendirme teorisi ve göç yönetişimine odaklanan ilk bilimsel araştırmadır. Ayrıca, bu çalışmada, AB, Balkanlar ve Türkiye arasında ortak bir göç stratejisi ve politikasının, ideal bir göç yönetişiminin ve proaktif planlama ile geleceğe yönelik iyimser senaryoların meşru zeminde daha işlevsel, pratik, çözüm-odaklı, üretken ve inovatif bir boyut kazanabileceği transdisipliner bir yaklaşım dikkate alınarak tartışılmıştır. Çalışmada, pozitivizm ve yapısalcılık araştırma paradigmaları teori-pratik perspektifinden senteze ulaşmak amacıyla dikkate alınmıştır. Bilimsel araştırma metodolojisi bağlamında hem nitel hem de nicel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemleri kapsamında derinlemesine mülakat tekniği, içerik analizi ve gözlemler yapılmıştır. Nicel araştırma yöntemleri bağlamında ise anket uygulaması ve istatistiksel veri analizi gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, çalışmada örnek olay yöntemi ve normatif yaklaşım kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yetkilendirme, Göç Yönetişimi, İşbirliği, AB Hukuku, Sığınmacılar

ABSTRACT

The purpose of this study is to examine to what extent institutions and agencies in frame of migration governance and multiple levels collaborate and what kind of competences they are conferred from the perspective of the EU law in the Balkans and Turkey. The importance of this study is to emphasise how migration and asylum seekers issues influence the relations amongst the EU, the Balkans and Turkey and on which legitimate grounds and effective levels these issues are tackled and what affordable concrete solutions are sought by authorised institutions and agencies in the Balkans and Turkey. The objective of this study is to seek appropriate ways for creating solidarity and organisation, and powerful, stable and sustainable coordination between institutions and agencies that have been authorities in the field of migration and asylum seekers in the EU, the Balkans and Turkey and how to ensure a more effective migration governance and collaboration between the institutions and agencies of these three regions at multiple levels. The originality of this study is that this study is the first scientific investigation which focuses on migration governance and competence theory from EU law perspective. Likewise, in this study, it was argued that a common migration strategy and policy, an ideal migration governance and proactive planning and future oriented optimistic scenarios on legitimate ground between the EU, the Balkans and Turkey can have a more functional, practical, solution-oriented, productive and innovative dimension by taking into account a transdisciplinary approach. In this study, positivism and constructivism research paradigms were taken into consideration from the perspective of theory-practice to attain synthesis. Both qualitative and quantitative research methods were used in frame of scientific research methodology. In-depth interview technique, content analysis and observations were conducted within the scope of qualitative research methods. Questionnaire application and statistical data analysis were conducted in the context of quantitative research methods. Furthermore, case study research method and normative approach were applied in this study.

Keywords: Competence, Migration Governance, Collaboration, EU Law, Asylum Seekers

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde çok sayıda kişi ve kurumun katkısı bulunmaktadır. Dolayısıyla, bu insanlara ve kurumlara minnettarlığımı sunmak isterim. Öncelikle, doktora tezi danışmanım Sayın Prof. Dr. Yücel OĞURLU'ya ve Hasan Kalyoncu Üniversitesi Öğretim Üyesi Sayın Prof. Dr. Ömer ÖZKAN'a gerek tez çalışmasında gerekse İstanbul Ticaret Üniversitesi Komşu ve Çevre Ülkeler Uygulama ve Araştırma Merkezi'nde yürütmekte olduğumuz “Çok-Katmanlı Yönetişim ve İşbirliği Bağlamında Göç ve Kültürlerarası Sivil Toplum Diyaloğu” başlıklı büyük ölçekli uygulamalı bilimsel araştırma projesi kapsamındaki yardımları için çok teşekkür ederim. Sakarya Üniversitesi'nden emekli diplomat T.C. Münih Başkonsolosluğu Eğitim Ataşesi Sayın Prof. Dr. İlyas ÖZTÜRK'e yapmış olduğu destekleri için minnettarım. Türk – Alman Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı Sayın Prof. Dr. Ali Kemal YILDIZ'a ve İstanbul Ticaret Üniversitesi'nden Hukuk Fakültesi Dekan Yardımcısı Sayın Dr. Öğr. Üyesi Ebru Şensöz MALKOÇ'a desteklerinden ötürü teşekkür ederim. Doktora yeterlilik sürecinde ve doktora tez izleme komitesi toplantılarında yapmış oldukları katkılardan ötürü İstanbul Ticaret Üniversitesi'nden muhterem Hocamız Sayın Prof. Dr. Hüseyin HATEMİ'ye ve Marmara Üniversitesi'nden Sayın Prof. Dr. Mehmet MELEMEN'e teşekkürü ve minnettarlığımı dile getirmeyi bir borç bilirim.

İstanbul Ticaret Üniversitesi Rektörlüğü'ne bağlı Yayın, Araştırma, Proje Koordinasyon Kurulu (YAPKO)'nun “YAPKO_22-2018/33” numaralı proje protokol kodlu ve “Düzenli Göç Kapsamında Yaşayan Göçmen İşçi ve İşverenlerin Yaşam Memnuniyeti: İstanbul ve Bursa Karşılaştırılması” başlıklı proje kapsamında yapmış oldukları desteklerinden ötürü proje ekibine çok teşekkür ediyorum. Ayrıca, Doktora Tezi kapsamında uygulanan “Türkiye'de İstanbul ve Bursa İllerinde Bulunan Üniversite ve Diğer Bilimsel Kuruluşlarda Çalışan Akademisyenlerin Göçmen ve Sığınmacıların Sorunlarına Bakışı” başlıklı anket çalışması için İstanbul Ticaret Üniversitesi Etik Kurulu tarafından kısa süre içerisinde onay yazısının hazırlanmasında katkısı olan Sayın Prof. Dr. Ahmet Hayri DURMUŞ'a teşekkür ederim.

Buna ilaveten, Sayın Prof. Dr. Yücel OĞURLU'ya hem İstanbul Ticaret Üniversitesi'nde akademik kariyerimdeki desteklerinden dolayı hem de tez çalışmalarının dışında özellikle proje çalışmaları ve üyesi olduğum KİYADER Akademi'deki desteklerinden dolayı ayrıca kendisine minnettar olduğumu belirtmek isterim.

“Suriyelilerin Yaşam Memnuniyeti”ni ölçmeye yönelik hazırlanan anketin Arapça'ya çevrilmesini sağlayan Antalya Bilim Üniversitesi'nden Sayın Doç. Dr. Bushra SOUMMAKIE'ye çok teşekkür ederim. Projeler ve tez kapsamında gerçekleştirdiğimiz bilimsel çalışmalarda katkılarından dolayı Kastamonu Üniversitesi'nden değerli meslektaşım ve kadim dostum Sayın Dr. Öğr. Üyesi Hakkı ÇILGINOĞLU'na çok teşekkür ediyorum.

Ayrıca, hem doktora tezi çalışmasının hem de İstanbul Ticaret Üniversitesi'nde yürütmekte olduğumuz projenin gelişmesinde büyük katkısı olan Oxford Üniversitesi, Uluslararası Kalkınma Departmanı, Uluslararası Göç Enstitüsü'nün doktora tezi çalışması kapsamında tarafıma sunmuş olduğu ziyaretçi araştırmacı desteği için çok teşekkür ederim (Bkz. EK 5). Bu kapsamda, Oxford Üniversitesi'ndeki araştırma sürecinde beni destekleyen Sayın Prof. Dr. Mathias CZAİKA'ya, Dr. Emma RUNDALL'a ve Sayın Ingrid LOCATELLI'ye çok teşekkür ederim. Tezin uygulama boyutunda yapmış olduğum mülakatlarda göstermiş oldukları içtenlik ve yardımlarından ötürü Hatay'ın Reyhanlı ilçesinden Sayın Hüseyin TUNÇER ve Dünya Şehit Çocukları Vakfı Antakya Şehit Çocukları Okulu Geçici Eğitim Merkezi Müdürü Sayın Emine KÖSE'ye ve Yayladağ Suriye Türkleri Eğitimi, Kültür ve Dayanışma Derneği Genel Sekreteri Sayın Ahmet VEZİR'e ve T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Hatay Yayladağ Yavuz Selim İlkokulu Müdürü ve yetkililerine çok teşekkür ederim.

Doktora tezi ve bilimsel araştırma projeleri kapsamında çok sayıda bilimsel yayın üretilmiştir.¹ Bu kapsamda, “Göç, Yoksulluk, İstihdam” temalı 2. Uluslararası

¹ 30112 sayılı ve 2 Temmuz 2017 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan “İstanbul Ticaret Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nde “3. Bölüm: Doktora Programı” m.23(2)'de ifade edildiği üzere “Tez savunma sınavına başvurabilmesi için öğrencinin, enstitü kurulu kararı ile belirlenen ulusal veya uluslararası endeksli dergilerde öğrencinin tez çalışmasından üretilmiş bir makalesinin yayınlanması veya yayınlanacağına dair kabul belgesini ibraz etmesi gerekir” hükmü dikkate alınmak suretiyle tez çalışması kapsamında bilimsel yayınlar üretilmiştir. T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün desteklemiş olduğu ve 23 Eylül 2016 tarihinde Konya'da Dedeman Hotel'de düzenlenen 2. Uluslararası Uygulamalı Bilimler Kongresi'nde bildiri sunulmuştur. Ayrıca, Politik,

Uygulamalı Bilimler Kongresi’nde sunduğumuz bildiriyi en iyi ilk 5 bildiri arasında seçerek bizleri onurlandıran ve ödül takdimi gerçekleştiren kongre bilim kurulu ve panel değerlendirme komitesine teşekkür ediyorum. Buna ilaveten, Neuchatel Üniversitesi’nden Sayın Dr. Elie MICHEL’e, Lisbon Üniversitesi’nden Sayın Dr. Anna LUDOVICI ve Koç Üniversitesi’nden Sayın Dr. Maissam NIMER’e teşekkür ederim. AB Bölgeler Komitesi’nden Sayın Martin GOSSET’e “EU MOOC Course - Make the Most of EU Resources for Your Region or City” başlıklı sertifikalı eğitim programındaki desteklerinden ötürü teşekkür ederim (Bkz. EK 13).

27-28 Eylül 2018 tarihleri arasında Sakarya Üniversitesi’nde düzenlenen “Uluslararası Göç ve İletişim Kongresi (IMCC 2018)” başlıklı bilimsel etkinlikte Bilim ve Hakem Kurulu Üyeliği, Düzenleme ve Yürütme Kurulu Üyeliği, Panel Başkanlığı (Bkz. EK 12) gibi görev ve sorumluluklar üstlenmemde yardımları olan Sakarya Üniversitesi’nden emekli diplomat T.C. Münih Başkonsolosluğu Eğitim Ataşesi Sayın Prof. Dr. İlyas ÖZTÜRK’e ve Kongre Düzenleme ve Yürütme Kurulu’na teşekkür ederim.

Bu çalışmanın zenginleşmesine katkı sağlayan kurum yetkililerine teşekkür ve hürmetlerimi sunarım. Bu kapsamda, başta T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi’ne (CİMER) ve sırasıyla T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’ne ve GİGM – Genel Müdür Yardımcısı Vekili Sayın Mehmet Sinan YILDIZ’a, GİGM – Göç, Politika ve Projeleri Dairesi Başkanlığı Göç Uzman Yardımcısı Sayın Sultan Merve MORKOÇ’a ve Sayın Merve KÜÇÜKİKİZ’e, T.C. İstanbul Valiliği, İstanbul İl Göç İdaresi Müdürlüğü’ne, İstanbul İGİM Özel Kalemli Sayın Kübra YIKILMAZ’a, İstanbul İGİM Uyum – İletişim Çalışma Grubu Başkanı Sayın Ceren HANÇER’e, İstanbul İGİM Kumkapı İl Göç İdaresi Müdürlüğü Koordinasyon Bürosu’ndan Sayın

Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi’nin (PESA) 24-26 Ağustos 2016 tarihleri arasında İstanbul Titanic Hotel Bayrampaşa’da düzenlemiş olduğu Uluslararası Politik, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Kongresi’nde (ICPESS 2016) bildiri sunulmuştur. 19-22 Mayıs 2017 tarihinde Bosna Hersek’in Saraybosna şehrinde bulunan Uluslararası Saraybosna Üniversitesi’nde düzenlenen Uluslararası Politik, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Kongresi’ne (ICPESS 2017) üç bildiri sunulmuştur. 13-14 Eylül 2018 tarihleri arasında İsviçre’nin Neuchatel şehrinde Neuchatel Üniversitesi bünyesinde “Graduate Conference of Migration and Mobility Studies” başlıklı bilimsel etkinlikte gönderdiğimiz bildiri kabul edilmiştir. Tez çalışması ve bilimsel araştırma projeleri kapsamında Sakarya Üniversitesi’nde 27-28 Eylül 2018 tarihleri arasında düzenlenen “Uluslararası Göç ve İletişim Kongresi’nde (International Migration and Communication Congress – IMCC 2018) iki bildiri sunulmuştur. Buna ilaveten, 26-28 Ekim 2018 tarihleri arasında çok sayıda yerel, ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşun desteklediği “Kartepi Zirvesi: Göç, Mültecilik, İnsanlık” başlıklı etkinliğe katılım sağlanmıştır.

Ercan ALPKIRAY’a, T.C. İstanbul Valiliği, İl Sivil Toplumla İlişkiler Müdürlüğü’nden İl Sivil Toplumla İlişkiler Müdür Vekili Sayın Ömer OKUMUŞ’a (Bkz. EK 17), T.C. Bursa Valiliği, Bursa İl Göç İdaresi Müdürlüğü’nden Psikolog Oğuzhan TOKSOY ile Bursa İl Göç İdaresi Müdürlüğü Uzman Yardımcısı Sayın Habib TANER’e ve Bursa Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şube Müdürlüğü’ne araştırma süresince yapmış oldukları destekler ve katkılar için minnetarlığımı belirtmek isterim.

Son olarak yaşamım boyunca yardımlarını ve desteklerini esirgemeyen annem Sayın Zize ALİU’ya ve doktora tezi uygulamasındaki katkılarından ötürü Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı İşletme Doktora bölümünde doktora tez aşamasında olan ağabeyim kıdemli araştırmacı Sayın Dorian ALİU’ya çok teşekkür ederim. Doktora sürecinde, yürüttüğümüz uluslararası projelerde ve gerçekleştirdiğimiz bilimsel çalışmalarda sadece teoride değil bunun yanı sıra uygulamada da çok önemli neticelere vardık ve çok kritik çalışmaları gerçekleştirdik. “Hiçbir insan yasadışı değildir” düsturu ile hareketle başladığımız bu uzun ince yola bilimin ve bilginin yardıma ihtiyaç duyan insanların yararına kullanılması için emek ve çaba sarfedilmiştir. Umulur ki, bütün bu gayret ve emek ihtiyaç sahiplerine manevi bir destek ve katkı mahiyeti taşır.

TABLÖLER LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 3.1 AB Entegrasyon Teorileri, Öncüleri ve Etkileri.....	141
Tablo 3.2 Batı Balkan Ülkelerinde Demografik Denge (+1000)	167
Tablo 4.1 Batı Balkan Ülkelerinde Demokrasi ve Yönetişim Faktörlerinin İstatistiksel Göstergeleri (2005 - 2016).....	208
Tablo 4.2 Batı Balkan Ülkelerinde Demokrasi ve Yönetişim Faktörlerinin Pearson Korelasyon Analizi	209
Tablo 4.3 Akademisyenlerin Demografik Özelliklerinin Dağılımı	211
Tablo 4.4 Katılımcıların Sosyal Uyum, Göç Yönetişimi ve İşbirliğine İlişkin Ölçekte Bulunan İfadeler Verdikleri Puanların Betimleyici İstatistikleri	212
Tablo 4.5 Devletin Bölgesel ve Uluslararası İşbirliği Yapmasının Etkisi	214
Tablo 4.6 Devletin Komşu Ülkelerle İşbirliği Yapmasının Etkisi	214
Tablo 4.7 Devlet Kuruluşlarının Rolü	215
Tablo 4.8 Devletin AB Kurumları ve Ajansları ile İşbirliği Yapmasının Etkisi.....	215
Tablo 4.9 Devletin BM Kurumları ve Ajansları ile İşbirliği Yapmasının Etkisi.....	216
Tablo 4.10 Devletin Düzenli ve Güvenli Göç Mekanizmasına Geçişinin Etkisi.....	216
Tablo 4.11 Devletin Kurumsal Kapasite Arttırımının Etkisi.....	217
Tablo 4.12 Devletin Uluslararası Anlaşmalara Taraf Olmasının Etkisi	217
Tablo 4.13 Devletin İş Göçü Yönetiminde Reform Arttırımının Etkisi	218
Tablo 4.14 Devletin Uluslararası Göç Düzenlemelerini Uygulamasının Etkisi	218
Tablo 4.15 Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü.....	219
Tablo 4.16 Devletin Göçmen ve Sığınmacı Haklarının Arttırımının Etkisi.....	220
Tablo 4.17 Ulusal Göç Mevzuatının Uluslararası Göç Mevzuatı ile Uyumlaştırılması	220
Tablo 4.18 Türk Vatandaşlarına Verilen Maaşın Aynısının Verilmesi	221
Tablo 4.19 Çocuklarının, Göçmen / Sığınmacı Çocukları İle Arkadaşlığı	221
Tablo 4.20 Uluslararası Göç ve Sığınmacılar Hukukunun Türkiye’de Uygulanması..	222
Tablo 4.21 Sorunların Bilimsel Platformlarda Tartışılmasının Önemi.....	222
Tablo 4.22 Derneklerin ve Vakıfların Rolü	223

Tablo 4.23 Ulusal Göç Mevzuatının Avrupa Birliği Hukuku ve Müktesebatı İle Uyumlaştırılması	223
Tablo 4.24 Araştırma Merkezlerinin Rolü	224
Tablo 4.25 Göçmenlerle ve Sığınmacılarla Bir Arada Çalışmaktan Memnuniyet	224
Tablo 4.26 İçişleri Bakanlığı GİGM'nin Yetkilerinin Arttırılmasının Önemi	225
Tablo 4.27 Göçmen / Sığınmacı Aileleriyle Aynı Binada Oturmak.....	225
Tablo 4.28 GİGM'nin Oluşturduğu Göç Kurulu'nun Yetkilerinin Arttırılması	226
Tablo 4.29 Devlet Okulları ve Hastanelerinden Yararlanmak İçin Devlet Desteğinin Sağlanması	226
Tablo 4.30 AB Hukuku ve Müktesebatı Kapsamında Geliştirilen Formüllerin Türkiye'de Uygulanması	227
Tablo 4.31 Göç İdaresi İl Müdürlüğü'nün Yetkilerinin Arttırılması	227
Tablo 4.32 Bilimsel Düşünce Kuruluşlarının ve Epistemik Toplulukların Rolü	228
Tablo 4.33 Sektörel ve Profesyonel Kuruluşların Rolü	228
Tablo 4.34 Üniversitelerin Rolü	229
Tablo 4.35 Göç İdaresi İl Müdürlüğü'nün Oluşturduğu Alt Birimlerinin Yetkilerinin Arttırılması.....	229
Tablo 4.36 Sosyal Uyum, Göç Yönetişimi ve İşbirliği Algısına İlişkin Faktör Analizi Sonuçları	230
Tablo 4.37 Katılımcıların Göçmen / Sığınmacı Yaşam Memnuniyet Algısına İlişkin Ölçekte Bulunan İfadelere Verdikleri Puanların Betimleyici İstatistikleri	232
Tablo 4.38 Eğitim Amaçlı Göçmenlerin / Sığınmacıların Elde Ettikleri Kazançtan Memnuniyet	234
Tablo 4.39 Eğitim Amaçlı Göçmenlerin / Sığınmacıların Aldıkları Eğitim Memnuniyeti.....	234
Tablo 4.40 Eğitim Amaçlı Göçmenlerin / Sığınmacıların Birlikte Yaşadıkları Kişilerle Memnuniyeti.....	235
Tablo 4.41 Göçmenlerin / Sığınmacıların Yaşadıkları Konuttan Memnuniyeti	235
Tablo 4.42 Göçmenlerin / Sığınmacıların Yaşadıkları Semt ve Mahalleden Memnuniyeti.....	236
Tablo 4.43 Göçmenlerin / Sığınmacıların Kişisel Sağlık Memnuniyeti.....	236

Tablo 4.44 Akademisyenlerin Göçmen / Sığınmacı Yaşam Memnuniyetine Yönelik Algısına İlişkin Faktör Analizi Sonuçları.....	237
Tablo 4.45 Cinsiyete Göre Akademisyenlerin Memnuniyet Algısının t-Testi Sonuçları.....	239
Tablo 4.46 Akademisyenlerin Göçmen / Sığınmacı Profiline Göre Yerleşiklik Derecesi	241
Tablo 4.47 İstanbul'daki Suriyeli Göçmen / Sığınmacıların Demografik Özelliklerinin Dağılımı	244
Tablo 4.48 İstanbul'daki Suriyeli Göçmen / Sığınmacıların Yerleşiklik Düzeyi ve Mutluluk Kaynağı Dağılımı	245
Tablo 4.49 İstanbul'daki Göçmenlerin / Sığınmacıların Memnuniyet Algısına İlişkin Ölçekte Bulunan İfadeler Verdikleri Puanların Betimleyici İstatistikleri	246
Tablo 4.50 İstanbul'daki Göçmenlerin / Sığınmacıların Çalışma Hayatı ve İşyerinde Sorunlarla Karşılaşması.....	249
Tablo 4.51 İstanbul'daki Suriyeli Göçmenlerin / Sığınmacıların Bireysel ve Kamu Hizmetlerinden Memnuniyet Algısına İlişkin Faktör Analizi Sonuçları ...	250
Tablo 4.52 Cinsiyete Göre İstanbul'daki Suriyeli Göçmen / Sığınmacıların Kamu Hizmeti ve Yardımı Algısının t-Testi Sonuçları	253
Tablo 4.53 Bursa'daki Suriyeli Göçmen / Sığınmacıların Demografik Özelliklerinin Dağılımı	254
Tablo 4.54 Bursa'daki Suriyeli Göçmen / Sığınmacıların Yerleşiklik Düzeyi ve Mutluluk Kaynağı Dağılımı	255
Tablo 4.55 Bursa'daki Göçmenlerin / Sığınmacıların Memnuniyet Algısına İlişkin Ölçekte Bulunan İfadeler Verdikleri Puanların Betimleyici İstatistikleri	257
Tablo 4.56 Bursa'daki Göçmenlerin / Sığınmacıların Çalışma Hayatı ve İşyerinde Sorunlarla Karşılaşması.....	259
Tablo 4.57 Bursa'daki Suriyeli Göçmenlerin / Sığınmacıların Bireysel ve Kamu Hizmetlerinden Memnuniyet Algısına İlişkin Faktör Analizi Sonuçları ...	260
Tablo 4.58 Cinsiyete Göre Bursa'daki Suriyeli Göçmen / Sığınmacıların Memnuniyet Algısının t-Testi Sonuçları	262

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil 1.1	Lisbon Antlaşması Öncesi ve Sonrası AB'nin Yapısındaki Değişim	9
Şekil 1.2	Ölçülülük İlkesi Düşüncesinin Ükelere Göre Tarihsel Gelişimi	37
Şekil 2.1	Göç Yönetişimi Endeksi Modeli	49
Şekil 2.2	Batı Balkan Bölgesi'nde 2014-2015 Dönemi Kıyaslamalı Göçmen ve Sığınmacı Rotaları ve Geçiş Akımları	77
Şekil 3.1	Yeni Kurumsalcılık Teorisi'nin Üç Boyutu ve Odaklandıkları Alanlar	147
Şekil 3.2	AB Ulusalüstü Alanı ve Mekanizması.....	151
Şekil 3.3	Batı Balkanların Kıyaslamalı Politik, Yargısal ve Sosyal Göstergeleri.....	170
Şekil 4.1	Sentez'e Ulaşmak İçin Uygulanan İki Karşıt Paradigma: Pozitivizm ve Yapısalcılık.....	194
Şekil 4.2	Batı Balkan Ülkelerinin Haritası	198
Şekil 4.3	GİGM Verilerine Göre Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı	201
Şekil 4.4	İstanbul Büyük Şehir Belediyesi İstanbul İlçeleri Haritası	202
Şekil 4.5	Bursa'nın İlçeleri Haritası.....	203
Şekil 4.6	Topkapı Sarayı'nın Girişindeki Kitabeye Yazılmış Yazı “Yâ Valiyete Külli Mazlûm (Tüm Mazlumların Sığınağı)	275

KISALTMALAR

AAET	: Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (<i>European Atomic Energy Community – EAEC</i>)
AB	: Avrupa Birliği (<i>European Union – EU</i>)
ABA	: Avrupa Birliği Antlaşması (<i>Treaty on European Union – TEU</i>)
ABAD	: Avrupa Birliği Adalet Divanı (<i>Court of Justice of the European Union – CJEU</i>)
ABİHA	: Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma (<i>Treaty on the Functioning of the European Union – TFEU</i>)
ABTHŞ	: Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı (<i>The Charter of Fundamental Rights of the European Union - CFREU</i>)
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu (<i>European Economic Community – EEC</i>)
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (<i>European Court of Human Rights – ECtHR</i>)
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (<i>European Convention on Human Rights - ECHR</i>)
AKÇT	: Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (<i>European Coal and Steel Community – ECSC</i>)
AMB	: Avrupa Merkez Bankası (<i>European Central Bank – ECB</i>)
AP	: Avrupa Parlamentosu
ATS	: Avrupa Tek Senedi (<i>Single European Act – SEA</i>)
AvAD	: Avrupa Adalet Divanı (<i>European Court of Justice – ECJ</i>)
BBÜ	: Batı Balkan Ülkeleri (<i>Western Balkan Countries – WBCs</i>)
Bkz.	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler (<i>United Nations – UN</i>)
CEAS	: Ortak Avrupa Sığınma Sistemi (<i>Common European Asylum System</i>)
CEPOL	: Avrupa Birliği Yasa Uygulama Eğitim Ajansı (<i>European Union Agency for Law Enforcement Training</i>)
EACEA	: Eğitim, Görsel-İşitsel ve Kültür Yürütme Ajansı (<i>Education, Audiovisual and Culture Executive Agency</i>)

EAFRD	: Avrupa Kırsal Kalkınma İçin Tarımsal Fonu (<i>European Agricultural Fund for Rural Development</i>)
EAM	: Avrupa Göç Gündemi (<i>European Agenda on Migration</i>)
EAS	: Avrupa Güvenlik Gündemi (<i>European Agenda on Security</i>)
EASO	: Avrupa Sığınma Destek Ofisi (<i>European Asylum Support Office</i>)
ECDC	: Avrupa Hastalık Önleme ve Kontrol Merkezi (<i>European Centre for Disease Prevention and Control</i>)
EDF	: Avrupa Kalkınma Fonu (<i>European Development Fund</i>)
EES	: Giriş-Çıkış Sistemi (<i>Entry-Exit System</i>)
EGM	: Emniyet Genel Müdürlüğü
EIGE	: Avrupa Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü (<i>European Institute for Gender Equality</i>)
EMCDDA	: Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (<i>European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction</i>)
EMFF	: Avrupa Denizcilik ve Balıkçılık Fonu (<i>European Maritime and Fisheries Fund</i>)
EMSC	: Avrupa Göçmen Kaçakçılığı Merkezi (<i>European Migrant Smuggling Centre</i>)
ENP	: Avrupa Komşuluk Politikası (<i>European Neighbourhood Policy</i>)
ERDF	: Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (<i>European Regional Development Fund</i>)
ESF	: Avrupa Sosyal Fonu (<i>European Social Fund</i>)
ESI	: Avrupa Yapısal ve Yatırım Fonları (<i>European Structural and Investment Fund</i>)
ESKHS	: Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi
ETF	: Avrupa Eğitim Vakfı (<i>European Training Foundation</i>)
EU-LISA	: Avrupa Özgürlük, Güvenlik ve Adalet Alanında Büyük-Ölçekli Bilgi Teknolojileri Sistemlerinin Operasyonel Yönetimi Ajansı (<i>European Agency for the Operational Management of large-scale IT Systems in the Area of Freedom, Security and Justice</i>)
EU-OSHA	: Avrupa İş Sağlığı ve Güvenliği Ajansı (<i>European Agency for Safety and Health at Work</i>)

Eurofound	: Avrupa Yaşam ve Çalışma Koşullarını İyileştirme Vakfı (<i>European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions</i>)
Eurojust	: Avrupa Birliği Adli İşbirliği Birimi (<i>EU Agency for Criminal Justice Cooperation</i>)
EuropeAid	: Avrupa Birliği İnsani Yardım (<i>European Union Humanitarian Aid</i>)
Europol	: Avrupa Polis Ofisi (<i>European Police Office</i>)
Eurostat	: Avrupa Birliği İstatistik Kurumu (<i>EU Statistical Office</i>)
Eurosur	: Avrupa Sınır Gözetim Sistemi (<i>European Border Surveillance System</i>)
FRA	: Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı (<i>European Union Agency for Fundamental Rights</i>)
Frontex	: Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı (<i>European Border and Coast Guard Agency</i>)
GAMM	: Göç ile Hareketlilik için Küresel Yaklaşım (<i>Global Approach to Migration and Mobility</i>)
GİGM	: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
GİKM	: Göç İçin Küresel Mütabakat (<i>Global Compact for Migration</i>)
IMISCOE	: Uluslararası Göç, Entegrasyon ve Sosyal Uyum (<i>International Migration, Integration and Social Cohesion</i>)
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü (<i>International Organisation for Migration</i>)
IPA	: Katılım Öncesi Yardım Aracı (<i>Instrument for Pre-accession Assistance</i>)
IRO	: Uluslararası Mülteci Örgütü (<i>International Refugee Organisation</i>)
İHEB	: İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (<i>Universal Declaration of Human Rights – UDHR</i>)
LSC	: Yerel Schengen İşbirliği (<i>Local Schengen Cooperation</i>)
m.	: Madde
MİKM	: Mülteciler İçin Küresel Mütabakat (<i>Global Compact on Refugees</i>)
MSHS	: Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi (<i>United Nations International Covenant on Civil and Political Rights</i>)
NGO	: Hükümet-dışı Kuruluş (<i>Non-Governmental Organisation</i>)
ODGP	: Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (<i>Common Foreign and Security Policy – CFSP</i>)
RTP	: Kayıtlı Gezgin Programı (<i>Registered Traveller Programme</i>)
s.	: Sayfa

SAA	: İstikrar ve Ortaklık Anlaşması (<i>Stabilisation and Association Agreement</i>)
SAP	: İstikrar ve Ortaklık Süreci (<i>Stabilisation and Association Process</i>)
SBS	: Schengen Bilgi Sistemi (<i>Schengen Information System – SIS</i>)
SEECF	: Güney Doğu Avrupa İşbirliği Süreci (<i>South East European Cooperation Process</i>)
SEMA	: Suriye Yurtdışı Tıp Merkezi (<i>Syrian Expatriate Medical Association</i>)
SIRENE	: Ulusal Girişlerde Ek Bilgi Talebi (<i>Supplementary Information Request at the National Entries</i>)
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (<i>Союз Советских Социалистических Республик - СССР</i>)
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu (<i>Civil Society Organisation – CSO</i>)
SVC	: Schengen Vize Kanunu (<i>Schengen Visa Code</i>)
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (<i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation</i>)
UNDESA	: Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Dairesi (<i>United Nations Department of Economic and Social Affairs</i>)
UNFPA	: Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (<i>United Nations Population Fund</i>)
UNHCR	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (<i>United Nations High Commissioner for Refugees</i>)
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (<i>United Nations International Children's Emergency Fund</i>)
UNITAR	: Birleşmiş Milletler Eğitim ve Araştırma Enstitüsü (<i>United Nations Institute for Training and Research</i>)
UNRISD	: Birleşmiş Milletler Sosyal Kalkınma Enstitüsü (<i>United Nations Research Institute for Social Development</i>)
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu
3RP	: Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı (<i>3RP Regional Refugee & Resilience Plan</i>)

TANIMLAR

Aile Birleşimi (*Family Reunification/Reunion*): Zorla ya da gönüllü göç nedeniyle birbirinden ayrı düşmüş aile üyelerinin menşei ülke dışında başka bir ülkede, yeniden biraraya gelmeleri sürecidir. Bu süreç, kabul konusunda devletin belirli bir derecede takdir yetkisi olduğuna işaret eder (IOM, 2009, s. 1).

Coğrafi Kısıtlama (*Geographic Limitation*): 1951 Cenevre Sözleşmesi kapsamında mülteciler için uygulanan coğrafi sınırlama kurallarıdır. Coğrafi kısıtlama olarak da nitelendirilmektedir. Türkiye, Bakanlar Kurulu'nun 1 Temmuz 1968 tarihli kararıyla Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü'ne katılmıştır. Ancak 1951 Sözleşmesi'nde koyduğu coğrafi kısıtlamayı kaldırmamıştır. Buna göre Türkiye, Avrupa Konseyi ülkeleri dışından gelen kişilere mülteci statüsü vermemektedir. 1951 Cenevre Sözleşmesi'ni ciddi bir "coğrafi sınırlama" içerisinde kabul eden Türkiye, Avrupa Konseyi ülkelerinden gelenleri mülteci olarak kabul ederken, diğer ülkelerden gelip sığınma talep edenlere bu hakkı tanımamaktadır (Servantie, 2017, s. 11).

Geçici Koruma (*Temporary Protection*): YUKK m. 91'e göre geçici koruma; "ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla 'kitlesel' olarak bir ülkenin sınırlarına gelen veya sınırlarını geçen yabancılar" şeklinde tanımlanmıştır (GİGM, 2013, s. 41).²

Göç (*Migration*): "Uluslararası bir sınırı geçerek veya bir Devlet içinde yer değiştirmek. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna, mülteciler, yerinden edilmiş kişiler, yerinden çıkarılmış kişiler ve ekonomik göçmenler dâhildir (IOM, 2009, s. 22)."³

Göçmen (*Migrant*): "Göçmen teriminin, 'kişisel rahatlık' amacıyla ve dışarıdan herhangi bir zorlama unsuru olmaksızın ilgili kişinin hür iradesiyle göç etmeye karar

² Araştırmada "geçici koruma" kavramı Türk mevzuatına göre değil, uluslararası sığınma mevzuatına göre tartışılmıştır. Aynı şekilde, "geçici koruma başvurusu" kavramı da Türk mevzuatına göre değil, uluslararası sığınma mevzuatına göre tartışılmıştır.

³ Bu çalışmada, Türk hukukuna göre göç kavramı incelenmemiş, uluslararası göç mevzuatına göre göç kavramı tanımlanmıştır. Bir başka deyişle, çalışmada bir üst kavram olarak göç kavramı kullanılmış ve tüm zorunlu göç formlarını içerecek şekilde tartışılmıştır.

verdiği durumları kapsadığı kabul edilmektedir. Dolayısıyla, göçmen kavramı hem maddî ve sosyal durumlarını iyileştirmek hem de kendileri veya ailelerinin gelecekte beklentilerini arttırmak için başka bir ülkeye veya bölgeye göç eden kişi ve aile fertlerini kapsamaktadır (IOM, 2009, s. 22).”⁴

Göç Yönetişimi (*Migration Governance*): Göç yönetişimi; bireyleri, hükümet ve hükümet-dışı organizasyonları, özel sektörü ve sivil toplum kuruluşlarını içeren, geniş bir aktör yelpazesine sahip olan, göç ile ilgili kurumsal kapasite, göçmen hakları, güvenli ve düzenli göç, emek göçü yönetimi, bölgesel ve uluslararası işbirliği ve diğer partnerlikler gibi etki faktörlerini kapsayan karmaşık bir etkileşim ağıdır (The Economist Intelligence Unit, 2016, s. 12).

İkincil Koruma (*Subsidiary Protection*): YUKK m.63’e göre “mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde; (1) ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek; (2) işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak; (3) uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilmektedir (GİGM, 2013, ss. 27-28).”

Mülteci (*Refugee*): UNHCR tüzüğündeki kriterlere uygun olan ve Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 tarihli Cenevre Konvansiyonu veya Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolüne taraf olan bir ülkede bulunup bulunmaması veya bu hukuki belgeler uyarınca ev sahibi ülke tarafından mülteci olarak tanınıp tanınmaması farketmeksizin, Yüksek Komiserlik tarafından sağlanan BM korumasından yararlanmaya hak kazanan kişidir. “İrki, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden, ilgili ülkenin

⁴ Türk hukukundaki İskân Kanunu’nda yer verilen göçebe, göçmen, serbest göçmen, ihtiyârî göç, iskânlı göçmen, münferit göçmen, toplu göçmen gibi tanımlamalar araştırmanın kapsamı dışında tutulmuştur. Ayrıca, İskân Kanunu’nda yapılan göçmen tanımlarında ifade edilen “Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olma” prensibi de uluslararası göç mevzuatı açısından göç kavramının ele alınmasından dolayı araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır.

korumasından yararlanmak istemeyen kişidir (1967 Protokolü ile değişik Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Cenevre Konvansiyonu, m.1A/2) (IOM, 2009, ss. 42-43).

Mülteci Hukuku (*Refugee Law*): Mültecilere yönelik koruma standartlarını içeren uluslararası teamül hukuku ve çeşitli uluslararası, bölgesel ve ulusal belgelerin dâhil olduğu bir bütündür. Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi mülteci hukukunun temel taşıdır. Lisbon Sözleşmesi'nin 2009'da yürürlüğe girmesiyle birlikte, Birlik hukuk düzeni içinde bağlayıcılık kazanan 7 Aralık 2000 tarihli AB Temel Haklar Şartı'nın, iltica hakkı başlığını taşıyan 18'inci Maddesi'nin "İltica hakkı, mültecilerin statüsüne ilişkin 28 Temmuz 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve 31 Ocak 1967 tarihli Protokol'ün kuralları gözetilerek ve AB'yi Kuran Antlaşma'ya uygun olarak teminat altına alınır" ifadesiyle iltica hakkı, AB hukuku düzeninde bir temel hak olarak tanınmıştır (Servantie, 2017, s. 37).

Sığınma Başvurusu (*Asylum Application*): Sığınma başvurusu bireysel olarak kişilerin yasal veya yasadışı olarak giriş yaptıkları ülkeye nasıl geldikleri dikkate alınmaksızın koruma talebinde bulunabilme haklarının herkese verilebilmesini ifade etmektedir (Eurostat, 2010, s. 199). Şunu da belirtmek gerekir ki, 1951 Cenevre Konvansiyonu'na göre mülteci olarak sayılmayan bazı insanların da bir ülkede geçici veya kalıcı olarak ikincil koruma veya insani koruma kapsamında sığınma başvurusunu yapma hakları bulunmaktadır.

Sığınmacılar (*Asylum Seekers*): İlgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve mültecilik statüsüne ilişkin yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kişilerdir. Olumsuz bir karar çıkması sonucunda bu kişiler ülkeyi terketmek zorundadırlar. Eğer kendilerine insani ya da diğer gerekçeler sebebiyle ülkede kalma izni verilmemişse bu kişiler ülkede düzensiz bir durumda bulunan herhangi bir yabancı gibi sınırdışı edilebilirler (IOM, 2009, s. 49).⁵

Şartlı Mülteci (*Conditional Refugee*): YUKK m.62'ye göre "Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba

⁵ Türk hukukunda sığınmacı kavramı daha dar kapsamda kullanılmaktadır. YUKK kapsamındaki sığınmacı kavramı geçici koruma kapsamındaki kişileri içermektedir. Ancak, bu çalışmada IOM'in sığınmacı tanımı referans alınmıştır.

mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir (GİGM, 2013, s. 27).

Vatansız Kişi (*Stateless Person*): Vatansız Kişilerin Hukuki Statüsüne İlişkin BM Sözleşmesi m.1'e göre vatansız kişi, kendi yasalarının işleyişi içinde hiçbir Devlet tarafından vatandaş olarak sayılmayan bir kişi olarak tanımlanmıştır (UNHCR, 1954, s. 6).

Zorunlu Göç (*Forced Migration*): Uluslararası sınırları aşarak veya ülkeleri içinde yerinden edilme veya istek dışı yer değiştirmenin birçok çeşidini kapsayan genel çerçevesi belirlenmemiş bir terimdir (UNHCR, 2016a, s.1). Sığınmacılar (*asylum seekers*) ile mültecilerin (*refugees*) kavramsal açıdan ortak noktası her iki kesimin de “zorunlu göç (*forced migration*)” kapsamında değerlendirilmeleridir. Mülteciler ve sığınmacılar, ekonomik veya başka nedenlerle hareket eden gönüllü göçmenlerden (*voluntary migrants*) ziyade, zulümden veya çatışmalardan kaçmak için evlerinden kaçan zorunlu göçmenlerdir (*forced migrants*) (Castles et al., 2014, s. 221).

GİRİŞ

Türkiye ve Batı Balkan Ülkeleri'nin (BBÜ) Avrupa Birliği (AB) ile bütünleşme sürecinde ulusal düzeydeki göç ve sığınmacılar hukuku ve düzenlemeleri AB hukuku ve uygulamaları ile hukuki harmonizasyon süreci çerçevesinde dönüşüme ve değişime uğramıştır. Türkiye ve BBÜ'nün Avrupa demokrasisinin temel karakteristiklerini bünyesinde barındıran sistematik bir yapıya ve imaja sahip oldukları söylenebilir. AB'nin dış politikaları ve genişleme stratejilerinin Türkiye ve BBÜ'nün göç politikaları ve göç dinamiklerinde öncelik alanlarının belirlenmesinde anlamlı bir etkisi vardır. Bu açıdan bakıldığında, uluslararası göç bağlamında göç-alan ile göç-gönderen ülkelerin göçmen ve sığınmacıların sorunları ile ilişkili konularda çeşitli paydaşlar ve kurumlar arasında işbirliği düzeylerinin artırılmasına yönelik çalışmalara ve faaliyetlere ihtiyaç duyulmaktadır.

Göç, iltica ve sığınmacılar meseleleri çok-katmanlı yönetişimin farklı düzeyleri arasında yetki ve görevlendirme transferlerinin gerçekleşmesi ile daha belirgin olarak hissedilebilmektedir. Örneğin; yıllardır evrensel insan hakları ve insan onuru, işçi hakları, göçmen ve sığınmacı hakları dünyada uluslararası hukuk, AB'de ise ulusüstü (*supranational*) AB hukuku kapsamı içerisinde değerlendirilmiştir. Bu uluslararası ve ulusüstü düzenlemeler AB'ye Üye Devletler üzerinde yalnızca bir baskı mekanizması kurmamakta, buna ilaveten klasik anlamdaki ulus-devlet konseptinin (egemenlik, yargı bağımsızlığı vb. gibi) yeniden şekillenmesine neden olmaktadır. Brüksel'deki AB kurumlarının günümüz Suriyeli Sığınmacılar Krizi'ne karşı olan tutumu ve BBÜ ile Türkiye'de AB uyum süreci kapsamında AB'nin gerçekleştirmiş olduğu göç ve sığınmacılar ile ilgili çalışmalar, göç yönetişiminin ve çok-katmanlı yönetişimin AB ulusüstü düzeyde genel olarak yetki gücünü merkezileştirmek yerine, ulusal ve hatta yerel düzeyde yetkilendirme ve güç aktarımının gerçekleştirildiği eğilimi görülmektedir. Ulusüstü bağlayıcı kararlardan kaçınmak elbette Brüksel yönetimine büyük avantajlar sağlayabilmektedir. Şöyle ki, hükümetlerötesi (*transgovernmental*) ilişkilerin yine daha önce klasik ulus-devlet sistemi içerisinde gerçekleşen hükümetlerarası (*intergovernmental*) düzeye indirgenmesi küresel sorunların çok-katmanlı yönetim perspektifinde katmanlar arasında kaybolması veya belirli ölçüde önemini yitirmesine

neden olabilmektedir. Küresel sorunlara ulusal-yerel diyalektik ölçeğinde çözüm aramak bazı risk ve sorunları beraberinde getirebilir. Kuşkucu bir sosyal bilimci, küresel sorunlar için kesin çözümlerin ulusal-yerel diyalektik içerisinde aranmasının optimal ve sürdürülebilir olmayan ve durumsal koşulların etkileyeceği bir çözüm olabileceğini iddia edebilir. Bu noktada, “neden küresel sorunlar ulusal ve yerel düzeylerde çözüme itiliyor?” sorusu düşündürücü olabilmektedir. Neden küresel ve ulusalüstü düzeylerde yetki kullanımından ve sorumluluk almaktan kaçınılmaktadır? Neden politik, ekonomik, kültürel, sosyolojik ve hukuki boyutlarda kapsayıcılıktan (*inclusiveness*) çok çıkarıcı / fırsatçı (*pragmatic / opportunistic*) bir yaklaşım benimseniyor? Neden karşılıklı çok-boyutlu ilişkilerde aşınma (*diffusion*) ve ıraksama (*divergence*) daha stratejik ve akılcı yaklaşımlar olarak görülüyor?

Suriyeli sığınmacılar sorununun büyümesi ve göç dalgalarının iyi yönetilememesi sadece AB’nin ortak bir göç politika ve stratejisinin olmadığını göstermemekte, bunun yanı sıra AB’nin ulusalüstü yönetim mekanizmasının ve AB çok-katmanlı yönetişiminin etkililiğinin düşük bir düzeyde olduğunu ve AB’ye Üye Devletler içerisindeki karşılıklı çok-boyutlu ilişkilerde yüksek düzeyde bir aşınmanın ve ıraksama eğiliminin olduğunu göstermektedir. Bu kapsamda, AB içerisinde yer alan yönetsel sorunların Birleşik Krallığın AB’den çıkma referandumu (*Brexit*) ile çok farklı yönere gideceği muhakkaktır. Günümüzde, AB’nin dağılması tehdidinden daha önemli bir sorun açığa çıkmıştır. Bu sorun, AB sisteminin parçalanması sorunudur. Schengen Antlaşması’nın değişmesi, Lisbon Antlaşması’nın revize edilmesi ve ABAD’ın otoritesinin sarsılması, ulusalüstü bağlayıcı olan hukuki kararların politik konjonktüre entegre edilmesi vb. gibi *sui generis* olan ulusalüstü sistemin pasifize edilerek tıpkı AB anayasa taslağı tartışmalarında olduğu gibi AB’ye Üye Devletler’in anayasaları üzerindeki baskı mekanizmasının ve Birlik hukukunun Üye Devletler’in ulusal hukukundan önce gelmesinin (*supremacy*) ve Birlik hukukunun önceliğinin (*primacy*) etkililiğini azaltmaya yönelik eğilimlerin artması AB’ye Üye Devletler’in kendi içlerine dönmelerini sağlamakta; ekonomik, politik, sosyo-kültürel ve hukuki çerçevede ulusal kurumlarının yetkilerinin arttırılması ve yerel düzeyde çözüm arayışlarının sağlanmasına zemin hazırlamıştır.

BBÜ ve Türkiye son zamanlarda AB'ye yönelik göçmen ve sığınmacıların ana rotasını oluşturmaktadır. Bu nedenle, araştırmanın amacı bilhassa bu rotayı mercek altına alarak AB'nin BBÜ ve Türkiye ile olan dış ilişkileri, dayanışma ve işbirliğini daha ayrıntılı olarak incelemektir. Buna ilaveten, araştırma AB'nin uyguladığı göç ve sığınmacılar hukukunun AB uyum süreci kapsamında BBÜ ile Türkiye'de nasıl bir hukukî harmonizasyon süreci yaşandığı ve karşılaştırmalı olarak AB'de, BBÜ'de ve Türkiye'de yürürlükte olan düzenlemelerin birbirleri ile ne ölçüde örtüştüğü irdelenmiştir.

Çalışmada irdelenecek olan araştırma soruları şunlardır: AB hukuku çerçevesinde “sınırlandırılmış bireysel yetkiler verme ilkesi”, “zımni yetkiler” ve “ucu açık yetkiler” öğretileri, “münhasır yetkiler” ile “paylaşılmış yetkiler” ne şekilde gerçekleşmektedir? Yetkilendirmenin uygulama boyutunda, AB hukukunun temel prensiplerinden olan “yetki ikamesi ilkesi” ve “orantılılık” ilkeleri ile nasıl ilişkilendirilmektedir? BBÜ'de ve Türkiye'de ne tür politik, sosyal ve ekonomik bütünleşme formları AB hukuku zemininde başat bir öneme haizdir? Göç yönetişiminin katılımcı demokrasi ve katılım düzeyine ne düzeyde tesiri bulunmaktadır? Göç yönetişiminin hangi hukuki ve hukuki olmayan formları açığa çıkmaktadır? BBÜ'de ve Türkiye'de göç ve sığınmacıların sorunları ile ilgili uğraşan kurumların yetkilendirme süreçleri ve sınırları ne şekilde gerçekleşmektedir? Göç ve sığınmacıların sorunlarının çözülmesinde göçmen ve sığınmacı gönderen ülke (*home country*), göçmen ve sığınmacı alan ülke (*host country*), tranzit ülke (*transit country*), komşu ülke (*neighbour country*), küresel ve yerel STK'lar, bölgesel ve uluslararası kuruluşlar, AB ve BM kurumları ve ajansları nasıl bir koordinasyon ve işbirliği ile ideal bir göç yönetişimi mekanizması kurabilir? İdeal göç yönetişiminin kapsamı, yerel yönetimleri, devlet kuruluşlarını, STK'ları, dernek ve vakıfları, üniversiteleri, araştırma merkezlerini, bilimsel düşünce kuruluşlarını (*Think Tank Organisations*) ve epistemik toplulukları, dini kuruluşları, iş dünyasını ve özel sektör kesimini, sektörel kuruluşları, profesyonel kuruluşları ve bilimsel platformları (misal: kongre, konferans, sempozyum, çalıştay vb.) gibi paydaşları içine alacak şekilde nasıl genişletilerek sosyal uyuma ve efektif işbirliğine katkı sağlayabilir? Göç ve sığınmacıların sorunlarına kesin çözümler bulunmasında kurumsal kapasite arttırımı (misal: kurumsal çerçeve, göç stratejisi, hukuki çerçeve vb.), göçmen ve sığınmacı haklarının arttırımı (misal: sosyal hizmetlere ve sosyal güvenliğe erişim hakları, aile

hakları, çalışma hakları, uzun dönem ikamet hakları ve vatandaşlığa geçiş hakları vb.), düzenli ve güvenli göç mekanizmasına geçişin (misal: sınır güvenliği, kontrolü ve hudut reformu, göçmen ve sığınmacı kabulünün uygunluk kriterleri, uyum reformları, insan ticareti ile mücadele vb.), iş göçü yönetiminde reformların arttırılması (misal: iş göçü yönetiminin hukuki altyapısı, nitelikli ve kalifiye göçmen ve sığınmacıların tercih edilmesinde uygulanacak kriterlerin belirlenmesi, öğrenim amaçlı göç düzenlemeleri, iş göçü kapsamında iki-taraflı/çok-taraflı [*bilateral/multilateral*] anlaşmaların yapılması) etkisi nedir?

Birinci bölümde, yetki kavramı, yetki çeşitleri ve AB hukukunda yetkilendirme incelenmiştir. Bu kapsamda, yetki türleri ile yetkilerin uygulanmasında yetki ikamesi ilkesi ve ölçülülük ilkesi ile ilişkilendirilmiştir. Bu bölümde, AB hukukunun temelini teşkil eden yetki teorisi halen yürürlükte olan Lisbon Antlaşması nezdinde ele alınmıştır. AB’de güçler ayrılığı bağlamında yasama organı AP, yürütme organı Komisyon ve yargı organı ABAD’nın kurum ölçeğindeki yetkileri çalışmanın hacmini arttırmamak ve çalışmanın kapsamını sınırlı tutmak maksadıyla derinlemesine açıklanmamıştır.

İkinci bölümde, BBÜ ve Türkiye çerçevesinde göç yönetişimi ve sığınmacılar sorunu mercek altına alınmıştır. Bu bağlamda, göç yönetişimi kavramsal perspektiften incelenmiş, sığınmacı ve mülteci nosyonları arasındaki farklar kısaca irdelenmiş, BBÜ ve Türkiye’de göç yönetişimi ve sığınmacılar sorunu ele alınmıştır. Ayrıca, Türkiye’de sığınmacılara yönelik uygulamalar ölçeğinde Hatay’da gerçekleştirilmiş olan çalışmalar örnek olay araştırması çerçevesinde değerlendirilmiş ve Türkiye’de göç yönetişimi mekanizması ve işlevselliği açıklanmıştır. Buna ilaveten, göç yönetişimi mekanizması içerisinde AB ajanslarının rolü açıklanmaya çalışılmıştır. AB Yasa Uygulama Eğitim Ajansı (CEPOL), Eğitim, Görsel-İşitsel ve Kültür Yürütme Ajansı (EACEA), Avrupa Sığınma Destek Ofisi (EASO), Avrupa Hastalık Önleme ve Kontrol Merkezi (ECDC), Avrupa Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü (EIGE), Avrupa Göçmen Kaçakçılığı Merkezi (EMSC), Avrupa Eğitim Vakfı (ETF), Avrupa Özgürlük, Güvenlik ve Adalet Alanında Büyük-Ölçekli Bilgi Teknolojileri Sistemlerinin Operasyonel Yönetimi Ajansı (EU-LISA), Avrupa İş Sağlığı ve Güvenliği Ajansı (EU-OSHA), Avrupa Yaşam ve Çalışma Koşullarını İyileştirme Vakfı (Eurofound), AB Adli İşbirliği Birimi (Eurojust), Avrupa

Polis Ofisi (Europol), AB İstatistik Kurumu (Eurostat), Avrupa Sınır Gözetim Sistemi (Eurosur), AB Temel Haklar Ajansı (FRA), Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı (Frontex) ve Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (EMCDDA) gibi çok sayıda ajans ve işbirliği içerisinde olunan enstitü, kurum ve kuruluşun bulunmasından dolayı bu kurumların sadece göç yönetişimi ölçeğinde ne tür faaliyetler gerçekleştirdikleri kısaca açıklanmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde, AB entegrasyonu bağlamında göç stratejisi ve politikası analiz edilmiştir. AB entegrasyon teorileri kapsamında yeni işlevselcilik (*neo-functionalism*); hükümetlerarasıcılık (*intergovernmentalism*); liberal hükümetlerarasıcılık (*liberal intergovernmentalism*); yeni kurumsalcılık (*new institutionalism / neo-institutionalism*); ulusalüstücülük (*supranationalism*); çok-katmanlı yönetim (*multi-level governance*); ve yapısalcılık (*constructivism*) açıklanmıştır. Ayrıca, AB'nin göç stratejisi ve politikası kapsamında BBÜ ve Türkiye ile ilişkileri araştırılmış, AB Temel Haklar Şartı (ABTHŞ) kapsamında göç ve insan hakları ilişkisi incelenmiştir. Bu izahatler ölçeğinde, Mülteciler İçin Küresel Mütabakat (MİKM) ve Göç İçin Küresel Mütabakat (GİKM) ele alınmış olup, göçün insani yönüne ışık tutulmaya çalışılmıştır.

Dördüncü bölümde, araştırmanın metodolojisi, bulguları, hipotezlerin test edilmesi, istatistiksel verilerin analizleri, araştırmanın önerileri ve genel değerlendirmelere yer verilmiştir. Araştırmanın yöntemi kapsamında; pozitivism, normatif yaklaşım, yapısalcılık ve örnek olay araştırması uygulanmıştır. Araştırmanın paradigması bağlamında hem pozitivism hem de yapısalcılık paradigmalarının (birbirlerine taban tabana zıt iki paradigma) kullanımının temel gerekçesi çalışmanın Hegelci sentezleme eğilimi (tez + antitez = sentez) taşımasıdır. Bir başka deyişle, senteze ve teorik doygunluğa (*theoretical saturation*) ulaşmak için bu iki karşıt paradigma uygulanmıştır. Araştırmanın kapsamı ve sınırlılıkları ekseninde BBÜ ve Türkiye olmak üzere toplamda iki bölge ve 7 ülke seçilmiştir. Ayrıca, Türkiye'de Marmara Bölgesi'nde İstanbul ve Bursa illeri içerisinde hem akademisyenlere hem de sığınmacılara ayrı ayrı anketler doldurtulmuş ve çapraz sorgulama analizi ile seçilen örneklem üzerinde anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın bulguları ve hipotezlerin test edilmesi ile ilgili olarak BBÜ ve Türkiye için oluşturulan iki farklı istatistikî veri seti üzerinde analizler gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın önerileri ve genel

değerlendirmeler kısmında ise araştırma boyunca katılım sağlanan bilimsel etkinliklerde, kamu sektörü, özel sektör, üniversite, STK'lar vb. gibi kurum ve kuruluşlardaki yetkililerle yapılan görüşmelerde göç ve sığınmacılar ile ilgili derlenen yorumlar, tavsiyeler ve genel değerlendirmelere yer verilmiştir.

1. YETKİ KAVRAMI, YETKİ ÇEŞİTLERİ VE AB HUKUKUNDA YETKİLENDİRME

Yetki konusu orta çağda “Birleşik Avrupa” fikrinin temelini teşkil eden en önemli ve en tartışmalı mesele idi. Özsunay, “Birleşik Avrupa” fikrinin tarihsel gelişimini ve AB bütünleşmesi tarihini Hobe’nin “Europarecht” çalışmasından alıntılama suretiyle tartışmaktadır (Özsunay, 2015, s. 3).⁶

AB kurumları, organları ve ajanslarına yetki verilmesi ve çeşitli alanlarda yetkilendirilmesi hususları kurucu Antlaşma olan 25 Mart 1957 tarihli Roma Antlaşması’ndan 13 Aralık 2007 tarihinde imzalanan ve 1 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe giren Lisbon Antlaşması’na kadar geçen süre içerisinde çok güçlü ve kapsamlı tartışmaların olduğu bir süreçte ele alınmıştır. 1951 yılında eski adıyla Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT [ECSC]) 1957 yılında kurucu Antlaşma olan Roma Antlaşması ile Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (AAET [EAEC]) ve Avrupa Ekonomik Topluluğu’nun (AET [EEC]) kuruluşu, 1965 yılında Birleşme Antlaşması

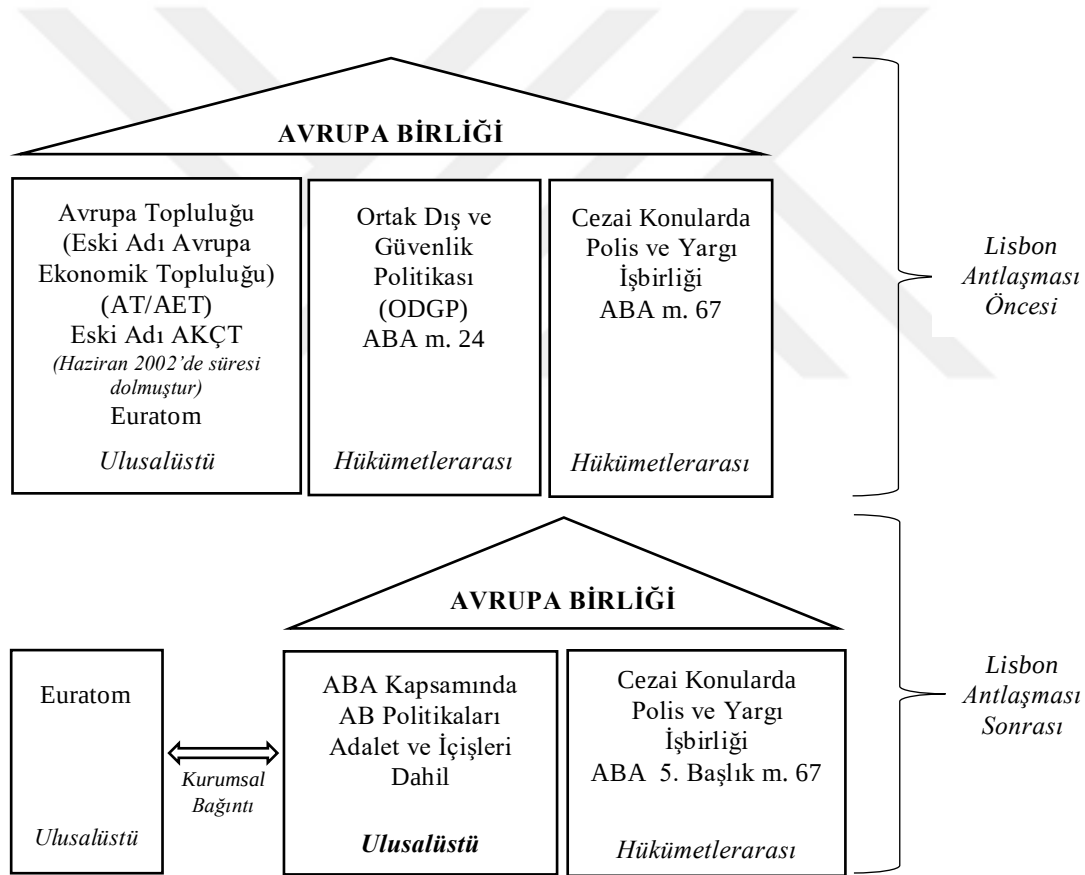
⁶ Avrupa bütünleşmesi ile ilgili felsefi, sosyolojik ve politik akımlar şu şekilde sıralanabilir: Pierre Dubois (1255 – 1321) “Birleşik Avrupa Düşüncesi ile Prenslikleri Birleştirme”; Dante Alighieri (1265–1321) “Krallık ve Prensliklerin Tek Bir Yönetim Altında Birleşmesi”; Bohemya Kralı Podiebrad (1420 – 1471) “Avrupa Federasyonu Planı”; William Penn (1644 – 1718) “Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Ordusu Önerisi”; Charles-Irénée Castel de Saint-Pierre (1658 – 1743) “18 Devletin Oluşturacağı Ortak Hazinesi Olan Sınırları Olmayan Ekonomik Birlik Oluşturma Fikri”; Jean-Jacques Rousseau (1712 – 1778) “Devrim ile Avrupa Federasyonu Kurulması”; Immanuel Kant (1724 - 1804) “Kantçı Ebedi Barış (Kantian Perpetual Peace): Ulusların Hukuku Özgür Ülkelerin Bir Federasyonu Üzerine Kurulması”; Jeremy Bentham (1748 – 1832) “Uluslararası Hukukun Prensipleri (Principles of International Law), Yararcılık (Utilitarianism), Ahlâki Değerler ve Ebedi Barış (Moral Values & Perpetual Peace)”; Claude-Henri de Saint-Simon (1760 – 1825) “Avrupa Toplumlarının Yeniden-Örgütlenmesi Üzerine Olan Düşünceleri (Thoughts on the Reorganisation of European Society) Aydınlanma ve Eleştirel Teori (Enlightenment and Critical Theory)”; Pierre-Joseph Proudhon (1809 – 1865) Federasyon Prensipleri (Principle of Federation), Karşılıklı Yardımlaşma (Mutualism); Victor Hugo (1802 – 1885) “Avrupa Birleşik Devletleri (United States of Europe)”; Leon Trotsky (1879 – 1940) “Birleşik Avrupa Sosyalist Ülkeleri (United Socialist States of Europe), Doğu Avrupa’da Birlik Arayışları”; Aristide Briand (1862 - 1932) “Federal Papısı Olan Bir Avrupa Birliği Oluşumunun Önerilmesi”; Max Horkheimer (1895 - 1973) & Theodor W. Adorno (1903 - 1969) Aydınlanmanın Diyalektiği (Dialectic of Enlightenment); Richard Nikolaus Eijiro, Count of Coudenhove-Kalergi (1894 - 1972) “Pan Avrupa Birliği’nin (The Pan-European Union) Kurulması (Üyeler: Albert Einstein, Thomas Mann, Charles de Gaulle ve Konrad Adenauer)”; Giovanni Agnelli (1921 – 2003) “Uluslar Birliği ya da Avrupa Federasyonu (League of Nations or European Federation)”; Karl-Otto Apel (1922 - 2017) & Jürgen Habermas (1929 - ...) “İdeal Toplum Kuramları (Ideal Society Theories)”; Ulrich Beck (1944 - 2015) Kozmopolitizm (Cosmopolitanism) Düşüncesi vb. gibi fikirler ve akımlar Birleşik Avrupa’nın şekillenmesine katkı sağlamış, bu fikrin altyapısını ve temellerini oluşturmuştur (Aliu, 2015a).

(*Merger Treaty*) ile Ortak Konsey ve Komisyon'un oluşumu, 1986 yılında Avrupa Tek Senedi (*ATS [SEA]*), 1992 yılında Maastricht Antlaşması (*ToM*), 1997 yılında Amsterdam Antlaşması (*ToA*) ve 2001 yılında Nice Antlaşması'nda (*ToN*) uzlaşmaya varılması, 2003 yılında Anayasa Taslağı (*Draft Constitutional Treaty*) ile 2005 yılında AB Anayasa Antlaşması'nın tartışılması ve Fransa ile Hollanda tarafından referandum neticesinde veto edilmesi, ve en neticesinde 2007 yılında Lisbon Antlaşması'nın (ABA + ABİHA [*TEU+TFEU*]) onaylanması ve 2009 yılında yürürlüğe girmesi ile AB, nevi şahsına münhasır (*sui generis*) ulusalüstü bir yapıya kavuşmuştur (Aliu, 2015b; Aliu vd., 2017, s. 96). Lisbon (Reform) Antlaşması'nın son kısmına AB Temel Haklar Şartı'nın (*ABTHŞ [CFREU]*) eklenmesi ile ABTHŞ Üye Devletler için bağlayıcı bir niteliğe sahip olmuştur.⁷

Hükümetlerarası konferansın organize edildiği 2000 yılında anlaşmaya varıldığı üzere, 26 Şubat 2001'de imzalanan ve 1 Şubat 2003 tarihinde yürürlüğe giren Nice Antlaşması'nda belirsiz bırakılan yetkilendirme ve sınırlılıkları ile ilgili hükümler 2001 yılında Laeken Deklarasyonu'nda tekrar görüşülmüş ve yetkilerin daha iyi bir ayrımının ve tanımlarının yapılmasına yönelik çalışmalar Avrupa'nın Geleceğine İlişkin Konvansiyon dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir. Laeken Deklarasyonu'nda Birlik ile Üye Devletler arasında yetki mekanizmasının ne şekilde foksiyonel bir yapı kazanacağı ve Birlik müktesebatına (*acquis communautaire*) bağlı kalarak nasıl şekilleneceğine yönelik açıklamalara yer verilmiştir. Buna ilaveten, yetkilendirme ve yetki türlerinin daha açık ve şeffaf olarak betimlenmesi ve reform sürecinde amaca uygun netliğin olması gerektiği vurgulanmıştır (Craig, 2010, ss. 157-158). Konuyu biraz daha açacak olur isek, AB Antlaşmaları'nda yetkilendirme ve yetki türleri ile ilgili hükümlerin belirsiz, komplike ve ilkelere dayanmayan bir biçimde yer aldığı ifade edilmektedir. AB'nin yalnızca kendisine atfedilen yetkilerin sınırları dâhilinde hareket etmesinin yanı sıra Birliğin daha etkili ve güçlü olması ve daha hızlı hareket etmesi bakımından Üye

⁷ 9 Mayıs 1950 tarihli Schuman Deklarasyonu (9 Mayıs her yıl Avrupa Günü olarak kutlanmaktadır) ile başlayan ve Lisbon Antlaşması'na kadar imzalanan bütün Antlaşmalar'ın temel amaçları özgürlük, temsili ve katılımcı demokrasi, azınlık ve insan hakları, temel haklar ve hukukun üstünlüğü, insanlık onuru, çoğulculuk, ayrımcılığın önlenmesi, hoşgörü, adalet, dayanışma, cinsiyet eşitliği, tutarlılık, sosyal koruma, şeffaflık, çeşitliliğe saygı, barış gibi AB'nin ortak değerleri ve hedeflerine ulaşılmasını sağlamaktır. Dolayısıyla, AB Antlaşmaları; (1) daha demokratik ve şeffaf bir Avrupa'nın oluşumuna; (2) daha etkili bir Avrupa'nın şekillenmesine; (3) dayanışma ile Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'na (ODGP) dayanan Avrupa haklarının değerlerinin ve özgürlüklerinin korunmasına; ve (4) küresel alanda daha etkin ve egemen bir Avrupa'nın gelişmesine katkı sağlamıştır (EUR-Lex, 2016).

Devletler tarafından belirlenen hedeflere ulaşılmasında ve özellikle görevlerin yerine getirilmesinde yetkilerle donatılması ihtiyacı da sürekli olarak yetkilendirme ve yetki türleri konularını güncel ve öncelikli bir düzeye taşımıştır. Bazı Üye Devletler, Birliğin ziyadesiyle fazla yetkiye sahip olduğunu ve bunların sınırlandırılmasının yollarının aranmasının gerektiği endişelerini yansıtmışlardır. Ancak, bu argümana karşı olarak Birliğin yetki dağılımında önemli bir faktör olan Üye Devletler'in Birliğe yeni yetki alanları kazandırmaya yönelik bilinçli kararları ve Birliğe geçmişte Antlaşmalar ile verilmiş olan yetkilere ek olarak AB'nin hareket edebilmesi gereken alanlarda yetkilerinin yeniden düşünülmesi veya yeniden yapılandırılması durumları gittikçe önem kazanmaya başlamıştır (Aliu vd., 2017, s. 96).

Şekil 1.1 Lisbon Antlaşması Öncesi ve Sonrası AB'nin Yapısındaki Değişim
Kaynak: Voegeli, 2012

Lisbon Antlaşması sonrasında AB'nin yapısında anlamlı bir değişim ve gelişim yaşanmıştır. Lisbon Antlaşması'ndan önce Birlik, Avrupa Topluluğu (AT) ve Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) gibi adlar altında çalışmalar gerçekleştirmiştir. Tarihsel

anlamda da AKÇT'nin Haziran 2002'de süresi dolmuştur. Euratom ise ulusalüstü düzeyde faaliyetlerini sürdürmüştür. Lisbon Antlaşması sonrasında Euratom'un ulusalüstü yapısı devam etmiş fakat AB ile sadece kurumsal bir bağıntısı oluşmuştur. Ayrıca, Lisbon Antlaşması öncesinde hükümetlerarası düzeyde olan ODGP, Lisbon Antlaşması sonrasında ABA kapsamında AB politikaları, Adalet ve İçişleri dâhil ulusalüstü düzeye yükseltilmiştir. Bu kapsamda, AB Dışişleri ve Güvenlik Politikaları Yüksek Temsilciliği makamı oluşturulmuştur. Buna ilaveten, hükümetlerarası düzeyde olan cezai konularda polis ve yargı işbirliğinin ABA 5. Başlık m.67 kapsamında genişletilmiştir.

Lisbon Antlaşması'ndan önce AB'nin yetkilerinin sınırları hakkında konuşmak oldukça zordu. Genel bir yetki kategorisi yoktu ve bu nedenle belirli ve spesifik bir alana yönelik yetki sınırları ancak Lisbon Antlaşması'nın ayrıntılı hükümlerine dikkat edilmesi suretiyle anlaşılabilir. Örneğin; Lisbon Antlaşması'ndan önce belirli ve spesifik bir alandaki yetkinin münhasır yetkinin mi yoksa paylaşılmış yetkinin mi alanına girdiği konusunda ciddi anlaşmazlıklar ve tartışmalar yaşanmıştır (Craig, 2012, s. 367). Bu açıdan değerlendirildiğinde, Lisbon Antlaşması'nın sağlamış olduğu en büyük katkılardan biri AB ile Üye Devletler arasında yetki dağılımı ve paylaşımı alanlarını kesin olarak belirlemesidir. Ancak, ABA m.5'in AB'ye Üye Devletler'in hakları için yetersiz koruma sağladığı ve Üye Devletler'den AB'ye artan bir güç kaymasına karşı az miktarda koruma sağladığı düşünülmektedir (Craig, 2012, s. 368).

AB'nin kurumları, organları ve ajanslarının, göç ve iltica sorunları ile ilgili bir yetki ve yetkilendirme karmaşası deneyimlediği gözlemlenmektedir. Bu karmaşıklığın özünde, birçok iç içe geçmiş kavramlar, teoriler, perspektifler ve disiplinlerin sebebiyet verdiği muğlak ve fonksiyonel olmayan bir yapı bulunmaktadır (Aliu vd., 2017, s. 96).

Yetki ve yetkilendirme, Birlik eylemlerinin uygulanmasında hem Birlik kurumları arasında, hem de Birlik ile ulusal organlar arasındaki güç dağılımını da kapsamaktadır. Bütün bu konular yetki ve yetkilendirme meselesi olarak görülebilmektedir. Ayrıca, hepsinin, bağlı oldukları daha geniş bir yönetim şekli içinde farklı siyasal varlıkların ve sistemlerin birlikte varolma sorunu ve çok-katmanlı yönetim ile ilişkilendirilebilmeleri mümkündür (Aliu vd., 2017, s. 96; Azoulai, 2014, s. 1).

AB hukukçuları tarafından yetkilendirme, Avrupa Birliği Antlaşması (ABA) ve Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma'dan (ABİHA) oluşan Lisbon Antlaşması esas alınarak genel anlamda üç kategoride incelenmiştir. Bu yetki türleri; münhasır (tam) yetki (*exclusive competence*), paylaşılmış yetki (*shared competence*), AB Üyesi Devletler'in eylemlerini desteklemek, koordine etmek veya tamamlamak amacıyla eylemlerde bulunma yetkisi (*supplementary competence/competence to support, coordinate or supplement the actions of the Member States*) şeklinde sıralanabilir. Bu yetkiler dışında AB'nin ayrıca zımni yetkileri (*implied powers*) ve ucu-açık yetkileri (*open-ended powers*) bulunmaktadır (Aliu vd., 2017, s. 96; Craig, 2012; Cremona, 2011; European Parliament, 2015a; Rosas, 2014, ss. 17-19).

1.1. Yetki Nedir?

En kısa tanımı ile yetki; güç ve iktidarın yasal anahtarıdır (von Bogdandy, 2008, s. 1933). AB'nin yetkileri ile ilgili temel prensip 1991 tarihli "AET Antlaşması (1/91)" tavsiye kararında ifade ettiği üzere Birlik Antlaşmaları hangi ülkelerin daha geniş alanlarda egemenlik haklarını kısıtladığı ve sadece Üye Devletleri değil, aynı zamanda vatandaşlarını da kapsadığı yeni bir yasal düzen kurmuştur (ABAD, 1991).⁸

⁸ AB hukukunun temel prensipleri sadece kamu hukuku üzerine değil özel hukuk üzerine de kuruludur. AB'nin nevi şahsına münhasır ulusalüstü yapısı tüzel kişiliğe ve yasal kapasiteye sahiptir. Böylece, AB hukukunun Üye Devletlerin ulusal hukukundan önce gelmesi (*supremacy principle*) Üye Devletlerin egemenliği (*sovereignty*) üzerindeki üstünlük gücü, ABAD'ın (eski adı ile ATAD [ECJ]) içtihadı ve AB hukukunun temelini oluşturan emsal kararlar dikkate alındığında daha açık ve kesin bir şekilde anlaşılabilir. Özellikle, AB vatandaşlarının serbest dolaşım hakları (misal: malların, hizmetlerin / mesleklerin, insanların / işçilerin, sermayenin gibi) kapsamında açtıkları emsal davaları AB hukukunun referans kaynağı niteliğindedir. Van Gend & Loos v Nederlandse Administratie Der Belastingen [C-26/62, 1963]; Flaminio Costa v Enel [C-6/64, 1964] and Simmenthal Spa v Commission [C-92/78, 1979] emsal davaları Birlik hukukunun Üye Devletlerin ulusal hukukundan önce gelmesi, uluslararası hukuk, AB hukuku yorumu ve üye devletlerin ulusal hukuku ile ilişkilidir. Van Gend & Loos v Nederlandse Administratie Der Belastingen [C-26/62, 1963]; Van Duyn v Home Office [C-41/74, 1975]; Marshall v Southampton & South-West Hampshire Area Health Authority [C-152/84, 1986] emsal davaları AB yönergelerinin (EU directives) Üye Devletlere olan doğrudan etkisi (*direct effect*) ile ilişkilidir. Francovich & Bonifaci v Italy [Joined Cases 6-9/90, 1991] and Faccini Dori v Recreb [C-91/92, 1994] emsal davaları AB yönergelerinin transforme edilmesinde devletin sorumluluğunda başarısızlığı ile ilgilidir. Brasserie Du Pecheur & Factortame v Germany [C-46-48/93, 1996] emsal davasında devletin sorumluluğunun Antlaşma zorunluluklarının uygulanmasındaki başarısızlığı ile ilgilidir. Von Colson & Kamann v Land Nordrhein-Westfalen [C-14/83, 1984] and Inter-Environnement Wallonie ASBL v Région Wallonne [C-129/96, 1997] emsal davalarında Üye Devletlerin ulusal hukuklarının AB hukuku kapsamında nasıl yorumlanması gerektiği ve AB yönergelerinin bu süreçte etkilerinin ne olduğu ile ilgilidir. Procureur Du Roi v Benoît & Gustave Dassonville [C-8-74, 1974]; Rewe-Zentral AG v Bundesmonopolverwaltung für Branntwein (Cassis De Dijon) [C-120/78, 1979] and Criminal Proceedings Against Bernard Keck & Daniel Mithouard [Joined Cases 267-268/91, 1993] emsal davalarında AB'de malların serbest dolaşımı ile ilgilidir. Alpine Investments BV v Minister Van Financiën [C-384/93, 1995] and Ciola v Land Vorarlberg [C-224/97, 1999] emsal davalarında AB'de hizmetlerin

Dolayısıyla, yetki kavramının dayanağı olan Birlik Antlaşmaları geleneksel anlamda sadece ulusalüstü bir yapının enstrümanları olarak görülmemeli; yanı sıra, Üye Devletlerin anayasalarını ve AB Antlaşmalarını tutarlı bir “çok-katmanlı sistem (*multilevel system*)” içerisinde birleştirici gücü olan ve AB düzeyindeki kurumların anayasal bir çerçeve içerisindeki bütünü parçaları olarak görülmelidir (Voegeli, 2010a).

Kavramsal olarak AB’nin ulusalüstü hukuk düzenine sahip olmasından dolayı yetki kavramının klasik olarak uluslararası bir organizasyona tanınan yetkiden çok daha farklı ve özgündür. Dolayısıyla, ulusalüstü bir yapının kurumlarına ve ajanslarına tanınan yetkiler ile uluslararası bir yapının kurumlarına ve ajanslarına tanınan yetkiler hem teoride hem de uygulamada çok farklıdır. Misal olarak AB’nin kurumları ve ajansları ile BM’nin kurumları ve ajanslarına tanınan yetkiler dikkate alındığında BM’nin kurumları ve ajanslarının BM’nin uluslararası bir organizasyon olmasından dolayı kurumsal yapısı, işlevi ve faaliyet alanları farklıdır. Ayrıca, BM’ye üye devletlerin egemenlik haklarının varlığından dolayı ülkeler egemenliğinden taviz vermemekte ve ulusal çıkarlarını gözetmektedir. AB’de ise Üye Devletler’in egemenliği Birlik hukuku çerçevesinde ulusalüstü mekanizmada AB kurumları, organları ve ajanslarına kendi anayasaları ile çelişmeyecek şekilde egemenliğin transferi söz konusudur. Ancak, Birlik hukukunun önceliği ilkesi gereğince ve Üye devletlerin rızasına bağlı olarak ulusal düzeyden ulusalüstü düzeyde faaliyet gösteren AB kurumları, organları ve ajanslarına yetki aktarımı AB düzeyinde kararların meşru zeminde hızlıca alınması ve etkili bir şekilde uygulanması amacını taşımaktadır.

Von Bogdandy’e göre devletin egemenlik paradigması, ulusal demokratik kurumların AB hukukunun Üye Devletler’in ulusal hukukundan önce gelmesi (*supremacy*) ile devlet egemenliğinin geleneksel anlamında korunması politik ve hukuki anlamda sorunlar teşkil etmektedir. Netice olarak, devletlerin egemenlik paradigması “toplumsal alanların ulusalüstü hale getirilmesi” ve “uluslararası siyasi karar alma ve

serbest dolaşımı ile ilişkilidir. *Union Royale Belge Des Sociétés De Football Association Asbl V Jean-Marc Bosman (Bosman Ruling) [C-415/93, 1995]* and *Angonese v Cassa Di Risparmio Di Bolzano [C-281/98, 2000]* emsal davaları AB’de insanların serbest dolaşımı ile bağlantılıdır. *Criminal Proceedings Against Sanz De Lera & Others [Joined Cases 163-165-250/94, 1995]* and *Staatssecretaris Van Financiën. v B.G.M. Verkooijen [C-35/98, 2000]* emsal davaları da AB’de sermayenin serbest dolaşımı ile ilişkilidir (Aliu, 2015b).

uluslararası hukuk oluşturma sürecinin özerkleştirilmesine” karşı direnç gösterilmesine sebebiyet vermektedir (von Bogdandy, 2004, ss. 896-897).

AB, bir ortak anayasası olan bir devlet olmadığı için ve dolayısıyla bir ortak anayasanın belirlemiş olduğu kesin yetkilerin bulunmadığını belirtmekte fayda vardır. Her ne kadar Lisbon Antlaşması yetki türlerinin kapsamını, içeriğini ve sınırlarını belirlemiş olsa da, AB ulusalüstü hukuk sisteminin fonksiyonel ve sistematik bir biçimde işlemesi için AB kurumları, organları ve ajansları ile Üye Devletler arasında sürekli bir uyumun ve birbirinin tamamlayıcısı olma niteliğinin olması elzemdir.

Esasen, AB hukukunda yetki kavramının özünde ve karakterinde “kısmi egemenlik transferi (ABA m.5)”, “sınırlı yetkilerin verilmesi ilkesi (ABA m.13)”, “AB yasal eylemlerine uyma zorunluluğu (ABA m.4/3)” ve “AB’nin kendisinin yetki oluşturma konusunda egemenlik hakkının bulunmaması ilkesi” bulunmaktadır (Voegeli, 2010a).

Yetki konusu AB sistemi içinde yatay ve dikey ilişkiler bağlamında hem AB kurumları arasında hem de AB kurumları ile Üye Devletler arasındaki güç ilişkilerinin dengesi ile yakından ilişkilidir. Birliğin yetkilerine ilişkin anayasal kısıtlamalar uluslararası ve ulusalüstü hukuk bağlamında AB hukuku düzeninin temel özerkliği ve buna ilaveten Birliğin özellikle Ortak Dış ve Güvenlik Politikası’nın geliştirilmesi yoluyla artan itibarını ve beklentilerini etkilemektedir (Cremona, 2011, s. 218).

1.2. Verilmiş Yetkiler, Yetkilendirme İlkesi ve Sayılmış Yetkiler

AB’de yetkilendirme ilkesi genel olarak sadece Antlaşmalar tarafından kendisine “verilmiş yetkiler (*attributed powers*)” yoluyla gerçekleşmektedir (Craig, 2012,s. 267; Craig, 2015,ss. 317-349). Verilmiş yetkiler ile AB hukukunun kaynaklarında en üst düzeyde bulunan Antlaşmalar genel olarak AB’nin yetkilerinin alanlarını ve sınırlarını belirlemektedir.

Esasen, AB kendisine verilmiş olan yetkilerin sınırları dâhilinde hareket etmeli fakat aynı zamanda Antlaşmalar ile görevlerini yerine getirmek için gerekli olan yetkileri ile de uyum sağlamalıdır. Ayrıca, AB’nin çok fazla yetkisinin bulunduğu ve bu yetkilerinin sınırlandırılması gerektiği yönündeki endişeler AB’ye Üye Devletler’in

yetki dağılımı faktörünün dikkatli bir şekilde ele alınması gerektiğini ve AB'ye yeni alanlarda daha fazla yetki kazandırılmasına yönelik daha bilinçli ve ölçülü olunmasına sebebiyet vermiştir. Bu durum da AB'ye daha önce verilmiş olan yetkilerin ve bu yetkilerin kullanıldığı alanların tekrar gözden geçirilmesi ve tartışılmasına neden olmuştur (Craig, 2012, ss. 368-369).

Lisbon Antlaşması AB'nin yetkilerini şu alanlarda arttırmıştır (Voegeli 2010a): özgürlük, güvenlik ve adalet; paylaşılmış yetkilerin ulusalüstü kısmı içerisinde tamamen bütünleşmesi ve genişletilmiş yetki (ABİHA m.82); dış eylemler ve savunma; genişletilmiş ortak ticaret politikası; doğrudan yabancı yatırım, hizmet sektöründe ticaret, fikri mülkiyet (ABİHA m.207.1); esneklik ilkesinin (*flexibility principle*) (ABİHA m.352) ortak pazara karşı olan kısıtlamasını kaybetmesi ilk defa AP'nin iznine tabi olması gereksinimini gündeme getirmiştir. Bu durum, AB'nin münhasır yetki kategorisi içinde yer alan rekabet kuralları ile paylaşılmış yetki kategorisi içerisinde yer alan iç pazar ile arasında bulunan çelişkilere de bağlıdır (Craig, 2012, s. 372).

Lisbon Antlaşması, yetkilendirme, yetki kategorileri ve alanları, yetki limitleri ve genel uygulamaları ile ilgili hükümleri içermektedir. Sınırlandırılmış bireysel yetkiler verme veya yetkilendirme ilkesi (*principle of conferral*) ile ilişkili ABA ve ABİHA'da birçok madde, protokol ve deklarasyon bulunmaktadır (ABA m.5(1), 5(2); ABA m.1(1); 3(6), 4(1), 48(6)-3; ABİHA m.2(1), 2(2), 4(1), 7, 207(6), 337; Yetki İkamesi ve Ölçülülük İlkelerinin Uygulanması Hakkında Protokol; Yetkilerin Sınırlandırılması İle İlgili 18 sayılı Deklarasyon; AB'nin Tüzel Kişiliğine İlişkin 24 sayılı Deklarasyon) (EUR-Lex, 2016, s. 18). ABİHA'da m.4 ile m.6 arasındaki yetkilendirme ile ilgili tüm hükümler 2003 yılı Anayasa Taslağı'nın çok az değişikliğe uğramış hali olarak yer bulmuştur (Craig, 2010, ss. 158-159).

AB Lisbon Antlaşması Kısım 1 – İlkeler içerisinde Başlık 1'de Birliğin yetki kategorileri ve alanları, yetki kullanılması ve sınırları yer almaktadır. Başlık 2'de ise genel uygulama alanı olan hükümler bulunmaktadır. Birlik, yetkilerini “yetki ikamesi” ve “ölçülülük/orantılılık” ilkelerine göre kullanır (m.5.1). Birlik yetkilerinin sınırı sınırlandırılmış bireysel yetkiler verme ya da yetkilendirme ilkesi ile belirlenir (ABA

m.5.1). Antlaşmalarla Birliğe verilmeyen yetkileri sadece Üye Devletler kullanabilir (m.5.2) (EUR-Lex, 2016, s. 18; Özsunay, 2015, s. 75).

Yetkilendirme ilkesinin bazı sonuçları şunlardır: (1) her yasal düzenleme onun üzerine kurulu olduğu yasal dayanağı belirtmek zorundadır (sayılmış yetkiler – *enumerated powers*); (2) yetki eksikliği (*lack of competence*) yargısal denetim için bir zemin hazırlayabilmektedir (ABİHA m.263); ve (3) yetki eksikliği anayasa değişikliği ile Avrupa kurumları tarafından giderilemez (Voegeli, 2010a).

1.3. Yetki Eksikliği ve Yargısal Denetim

Yetki eksikliği veya yoksunluğu durumu ise Lisbon Antlaşması m.263(2)'ye göre yargısal denetimin spesifik alanına girmektedir (Craig, 2012,s. 267; Craig, 2015,ss. 317-349).

Anayasallaşma; hükümetin yetkilerinin hukuk sistemi içerisinde hukuk kuralları ile sınırlandırılması ve bireyler ile grupların temel haklarının korunması için yetkilerin çeşitli kontroller ve dengelemelere maruz kalmasını ifade etmektedir (Merriam Webster Dictionary, 2000). Sınırlı hükümet ve anayasallaşma ideali, parlamento egemenliği fikri ile çatışmaktadır. Bu gerginlik, özellikle anayasallaşmanın yargısal denetimi güvence altına aldığı durumlarda açıkça görülmektedir (Ginsburg, 2003, s. 2).

Eğer bir ülkenin anayasasında anayasa değişikliğinin gözden geçirilmesi için anayasa mahkemesinin yetkisine ilişkin bir hüküm bulunması durumunda, anayasa değişikliğinin yargısal denetiminin mümkün olup olmadığı sorusu da bu hükmeye göre cevaplandırılabilir. Eğer anayasa, anayasa mahkemesinin anayasa değişikliğinin anayasaya uygunluğunu gözden geçirebilmesini şart koştuğu takdirde yargısal denetim mümkün olabilmektedir. Öte yandan, anayasa, anayasa değişikliklerinin yargısal denetimini açık bir şekilde yasaklaması durumunda yargısal denetim mümkün değildir (Gözler, 2008, ss. 3-4).

Kelsen'in de ifade ettiği üzere yürütme ve yasamanın yargısal denetiminin merkezileştirilmesi anayasa otoritesinin yararına (Kelsen, 1942, s. 186). Dolayısıyla, yasama eylemine ilişkin yargısal denetimin güçlendirilmesi; yargı bağımsızlığını,

hukukun üstünlüğünü ve hükümetin daha fazla hukuka duyarlı olmasını sağlayabilmektedir (Ginsburg, 2010, s. 16).

Amerika'dan Avrupa'ya ve Avrupa'dan dünyanın diğer ülkelerine yayıldıktan sonra yargısal denetim; – yargıçların demokratik yollarla seçilmiş yetkililerin seçimlerini geri almalarına izin verme pratiği – küresel anayasacılığın (*global constitutionalism*) belirleyici bir özelliği haline gelmiştir (Aliu, 2011, s. 3).⁹ Ulusalüstü ve Kıta Avrupası düzeylerinde ABAD ve AİHM, Avrupa yurttaşlarının yaşamları ve yasaları üzerinde muazzam bir güce sahip olan “yarı-anayasa mahkemelerine (*quasi-constitutional courts*)” dönüşmüşlerdir. Düzenleyici kurumlar ve bağımsız merkez bankaları gibi yaygın-olmayan kurumlara (*non-majoritarian institutions*) sürekli yetki aktarımının yanı sıra, yargısal denetimin yayılmasıyla mümkün olan yargı gücünün genişletilmesi, demokratik toplumların yakın tarihinin en göze çarpan ve geniş kapsamlı gelişmelerinden biri olarak ortaya çıkmıştır (Jakab, 2011).

Yasaların, Anayasa'ya uygunluğunun normal mahkemeler tarafından denetlenmesine “Amerikan modeli anayasa yargısı (*American constitutional review model*)”, “adem-i merkezî usûlde yargısal kontrol (*decentralisation of judicial control*)” şeklinde ifade edilmektedir. Yargısal denetim, Federal Yüksek Mahkeme (*Supreme Court*) tarafından, ilk defa 1803 tarihli *Marbury v. Madison* davasında kanunların Anayasa'ya uygunluğunun denetlenebileceğine ve Anayasa'ya aykırı bulunan kanunun uygulanmayacağı yönünde karar vermiştir. Avrupa modeli anayasa yargısı (*European constitutional review model*), genel mahkemelerin yasalar ve Anayasa arasındaki çatışmayı “*lex superior (üst kanun alt kanunu ilga eder)*” ilkesi bağlamında çözmeyi beceremeyen devletlerde açığa çıkmıştır. Avrupa modelinde, genel mahkemeler, bir yasanın Anayasa'ya aykırı olduğuna hükmederse, o yasayı ihmal edip, “*lex superior (üst kanun)*” ilkesine göre direkt olarak Anayasa hükmünü uygulayamazlar. Bu şekilde, genel mahkemeler şartları gerçekleşmişse, Anayasa Mahkemesi'ne başvurmaktadır. Böylece, bu sistemde, yasa ile Anayasa arasında çatışmayı çözmeye

⁹ “The Schumpeter Research Group 2 – Constitutional Reasoning and the JUDINST Project: Assessing Judicial Institutions and Judicial Performances, and the Case for Judicial Review” başlıklı uluslararası proje kapsamında Almanya'nın Heidelberg şehrinde bulunan Max-Planck Enstitüsü Karşılaştırmalı Kamu Hukuku ve Uluslararası Hukuk (Max-Planck-Institut für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht) araştırma kurumunda yargısal denetim ve anayasal nedensellik ekseninde önemli tespitler gerçekleştirilmiştir.

yalnızca ve yalnızca “özel bir mahkeme (anayasa mahkemesi)” yetkili mercîdir. Diğer mahkemelerin, yasa ile Anayasa arasındaki çatışmayı çözmek bakımından “*lex superior*” ilkesini uygulama yetkileri dışlanmıştır. Bu konuda yetkili olan mahkeme “özel mahkeme”dir (Gözler, 2004, ss. 21-22).¹⁰

Yargısal denetim, oldukça tartışmalı bir araştırma alanı olmakla beraber çok kapsamlı bir literatüre sahip transdisipliner bir yapıya sahiptir. Literatüre sürekli olarak yargısal denetim ile ilgili yeni normatif teoriler kazandırılmaktadır. Yargısal denetim alanında Jeremy Waldron ve Richard Bellamy’nin sunduğu bilimsel çalışmaların genel olarak akademik camiada yaygın bir şekilde kabul gördüğünü ifade etmekte fayda vardır (Bellamy, 2008; Waldron, 1998; Waldron, 2006; Zürn, 2007). Waldron, yargısal denetim ile ilgili olarak iki genel eleştiri ileri sürmüştür. Birincisi, hakların yargısal denetim yolu ile daha iyi korunabileceği varsayımına karşı uygulamada demokratik yasama organlarının (*democratic legislatures*) hakların korunmasında daha etkili olabileceği ifade edilmektedir. İkincisi, yargısal denetimin demokratik olarak sağlam bir meşru zemine sahip olduğu varsayımının tartışmalı olduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda, Ronald Dworkin’in yargısal denetim yolu ile anayasal hakların korunması ile ilgili yapmış olduğu çalışmalar sık sık eleştirilere maruz kalmıştır (Dworkin, 2006; Waldron, 1998, s. 335; Waldron, 2006, s. 1346).

Yargısal denetim araştırma sahasının transdisipliner bir yapı kazanması özellikle Dünya Bankası’ndaki bazı araştırmacılar ve ekonomistlerin yargı kurumlarının ampirik performanslarını araştırmaya başlamaları ile söz konusu olmuştur (La Porta vd., 1998, 2004, 2008). Rafael La Porta vd., anayasal katılık (*constitutional rigidity*) göstergesinden ve yargısal denetimin varlığı ile kapsamının ölçümlerinden derlenen

¹⁰ Avrupa modelinde, yasa çıkar çıkmaz ya da henüz çıkmadan Anayasa’ya uygunluk denetimine tâbi olabilmektedir. Buna “*soyut norm denetimi (iptal davası)*” denir. Amerikan modelinde ise böyle bir denetim, sistemin mahiyeti gereği mümkün değildir. Yasa ile Anayasa arasındaki çatışma, geleneksel bir çatışma çözme kuralı olan “*lex superior derogat legi priori (üst kanun alt kanunları ilga eder)*” ilkesine göre çözümlenmektedir. Bu işlem mahkemelerin genel yetkisi içinde görülmektedir. Bu çatışmanın çözümlenmesi için mahkemelerin ilaveten ve açık bir şekilde yetkilendirilmesi gerekli değildir. Bu çözme faaliyetinde, genel mahkemeler, bir mahkemenin sahip olduğu tüm yetkileri kullanabilmektedir. Diğer taraftan, Avrupa modelinde, Anayasa Mahkemesi’nin yetkisi, “*genel yetki (general competence)*” değil, bir “*verme yetki (attribution of power)*”, yani “*istisnai yetki (exceptional power)*” mahiyetindedir. Bir başka deyişle, Avrupa modelinde Anayasa Mahkemesi’nin yetkisi, anayasanın kendisine açıkça vermiş olduğu yetkiler ile sınırlıdır. Bu nedenle, Avrupa modelinde Anayasa Mahkemesi, kendisine anayasa tarafından verilmemiş bir yetkiyi kullanamayacağını ifade etmekte yarar vardır (Gözler, 2004, s. 22).

anayasa yargısı (*constitutional review*) endeksi oluşturmuştur. 71 ülkeyi kapsayan analizleri, bu enkeks ile insan hakları korumasının çeşitli göstergeleri arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, Anglo-Amerikan anayasal geleneğinde, yargısal kontroller ve dengeler genellikle özgürlüğün garanti altına alınmasında önemli rol oynadığı ileri sürülebilir. Bu bağlamda, yargısal kontrollerin ve dengelerin sağlanmasında yargı bağımsızlığı (*judicial independence*) ve anayasal yargının (*constitutional review*) ayrımının yapılması gerekliliği ortaya konmuştur (La Porta vd., 2004, s. 445.). Yargı bağımsızlığı en çok ekonomik özgürlük ile ilişkilendirilmekte; zira, anayasal yargı daha ziyade siyasi özgürlük ile ilişkilendirilmektedir (La Porta vd., 2004, s. 468).

Yargı bağımsızlığının ekonomik büyüme üzerindeki etkisine ilişkin bir çalışmada, Lars Feld ve Stefan Voigt, rasyonel politikacıların vaatlerini güvenilir kılmak için yargı bağımsızlığı konusuna yakinen ilgi duyduklarını iddia etmişlerdir. Dahası, politikacıların tercihlerinin yargının hükümlerinden sapması durumunda, yargı bağımsızlığı konusunda da ısrar etme teşebbüslerinin olduğunu dile getirmişlerdir. Bu iki çelişen hususu ölçmek için yasal (*de jure*) yargı bağımsızlığı ile fiilî (*de facto*) yargı bağımsızlığı ayrımı yapılmıştır. Yasal yargı bağımsızlığının hukuki temellere odaklanması, fiilî yargı bağımsızlığının da ülkelerin fiilî deneyimlerine odaklanması gerektiği önerilmiştir. 57 ülkede yargı bağımsızlığının ekonomik büyümeye etkisinin ölçüldüğü araştırmanın çarpıcı bulguları arasında yasal yargı bağımsızlığının Gayri Sâfi Yurtiçi Hasıla'nın (GSYİH) büyümesi üzerinde bir etkisinin olmadığı, ancak fiilî yargı bağımsızlığının GSYİH büyümesi üzerinde olumlu bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir (Feld & Voigt, 2003, s. 497).¹¹

¹¹ Voigt vd. (2015) daha güncel verilere dayanan çalışmalarında yasal ve fiilî yargı bağımsızlığı ile ilgili bir önceki çalışmalarını teyit eden bulgulara ulaşmışlardır. Yasal yargı bağımsızlığının sistematik olarak ekonomik büyüme ile ilişkili olmadığını, zira fiilî yargı bağımsızlığının ekonomik büyüme ile son derece anlamlı ve güçlü bir şekilde ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca, fiilî yargı bağımsızlığının etkisinin kurumsal ortama bağlı olduğunu, ancak bir ülkenin kişi başına düşen millî gelirine bağlı olmadığını da göstermişlerdir (Voigt vd., 2015, s. 197).

Elkins vd. (2009) yargısal denetime karşı çok güçlü bir eleştiri geliştirmişler ve yargısal denetimin anayasaların hayatta kalma oranı üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğunu tartışmışlardır (Elkins vd., 2009).¹²

Avrupa Konseyi ve AP yoluyla demokratik meşruiyet için ikili yapı yalnızca AB Antlaşması'nın yetkileri altında bulunmaktadır. ABAD tarafından hukukun üstünlüğü ilkesinin en üst seviyesindeki yargısal denetimi önemli alanlarda sınırlandırılmış ve hatta engellenmiştir (von Bogdandy, 2010, s. 109).

1.4. Kendisini Yetkilendirme İlkesi ve Varoluştan Kaynaklanan Yetkiler

Birlik, sadece Antlaşmalarda kendisine verilen yetkileri kullanabilir ve yetki alanı çerçevesinde hareket edebilir. Birliğe verilmeyen yetkiler Üye Devletler'e aittir. Dolayısıyla, “kendisini yetkilendirme ilkesi (*Competence–Competence*)” Birlik bakımından geçerli değildir.¹³ Birliğin yetki alanları dışında yapmış olduğu işlemler “geçersiz”dir. Bu durum İngiliz “*ultra vires*” ilkesine benzemektedir. Birliğin yetkisi dışında kalan hukuksal tasarrufları (*legal acts*) hükümsüz sayılır (Özsunay, 2015, s. 76).

Birliğin varoluşundan kaynaklanan yetkilerinin (*inherent powers*) bulunmadığı; tüm yetkilerinin Antlaşmalarla verilmiş olduğu ilkesi (yetki verme ilkesi) uygulamada iki bakımdan yumuşatılmıştır.

İlk olarak; ABAD Antlaşmaların “yetkilendirme kuralı”nı (yetki verme) geniş olarak yorumlamaktadır.¹⁴ İkincisi; bazı Antlaşma hükümlerinin (özellikle ABİHA

¹² “The Comparative Constitutions Project: A Cross-National Historical Dataset of Written Constitutions” başlıklı uluslararası bilimsel araştırma projesinde Zachary Elkins, Tom Ginsburg ve James Melton “ampirik hukuk (*empirical law*)” bağlamında bir “veri dosyası (*codebook*)” oluşturmuşlardır. Bu veri dosyası dünya genelindeki nicel hukuk araştırmalarında önemli ölçüde kabul görmüş ve kodlanan verilerin bilimsel araştırmaların uygulanmasında anlamlı katkıları olmuştur. Karşılaştırmalı Anayasa Projesi bağlamında üretilen veri dosyasının 6. Bölümünün 5. Kısımında yargısal denetim ile ilgili kodlamalar ve açıklamalar yapılmıştır (Elkins vd., 2008, s. 93-95).

¹³ Kendisini yetkilendirme bir başka deyişle “yetki yetkisi (*Kompetenz-Kompetenz*)” Alman hukukunda egemenlik konseptini izah etmek maksadıyla kullanılmıştır. Bu anlayışa göre, “yetkilendirme ilkesi” tüm yetkilerin kendisinden kaynaklandığı esas bir yetkidir. Daha açık bir ifade ile, devletin çeşitli organ ve makamlarının yetkisi kendilerine egemen iktidar tarafından verilmiştir. Fakat, egemen iktidarın yetkisi, kendisine kimse tarafından verilmemiştir. Dolayısıyla, onun yetkisi kendisinden kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda, egemenlik, başka bir yetkiden kaynaklanmayan ilkel ve aslî bir yetkidir. Bu tür bir yetki ise devletin herhangi bir organına değil, devletin kendisine ait bir yetkidir (Gözler, 2012, s. 85).

¹⁴ ABAD geçmişte AB hukuk düzeninin tanımlanması ve anayasallaştırılmasına yönelik ilk önemli adımı Costa v. ENEL (*Case 6/64 Costa v ENEL [1964] ECR 585, 593*) kararıyla ve içeriğinde kendine özgü iddiaları ile gerçekleştirmiştir. Bu kararda, Birliğin ilk defa uluslararası düzeyde tüzel kişiliği ve Üye

m.352) Birliğe “zımni yetkiler” (*implied powers*) ve “ucu açık yetkiler” (*open-ended powers*) vermiş olduğu belirtilmektedir (Özsunay, 2015, s. 76).

1.5. Zımni Yetkiler ve Ucu Açık Yetkiler

Zımni yetkiler (*implied powers*) kavramı ulusal ve uluslararası hukuk sistemlerinde bilinen ve kullanılan bir konsept olmasına rağmen manasına yönelik ihtilâflar ve bilimsel tartışmalar halen sürmektedir. Dar bir formülasyona göre zımni yetki; tanınmış olan bir yetkinin uygulanması için makul derecede gerekli olan diğer bir yetkinin varlığını imâ etmektedir. Daha geniş bir formülasyona göre zımni yetki; belirli bir hedefin varlığı, ona ulaşmak için makul ölçüde gerekli olan yetkinin varlığını imâ etmektedir (Craig, 2012, s. 371).

Bir başka deyişle, Birlik için öngörülen bir hedefin ya da “görev”in varlığı, buna ulaşmak için gerekli bulunan herhangi bir yetkiyi de beraberinde getirir. “Dar anlamda zımni yetki” 1956 yılından bu yana AvAD/ABAD tarafından benimsenmiştir (örneğin; 1956 tarihli *Fédération Charbonnière de Belgique v. High Authority* Kararı, ve 1988 tarihli *Commission v. Council* Kararı). Komisyon bakımından, 1987 tarihli *Germany v. Commission* Kararı’nda “Zımni Yetkiler Teorisi”nin geniş formülü açıkça belirtilmiştir. Bu olayda, AvAD, Antlaşmalar’ın Komisyon’a belirli bir görev verdiği durumlarda, bu görevin yerine getirilmesi için zorunlu olan yetkilerin de zımnen verilmiş sayılacağını ifade etmiştir (Özsunay, 2015, s. 77).

ABAD tarafından ABA ile ABİHA’nın bir maddesinde Komisyon’a belirli bir görev uygun görülmüş ise ve bu hüküm tamamen etkisiz hale getirilmez ise Komisyon’a o halde görevin ifâsı için gerekli olan yetkilerin verildiği anlamına gelir (örneğin; C281/85 tarihli *Germany et al. v. Commission* Kararı). Komisyon’a “sosyal alanda Üye Devletler arasında yakın işbirliğinin geliştirilmesi” görevi m.153’te verilmiştir. Ayrıca, Komisyon birçok Üye Devlet arasında tartışmalara sebep olan göçmen işçilerle ilgili ulusal politikalar konusunda Üye Devletler’in Komisyon’u bilgilendirmesi gerektiği kararını kabul etmiştir. Yetkilendirme sınırları ile ilgili

Devletler’den Birliğe yetkilerin devri ile açık bir şekilde bağlantılı olarak uluslararası hukuki ehliyeti (*legal capacity*) artmıştır. AB hukuku düzeninin özerkliği – AB hukukunun önceliği (*primacy*) ve doğrudan etki (*direct effect*) gibi temel özellikler – içinde temsili yetki aktarımı etkili bir uluslararası eylem için hukuki bir temel oluşturmaktadır (Cremona, 2011, s. 219).

Antlaşmaların belirli bir görevi yerine getirmesi gerekmektedir. Komisyon, AİHS’yi imzalamak istediğinde, ABAD, bunun gerçekleştirilmesinde zımni bir yetkinin bulunduğu ve AB yasal düzenin bir parçası olmakla birlikte Lisbon Antlaşması’nda insan hakları ile ilgili geliştirilmiş veya yürürlüğe konmuş bu tür bir hükmün bulunmamasından dolayı reddetmiştir (Voegeli, 2010a).

Ucu açık yetkiler (*open-ended powers*) ilkesine göre Antlaşmalar’ın tüm hükümleri yetkiler üzerinde açık ve belirli sınırlamalar getirmez. Ucu açık yetkilerde ABİHA hükümlerinin (m.115 ve 352) incelenmesi durumun aydınlatılmasına yardımcı olabilir (EUR-Lex, 2016, s. 196):

Konsey, özel yasama usulü uyarınca hareket ederek, oybirliğiyle, AP’ye ve Ekonomik ve Sosyal Komite’ye danıştıktan sonra, Üye Devletler’in, iç pazarın kurulmasını veya işleyişini doğrudan etkileyen kanun, ikincil düzenleme ve idari kurallarının yaklaştırılması için direktifler kabul eder (m.115) (EUR-Lex, 2016, s. 95).

ABİHA m.352(1)’e göre Antlaşmalar’da belirtilen amaçlardan birinin gerçekleştirilmesi için, Antlaşmalar’da tanımlanan politikalar çerçevesinde, Birliğin bir eylemde bulunması gerekirse ve Antlaşmalar’da bu eylem için gerekli yetkiler öngörülmemişse, Konsey, Komisyon’un önerisi üzerine ve AP’nin onayını aldıktan sonra, oybirliğiyle hareket ederek uygun tedbirleri alır. Söz konusu tedbirlerin Konsey tarafından özel yasama usulü uyarınca kabul edilmesi durumunda da, Konsey, Komisyon’un önerisi üzerine ve AP’nin onayını aldıktan sonra oybirliğiyle hareket eder (AB Genel Sekreterliği, 2011, s. 139).

ABAD, zımni yetkiler ile ilgili iki geleneksel kaideden bahsetmektedir. Birincisi, ortak bir politika çerçevesinde kabul edilmiş olsun ya da olmasın mevzuatın varlığıdır. İkincisi ise; Antlaşma-temelli iç yetkilerin dış yetkiler ile tamamlanabilmesi neticesinde erişilebilecek olan bir Birlik hedefinin varlığıdır. Birincisi, AB hukukunun uğraş alanı üzerine kurulmuştur. İkincisi de açıkça tanımlanmış bir hedefi gerçekleştirmek için gerekli olan yetkileri imâ eden “yararlı etki (*effet utile*) doktrini”ne dayanmaktadır. Hedefin kapsamı, niteliği ve içeriği (gelecekteki gelişimi dahil) ile ilgili sorular ve kaideler yetkinin varlığı konusu ile değil, doğrudan yetkinin münhasırlığı (*exclusivity*) konusu ile ilişkili olduğu ifade edilebilir. Buna karşın, “yararlı etki (*effet utile*) doktrini” ile bağlantılı olarak zımni yetkiye alternatif zemin için Antlaşma hükümleri de dahil olmak üzere iç kuralların niteliğine ve içeriğine dikkat edilmesi gerekmekte ve bu şekilde iç yetkilerin verildiği ve dış yetkilerin gerekli olduğu durumlarda “spesifik

hedefin” tanımlanması mümkün olabilmektedir. Dolayısıyla, Antlaşma hedeflerine vurgu yapılması kesinlikle “yararlı etki (*effet utile*) doktrini” uygulamasının mantıksal bir sonucu olarak izah edilebilir (Cremona, 2011, ss. 221-222).

Birliğin uluslararası bir anlaşmanın akdedilmesi için gereken yetki sadece Lisbon Antlaşması’nda belirgin bir şekilde ifade edilen hükümler veya ilişkili diğer hükümlerden değil, yanı sıra bu hükümler çerçevesinde Birlik kurumları tarafından kabul edilen önlemlerden dolayı olarak eşit ölçüde kaynaklanabilmektedir. ABAD, AB hukuku çerçevesinde Birlik kurumlarının kendi iç sistemi içerisinde spesifik bir hedefe ulaşmak gayesiyle yetkiler oluşturabilmekte; ancak, açık bir hüküm bulunmadığında bile belirlenen hedefe ulaşmak için Birliğin gerekli uluslararası taahhütleri alma otoritesine sahip olduğunu kabul etmiştir. Birliğin bu yetkisi münhasır yetki veya paylaşılmış yetki olabilmektedir (Cremona, 2011, s. 221).

1.6. Münhasır (Tam) Yetki ve Paylaşılmış Yetki

Belirli konuları içeren alanlarda uygulanabilen yetki kategorileri bulunmaktadır. Bu kategorizasyon neticesinde somut hukuki sonuçlar meydana gelmektedir. Başlıca temel yetki kategorileri; (1) AB’nin münhasır yetkiye (*exclusive competence*) sahip olduğu alanlarda; (2) AB’nin paylaşılmış yetkiye sahip olduğu alanlarda; ve (3) AB’nin ekonomi ve istihdam politikası ile Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) alanlarında AB eylemlerinin desteklenmesi ve koordine edilmesi ile sınırlı olduğu durumlardır (Craig, 2012, s. 369).

Yetki kategorilerinin oluşturulması kaçınılmaz olarak farklı yetki kategorileri arasındaki sınır hatlarının belirlenmesi konusunda sorunlar ve tartışmalar olacağı anlamına gelmektedir. Bu sorunlar ve tartışmalar münhasır yetki ile paylaşılmış yetki arasındaki sınır hatlarının belirlenmesinde ortaya çıkabilmektedir. Örneğin; gümrük birliği ile ilgili hükümler ile iç pazarın diğer yönleri arasındaki sınır hatlarının belirlenmesinde sorunlar meydana gelebilir. Zira, gümrük birliği münhasır yetki kategorisi içerisinde yer almaktadır, oysa iç pazar paylaşılmış yetki kategorisi içerisinde yer almaktadır (Craig, 2012, s. 372).

ABA'nın 5. Başlık 2. Bölüm'ünde yer alan hükümler ve m.40 ile m.41'de ODGP ile ilişkili düzenlenen hususlarda ABAD'ın almış olduğu kararlarda genel olarak ABAD'ın bu konuda herhangi bir yetkisinin bulunmamasından dolayı kararlara yönelik tartışmalar halen sürmektedir (Voegeli, 2010a). Üye Devletler, anayasadan kaynaklanan veya Birlik kurumlarının eylemlerinden kaynaklanan yükümlülüklerin yerine getirilmesini sağlamak için genel ve özel herhangi bir uygun önlem alabilmektedir. Buna ilaveten, Üye Devletler, Birliğin görevlerini yerine getirmeyi ve Birliğin hedeflerine ulaşmayı tehlikeye atabilecek herhangi bir tedbirden kaçınmak durumundadır.

ODGP'nin uygulanması ile ilgili, ABİHA'nın m.3. ve m.6'da "Birlik yetkilerinin kullanılması için Antlaşmalar'da öngörülen usullerin uygulanmasını ve kurumların yetkilerinin kapsamını etkilemez" hükmü yer almaktadır (ABA m.40.1). Aynı şekilde, söz konusu maddelerde belirtilen politikaların uygulanması, Birliğin bu Bölüm çerçevesindeki yetkilerinin kullanılması için Antlaşmalar'da öngörülen usullerin uygulanmasını ve kurumların yetkilerinin kapsamını etkilemez (ABA m.40.2) (EUR-Lex, 2016, s. 63).

Antlaşmalar'ın Birliğe belirli bir alanda münhasır yetki vermesi halinde, sadece Birlik yasama faaliyetinde bulunabilir ve hukuken bağlayıcı tasarruflar kabul edebilir; Üye Devletler, ancak Birlik tarafından yetkilendirilmeleri halinde veya Birlik tasarruflarının uygulanması amacıyla yasama faaliyetinde bulunabilirler (ABİHA m.2.1) (EUR-Lex, 2016, s. 50).

Birlik, aşağıdaki alanlarda münhasır yetkiye sahiptir: (1) gümrük birliği; (2) iç pazarın işleyişi için gerekli olan rekabet kurallarının oluşturulması; (3) para birimi EUR olan Üye Devletler için para politikası; (4) ortak balıkçılık politikası çerçevesinde biyolojik deniz kaynaklarının koruma altına alınması; ve (5) ortak ticaret politikası (ABİHA m.3.1). Bir uluslararası anlaşmanın akdedilmesi, Birliğin bir yasama tasarrufunda öngörülüyorsa veya Birliğin iç yetkisini kullanabilmesi için gerekliyse ya da Birliğin ortak kurallarını etkiliyor veya bunların kapsamını değiştiriyorsa, Birlik böyle bir anlaşmanın akdedilmesi konusunda münhasır yetkiye sahiptir (ABİHA m.3.2) (EUR-Lex, 2016, s. 51). Ancak, Craig'e göre ABİHA m.3(2)'nin doğrudan ABİHA

m.216 ile ilişkili olduğu için birlikte okunması ve ele alınması gerektiğini vurgulamıştır. Çünkü, m.216 AB'nin uluslararası bir anlaşma yapma yetkisine sahip olup olmadığı ile ilgilidir. ABİHA m.3(2) ise daha farklı bir konuyu ele almakta ve yetkinin münhasır olup olmadığı hususu ile ilgilenmektedir. Dolayısıyla, ABİHA m.216(1) ve m.216(2)'de yer verilen hükümler şunlardır:

“Birlik; Antlaşmalar’da öngörüldüğünde veya bir anlaşmanın akdedilmesi, Birliğin politikaları çerçevesinde, Antlaşmalar’da belirlenen hedeflerden birine ulaşılması için gerekli olduğunda veya Birliğin hukuken bağlayıcı bir tasarrufunda öngörüldüğünde veya Birliğin ortak kurallarını etkileme ya da kapsamalarını değiştirme ihtimali taşıdığına, bir veya daha çok üçüncü ülkeyle ya da uluslararası örgütlerle anlaşmalar akdedebilir (ABİHA m.216.1). Birlik tarafından akdedilen anlaşmalar, Birlik kurumları ve Üye Devletler için bağlayıcıdır (ABİHA m.216.2) (EUR-Lex, 2016, s. 144).”

ABİHA m.216 ile birlikte okunan m.3(2) bu alandaki içtihat hukukunun (*case law*) daha önceden uğraştığı bir konunun, söz konusu yetkinin münhasırlığı ile uluslararası bir anlaşma yoluyla hareket etme yetkisini ortadan kaldırmaya yaklaşmaktadır (Craig, 2012, s. 373).

ABİHA m. 3(2) AB'nin münhasır dış yetkisi (*exclusive external competence*) ile ilgili üç durumu açıklamaktadır. Birinci durum, uluslararası anlaşmanın akdedilmesinin Birliğin yasama tasarrufu (*legislative act*) yoluyla sağlanması ile ilişkilidir. Ancak, ABİHA m. 3(2) Birliğin yasama tasarrufunda açık bir şekilde Birliğin münhasır dış yetkiye sahip olabileceğini belirtmemektedir. Dahası AB'nin yalnızca münhasır iç yetkiye (*exclusive internal competence*) sahip olduğu alanlarda böylesine münhasır dış yetkiye sahip olabileceği de ifade edilmemiştir. Söylenen şudur ki, bir uluslararası anlaşmanın akdedilmesinin yasama tasarrufu yoluyla sağlandığı durumlarda, Birliğin bir münhasır dış yetkisinin olacağıdır. Bu nedenle, Üye Devletler'in bu tür bir uluslararası anlaşmayı bağımsız olarak, yasallaştırma yoluyla yahut hukuki bağlayıcılığı olan herhangi bir eylemi kabul etmelerinin önlenmesinin doğal bir sonucu olarak uluslararası bir anlaşmanın akdedilmesinde Birliğin münhasır dış yetkiye sahip olduğu ve harici güçlendirme (*external empowerment*) ile gerçekleştirdiği anlamına geldiği

belirtilmektedir.¹⁵ Uluslararası bir anlaşmanın akdedilmesinde AB'nin iç yetkisinin kullanılmasının gerekli olduğu ve dış yetkisinin açık bir şekilde belirtilmediği durumlarda ABAD içtihadları AB yetkilerinin uyumlaştırılmasını sağlamaktadır. Bununla birlikte, AB'nin sahip olduğu iç yetkisinin türüne bakılmaksızın Birliğin kendi yetkisini kendi içinde kullanabilmesi ve uluslararası bir anlaşmanın akdedilmesinde AB'nin münhasır dış yetkiye sahip olmasında ABİHA m. 3(2)'nin etkisi vardır. Bir başka ifade ile belirtilecek olur ise, iç yetkinin yalnızca Üye Devletler ile paylaşıldığı veya AB'nin sadece destekleyici ya da koordine edici eylemler alabileceği yerlerde bile iç yetkinin kullanılmasının gerekli olduğu durumlarda uluslararası bir anlaşmanın akdedilmesinde münhasır dış yetkinin kullanımı Birliğe aittir. Dolayısıyla, uluslararası bir anlaşma yapmak için herhangi bir AB dış yetkisinin ilgili alanda iç yetkisinin doğasına bağlı kalması gerektiği savunulabilir. ABİHA m. 3(2)'de belirtilen durumların üçüncüsü ise uluslararası bir anlaşmanın akdedilmesinde “ortak kuralları etkileyebileceği ya da kapsamını değiştirebileceği”nden dolayı AB'nin münhasır yetkiye sahip olmasıdır. Bu, aynı zamanda ABAD'ın içtihadları ile de uyumludur. Gerçek şudur ki, ABAD bu durumu geniş bir biçimde yorumlamıştır. Şöyle ki, AB kendi içerisinde yetki kullanması durumunda münhasır dış yetkiye de sahip olacağı anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, ABİHA m. 3(2) “zımni dış yetkinin (*implied external competence*) varlığı ile bu yetkinin münhasırlığı (*exclusivity*)” gibi iki ayrı soru birleştirildiğinde ve buna ek olarak ABİHA m. 216 ile birlikte okunduğunda zımni paylaşılmış yetki (*implied shared competence*) kısmen kaybolabilmektedir. Bu durumun, Antlaşma hükümlerinin bir sonucu olarak belirginleştiği ileri sürülebilir (Craig, 2012, ss. 375-376).

Cremona'ya göre zımni dış yetkiler halen açıkça verilen iç yetkiler için tamamlayıcı bir mahiyet taşımaktadır. Bu bağlamda, ABAD'ın içtihadlar hukuku üzerinde formüle edilerek zımni yetkiler doktrininin bir nevi anayasallaştırılmasına denk gelebilecek hükümler ABİHA içerisine eklenmiştir. Dolayısıyla, Lisbon Antlaşması iç hedefler ile dış eylemler arasındaki bağlantının gevşetilmesi suretiyle

¹⁵ABAD, *Kramer* kararında (Cases 3, 4, and 6–76 *Cornelis Kramer and others* [1976] ECR 1279) dahili tedbirleri alma yetkisinin belirgin olması ve bu yetkinin henüz uygulanmamış olmasına rağmen bu gibi durumlarda Birliğin yetkisinin ortaya çıkabileceği ileri sürülmüştür. Bu argüman denizdeki biyolojik kaynakların hem adil bir şekilde hem de etkili bir şekilde korunmasının tek yolunun uluslararası anlaşmalar yoluyla sağlanacağı üzerine kurulmuştur. Böylece, iç düzeyde verilen birçok görev ve yetki dış düzeyde hareket etme yetkisine neden olabilmektedir (Cremona, 2011, s. 220).

zımni yetkilerin ve esneklik ilkesinin kullanılması imkanlarını genişletmiştir (Cremona, 2011, ss. 225-226).

Hitherto, AB'nin münhasır dış yetkisi ile ilişkili olan bilimsel çalışmalar incelendiğinde şu gerçek açığa çıkmaktadır ki; Lisbon Antlaşması'ndan önce birçok dış yetki AB ile Üye Devletler arasında karma anlaşmalar (*mixed agreements*) yoluyla paylaşılmaktaydı. Böylelikle, anlaşmanın akdedilmesi yetkisi de Üye Devletler ile paylaşılmakta idi. Bunun nedeni, örneğin, AB'nin kendisine münhasır dış yetki kazandırmaya yetecek iç tedbirleri kabul etmediği durumlarda, Birliğin münhasır dış yetkisi için içtihad hukukundaki koşullardan hoşnut olmaması gösterilebilir. Lisbon Antlaşması'ndan önce dış yetki Üye Devletler ile paylaşılabilirdi; çünkü, Maastricht Antlaşması Birliğe bir bütün olarak uluslararası bir anlaşmanın akdedilmesi için yeterli yetkiyi vermemekte ve bu sebeple de Üye Devlet olmayan ülkeler ile gerçekleştirilebilecek uluslararası anlaşmaların akdedilmesi için gereken yetkinin Birlik ile Üye Devletler arasında paylaştırılması icap etmiştir. Dolayısıyla, Birlik daha önceki uygulamada ilgili alan üzerinde bir yetkiye sahip olduğu ve asgari koşulların belirlenmesiyle sınırlı tutulduğu durumlarda Üye Devletler uluslararası anlaşmayı aşan veya ötesine geçen kuralları uygulamakta serbest bırakılmışlardır (Craig, 2012, s. 377).

Paylaşılmış yetki (*shared competence*) ile ilgili olarak ABİHA m.2(2)'ye göre Antlaşmalar'ın Birliğe belirli bir alanda Üye Devletler ile paylaşılmış bir yetki vermesi halinde, Birlik ve Üye Devletler bu alanda yasama faaliyetinde bulunabilir ve hukuken bağlayıcı tasarruflar kabul edebilirler. Üye Devletler, yetkilerini, Birlik kendi yetkisini kullanmadığı ölçüde kullanırlar. Ayrıca, Üye Devletler, yetkilerini, Birliğin kendi yetkisini kullanmayı durdurmaya karar verdiği ölçüde yeniden kullanırlar (EUR-Lex, 2016, s. 50).

Birlik ve Üye Devletler arasında paylaşılmış yetki, başlıca şu alanlarda uygulanır: (1) iç pazar; (2) sosyal politika; (3) ekonomik, sosyal ve yersel uyum; (4) biyolojik deniz kaynaklarının koruma altına alınması hariç, tarım ve balıkçılık; (5) çevre; (6) tüketicinin korunması; (7) taşımacılık; (8) trans-Avrupa ağları; (9) enerji; (10) özgürlük, güvenlik ve adalet alanı; (11) halk sağlığını ilgilendiren ortak güvenlik meseleleri (ABİHA m.4.2). Birlik, araştırma, teknolojik gelişme ve uzay alanlarında, başta

programların oluşturulması ve uygulanması olmak üzere, tedbirler alma yetkisine sahiptir; ancak bu yetkinin kullanılması, Üye Devletler'in kendi yetkilerini kullanmalarına engel teşkil etmez (ABİHA m.4.3). Birlik, kalkınma için işbirliği ve insani yardım alanlarında, tedbirler alma ve ortak bir politika yürütme yetkisine sahiptir; ancak bu yetkinin kullanılması, Üye Devletler'in kendi yetkilerini kullanmalarına engel teşkil etmez (ABİHA m.4.4). Üye Devletler, ekonomi ve istihdam politikalarını, Birliğin belirlemeye yetkili olduğu bu Antlaşma'da öngörülen kurallar çerçevesinde koordine ederler (ABİHA m.2.3). Birlik, ABA'da yer alan hükümlere uygun olarak, ortak bir savunma politikasının aşamalı olarak belirlenmesini de içerecek şekilde, ortak bir dış ve güvenlik politikası belirleme ve uygulama yetkisine sahiptir (ABİHA m.2.4) (EUR-Lex, 2016, ss. 50-51).

Paylaşılmış yetki ile diğer iki temel kategori olan münhasır yetki ve AB Üyesi Devletlerin eylemlerini desteklemek, koordine etmek veya tamamlamak amacıyla eylemlerde bulunma yetkisi arasındaki sınırların ve limitlerin belirlenmesinde birtakım sorunlar bulunmaktadır. Bu nedenle, örneğin, sosyal politikanın hangi yönlerinin paylaşılmış yetki kategorisi içerisinde olduğuna karar vermek kolay değildir. Ayrıca, ABİHA m.4(3) ile m.4 arasında hangi ilgili alanların paylaşılmış yetki kategorisi kapsamına gireceği ve bu alanlarda hangi detaylı hükümlerin AB Üyesi Devletlerin eylemlerini desteklemek, koordine etmek veya tamamlamak amacıyla eylemlerde bulunma yetkisi çerçevesinde varsayılacağı ile ilişkili bazı uyum sağlama problemleri de mevcuttur (Craig, 2012, s. 378).

Üye Devletler, paylaşılmış yetki rejimi içerisindeki yetkilerini ancak Birlik yetkisini kullanması durumunda kaybedeceklerdir. AB'nin paylaşılmış yetki kategorisindeki yetki alanlarının kapsamı sosyal politika, enerji, iç pazar ve tüketicinin korunması gibi çeşitlilik gösteren farklı alanlar arasında ayrımların yapılmasına olanak sağlayan ayrıntılı hükümlerin dikkate alınması ile belirlenebilmektedir. Bu nedenle, Birlik yetkisinin gerçek limitleri AB'nin yetkilerin paylaşıldığı farklı alanlarda neler yapabileceğini gösteren ayrıntılı hükümlerde bulunmaktadır (Craig, 2012, s. 379).

AB'nin belirli bir alana müdahale edebileceği farklı yollar vardır. AB, ulusal yasaları uyumlu hale getirebilir, asgari harmonizasyon ile uyumlaştırma

gerçekleştirebilir veya karşılıklı tanımanın gerekliliklerini uygulamaya koyabilir. Örneğin, AB asgari harmonizasyon uygulaması durumunda, Üye Devletler'e ilgili alanda eyleme geçmesi için yer açılabilmesine olanak tanıyacaktır. ABİHA m. 2(2) referans gösterilerek ve Lisbon Antlaşması'nın 25 no'lu "Paylaşılmış Yetkilerin Uygulanması" başlıklı protokolünde belirtildiği üzere "Birliğin paylaşılmış yetki ile yönetilen bir alanda eyleme geçtiği yerde kullanılan yetkinin kapsamı sadece Birlik tasarrufuna tabi olan unsurları içermekte ve dolayısıyla tüm alanı kapsamamaktadır." Bununla birlikte, Birlik tasarruflarının paylaşılmış yetkinin ilgili tüm alanları kapsayabileceğini ve bunu ilgili Antlaşma hükümleri uyarınca gerçekleştirebildiği görülmektedir (Craig, 2012, s. 379; EUR-Lex, 2016, s. 202).

Öte yandan, ABİHA m. 4(3) ile m. 4(4) dikkate alındığında, esasen Antlaşma hükümlerinde AB'nin bu alanlardaki yetkisini kullanmasına rağmen Üye Devletler'in yetki kullanımını sürdürmeye devam edebileceklerini açıkça ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, AB, her ne kadar araştırma, teknolojik gelişme ve uzay çalışmaları gibi programları ayrıntılı tanımlamış ve uygulamış olsa da, bu durum Üye Devletler'in bu alanlarda yetkilerini kullanmalarını engelleyememektedir. Aynı mantık, kalkınmacı işbirliği ve insani yardım bağlamındaki uygulamalar için de geçerlidir (Craig, 2012, ss. 379-380).

Gerçek şudur ki, paylaşılmış yetki için basit anlamda bir şemsiye görevi taşıdığı betimlemesi yapılabilir. Netice itibariyle paylaşılmış yetki ile AB hukukunun farklı alanlarındaki yetki dağılımında anlamlı varyasyonlar bulunmaktadır. Yetki paylaşımı AB'nin serbest dolaşım özgürlükleri (malların serbest dolaşımı, hizmetlerin serbest dolaşımı, kişilerin ve çalışanların serbest dolaşımı, sermayenin serbest dolaşımı) düşünüldüğünde Adalet, Güvenlik ve Özgürlük Alanı (*Area of Freedom, Security and Justice*) içinde oluşmuş karmaşık yetki paylaşımı yapısına kıyasla çok daha farklıdır (Craig, 2012, s. 380).

1.7. AB Üyesi Devletler'in Eylemlerini Desteklemek, Koordine Etmek veya Tamamlamak Amacıyla Eylemlerde Bulunma Yetkisi

Birlik, Antlaşmalar'da öngörülen belirli alanlarda ve koşullar dahilinde, Üye Devletler'in bu alanlardaki yetkilerini ikame etmeksizin, Üye Devletler'in eylemlerini

desteklemek, koordine etmek veya tamamlamak amacıyla eylemlerde bulunma yetkisine (*Supplementary Competence / Competence to Support, Coordinate or Supplement the Actions of the Member States*) sahiptir (ABİHA m.2.5). Birliğin sahip olduğu yetkilerin kapsamı ve bu yetkilerin kullanılmasına ilişkin kurallar, Antlaşmalar'ın her bir alana ilişkin hükümleri uyarınca belirlenir (ABİHA m.2.6) (EUR-Lex, 2016, s. 50).

Birlik, Üye Devletler'in faaliyetlerini desteklemek, koordine etmek veya tamamlamak amacıyla eylemler yürütme yetkisini AB düzeyinde gerçekleştirebilecek eylemlerin alanları şu şekilde sıralanabilir (ABİHA m.6): (1) insan sağlığının korunması ve geliştirilmesi (ABİHA m.168, kısmen düzenleyici paylaşılmış yetki); (2) sanayi (ABİHA m.173); (3) kültür (ABİHA m.167); (4) turizm (ABİHA m.195); (5) eğitim, mesleki eğitim, gençlik ve spor (ABİHA m.165); (6) afetlere karşı koruma (civil protection) (ABİHA m.196); ve (7) idari işbirliği (ABİHA m.197) (EUR-Lex, 2016, ss. 52-53).

AB, bu alanlardaki yasaları harmonize edememekte; ancak, hukuken bağlayıcı olan tasarrufları kendine özgü hükümlere dayanarak geçirebilmektedir. Bu şekilde, Üye Devletler bu tür tasarrufların öngördüğü ölçüde sınırlandırılabilir. Üye Devletler'in eylemlerini desteklemek, koordine etmek veya tamamlamak amacıyla eylemlerde bulunma yetkisinin anlamı yukarıda listelenen farklı alanlarda Birliğin yetkisinin kesin kapsamı belirli ölçüde değişime uğrayabilmektedir. Fakat, Birliğin bu alanlardaki yasaları harmonize edememesine rağmen önemli bir derecede yetkiye sahip olduğu muhakkaktır (Craig, 2012, s. 380).

AB, Üye Devletler ile yasal bağlayıcılığı bulunan hukuki tasarrufları geçirdiği durumlarda Üye Devletler'in yetkileri yasal olarak bağlayıcı eylemin öngördüğü ölçüde sınırlandırılacaktır. Bu nedenle, Üye Devletler'in yetkileri, *per se*, yalnızca AB'nin yasal olarak bağlayıcı eylemleri yürürlüğe girdiği için sınırlandırılmamakta, aynı zamanda AB'nin hukuki tasarrufunun gerektirdiği dereceye göre de sınırlandırılabilir. Dahası şu da açıktır ki; AB'nin bu alanlarda yasama tasarruflarını geçirebilmesi, uyumlaştırma gerektirmedikçe ve ABİHA'nın ayrıntılı hükümlerine bağlı kalınması suretiyle mümkündür. Burada tartışılması gereken bir başka husus ise kullanılan

harmonizasyon kavramının tamamıyla açık ve anlaşılır olmamasıdır. Örneğin; harmonizasyon önlemlerinin iptali durumunda ABİHA m.114 uyarınca tasarrufların kabul edilmemesi anlamına gelir. AB'nin Üye Devletler'in eylemlerini destekleme, koordine etmek veya tamamlamak amacıyla eylemlerde bulunma yetkisi bağlamında bir alanda yapılan yasal olarak bağlayıcı bir eylem ABİHA m.114'e uygun düşmemekte; çünkü, bu durum ulusal yasanın harmonize edilmesi hedefinin kabul edilmesi anlamına geleceği ve bunun da ABİHA m.2(5) hükümlerinde yasaklandığı açık bir şekilde ifade edilmiştir (Craig, 2012, s. 382). Bu kapsamda, ABİHA m.114'ün mercek altına alınması ve incelenmesi yerinde olacaktır. ABİHA m.114'e göre;

Komisyon, sağlık, güvenlik, çevrenin korunması ve tüketicinin korunması alanlarında [...] özellikle bilimsel bulgulara dayanan tüm yeni gelişmeleri göz önünde tutarak, yüksek düzeyde bir korumayı temel alır. AP ve Konsey de, kendi yetkileri çerçevesinde bu amacı gerçekleştirmek için çaba gösterirler (ABİHA m.114.3).

AP ve Konsey, Konsey veya Komisyon tarafından bir uyumlaştırma tedbirinin kabul edilmesinden sonra, bir Üye Devletin, m.36'da belirtilen önemli gerekçelere veya çevrenin ya da çalışma ortamının korunması gerekçelerine dayanan ulusal hükümlerini muhafaza etmeyi gerekli görmesi halinde, bu Üye Devlet, söz konusu hükümleri ve bunları muhafaza etme nedenlerini Komisyon'a bildirir (ABİHA m.114.4).

Ayrıca, 4. paragrafa zarar vermeksizin, AP ve Konsey, Konsey veya Komisyon tarafından bir uyumlaştırma tedbirinin kabul edilmesinden sonra, bir Üye Devletin, söz konusu tedbirin kabulünden sonra ortaya çıkan bu Üye Devlete özgü bir sorun nedeniyle, çevrenin veya çalışma ortamının korunmasına ilişkin yeni bilimsel deliller temelinde ulusal hükümler kabul etmeyi gerekli görmesi halinde, bu Üye Devlet, söz konusu hükümleri ve bunları kabul etme gerekçelerini Komisyon'a bildirir (ABİHA m.114.5).

Komisyon, 4 ve 5. paragraflarda belirtilen bildirimlerden itibaren 6 ay içinde, söz konusu ulusal hükümleri, Üye Devletler arasındaki ticarete keyfi bir ayrımcılık veya örtülü bir kısıtlama aracı oluşturup oluşturmadıklarını veya iç pazarın işleyişine engel teşkil edip etmediklerini inceledikten sonra, onaylar veya reddeder (ABİHA m.114.6–1). Bu süre içinde Komisyon tarafından bir karar alınmaması halinde, 4 ve 5. paragraflarda belirtilen ulusal hükümler onaylanmış sayılır (ABİHA m.114.6–2). Sorunun karmaşıklığının haklı kılması ve insan sağlığı için tehlike bulunmaması halinde, Komisyon, ilgili üye devlete,

bu paragrafta belirtilen sürenin altı aya kadar uzatılabileceğini bildirebilir (ABİHA m.114.6-3).

Bir Üye Devletin, 6. paragrafa uygun olarak, bir uyumlaştırma tedbirine istisna teşkil eden ulusal hükümleri muhafaza etmesine veya kabul etmesine izin verilmesi halinde, Komisyon bu tedbirde bir uyarılama önerip önermeme konusunu ivedilikle inceler (ABİHA m.114.7).

Bir Üye Devlet, daha önce uyumlaştırma tedbirlerine konu olan bir alanda halk sağlığıyla ilgili özel bir sorunla karşılaşması halinde, Komisyon’u haberdar eder; Komisyon, Konsey’e uygun tedbirleri önerip önermeme konusunu ivedilikle inceler (ABİHA m.114.8).

258 ve 259. maddelerde belirtilen usule istisna olarak, Komisyon veya bir Üye Devlet, diğer bir Üye Devletin bu maddede öngörülen yetkileri kötüye kullandığı görüşündeyse, doğrudan ABAD’na başvurabilir (ABİHA m.114.9).

Yukarıda belirtilen uyumlaştırma tedbirleri, gerekli durumlarda, Üye Devletlere, 36. maddede belirtilen ekonomiyle ilgili olmayan gerekçelerden bir veya daha fazlasına dayanarak, bir Birlik denetim usulüne tabi olan geçici tedbirler alma yetkisi veren bir korunma hükmü içerir (ABİHA m.114.10).

ABİHA m.6 yalın bir şekilde okunduğu zaman bu yetki kategorisindeki alanların listesinin sonlu olduğu izlenimi verilmektedir. Ancak, bu izlenim ABİHA’nın bütün maddeleri okunduğunda çelişkili bir durum meydana gelmektedir. En azından, *prima facie*, AB’nin Üye Devletler’in eylemlerini destekleme, koordine etmek veya tamamlamak amacıyla eylemlerde bulunma yetkisi bağlamında diğer önemli alanlarda yetkisinin sınırlı olduğu açıkça görülmektedir. Özellikle, sosyal politikanın bazı yönleri ve istihdam politikasının belirli yönleri açısından AB’nin bu alanlardaki yetkisinin sınırlı olduğu söylenebilir. Yetki kategorileri arasındaki sınır hatlarının net bir şekilde çizilememesi sorununa bir misal vermek gerekirse basın yayın ile ilgili düzenlemelerin iç pazar alanı içerisinde paylaşılmış yetki kategorisi altında mı değerlendirileceği; yoksa, kültür alanı içerisinde AB’nin Üye Devletler’in eylemlerini destekleme, koordine etmek veya tamamlamak amacıyla eylemlerde bulunma yetkisi bağlamında mı değerlendirileceği meçhuldür. Buna ilaveten, sosyal politikanın hangi yönlerinin paylaşılmış yetki kategorisi kapsamı içinde mi yoksa AB’nin Üye Devletler’in

eylemlerini destekleme, koordine etmek veya tamamlamak amacıyla eylemlerde bulunma yetkisi çerçevesinde mi düşünüleceği hususunda zorluklar bulunmaktadır (Craig, 2012, s. 381).

1.8. Yetki İkamesi İlkesi

“Yetki ikamesi ilkesi¹⁶” (*subsidiarity principle*); Birliğin münhasır yetkisi içinde bulunmayan alanlarda; Üye Devletler tarafından, merkezi ya da yerel düzeylerde amaca uygun ve yeterli bir başarının sağlanamayacağı durumlarda Birliğin yetki ikamesi kullanabilmesi anlamına gelmektedir (m.5.3) (European Parliament, 2015a). Yetki ikamesi ilkesi, 7 Şubat 1992 tarihinde imzalanan ve 1 Kasım 1993 tarihinde yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması ile AB hukukunun kapsamı dâhiline girmiştir.

Yetki ikamesi ilkesi federalizmin tipik görünümlerinden biridir. Yetki ikamesinin somut içeriği, “Yetki ikamesi ve Orantılılık Kurallarının Uygulanması Hakkında 2 No’lu Protokol”le belirlenmiştir. Yetki ikamesi ilkesi, AB’nin işleyişinde ve daha etkili spesifik olarak AB’de karar alma sürecinde daha etkili olunması bakımından temel öneme sahiptir. Lisbon Antlaşması, yetki ikamesi ilkesinin uygulanmasında AB yurttaşlarının lehine kararların alınmasını, izlenmesini ve bu itibarla çeşitli kontrol mekanizmalarının getirilmesini önemli ölçüde güçlendirmiştir. “Yetki ikamesi ve Orantılılık Kurallarının Uygulanması Hakkında 2 No’lu Protokol”de AB düzeyinde arzu edilen müdahalenin gerçekleşmesi amacıyla üç temel kriter geliştirilmiştir: AB’nin gerçekleştireceği eylem Üye Devletler tarafından çözümlenemeyen ulusalaşırı özelliklere sahip mi? Gerçekleştirilecek ulusal eylem veya eylemin noksanlığı Lisbon Antlaşması’nın şartlarına aykırı mı? AB düzeyinde gerçekleştirilecek eylem belirgin avantajlara sahip mi? (EUR-Lex, 2017).

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Anayasası’nın Onuncu Eki’nde yer alan “Saklı Yetkiler İlkesi (*Reserved Powers Principle*)” de tipik bir yetki ikamesi ilkesidir. Yetki ikamesi ilkesi “Avrupa’nın mimarlık ilkesi” (*Architectural Principle of Europe*)

¹⁶ Lisbon Antlaşması, AB Genel Sekreterliği tarafından Türkçe’ye çevrilmiştir. Ancak, Türkçe versiyonunda subsidiarite prensibinin “katmanlı yetki” olarak çevrilmesi bir hata teşkil etmekte ve yanlış anlamaya sebebiyet vermektedir (AB Genel Sekreterliği, 2011; Özsunay, 2015, s. 82). Subsidiarite ilkesi ikincilik veya en uygun şekilde ifade edecek olur isek “yetki ikamesi” kavramı ile ifade etmek yerinde olacaktır.

olarak nitelendirilmektedir (Özsunay, 2015, s. 82). Yetki ikamesinin, bir kavramdan ziyade bir fikir ve ilke olarak görülmesinde fayda vardır. Bu ilke, bir toplumun “aşağıdan yukarıya (*bottom up*)” anlamı ve etkili bir şekilde nasıl organize edilebileceği ile ilgilenmektedir. Normatif bir perspektiften bakıldığında yerel düzeyler, bölgesel, ulusal veya ulusalüstü düzeylerden daha yüksek bir önceliğe sahiptir (Backhaus-Maul, 2010, s. 1494). Yetki ikamesi ilkesinde tüm toplumsal birliktelik biçimlerinde, hiçbir kurumun ikincisinin işlevini yerine getirirken daha zayıf ya da daha küçük olanlara hükmetmeye kalkışmaması veya onun yerine geçmeye çalışmaması gerektiğini belirtmektedir. Bu bağlamda, daha büyük ve daha güçlü olan sosyal kurumların ahlâki görevi, daha küçük olanlara, yukarıdan-aşağıya bir dayatma usulünden ziyade, bu küçük düzeyde belirlenmiş olan hedeflerin uygulanmasına yardımcı olmaktır. Yönetişim perspektifinden yetki ikamesi ise ulus-devlet, bölgesel yönetimler ya da ulusalüstü kurumlar gibi politik yapıların, yalnızca ortak faydanın gözetilmesi için gerekli olduğunda müdahale etmesi, yerel ve alt katmanlarda yerine getirilemeyen görevlerin üst katmanlarda daha hızlı ve etkili bir şekilde yerine getirilmesidir (Colombo, 2012, ss. 3-4).

Yetki ikamesinde kararların makul bir şekilde en düşük düzey olan yerel düzeyde uygulanması istenilen bir hedef olmakla beraber bölgesel, ulusal veya ulusalüstü düzeylerin bütüncül bir bakış açısı ile destekleyici ve tamamlayıcı bir rolü bulunmaktadır. Bu şekilde, yetki ikamesi “dikey hiyerarşik gücü azaltırken (*vertical hierarchical power*)”, katılım potansiyelini anlamlı bir şekilde arttırmaktadır (Paquet, 2001, ss. 194-195).

Yetki ikamesi dikey ve yatay biçimlerinde gerçekleşebilmektedir. “Dikey yetki ikamesi (*vertical subsidiarity*)” çeşitli egemenlik düzeyleri ve kurumsal yetki arasındaki doğrusal ilişki ile ilgilidir. Yerel, bölgesel, ulusal ve ulusalüstü otoritelerde, daha yüksek katmanlarda bulunan kurumlar, daha alt katmandaki kurumların yerine geçmemeli, ancak onlara yardım etmelidir. Daha büyük / daha geniş ölçekli kurumların, daha küçük / daha düşük ölçekli olanları iki şekilde koruması mümkündür: (1) sadece alt kurumlar söz konusu toplumsal amacın yeterli şekilde devam etmesini garanti edemediğinde, aktif müdahale ve destek yoluyla; (2) belirli bir amaca ulaşabildikleri zaman, alt düzeyde bulunan kurumların ve organların özerkliğini garanti ederek ve

bunlara saygı göstererek koruyabilmektedir. “Yatay yetki ikamesi (*horizontal subsidiarity*)” ise kamu ve sosyal konular arasındaki yetkilerin, işlevlerin ve hizmetlerin paylaşılmasını ifade etmektedir. Toplumun ve ara organların devlet üzerindeki önceliğini tanıyan bir anlayışa sahiptir. Bundan doğan önemli potansiyel, sosyal etkileşimler ve modern devletle tipik olarak ilişkili olanlardan oldukça farklı biçimlerde ortaya çıkan örgütler için yarattığı fırsattır. Bu bakış açısından yatay yetki ikamesi, “kamusal” bir fonksiyonun mutlaka bir devlet kuruluşu tarafından yapılması zorunlu değildir; aksine, kamu kurumlarının varlığı toplumun kendi ihtiyaçlarına cevap verebilme yeteneğini optimize etmektir. Dolayısıyla, yurttaşlardan kamu kurumlarına, aileden derneklere, kurumsal firmalardan kâr amacı gütmeyen kuruluşlara kadar sosyal alandaki mevcut kesimler modern devlet kavramının radikal bir şekilde gözden geçirilmesinin önünü açan yeni bir rol ve önem kazandırmıştır (Colombo, 2012, ss. 6-7).

Yetki ikamesi, Birliğin gelişimi sürecinde sorun teşkil eden egemenlik konusu ile de uğraşarak farklı kurumsal seviyeler arasındaki ilişkilerin niteliği ve önemini vurgulamaktadır.¹⁷ Yetki ikamesi konusu yalnızca AB’nin ne ölçüde “ademi merkeziyetçilik (*decentralisation*)” anlayışını benimsediği ile ilgili değildir. Bunun yanı sıra, yetki ikamesi doğrudan AB’nin evrimsel mekanizmasının doğası ile ilişkili bir husustur. Evrimsel bir bağlamda düşünülecek olur ise, yetki ikamesi Üye Devletler arasında farklı düzeylerde gerçekleşen karşılıklı bir tanıma mekanizmasının (*mechanism of reciprocal recognition*) harekete geçirilmesi anlamına gelmektedir. Yetki ikamesi etkililiği arttırmanın dışında aynı zamanda egemenliğin rolünü tanımlayan diğer iki terim olan eşitlik ve istikrarı da ön plana çıkarmaktadır. Yetki ikamesi ilkesi gereğince ortak girişime eşit olarak katılabildiği için, ortak girişime katılan Üye Devletlerin eşitliğini ve bu şekilde de Birliğin istikrarını güçlendirebilmektedir (Bianchi, 2005, s. 55).

¹⁷ Euroskeptikler, yetki ikamesinin, birbirini izleyen Antlaşmalar ve Komisyon girişimleri üzerinde pazarlık yapmak için savunmacı olarak kullanılan bir siyasi uzlaşma aracı olarak kullanıldığını ileri sürmüşlerdir. Yetki ikamesinin sadece kamu yetkilerinin dağılımını düzenleyen bir ilke olarak görülmemesi gerekmektedir. Çünkü, böyle bir bakış açısı doğru olmakla beraber bir ölçüde sınırlı bir anlayışa dayanmaktadır. Yetki ikamesinin köklerinin esas olarak kurumsal yaklaşıma değil, antropolojik ve sosyo-felsefi boyutları da içeren daha kapsayıcı bir temele dayanmaktadır (Colombo, 2012, s. 5).

Birliğin, yetki ikamesi uyarınca harekete geçebilmesi için; Birlik, münhasır yetkisine girmeyen alanlarda, sadece, öngörülen eylemin amaçlarının Üye Devletler tarafından merkezi düzeyde veya bölgesel ve yerel düzeyde yeterli biçimde gerçekleştirilemeyeceği ve fakat söz konusu eylemin boyutu ya da etkileri itibarıyla Birlik düzeyinde daha iyi gerçekleştirilebileceği durumlarda harekete geçmektedir (ABA m.5.3) (EUR-Lex, 2016).

ABA m.5(3)'te öngörülen yetki ikamesi ilkesine göre, Birlik, ancak biri olumsuz; diğeri olumlu ölçütleri içeren aşağıdaki kümülatif koşulların varlığı halinde eylemde bulunabilir (Özsunay, 2015, ss. 82-83): (a) birinci koşul; Antlaşmalarda öngörülen bir amacın merkezi, yerel ya da bölgesel olarak Üye Devletler tarafından alınacak önlemlerle yeterince gerçekleştirilmesine olanak bulunmaması (olumsuz ölçüt); (b) ikinci koşul; söz konusu amacın, Birlik düzeyinde daha iyi bir şekilde gerçekleştirilebileceğidir (olumlu ölçüt).

Yetki ikamesi kavramının hem hukuksal; hem de siyasal boyutları mevcuttur. Bu nedenle de yetki ikamesi kavramının içeriği bakımından şu ölçütler belirlenmiştir: amaçları Üye Devletler tarafından gerçekleştirilemeyecek bir eylemin gerekli olması “yeterlilik ölçütünü (*sufficiency criterion*)”; eylemin, Üye Devletin yapacağı eylemle ulaşılabilecek olana artı bir değer getirmesi “yarar ölçütünü (*benefit criterion*)”; eylemin, olanaklar elverdiği ölçüde yurttaşlara yakın olması “yurttaş yakınlik ölçütünü (*close to the citizen criterion*)” ve eylemin birey için daha fazla özgürlük sağlaması “özerklik ölçütünü (*autonomy criterion*)” ifade etmektedir (Özsunay, 2015, s. 83).

Yetki ikamesi ilkesine aykırılık halinde, Yetki ikamesi ve Orantılılık Kurallarının Uygulanması Hakkında 2 No'lu Protokol'ü m.8'e göre ABAD Birliğin tasarrufunu hükümsüz kılabilir. Bu dava, Üye Devletler tarafından açılabilir. Yargısal denetim, ayrıca, ulusal bir parlamento veya ulusal bir parlamentonun bir odası (*chamber*) adına da yapılabilir (ABİHA m.263). Ayrıca, Bölgeler Komitesi de, yasa koyma tasarruflarına karşı dava açmaya yetkilidir (m.8) (Official Journal of the European Union, 2010, ss. 206-209; EUR-Lex, 2016, s. 162).

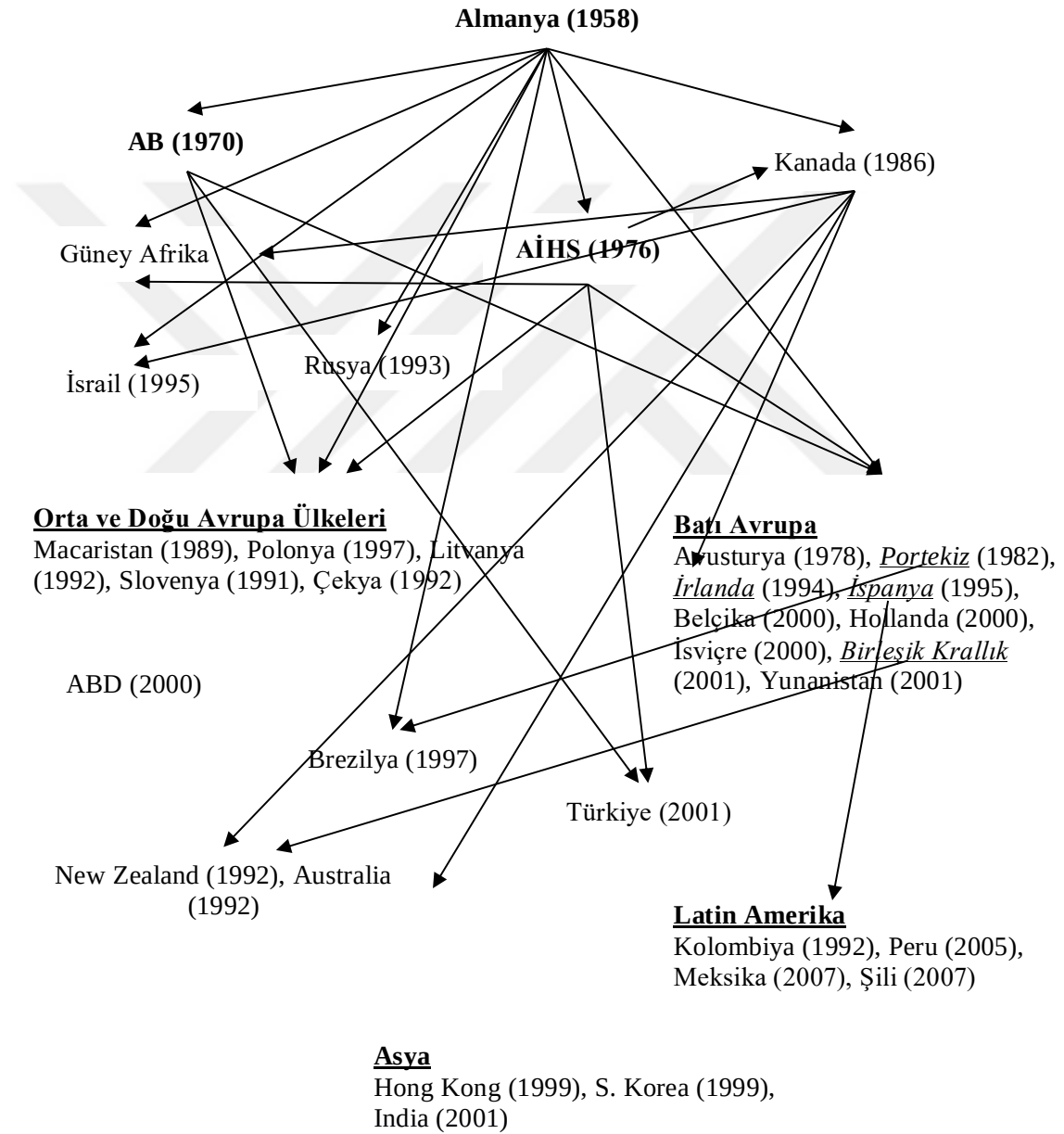
ABİHA m.263'te ABAD'ın tavsiye ve görüşler hariç olmak üzere, yasama tasarruflarının, Konsey, Komisyon ve Avrupa Merkez Bankası'nın (AMB)

tasarruflarının ve AP'nin ve AB Zirvesi'nin üçüncü kişiler bakımından hukuki etki doğurması amaçlanan tasarruflarının hukuka uygunluğunu denetlediği ifade edilmiştir. ABAD, Birlik organ, ofis veya ajanslarının üçüncü kişiler bakımından hukuki etki doğurması amaçlanan tasarruflarının da hukuka uygunluğunu denetleyebilmektedir. ABAD, bu amaçla, bir Üye Devlet, AP, Konsey veya Komisyon tarafından yetkisizlik, esaslı şekil kurallarının ihlâli, Antlaşmalar'ın ihlâli veya Antlaşmalar'ın uygulanmasına ilişkin herhangi bir hukuk kuralının ihlâli veya yetkinin kötüye kullanılması gerekçeleriyle açılan davalar hakkında karar vermeye yetkilidir. ABAD, Sayıştay, AMB ve Bölgeler Komitesi'nin kendi yetkilerini korumak amacıyla açtıkları davalarda da aynı şartlar dâhilinde yetkilidir. Birlik, organ, ofis veya ajanslarının kurulmasına ilişkin tasarruflar; bu organ, ofis veya ajansların, gerçek veya tüzel kişiler bakımından hukuki etki doğurması amaçlanan tasarruflarına karşı bu kişiler tarafından açılacak davalara ilişkin özel şartlar ve kurallar içerebilmektedir (ABİHA m.263) (EUR-Lex, 2016, s. 162).

1.9. Ölçülülük / Orantılılık İlkesi

“Ölçülülük/Orantılılık” yasal bir yapı ve metodolojik bir araçtır. Ölçülülük dört bileşenden oluşmaktadır: (1) uygun amaç; (2) rasyonel bağlantı; (3) gerekli araçlar; (4) uygun amacın gerçekleştirilmesiyle kazanılan fayda ile anayasal hak arasında doğru ve anlamlı bir ilişkinin olması (ölçülülükte dengeleme – *proportionality stricto sensu [balancing]*). Bu dört temel bileşen ölçülülük ilkesinde sınırlandırma klozunun özünü teşkil etmektedir. Klatt ve Meister ölçülülük testinin dört kural içerdiğini ve bu kuralların; meşruluk, uygunluk, gereklilik ve dar anlamda ölçülülük olarak sıralamaktadırlar (Barak, 2012, s. 131; Klatt & Meister, 2012, s. 8). Ölçülülük ilkesi (*Proportionality Principle*) için “Prensip Teorisi”nin büyük önemi temel hakların ilkesel karakteristiği ile ölçülülük ilkesi arasında iddia edilen güçlü bağıntıdan kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla, temel hakların ilkesel niteliği ölçülülük ilkesini ifade etmektedir. Robert Alexy'nin argümanına göre uygunluk ve gereklilik faktörleri doğrudan ilkesel karakter ile ilişkilendirilmekte, daha açık bir ifade ile temel hakların optimizasyonu karakteri ile örtüşmektedir (Šušnjar, 2010, s. 72). Ölçülülük doktrini spesifik olarak bazı hükümet eylemlerinin bir anayasal hakkı ihlal edip etmediğini analiz etmek için en iyi yöntemi sağladığı argümanı üzerine odaklanarak hakların

korunması temelli bir genel yapı tesis edilmesine olanak tanımaktadır (Tushnet, 2014, s. 71). Huscroft, Miller ve Webber'e göre insan hakları araştırma sahası doğrudan ölçülülük ilkesi ile ilişkilendirilebilmektedir. Ölçülülük ilkesi modern insan hakları hukuku ve disiplininin gelişiminde ve AB'de mahkemeler tarafından (örneğin; AİHM, anayasa mahkemeleri ve yüksek mahkemeler) anayasal doktrin olarak özümsemiği temel bir prensip olarak görülmektedir (Huscroft, Miller & Webber, 2014, s. 1).

Şekil 1.2 Ölçülülük İlkesi Düşüncesinin Ülkelere Göre Tarihsel Gelişimi

Kaynak: Barak & Kalır, 2012, s. 182

Ölçölülük ilkesinin teorik gelişimi ile uygulamasında Almanya, AB ve Kanada'nın dünya geneline bir tesiri olmuştur. AİHS, merkezi Strazburg'da bulunan AİHM'in kurulmasına zemin hazırlamıştır. AB kurucu Antlaşmaları da ABAD'ın Lüksemburg'da kurulmasını tetiklemiştir. Ölçölülük ilkesinin tarihsel gelişimi ve uygulamasında Üye Devletler'in mahkemeleri, AİHM ve ABAD arasındaki karşılıklı ilişkilerin karmaşık yapısı önemli rol oynamıştır. Bununla birlikte, Üye Devletler'in mahkemeleri ile Avrupa mahkemeleri arasında bir fikir akışının olması Avrupa mahkemeleri tarafından geliştirilen hukuki doktrinlerin ve argümanların çoğu Üye Devlet tarafından sıklıkla benimsenmesi; bir Üye Devlet mahkemesi (misal: Alman Federal Anayasa Mahkemesi [*Bundesverfassungsgericht*]) tarafından geliştirilen doktrinlerin ve argümanların da daha sonra Avrupa mahkemeleri tarafından kabul edilebilmesi mümkündür (Barak & Kalır, 2012, ss. 181-183).

Devletler kendilerini kamusal yaşamın yeni alanlarına daha fazla dahil ettikçe ve yurttaşların devletin yönetim şekline daha çok entegre olmasıyla idari ve cezai düzenlemelere duyulan gereksinimlerde, toplumsal refahın arttırılmasında ve bireysel özerkliğin daha fazla görünür hale gelmesinde bazı gerilimler kaçınılmaz olarak yaşanabilmektedir (Sullivan & Frase, 2009, s. 3). Ölçölülük ilkesi yasal düzende ortaya çıkan çeşitli haklar ile menfaatler arasındaki çatışmaların çözülmesinde kullanılan bir araçtır. Ölçölülük ilkesi, bireysel hakların kamu yararına ters düştüğü durumlarda kullanılmaktadır. Ayrıca, bu ilke AİHM ve ABAD'ın içtihatlarının ayrılmaz bir parçasıdır (Bücheler, 2015, s. 29).

AİHM, AİHS çerçevesindeki hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında taraf ülkelerin ölçülü davranıp davranmadıklarını, ölçölülük ilkesinin alt ilkeleriyle beraber denetime tabi tutulmaktadır. AİHM, AİHS'de ölçölülük ilkesi açık bir şekilde öngörülme de, Sözleşme'nin bilhassa 8'den 11'e kadarki maddelerinin 2. Fıkralarını; m. 14 ile m. 15; ve Ek 1. Protokol'de m.1'i yorumlayarak ilkeye ulaşmakta ve temel hak ve özgürlükler sınırlandırılırken taraf devletlerin kararlarını "düzeltici unsur" olarak ölçölülük ilkesine başvurulmaktadır. AİHM, "demokratik toplum gerekleri" ifadesi bilinen başka bir ölçütü izah etmeye yardımcı olan bir unsur mahiyetinde ölçölülük ilkesinden yararlanmaktadır. Bu ikinci ölçüt "zorlayıcı sosyal ihtiyaç" kavramı ile, onu

da ölçülülük ilkesi ve alt ilkeleri yoluyla denetlemektedir. ABAD, AİHM'den de önemli ölçüde esinlenerek insan haklarının korunması, Birlik politikaları ve ortak amaçlar bağlamında ölçülülük ilkesini geliştirmiştir. ABAD içtihadında, temel haklara saygının önemine işaret edilmekte, Birlik amaçlarını yerine getirmek maksadıyla kullanılan yetkilerin bu haklara uygun olarak kullanılması gerektiği belirtilmektedir. Hukukun genel ilkeleri arasında AB hukukunun bir parçası olarak ölçülülük ilkesi de kabul edilmektedir. Bir başka deyişle, ölçülülük ilkesi bir taraftan temel hakların korunması, diğer taraftan Birlik hedeflerine ulaşmak maksadıyla Birlik organları ve Üye Devletler tarafından getirilen yükümlülük ve yaptırımların ölçülü olup olmadığını denetlemekte yararlanan bir ilke olmuştur (Oğurlu, 2002, ss. 233-234).

AB hukuku perspektifinden bakıldığında ölçülülük ilkesi Birliğin hedeflerini takip etmek üzere tasarlanan birtakım tedbirlerde ve alınan kararlara karşı yapılan ihlallerin cezalara çarptırıldığı davalarda ağırlıklı olarak uygulanmıştır (Arancibia, 2011, s. 142). Aslında, ABAD, bilhassa idari makamların daha dar bir takdir yetkisine (*discretionary power*) sahip olduğu mali ve iktisadi alanlarda sorgulayıcı bir biçimde müdahale edebilmektedir (Arancibia, 2011, s. 147).

“Ölçülülük İlkesi”ne göre, Birliğin eylemlerinin içeriği ve şekli, Antlaşmaların amaçlarına ulaşmak için gerekli olanı aşamaz (ABA m.5(4)-c.1). Birliğin kurumları ve organları Protokol’de öngörülen “ölçülülük ilkesi”ni uygularlar (ABA m.5(4)-c.2). Ölçülülük ilkesi Birliğin fiillerinde / tasarruflarında (*Union action / legal acts*) biçim ve kapsam bakımından, Antlaşmalarda öngörülen amaçlara ulaşılması için “gerekli olandan fazlasının yapılmaması”nı ifade eder (ABA m.5.4) (EUR-Lex, 2016, s. 18).

“Yetki ikamesi” ilkesinden farklı olarak, “ölçülülük ilkesi”nin “münhasır yetkiler alanı”nda da uygulanacağı belirtilmelidir. “Ölçülülük ilkesi” ABA’da açıkça belirtilmeden önce, uzunca bir zamandan beri AvAD/ABAD kararlarında Avrupa hukukunun temel ilkelerinden biri olarak benimsenmiş ve Avrupa organlarının bu ilkeye göre hareket etmeleri gerektiği vurgulanmıştır (Özsunay, 2015, s. 84).

1.10. AB Hukuku Perspektifinden Göç ve Sığınmanın Hangi Yetki Kategorileri İçerisinde Konumlandırılacağı Sorunu

AB hukuku kapsamında göç ve sığınmanın paylaşılmış yetki ile AB üyesi devletlerin eylemlerini desteklemek, koordine etmek veya tamamlamak amacıyla eylemlerde bulunma yetkisi içerisinde konumlandırmak mümkündür. Dolayısıyla, AB hukukunda göç ve ilticanın münhasır yetki kategorisi kapsamında görülmediği ve Üye Devletler'in kendi ulusal çıkarlarını gözetmelerinden dolayı hem teoride hem de uygulamada bunun mümkün olamayacağı aşikârdır.

ABA m.3(2) içerisinde AB'nin göç ve sığınma ile ilgili şu ifadelere yer verilmiştir: “Birlik, vatandaşlarına, dış sınırların kontrolü, iltica, göç, suçun önlenmesi ve suçla mücadele konularında uygun tedbirler vasıtasıyla kişilerin serbest dolaşımının sağlandığı, iç sınırların olmadığı bir özgürlük, güvenlik ve adalet alanı sunar (Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2011, s. 3; EUR-Lex, 2016, s. 17).”

AB'nin ortak bir göç politikası geliştirmede paylaşılmış yetkiye sahip olması Üye Devletler'in Birlik'in ortak göç politikasının eylem ve hedeflerine uygun olarak yetkilerini kullanma görevine sahiptir (Neframi, 2011). ABİHA'da 5. Başlık olan “Özgürlük, Güvenlik ve Adalet Alanı” içerisinde 1. Bölüm “Genel Hükümler”de göç, sığınma ve sınır kontrolü ile ilgili ifadelere yer verilmiştir: ABİHA m.67(2) “Birlik, iç sınırlarda kişilere yönelik kontrollerin kaldırılmasını sağlar ve iltica, göç ve dış sınırların kontrolüne ilişkin olarak, Üye Devletler arasında dayanışmayı esas alan ve üçüncü ülke uyruklarına karşı adil bir ortak politika geliştirir. Bu başlığın amaçları bakımından, vatansız kişiler üçüncü ülke uyruklarıyla aynı muameleye tabi olurlar” hükümleri yer almaktadır (Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2011, s. 24; EUR-Lex, 2016, s. 73).

ABİHA'da 5. Başlık olan “Özgürlük, Güvenlik ve Adalet Alanı” içerisinde 2. Bölüm “Sınır Kontrolleri, Sığınma ve Göç Politikaları”na ayrılmıştır. Birlik, politika geliştirme sürecinde aşağıda belirtilen faktörleri dikkate almaktadır:

- a) Uyrukluklarına bakılmaksızın, iç sınırları geçen kişilerin kontrole tabi olmamasının sağlanması; b) dış sınırların geçilmesinde kişilerin kontrol edilmesinin ve bu geçişlerin

etkili biçimde izlenmesinin sağlanması; c) dış sınırlar için entegre bir yönetim sisteminin aşamalı olarak uygulamaya konulması (ABİHA m.77/1).

ABİHA m.77/1’de belirtilen amaçlar doğrultusunda, AP ve Konsey, olağan yasama usulü uyarınca hareket ederek aşağıdakiler ile ilgili tedbirler kabul etmektedir:

(a) Vizeler ve diğer kısa süreli ikamet izinleri konusunda ortak politika; (b) dış sınırları geçen kişilerin tabi olduğu kontroller; (c) üçüncü ülke uyruklarının Birlik içinde kısa süreli seyahat etme serbestisine ilişkin koşullar; (d) dış sınırlar için entegre bir yönetim sisteminin aşamalı olarak oluşturulması için gerekli tüm tedbirler; (e) uyrukluklarına bakılmaksızın, iç sınırları geçen kişilerin kontrole tabi olmaması (ABİHA m.77/2).

Bir Birlik eyleminin gerekli olması ve Antlaşmalar’da gerekli yetkilerin verilmemesi durumunda, Konsey, özel yasama usulü uyarınca hareket ederek, pasaport, kimlik belgesi, ikamet izinleri veya benzer her türlü belgeyle ilgili hükümler kabul edebilmektedir (ABİHA m.77/3). Konsey, AP’ye danıştıktan sonra oybirliğiyle hareket etmektedir. Bu madde, Üye Devletlerin, kendi coğrafi sınırlarını uluslararası hukuka uygun olarak belirleme yetkilerine zarar vermez (ABİHA m.77/4) (Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2011, ss. 26-27; EUR-Lex, 2016, ss. 75-76). ABİHA m.78’de sığınma hakkı ve uluslararası koruma ile ilgili ortak politikasının Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair 28 Temmuz 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ile 31 Ocak 1967 tarihli Protokol’e ve ilgili diğer Antlaşmalar ile uyumlu olması gerektiği ifade edilmiştir:

Birlik, uluslararası korumaya muhtaç üçüncü ülke uyruklarına, onlara uygun düşen bir statü vermek ve geri göndermeme ilkesine uyulmasını sağlamak amacıyla, iltica, ikincil koruma ve geçici korumaya ilişkin ortak bir politika geliştirir. Bu politika, Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair 28 Temmuz 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ile 31 Ocak 1967 tarihli Protokol’e ve ilgili diğer Antlaşmalara uygun olmalıdır (ABİHA m.78/1).

ABİHA m.78/1’in amaçları doğrultusunda, AP ve Konsey, olağan yasama usulü uyarınca hareket ederek, aşağıdakileri içeren ortak bir Avrupa iltica sistemine ilişkin tedbirler kabul etmektedir:

(a) Üçüncü ülke uyrukları için, Birlik genelinde geçerli tek tip bir mülteci statüsü; (b) uluslararası korumaya muhtaç üçüncü ülke uyrukları için, Avrupa iltica hakkı kazanmaksızın, tek tip bir ikincil koruma statüsü; (c) kitlesel göç akını durumunda,

yerlerinden edilmiş kişiler için ortak bir geçici koruma sistemi; (d) tek tip bir iltica veya ikincil koruma statüsünün verilmesi ve bu statünün geri alınması için ortak usuller; (e) bir iltica veya ikincil koruma başvurusunu inceleme konusunda hangi Üye Devletin yetkili olacağının belirlenmesine ilişkin kriterler ve mekanizmalar; (f) iltica veya ikincil koruma başvurusunda bulunan kişilerin ülkeye kabul koşullarına ilişkin standartlar; (g) iltica, ikincil koruma veya geçici koruma için başvuran kişilerin göç akınının yönetilmesi amacıyla, üçüncü ülkelerle ortaklık ve işbirliği (ABİHA m.78/2).

Bir veya daha fazla Üye Devletin, üçüncü ülke uyruklarının ani göç akını nedeniyle ortaya çıkan acil bir durumla karşı karşıya kalması durumunda, Konsey, Komisyon'un önerisi üzerine, ilgili Üye Devlet veya Devletlerin çıkarlarını gözetmek suretiyle geçici tedbirler kabul edebilmektedir (ABİHA m.78/3) (Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2011, ss. 27-28; EUR-Lex, 2016, ss. 76-77). ABİHA m.79'da Birliğin ortak göç politikasının geliştirilmesi ile ilgili ifadeler yer verilmiştir:

Birlik, her aşamada, göç hareketlerinin etkin yönetimini, Üye Devletlerde yasalara uygun olarak ikamet eden üçüncü ülke uyruklarına adil muamelede bulunulmasını ve yasadışı göçün ve insan ticaretinin önlenmesi ve bunlarla mücadele edilmesi için daha sıkı tedbirler alınmasını sağlamak amacıyla, ortak bir göç politikası geliştirir (ABİHA m.79/1).

ABİHA m.79'un amaçları doğrultusunda, AP ve Konsey, olağan yasama usulü uyarınca hareket ederek aşağıdaki alanlarda tedbirler kabul edebilmektedir:

(a) "Aile Birleşimi" amaçlı olanlar da dâhil, giriş ve ikamet koşulları ile Üye Devletler tarafından uzun süreli vize ve ikamet izinlerinin verilmesine ilişkin standartlar; (b) diğer Üye Devletlerde dolaşım ve ikamet etme serbestisini düzenleyen koşullar da dahil, bir Üye Devlette yasalara uygun olarak ikamet eden üçüncü ülke uyruklarının haklarının tanımlanması; (c) izinsiz olarak ikamet eden kişilerin sınırdışı edilmesi ve geri gönderilmesi de dâhil, yasadışı göç ve izinsiz ikamet; (d) özellikle kadın ve çocuk ticareti olmak üzere, insan ticaretiyle mücadele (ABİHA m.79/2).

Birlik, Üye Devletler'den birinin topraklarına girme, bu topraklarda bulunma veya ikamet etme koşullarını karşılamayan veya artık karşılamaz hale gelen üçüncü ülke uyruklarının, uyruğu oldukları veya geldikleri ülke tarafından geri kabul edilmeleri için üçüncü ülkelerle anlaşmalar imzalayabilmektedir (ABİHA m.79/3). AP ve Konsey, Üye

Devletlerin topraklarında yasalara uygun olarak ikamet eden üçüncü ülke uyruklarının entegrasyonunu sağlamak maksadıyla, Üye Devletlerin kanun ve ikincil düzenlemelerinin uyumlaştırılması hariç, Üye Devletlerin eylemlerini teşvik etmek ve desteklemek üzere tedbirler alabilmektedir (ABİHA m.79/4). Bu madde, Üye Devletlerin, kendi topraklarına üçüncü ülkelerden işçi veya bağımsız olarak çalışmak için iş aramak üzere gelen üçüncü ülke uyruklarını kabul sayısını belirleme hakkına zarar vermez (ABİHA m.79/5) (Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2011, s. 28; EUR-Lex, 2016, ss. 77-78).

2. GÖÇ YÖNETİŞİMİ VE SIĞINMACILAR SORUNU

AB son zamanlarda göç, sığınmacı, ve iltica konularında kendi kurumları, organları ve ajansları arasında yetkilendirme sorunu ile uğraşmak zorunda kalmıştır. AB’de yetkilendirme, göç yönetişiminin Avrupalılaşması ve AB hukuku kapsamında “yetki ikamesi” ile “orantılılık” ilkelerini ayrıntılı olarak açıklamaktır. AB hukuku çerçevesinde belirlenen yetki dağıtımı ile AB’nin yatay ve dikey ilişkiler yoluyla görevlendirilmesi düşünülen AB kurumları, organları ve ajanslarına yetki aktarımı veya eğer gerekli ise yetki paylaşımı gerçekleştirilmektedir. Ayrıca, yetkilendirmenin göç yönetişimine anlamlı bir etkiye sahip olduğu ileri sürülebilir. Buna ilaveten, AB’nin uluslararası kuruluşlar ile (örneğin; BM çatısı altındaki kuruluşlar – UNHCR, IOM¹⁸ vb.) çok katmanlı düzeylerde dayanışma ve işbirliği içerisinde olması AB’nin daha güçlü ve etkili bir aktör olabilmesini sağlayabilmektedir (Aliu vd., 2017).

Birliğin etkili bir uluslararası aktör olarak gelişmesi, içsel kalkınma ve reform üzerine “içgözlem ile ilgili (*introspective*)” yoğunlaşmayla dış ilişkilerinde göstereceği gerçekçi bir güven arasında kuracağı dengeye bağlı olacaktır. Bu bağlamda, Birliğin dış rolünün gelişimi, yeterince esnek ve güçlü iç anayasal yapıların ortaya çıkmasına bağlıdır (Cremona, 2011, s. 218).

AB’nin kamu sektörü, özel sektör ve STK aktörleri ve temsilcileri, hükümet-dışı kuruluşlar (NGO’lar), üniversiteler ve araştırma kurumları, dernekler ile etkileşimleri göç yönetişiminde bilgi ve iletişim ağını oluşturmaktadır. Bu nedenle, göç yönetişiminde bilgi ve iletişim ağının iyi koordine edilmesi ve işlevsel bir yapı kazanması AB için hayati bir husustur. Bu bağlamda, AB’nin göç yönetişiminde faal olan aktörlerin, kurumların ve ajansların AB hukuku sistemine göre ulusalüstü düzeyde meşruluğunun ve etkililiğinin artırılması gerekmektedir. Aynı şekilde, bu aktörlerin,

¹⁸ Bu husus ile ilişkili olarak IOM spesifik bir misal olarak verilebilir. IOM, Dünya’da faal olan belirli bir otoritesi ve yetkinliğe sahip, güçlü ve itibarlı bir örgüttür. Ancak, IOM neden 2016 yılında BM çatısı altında faaliyetlerine devam etme gereksinimi duymuştur? Hangi eksiklikleri ve zayıflıkları vardı? BM’den ayrı olarak neden istikrarlı ve bağımsız bir şekilde çalışmalarına devam edememiştir? IOM kurumunun BM’nin çatısı altına girmesi şüphesiz tartışmaya açık olan bir konudur.

kurumların ve ajansların AB normları, standartları, prensipleri ve değerlerine göre yapılandırılmaları ve eğitime tabi tutulmaları çok önemlidir (Aliu vd., 2017).

Antlaşmalar, AB Üyesi Devletler'in anayasalarını ve Avrupa Antlaşmaları'nı tutarlı bir çok-katmanlı sistem ile birleştiren, Avrupa düzeyindeki kurumların anayasal bir çerçevede esas yapılarını teşkil etmektedir (Voegeli, 2010a). Ancak, ulusal düzey ile AB düzeyi diyalektiği veya arasındaki etkileşim doğrudan Üye Devletin ulusal egemenlik hakkı ile bu haktan sistematik olarak feragat etmek veya bir ölçüde ulusüstü düzeye taşımak durumu ile ilişkilendirilebilmektedir.

“Egemenlik” kavramı ile ilgili teorik bir sorun Üye Devletler'in ulusal egemenliğinin AB hukuku yoluyla zorlanmasıdır. Hiçbir dış otorite, ulusal çapta geçerli devlet iktidarını iptal edemez veya engelleyemez. Aynı şekilde, hiçbir otorite bir ulusun topraklarındaki yerel veya bölgesel meseleleri ve ilişkileri düzenleyen geçerli eylemler oluşturamaz. Egemenliğin iki önemli sonucu vardır: (1) uluslararası mahkemelerin yargı yetkisi tarafların rızasına bağlıdır; ve (2) kendi yetkilerini, usûllerini belirlemek ve kararlarını uygulamak isteyen uluslararası örgütlerin organlarının yetkileri Üye Devletler'in rızasına bağlıdır (Voegeli, 2010b).

Bu açıdan değerlendirildiğinde, egemenlik ilkesi, devletlerin, uluslararası kurumların ve örgütlerin müdahalelerine karşı özerkliğin korunması bakımından hayati öneme haizdir. Bununla birlikte, yerel yargı ilkesi ile uluslararası kuruluşların hukuki bağlamda gerçekleştirmiş olduğu tüm eylemlerin devletin egemenlik hakkı çerçevesinde denetime tâbi olduğunu belirtmek gerekir. Aynı şey uluslararası hukukta yetki ikamesi ilkesinin ortaya çıkışı için de geçerlidir. Yetki ikamesi, uluslararası eylemlerin iç politika üzerinde ne derece etkili olabileceğini sınırlamaz (von Bogdandy, 2008, s. 1931).

AB'nin, kamu sektörü, özel sektör ve STK aktörleri ile temsilcileri, NGO'lar, üniversiteler, araştırma kurumları, dernekler ve vakıflar ile etkileşimleri göç yönetiminde bilgi ve iletişim ağı oluşturmaktadır. Dolayısıyla, AB'nin bilgi ve iletişim ağını koordine etmesi ve göç yönetişimine işlevsel bir yapı kazandırması hayati bir noktadır. Aynı şekilde bu aktörlerin, kurumların ve ajansların AB normları, standartları,

ilkeleri ve değerleri doğrultusunda ve “Avrupalılaşma” konsepti bünyesinde yapılandırılmaları ve eğitilmeleri gerekmektedir.

AB’nin ulusalüstü yapısının etkililiğini arttırmak ve Avrupalılaşma stratejisini yaygınlaştırmak maksadıyla ilk olarak 1988 yılında Gary Marks tarafından ortaya atılan çok katmanlı yönetim yaklaşımında, AB, yapısal ve genişleme politikaları ve reformlarının uygulanması maksadıyla oluşturulan yapısal fonların hükümetlerarası konferanslarda mütabakata varılarak ve Avrupa Komisyonu’nun da onayını almak suretiyle ulusal aktörler, yerel/bölgesel aktörler ve ulusalüstü aktörlerin temsilcilerini de kapsayacak şekilde partnerliklerin oluşturulması, yapısal fonların daha etkin ve verimli bir biçimde harcanabilmesine olanak tanımıştır (Jones, Menon & Weatherill, 2012, s. 63).

Göç yönetişimi literatüründe geniş anlamda multidisipliner perspektifler ve disiplinlerarasıcılık yaklaşımı boyutları ile bilim insanları çeşitli formülasyonlar ve argümanlar geliştirmektedirler. Devletler, göç yönetişiminde ana aktörler olmaya devam etmektedir ve göç için sorumluluğu bölgesel veya uluslararası kurumlara devrettikleri koşullar nispeten sınırlı kalmaktadır. Bu kapsamda, devletler, hükümetlerarası kurumlar aracılığı ile ikili işbirliklerine ve karşılıklı menfaatlerin korunması stratejilerine yönelmişlerdir. Günümüzde açığa çıkan işbirlikleri, küresel, bölgesel ve ulusal yönetimden oluşan farklı coğrafî bölgeler ve göç alanlarında değişen resmi kurumsallaşmış yönetim derecelerini ve kurumsal yapıları kapsamaktadır. IOM, BM Nüfus Fonu (UNFPA), BM Ekonomik ve Sosyal İşler Dairesi (UNDESA), BM Eğitim ve Araştırma Enstitüsü (UNITAR) gibi çok sayıda uluslararası organizasyonun göç ile ilgili konularda aktif faaliyetleri ve görevleri bulunmakta ve uluslararası insan hakları hukuku, uluslararası deniz hukuku ile bölgesel ticaret anlaşmaları kapsamında göçmenlerin ve sığınmacıların sınır ötesi hareketlerinin oluşturacağı neticeler ile ilişkili olarak birbirleri arasında ve AB kurumları, organları ve ajansları ile işbirlikleri ve etkileşimleri bulunmaktadır (Betts, 2010a, s. 5).

AB’nin uluslararası kuruluşlarla (örneğin; BM çatısı altında bulunan kuruluşlar – UNHCR, IOM gibi) çok katmanlı yönetim kapsamında dayanışma ve işbirliği içerisinde olması AB’nin daha güçlü ve etkili olmasını sağlayabilmektedir.

Göç yönetişimi perspektifinden değerlendirildiğinde, Birlik ile Üye Devletler'in yetkileri ile ilgili yaşanan anlaşmazlıklar ve sorunlar belirli yasal dayanaklar çerçevesinde kurumlararası bir çekişme ve rekabet halinde olma durumunu beraberinde getirmektedir. Aynı zamanda, teori-pratik diyalektiği bağlamında kurumlararası çıkarların gözetilmesinde belirgin ve dikkat çekici bir ıraksama gözlemlenebilmektedir (Craig & de Búrca, 2011, s. 244).

2008 Dünya Finansal Krizi ile 2010 Avrupa Birliği İç Borç Krizi (Eurozone Bölgesi Krizi) Balkanlar, Kuzey Afrika ve Orta Doğu Ülkeleri'nin transatlantik ticaret dünyası ile olan ekonomik ve finansal ilişkilerini doğrudan etkilemiştir. Bu yeni gelişmelerin, göç alanında BBÜ ile Türkiye üzerinde büyük bir tesiri olduğu muhakkaktır. Dolayısıyla, Türkiye'ye farklı birtakım göç akımları olmaktadır. Birinci göç akımı, Kuzey Afrika ve Orta Doğu Ülkeleri'nin vatandaşlarının BBÜ ile Türkiye'yi AB'ye geçiş rotası gibi kullanarak gerçekleştirdikleri düzenli (yasal) veya düzensiz (yasadışı) göçü kapsamaktadır. İkinci göç akımı, Türkiye'ye yerleşmek ya da çalışmak amacıyla AB'den kesin dönüş yapan veya Kafkaslar'dan, Bakanlar'dan, Orta Asya'dan ve hatta Ukrayna'daki Kırım Özerk Bölgesi'nden vb. gibi Türk kökenli ile Türk kültürüne yakınlığı ve akrabalığı olan yabancıları içermektedir. Üçüncü göç akımı, Türkiye'nin Geri Kabul Anlaşması kapsamında ilk iltica ilkesi gereğince ve AB ile tarafı olduğu uluslararası anlaşmalar çerçevesinde AB'de izinsiz ikamet eden kişiler ile Türkiye'den AB'ye yasal olmayan yollardan geçiş yapmış düzensiz göç kapsamındaki kişiler ile ilgilidir.¹⁹ Yeni bir dördüncü göç akımı da, Türkiye'ye geçici koruma kapsamında gelen Suriyeli sığınmacılar ile küresel iklim değişikliği veya doğal afetler sebebiyle Müslüman Ülkeler'den zorunlu göç kapsamında gelenleri ele almaktadır (Aliu vd., 2016a, s. 32). Gelecekte, Türkiye'ye daha farklı bölgelerden bambaşka gerekçeler ile göçün artarak devam edeceği öngörülmektedir. Ayrıca, Türkiye'den de BBÜ ile

¹⁹ GİGM 2018 yılı verilerine göre 2002-2014 yılları arasında Türkiye'de düzensiz göçmen sayısı, istikrarın korunduğu, güven ortamının sağlandığı, kademeli olarak azalma trendi gösterdiği ve düzensiz göç formundan düzenli göç formuna geçişin veya dönüşümün yaşandığı bir ortam görünümünü yansıtmaktadır. Ancak, 2014 yılından başlayarak düzensiz göçmen sayısı 58.647 (2014), 146.485 (2015), 174.466 (2016), 175.752 (2017) ve 265.169 (2018) şeklinde bir artış trendi göstermiştir. Bu durum, bir ülkede düzensiz göçten düzenli göçe geçişin gerçekleşebilmesi için istikrarın korunması, güven ortamının sağlanması, ekonomik büyümenin gerçekleşmesi, istihdamın artması gibi çok sayıda ekonomik, politik, sosyal ve hukuki boyutlar ve faktörlerin olduğunu göstermektedir (GİGM, 2018a). 2017 yılında yakalanan düzensiz göçmenlerin uyuğu bakımından bağlı oldukları ülkeler sıralamasında ilk 5 ülke sırasıyla; Suriye (50.217 kişi), Afganistan (45.259 kişi), Pakistan (30.337 kişi), Irak (18.488 kişi) ve Özbekistan (3.321 kişi) şeklindedir (GİGM, 2018b).

AB'ye ciddi manada göç akışlarının olabileceği durumu da söz konusudur. Bu bağlamda, BBÜ ile Türkiye'de göç yönetişimi mekanizması mercek altına alınmış ve sığınmacılar sorunu tartişılmıştır. Bu tartişmaların ayrıntılarından bahsetmeden önce göç yönetişimine kavramsal açıdan bakmakta fayda vardır.

2.1. Göç Yönetişimi'ne Kavramsal Bir Bakış

BM Sosyal Kalkınma Enstitüsü'ne (UNRISD) göre göç yönetişimi; düzenlemelerde uzlaşmaya varılması, uygulanması, güçlendirilmesi ve izlenmesi süreçlerinde mümkün olan tüm yönetişim düzeylerinin ve aktörlerin (kamu ile kamu-dışı) katılımının sağlanması ile ilişkili olduğu belirtilmiştir (The Economist Intelligence Unit, 2016, s. 13). Göç yönetişimi literatürü son birkaç yılda yoğunluk kazanmıştır. Betts, genel olarak küresel yönetişimi göç çalışmalarına adapte etmeye çalışmıştır. Betts'e göre küresel yönetişim tek bir ulus-devlet düzeyi üzerinde bir dizi norm, kural, ilke ve karar verme prosedürleri içeren bir yönetim mekanizmasıdır. Buna karşın, bazı yazarlar da çoklu aktörlerin varlığına odaklanarak göç yönetişimi kavramını geliştirmişlerdir. Bu tanıma göre göç yönetişimi; uluslararası göç akışlarının yönetişimi ve politik yönetim içerisinde açığa çıkan göç ortakları ile ilişkilendirilmiştir (Betts, 2006; Betts, 2010a; Betts, 2010b; Betts, 2010c; Betts, 2013; Betts & Loescher, 2014; IOM, 2017). Göç çalışmalarında partnerlik yaklaşımı; göç gönderen ülke, göç alan ülke ve transit ülke arasında daha eşit bir şekilde göçün sorumluluk ve fayda boyutlarını dengelemeyi amaçlamaktadır. Uluslararası ve ulusaşırı göçün çok sayıda paydaşı bulunmaktadır. Göç yönetişimi konseptinin gelişmesine katkıda bulunan kilit paydaşlar ve uluslararası kuruluşlar önemli bazı tanımlar yapmıştır. BM Genel Kurulu'na (*UN General Assembly*) göre göç yönetişimi; ülkelerin kendi göç politikaları ve programları, devletlerarası tartişmaları ve anlaşmaları, çok taraflı platformları ve danışma süreçlerini uluslararası örgütlerin faaliyetlerini ve ilgili mevzuat ile normları ifade etmektedir. İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi (*Office of the High Commissioner for Human Rights*) göç yönetişimi konseptini, göçün uluslararası yönetişimi olarak ele almıştır. Göçün uluslararası yönetişimi; devletlerin, uluslararası işbirliği sağlama, hakları ve sorumlulukları ele alma ve uluslararası göç ile uğraşırken nasıl davrandığını veya davranması gerektiğini düzenleyen veya etkileyen örgütsel yapıların ve hukuk normlarının bütünüleşik bir çerçevesini oluşturan bir süreç olarak anlaşılmaktadır. Göç

Politikası Enstitüsü (*Migration Policy Institute*) göç yönetişimini; devletlerin sınır ötesindeki insanların hareketleri ile ilgili davranışları düzenleyen ve güvenlik, yasal düzenlemeler ve düzenli göç ile ilgili bir ortak gündem arayışında somut adımların atılmasını sağlayacak bir dizi norm ve kuralların oluşturulması şeklinde tanımlanmıştır. BM Sosyal Kalkınma İçin Araştırma Enstitüsü (*UN Research Institute for Social Development*) göç yönetişiminin literatürde genel olarak kabul gören çok kapsamlı bir tanımını yapmıştır. Bu tanıma göre göç yönetişimi; bireyleri, hükümet ve hükümet-dışı organizasyonları, özel sektörü ve sivil toplum kuruluşlarını içeren geniş bir aktör yelpazesine sahip karmaşık bir etkileşim ağıdır.

Şekil 2.1 Göç Yönetişimi Endeksi Modeli

Kaynak: The Economist Intelligence Unit, 2016, s. 15

Göç yönetişiminin çeşitli etki faktörleri kapsamında ölçülebilmesi amacıyla göç yönetişimi endeksi oluşturulmuştur. Göç yönetişimi endeksi modeli (*migration governance index model*) ülkelerin etkili göç yönetişimi için yapı taşları olarak tanımlanmış olan aşağıdaki 5 alan kapsamında değerlendirilmiştir.

1. Kurumsal kapasite (*institutional capacity*): Bu alan, ülkelerin kurumsal çerçevelerini, göç stratejilerinin varlığını, iç ve dış göç yönetişimi mevzuatının varlığını, veri kullanılabilirliğini ve şeffaflığını değerlendirmektedir. Kurumsal kapasite, göç politikasının temelini oluşturmaktadır. Bir ülkenin kurumsal kapasitesinin ölçümünde yer alan faktörler arasında ajansların ve kamu organlarının varlığı, şeffaf yasalar ve düzenlemeler, departmanlar arasındaki politika tutarlılığı ve göç stratejileri ile daha geniş sosyo-ekonomik kalkınma arasındaki sinerjilerdir. Kurumsal kapasite, göç yönetişimi mekanizması içerisinde liderlik edecek nitelikli bir ajansın varlığını gerektirmektedir. Göçmen gönderen ülkeler, diaspora sosyal yardımları ve döngüsel göç (*circular migration*) programları aracılığıyla göç ile kalkınma arasında sağlam bir bağlantı kurulmasını sağlamıştır. Ayrıca, göç-alan ülkeler, işgücü piyasası denetimleri ve “kritik beceri listeleri” yoluyla göçü ekonomik kalkınmaya bağlamaktadır. Ülkelerin çoğu, hükümet politikalarının uygulanması ile göç politikasının şeffaflığını ve tutarlılığını arttırmayı amaçlamaktadır. Göç sürecinin her aşamasında şeffaflık takip edilebilmektedir (The Economist Intelligence Unit, 2016, ss. 16-17).

2. Göçmen hakları (*migrant rights*): Bu alan, göçmenler için temel sosyal hizmetlere ve sosyal güvenliğe erişim hakkı, aile hakları, çalışma hakkı, uzun dönem ikamet ve vatandaşlığa geçiş hakkı gibi hizmetlere erişim için ülkelerin göç mevzuatlarını ve yapısal dinamiklerini değerlendirmektedir. Bir başka deyişle bu alan; sosyal güvenlik, sağlık hizmetleri, eğitim, aile birleşimi hakları, çalışma hakları, vatandaşlık ve ikamet hakları ile ölçülen göçmen haklarını içermektedir. Bu göstergeler göçmenlerin yaşam kalitesini ve yeni bir ülkedeki beklentilerini açıklamaktadır. Ancak, bu göstergeler, Türkiye’ye ve Balkanlar’a ani ve kitlesel olarak gelen Suriyeli sığınmacılar örneğinde olduğu gibi kısa vadede kamusal kaynakları zorlayabilmekte ve bu hakların sınırlı bir şekilde göçmenlere ve sığınmacılara sunulmasını sağlayabilmektedir. Çünkü, bir ülkedeki sığınmacı sayısındaki ani artış genel anlamda göçmenlere sunulan haklarda yeniden düzenlemelere gidilmesini sağlayabilmektedir (misal: 2013 yılında Türkiye’de YUKK’nın çıkarılması ve bu kanunun bütün yabancıları kapsamaması gibi). Pratik ve yasal olmayan faktörler hizmetlere erişimi kısıtlayabilmektedir. Ülkeler uzun süreli ikamet ve vatandaşlık ile ilgili mevzuata sahiptir. Süresiz ikamet ve vatandaşlığa geçiş için birçok ülkede yaygın olarak uygulanmakta olan uygunluk kriteri asgari 5 yıl ikamet etmiş olmaktır. Yasal

belgelelere sahip olmayan göçmenler çoğu ülkede temel sağlık hizmetleri alabilmektedirler (The Economist Intelligence Unit, 2016, ss. 23-24).

3. Güvenli ve düzenli göç (*safe and orderly migration*): Bu alan, ülkelerin sınır güvenliğini, kontrolünü ve hudut reformunu, göçmen ve sığınmacı kabul ve uygunluk kriterlerini, entegrasyon politikalarını, insan kaçakçılığı ile mücadele önlemlerini kapsamaktadır. 2011 yılından bu yana Akdeniz rotası üzerinden Avrupa'ya tehlikeli geçiş teşebbüslerinde bulunan göçmenlerin sayılarındaki belirgin artış sonrasında göçmen güvenliği birçok ülkenin gündeminde yer almış, göç politikaları ve stratejilerini etkilemiştir. Güvenli ve düzenli göç alanı; sınır kontrolünün kalitesi ve verimliliğini, sınır personelinin eğitimini, göçmen ve sığınmacı kabulü ve uygunluk kriterlerini, göçmen ve sığınmacılara entegrasyon desteği ve insan ticaretiyle mücadele tedbirlerini araştırmaktadır. Bu kapsamda, Avrupa göçmen ve sığınmacı krizinin eski altyapılar ve politikalar üzerinde ağır bir baskı oluşturduğu söylenebilir. İnsan ticaretiyle daha etkili bir şekilde uğraşmak için hükümetler arasında koalisyonlar ve işbirlikleri gerekmektedir. Gelişmekte olan ülkeler, ağ oluşturma, diaspora katılımı ve entegrasyon teşvikleri yoluyla döngüsel göçü besleyebilmektedir (The Economist Intelligence Unit, 2016, ss. 25-26).

4. Emek göçü yönetimi (*labour migration management*): Bu alan, ülkelerin emek göçü akışlarını, beceriler ve yeterlilik tanıma şemalarını, öğrenci göçü düzenlemelerini, emek göçü kapsamında ikili anlaşmaları ve göçmenlerin para gönderme işlemlerini içermektedir. Göçmen-gönderen ve göçmen-alan ülkeler için işgücü piyasalarının yapısı ve potansiyeli göç politikasında önemli bir yere sahiptir. Göçmen-alan ülkeler göçmenlerin işgücü piyasası ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamadığı dikkate alınmaktadır. Yaşlanan nüfus oranı hızla artan AB ülkeleri için genç, üretken, nitelikli ve sağlıklı olan göçmenler ve sığınmacıların işgücü potansiyeli AB ekonomisine olumlu katkı sağlayabilmektedir. Ancak, aynı durum göçmen-gönderen ülkeler için geçerli değildir. Zira, göçmen-gönderen ülkeler dış göç verdiklerinde kendi ekonomileri üzerinde sosyal sermaye kaybı olarak olumsuz yönde etki etmektedir. Emek göçü yönetiminin ölçümünde özellikle hükümetlerin göçü ulusal kalkınma ihtiyaçlarına bağlamaları; göçmenlerin varmak istedikleri ülke içinde veya dışındaki deneyimlerine dayanarak becerileri ve vasıflarını kabul ettirebilecekleri, onaylayabilecekleri ve değerlendirmeye

sunabilecekleri sistemleri geliştirebilmelerine ve göçmen öğrenciler için mezuniyet sonrası emek piyasası fırsatları oluşturmaları önemli rol oynamaktadır. Bu çerçevede, göçmen ve sığınmacı alan ülkeler beceri denetimleri ve işgücü piyasası incelemeleri gerçekleştirmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin dış göçün ulusal ekonomileri üzerindeki etkilerini ölçmeleri ve bu yönde politikalar geliştirmeleri gerekmektedir. Yabancı işçilerin haklarının korunması hem uluslararası yasalara hem de tek taraflı girişimlere bağlı kalmayı gerektirmektedir. Uluslararası öğrenci ve akademisyenlerin hareketliliği ve uyum politikaları desteklenmeli ve bu kapsamda verilen teşviklerin miktarlarında artışların yapılması gerekmektedir (The Economist Intelligence Unit, 2016, ss. 27-28).

ABİHA m.48’de göçmen işçilerin serbest dolaşım hakları ve sosyal güvenlik kazanımları güvence altına alınmıştır:

AP ve Konsey, olağan yasama usulü uyarınca hareket ederek, işçilerin serbest dolaşımını sağlamak amacıyla, sosyal güvenlik alanında gerekli tedbirleri alır; bu doğrultuda, bağımlı ve bağımsız çalışan göçmenler ile bunların bakmakla yükümlü oldukları kişiler için, özellikle; a) yardıma hak kazanılması, bu hakkın muhafazası ve yardım miktarının hesaplanması için çeşitli ülkelerin mevzuatlarına göre dikkate alınan bütün sürelerin birleştirilmesini, b) Üye Devletlerin topraklarında ikamet eden kişilere yardımların ödenmesini sağlayan bir sistem kurar. Bir Konsey üyesi, birinci alt paragrafta belirtilen bir taslak yasama tasarrufunun, kendi sosyal güvenlik sisteminin, özellikle kapsamı, maliyeti veya mali yapısı olmak üzere, önemli veçhelerini veya bu sistemin mali dengesini etkileyebileceğini beyan ederse, meselenin AB Zirvesi’ne götürülmesini talep edebilir. Bu durumda, olağan yasama usulü askıya alınır. AB Zirvesi, meseleyi tartıştıktan sonra, askıya alınma tarihinden itibaren 4 ay içinde; a) taslağı Konsey’e geri gönderir; bu durumda olağan yasama usulünün askıya alınması sona erer, veya b) harekete geçmez veya Komisyon’dan yeni bir öneri sunmasını ister; bu durumda ilk önerilen tasarruf kabul edilmemiş sayılır (Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2011, s. 18; EUR-Lex, 2016, s. 67).

5. Bölgesel ve uluslararası işbirliği ve diğer partnerlikler (*regional and international co-operation and other partnerships*): Bu alan, iki-taraflı anlaşmalar, bölgesel danışma süreçleri, antlaşmalar, yasalar ve uluslararası sözleşmelerin analizi yoluyla göçün bölgesel ve uluslararası boyutuyla ilgilenmektedir. Göçün bölgesel ve uluslararası boyutları çerçevesinde üretken, güvenli ve uyumlu göç, ancak göçmen

gönderen ve alan ülkeler arasında dayanışma ve işbirliği yapılmasıyla mümkün olabilmektedir. Karşılıklı işbirlikleri standartların yükseltilmesi, diyalogun artırılması ve sorunların çözülmesinde yapısal reformların gerçekleştirilmesi yoluyla göç yönetiminde iyileştirmelere yol açabilmektedir. Bu bağlamda, insan hakları, eşit muamele, standartlar, kurallar ve düzenlemelere bağlı olarak karşılıklı işbirliklerini destekleyecek uluslararası sözleşmeler, antlaşmalar ve kanunların yürürlüğe konması sağlanabilmektedir.²⁰ Bölgesel danışma süreçlerini ise Puebla Süreci, Rabat Süreci, Bali Süreci, Abu Dhabi Diyalogu ve 5+5 Diyalogu şeklinde listelemek mümkündür. Bu bölgesel danışma süreçleri Körfez ve Asya ülkeleri gibi çıkarları ve göçmen koridorlarını paylaşan tarafları bir araya getirme potansiyeli taşımaktadır. Göçmen-alan ve göçmen-gönderen ülkeler arasında resmi ve yarı-resmi düzenlemelerden oluşan iki-taraflı anlaşmalar her ülke tarafından göçmenlerin eşit muamele edilmesini de içeren davranış ve yönetmelikleri kapsamaktadır. Özellikle Küresel Göç ve Kalkınma Forumu (*Global Forum on Migration and Development - GFMD*) küresel işbirliğini güçlendirmiştir. Gayri resmi, bağlayıcı olmayan, gönüllü, hükümetler öncülüğünde olan bu BM girişimi, pratik ve eylem-odaklı çıktılarını arttırmak ve göç ile kalkınma arasındaki bağı karşılıklı olarak kuvvetlendirmek için anlayış ve işbirliğini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bölgesel ve uluslararası işbirliği ve diğer partnerlikler bağlamında bölgesel istişare süreçleri yüksek oranda hükümetlerin katılımı oranına sahiptir. İki-taraflı ilişkiler günümüzde halen en önemli işbirliği şekli olmaya devam etmektedir (The Economist Intelligence Unit, 2016, ss. 29-30).

2.2. Sığınmacı ve Mülteci Kavramları Arasındaki Farklar

BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (İHEB) m.14(1)'de "Herkes zulüm karşısında başka memleketlerden mülteci olarak kabulü talep etmek ve memleketler

²⁰ Göç yönetimi endeksi bölgesel ve uluslararası işbirliği ve diğer partnerlikler ile ilgili çeşitli uluslararası antlaşmaların ulusal mevzuat ile ne ölçüde uyumlaştırıldığını değerlendirmektedir. Bu kapsamda, Tüm Göçmen İşçilerin ve Ailelerin Üyelerinin Haklarının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme (*International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of their Families - ICRMW*), Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme (*Convention Relating to the Status of Refugees*), Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (*Convention on the Rights of the Child - CRC*), ILO İstihdam Amaçlı Göç Sözleşmesi (*ILO Migration for Employment Convention*), Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme (*Convention relating to the Status of Stateless Persons*) gibi uluslararası sözleşmelere taraf olmak ve bu doğrultuda ulusal mevzuatın uluslararası mevzuat ile harmonizasyonu bölgesel ve uluslararası düzeyde karşılıklı olarak etkin ve verimli işbirliklerine zemin hazırlayabilmektedir.

tarafından mülteci muamelesi görmek hakkını haizdir (Hâkimler ve Savcılar Kurulu, 2018, s. 4)”²¹; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) m.2(1)’de “Herkesin yaşam hakkı yasayla korunur”; AİHS m.3’te “Hiçbir insan işkenceye, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz”; AİHS m.5(1)’de “Herkes özgürlük ve güvenlik hakkına sahiptir” hükümleri mevcuttur (ECHR, 2010, ss. 6-7).

Bir kişinin kendi ülkesini terk edip sığınma başvurusunda bulunması, bir başka devletin veya uluslararası toplumun koruması altına girmeye çalışması manasına gelmektedir. Sığınma tanıma, sığınılan devletlerin kendi topraklarına girişe izin verdiği ve koruma sağlamayı kabul ettiği süreçtir. Uluslararası koruma, bu sorumluluğun daha geniş bir şekilde, genellikle UNHCR vasıtasıyla uluslararası toplum tarafından yüklenildiği durumda ortaya çıkmaktadır (Betts, Loescher & Milner, 2017, s. 112).

Sığınmacı ile mülteci kavramları kapsam, içerik ve hukuki dayanakları bakımından birbirinden tamamen farklıdır.²² Sığınma hakkı; bu hakkı sunan bir devletin zulme uğramış yabancıya verdiği bir koruma olanağıdır. Fakat diğer taraftan mülteci statüsü, yalnızca koruma tanımaz, buna ilaveten mülteciye asgari bir hayat standardına ulaşma imkânı da vermektedir (Özcan, 2017, s. 3).

Sığınmacılar (*asylum seekers*) ile mültecilerin (*refugees*) kavramsal açıdan ortak noktası her iki kesimin de “zorunlu göç (*forced migration*)” kapsamında değerlendirilmeleridir. Mülteciler ve sığınmacılar, ekonomik veya başka nedenlerle hareket eden gönüllü göçmenlerden (*voluntary migrants*) ziyade, zulümden veya

²¹ Ancak, İHEB m.14(2)’de “Bu hak, gerçekten adi bir cürüme veya BM prensip ve amaçlarına aykırı faaliyetlere müstenit kovuşturmalar halinde ileri sürülemez” hükmü ilave edilerek bu hakka sınırlama getirilmiştir. “Siyasal” nitelikli olmayan durumlar için sığınma hakkının tanınmaması ve adi suçlardan dolayı kovuşturulan kişilerin bu imkândan faydalandırılmamaları, klasik anlamda kabul edilmiş bir ilkedir. Ayrıca, “siyasal suç – adi suç” ayrımı, bazı durumlarda karmaşıklığın oluşabilmesine sebebiyet verebilmektedir. Bu tartışmaların önüne geçebilmek maksadıyla misal olarak “Uçakların Yasadışı Yollarla Ele Geçirilmesinin Önlenmesi” konulu Lahey Sözleşmesi, bu Sözleşme kapsamına giren suçların ve sanıkların sığınma hakkından faydalanamayacaklarını ifade etmiştir (Aybay & Kibar, 2010, s. 25).

²² Birçok ülkede sığınmacı ve mülteci kavramları kasten veya kasıtlı olmayarak birbirleri ile karıştırılmaktadır. Farklı disiplinlerden değerlendirmeler yapıldığında bu durumun çok sayıda gerekçesini listelemek mümkündür. Ancak, temel anlamda bu kavramsal karışıklığa sebebiyet veren kuruluşlar veya aktörler basın yayın organları ve uluslararası medya kartelleridir. Kamuoyu algısı ve uluslararası ekonomi-politik dinamiklerin şekillendirilmesinde genel anlamda göç çalışmaları içerisinde yorumsayıcı müdahaleler yapılabilmektedir. Ayrıca, göç alanında bilimsel çalışmalar üreten ve bilimsel etkinlikler düzenleyen uluslararası düşünce kuruluşları (*international think tank organisations*) da toplum-kültür mühendisliği ve politikleştirme (*politicisation*) çalışmaları bağlamında çeşitli kavramsallaştırma (*contextualisation*) çalışmaları yapmak suretiyle göç çalışmaları alanını dizayn etme girişimleri mevcuttur.

çatışmalardan kaçmak için evlerinden kaçan zorunlu göçmenlerdir (*forced migrants*) (Castles et al., 2014, s. 221).

“Mülteci” statüsü tanınmış olan birey, uluslararası hukuk ve UNHCR koruması ve güvencesi kapsamına alınmıştır. Mülteci, gerek ilgili uluslararası sözleşmelerde gerek iç hukukta mevcut olan göç mevzuatındaki düzenlemelerde ifade edilen haklardan ve güvencelerden faydalanma olanağına sahiptir. Sığınmacı ise, vatandaşı olduğu ülke dışındaki bir ülkede fiilen bulunan ve “mülteci” olarak kabul edilebilmesi için bir devletin yetkili makamları veya UNHCR makamına başvurmuş olup, başvuru prosedürleri ve değerlendirme sürecinin tamamlanmasını beklemek zorunda olan kişidir (Aybay & Kibar, 2010, ss. 24-25).

İsviçre’nin Cenevre şehrinde 28 Temmuz 1951 yılında BM öncülüğünde kabul edilmiş olan ve 22 Nisan 1954 yılında yürürlüğe girmiş olan “Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme (*Convention Relating to the Status of Refugees*)” ya da kısaca 1951 tarihli Cenevre Konvansiyonu’nda “mülteci”nin tanımı aşağıdaki gibi yapılmıştır:

Mülteci; 1 Ocak 1951’den önce cereyan eden olaylar sonucunda ırkı, dini, uyrukluğı, belli bir sosyal gruba ait oluşu veya siyasal inançları yüzünden baskıya veya zulme (*persecution*) uğrayacakı yolunda haklı (*well-founded*) korkuları olması nedeniyle, uyruğı olduğu ülkenin (veya uyrukluğı yoksa mutad olarak oturduğu ülkenin) dışında bulunan ve uyrukluğunda olduğu ülkenin korunmasından yararlanamayan veya bu korkuları yüzünden yararlanmak istemeyen veya uyrukluğı yoksa daha önce mutad olarak oturduğu ülkeye dönemeyen veya dönmek istemeyen kişi’dir (1951 Cenevre Konvansiyonu m.1) (T.C. Resmi Gazete, 1961; UNHCR, 2018).

Mülteci ve sığınmacı arasındaki farkları daha iyi kavrayabilmek için mülteci ve sığınmacı türlerinin ne şekilde tasnif edildiğı açıklanmalıdır. Sığınmacı türleri iç sığınma ve dış sığınma olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Dış sığınma ile kast edilen şey bir kimsenin vatandaşı olduğu ülkesinden bir şekilde ayrılıp sınırları dışında olan bir ülkenin yetkili mercilerine sığınmasıdır. Öte yandan iç sığınma ise bir kimsenin kendisine zulüm yapılan ülkenin sınırları içinde bulunmakla birlikte, söz konusu kimseye bir başka devlet tarafından sığınma statüsünün verilmesidir. İç sığınma

kapsamında; diplomatik sığınma, savaş gemisinde sığınma, askeri üsse sığınma, konsolosluga sığınma, savaş zamanında sığınma, nötr sığınma, savaş karşıtlarına tanınan sığınma, firarilere tanınan sığınma, savaş esirlerine tanınan sığınma, ibadethanelere sığınma, toplu veya bireysel sığınma vb. gibi misal olarak verilebilmektedir (Özcan, 2017, ss. 42-55).

Mülteci türlerinin de tasnifini yapmak zordur. Literatürde çok sayıda mülteci türü bulunmakla beraber genel hatlarıyla kabul görmüş mülteci türleri şunlardır: konvansiyon mültecisi, kontenjan (*contingent*) mültecisi, fiilî (*de facto*) mülteci, yasal (*de jure*) mülteci, geçici mülteci, savaş mültecisi, ekonomik mülteci, iç mülteci vb. şeklinde sıralamak mümkündür.

Sığınma ve mülteci hakkı kapsamında bir kişiye belirli haklar ve yükümlülükler tanınabilmesi için öncelikle sığınma talebinde bulunacağı ülkenin ulusal mevzuatında sığınma ve mülteci hakkına dair düzenlemelerin olması, mülteci statüsünün tanınması için de sığınma talebinde bulunulacak olan ülkenin 1951 tarihli Cenevre Konvansiyonu ve Mültecilerin Hukuk Statüsü'ne İlişkin 1967 tarihli Protokol gibi uluslararası antlaşmalara taraf olmaları gerekmektedir.²³

²³ Sığınma ve mülteci konuları ile ilişkili çok sayıda uluslararası belge ve hukuki metin bulunmaktadır. *Evensel nitelikteki belgeler*: (1) BM Antlaşması ve Uluslararası Adalet Divanı Statüsü; (2) BM Antlaşması Doğrultusunda Devletler Arasında Dostça İlişkiler ve İşbirliğine İlişkin Uluslararası Hukuk İlkeleri Konusundaki Bildirge ve Eki. *Mülteciler ve Vatansız Kişiler ile ilgili belgeler*: (1) UNHCR Tüzüğü; (2) Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi; (3) Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü; (4) Devlete Sığınmaya İlişkin Beyanname; (5) Savaş Zamanında Sivil Kimselerin Korunmasına İlişkin 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesi; (6) 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Antlaşmalarına Ek ve Uluslararası Olmayan Silahlı Çatışmaların Kurbanlarının Korunmasına İlişkin Protokol (Protokol II); (7) Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme; (8) Vatansızlığın Azaltılmasına Dair Sözleşme Eki; (9) Vatansızlık Hallerinin Azaltılması İçin Sözleşme; (10) Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi; (11) Herhangi Bir Biçimde Tutulan veya Hapsedilen Kişilerin Korunması İçin Prensipler Bütünü; (12) 28 Temmuz 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesinin 1 A(1) Maddesinde Bahsedilen Anlaşma, Sözleşme ve Protokollere göre “Mülteci” Tanımları. *İnsan Hakları ile ilgili belgeler*: (1) İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi; (2) Çocuk Haklarına Dair Sözleşme; (3) Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi ve İki Seçmeli Protokolü; (4) Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi; (5) Her Türlü Irk Ayrımcılığının Tasfiye Edilmesine Dair Uluslararası Sözleşme; (6) Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme; (7) Din veya İnanca Dayanan Her Türlü Hoşgörüsüzlüğün ve Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Bildiri; (8) Ulusal veya Etnik, Dinsel veya Dilsel Azınlıklara mensup Olan Kişilerin Haklarına Dair Bildiri; (9) Kadınlara Karşı Şiddetin Tasfiye Edilmesine Dair Bildiri; (10) İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme; (11) Halkların Barış Hakkına Dair Bildiri; (12) Gelişme Hakkına Dair Bildiri; (13) Tutuklulara Uygulanacak Muameleler İçin Temel İlkeler; (14) Ülke İçerisinde Yerinden Edilme Üzerine Yol Gösterici Prensipler. Mülteciler ve insan hakları çerçevesindeki bölgesel belgeler: (1) Afrika'daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen Afrika Birliği Örgütü [ABÖ] Sözleşmesi; (2) Mültecilere Karşı Muameleye İlişkin İlkeler; (3) Cartagena Mülteciler Bildirisi;

Dolayısıyla, Balkan ülkeleri ve Türkiye’ye düzensiz göç kapsamında giriş yapmış olan kişilerin bu ülkelerde yürürlükte olan ulusal ve uluslararası göç mevzuatı bağlamında sığınmacı olarak kabul edildikleri söylenebilir. Bu bakış açısıyla genel bir değerlendirme yapıldığında, ilk etapta sığınmacılar, Balkan ülkelerini ve Türkiye’yi bir geçiş ülkesi (*transit country*) olarak görmüşlerdir. Bu nedenle, Balkan Ülkeleri ve Türkiye perspektifinden düzensiz göç akışları “sığınmacı sorunu” olarak ele alınmıştır. Fakat ikinci etapta sığınmacıların düzensiz göç kapsamında AB’ye geçme eğilimlerinin olması onların nihai hedeflerinin AB’ye Üye Devletler içerisinde mülteci statüsü edinmeleri ve mültecilerin korunması kapsamında verilen haklardan yararlanmaya çalışmak istemişlerdir. Bu nedenle, AB perspektifinden bakıldığında bu düzensiz göç akışları “mülteci sorunu” olarak görülmüştür. Çünkü AB’ye geçebilmeyi başarabilenler mülteci olabilmek için gereken prosedürleri başlatmışlardır. Mülteci statüsünün verilmesinde coğrafi kısıtlama ve zaman kısıtlaması gibi iki temel konu günümüzde halen mülteci statüsü başvuru sürecinde engel teşkil etmektedir. Türkiye, 1 Temmuz 1968 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla Mültecilerin Hukuki Statüsü’ne İlişkin 1967 Protokolü’ne katılması ile 1951 Cenevre Konvansiyonu’nu kabul etmesinden beri uygulamakta olduğu coğrafi kısıtlamayı kaldırmamasından ötürü halen Avrupa Konseyi ülkeleri dışından gelen insanlara mülteci statüsü vermemektedir. Ayrıca, Türkiye coğrafi kısıtlamanın dışında bir de zaman kısıtlaması da uygulamakta ve 1951 Cenevre Konvansiyonu’nda kabul ettiği üzere Avrupa ülkelerinde 1951 yılından önce ülkelerinde iç karışıklıklardan dolayı gelen insanlara mülteci statüsü tanımaktadır.

2.3. Batı Balkan Ülkelerinde Göç Yönetimi ve Sığınmacılar Sorunu

BBÜ ve Türkiye’den AB’ye hem düzenli / yasal göç hem de düzensiz / yasadışı göç akışları gerçekleşebilmektedir. Yoksulluk, fakir ülkeler ile zengin ülkeler arasındaki büyük dengesizlikler ve dijital bölünme düzenli ve düzensiz göç yoluyla farklı

(4) Arap Sözleşmesi; (5) Avrupa Birliği’ne Üye Ülkeler’den Birine Yapılacak Sığınma Başvurularının İncelenmesinden Sorumlu Ülkeyi Belirleyen Sözleşme; (6) Benelüks Ekonomik Birliği Ülkeleri Hükümetleri, Almanya Federal Cumhuriyeti Hükümeti ve Fransa Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Müşterek Sınırlarda Kontrollerin Kademeli Olarak Kaldırılmasına İlişkin 14 Haziran 1985 tarihli Schengen Antlaşması’nın Uygulama Sözleşmesi; (7) İnsan Haklarını ve Temel Özgürlükleri Korumaya Dair Avrupa Sözleşmesi [1. Protokol ile Değişik Metin] (8) İşkencenin ve İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele ve Cezanın Önlenmesi İçin Avrupa Sözleşmesi; (9) Vatandaşlığa İlişkin Avrupa Sözleşmesi; (10) Ulusal Azınlıkların Korunması İçin Çerçeve Sözleşmesi (UNHCR, 1998, ss. iii-v).

kültürlere mensup toplulukların birbirleri ile etkileşimlerinde sorunlar yaşamalarına sebebiyet vermektedir (Meidani, 2006, s. 121).

Tranzit ülkelerle ilgili olarak Avrupa Konseyi, BBÜ'nün komşusu olan AB'ye Üye Devletler'in göçü daha iyi yönetebilmesi ve sığınmacılara yeterince koruma sağlanabilmesi için AB'nin hem güney hem de doğu sınırlarında daha yoğun bir işbirliği ve kapasite geliştirme ihtiyacını vurgulamaktadır. Cenevre Mülteciler Sözleşmesi kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirme konusunda gerçek bir taahhüdünün olduğunu gösteren ülkeler için ulusal sığınma sistemlerinde kapasite geliştirme desteği, sınır kontrolü ve göç konularında daha geniş ölçüde işbirliği sağlanabilmektedir (Council of the European Union, 2004, s. 22).

BBÜ'nün göç yönetişimi mekanizması oluşturmada ve sığınmacılar ile ilgili problemlerin ele alınmasında AB'nin finansal destekleri ve kurumsal yardımları bulunmaktadır. Avrupa Komisyonu BBÜ'ye yönelik olarak 2018 yılında ilerleme raporları yayınlamıştır.

Komisyon'un 2018 yılı Arnavutluk ilerleme raporunda Arnavutluk'un AB müktesebatı ve Avrupa standartlarını uygulama konusunda önemli bir yol kat edildiği, sınır yönetimi, iltica ve terörle mücadele ve aşırı şiddet kullanımına karşı kurumsal kapasitesinin geliştirilmesinde bazı ilerlemelerin kaydedildiği belirtilmiştir. Arnavutluk, göç akışlarıyla başa çıkmak için kurumsal kapasite arttırımı gerçekleştirmiştir. Kolluk kuvvetlerinde örgütsel değişiklikler yapılmış ve özellikle polis ile özel kuvvetlerin modernizasyonu ve yeniden örgütlenmesi konusunda hukuki altyapı güçlendirilmiştir. Ayrıca, uluslararası göç alanında organize suçla mücadele kapsamında bazı önemli ilerlemeler yaşanmıştır (European Commission, 2018a, s. 31). Arnavutluk'ta göç yönetişimi ile ilgili kurumsal çerçeve Eylül 2017'de değişmiş ve göçle ilgili politika ve önlemlerin geliştirilmesi ve uygulanmasına yönelik çalışmalara hız kazandırılmıştır. Göç mevzuatı bağlamında yasal çerçeve genel olarak AB müktesebatı ile uyumludur. Bununla birlikte, Arnavutluk hükümeti kapsamlı bir sektörler arası ulusal göç stratejisinden yoksundur. Göç ve ülkesine geri dönen Arnavut vatandaşlarının yeniden entegrasyonu konusundaki ulusal stratejiler sırasıyla 2010 ve 2015 yıllarında sona ermiştir. Arnavutluk İçişleri Bakanlığı, 2018 yılının dördüncü çeyreğinde kabul

edilmesi gereken yeni bir sektörler arası strateji üzerinde çalışmaya başlamıştır. Ekim 2017’de yeni Diaspora Devlet Bakanı (*Ministri i Shtetit për Diasporën*, www.diaspora.gov.al) diaspora ve göç konusunda yeni bir strateji başlattıklarını duyurmuştur. Göç ve kalkınma bağlantısının bir parçası olarak göç ve sığınma sorunlarında diaspora angajmanının geleceğe yönelik hedeflere ulaşılmasında önemli rol oynamasının beklendiği açıklanmıştır. Arnavutluk, göç ve sığınma sorunları ile ilgili 2015-2020 dönemi ulusal kalkınma ve entegrasyon stratejisi ile 2014-2020 dönemi ulusal istihdam ve beceriler stratejisi kapsamında uğraşmaktadır. 2014-2020 dönemi ulusal istihdam ve beceriler stratejisi aynı zamanda emek göçü politikaları ve geri dönenlere rehberlik sağlayan kâr amacı gütmeyen kuruluşlarla işbirliği anlaşmaları gibi somut önlemleri de içermektedir. Eylül 2015’te Arnavutluk, her 6 ayda bir güncellenen olası bir kitlesel göçmen ve sığınmacı girişine yönelik bir acil durum planı hazırlanmıştır. 12 Şubat 2018 tarihinde Frontex ile imzalanan anlaşma gereğince, AB ajanslarının Arnavutluk makamlarına dış sınır yönetiminde yardımcı olmalarına ve göç akışında ani bir değişiklik olması durumunda Arnavutluk’taki ekiplerin süreci hızlı ve etkili bir şekilde yönetmesi için destek verilebilmesine olanak sağlamaktadır. Ayrıca, anlaşma, sınır kontrollerini ve göçmen kaçakçılığına karşı mücadeleyi güçlendirmek ve koordineli bir göç yönetimi mekanizmasının oluşturulmasına katkı sağlamaktadır. Arnavutluk Emniyet Müdürlüğü’ne bağlı Sınır ve Göç Departmanı’nda toplam 1.653 çalışan bulunmaktadır. Arnavutluk’un *Karreç* semtinde düzensiz göç kapsamındaki kişiler için toplam 150 yatak kapasiteli bir kabul merkezi bulunmaktadır. Kabul merkezinin AB standartlarını yakalaması için gerekli bazı iyileştirmeler yapılmıştır (European Commission, 2018a, s. 37).

Ancak, merkezin güvenlik sistemi ve konaklama birimlerinin yenilenmesi gerekmektedir. Arnavutluk, Yunanistan sınırına yakın bir bölgede düzensiz göç kapsamındaki kişilere ev sahipliği yapma kapasitesini arttırmıştır. Haziran 2017’de Arnavutluk ile Yunanistan sınırında Kakavijë sınır geçiş noktasına yakın bir bölgede düzensiz göç kapsamındaki kişiler için yeni bir kayıt ve geçici konaklama merkezi kurulmuştur. Düzensiz göç kapsamında 2016 yılında 915 kişi ve 2017 yılında 1.047 kişi sınırda görevli olan Sınır ve Göç Polisi tarafından yakalanmış ve ön taramadan (*pre-screening*) geçirilmiştir. 2018 yılında Sınır ve Göç Polisi geçen iki yıla kıyasla düzensiz göç kapsamında yakalanan kişilerin sayısında bir artış olduğunu ve bu kişilerin Suriye,

Cezayir ve Libya vatandaşı olduklarını belirtmiştir. Arnavutluk, 1951 Cenevre Konvansiyonu'na taraftır ve ülkede 2014 yılında yasal çerçevesini genel olarak AB müktesebatı ile uyumlu hale getiren yeni bir iltica yasası kabul edilmiştir. Bununla birlikte, bazı AB yönergelerinin son zamanlarda güncellendiği dikkate alındığında usule ilişkin güvenceler ve garantiler konusunda spesifik bazı konuların ele alınması gerekmektedir. Arnavutluk'ta özellikle sığınmacıların yasal yardım alma hakkına sahip olmaları ve üçüncü ülke vatandaşlarının sığınma hakları ve prosedürleri hakkındaki bilgilere erişimi sağlanmalıdır. Ön tarama, gözaltı, iade ve geri kabulü düzenleyen talimatlar gözden geçirilmeli ve uluslararası standartlarla uyumlu hale getirilmelidir. Arnavutluk, iltica taleplerini yerine getirmek için gerekli kurum ve prosedürlere sahiptir. İltica ve Vatandaşlık Dairesi, Aralık 2017'de yeni bir müdür ve dört uzmanın atanması ile sonuçlanan bir yeniden yapılanma sürecine girmiştir. Müdürlüğün kapasitesinin artırılması için daha fazla çaba sarfedilmesi gerekmektedir. Temyiz başvurusu (*appeals*) ilke olarak 2017 yılında kurulan Ulusal Mülteciler ve Sığınma Komisyonu'na yapılabilmektedir. Ancak, Komisyon 2017 yılında sadece ilk derece kararlarını (*first instance decisions*) yerine getirerek toplamda üç karar almıştır. Dolayısıyla, adli temyiz (*judicial appeals*) idare mahkemelerinde yapılabilmektedir (European Commission, 2018a, s. 38).

İltica prosedürlerine ilişkin olarak iltica talepleri, ön tarama sırasında Sınır ve Göç Polisi tarafından kaydedilmekte ve daha sonra İltica Müdürlüğü'ne yönlendirilmektedir. Ön tarama uygulamasındaki iyileştirmelerin 2017 yılının ikinci yarısında, UNHCR, STK'lar ve yakın zamanda Ombudsman Ofisi tarafından izlemenin olumlu etkisine dikkat çekilmiştir. Paydaşlar arasında ön tarama talimatlarının ek koruma önlemleri içerecek ve özellikle de spesifik ihtiyaçları olan kişiler için diğer ilgili Bakanlıkların katılımını içerecek şekilde değiştirilmesi gerektiği konusunda uzlaşma ve ortak görüş mevcuttur. İltica Müdürlüğü'nden gelen ve doğrudan görüşmelere katılan ve Emniyet Müdürlüğü'ne destek veren daha doğrudan girdilerin olması, iltica prosedürleri sürecinin tamamını iyileştirebilme potansiyeli taşımaktadır. Bu nedenle, veri yönetimi güçlendirilmeli ve İltica Müdürlüğü'ne Sınır ve Göç Polisi tarafından toplanan biyometrik verilere erişim sağlanmalıdır. Arnavutluk'ta 2017 yılında toplamda 309 kişi ve 2016 yılında ise toplamda 241 kişi sığınma başvurusu yapmıştır. Sığınma başvurularının çoğu birkaç gün sonra geri çekildiğinden sistemde birikmiş sığınma

kaydı bulunmamaktadır. Bununla Birlikte, 2015 ve 2016 yıllarında Arnavutluk’a taşınan yaklaşık 2.700 İranlı Mücahitlerin (Iranian Mujahedeens) ülkedeki statüsüne yetkili merciler henüz karar vermemiştir. Şu anda, bu insanların Arnavutluk’ta insani gerekçelerle geçici oturma izinleri bulunmaktadır. Ayrıca, Arnavutluk, göç ve sığınma konularında Avrupa Sığınma Destek Ofisi (EASO) ile gayri-resmi yollardan işbirliği yapmaktadır (European Commission, 2018a, s. 39).

Arnavutluk’un Sınır Kontrolü Kanunu ve ilgili uygulama yönetmelikleri AB müktesebatı ile uyumludur. Ancak, Arnavutluk’un dış sınırlarının yönetimine ilişkin yasal çerçeve henüz AB standartlarıyla tam olarak uyumlu değildir. Sınır ve Göç Departmanı, İçişleri Bakanlığı (*Ministria e Brendshme*, <http://mb.gov.al/>) bünyesinde 1.566 sınır muhafızı olmak üzere 1.645 çalışanı ile uzmanlaşmış bir sivil organdır. Personel, Polis Akademisi’nden ve Frontex’ten temel ve bazı özel eğitimler almaktadır. Arnavutluk’un 2014-2020 entegre sınır yönetimi stratejisi ve eylem planı AB standartları ile tamamen uyumludur. Ayrıca, Arnavutluk, Frontex liderliğindeki Batı Balkan Risk Analizi Ağı’nın (*Western Balkan Risk Analysis Network – WB-RAN*) bir üyesidir. Arnavutluk’ta biri Karadağ ve diğeri Kosova ile olmak üzere iki sınır geçiş noktası inşa edilmektedir. Buna ilaveten, Adriyatik denizinde Mavi (deniz) sınırı için olan “Entegre Deniz Gözetleme Sistemi (Integrated Sea Surveillance System)” radarları faaliyete geçirilmiştir. Arnavutluk’a 2018 yılında radar yazılımını yükseltmek için fon tahsis edilmiştir. Yeni radar bölgelerinin eklenmesiyle iyileştirme gerektiren sistem, daha küçük tekneleri tespit etmek için daha fazla olanak sağlamaktadır. Kolluk kuvvetleri için “*TETRA (Terrestrial Trunked Radio)*” isimli özel telsiz haberleşme ağı işlevsel bir biçimde kullanıma sunulmuştur. Ancak, genel anlamda sınır altyapısını modernleştirmek ve sınırların izlenmesini hızlandırmak için daha fazla kaynak tahsisi gerekmektedir. Arnavutluk’ta çeşitli kurumlar ve ajanslar arasında işbirliği artmaktadır. Arnavutluk Donanması, Sahil Güvenlik, Sınır ve Göç Polisi arasında koordineli ve düzenli olarak sınır devriyeleri yapılmakta ve bu alanda belirlenmiş olan yıllık planlar uygulanmaktadır. Sınır muhafızları ile gümrükler arasındaki işbirliği ve veritabanına karşılıklı erişim olumlu yönde gerçekleşmektedir. Özellikle, Tirana Uluslararası Havaalanı’nda tespit edilen sahte dökümanların sayısı düşük düzeydedir. Arnavutluk’ta yetkili tüm kanun uygulayıcı makamlarla koordineli olarak sınır ötesi suçların tespit edilmesi, soruşturmaların ve kovuşturmaların yapılmasına ilişkin bir kayıt oluşturma

süreci devam etmektedir. Sınır polisinin soruşturma yetkilerinin özellikle de insan kaçakçılığı ve insan ticaretine maruz kalan kişilerin tespit edilmesi sürecinin güçlendirilmesi gerekmektedir. Arnavutluk'un komşu ülkeler ile operasyonel işbirliği son zamanlarda oldukça gelişmiştir. Arnavutluk, İtalya, Kosova, Karadağ ve Makedonya ile ortak devriye geçişleri düzenlenmiştir. İtalya, Kosova ve Makedonya ile sınır ötesi polis işbirliği anlaşmaları imzalanmıştır. Arnavutluk, Şubat 2018'de Frontex ile operasyonel işbirliği için statü anlaşması imzalaması ile, Frontex ekipleri Arnavutluk topraklarında Arnavutluk yüksek otoriteleri ve yetkili merciler ile düzensiz göçün daha iyi yönetilmesinde önemli rol oynamasına zemin hazırlamıştır (European Commission, 2018a, ss. 40-41).

Avrupa Komisyonu'nun 2018 yılı Bosna Hersek ilerleme raporunda Bosna Hersek'in özellikle savunmasız gruplarla ilişkilerde göç yönetimi kapasitesini güçlendirmelidir. Bu bağlamda, Bosna Hersek'in düzensiz göç kapsamındaki kişiler için AB standartlarına ve politikalarına uygun bir iade mekanizmasını uygulamaya koyması gerekmektedir (European Commission, 2018b, s. 4). Bosna Hersek'in sınır yönetimi konularında komşu ülkelerle işbirliğinin artırılması için çalışmaya devam etmesi, Ortak Risk Analiz Merkezi'ni (*Joint Risk Analysis Centre*) güçlendirerek sınır kontrolü ve göç yönetimi kapasitesini arttırmalı ve Entegre Sınır Yönetimi (*Integrated Border Management*) politikasının uygulanmasını daha da geliştirmelidir (European Commission, 2018b, s. 21). 2015 tarihli Bosna Hersek yabancılar yasası, kabul edildiği tarihte AB müktesebatına tamamen uygundur. Bu kanunun göç ile ilgili uygulama hükümlerinin çoğu yürürlüktedir. Ancak, Bosna Hersek'te göç ve sığınma ile ilgili yasal çerçevenin daha fazla uyumlaştırılması gerekmektedir. 2016-2020 dönemi göç ve iltica stratejisi eylem planı uygulanmaktadır. Bosna Hersek Güvenlik Bakanlığı Göç Departmanı'nın 19 personelden oluşan sınırlı ve yetersiz bir idari kapasiteye sahiptir. Göç Departmanı personelleri düzenli olarak eğitimler almaktadır. Bosna Hersek Göç Merkezi 120 kişiyi ağırlayabilecek kapasiteye sahiptir. Göç Merkezi'nin kapasitesi özellikle savunmasız gruplara ev sahipliği yapan STK'larla işbirliği yaparak artırılmıştır. Göç Merkezi, ülkede artan bir göç baskısı eğilimi devam etmediği sürece, mevcut göçmen akışı için yeterli görünümde olduğu söylenebilir (European Commission, 2018b, s. 25).

Bosna Hersek'te göç ile ilgili veri toplama, paylaşma ve analiz etme mekanizmalarının iyileştirilmesi gerekmektedir. İstatistikler, Bosna Hersek'e yasadışı yollardan sınırı geçerken yakalananların sayısı 2016 yılında 218 kişi ve 2017 yılında 767 kişi olduğunu göstermektedir. Bosna Hersek'e geri dönen üçüncü ülke vatandaşlarının sayısı çeşitli geri kabul anlaşmaları ile 2016 yılına kıyasla 2017 yılında neredeyse 3 kat artış göstermiştir. Buna koşut olarak, Bosna Hersek ve üçüncü ülkeler (özellikle Karadağ ve Sırbistan) arasındaki geri kabul anlaşmaları sayesinde Bosna Hersek'ten sınır dışı edilen veya gönüllü olarak ülkeyi terk eden yabancı uyruklu kişilerin sayısı artmıştır. Göç Merkezi, 2016 yılında 311 kişi ve 2017 yılında ise toplamda 860 kişi ağırlamıştır. 2016'daki iltica yasası genel olarak uluslararası standartlara ve AB hukukuna uygundur. Yasanın uygulama kurallarının çoğu yürürlüktedir. Bosna Hersek Güvenlik Bakanlığı İltica Departmanı ülkede iltica konusu ile ilgili ilk derece kararları almaya yetkilidir. İltica Departmanı halen sınırlı sayıda insan kaynağı kapasitesine sahiptir. İltica Departmanı'nın uluslararası standartlara ve usule ilişkin güvencelere saygı duyulması için daha fazla eğitim alması gerekmektedir. Eğitim konuları olarak; sığınmacıları tespit etmeye yönelik mülakat teknikleri, sığınmacıların yaşadığı sınır geçişleri ve ülkede yasadışı ikamet etmeleri ile ilgili geri gönderilmeme (*non-refoulement*) ve cezalandırılmama (*non-penalisation*) ilkelerine saygı gösterilmesi, usule ilişkin güvencelerin temin edilmesi, uluslararası koruma prosedürlerine erişimin sağlanması, iltica hakkı, çeviri hizmetleri, ücretsiz adli yardım alma hakkı gibi spesifik alanlara odaklanılmalıdır. Sığınma sürecinin uygulanmasında özellikle sığınmacılar için usule ilişkin teminatlara sistematik saygının sağlanabilmesi amacıyla iyileştirmeler yapılmalıdır. İltica başvuru sahiplerinin tespiti, biyometrik verilerin İltica Departmanı veri tabanında tutulması ve saklanması içermektedir. 2017 yılında uluslararası koruma başvurusu yapan 380 kişiden 8 kişiye ikincil koruma statüsü verilmiş, 15 kişinin başvurusu reddedilmiştir. Ayrıca, başvuranların ülkeyi terk etmesi, ülkeden ayrılmaya teşebbüs etmesi ya da davet edilmelerine rağmen mülakata teşrif etmemelerinden dolayı 143 başvuru kapatılmıştır. Bununla birlikte, Bosna Hersek'te 2014 yılından bu yana mülteci statüsü hiç kimseye tanınmamıştır. Sığınma Merkezi, ani bir göç akışı olması durumunda 300 yatak kapasitesine kadar genişletilebilen toplamda 154 yatak kapasitesine sahiptir. Sığınma Merkezi, Bosna Hersek Güvenlik Bakanlığı İltica Dairesi tarafından yönetilmekte ve Merkez'in faaliyetleri devlet bütçesi

kapsamında finanse edilmektedir. Günümüzde, Sığınma Merkezi'nin konaklama kapasitesi azami ölçüde kullanılmakta olup, eğer sığınma başvuru sahiplerinin sayısında bir artış olması durumunda bu kapasitenin yetersiz kalması mümkündür. Yetkililer, ülkeye olası anî girişleri yönetmek için yasal ve kurumsal araçlar geliştirmişlerdir. Fakat, mevcut kaynaklar sığınma konuları ile ilgili görevleri yerine getirmede gerekli olan ihtiyaçları karşılamada yetersizdir. Bosna Hersek'in, Avrupa Sığınma Destek Ofisi (EASO) ile hiçbir ikili anlaşması bulunmamaktadır. Mart 2017'de kabul edilen 2016-2020 Göç ve İltica Stratejisi ve Eylem Planı, Bosna Hersek'te göçmen ve sığınmacı kabulü kapasitelerinin güçlendirilmesini ve bölgesel ile uluslararası işbirliğinin artırılmasını amaçlamaktadır (European Commission, 2018b, ss. 26-27).

Avrupa Komisyonu'nun 2018 yılı Kosova ilerleme raporunda Kosova otoriteleri ve yetkili mercilerinin düzenli ve düzensiz göç yönetiminde ilerleme kaydetmiştir. Bu bağlamda, Kosova'nın AB standartlarına ve uygulamalarına uygun olarak düzensiz göçmenler için bir geri dönüş mekanizması uygulamaya koyması ve geliştirmesi gerekmektedir (European Commission, 2018c, s. 6). Kosova'da göç alanında kurumlararası işbirliği ve koordinasyonun güçlendirilmesi ihtiyacı bulunmaktadır. Kosova'da düzenli ve düzensiz göç ile ilgili yasal çerçeve büyük ölçüde AB müktesebatı ile uyumludur. Kosova'da Yabancılar Yasası'nın AB üyesi olmayan ülkelerin vatandaşlarının istihdamı konusundaki en son yönergeleri ile uyumlu hale getirilmesi ve kısa süreli vizeler kapsamında veri alışverişi konusunda Vize Bilgi Sistemi Düzenlemesi (*Visa Information System [VIS] Regulation*) ile uyumlaştırılması Kosova Meclisi'nde kabul edilmiştir. Kosova İçişleri Bakanlığı Vatandaşlık, İltica ve Göç Departmanı göç ve iltica politikalarının uygulanmasından sorumludur. Kosova Sınır Polisi'ne bağlı Göçmenler ve Yabancılar Müdürlüğü düzensiz göçmenler ile ilgilenmektedir. Kosova'da 2013-2018 dönemi göç stratejisi ve eylem planı uygulanmıştır. Bununla birlikte, kurumlar arasında daha sıkı bir işbirliği ve koordinasyon gereksinimi mevcuttur. Bu nedenle, Kosova otoriteleri ve yetkili mercileri 2019-2024 göç stratejisi ve eylem planı hazırlanırken, geçmişten ders alınarak ilgili tüm Bakanlıkların tam katılımı ve uygulamada yaşanan zorlukların kapsamlı bir değerlendirmesinin de dikkate alınmasında fayda vardır. Kasım 2017'de Kosova 2016 yılı göç profili çalışması yayınlanmıştır. Bu çalışmada, Kosova'da şu anda uygulamada göz önünde bulundurulması gereken tavsiyeler ve politika rehberliği ile birlikte geniş

kapsamlı bir göç verisi ve göçün “itme-çekme (*pushing-pulling*) faktörleri” analiz edilmiştir. Kosova’da özellikle devlet kurumları arasındaki koordinasyon eksikliği nedeniyle uygulamada bazı boşluklar bulunmaktadır. Kosova İçişleri Bakanlığı’nda genel anlamda personel artışları yaşanmasına rağmen, Vatandaşlık, İltica ve Göç Departmanı’nın bazı birimlerinde halen personel ihtiyacı bulunmaktadır. Kosova Polisi Göç ve Yabancılar Müdürlüğü ile Sığınma Kabul Merkezi ve Yabancılar Gözaltı Merkezi’nde de ciddi bir personel ihtiyacı bulunmaktadır. Kosova, Vranidoll / Vrani Do’da 70 kişiyi ağırlayabilen ve savunmasız gruplar için uygun koşullar bulunan ve düzensiz göçmenleri kabul eden bir tesise sahiptir. Merkez’de barındırılan düzensiz göçmenlerin veya yabancıların temel haklarını sağlayan yasal hükümler mevcuttur. Ancak, temel hak ve ihtiyaçları sağlamak için yeterli ve uzman denetim kadrosu bulunmamaktadır. İnsan kaçakçılarının Merkez’e sızmasını önlemek için önlemler alınmaktadır. Bununla birlikte, Kosova ile komşu ülkeler arasındaki düzensiz göç hareketinin, Kosova-Sırbistan sınırında veya sınırdaki herhangi bir kontrol noktasını geçmeden devam edebildikleri için insan kaçakçıları ve uluslararası ağlar tarafından kolay bir şekilde gerçekleştirilebildiği görülmektedir. Kosova’daki kaçakçılık şebekeleri, düzensiz göçün Balkan rotasında sınırdaki giriş noktalarından ikincil hareketleri gerçekleştirebilmektedir. Eylül 2016 ile Ocak 2018 döneminde Kosova Polisi 23 göçmen kaçakçılığı vakâsı soruşturmuştur. Ayrıca, organize suçlar kapsamında 15 şüphelinin tutuklandığı 7 polis operasyonu gerçekleştirilmiştir. Genel olarak, Eylül 2016 ile Ocak 2018 tarihleri arasında kabul merkezinde düzensiz göç kapsamında toplamda 63 kişi koruma altına alınmıştır. 63 kişinin tamamı, çoğu makul bir süre içinde (ortalama bekleme süresi 25 gündür) menşe ülkelerine iade edilmiştir. Kosova’nın halen düzensiz göçmenler için AB standartları ve uygulamalarına uygun bir geri dönüş mekanizması oluşturmaya ve güçlendirmesine ihtiyacı vardır. Kosova’da göç ve sığınma alanında yetkili olan kişiler ve düzensiz göç kapsamındaki kişiler arasındaki iletişim sorunlarının ve zorluklarının aşılmasında 2017 yılında hayata geçirilen “*Göçmen, Sığınma ve Mülteci Bölgesel Girişimi (Migration, Asylum and Refugee Regional Initiative)*” aracılığıyla ülkeler arasında tercümanların paylaşımına olanak sağlayan bir anlaşmaya varılmıştır. Kosova, 20’si AB üye ülkesi ve Schengen bölgesi ülkesi olan toplamda 24 ülke ile geri kabul anlaşması imzalamıştır. Aralık 2017’de Makedonya ile bir geri kabul anlaşması imzalamıştır. Ancak, Kosova şimdiye

kadar AB ile herhangi bir geri kabul anlaşması imzalamamıştır. Hem AB hem de Schengen'e bağlı ülkelerdeki Kosova vatandaşlarının sığınma taleplerinde 2015'te 73.235 kişi, 2016'da 11.965 kişi ve 2017'de 7.575 kişi olmak üzere kademeli bir azalış trendi yaşanmaktadır. Sığınma taleplerindeki gibi geri kabul edilen Kosova vatandaşlarının sayısında da 2015'te 18.789 kişi, 2016'da 11.030 kişi ve 2017'de 4.509 kişi (2.623 kişi zorla, 1.886 kişi gönüllü) gibi bir azalış trendi görülmüştür. Bu bağlamda, Kosova'da 2018-2022 dönemi yeniden entegrasyon stratejisi ve eylem planı hükümet tarafından kabul edilmiştir. Yeniden entegrasyon konusundaki düzenleme, ilgili paydaşlarla yapılan geniş kapsamlı istişarenin ardından Ağustos 2017'de revize edilmiştir. Temel hedef, daha sürdürülebilir bir yeniden entegrasyon sürecinin “ilerici ademî-merkezileşme (*progressive de-centralisation*)” yoluyla kamu hizmetlerinin yerel düzeyde sağlanabilmesinin geliştirilmesidir. Bu süreç halen devam etmekte ve sistem henüz tam olarak işlevsel bir durumda değildir. Ocak 2018 itibariyle toplamda 2.890 kişi “Yeniden Entegrasyon Fonu (Reintegration Fund)” tarafından sağlanan sürdürülebilir yardım hizmetlerinden yararlanmıştır. Daha fazla geri dönüşlerin olabileceği ve daha fazla gelir elde etmenin mümkün olabileceği sürdürülebilir yardım hizmetlerine odaklanan bir operasyonel sistemi hayata geçirmek için daha fazla çaba gösterilmesi gerekmektedir. Bunun gerçekleşebilmesi için de ilgili Bakanlıkların güçlü işbirliklerine ihtiyaç vardır (European Commission, 2018c, ss. 33-34).

Kosova'da sığınma ile ilgili yasal çerçeve büyük ölçüde AB müktesebatı ile uyumludur. İltica kanunu, iltica prosedürleri ve kabul şartları ile ilgili hükümlerin de AB müktesebatı ile uyumlaştırılması sürecinde revize edilmiştir. Kosova İçişleri Bakanlığı'ndaki Vatandaşlık, İltica ve Göç Departmanı ilk derece kararları almaya yetkili organdır. Temyiz incelemeleri Mülteciler Ulusal Komisyonu tarafından icra edilmektedir. Temyiz başvurusu üst mahkemeye yapılmaktadır. İltica talebinin reddedilmesinden veya prosedürün sona ermesinden sonra, kararın uygulanmasından Vatandaşlık, İltica ve Göç Departmanı İade ve Geri Kabul Birimi yetkili ve sorumludur. İltica prosedürleri için yetkili makamlar, başvurunun esasına dayanarak iltica taleplerini değerlendirme kapasitelerini geliştirmiştir. Yine de daha fazla eğitimlerin organize edilmesi sağlanmalıdır. İltica taleplerinin sayısı 2016'da 307'den 2017'de 147'ye düşürülmüştür. Günümüzde, Kosova halen tranzit bir ülke görünümündedir. Çoğu iltica talebi, başvuranlar prosedürü tamamlamadan ortadan kaybolduğu için askıya

alınmaktadır. 2017 yılında 2 başvuruya ikincil koruma şeklinde olumlu cevap verilmiştir. 2017 yılında Kosova'daki yetkili makamlar ÷lkeye olası bir göçmen / m÷lteci akımına karşı acil durum planlarını güncellemiştir. Bununla birlikte, mevcut durumdaki konaklama kapasitesi ile acil durum planındaki konaklama tesislerinde öngör÷len kapasite arasında önemli bir aralık bulunmaktadır. Avrupa Sığınma Destek Ofisi (EASO), ortak Avrupa sığınma sistemini uygulamada ve sığınma kabulleri için Avrupa ağıları ile koordineli olunmasında, göç ve sığınma uygulamalarının AB'deki mevcut uygulamalar ile uyumlu hale getirilmesinde Kosova otoriteleri ve yetkili mercileri desteklemektedir (European Commission, 2018c, ss. 34-35). Buna ilaveten, Kosova ile Frontex arasında düzensiz göç, sınır suçları, sınır güvenliği ve genel sınır yönetimi konularında yakın işbirliğine olanak tanıyan bir düzenleme mevcuttur (European Commission, 2018c, s. 36).

Avrupa Komisyonu'nun 2018 yılı Makedonya ilerleme raporunda Makedonya'nın göç ve m÷lteci krizinin etkilerini yönetmeye devam ettiğı ifade edilmiştir. Makedonya, AB ile ÷lkede Frontex tarafından gerçekleştirilecek eylemlerle ilgili statü anlaşması müzakere sürecindedir. Son yıllarda, Makedonya göç ve sığınma ile ilgili yasal çerçevesini iyileştirmeye çaba göstermiştir. Ayrıca, genel olarak Yabancılar Kanunu'nda değişikliklerin yapılması çalışmaları halen sürmektedir. Makedonya, göç yönetimi ve sığınma sistemi bağlamında göç politikalarının uygulamalarını geliştirmeye devam etmektedir. Bu çerçevede, göçmenlerin profillerinin kayıtlarının sistematik bir biçimde korunması ve gereksinimlerinin karşılanması garantiledilmesine yönelik önemli çalışmalar yapılmaktadır. Ancak, Makedonya düzensiz göç kapsamındaki kişilerin AB m÷ktesebatına uygun olarak vize politikalarını aşamalı bir şekilde AB ile uyumlu hale getirmek için bir iade mekanizması uygulamaya koyması gerekmektedir. Makedonya, teknik düzeydeki göç ve sığınma konuları ile ilgili komşu ÷lkeler ve AB Üye Devletler ile işbirliği yapmakta ve ÷lkeye sağlanan AB mali yardımları aracılığıyla göçmen ve sığınmacılara barınma ve insani yardım sağlamada önemli ilerlemeler gerçekleştirilmiştir (European Commission, 2018d, s. 9).

AB'nin sınır kontrolü, vize, dış göç ve sığınma konularında belirlemiş olduğı ortak kurallar mevcuttur. Schengen işbirliği, AB içerisindeki sınır kontrollerinin kaldırılmasını gerektirmektedir. Buna ilaveten, organize suç, terörle mücadele, adli,

polis ve gümrük alanlarında işbirliği yapılması teşvik edilmektedir. Makedonya, AB müktesebatını uygulamada orta derecede hazırdır. Yine de dış gözetim mekanizması oluşturma kararı, kolluk kuvvetlerinin hesap verilebilirliğinin sağlanması ve hukukun üstünlüğünün sağlanmasına yönelik reformlar ülkede belirli ilerlemelerin yaşandığına işaret etmektedir. Makedonya’da, Mart 2017’de “İnsan Ticareti ve Düzensiz Göçle Mücadele Ulusal Stratejisi (2017-2020) ve bu stratejinin uygulanmasına yönelik bir eylem planı kabul edilmiştir. İnsan Ticareti ve Düzensiz Göçle Mücadele Ulusal Komisyonu, stratejinin uygulanmasının izlenmesinden sorumludur. Belediye düzeyinde yerel komisyonların oluşturulmasıyla Ulusal Komisyon’un ademî-merkeziyetçi yaklaşımı henüz etkinliğini kanıtlamamıştır. (European Commission, 2018d, ss. 33-35).

Makedonya yetkili makamları her ne kadar göç ile ilgili yasal çerçeveyi iyileştirmeye çalışsa da, ülkede Yabancılar Kanunu’nun henüz yürürlüğe girmemiş olması uygulamada çeşitli sorunların açığa çıkmasına olanak sağlamaktadır. Ülke sınırındaki kriz durumu 30 Haziran 2018 tarihine kadar ve Kriz Yönetimi Merkezi tarafından ülkede sistematik ve yönetsel birtakım çalışmalar yapılmıştır. Makedonya’da göç ve sığınma konuları ile uğraşan kurumlar arasında görev dağılımlarında farklılaşmalar söz konusudur. Mesela, İçişleri Bakanlığı Sınır İşleri ve Göçmenler Birimi sınırların güvenliği ve yönetimi ile ilgilenmekte, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı göçmenlerin ve sığınmacıların sosyo-ekonomik entegrasyonları ve hizmetlere erişimlerini yönetmekte, Organize Suçlar Departmanı ise insan kaçakçılığı ve insan ticareti ile mücadele alanında yetkilendirilmişlerdir. Makedonya’da düzensiz göç akışlarının kapsamı ve yapısı konusundaki güvenilir veri eksikliği halen devam etmektedir. Sınır polisi öngörülen görevlerin ancak %60’ını gerçekleştirebilme kapasitesine sahiptir. Bu nedenle, ordunun yardımı, güney sınırında AB Üye Devletler’inin yardımı ve Sırbistan’dan misafir memurların görevlendirilmesi ile sınırda etkin kontrol sağlanabilmektedir. Makedonya’da göç akışlarında önemli bir düşüş olmasına rağmen, ülkede transit geçiş yapan kişilerin sayısının resmi rakamlardan çok daha yüksek olduğu değerlendirilmektedir. Ülke, düzensiz göç hareketleri için ana geçiş yollarından biri olmaya devam etmektedir. Ocak 2018 göç verilerine göre Makedonya’ya haftada 70 civarında düzensiz göç kapsamında kişinin giriş yaptığı tespit edilmiştir. 2017 yılında çoğunluğunu Pakistan (%49) ve Afganistan (%24) kökenli göçmenlerin ekonomik sebeplerden ötürü Makedonya’ya geldikleri ve bu göçmenlerin

ülke genelinde genel göç akışının önemli bir bölümünü temsil ettikleri belirtilmiştir (European Commission, 2018d, s. 38).

Makedonya İçişleri Bakanlığı'nda düzensiz göç ve insan kaçakçılığına karşı mücadele için bir görev gücü birimi oluşturulmuştur. Bu birim, ilgili paydaşların koordinasyonunu güçlendirmeyi ve etkinliğini arttırmayı amaçlamaktadır. Bu birimin, Cumhuriyet Savcılığı ve sınır polisi gibi ilgili kurumların temsilcilerini de içermesi yapısal anlamda gücünü arttırabilmesine olanak tanıyabilmektedir. Ocak 2018'de İçişleri Bakanlığı ile Cumhuriyet Savcılığı arasında bir mütabakat zaptı imzalanmıştır. Makedonya hükümeti tarafından 2015 yılında kabul edilen “Göç Politikası Kararı (*Resolution on Migration Policy*)” bu alandaki temel politika belgesidir. Bu belgenin stratejik önceliklerinden biri, göçmenleri belirlemek, onları profilemek ve uygun koruma sistemine yönlendirmektir. Kabul ve transit merkezlerinin kapasitesi mevcut ihtiyaçlar için yeterlidir. *Gazi Baba*'daki düzensiz göç kapsamında olan 95 kişi kabul merkezinde göç altında iken sığınma başvurusunda bulunmuşlardır. Makedonya'da kaçakçılara karşı açılan davalarda tanık ifadelerinin alınmasını sağlamak için düzensiz göç kapsamında yakalanan bazı kişileri keyfi olarak tutuklamaya devam etmiştir. *Gevgelija* ve *Tabanovce* yakınlarındaki geçiş merkezleri günümüzde artık neredeyse boş görünmektedir. Her iki merkez de uzun süreli konaklamalar için uygun değildir. Yetkililer, merkezde geçici bir konaklamadan fazlasını sağlamak konusunda isteksizdir. Makedonya'da AB ile imzalanmış olan geri kabul anlaşması tatmin edici bir şekilde uygulanmaktadır. 9 Üye Devlet ile uygulama protokolleri imzalanmış ve 4 AB Üye Devleti ile müzakereler devam etmektedir. Ancak, Makedonya'nın AB müktesebatı ile uyumlu olan düzensiz göç kapsamındaki kişiler için bir geri dönüş mekanizmasını uygulamaya koyması gerekmektedir. Makedonya'da sığınma ile ilgili yasal çerçeve AB müktesebatı ile uyumlu bir şekilde geliştirilmektedir. Bu çerçevede, uluslararası ve geçici korumaya ilişkin yeni bir kanun, güvenli üçüncü ülke ve aile birleşimi kavramlarını geliştirmek için Parlamento prosedürü sürecindedir. Sığınma taleplerini ele alan kurumlar ve prosedürler üç seviyeli bir karar sistemi ile uygulanmaktadır. Ayrıca, açık bir şekilde asılsız sığınma başvurularının durumları için hızlandırılmış bir prosedür bulunmaktadır. Makedonya'da 2017-2027 Mülteciler ve Yabancılar için Entegrasyon Stratejisi henüz kabul edilmemiştir. Bu nedenle, Makedonya'da yabancı düşmanlığına karşı koymak ve göçmenler ile mültecilere yönelik olumsuz tutumları ele almak için

acil önlemlerin alınması gerekmektedir. Makedonya İçişleri Bakanlığı, sığınma taleplerini işleme koymak için çok ihtiyaç duyulan bir vakâ yönetim aracı sağlamak maksadıyla yeni bir sığınma modülü geliştirerek yabancılara ilişkin mevcut veritabanını iyileştirmeye ve güçlendirmeye çalışmıştır. Bu bağlamda, sürece dahil olan çeşitli makamlar arasındaki koordinasyonun da iyileştirilmesi ve güçlendirilmesi gerekmektedir. Makedonya’da sığınma başvurularının işleme koyulması için gereken süre arttırılmıştır. Ayrıca, sığınma erişimine ilişkin keyfi bir uygulama artık bir endişe kaynağı değildir. Ancak, sığınma prosedürlerine ilişkin karar verme niteliği yetersiz kalmaktadır. Sığınma Dairesi henüz tam anlamda kadrolaşmış bir durumda değildir. Sığınma başvurularının esaslarını değerlendirme kapasitesi halen zayıf görünmektedir. Ülkede, korumaya ihtiyacı olabilecek kişilerin tespit edilmesi ve yönlendirilmesi için korumaya duyarlı tarama mekanizmaları yetersiz kalmaya devam etmektedir. Makedonya’da düzensiz göçün sistemli yönetilmesi için yeterli bir altyapının bulunmaması ve komşu ülkelerle etkin geri kabul anlaşmalarının yoksunluğu düzensiz göç akışlarının devam etmesini sağlamıştır. Ocak 2017’den bu yana, uluslararası kuruluşlar Makedonya’dan Yunanistan’a düzensiz göç kapsamında dönüş yapan 3.726 kişi olduğunu tespit etmiştir. 2017 yılında ülkede 1636 sığınma başvurusu yapılmış, 4 kişiye ikincil koruma hakkı verilmiş ve kimseye mülteci statüsü tanınmamıştır. Çoğu başvuru, sığınma başvurusunda bulunanların karar alınmadan önce ortadan kaybolduklarından dolayı durdurulmuştur. Alınan kararların çoğu sığınma başvurularının reddedilmesi veya iptal edilmesine yönelik olmuştur. 2017 yılında, ulusal güvenliği tehdit eden 4 vakâ dahil olmak üzere 162 kişiyi etkileyen 82 vakâda ikincil koruma kaldırılmıştır. Vizbegovo’daki sığınmacılar için ana kabul tesisindeki hizmetlerin, özellikle yemek hizmetlerinin iyileştirilmesi gerekmektedir. Eylül 2017’de, Makedonya Avrupa Sığınma Destek Ofisi (EASO) ile anlaşarak, yetkililer AB standartlarına uygun bir sığınma sistemi kurmak için bir yol haritası onaylamıştır (European Commission, 2018d, ss. 39-40).

Avrupa Komisyonu’nun 2018 yılı Karadağ ilerleme raporunda, Karadağ’ın bugüne kadar Batı Balkanlar’dan AB’ye olan düzensiz göç rotası dışında kalmasına rağmen, ülkeye giren göçmen / sığınmacı sayısında bir artışa tanık olmuştur. Bu nedenle, Karadağ’ın göç ile ilgili ani artışların oluşturduğu baskı ile başa çıkma kapasitesini güçlendirmesi gerekmektedir. Karadağ, özellikle göç ile ilgili yasal çerçeve

konusunda ilerleme kaydetmiştir. Ancak, Karadağ'ın artan sığınmacı sayısı ve bazen uzun süren temyiz prosedürleri nedeniyle sığınmacıların ülkede kalma sürelerinin uzaması ve AB standartları ile uyumlu sığınma prosedürlerinin getirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, Karadağ'ın göç ve sığınma mevzuatını AB müktesebatı ile uyumlu hale getirmek amacıyla düzensiz göçmenler için bir iade mekanizmasını uygulamaya koyması gerekmektedir (European Commission, 2018e, s. 5).

Karadağ, göç ve sığınma alanında AB müktesebatını uygulama konusunda orta derecede hazırlanmıştır. Günümüzde, Karadağ'da yasal ve stratejik çerçeveler büyük ölçüde yerinde görünmektedir. Özellikle göç ile ilgili yasal çerçeve konusunda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Yine de, organize suçla mücadele, göçmen kaçakçılığı ve uyuşturucu kaçakçılığına karşı mücadele, kara para aklama gibi alanlarda daha fazla koordinasyon ve işbirliğine ihtiyaç vardır. Karadağ'ın insan ve maddi kaynaklar bakımından düzensiz göç akışlarındaki anî artışlarla başa çıkma kapasitesini geliştirmesi gerekmektedir (European Commission, 2018e, ss. 29-30). Düzenli ve düzensiz göç ile ilgili stratejik çerçeve kapsamında Şubat 2017'de, 2017-2020 dönemi Entegre Göç Yönetimi Stratejisi'nin kabul edilmesi ile uygulamada önemli gelişmeler yaşanmıştır. Strateji, göç yönetimine entegre bir yaklaşım geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bununla birlikte, Bakanlıklar arası göç konusundaki işbirliğinin halen önemli iyileştirmelere ihtiyacı vardır. Karadağ'da Şubat 2018'de yeni bir Yabancılar Kanunu kabul edilmiştir. Bu Kanun ile Karadağ'daki yabancıların ülkeye giriş-çıkışları, ikamet, çalışma hakkı, giriş yasakları vb. gibi çok sayıda alanında yeni düzenlemeler getirilmiştir. Bu şekilde, düzenli ve düzensiz göç konusundaki yasal çerçeve AB müktesebatı ile uyumlu hale getirilmiştir. Karadağ, 2013 yılında vatansız kişiler ile ilgili sözleşmeyi onaylamış olmasına rağmen, vatansız kişilerin statüsünün belirlenmesi için ayrı bir prosedür uygulamamıştır. Düzensiz göç ile ilgili olarak, Karadağ, Mayıs 2017'de Sınırşan Örgütlü Suçlara Karşı BM Sözleşmesi'nin (*UN Convention against Transnational Organised Crime - UNTOC*) uygulanmasına olanak tanıyan, Ceza Kanunu'nda bazı değişiklikler kabul edilmiştir. UNTOC Sözleşmesi'ne ek olarak Kara, Deniz ve Hava yoluyla Göçmen Kaçakçılığı'na Karşı Protokol ile göçmen kaçakçılığının önlenmesi ve bunlarla mücadele için etkili bir eylemin, ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeylerde sosyo-ekonomik önlemler dâhil olmak üzere kapsamlı bir uluslararası yaklaşımın

benimsenmesinin gerektiği beyan edilmektedir (European Commission, 2018e, s. 34; UNODC, 2004, s. 53).

Karadağ'ın AB Üye Devletler'i ile geri kabul konusunda 13 uygulama protokolü ve tüm komşu ülkeleri, Makedonya ve Türkiye gibi ülkeler ile 10 geri kabul anlaşması bulunmaktadır. Göçmen kaçakçılığı ile mücadele kapsamındaki çalışmalar genellikle komşu ülkelerin polis hizmetleriyle işbirliği içinde düzenli olarak yapılmaktadır. AB ile geri kabul anlaşması Karadağ'da sorunsuz bir şekilde uygulanmaya devam etmektedir. 2017 yılında AB Üye Devletler'inden 379 geri kabul talebi olmuştur. 2017 yılının sonunda, Karadağ özellikle Düzensiz Göçmenler Merkezi'ni baskı altına alan, Kuzey Afrika'dan gelen büyük bir göçmen akışı ile karşı karşıya kalmıştır. Karadağ, AB'ye giden Batı Balkanlar göç rotasının çok ötesinde olmasına rağmen, göç ile ilgili baskılarda ani artışlarla başa çıkma kapasitesini güçlendirmelidir. Ayrıca, göçmen kaçakçılığı ile mücadelede kolluk kuvvetleri bölgesel inisiyatifleri güçlendirmeli ve "Ortak Soruşturma Ekipleri (*Joint Investigation Teams*)" oluşturulmalıdır. Karadağ'da sığınma ile ilgili yasal çerçeve, yeni Sığınma Kanunu'nun Ocak 2018'de yürürlüğe girmesinden bu yana AB müktesebatı ve sığınma standartları ile uyumludur. Yeni Kanun'a göre, Karadağ İçişleri Bakanlığı, Sığınmacılar Merkezi'nin yönetimini devralarak, sığınma sisteminin temel işlevleri (uluslararası koruma, kabul hizmetleri vb.) merkezileştirilmektedir (European Commission, 2018e, ss. 34-35).

İstihdama erişim dâhil sığınmacıların entegrasyonu Çalışma ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın sorumluluğundadır. Ayrıca, Kanun, uluslararası korumanın içeriği konusunda AB müktesebatının uygulanması için hükümler getirmiştir. Sığınma politikasının bu temel yönü, daha güçlü bir hazırlık ve ilgili Bakanlıkların daha iyi koordinasyonunu gerektirmektedir. Bir başka önemli değişiklik, Sığınma Temyiz Komisyonu'ndan İdare Mahkemesi'ne sığınma başvurusu konusundaki yetkilerin devredilmesidir. Ancak, Devlet Sığınma Temyiz Komisyonu, 2017 yılında 156 şikâyet ve yaklaşık 110 dava kayda almıştır. Bu davaların İdare Mahkemesi'ne transferini düzenleyen herhangi bir yasal hükmün bulunmamasından dolayı temyiz şikâyetinde bulunan sığınmacılar kapasitesi zaten dolmuş olan Sığınmacılar Merkezi'nde birkaç ay bekletilmişlerdir. İçişleri Bakanlığı Sığınma Müdürlüğü, Sığınma Ofisi, İdare Mahkemesi ve sosyal bakanlıklar dâhil olmak üzere tüm paydaşların, Kanun'daki yeni

görev ve sorumluluklarını yerine getirebilmek için daha fazla eğitim ve kapasite geliştirmeye ihtiyaçları bulunmaktadır. Karadağ'da sığınma başvurularının sayısı 2016 yılında 335 kişiden 2017 yılında 849 kişiye yükselmiştir. Cezayir vatandaşları başvuranların neredeyse yarısını oluştururken, bunu Irak, Fas ve Suriye vatandaşları takip etmiştir. Ancak, sığınmacılar Karadağ'ı nihai hedef ülke olarak görmedikleri için sığınma başvuru değerlendirme süreçleri sona ermeden ülkeden ayrılmışlardır. Bu nedenle, Karadağ'da uluslararası koruma kapsamındaki kişilerin sayısı 2017 yılı sonunda toplam 28 kişi olmuştur. Yine de Karadağ'da sığınma sistemi, uygulamalarda ani artış gösteren sığınma başvuruları ile tıkanma riski taşımakta ve sığınmacılar için kabul tesislerinin kapasiteleri aşırı yoğunluğu taşıyamamaktadır. Karadağ'ın sığınma taleplerini yerine getirme kapasitesi şimdiye kadar yeterli görünüme sahip olsa da, günümüzde uzun süren temyiz prosedürleri, artan sayıda sığınmacı sayısı ve sığınmacı merkezlerinde konaklama sürelerinin uzaması, AB sığınma standartları ile uyumlu daha fazla talepkar sığınma prosedürlerinin getirilmesi Karadağ'da sığınma politikalarının uygulanmasında ciddi zorlukların yaşanmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle, Karadağ'da sığınmacı kabulü ve statü belirleme hizmetlerinde insan kaynakları arttırılmalı ve tüm ilgili idarelerde personelin kapasitesi güçlendirilmelidir. Entegre ve etkili bir sığınma politikasının zorluklarını karşılamak için Bakanlıklar arası ve hizmetler arası koordinasyonun ve işbirliğinin önemli ölçüde iyileştirmesi gerekmektedir (European Commission, 2018e, ss. 35-36).

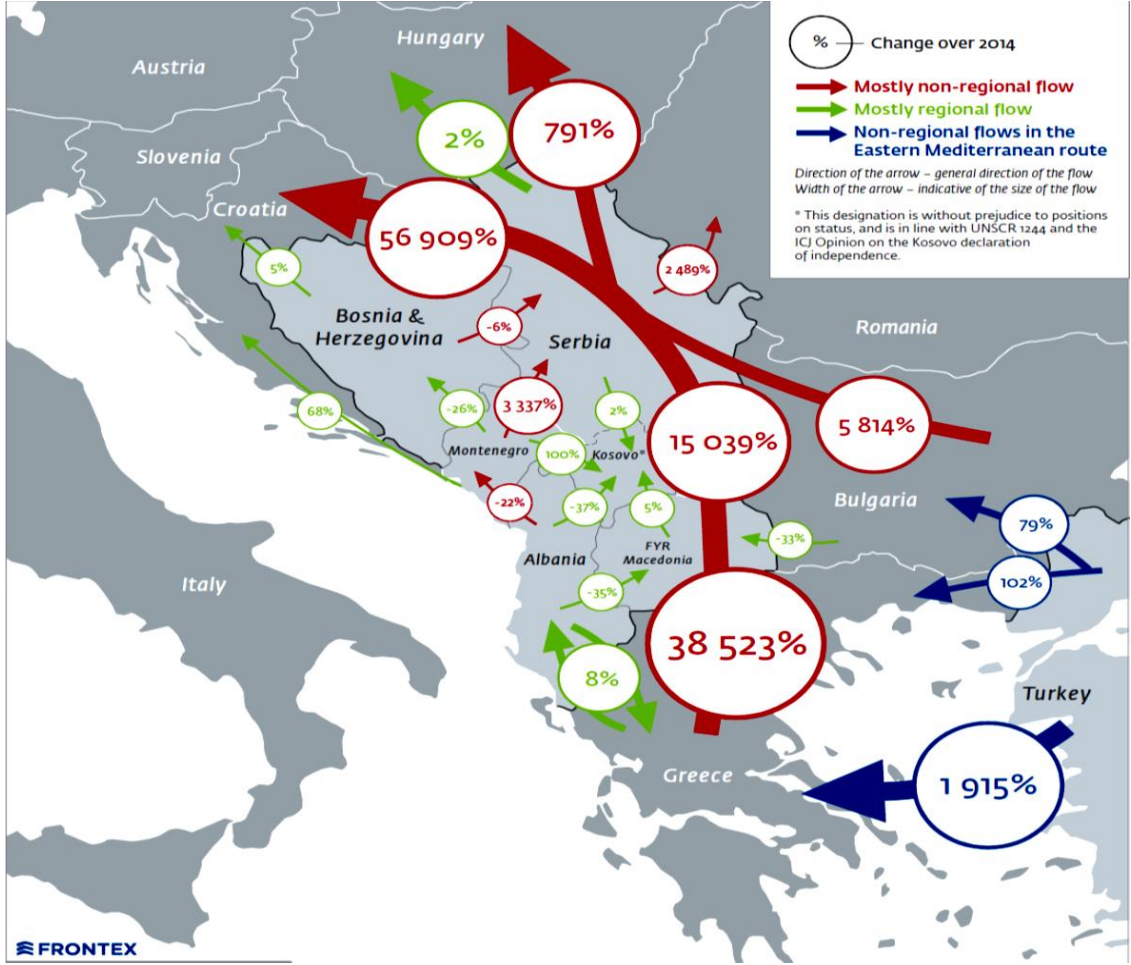
Avrupa Komisyonu'nun 2018 yılı Sırbistan ilerleme raporunda, Sırbistan'ın göç ve mülteci krizinin etkilerini yönetmekte devam ettiği belirtilmiştir. Sırbistan, AB ile ülkede Frontex tarafından gerçekleştirilecek eylemlerle ilgili statü anlaşması müzakere sürecindedir. Sırbistan'da sığınma, geçici koruma, yabancılar ve sınır kontrolü ile ilgili yeni bir Kanun kabul edilmiştir. Ancak, ülkede 2017-2020 dönemi düzensiz göç ile mücadeleyle yönelik bir strateji ve eylem planı kabul edilmesine yönelik ihtiyaç vardır. Buna ilaveten, Sırbistan'ın düzensiz göç ile ilgili olarak AB müktesebatına uygun sağlam bir iade mekanizması uygulamaya koyması gerekmektedir. Göç yönetiminde yer alan çeşitli devlet otoriteleri arasında daha güçlü bir koordinasyon sağlanmalıdır. Sırbistan, başta teknik düzeydeki konular olmak üzere komşu ülkeler ve AB Üye Devletler ile işbirliğini güçlendirmelidir (European Commission, 2018f, s. 5).

Sırbistan'ın göç ve sığınma ile ilgili yasal çerçevesi kısmen AB müktesebatı ile uyumludur. Sırbistan'da "Yabancılar hakkında Merkezi Kayıt Veritabanı" oluşturma çalışmaları tamamlanmıştır. Sırbistan'da ulusal mevzuatı, aile birleşimi, üçüncü ülke vatandaşlarının durumu ve uzun vadeli ikamet durumu, üçüncü ülke vatandaşlarının kabul koşulları, insan ticareti maduru olan üçüncü ülke vatandaşlarına verilen oturma izinleri gibi alanlarda AB müktesebatı ile uyumlu hale getirmeyi amaçlayan yabancılar hakkında yeni bir Kanun kabul edilmiştir. Yeni Kanun, aynı zamanda İade Yönergesi ile uyumlaştırmayı da amaçlamaktadır. Ceza Kanunu'nda yapılan değişiklikler kabul edilmiş ve insan kaçakçılığı ile insan ticaretine yönelik cezalar arttırılmıştır. Sırbistan'da 2017-2020 dönemi düzensiz göç ile mücadeleye yönelik strateji ve eylem planının kabul edilmesi ve etkili bir şekilde uygulanması gerekmektedir. Sırbistan, ülkede göçmen sayısının artmasıyla başa çıkabilmek için bir uygulama planı kabul etmiş ve güncellemiştir. Ancak, bu planın 2017 yılı sonunda süresi dolmuştur. Sırbistan'da erken uyarı, hazırlık ve kriz yönetimi ile ilgili temel bir uygulama prosedürü mevcuttur. Göç yönetiminin sorumlulukları İçişleri Bakanlığı, Göç ve Mülteciler Komiserliği, Dışişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı ve Çalışma, İstihdam, Emektar ve Sosyal Politikalar Bakanlığı gibi çeşitli devlet otoriteleri arasında bölünmüştür. Sırbistan'da hükümet ve devlet kurumları ile göç ve sığınma alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları da dahil olmak üzere uluslararası ve ulusal kuruluşlar arasında daha fazla koordinasyon sağlanmasına ihtiyaç vardır. Çeşitli kurumların yetki ve sorumlulukları konusundaki belirsizlikler, koruma boşluklarının açığa çıkmasına yol açmıştır. Sırbistan Sınır Emniyet Müdürlüğü bünyesinde kurulmuş olan sınır-ötesi suç, düzensiz göç ve insan ticaretini önleme departmanı ülkede düzensiz göç ile ilgilenmektedir. Sırbistan'da Kriminal Polis Teşkilatı dâhilinde kaçakçılık yapan insanlar üzerindeki görev gücü operasyonel kapasitesi arttırılmıştır. Fakat, kurumlararası koordinasyonun ve uluslararası işbirliği taleplerine cevap verme kapasitesinin daha da güçlendirilmesi gerekmektedir. Sırbistan'da göç alanındaki genel personel durumu özellikle sürekli göç akışlarına karşı yetersiz kalmaktadır. Sırbistan'ın *Padinska Skela*'da 30 kişilik bir gözaltı merkezi bulunmakta ve kurumun kapasitesini iyileştirme çalışmaları halen sürmektedir. Artan kapasitesinin AB standartlarını yerine getirmesi beklenmektedir (European Commission, 2018f, ss. 34-35).

Günümüzde, Sırbistan’da halen bulunan düzensiz göç kapsamındaki kişilerin çoğu herhangi bir yasal statüye sahip değildir ve geçici konaklama tesislerinde barınmaktadır. 2017 yılında Sırbistan’da yetkililer tarafından düzensiz göç kapsamında 7.505 kişi tespit edilmiştir. Ülkede kalan sığınmacıların, göçmenlerin ve mültecilerin sayısı 2017 sonunda 4.000 kişiye düşmüştür. Düzensiz göçle mücadelede yer alan tüm kurumlar arasındaki koordinasyon artırılmalıdır. 2016 yılında sınırlarda 6.050 kişi yargılanmış ve 5.181 kişiyi kaçırmaya çalışan 604 kişi aleyhine insan kaçakçılığı kapsamında 349 suçlama yapılmıştır. 2017 yılında sınırda 2.638 kişi yakalanmış, 1.818 kişiyi kaçırmaya çalışan 269 failin aleyhine 161 suç duyurusunda bulunulmuştur. Sırbistan’da Batı Balkan ülkelerinden kaynaklanan ve faaliyet gösteren göçmen kaçakçılığı şebekeleri ülkede aktif olmaya devam etmekte ve düzensiz göç kapsamındaki insanları kaçırmaya teşebbüsleri sürmektedir. Sırbistan, IOM tarafından yürütülen “Yardımlı İsteğe Bağlı Geri Dönüşler (*Assisted Voluntary Returns*)” programından faydalanmasına rağmen, menşei ülkesine etkili bir şekilde geri dönen insan sayısı düşük düzeyde gerçekleşmiştir. 2017 yılında toplamda 234 kişi isteğe bağlı olarak geri dönmeyi kabul etmiştir. Sırbistan, sığınma başvurusunun neticesi olumsuz olmasına rağmen geri kabul anlaşmaları olmadığı için ülkede bulunan sığınmacıları iade edememektedir. Sırbistan, AB ile geri kabul anlaşmasını tatmin edici bir şekilde uygulamaktadır. Bu kapsamda, AB ile imzalanan 21 uygulama protokolü vardır. Bununla birlikte, Sırbistan’ın üçüncü ülke vatandaşlarının geri kabul talepleri konusundaki işbirliği halen çok düşüktür. Bu nedenle, karşılıklı işbirliği ortamının iyileştirilmesine özel önem verilmelidir. Sırbistan, Avrupa Entegre Yönetim Girişimi Ağı (*European Integrated Management Initiative Network*) tarafından gözlemci olarak katılmak üzere davet edilmiştir. Ocak 2018’de Sırbistan Yeniden-Entegrasyon Ağı (*European Reintegration Network*) programı ile ortaklık anlaşması imzalamıştır. Sırbistan, bu programda gözlemci statüsüne sahip olarak ülkenin geri dönüş ve yeniden entegrasyon alanındaki kapasitesini geliştirmek için katkı sağlayacaktır. Sırbistan, mültecilerin statüsüne ilişkin 1951 Cenevre Konvansiyonu’na taraftır. Ülke, sığınma başvurusu için gerekli kurumlara sahiptir. Sığınma statüsünün belirlenmesinden İçişleri Bakanlığı Sınır Emniyet Müdürlüğü’nde ayrı bir birim olan Sığınma Dairesi yetkilidir. Sığınma başvurusuna yönelik alınan kararlara karşı temyiz başvurusu, Sığınma Komisyonu’na ve daha sonra son olarak Temyiz Mahkemesi’ne yapılabilmektedir.

Sırbistan'ın uluslararası korumaya etkin bir şekilde erişim sağlamak amacıyla AB Üye Devletleri ve komşularıyla yakın işbirliğini sürdürmesi gerekmektedir. Sığınma Dairesi, sığınmacıları elektronik veri tabanına kaydederken, Sınır Polisi ise sığınmacıları kendi ayrı biyometrik veritabanlarına kaydetmektedir. Düzensiz göç kapsamındaki kişilerin tespiti ve kayıt süreci daha da iyileştirilebilir. 2017 yılında sığınmacıların sayısı 2016 yılına kıyasla oldukça azalırken, işlenmiş davalar ve verilerin koruma statüsü göreceli olarak artmıştır. Göç ve Mülteciler Komisyonu, sığınmacıların kabul edilmesinden ve barındırılmasından, sığınma merkezlerinin yönetilmesinden ve uluslararası korumaya sahip kişilerin entegrasyonunundan sorumlu ve yetkili devlet otoritesidir. Sırbistan'da toplam 6.030 uzun vadeli ve 1.067 kısa süreli kapasiteye sahip 5 düzenli sığınma merkezi ve 13 geçici konaklama tesisi (transit ve kabul merkezi) bulunmaktadır. Tüm kabul merkezleri, insan kaçakçıları ve diğer suçlular tarafından sızmaya açık olan tesislerdir. İçişleri Bakanı, bir mütabakat zaptı temelinde EASO ile sıkı işbirliği içerisinde. Ayrıca, Sırbistan, EASO tarafından düzenlenen kabul ağında gözlemci statüsünde bulunmaktadır (European Commission, 2018f, ss. 36-37).

Mayıs 2006'da AB Konseyi AB, BBÜ ve diğer Avrupa Komşuluk Politikası ülkeleri arasında organize suç, yolsuzluk, yasadışı göç ve terörle mücadele konularında işbirliğinin gelişmesine yönelik olarak bir Eylem Odaklı Metin (AOP) kabul etmiştir (Europol, 2007, s. 5). Konsey, BBÜ'de yüksek riskli rotaları belirlemek üzere Europol ve Frontex'i işbirliği yapmaya davet etmiştir. Bu değerlendirme ile belirli ekiplerin belirli alanlarda konuşlandırılmasına ilişkin tavsiyeler içermektedir. Bunun bir sonucu olarak, BBÜ, düzensiz göç kapsamındaki kişilerin AB'ye göç ettikleri bir bölge olmakla beraber dünyanın diğer bölgelerindeki göçmenler için de bir transit bölge olma niteliğini taşımaktadır (Europol, 2007, s. 8).

Şekil 2.2 Batı Balkan Bölgesi'nde 2014-2015 Dönemi Kıyaslamalı Göçmen ve Sığınmacı Rotaları ve Geçiş Akımları

Kaynak: Frontex, 2016a

2015 yılında AB dış sınırları boyunca Batı Balkan Bölgesi rotasında 2 081 366 yasadışı sınır geçişleri tespit edilmiş ve algılanmıştır (2014 yılına göre 6 kat daha fazladır). 2015 yılı boyunca ve özellikle yaz aylarında sadece göç akışları artmakla kalmadı aynı zamanda sığınmacılar tarafından kullanılan güzergâhlar da değişti ve Batı Balkan rotası ve özellikle Arnavutluk'tan Yunanistan'a geçiş rotası ve sirkülasyonu sığınmacılar için daha cazip hale gelmiştir (bkz. Ek 2). 2016 yılında bu geçişler 270 595 kişi sayısına kadar azalmış, 2017 yılında ise yasadışı sınır geçişleri oranında çok sert bir düşüş olmuş ve bu geçişler 26 979 kişi sayısına kadar düşmüştür (Frontex, 2016b, 2018a).

Batı Balkan bölgesinin güney kesiminde Makedonya ile Yunanistan arasındaki sınır bölge dışı geçiş akışının ana giriş noktası olmaya devam etmekte ve ardından Bulgaristan ile Sırbistan sınır kısmı geçiş akışı bakımından artış görülmüştür. Kuzey

kısımında Hırvatistan – Sırbistan sınırı Macaristan – Sırbistan kesimi Eylül ortasında kapatıldıktan sonra bölgeden çıkışın ana çıkış noktası olmuştur. Bölgesel akış, yoğunlukla Yunanistan – Arnavutluk sınırında yerleşmiş durumda olmaya devam etmekte ancak Şubat ayının ortalarında Kosova sınırından çıkışlar azalmaya başlamıştır. Yunanistan – Arnavutluk sınır kesimi bölgeden olmayan göçmenler için daha az cazip hale gelmiş görünmektedir. Bu durum 2014 yılı ile kıyaslandığında bu bölgeyi etkileyen göç akışı bağlamında %17 daha az yasadışı sınır geçişi yaşanmıştır. Bu düşüşün gerekçesi ise Yunanistan’dan Makedonya’ya Haziran ayından başlayarak Yunanistan – Makedonya rotasının artan çekiciliğinin yol açtığı göç akışının saptanmasına bağlıdır (Frontex, 2016a, ss. 17-18).

Göçle ilgili Avrupa Ajandası’nın bir parçası olarak Avrupa Komisyonu tarafından öne sürülen Hotspot yaklaşımı, AB’nin dış sınırlarında spesifik ve orantısız bir göç baskısıyla karşı karşıya olan AB’ye Üye Devletler’in AB yardımlarının koordinasyonu temel hedef olarak görülmektedir. Eurojust, 2015 yılında göç akışlarından en çok etkilenen iki ülke olan İtalya ve Yunanistan’daki Hotspotları desteklemektedir. İtalya ve Yunanistan’daki ulusal savcılar Hotspot konumlarını desteklemek ve AB düzeyinde yargısal takip ve koordinasyonun sağlanması ve Eurojust’ın ulusal ofislerindeki ilişkili davaların ve bilgilerin yönetimi ile yetkilendirilmiş ve Eurojust ile doğrudan iletişim içerisinde bulunmaktadır (Eurojust, 2016, s. 35).

IOM Kalkınma Fonu ile İtalya hükümeti tarafından finanse edilen projeler yoluyla sınır-ötesi suçlarla mücadelede BBÜ’deki paydaşların kapasiteleri ve sınır-ötesi işbirliği güçlendirilmektedir (Eurojust, 2016, s. 35). Esasen, AB için göç ve sığınma konularında işbirliği, BBÜ’nün AB’ye entegrasyonunda ele alınan hususlardan biridir (Lavenex, 2009, s. 1).

Eurojust, yasadışı göçmen kaçakçılığı alanındaki uluslararası işbirliğini arttırmak için tasarlanan stratejik forumları ve projeleri desteklemektedir. Örneğin, Eurojust ve IOM katılımlı bölgesel projelerde işbirliği yapmakta, BBÜ’de insan ticareti ve göçmen kaçakçılığına karşı mücadelenin güçlendirilmesine katkı sağlamakta, Makedonya ve Karadağ’da sınır-ötesi faaliyetlerin yürütülmesine ilişkin olarak en iyi uygulamaların iki atölye çalışmasında sunulmasında yardımcı olmaktadır.

Ulusal, uluslararası ve AB düzeylerinde göç ve iltica ile ilgili çok sayıda farklı disiplinleri ve perspektifleri içeren araştırmalar ve analizler yapılmıştır. Göç ile ilgili üretilen geniş kapsamlı bilgiden yararlanılabilmesi adına Avrupa Göç Ağı (European Migration Network – EMN) oluşturulmuştur. Avrupa Göç Ağı, politika yapıcılar, araştırmacılar ve öğrenciler için karşılıklı bilgi alışverişinde bulunmak, çeşitli AB kurumları ile işbirliğini güçlendirmek ve karşılıklı olarak etkinlikler ve faaliyetlerden haberdar olabilmek gibi önemli faydaları bulunmaktadır (European Commission, 2012a, s. 7).

2.4. Türkiye’de Göç Yönetişimi ve Sığınmacılar Sorunu

Anadolu coğrafyasında göçün kültürel tarihi Anadolu Uygarlıklarına (örneğin; Hitit Uygarlığı, Frigya Uygarlığı, Lidya, Uygarlığı, Likya Uygarlığı, Urartu Uygarlığı vb.) dayandığı iddia edilebilir. Göç kültürü Selçuklu Medeniyeti ve Osmanlı İmparatorluğu döneminde “Ensar – Muhacir Kardeşliği” ilişkisine dayanarak insani yönü daha ön planda tutulmuştur. İmparatorlukların yok olması ve ulus devletlerin yaygınlaşması ile “yurttaş toplum (civic society)” daha öncelikli ve ayrıcalıklı hale getirilmiştir. Dolayısıyla, göçmenler ve sığınmacılar gibi yerleşik olmayan insanlardan oluşan kesim ikinci plana atılmış ve bu insanlara sınırlı birtakım haklar verilmiştir.

24 Temmuz 1924 tarihli Lozan Antlaşması’nda Türkiye’nin sınır güvenliği ve azınlıklar konusu ele alınmış ve 1923-1924 mübadele döneminden sonra Türkiye’de genel olarak vatandaşlık esasına dayalı “Yurttaşlar ve Yabancılar” şeklinde iki kategoride ayırım yapılmıştır. Türkiye’de 1923-2013 yılları arasında 90 yıl içerisinde çok sıkı bir vatandaşlık hukuku yürürlükte olmuş ve yabancılara “ülkede geçici unsurlar” gözüyle bakılmıştır. Türkiye’de yabancılar hukuku ve yabancılara yönelik politikalarda kırılma noktası Suriye’den kitleler halinde gelen sığınmacılar olmuştur.²⁴

²⁴ Türk hukukunda göçmen, mülteci, şartlı mülteci, geçici koruma vb. gibi referans kaynaklar için Bkz. Aybay, R. & Özbek, N. (2015). Vatandaşlık Hukuku. (4. Baskı) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları; Çelikel, A. & Gelgel, G. Ö. (2018). Yabancılar Hukuku. (24. Baskı) İstanbul: Beta Yayınları; Doğan, V. (2018). Türk Yabancılar Hukuku. (3. Baskı) Ankara: Savaş Yayınevi; Doğan, V. (2018). Türk Vatandaşlık Hukuku. (15. Baskı) Ankara: Savaş Yayınevi; Ekşi, N. (2018). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku. (5. Baskı) İstanbul: Beta Yayınevi; Özkan, I. (2017). Göç, İltica ve Sığınma Hukuku: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve Uluslararası İşgücü Kanunu ile Getirilen Değişikliklerle. (2. Baskı) Ankara: Seçkin Yayıncılık; Yiğit, Ö. (2018). Uluslararası Hukuk, Avrupa Hukuku ve Türk Hukukunda Mülteci ve Sığınmacıların Etkili Başvuru Hakkı. (1. Baskı) İstanbul: Oniki Levha Yayınları.

2.4.1. Türkiye’de Sığınmacılara Yönelik Uygulamalar: Hatay Örneği

12-14 Mart 2017 tarihleri arasında Şehit Bahattin Yıldız Yetim Misafirhanesi’nde Suriyeli Yetim Çocuklar ile buluşma ve hediyeleşme gerçekleştirilmiştir. Bu tarihler arasında “İstanbul, Bursa ve Hatay İllerinin Suriyeli Sığınmacıların Sorunları, Durumları, İhtiyaçlarının Kıyaslamalı Olarak Bir Analizi” başlıklı bir bilimsel gözlem gezisinin yapılmasının genel olarak bir pilot çalışma mahiyetinde olması, Suriyeli Sığınmacıların temel sorunlarını ele alması ve sığınmacıların durumlarının bir durum tespiti olması bakımından öneme haiz olduğu kanaatine varılmıştır.

Araştırma kapsamında Suriyeli Sığınmacıların; demografik özellikleri (örneğin; yaş, cinsiyet, eğitim durumu, kültürel özellikler, etnik özellikler vb.), beklentileri (örneğin; kısa, orta ve uzun vadeli beklentiler), sosyal-kültürel ve aile yapıları (örneğin; aile nüfusu, sosyo-kültürel gereksinimler vb.), anne – babalara yönelik çalışmalar ve gelecek ile ilgili beklentileri (örneğin; temel gereksinimler, sağlık beklentileri, eğitim beklentileri, kültürel gereksinimler ve diğer gereksinimler) ve desteklenme ile finansal katkılar (örneğin; sivil toplum kuruluşlarının finansal destekleri ve projeleri) tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırma kapsamında Hatay’ın Reyhanlı ilçesinde yer alan toplamda 19 konteyner ev ve çok sayıda aile ve çocukların bulunduğu Şehit Bahattin Yıldız Yetim Misafirhanesi’nde çeşitli bilimsel gözlemler yapılmıştır.

2011 yılında başlayan Suriyeli Sığınmacılar sorunun çözüme kavuşturulması Türkiye için hayati bir öneme sahiptir. Sivil toplum kuruluşları (STK’lar) sığınmacılar için insani yardım kapısı olabilmektedir. Örneğin; Kızılay, AFAD ve ATME bu bağlamda sığınmacılara pozitif anlamda çok büyük katkılar sağlamıştır. Suriyeli Sığınmacıların kamp hayatı ve şehir hayatı, meslek edindirme kursları, kitle esaslı yardım ve aylık ödenek usulü finansal katkıların sağlanması gibi olanakların sunulması bir nebze sorunların geçici olarak çözülmesini sağlamıştır.

Fakat, Suriyeli Sığınmacıların sorunlarının kökten kalıcı bir şekilde çözüme kavuşturulması ancak vatandaşlığın bu insanlara verilmesi ve vatandaşlık hakkından

kaynaklanan olanaklardan mümkün mertebede faydalanmalarının sağlanması ile sağlanabilir. Dolayısıyla, hâlâ vatandaşlığın verilmemiş olması temel bariyer olarak görülmekte ve bu durum maalesef evrakta sahtecilik, kaçakçılık, uluslararası ve şehirlerarası yasağın ihlâl edilmesi durumlarına sebebiyet verebilmektedir.

“Sığınmacılar maalesef insan kaçakçılığı ile uğraşan organize suç örgütlerine yaklaşık 10.000 USD ücret ödemektedirler. Sadece 2016 yılında 5.000 kişinin üzerinde insan yasadışı geçişler sırasında denizde boğularak can vermiştir. Bu boğulan insanlar aynı zamanda bu geçişler için para ödemiş insanlardı. 2011 yılında sorunların başlangıcından bu güne dek toplamda yaklaşık 20.000 Suriyeli doktor birşekilde Avrupa’ya gitmeyi başarmıştır. Türkiye’de çok nitelikli Suriyeli Sığınmacıların kalmayı tercih etmemeleri vatandaşlık hakkından mahrum olmaları ile ilişkilendirilebilmektedir. Hatta Türkiye’deki var olan 3,5 milyon civarındaki Suriyeli Sığınmacılardan ancak 30.000 – 40.000 kişi ikamet alabilmiştir. Maalesef Suriye’de savaştan kaçan suriyeliler ne pasaportlarını ne de diplomalarını alabilmişler sadece canlarını kurtarma derdi ile ve can havliyle sınırlara akın etmişlerdir. Bu nedenle, toplamda sadece 500.000 Suriyelinin pasaportu vardı veya pasaport çıkartmıştı (H. Tunçer, kişisel görüşme, 12 Mart 2017).”

AB’ye giden Suriyeli Sığınmacıların çoğu maalesef zamanla gittiklerine pişman olmuşlardır. Konteyner evlerde bulunan Suriyelilerin çoğunun ortak söyledikleri şey iç savaşta ölenlerin kurtuldukları ve yaşayanların bu dünyada çok acı çektikleri şeklindedir.

Türkiye’de zamanla Suriyeli Sığınmacıların istihdamına yönelik önemli gelişmeler olmuştur. Türkiye’de Suriyelilere bakış açısı, önyargılar ve düşünceler zamanla değişmiştir.

“Suriyelilerin Türkiye’de yaşama ve çalışma ile ilgili düşünceleri daha olumlu ve iyimser bir hal almıştır. Bilhassa, Zaatari Mülteci Kampı’ndan Türkiye’ye Hatay’a gelen Suriyeli Sığınmacılar Hatay’da toprağı öpüp buradaki koşullara şükretmişlerdir. Suriyelilere tanınan önemli avantajlar da bulunmaktadır. Örneğin, Suriyeliler antlaşmalı eczanelerden ilaç alabilmektedirler (H. Tunçer, kişisel görüşme, 12 Mart 2017).”

Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’de lisans alma problemleri, fırsat eşitsizliği ve sigorta ödeme sorunları bulunmaktadır. Buna ilaveten, sosyolojik anlamda bazı sıkıntılar da yaşanmaktadır. Örneğin, Türkiye’deki bazı mezhepler Suriyelilere baskı ve

zulüm yapmakta ve ayrımcılığı doğrudan kendilerine her ortamda yaşatmaktadırlar. Bu nedenle, “Vatandaşlık Hususu” ve Suriyelilerin en yakın zamanda vatandaş olmaları ve eşit koşullarda hayatlarını Türkiye’de kurmaları elzemdir.

Hatay’ın Reyhanlı ilçesi Suriyeli direnişin bel kemiğidir. Burada Suriyeliler için 30-35 adet dernek açılmıştır. Reyhanlı’nın tamamının Sunnî olması Suriyelilerin kentle bütünleşmesine çok fayda sağlamıştır.

ATME çadır kentinde 70.000 kişilik bir nüfusa geçici barınma²⁵ olanakları sunulmaktadır. Kızılay tarafından bir dönem ATME’ye destek verilmiştir. Sığınmacı kamplarında yaşam koşulları çok çetin olduğu tespit edilmiştir. Örneğin; bazı sığınmacı kamplarında Anneler 20 günde bir ancak yıkanabilmektedirler.

Bu hususta kamu kurumları ile yerel STK’ların aktif dayanışma ve yardımlaşma içerisinde olması şarttır. Bu durum da ancak göç yönetişiminin yerel düzeyde daha etkili olabilmesi ile mümkündür. Bir üst aşama olan bölgesel düzeyde göç yönetişimi daha karmaşık hale gelebilmektedir. Ancak, ulusal düzeyde merkezileşen bir göç yönetişimi mekanizması meşru bir zeminde etkililiği yüksek ve fonksiyonel olabilmektedir. Ulusal düzeyde göç yönetişiminin gerçekleşmesi, yetkilendirmenin daha etkin ve hızlı olabilmesi ve alt düzeylere hiyerarşik olarak gerçekleştirebilmesi ile mümkün olabilmektedir. Göç uzmanları yerel ve ulusal düzeyde göç yönetişiminin önem kazanmasını farklı gerekçelere dayandırabilmektedir.

Göç yönetişimi, sadece bir ülke veya bölge tarafından tamamen yerel düzeyde yönetilebilecek bir görev veya eylem dizisi değildir. Elbette, göç yönetişiminde uluslararası ve ulusötesi kurum ve kuruluşlar ile işbirliği kaçınılmazdır. Ancak, küresel anlamda ülkelerin göç ve sığınma gibi sıcak konulara yönelik eğiliminin yerel ve ulusal seviyeye yoğunlaştığına inanıyorum. Bu durum, aynı zamanda göçmenler, mülteciler ve sığınmacılar ile mücadeleyi seçim kampanyalarının bir dayanağı olarak kullanan Avrupa’daki sağ ve aşırı sağ hükümetlerin güçlenmesinden de kaynaklanmaktadır. Ayrıca, Avrupa’da bulunan göçmenleri desteklemeye özen gösteren derneklerin bile özyönetim yapmaya meyilli olduğuna inanıyorum. Bu eğilim, yerel seviyeye daha fazla

²⁵ AFAD’ın 15 Ekim 2018 tarihli verilerine göre Türkiye’deki Geçici Barınma Merkezleri’nin Toplam Mevcudu 178.965 kişidir. Geçici Barınma Merkezleri’nde bulunan Suriyeli sayısı 174.256 kişi, Iraklı sayısı ise 4.709 kişidir (AFAD, 2018) (Bkz. EK 16).

önem verilmesine katkıda bulunmaktadır (Dr. A. Ludovici, kişisel görüşme, 18 Ocak 2019).

Uluslararası göç yönetişimi ise genel olarak aktörler ve paydaşlar arası işbirliği ve dayanışma maaalesef gerçekleşmemekte ve bu nedenle ulusal düzeyde gerçekleşmesi hem realist ve pratik çözüm olanakları sağlayabilmekte hem de diğer çok-katmanlı düzeylerle örtüşmektedir.

Suriyeli Sığınmacılar ile ilgili bir başka konu da özürlü olan sığınmacıların yaşam kalitelerinin iyileştirilmesidir. Kanada Vatandaşlık ve Göçmenlik Bakanı John McCallum, ülkeye 2017 yılında 300 bin yeni göçmen ve sığınmacı alacaklarını belirtmiştir (Sputnik, 2016). Bu kapsamda, özürlü sığınmacılar ile ilgili olarak Kanada sığınmacı statüsünde özürülleri kabul etmektedir.

Hatay'da Reyhanlı dışında Yayladağ da sığınmacılar için stratejik bir konuma sahiptir. Araştırma kapsamında 2012 yılında kurulan Yayladağ Suriye Türkleri Eğitimi, Kültür ve Dayanışma Derneği yetkilileri ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Burada özellikle Bayırbucak Türkmenleri'nin önemli rolleri ve görevleri bulunmaktadır. Bayırbucak Türkmenleri ile bilimsel görüşmeler yapılmış ve farklı konularda fikir alışverişi gerçekleştirilmiştir.

Bu çerçevede, mülakat soruları olarak şu sorular oluşturulmuştur: (1) Eğitim, Kültür ve Dayanışma faaliyetlerinin daha fazla arttırılmasına ve daha geniş kesimlere ulaşılmasında gerekli olan temel faktörler nelerdir? (2) Dernek üyeliği sürecinde hangi kriterler belirlenmiştir ve toplamda kaç üyeden oluşmaktadır? (3) Dernek faaliyetleri nelerdir? Ne tür etkinlikler ve hayırseverlik faaliyetleri düzenlenmektedir? (4) Suriyeli sığınmacı çocuklarına yönelik olarak yapılan eğitim destekleri nelerdir? (5) Çocukların eğitim gereksinimleri nelerdir ve nasıl belirlenmiştir? (6) Çocukların sosyal etkinliklere katılımı nasıl teşviklendirilmektedir? Ne tür sosyal etkinlikler organize edilmektedir? (7) Çocukların belirli dönemlerde sağlık kontrolleri yapılmakta mıdır? (8) Çocuklar için önem sırasına göre en çok gerekli olan ihtiyaçlar nelerdir? (9) Çocukların geleceğe yönelik beklentileri ölçmeye yönelik ne tür testler gerçekleştirilmektedir? (10) Çocukların psikolojik (ruh bilimsel) hallerini ölçmeye yönelik ne tür testler gerçekleştirilmektedir? (11) Çocukların birbirleri, aileleri, arkadaşları, öğretmenleri ve

çevresi ile olan etkileşimleri nasıldır? Daha çok kendi iç dünyalarında hayal etmek ile mi meşgullerdir yoksa dış dünya ile sürekli iletişim halinde midirler? (12) Çocukların yaşam çevresindeki koşullar nasıldır? Bu koşulları iyileştirmeye yönelik hangi uygulamalar yapılmalı ve ne tür adımlar atılmalıdır? (13) Çocuklara yardımlar en çok hangi kurum ve kuruluşlardan sağlanmakta ve ne şekilde örgütlenilmektedir? (14) Çocuklara yapılan yardımların çeşitleri ve miktarları nelerdir? (15) Çocukların eğitimini sağlayan kuruluşların fiziki kapasiteleri, donanımları ve standartları nasıldır? (16) Çocukların eğitimini üstlenen kuruluşların sürekli iletişim, dayanışma ve işbirliği halinde oldukları kurum ve kuruluşlar nelerdir? (17) Çocukların eğitim ve öğretiminde aktif rol üstlenen öğretmenlerin demografik özellikleri ve nicel karakteristikleri nelerdir? (18) Çocukların eğitim ve öğretiminde aktif rol üstlenen öğretmenlerin geldikleri coğrafya, kariyer geçmişleri ve dil becerileri, yetkinlikleri vb. ne şekildedir? (19) Çocukların eğitim ve öğretiminde aktif rol üstlenen öğretmenlerin yaşam standartları, ekonomik durumları ve sosyal becerileri nasıldır? (20) Çocukların eğitim ve sağlık gereksinimlerinin karşılanmasında kamu kurum ve kuruluşları (ör: belediyeler, il müdürlükleri, valilik vb.) ne şekilde katkı sağlamakta ve aralarında kademeli olarak sorunları çözmeye yönelik dayanışma ve işbirliği ne şekilde gerçekleştirilmektedir? (21) Çocukların eğitim ve sağlık gereksinimlerinin karşılanmasında sivil toplum kuruluşlarının rolleri ve etkinlikleri nelerdir? (22) Çocukların eğitim ve sağlık gereksinimlerinin karşılanmasında gönüllülük faaliyetleri ve uygulamaya yönelik örnek olaylar nelerdir?

Yapılan mülakat konsepti ve muhtevasına ek olarak, Suriyeli gençler arasında üniversitelerde lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimi almak isteyenler de bulunmaktadır. Devlet ve vakıf üniversitelerinde kabuller üniversitelerin kendi bünyelerinde gerçekleştirdikleri Yabancı Öğrenci Sınavı (YÖS) ile gerçekleşmektedir. Üniversitelerin kendi Senatolarının almış oldukları kararlara göre yabancı uyruklu öğrencilerin bu sınava girişi için bir başvuru ücreti ödemeleri gerekmektedir. Özellikle Suriyelilerin içinde bulundukları zor ekonomik durumlarının da dikkate alınması suretiyle bu tür başvuru ücretlerinin alınmaması ve fırsat eşitliği sağlanması gerekmektedir. Çoğu öğrenci bu sınav ücretini ödeme olanağına sahip olmadığı için sınava katılamamaktadır. Dolayısıyla, üniversitelerin YÖS sınav ücretlerini kaldırması veya cüzzı bir tutar talep etmesi daha adaletli ve eşitlikçi bir tutum olarak görülebilir.

Suriyeli Sığınmacıların ve yabancı uyruklu öğrencilerin üniversite eğitimleri için başvurularında YDS, e-YDS ve YÖKDİL sınavları olanağı sağlanmıştır. Ayrıca, YDS sınavları arasında Arapça Dil Sınavı olanağı da tanınmıştır. Burs konusunda Türkiye Bursları lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerinde verilmektedir.

Hem lise eğitimi hem de üniversite eğitimi görmek isteyen Suriyeli sığınmacı gençlerin kaynak sıkıntısı çektikleri tespit edilmiştir. Bu insanlar için çalışabilecekleri kütüphaneler oluşturulmalı ve üniversitelerin gerçekleştirdiği YÖS sınavına hazırlanabileceği materyalleri temin edebilmelerine olanak sağlanmalıdır. Dolayısıyla, raflara, kitaplara, yazı tahtalarına, masalara ve sandalyelere, bilgisayarlara ve yazıcılara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda, çok sayıda gönüllü öğretmen ve uzmanlara ihtiyaç vardır. Bazı gençler çalıştıkları için açıköğretim sınavı ve eğitimine ilgi duymaktadırlar.

Bu bağlamda, T.C. Yayladağ Kaymakamlığı'nın desteklediği ve kirasını Türk Ocakları Genel Merkezi'nin karşıladığı “Yayladağ Özgürlük Esintileri Geçici Eğitim Merkezi”nde T.C. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından atanmış ve UNICEF projesi kapsamında ücretleri ödenen toplam 6 öğretmen bulunmaktadır. 4 öğretmen mühendis, 2 matematik öğretmeni ve 1 de çevre kimya alanında yüksek lisans yapmış müdür bulunmaktadır. Ayrıca, Adana'dan gelen 2 öğretmen T.C. Milli Eğitim Bakanlığı kadrosunda görev yapmaktadır. Türk Ocakları Genel Merkezi'nde burada eğitim alan bütün çocukların dosyaları mevcuttur.

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Hatay Yayladağ Yavuz Selim İlkokulu Müdürü ile yapılan görüşmede bazı istatistiki bilgiler alınmıştır.

Eğitim merkezinde toplamda 120 öğrenci eğitim-öğretim devam etmektedir. Eğitim merkezinde gönüllü öğretmenler ve uzmanlar bulunmamaktadır. Okul 30 konteyner evden oluşmaktadır. Toplam mevcudu ise 700 öğrencidir. Bu sayı çalışanlar ve diğer sığınmacılar düşünüldüğünde artabilmektedir. Yayladağ Özgürlük Esintileri Geçici Eğitim Merkezi'nde YÖS kursu, Açıköğretim Kursu ve Türkçe Kursu'nu 170 kişi almaktadır. Toplamda 18 öğrenci İstanbul Üniversitesi YÖS Sınavı'na hazırlanmaktadır. Ancak, daha önce de ifade edildiği üzere YÖS giriş sınavı için öğrencilere destek gerekmektedir. Türkiye Bursları'na lisans düzeyinde 250 kişi destek bursu başvurusu yapmak istemektedir. 10 kişi yüksek lisans ve 1 kişi de doktora için burs başvurusu yapmayı planlamaktadır (H. D. Yurtseven, kişisel görüşme, 13 Mart 2017).

Lisansüstü öğrenim görmek isteyen öğrencilere başvurularını gerçekleştirebilmeleri için akademisyenler tarafından referans mektubu hazırlanması gerekmektedir. Öğrencilerin gelecek planlarını daha iyi anlayabilmek amacıyla eğitim ve kursların istatistiki olarak bilgilerinin tutulması gerekmektedir.

Öğrencilere destek Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) ve Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından istenebilmektedir. Yapılan görüşmelerde, öğrencilerin özgeçmiş ve başvuru belgelerinin hazırlanmasına yönelik eğitim seminerleri düzenlenebileceği tavsiye edilmiştir.

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı yetkilileri Suriyeli öğretmenlerin Türkiye’de vatandaş olduktan sonra okullarda Arapça dersini okutmak amacıyla istihdam edilebileceklerini ve buna yönelik gelecek planlarının olduğunu ifade etmişlerdir. Bir başka deyişle, Suriyelilerin kadroya alınması ve istihdamını kolaylaştıracak en önemli hamle bu insanlara vatandaşlık verilmesi ile mümkün olabileceği tespit edilmiştir.

Öncelikle vatandaşlığa Suriyeli Türkmenlerin alınması sonra da Suriyelilerin alınması önemli bir gelişme olur. Suriyelilerin kadroya alınması ve istihdamını kolaylaştıracak en önemli hamle vatandaşlık verilmesidir.

Hatay’ın Yayladağ ilçesinde “Yavuz Selim İlkokulu Projesi”nin hayata geçirilmesi çalışmaları devam etmektedir. Eğitim çalışmalarına “Dünya Şehir Çocukları Vakfı” da destek vermektedir. Bayırbucak Türkmenlerinin çocukları Türkmen Dağı’nda nöbet tutmak için can atmakta oldukları görülmüştür. Yayladağ’da Sığınmacılara yönelik açılmış olan geçici okul sınırı 500 metre uzaklıktadır. Okulda müfredat sorunu da yaşanmaktadır. Yayladağ’da toplamda 3.500 Suriyeli 5.500 de Türk öğrenci bulunmaktadır. 1.200 öğrenci ilköğretim ve lise öğrencisi olarak konteyner evlerde eğitim almaktadır. 2015-2016 yılları arasında Suriyeli aileler öğrenci olarak çocuğunu vermek istemiyorlardı. Sığınmacılar çocuklarının velileri, çocuklarının gelecekte “Kur’an”ı Arapça’dan öğrenemeyeceği kaygısı ile Türkçe eğitim aldırarak istemedikleri tespit edilmiştir.

Suriyeli Sığınmacılara yönelik eğitimi için T.C. Milli Eğitim Bakanlığı yeni Yönerge çıkarmıştır. Ancak, Yönerge'nin uygulanmasına yönelik çalışmalar halen sürmektedir.

Suriyeli Sığınmacılara yönelik açılmış olan geçici eğitim-öğretim merkezlerinde şu gelişmeler gözlemlenmiştir: (1) Yurt ve barınma sorunları gerçekleşmektedir. Borçlanma maliyetleri artmaktadır; (2) Fizik Tedavi Merkezi Okulu'nun açılması gündemdedir. Fizik tedavi yapacak personellere ihtiyaç vardır. Açılması planlanan merkez "Syrian Expatriate Medical Association (SEMA)" tarafından desteklenecektir; (3) Türkmen Sığınmacı Kampı'nda toplam 2 kamp ve 1.500 sığınmacı bulunmaktadır; (4) Türkçe-Arapça kaynaklar hazırlanmıştır. İngilizce ve Arapça da kaynaklar hazırlanmaya başlanmıştır.

Hatay'ın Reyhanlı ilçesinde Dünya Şehit Çocukları Vakfı, Yetim Çocukları Okulu ve Antakya Şehit Çocukları Okulu Geçici Eğitim Merkezi 2013 yılının aralık ayında inşasına başlanmış ve 2014 yılının Şubat ayında eğitim-öğretime hazır hale getirilmiştir. Binanın mülkiyeti Hatay Büyükşehir Belediyesi'ne aittir. Okul prefabrik evlerden oluşmakta, öğrenciler de sabahçı ve öğlenci olmak üzere eğitim-öğretim hayatlarına devam etmektedirler. Toplamda 11 derslik, 44 öğretmen, 568-580 civarında da öğrenci bulunmaktadır. 350 aile ve 100 Şehit Annesi vardır. Vakıf tarafından öğrencilerin elektrik, su ve öğrenci taşıma giderleri karşılanmaktadır. Ayrıca, öğrencilerin eğitim-öğretimine yönelik kırtasiye destekleri de verilmektedir.

UNICEF'in 2018 yılı raporuna göre Eylül ayında başlayan 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Türkiye'de toplamda 616,000 Suriyeli ve diğer sığınmacı çocuklar okullara kayıt yaptırmışlardır. UNICEF, Bögesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı (3RP) partneri olan ülkeler ve hükümetler ile okula kaydolma ve erişimin sağlanması ile ilgili "Okula Dönüş Kampanyası (Back to School Campaign)" üzerinde çok sıkı çalışmaktadır (UNICEF, 2018). 2017 yılında IOM ve EuropeAid bürosu proje destekleri ile Suriyeli sığınmacı çocukları için okul projeleri geliştirilmiştir.

UNICEF'e göre Türkiye'de genel anlamda 3,945,981 sığınmacıdan 1,711,766'sı çocuktur. 2018 yılında Türkiye'de toplamda 2,500 üzerinde Suriyeli ve Türk gençler UNICEF'in desteklediği spor, sanat ve zanaat, sirk aktiviteleri ve akran

görüşmelerinden oluşan sosyal uyum faaliyetlerinden yararlanmışlardır. UNICEF Türkiye 3RP kapsamında %69 oranında 157,2 milyon USD (bir önceki yıla ait olanlar da dahil) tutarında bir finansmana da acilen ihtiyaç duyulmaktadır (UNICEF, 2018).

Hatay'ın Reyhanlı ilçesinde Dünya Şehit Çocukları Vakfı, Yetim Çocukları Okulu ve Antakya Şehit Çocukları Okulu Geçici Eğitim Merkezi Müdürü ile yapılan görüşmelerde ve gözlemlerde sığınmacı çocuklara yönelik eğitim, kültür ve dayanışma faaliyetlerinin daha da arttırılmasında ve geniş kesimlere ulaşmasında gerekli olan temel faktörler ve gönüllülük faaliyetler üzerinde durulmuştur. Özellikle Suriyeli sığınmacı çocuklara yönelik olarak yapılan eğitim destekleri ve halen duyulan ihtiyaçlar ile ilgili bazı genel tespitler yapılmıştır.

Gönüllülük esasına dayalı faaliyetler de düzenlenebilir. Derslerde din kültürü ve ahlâk bilgisi dersleri de arttırılabilir. Çocuklar ile daha fazla ilişki kurulabilir. Aile ziyaretlerine gidilebilir. Çok detaylı çalışmalar yapılabilir. Çocuklara daha iyi eğitim verilebilmesi adına birçok çalışma gerçekleştirilebilir. Genellikle pek bir ihtiyaçları kalmadı. Türk devleti, Türk Milli Eğitim Bakanlığı geçici eğitim merkezlerini kurdular. Bunların maddi ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Manevi desteklerini de zaten bu rehber öğretmenler genellikle Türk milleti de okulun içinde olsun dışında olsun vakıflar ve STK'lar ile çok sayıda hayırseverlik faaliyetleri gerçekleştirilmektedir. Hayırseverler de sadece bu çocukların yemesi, içmesi, maddi desteği değil bu çocuklar ile aynı zamanda muhabbet, ilişki ve şefkat gösterilmesi de çok önemlidir. Suriyeli öğrenciler bu okul çatısı altında temiz ve cömert insanların, çeşitli sivil toplum kuruluşlarının, hayırseverlerin ve yardımsever insanların ilgisini ve alâkasını bulmaktadırlar. Anne ve babaların çocuklarına nasıl muhabbetleri, ilgi ve alâkaları varsa, burada bu Suriyeli çocuklara da aynı şekilde bir şefkat ve ilgi gösterilmektedir. Bu çocuklar ve öğrenciler inanın ki bu dünyada Türkiye haricinde bu vatan haricinde başka bir yerde bu şefkat ve ilgiyi bulamıyorlar. Yani belki Avrupa ile ilişki olur ve oraya gidenlerin çocukları birşeyler bulabilirler. Ama orada birşeylik var. Bir misyonerlik var. Kendileri haçlarını sevdirmek için kendi dinlerini sevdirmek için her şeyi yaparlar. Ama Türkiye'deki olan çocuklar olsun, anneleri olsun ve genellikle aileleri olsun muhabbetten, ilişkiden ve yardımdan çok memnunar. Bu olanakları hiçbir yerde bulamazlar (E. Köse, kişisel görüşme, 14 Mart 2017).

Suriyeli sığınmacı çocuklara yönelik organize edilen sosyal etkinliklere katılımın nasıl teşvik edildiği konusu da çok önemlidir. Yapılan araştırma gezileri ve ziyaretler sırasında genellikle sosyal etkinliklere katılımların tam olduğu ve çocukların bir şekilde düzenlenen etkinliklerde katılım göstermelerinin sağlandığı tespit edilmiştir.

Sosyal etkinlikler kapsamında spor faaliyetleri, oyunlar, resimler, sergiler gibi çok fazla normal faaliyetler var. Geçende bizde okulda bu tür faaliyetleri gerçekleştirdik. Onuncu ve onbirinci sınıflarda 15-18 civarında yetkin kızlarımız var. Çocuklara toplantı salonunda bir faaliyet gerçekleştirdik. Büyük kızlarımız 5-6 kişilik gruplar oluşturdular. 1-4 sınıf olan küçük çocuklarımızı toplantı salonuna aldık. Bazıları yüzlerine resim yaptılar, bazıları fotoğraf çektiler. Fotoğraf malzemeleri de basit elle yapılan malzemelerden oluşmaktadır. Bir çerçeve var ve çocuklar içine girip resim çektiler. Çocuklar için maskeler, bıyıklar, terlikler, başlarına şapkalar vb. gibi şeyler yaptık. Çocuklar ile beraber güzel fotoğraflar çektiler. Çocuklara kek getirdik, küçük küçük pastalar getirdik. Onlara renk getirdik. Çocuklara küçük pastaları süslemeleri için malzemeler verdik. Küçük şekerler ve çubuklar dağıttık. Açık büfeler gibi düzenledik ki kendileri istedikleri şeyleri almayı öğrensinler ve alışsınlar. Bu şekilde, birinci ve ikinci sınıflar kendilerine olan özgüvenlerini güçlendirebiliyorlar. Patlamış mısırları küçük poşetlere koyup hediye olarak dağıttık. Bazı öğrenciler için futboldan yarışma yaptık. Butün bu faaliyetleri bizim küçük toplantı salonunda gerçekleştirdik. Çocuklar hem eğlenirler hem de eğlenirken aynı zamanda eğitilirler. Başka bir projemiz ve programımız var. Günde sabah kızların ilk döneminde 10 dakika ve erkeklerin ilk döneminde 10 dakika çocuklar hazırlık yapar. Birisi mikrofon ile Kur'an okur, mikrofonu eline ilk defa aldığı anda eli normal olarak titrer. Mahcup olur ama sonra alışır. Kendi kendine özgüven kazanır. Birisi Kur'an okur, birisi Hadis-i Şerif okur, birisi bilgi konusunda küçük bir sunum okur, birisi ilahiyat okur. 10 dakikalık bir programı günde bir sınıf hazırlayacak. O sınıfta da sadece başarılı olan veya cesur olan çocuklar değil. Birinci sıradan sonuncu sıraya kadar olacak bu. Geçenlerde bir grup kızlar ile oturup konuşuyorduk ve şunu farkettiler: "Çocukların kendi kenilerine olan özgüvenleri çok arttı. Dik duruyorlar. Çok rahat bir şekilde konuşuyorlar." Yine çok fazla mahcupluk yok. Neden? Günde iki çocuk ortaklaşa bunu başaracaklar. Günde bir çocuk mikrofonu tutacak diğeri de aynı televizyonda nasıl programlarda misafirleri takdim ediyorlarsa o da o gün görevli olan çocuğu takdim edecek. Şimdi şu arkadaşımız gelecek daha sonra şu arkadaşımız gelecek şeklinde takdim ederler ve ikisi sahnede olurlar. İkisi de beraber heyecanı paylaşırlar. Bazı zamanlarda tiyatro da yaparlar. Çok meşhur tiyatromuz var.

Tiyatro grubunu İstanbul'a da götürdük. Tiyatro grubumuzu ileride Ankara'ya da göndermeyi düşünüyoruz. "Şehit Anası" diye bir tiyatro oyunumuz var. O tiyatro oyununu da 20'ye yakın öğrencimizden oluşan tiyatro grubumuz tarafından sahnelendi. Türkçe dilinde sahnelendi. Kısa bir zamanda öğrencilerimiz rollerini iyi öğrendiler maaşallah. Ne zaman da isterlerse hazırlık etmeden toplanırlar, Reyhanlı'ya da gittik. Bu türlü faaliyetler hem çocuklara zevk verir hem de özgüven verir. Arada sırada internet bölümünde başka ülkelerde başka okullarda nasıl ilerlemişler bu alanlarda ondan da faydalaniyoruz. Kermes de düzenliyoruz. Geçen sene okul kapanışında hem faaliyet yaptık hem de kermesi öğrenciler, öğrencilerin anneleri ve şehit hanımları kapsayacak şekilde düzenledik. Okulumuzun facebook sayfasında görebilirsiniz. Etkinliğimize Sayın İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkanı da geldi. Buranın Milletvekilleri ve Belediye Başkanı da geldi. Kermesimizi gördüler. Hem kadınlar hem de çocuklar kermes için çok güzel eşyalar hazırlamışlardı. (E. Köse, kişisel görüşme, 14 Mart 2017).

Sığınmacı çocuklara yönelik olarak belirli dönemlerde Valilik'ten gelen yetkililer tarafından sağlık kontrollerinin yapıldığı gözlemlenmiştir.

Geçen sene Valilik'ten bir grup geldi. Valilik'ten verilen emir ve talimatlar gereğince Hatay'da genellikle bütün yetim çocukların herşeyi ile ilgili olarak; mesela, sağlık, sosyal, eğitim vb. gibi alanlarda projeler istedi ve hertürlü yardımda bulundu. Şimdi, Göç İdaresi İl Müdürlüğü'ne benim götürdüğüm dosyaları bunlar "Şehit Çocukları Okulu" diyorsun onlar da tamam verin diyorlar. Geçenlerde diş hekimi geldi ve çocukların dişlerini kontrol etti. Okulumuzun fotoğraflarında bunlar mevcut. Suriyeli doktor haftada bir kere gelir ve çocuklara diş fırçası ile diş macunu vakfın desteği ile bütün öğrencilere dağıtırız. Bit ilacı da bazen çocuklar arasında bitlenmenin önlenmesi amacı ile kullanılmaktadır. Bit ilacını da bizden hiç eksik etmezler. Özellikle, vakıf, bu çocukların yetim olmasından dolayı daha fazla hassasiyet göstermektedir (E. Köse, kişisel görüşme, 14 Mart 2017).

Çocuklar için önem sırasına göre en çok gerekli olan ihtiyaçlar, devletin bu ihtiyaçları ne şekilde karşıladığı ve çocukların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik gönüllü olarak yardım etmek isteyenler ile ilgili ne tür prosedürlerin takip edildiği ile ilgili görüşmeler yapılmıştır. Bazen yardım etmek isteyenlerin de yardımlarını ulaştırmada yaşadıkları sıkıntıları nasıl aşabilecekleri konusu da görüşme esnasında ele alınmıştır.

Devlet personel olarak, vakıf ise yardımcı olarak çocukların hiçbir şeylerini eksik etmiyor. Herkes kendi elinden geldiğince yardımlarını yapabilir. Bizim vakfın prosedürüne göre “**Okul Kimseden Yardım Kabul Etmez.**” Bizim vakfın Başkanı da kendi imkânları ile yardımlarını gerçekleştirir. Biz herhangi bir STK değiliz. Vakıf prensip olarak herhangi bir kişiden yardım alınmasını yasaklamıştır. Bu durum da bizim için daha rahat oluyor. Ama normalde gelen insanlara, bu dünyada çok zengin insanlar malum, onlar parasını o vakıfa bu vakıfa kendi bağıışı olarak gönderiyorlar. Bu şekilde, vakıf üzerinden de parasını nereye gittiğini görebiliyor. Biz yardımları dağıtıyoruz ve bu yardımları Allah biliyor ve görüyor. Ben her ay buzdolabı, çamaşır makinesi, malzemeler vb. ne olursa olsun ve vakıf başkanımız bizden ne dağıtığımızın fotoğrafını bile istemez. 9-10 ton odun dağıttık. Büyük miktarda kömür, sobalar, yaz ayları için pervaneler yine bütün bu yardımlarımızın biz fotoğrafını çekmiyoruz. Biz kendi facebook sayfamızda yayınladığımız fotoğraflarda yapılan etkinliklere ve katılanlara bir teşekkür mahiyetinde düşünüyoruz. Yardım edenler aslında facebook sayfamızda görülmek istemeseler de biz yine de teşekkürlerimizi bu şekilde göstermek isteriz. Kurban Bayram’ında 9-10 ton et getirdiler. Her aileye bir kuzu. Ailelere dediler sen al fazlasını da sen dağıt. Dolayısıyla, veren eller olun, alan eller olmayın. Her ay eksiksiz olarak 125-150 TL BİM kartı dağıtıyorlar. Onun için kendileri her ay gelir kendi elleri ile dağıtırlar. Bundan ben de zevk alırım. Niye? Çünkü, bu şekilde herhangi bir yanlışlık olmaz, bir şüpheli durum olmaz, kimsenin de başı ağrımaz. Sen gelip parayı kendi elinle dağıtıyorsun, biz burada herşeyi organize ederiz ama ben burada elime para almam. Her ay buraya gelebilir ve şahsen burada yardımlarınızı dağıtabilirsiniz. Ofisinde oturup hayır işleri yapanlar tamam yardım yapıyorlar ve niyetini de Allah biliyor, kabul da eder, ama daha güzeli kişinin yaptığı yardımlarını kendi eliyle vermesi ve nereye gittiğini kendi gözüyle görmesidir (E. Köse, kişisel görüşme, 14 Mart 2017).

Sığınmacı çocuklarının geleceğe yönelik beklentilerini ölçme konusu ile ilgili okullarda ne tür çalışmaların gerçekleştirildiği üzerine görüşmeler de yapılmıştır.

Geleceğe yönelik bu çocuklardan bir lider yapalım. Çocukların akıllı davranmalarına önem vereceğiz. Derslerde başarılı olmalarına çok önem veriyoruz. Çocuklar zamanın çok kıymetli olduğunu bilecekler. Kültürünü, örf ve adetleri, gelenek ve göreneklerini bilerek yetiyecekler. Yaşadığımız bu coğrafyada uyumlu bir şekilde yaşayabilmeleri için elinden geleni yapacaklar. Bu süreçte önemli olan kültürel etkileşimde hem karşıdan kültürel değerlerin alınması ama aynı zamanda bizim kültürel değerlerimizin de karşı tarafa aktarılmasıdır. Bu milletin en güzel kültürel değerlerini alalım, kötü şeylerini de

biz yardımcı olalım ve iyileştirmeye çalışalım. Onbirinci sınıf öğrencilerimiz İmam Hatip okullarına gittiler. İlk iki ayda çok zorluk çektiler. Anlaşmazlıklar ve çeşitli sorunlar yaşandı. Onlar sert tepki verdiler bu çocuklara Suriyeliler diye. Bu çocuklar da sıkıldılar ve biz böyle alışmadık dediler. Sabır gösterdiler ve iki üç ay içinde başladılar birbirleri ile kaynaşmaya diğer çocuklarla (E. Köse, kişisel görüşme, 14 Mart 2017).

Sığınmacıların sorunlarının boyutları barınma, beslenme, eğitim, sağlık vb. gibi çok geniş bir yelpazeye sahiptir. Dolayısıyla, sorunları gerektiğinde hem bir bütün olarak hem de bütünü oluşturan parçalara ait sorunsallar olarak görmekte fayda vardır. Bu kapsamda, Suriyeli sığınmacılar sorununun başlangıç noktasına geri dönüş yaparak sorunların zaman içerisinde nasıl büyüdüklerini ve göç yönetişimi bağlamında kamu kurumları ile STK'lar bünyesinde bu problemlerin nasıl ele alındığına ve çözülmeye çalışıldığına dikkat çekmekte fayda vardır.

Suriyeli sığınmacılar sorunu ile ilgili sorunun başlangıcı hakkında 2011 yılında Türkiye-Suriye Hatay sınırında o dönem görevli olan Türkçe-Arapça Sağlık Tercümanı ile mülakat gerçekleştirilmiştir. Aşağıda uzman ile gerçekleştirilen mülakatta bu konudaki düşünceleri, gözlemleri ve yorumlarına yer verilmiştir.

Hatay'da hudutta 2011'in Haziran ayında sağlık tercümanı olarak göreve başladım. İlk zamanlar benim görevim sınıra gelen yaralıları (Özgür Suriye ordusundan ayrılan askerlerin gizlediği yaralıları) ambulans ile hudutta teslim alıp hastanelere yönlendiriyordum. Bu bölge rejimin elindeydi. Tabi burası 1.5 yıl kadar rejimin elinde kaldı. Daha sonra bölge rejimin elinden kurtarıldı. Bölge özgürleştirilince hasta ve yaralılar karakollara getirilirdi. Ambulanslar oraya yönlendiriliyordu. Biz tabi yaralıları karşılamaktan ziyade gelen sığınmacıların da kayıtlarını yapıyorduk. Hatta, yaklaşık 40 defa kafile sorumlusu olarak Türkiye'deki Sığınmacı kamplarına (Şanlıurfa, Gaziantep'in İslahiye ve Nizip Sığınmacı Kampları) çok sayıda sığınmacı götürdüm. Daha sonra sivil toplum kuruluşları (STK'lar) ve çeşitli yardım kuruluşları gelmeye başladı. Onlardan giriş-çıkış sorumlusu olarak yardımların sığınmacılara ulaştırılmasında görev aldım. Ayrıca, ATME isimli sivil toplum kuruluşu insani yardım kapısı sorumlusu olarak çalıştım. Onların giriş çıkışlarına yardımcı olurum. İşte gelen yaralılar burada kimisi tabi vefat etti. Bu cenazelerin de çıkışlarından ayrıca sorumlu idim. Böyle çalışarak 4 yılımı tamamladım. Vefat edenlerin hastanelerde ölüm raporu ile çıkış yapılabilmektedir. Kendi ülkelerine defnediliyorlardı. Kimsesi olmayanlar için Reyhanlı'da kimsesizler

mezarlığına defnediliyordu. Reyhanlı'da kimsesizler mezarlığı mevcuttur. Ölenlerin istatistiki bilgileri Belediye'de ve Mezarlıklar Müdürlüğü'nde vardır. Bir de sığınmacılar Türkiye'nin değişik hastanelerinde de vefat ediyorlar. Hangi hastaneye gönderileceği de durumuna göre (ağır yaralı olabilir, yarı ağır olur veya hafif yaralı olur) Türkiye'nin diğer hastanelerine gönderilmektedir. İstanbul'daki hastanelerde ölenler var, Ankara'daki hastanelerde ölenler var. Türkiye'nin birçok hastanesinde ölenler var. Buralarda ölenlerin çıkışları Cilvegözü Sınır Kapısı'ndan yapmaktadırlar. Veyahut bulundukları illerde kimsesizler mezarlığına defnedilmektedirler (H. Tunçer, kişisel görüşme, 13 Mart 2017).

Suriyeli sığınmacılar sorunu ile ilgili sorunun başlangıcından günümüze temel sorunların belirlenmesi, gerekli yapısal reformların yapılması ve özellikle alınması gereken önlemler veya atılması gereken adımlar ile ilgili sadece kamu kurum ve kuruluşları nezdinde değil, STK'lar, üniversiteler ve uluslararası kuruluşlar nezdinde de ciddi birtakım çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

Göç ve sığınma alanlarında daha iyimser gelecek senaryolarının oluşturulmasında sivil toplumun farklı sorumluluk seviyeleri ve farklı rolleri bulunmaktadır. Üniversiteler ve genel olarak tüm araştırma enstitülerinde göç ve sığınma alanında üretilen bilimsel çalışmalarda bu konular ile ilgili güvenilir veriler, doğru bilgiler sağlamada ve daha da önemlisi "göçmenlerin tehdit olarak algılanmaması gerektiği", bilakis o toplumun kalkınmasında anlamlı etkisinin olabileceği kişiler olarak algılanmasına yönelik olumlu katkıları olmuştur. Bilim dünyasında, göçmenleri kabul etme veya reddetme stratejilerinin altında yatan teorik ve felsefi kavramlar üzerine olan tartışmalar daha da derinleştirilmelidir (Dr. A. Ludovici, kişisel görüşme, 18 Ocak 2019).

Genel olarak, ilk aşamada kamplarda kalan Sığınmacıların bütün ihtiyaçları devlet imkânları kapsamında karşılanmıştır. Sığınmacılar hayatlarını çoğunlukla devletin sağlamış olduğu olanaklar ve destekler çerçevesinde sürdürmektedirler. Sığınmacılar için kamplarda çok sosyal bir hareket alanı maalesef bulunmamaktadır. Şehirlerde ikamet edenler ise bütün ihtiyaçlarını kendileri karşılamaktadır.

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün desteklemiş olduğu ve 23 Eylül 2016 tarihinde Konya'da Dedeman Hotel'de düzenlenen 2. Uluslararası Uygulamalı Bilimler Kongresi'nde sıkça tartışılan bir konu sığınmacıların istihdamında

organize sanayi bölgelerindeki pek tercih edilmeyen işlerde istihdam edilmeleridir. Hatta bu konu ile ilgili Bursa’da Suriyeli sığınmacılar olmasa Organize Sanayi’deki iş performanslarında ciddi düşüşlerin meydana gelebileceği şeklindedir.

Özellikle Suriyeli Sığınmacıların Organize Sanayi Bölgeleri’nde yoğunlukla çalıştıkları ve Türkiye geneline yavaş yavaş artık bu durumun yaygınlaşmaya başladığı bu şekilde sadece Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde değil Türkiye’nin diğer bölgelerinde de sığınmacı nüfusunun kademeli bir şekilde arttığı gözlemlenmektedir.

Türkiye’de Hatay’ın Gaziantep’e oranla küçük bir şehir olması ve çok ciddi bir sanayi bölgesi olmaması sığınmacıların sanayi ile bütünleşmesinde bir engeldir. Bu nedenle, Hatay, Kilis vb. gibi illerde mümkün olduğunca fazla yatırımcı çekilmesinin yollarının aranması gerekmektedir. Misal olarak vermek gerekirse günümüzde Gaziantep doğunun sanayi başkenti olarak nitelendirilmektedir. Gaziantep, sanayide hakikaten çok gelişmiş bir şehirdir. Gaziantep’te de yoğun bir Suriyeli Sığınmacı nüfusu vardır. Tarihte, Kilis Gaziantep’in bir ilçesi idi. Günümüzde ise Kilis ilinin yerleşik halkının nüfusu 136,319 ama burada 127,995 civarında Suriyeli sığınmacılar bulunmaktadır. Kilis ilinde neredeyse kendi nüfusu kadar Suriyeli sığınmacı yaşamaktadır. Bu sığınmacıların çoğu da Gaziantep’in sanayisinin sunduğu işlerde çalışmaktadırlar. Türkiye’de sığınmacılar meslek de edinerek iç vilayetlere dağılabilmektedirler. Başka illere yerleşim ve çalışma amacıyla gidebilme durumları söz konusudur. Bu bakımdan, sığınmacılar için gidecekleri yerin sanayi bölgesi olmasının her zaman bir avantaj olduğunu vurgulamakta fayda vardır.

Dolayısıyla, meslek sahibi olan sığınmacılar Türkiye’de bir şekilde işlerini rayına oturtmayı başarmışlardır. Marangoz, tornacı, kaynakçı, boyacı, inşaat sektörü çalışanı vb gibi istihdam alanında sığınmacılar istihdam edilmişlerdir. Ama istihdam edilen sığınmacıların sayısının çok az olduğu gerçeğini de göz önünde bulundurmak gerekir.

İstihdam edilen sığınmacıların sayısı maalesef çok az. Her ailede bir kişi çıksa, her ailenin nüfusu 6-7 kişi, 9-10 kişi veya 15 kişiyi bulabiliyor. Bizim gibi böyle 2-3 çocuk ile yetinmedikleri için aile üyeleri sayısı çocuk sayısı çok fazla oluyor haliyle. Ev kirası, elektrik ve su faturaları ve ailenin bir maaş ile geçinmesi çok zor çok sıkıntılı çekmektedirler (H. Tunçer, kişisel görüşme, 13 Mart 2017).

Bu izahatlar ışığında, kamu kuruluşları, özel sektör, STK'lar ve üniversitelerin meslek edindirme kursları anlamında ne tür faaliyetler gerçekleştirilebileceği konusunda çalışmalara ciddi bir ihtiyacın olduğu tespit edilmiştir.

Meslek edindirme kursları kendilerinde de var. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nın desteği ile kendi okullarını açma imkânları sağlandı. Kendi dillerinde eğitim sağlandı. Oradan öğrenciler 7-8-9 gibi hangi sınıftan ayrılıp geldilerse o seviyede birçok ilde okullar açılıp bu öğrencilere öğrenimini tamamlama olanağı sunuldu. Suriyelilerin sınıra yakın yerlerde yoğunlukla yaşadıkları gözönünde bulundurulduğunda özellikle sınır illerinde bu okulların açılması anlamlıdır. Meslek edindirme ile ilgili çalışmalar kendi bünyelerinde de var. Mesela, Hatay'ın Reyhanlı İlçesi'nde Hemşirelik Okulu vardır. Türkiye'de halk eğitim merkezlerinde de dil kursları ve meslek edindirme kursları mevcuttur. Türkiye'de Milli Eğitim Bakanlığı isteklere ve taleplere cevap verebilmektedir. Elbette, Suriyeli sığınmacıların mevcut nüfusu dikkate alındığında sunulan imkânlar da kısıtlı olmaktadır. Gelen insanlar çok fakir olduğu için hem okuyacak, hem öğrenecek, hem yaşayacak, hem ödeyecek. Ödemeyi sonraya bırakabilseler onlar için çok iyi olabilir. Bugün Avrupa'ya giden Suriyeliler Avrupa ülkeleri tarafından her ferde ödenek sağlanıyor. Türkiye'de bu ödenekler kamplarda sağlanmaktadır. Şimdi Kızılay'ın iyi bir uygulaması var bu konuda. Kızılay Türkiye genelinde bütün illerde bulunan Suriyelileri nüfus kaydı altına alarak ve adres tespiti yapılarak aylık ödenek çıkarmıştır. Aşama aşama ödenmeye başlandı. Fert başına 100 TL. Ailede 3 kişi varsa 300 TL, 5 kişi varsa 500 TL. Tanıdığım bir aile var 11 kişiler ve 1,100 TL para alıyorlar ve çok memnunar. Reyhanlı gibi bir ilçede 1.000 TL destek yetiyor. Ancak, metropollerde ve büyük şehirlerde bu miktar yetmeyebiliyor (H. Tunçer, kişisel görüşme, 13 Mart 2017).

2016 yılı sonunda nitelikli işgücüne yönelik olarak Suriyeli Sığınmacıların istihdamı söz konusu olmuştur. 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu 13 Ağustos 2016 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu ile Turkuaz Kart dönemine geçilmiştir. Kanun eğitilmiş ve meslek sahibi Suriyeli sığınmacıların ailelerini de kapsayan yeni bir kapsayıcı yaklaşım getirmiştir. Daha önce uygulanan kitle odaklı yaklaşımdan aile odaklı yaklaşıma geçilmiştir. Anne ve babaların istihdam edilmesi ile ciddi manada ekonomik sıkıntıların kademeli olarak sona erdirilmesi planlanmıştır. Bu konu ile ilgili zamanla mevzuatta ciddi gelişmeler yaşanmıştır. T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı konuya duyarlı

yaklaşmakta ve gereken katkıyı sağlamaktadır. Bu şekilde Türk yabancılar mevzuatında ciddi bir hukuki boşluğun doldurulduğu belirtilebilir.

Diploması olmayan Suriyeli sığınmacıların iş bulmada çok sıkıntı çektiği de bir gerçektir. Mesela, doktorlar Suriye içerisinde kaçarken diplomasını almaya vakit bulamadıkları için doktor olduklarını ispat etmekte ciddi sorunlar ile karşılaşmışlardır. Doğal olarak insanların bir anda baskından kaçıp kurtulmak istemeleri ve pasaportlarını dahi alamadan bulundukları bölgeyi terketmeleri sonraki dönemde sıkıntıların oluşmasına neden olmuştur. Sığınmacının doktorum demesi maalesef yetmiyor. Kendisinden ispatlaması ve diplomasını göstermesinin istenmesi çok doğaldır. Doktorlar da diploması yanında olmadığı için mesleğini icra edememekte ve başka işlerde çalışmak zorunda kalmaktadırlar.

Benim tanıdığım bir pilot mühendis albay vardı. Ekmek fırınında çalıştı ve o adam Almanya'ya gitti Alman vatandaşı oldu. Karşı tarafta albay ve mühendis, ama Türkiye'de bir ekmek fırınında çalışıyordu. Kendini de gizliyordu. Herkes onu amele olarak görüyordu. Evden işe bisikletle gidip geliyordu. Huduttan ben aldığım için onun albay olduğunu biliyordum. Fazla bilen yoktu. Kendisi de kimse bilsin istemedi. Biz de gizledik. Bunun gibi binlerce örnek var. Bu insanlar oradan her türlü evraklarını alıp gelemediler. Başka bir husus ise burada bir belge sahtekârlığı sektörü başlamasıdır. Herkese sahte diploma, pasaport ve kimlik veriyorlar. Bunu bizim vatandaşlarımız sağladı onlara. Yani bizim yerli sahtekârlarla göçmen sahtekârlar birleştiler çok sayıda sahte evrak çıkardılar. Bizim askerimiz ve polisimiz bir ara bunlarla uğraşmaya başladı. Doktor diye alıyorsunuz, adam doktor olmuyor başka biri çıkıyor. Kültür olarak doktor bize bir reçete yazar ve biz birkaç ilaç ezberleriz. Ondan sonra doktor gibi konuşmaya başlarız. Onun gibi bir şey. Sahtekârlık var. Kimlik, diploma, pasaport gibi her türlü belgenin sahtesi piyasada mevcut artık. Bu türlü yasadışı durumlar da işleri bozuyor. Karşıdan gelen her türlü belgeye evet diyeceksiniz ama bunu ispat edecek bir delil yok. Her meslek sahibi burada iş bulamadı. Ama herkes amelelik yaptı. Durumu çok iyi olan da eğitim seviyesi çok iyi olan da hiç olmayan da hepberaber inşaatta çalıştıklarını biliyorum. Ben bu tür durumlara çok şahit oldum (H. Tunçer, kişisel görüşme, 13 Mart 2017).

Türkiye'de istihdam dışında Suriyeli sığınmacıların yüzleştikleri en önemli sorunlardan birisi de barınma sorunudur. Bu sorunun çözümüne ilişkin de önemli çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Aslında bütün bahsedilen konulardaki en önemli

sıkıntının vatandaşlık olduğunu tekrar ifade etmek gerekir. Suriyeli sığınmacılar vatandaş olamadıkları için Türkiye’deki Türk vatandaşlarının edindikleri haklardan mahrumlardır. Bu insanların ellerinde sadece kimlikleri vardır. O kimliklerin her yerde gerektiği itibarı da görmediği gözlemlenmektedir.

Suriyeli sığınmacıların sorunlarını düşündüğümüzde, aslında sadece Suriyeliler de değil diğer bölgelerden de Asya’dan (misal: Afgan sığınmacılar), Ortadoğu’dan çeşitli ülkelerden (misal: Iraklı sığınmacılar) Türkiye’ye sığınmacı olarak gelen göçmenler Avrupa’ya geçiş için çok uğraşmışlardır. Hatta Edirne’de İpsala ve Kapıkule sınırlarından geçmeye çalıştıkları görülmüştür. Sığınmacılar bu rotadan geçmekte başarısız olunca bu sefer yasadışı yollardan Ege denizi üzerinden kaçak botlarla veya balıkçı tekneleri ile geçmeye çalışmışlardır. UNHCR 2016 yılı verilerine göre 2016 yılı içerisinde toplamda 5017 sığınmacı, 2018 yılı içerisinde 1719 sığınmacı boğularak yaşamını kaybetmiştir. Günümüzde hâlâ umudunu Avrupa’da arayan ve geleceğini orada düşünen sığınmacılar vardır. Bu durumun sorgulanması gerekmektedir. Neden sığınmacılar Avrupa ülkelerini kendileri için bir kurtuluş veya umut kapısı olarak görmektedirler? Artık, bu insanların Avrupa’da bir hüsrana uğrayıpta tekrar geri dönüşü mü düşünmeleri gerekmektedir? Yoksa Türkiye’de gerçekten bu insanlar için daha iyi bir gelecek var mıdır? Bu konu ile ilgili uzmanların ve en başından beridir göç ve sığınmacılar sorununu gözlemleyen yetkililerin çok çarpıcı açıklamaları olmuştur.

Şimdi, “denize düşen yılana sarılır” diye bir tabir var. Suriyeli Sığınmacılar Türkiye’de kamplara alındılar, aslında açık konuşmak gerekirse buralara hapsedildiler. Bu insanların önce şehirlerarası seyahatleri yasaktı. Dışarıda görülen her Suriyeli sığınmacı yakalanıp Yabancılar Şubesi tarafından sınır dışı ediliyordu. Daha sonra bu sorunun bu şekilde önüne geçilemeyeceği anlaşıldı. Bu insanlara birtakım haklar ve özgürlük alanı tanındı ve hukuken şehirlerarası dolaşım hakkına da sahip oldular. Bu haklar ve özgürlükler iç göçlere ve diğer vilayetlere gidip çalışmak gibi durumlara sebep oldu. Tabi bu Türkiye’de iller arası çeşitli ihtiyaçların karşılanması gerekçesiyle gerçekleşen göçler yeterli olmayınca uluslararası göç akışlarına yönelim oldu. Avrupa herkes için umut oldu. Bir dönem Türkiye’den giden misafir göçmenler için de Avrupa bir umut kapısı olarak görüldü. Almanya’da 3.5 milyon Türk yaşıyor. Halen de Avrupa bir umut kapısı olarak görülmektedir. Avrupa gizli olarak, her ne kadar Türkiye’ye kapılarınızı kapatın ve bize kimseyi göndermeyin diyorsa da ilgili kişilere ve kuruluşlara birtakım

beyanlarda bulunarak bu insanların şöyle ya da böyle bir şekilde gelebilmelerini istediler. İnsanlar boşuna boğulmadılar. Avrupa'ya gidenler kurtuldu. Almanya diyor ki gelin. Almanya bu insanlara gelin diyeceğine Türkiye'den isteyebilirdi. Türkiye bu insanları Almanya'ya gönderebilirdi. Türkiye'den resmi olarak sınırlardan çıkmaları yasak, Almanya'ya resmi olarak girmeleri de yasak. Ama denizden boğularak gelmeleri serbest. İnsanlar böyle telef oldu ve böyle boğuldu denizde. Avrupa'ya 20.000 doktorun gittiğini ben biliyorum. Ben sağlık tercümanıydım. Suriyeli 20.000 doktor Avrupa'nın çeşitli ülkelerine dağıldı. Avrupa tarafından ilk onlar kabul edildi. Almanya bir dönem Türkiye'ye ayda 500 kişi kabul edeceğini açıklamıştı. Alman Büyükelçiliği'nde de ayda 500 kişi kabul edilmişti. Büyükelçilik seçkin aileleri kabul etmiştir. O dönem Göç İdareleri'ne binlerce müracaat yapılmıştı. Hükümetimizin şimdi vatandaşlık hakkı vermesi çok gecikmelidir. Beş sene sonra insanlara niye vatandaşlık verilir ki (H. Tunçer, kişisel görüşme, 13 Mart 2017).

Konjonktürel dalgalanmaların uluslararası göç akışlarında etkili olduğu görülmektedir. AB'nin vasıflı olan sığınmacılar ile ilgili ciddi bir ilgisinin olduğu tespit edilmiştir. AB ülkelerinden düzenli göç kapsamında konsolosluklar aracılığıyla meslek sahibi olan sığınmacılar Türkiye'den talep edilmiştir. Dolayısıyla, Türkiye'de maalesef çoğunlukla işsiz ve vasıfsız sığınmacılar kalmıştır. Hatta, demografik özellikler incelendiğinde bu sığınmacıların çoğunun kadınlar ve çocuklardan oluştuğu göze çarpmaktadır. Bu nedenle, “cefasını Türkiye çekti, sefasını Avrupa sürüyor” yorumu bir bakıma durumun genel çerçevesini özetlemektedir. Bir başka deyişle, okumuş ve kültür seviyesi yüksek olan sığınmacılar Avrupa'ya gitmiş, Türkiye'de ise kültür düzeyi düşük ve üniversite eğitimi almamış olan sığınmacılar kalmayı tercih etmişlerdir. Doğal olarak yetkililere şu soruyu sorma gereği duyulmuştur: Neden sığınmacı sorununun ilk yıllarında çok sayıda nitelikli doktor, üniversite mezunu ve meslek sahibi kalifiye personel kategorisindeki sığınmacılar Türkiye'de istihdam edilmediler ve Avrupa'ya gitmek zorunda bırakıldılar? Neden son zamanlarda Avrupa'da vatandaşlık hakkı tanınmaya başlanan Suriyeli hâkimlere, savcılara, doktorlara ve mühendislere Türkiye en başta vatandaşlık vaat ederek bu insanları Türk ekonomisinin ve sosyal hayatının bir parçası olarak göremedi? Avrupa'da bu insanlara vatandaşlıkların verilmesinin gerekçeleri olarak onlardan mümkün mertebede istifade etmek ve AB'nin geleceğe yönelik hedeflere ulaşılmasını sağlamaktır.

Esasen AB'nin BBÜ ile olan politikası da tamamen çıkar ilişkileri ve geleceğe yönelik stratejilere ulaşılmasına yöneliktir. Bir dönem Suriyeliler Türkiye üzerinden Balkanlar'a Balkanlar'dan da Avrupa'ya geçişlerin olduğu bir rota çizmişlerdi. AB'nin sınır bölgelerinde BBÜ vatandaşları da Suriyelilerin arasına karışıp dökümanlarını göstermeden Suriyeli gibi davrandılar. Avrupa ve özellikle Almanya bu duruma itiraz edip bir sınıflandırma gerçekleştirdi. AB hemen sistematik olarak Suriyelileri kabul edip düzensiz yollardan sınırı geçmeye çalışan BBÜ vatandaşlarının pasaportlarına “kırmızı mühür” basıp geri iade etmiştir. Bu şekilde, fırsattan yararlanmak isteyenlerin önüne geçilmiştir. Türkiye’de de mesela insan ticareti gibi hâlâ Sığınmacıları kullanmaya yönelik çok sayıda sorun vardır. Bu tür asayiş sorunlarına yönelik Türkiye’de güvenlik kuvvetleri çok titiz ve aralarında koordineli çalışarak düzensiz geçişleri önlemeye çalışmışlardır. Asayiş sorunlarını ve düzensiz göç hareketlerini takip eden uzmanların yorumları çok dikkat çekicidir.

Bir aile biliyorum. Beni telefonla aradılar ve İzmir’den Yunanistan’a geçmek için 10.000 USD para isteniyor bizden dediler. 4 kişilik aile Yunanistan’a yetişmek için 10.000 USD isteniyor ve bunların geçme ihtimali garanti değil, boğulma ihtimali de var. Bu durum insan ticaretinin çok belirgin bir örneğidir. 5.000 kişinin üzerinde insan boğuldu ve bu insanlar bir de para ödediler. Bu boğulan insanların hepsi para ödemişler. Kurtulanlar bir şekilde kurtuldu ve ölenler de ölmüş oldu. En son bir istatistik var, Avrupa’da yaklaşık 9.000 çocuk kayıptır. Çoğunlukla da Almanya’da kayıp bu çocuklar ve kimse nerde olduklarını bilmiyor. Bu bir kargaşa ve bu durumdan yararlananlar ve nemalananlar var. Türkiye “insanlık” bazında yaklaşımda bulunurken Avrupa “çıkar” odaklı bir yaklaşımda bulunmaktadır. Bu Avrupa’nın çok büyük bir yanlışı ve ayıbıdır. Fırsatçılara fırsatlar sağlanmış oldu. Almanya Türkiye’den Suriyeliler gelsin derken gayriresmi ilişkilere girerek ve bağlantılar kurarak bu insanları istedi. Hani bir bakıma insan tacirlerinden istiyor. Oysa bizim hükümetimiz biz size otobüslerle ve uçaklarla gönderelim şeklinde teklifte bulunmuştu. Fakat Avrupa ve özellikle Almanya hayır dedi. Burada amaç ne peki? Burada insanlık dışı bir davranış bulunmaktadır. Kaçakçı huduttan giriyor zar zor 1.500 USD ödüyor, gerçi parayı nereden buluyor o da belli değil. İzmir’e geliyor. Orada da Avrupa’ya geçebilmek için 5.000-10.000 USD arasında bir tutar ödüyor. Avrupa’da da ne olacağı meçhul. Yani bir Avrupa’ya gireyim ümidi ile gidiyor ama Avrupa’da da bu insanlara ne olacağı belli değil (H. Tunçer, kişisel görüşme, 13 Mart 2017).

Avrupa’da popülist eğilimlerin politik hareketlere yansımaları gerçeği de AB’ye gelen sığınmacıların akıbeti konusunda skeptik tutumların gelişmesine yol açmıştır. Irkçılık gibi tehlikeli eğilimler de sürekli basın yayın organlarında haberlere konu olmuştur. Ayrıca, Büyük Britanya’nın AB’den ayrılması popülist yaklaşımları tetiklemiştir (Wheeler & Hunt, 2016). Artık AB’ye giden sığınmacıların korkmaya başladığı ve Avrupa’da da bu insanlar için bir ideal bir geleceğin olmadığı daha belirgin bir şekilde açığa çıkmıştır. Türkiye’den AB’ye geçen bütün Suriyeli sığınmacıların ortak görüşü şu idi:

Eğer Türkiye Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verecek olsaydı hiç kimse Avrupa’ya gitmek istemezdi. Halen bu görüşün olduğu ileri sürülebilir. Çoğu göç uzmanının bu konu ile ilgili aynı görüşlere sahip olduğu görülmektedir. Çok sayıda Suriyeli sığınmacı da aynı şeyi ifade etmiştir ve halen aynı görüşe sahiptir.

Bu 6 yıl içerisinde milyonu aşkın insan ile tanıştım. Şu parmaklar hiç yazmadı ise bu altı yıl içerisinde 2 milyon insanın kaydını yapmıştır. Suriyeli sığınmacılar diyorlar ki Türkiye vatandaşlık versin biz Avrupa’ya gitmeyelim. İstedikleri tam olarak budur. Kültürlüsü de, okumuşu da, diplomalısı da diplomasızı da farkedem bir şey yok. Bu onların ortak görüşüdür. Ama o imkân yok ve halen bu insanlara vatandaşlık verilmedi. Kamplardakilere verilecek mi belli değil. İşte şimdi doktorlara, mühendislere ve pilotlara verildi. Kültür seviyesi yüksek ve diplomalı insanlara vatandaşlık verildi. Diğer insanlara verilecek mi bilmiyorum. Ama bence verilecek, çünkü tarihte hiçbir Sığınmacı’nın ülkesine geri döndüğünü okumadık. Biz de zamanında Kafkas’lardan Türkiye’ye 1864 yılında göç ettik. Halen buradayız. Tarihte hiçbir Sığınmacı ülkesine geri dönmemiştir (H. Tunçer, kişisel görüşme, 13 Mart 2017).

Aslında sığınmacılara vatandaşlık verilmesi konusundan daha da önemli olan başka bir husus düzensiz göçün düzenli göç formuna dönüşmesidir. Eğer, düzenli göç kapsamında sığınmacılara kısa dönem, uzun dönem veya süresiz ikamet izni verilirse YUKK kapsamında 5 yıl kesintisiz Türkiye’de ikamet etmelerinden dolayı vatandaşlığa başvuru hakları hukuken doğmaktadır. Fakat, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2017 yılı verilerinde çok ilginç bir bilgi var. Suriye uyruklu olan ve ikamet almış olanlar yabancıların toplamı 65,348 kişidir. Bu nedenle, düzensiz bir göç akışından düzenli bir göç akışına geçişte ikamet izinlerinin sayısının artırılmasına yönelik çalışmaların

gerçekleştirilmesi gerektiği vurgulanmalıdır. Bu durumun açığa çıkmasının temel sebebi ikamet iznini sadece pasaportu olanların alabiliyor olmasıdır. GİGM'nin sadece pasaportu olanlara ikamet izni verebilme yetkisi vardır. Bugün Türkiye'de 4 milyona yakın Suriyeli sığınmacı var ise bunların yaklaşık 500.000'inde pasaport bulunmaktadır. Maalesef, sığınmacılar can havliyle kaçarken yanlarına pasaport veya diplomalarını alma fırsatı bulamamışlardır. Basın yayın organlarından aktarılan sığınmacı hikâyelerine göre tarladan kaçanlar, üzerinde yazlık kıyafeti ve ayağında terliği ile sınıra koşanlar olmuştur. Sığınmacılar belirli bölgelerde bombardımanların yapıldığı bir karmaşada kaçarken eve gidip pasaportlarını, diplomalarını ve diğer gerekli evraklarını alma zamanına sahip olamamışlardır. Öyle bir fırsat bulamamaları ve can havliyle kurtulmaktan başka birşey düşünemedikleri için bu durum daha sonra hem kendilerini hem de ailelerini önemli ölçüde etkilemiştir. Bu durum bir doğal afete benzetilebilir. Şiddetli bir depremin olduğunu düşünelim. Veyahut büyük bir yangın çıktığını tasavvur edelim. İnsanlar doğal olarak sadece ailesinin ve kendisinin canını kurtarmak için çaba sarfedeceklerdir. Böyle bir durumda insanların evin tapusunu arama, diplomasını, kimliğini vb. gibi değerli evraklarını arama derdinin olmaması çok doğaldır. Dolayısıyla, sığınmacıların “cana geleceğine mala gelsin” anlayışının baskın olduğu bir kültüre sahip olduğu ifade edilebilir. Bu itibarla söylenebilir ki birçok insanın pasaportunu evinde bırakması çok insani bir durumdur. Daha sonra pasaportunu evinde bulabilenler veya bir şekilde getirebilenler pasaportları ile ikamet başvurusunda bulunmuşlardır. Ayrıca, ikamet alma hakkının sadece pasaportu olanlara tanınıyor olması uluslararası bir uygulama olup, sadece Türkiye'ye mahsus bir uygulama değildir.

Suriyelilerin Türkiye'de yaşamak istemelerinin iki temel sebebi Türkiye'yi güveli bir ülke olarak görmeleri ve kültürel açıdan Türkiye'ye duydukları sıcaklıktır. Türkiye'deki heterojen toplum yapısı ile sığınmacılar arasında kültürel yakınlaşmalar buna zemin hazırlamaktadır. Türkiye'de Suriyelilerin bir uyum sorununun olmadığı görülmektedir. Türkiye'de Suriyelilerin ciddi manada gelecek kaygısı olmayan bir ülkede güven rahatlığı ile hayatlarını idame edebilecekleri bir ortam mevcuttur. Türkiye'yi gerçekten tüm Suriyeliler sevmektedir. Suriyelilere kucak açan en önemli ülkelerden birisi Türkiye'dir. Kendi soydaşlarına Arap ülkelerinin hiçbir tanesi Suriyelilere bu şekilde kucak açmamıştır. Daha da kötüsü, Arap ülkeleri bu insanların sorunlarını ortak sorunları olarak görmeleri bir yana dursun, zengin Araplar bu

insanlardan insafsızca ve ne yaşadıklarına aldırmadan istifade etmekten geri kalmamışlardır.

Ama evlenmek için gelip buradan bir sürü genç kızı satın alıp giden insanların olduğunu ben biliyorum. Araplar şehyleri ve petrol şehyleri geldiler bu kızları aldılar ve gittiler. Geldiler evlendiler ve gittiler. Çok satın aldılar çok (H. Tunçer, kişisel görüşme, 13 Mart 2017).

Avrupa’da ciddi manada zarar gören Suriyeli sığınmacıların belki de bilimsel anlamda kitap, makale ve çeşitli yayınlar ile bir kamuoyu bilinçlendirmesi yapılması şarttır. Avrupa’ya gidenler aslında kısa vadede kurtulduklarını sanmışlardır ama uzun vadede çok fazla sorunlar ile yüzleşmişlerdir. Burada, doğrudan kendilerinin hayatını doğrudan etkilemese de çocuklarının hayatı kültürel uyumsuzluktan doğan çok sayıda problemden doğrudan etkilenecektir. AB’ye giden sığınmacıların Avrupa’da sadece hayatta kalmak için gittiklerini ifade etmek gerekir. Çok sayıda Müslüman sığınmacının çocukları maalesef Avrupa’da dinlerini, dillerini ve ahlâklarını kaybetmektedir. AB’de sığınmacılar “güvenlik önlemleri ve sosyal entegrasyon politikaları” kapsamında bir asimilasyona uğramaktadır. Bu nedenle, AB’ye daha önce bir şekilde gitmiş olan sığınmacıların Türkiye’deki akrabaları ile iletişimlerinde çoğunun pişman olduklarını açıklamışlardır.

Giden birçok aile ile internet üzerinden görüşüyoruz. Eğer 1.000 aile tanıyorsam 900’ü pişman olduklarını söylüyorlar. Sadece branş sahipleri o doktorlar ve mühendisler memnun. Çünkü onlara iyi bir ücret ödeniyor. Ama onun dışındaki normal sığınmış olan kişiler pişman. Yok yani, onların gelecekları yok. Avrupa’daki fakir Avrupalı nasıl ise giden Suriyeliler de aynı. Bizdeki gibi değil. Bizde en azından bir ortak kültür var. Ortak yoğrulmuş bir kültür mevcut. Anlaşabildiğimiz bir dil var. İnanç birliği var. Ahlâk birliği var. Kültür birliği var. Ama Avrupalılar ile Suriyeliler arasında böyle hiçbir benzerlik yok. Avrupa’da yaşayan bir Suriyeli anne ile görüşüyorum. Çocuklarımı servis alıp gidiyor ve nereye gittiğini bilmiyorum dedi. Birgün takip etmiş ve çocukları kiliseye götürdüklerini görmüş. Çocuklarını kilisede görünce anne eve geri dönmüş oturup ağlamış (H. Tunçer, kişisel görüşme, 13 Mart 2017).

Avrupa’da misyonerlik faaliyetleri doğrudan uygulanmaktadır. Esasen, AB entegrasyon politikaları da bir bakıma çok farklı kuruluş ve derneklerin misyonerlik

uygulamaları ile doğrudan örtüşmektedir. Entegrasyon politikaları kapsamında sığınmacı çocukların alınıp doğrudan kiliseye götürülmesine çok şaşırılmamak gerekmektedir. Çünkü, AB'nin ortak kültürü ve temel değerlerinin en önemli dayanağı Hristiyanlık inancı ile doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle, anasınıfında olan sığınmacı çocukların zaman kaybedilmeden Hristiyan olarak yetiştirilmesi hedeflenmiştir. Şaşırtıcı olan ise, sığınmacıların zaten bunu bilerek AB'ye yine de gitmek istemelerindeki kararlılıklarıdır. Dolayısıyla, sığınmacılar arasında bir ikilem yaşanmıştır. Bazıları her nerede olursa olsun bir şekilde “Yaşayalım” diyorlar. Birçoğu da “Keşke Ölseydik de Gitmeseydik” demektedir.

2011 yılından sonra sürekli Suriyeli sığınmacılar ile ilgili çok sayıda yayınlar yapıldı. Çok sayıda bilimsel çalışma (misal: kitaplar, makaleler, raporlar vb.) basıldı. Genel olarak bakıldığında, istihdam sorunları, sağlık sorunları, eğitim sorunları vb. gibi çeşitli başlıklarda analiz ve tespitler yapıldı. Ancak, somut olarak kesin ve ihtiyaçları doyurucu çözümler geliştirmekte ciddi manada eksiklikler halen mevcuttur. Sığınmacıların sorunları ve ihtiyaçları ekseninde geleceğe yönelik öngörüler dikkate alındığında aslında olumsuz bir tablonun görüldüğü ifade edilebilir.

Suriyeli sığınmacılar gittikleri ülkelerde var olan işsizlik sorununu daha da arttırmışlardır. Sığınmacılardaki nüfus artışı ve eğitim oranlarındaki düşüklük dikkate alındığında işsizlik sorununun gelecekte de devam etmesi kaçınılmazdır. Çünkü, istihdam alanlarında sığınmacılara ek iş olanakları sunmak gerçekten çok zor görünmektedir. Temelde bu insanların vatandaşlık probleminin olması ve bulundukları ülkelerdeki vatandaşlar ile eşit haklara sahip olmamaları büyük bir engeldir. Sığınmacıların sağlık imkânlarından yararlanabilmektedir. Fakat hastalık türüne göre aslında sağlık alanında da sığınmacıların önemli bazı sorunlarının olduğunu ifade etmek gerekir. Sığınmacıların barınma sorunları da hiçbir zaman bitmeyecek olan kronik bir problemdir. Ev kiralalarının da giderek yükseliyor olması bu durumu daha da vahim bir hale getirmektedir. Sığınmacılar elektrik ve su faturalarını ödemekte de çok büyük zorluklar çekmektedirler. Misal olarak, İstanbul gibi büyük kentlerde yaşayanlar dikkate alındığında metropollerde yaşamak sığınmacılar için çok meşakkatli bir durumdur. Sığınmacıların yaşadıkları yerlerde refah seviyesini yükseltmek gerçekten de çok zordur.

Peki çözümü yerel düzeyde mi aramak lazım, bölgesel düzeyde mi aramak lazım, yoksa ulusal ve en üst düzeyde mi aramak lazım? Bu soru gerçekten çok zor ve üzerinde uzun bir süre tartışılması gereken anlamlı bir sorudur. Aslında, çözümü genelden yerele kadar her düzeyde bulmak gerekmektedir. Her ilin, ilçenin ve köyün kendisine göre farklı kültürel ve sosyolojik yapısı bulunmaktadır. Aslında, Türkiye’de her bölge için sığınmacıların yoğun olarak yaşadıkları muhitteki yerleşik halkın Suriyelilere bakış açısını anlamak gerekmektedir. Dolayısıyla, yerel halk ve yöre insanının sığınmacı komşusunu nasıl gördüğünün incelenmesi çok önemli bir meseledir. Halkın bir kısmı elbette “Biz ensarız onlar muhacir” tabiri ile görmektedir. Ama halkın diğer bir kısmı böyle görmüyor olabilir. Türkiye’de büyük bir çoğunluk bu insanlara yardım edilmesi gerektiğini düşünmekte ve bu kapsamda yetkili mercilerin yardımlarını desteklemektedir. Fakat, bazı insanlar da ödediği vergilerinin devlet tarafından sadece kendilerine bir şekilde kamu hizmeti olarak geri dönmesini ve yurttaşlık bilinci ile yabancıların ve özellikle sığınmacıların Türkiye’de kendi olanakları ile kalması gerektiğini açıkça belirtmektedir. Bu durumun temel nedeni Türkiye’de bir kesimin çok ciddi önyargılara sahip olmasıdır.

T.C. İçişleri Bakanlığı’na bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün verilerine göre Türkiye’de Suriyeli sığınmacıların 3.5-4 milyon civarındaki bir nüfusa sahip olduğu bilinmektedir. Tabi bu orana kayıt dışı olanlar ve diğer sığınmacılar da dâhil edilirse toplam sığınmacı nüfusu 4 milyonun üzerinde bir orana ulaşmaktadır. Türkiye’de genele oranladığımızda %3-4 gibi bir oranın sosyolojik bir değişime sebebiyet vermesi mümkün değildir. %3-4’e bakıp Türkiye’nin sosyolojisi değişiyor algısının oluşturulması sadece bir önyargı değil aynı zamanda bir insanlık dramı sorununu da açığa çıkarmaktadır. Sığınmacıların politik hesaplara konu edilmesi insanlık dışı bir yaklaşımdır.

Bunların ne işi var burada söyleniyor. Hâlbuki Suriye’ye bakacak olursak Hafız Esad 40 yıl tek partili sistem ile yönetti. Tek partili ve dipçikle, tankla, uçakla. Hama katliamı vardır mesela. Hama ilini alt üst etti. 40.000 kişiyi öldürdü. 1980’li yıllarda bu katliam ile diğer illere gözdağı verdi. Tek partili sistem seçime gidiyor. %99.9 alarak iktidar oluyor. İkinci bir parti yok ki zaten. Oy kullanmayanlar cezaevlerine atılıyor ve işkence ile öldürülüyorlar. İnsanlar oy kullanmak istemiyorum diyemiyor. Her ailede bir kişi rejime ispiyoncu olarak görevlendiriliyor. Yani karakter araştırması yapıp 5 kişilik bir

ailede rejim birini satın alıyor ve kendi ailesinden annesini babasını ispiyon ve ihbar ettirebiliyor. Böyle bir sistem oluşturmuşlardı. Bu insanlar baskı altında büyümüşler. Korku, korku, hep korkmuşlar ve korkarak yetiştirilmişler. Sonra bu olaylar patlak verdi. Olayların patlak vermesinin tek sebebi “biz tek partili sistemle yönetilmekten bıktık ve usandık. Bir parti daha kuralım. Rejim bize bu hakkı tanısin. Seçime girelim. Kazanırsa yine rejim bizi yönetsin.” dediler. İnsanlar bunun için ayaklandılar. Her mitingte yüzlerce insanın öldürülmesine rağmen başka mitingler organize edildi. Artık bıçak kemiğe dayanmıştı. İnsanlar ölümden korkmadan sokaklara çıktılar. Ölenler öldü. Onların tabiri ile ölenler kurtuldu. Yaşayanlar sıkıntı çekiyor. Fakirlik, dil problemi, aşağılanma ve bunun gibi birçok sorunlar yaşıyorlar (H. Tunçer, kişisel görüşme, 13 Mart 2017).

Bu izahatler ışığında, Türkiye’de sığınmacılar kendilerini ciddi anlamda korku ve baskı altında hissetmektedirler. Psikolojik anlamda sığınmacılar üzerinde baskıların hissedilmesi doğal olarak sığınmacıların hepsinin psikolojik desteğe ihtiyaçları var olduğu anlamına gelmektedir. Bu nedenle, Türkiye’de rehabilitasyon merkezlerinin sayısının artırılması ve bu sorunlara yönelik klinik psikolojik desteklerin verilmesi üzerinde çalışmaların gerçekleştirilmesi elzemdir.

Suriye’nin kuzeyinde bir güvenli bölge oluşumu ile ilgili çalışmalar halen sürmektedir. Burada tabi çoklu aktörler söz konusu. BM bünyesinde yer alan UNHCR ve IOM ki bu kurum da 2016 yılından BM çatısı altına geçmiştir. Bunun gibi çeşitli uluslararası kuruluşlar bu güvenli bölgede faal bir şekilde çalışmaktadır. Aslında birçok kuruluş katkı sağlamaya yönelik aktarımlar yapmaktadır. Ancak, halen bazı raporlarda ve çeşitli yayınlarda güvenli bölge oluşturulması sadece planda kalmakta ve uygulamaya geçilmekte ciddi sorunların olduğu görülmektedir. UNHCR raporlarını incelediğimizde Suriye’ye yönelik yardımlarda çok düşük bir oranda kaldıkları görülmektedir. İleriki aşamalarda bir güvenli bölge tesis edilmesi ve sonrasında bir istikrar ortamının Suriye’de gerçekleşmesi buradaki uluslararası kurum ve kuruluşların birbirleri ile hangi düzeyde dayanışma, işbirliği ve koordinasyon göstereceği ile doğrudan bağlantılıdır.

BM bir İslâmi Örgüt değil. Milletlerin birleşmesinden oluşmuş bir oluşum değil. BM’yi kuranlar bellidir. Yeryüzünde 200’e yakın devlet var. Hani bunların temsilcileri. Yok. Irak topraklarına girip işgal edip, orayı bölüp parçalayanlarla aynı zihniyeti bugün

Suriye’de de görmekteyiz. Aynı zihniyet. Yine bölecekler, yine parçalayacaklar ve yine paylaşacaklar. Irak’a 1991 yılında ilk müdahale yapıldı. Haberlerden izliyorduk o zaman ve 33 ülke askerinin Irak’a saldırdıklarını gördük. Irak’ın düşmanı kim? BM barış gücü yok. Ama BM’deki üyelerin askerleri Irak’a saldıran ordunun içindelerdi. Doğru mu? Hani BM’nin insanlık anlayışı? Nerede? Nerede bu demokratik haklar? Temsilcileri bile diyordu ki ben şu ülkenin temsilcisiyim. Oradaki insanlarına yazık oluyor diyorlar. Fakat onun bile askeri gidip o insanlara kurşun sıkıyorlar. Hiç değişen bir şey yok. Aynı senaryo. Irak’ta o günkü durumun aynısı bugün Suriye’de görülmektedir. BM katliamlara göz yumdu. Savaş uçaklarını, helikopterleri, tankları desteklediler. Ölen insanlara acımadılar. Çünkü ölen insanlar “Müslümanlar”dı. Dünya’da müslümanların nüfusunu çok görüyorlar. Hristiyanlar’dan ve yahudilerden çok fazla müslüman var. Bu müslüman nüfusunu eksiltmek için uğraşıyorlar. Onu açık bir şekilde ifade etmiyorlar ama eylemleri ile istediklerinin bu olduğu çok aşikâr. Ne denizde boğulanlara acıdılar. Ne bombalamalarda enkaz altında ölenlere acıdılar. Kimseye acımadılar. Konuşmalarında bile kelimeleri seçerek konuştular. Ne öyle, ne böyle. Ne negatif, ne pozitif. Mesajları anlamsız. Hiç kimse bu insanlardan doyurucu mesaj duymadı. Tamamen böl, parçala ve yok et. Bütün yaptıkları budur. Ben bunların Suriye’ye huzuru ve refahı getireceklerine inanmıyorum (H. Tunçer, kişisel görüşme, 13 Mart 2017).

Sığınmacıların ülkelerinde yeniden istikrarın sağlanabilmesi için sınır komşularının inisiyatif alması gerektiği görülmektedir. Türkiye’nin Suriye ile 911 kilometreye yakın hududu mevcuttur. Suriye’nin Ürdün, Lübnan ve Irak gibi diğer ülkeler ile de sınırı olmasına rağmen ilk önce Türkiye’yi bir güvenli liman olarak gördükleri için Türkiye sınırına yönelmişlerdir. Bazı sığınmacılar Ürdün’deki Zaatari adlı bir kampa daha doğru bir deyişle çadır kente de yöneldiler. Hatta Zaatari çadır kentinde 100.000’i aşkın büyük bir sığınmacı nüfusu vardır. Zaatari çadır kentinde sığınmacılar çöl koşullarında açlık ve susuzluk çekmekteledir. Sığınmacıların kamptan çıkmaları yasak olduğu için onlara sağlanan koşulların iyileştirilmesi de çok mümkün görünmemektedir. Buna ilaveten, Zaatari kampında Suriye rejimi tarafından aranan insanların tespit edildiği ve rejime teslim edildiği uluslararası basın yayın organlarına yansımıştır. Rejime teslim edilen sığınmacıların hemen hemen tamamına yakını idam edilmiş ve öldürülmüşlerdir. Bu kapsamda değerlendirmeler yapıldığında, Suriyelilerin kendi soydaşları olan Arap ülkelerinden Türkiye’nin onlara sağladığı oranda yardım ve destek görmedikleri söylenebilir.

Ben hudutta bir yaşadığım olayı anlatayım. Zaatari kampından bir şekilde kaçarak Türkiye'ye gelen bir anne ve iki çocuk. Günlerce ve haftalarca yolculuğu sürmüş. Bunlar geldi hudutta Türkiye'ye girmek istediğini söyledi. Dedim nereden geliyorsun? Dedi ki "Ürdün'den Zaatari kampından geliyorum." Oturdu diz çöktü ve toprağı avuçlayıp üzerine dökmeye başladı. Yanımda karakol komutanı vardı. Komutana dedim ki "ne yapıyor bu kadın?" Kadın ağlıyordu. Toprağı öpüp şükreliyordu. Diyordu ki "Siz Ürdün'de Zaatari kampındaki muameleyi görseydiniz buranın toprağını benim gibi öperdiniz." Bu mesajı tabi ki Türkiye'deki Suriyelilere vermek istiyordu. Türkiye'deki Suriyelilere bu önemli bir mesajdır. Hudutta kadın ve iki çocuğunu aldık tabi Türkiye'de bu insanlara gerekli yardımlar yapıldı ve Türkiye'deki bir kampa gönderildiler. Onların ihtiyaçları karşılandı. Bütün Suriyelilerin oradaki çektiği sorunlar bunlardır. Hiçbir Arap ülkesi kendi soydaşları olmasına rağmen ve kendi dindaşları olmasına rağmen aynı atalardan gelmelerine rağmen Türkiye'nin göstermiş olduğu yakınlığı göstermediler (H. Tunçer, kişisel görüşme, 13 Mart 2017).

Katar'a, Suudi Arabistan'a ve Bahreyn gibi Arap ülkelerinin ekonomik anlamda güçlü ülkeler olmalarına rağmen Suriyelilere daha fazla yardımcı olmadıkları görülmektedir. Neden? Aslında "İslam Ülkesi" kavramı tartışmalı bir konudur. Arap ülkelerinde yaşayan Müslümanların olduğu bir hakikattir. Ama bu ülkelerin yönetimlerinin "İslam'ın Değerleri"nden mahrum oldukları iddia edilebilir. Dolayısıyla, halkı müslüman olan fakat yönetimleri "İslam'ın Değerleri"nden yoksun ülkelerin tüm Müslüman sığınmacılara yardım gibi bir sorunu yoktur. Bu yönetimler tamamen çıkar odaklı göç ve sığınmacı politikaları geliştirmiştir. Maalesef, BM'nin, ABD'nin ve AB'nin Arap ülkelerinin hükümetleri üzerinde önemli düzeyde bir tesiri bulunmaktadır. Bir başka deyişle, uluslararası ekonomik sisteme doğrudan bağlı olan Arap ülkeleri kendi aralarında bağımsız bir şekilde dayanışma, işbirliği ve koordinasyon mekanizmasını güçlendirmeye yönelik eğilimlere sahip değildir.

Uluslararası düzeyde göç yönetişiminde uluslararası aktörler maalesef nankör davranmaktadır. BM şemsiyesi altındaki kuruluşlar da yetkilendirme konusunda ciddi bir karmaşa içerisindedir. Çünkü, bu kurumlara verilen yetkilerin küresel ölçekte göçmenlerin, mültecilerin, sığınmacıların yararına olacak şekilde doğru uygulanmamakta ve yetki ihlalleri yaşanmaktadır.

Suriye, Irak vb. gibi ülkelerden gelen Müslüman sığınmacıların bulundukları toprakların altındaki petrol ve maden yataklarına sahip olmak isteyen küresel güçler, uluslararası göç yönetişimi mekanizması üzerinde de büyük bir etkisinin olduğu yadsınamaz. 21. yüzyılda bile hala Avrupa ve Batı medeniyetinin zihniyeti yine sömürgecilik ve emperyalizmdir. Eskiden koloniler halinde bir sömürü düzeni vardı. Günümüzde ise sistematik olarak küresel bir sömürü düzeni vardır. Bu nedenle, göç ve sığınmacılar sorunlarına etki eden bir başka önemli unsur da “terör”dür.

Türkiye’deki sığınmacı kamplarda Ürdün’e, Irak’a veya Ortadoğu’daki diğer ülkelerdeki kamplara oranla daha iyi standartlara sahip olduğu görülmektedir. Bu nedenle, iyi şartlarda olan sığınmacı kamplarında terör eylemlerinin organize edilmesi ve bu kamplara olan güvenin sarsılmasının sağlanmasına yönelik eğilimler de yaşanmıştır.

Ben birçok kampta bulundum. Kendim tercüman ve kamp sorumlusuydum zaten. Tüm Sığınmacılar Türkiye’deki kamplarda verilen hizmetlerden ve her türlü uygulamadan memnun. Tabi aralarında nifak zihniyetine sahip olan birçok rejim yanlısı aramıza sızıp sığınmacı diye girenler var. Mesela, “İslahiye Sığınmacı Kampı”nda bir Türk bayrağı indirme olayı vardı. Suriye bayrağı çektiler. Orada 150 kişilik bir grup rejim yanlısı tuvaletlere girip lavaboları kırdılar ve dağıttılar. Sonra kamp idare merkezine girdiler ve bilgisayarları kırdılar. Saldırdılar, kırdılar, döktüler. Bizim Jandarma ve Güvenlik Birimleri’nin gelip olaya müdahale edip ve hakim oluncaya kadar onlar bu tür olaylar çıkardılar. Grubu yönlendiren 20 kişilik provokatör grubu kameralar ile tespit edildi. Onlar da derhal sınır dışı edildi. O insanların kurşuna dizilişine ben şahit oldum. Özgür Suriye Ordusu’na mahkeme kararı ile ülkeden sınır dışı edilme kararı sebebi açıklandı. Bayrak indirdiler, kampta olay çıkardılar ve saire. Özgür Suriye Ordusu’na ben teslim ettim ve orada bulundum. Gözümün önünde hepsini kurşuna dizdiler (H. Tunçer, kişisel görüşme, 13 Mart 2017).

Özellikle son yıllarda AB ülkeleri göç ve sığınmacılar sorunlarını doğrudan güvenlik konsepti kapsamında değerlendirerek güvenlik ve terör politikaları ve stratejileri bağlamında ele almaktadır. Bu noktada Türkiye ile de mukayese edildiğinde, Avrupa ülkelerinin göç ve sığınmacılar sorunlarına başka bir perspektiften baktığı ve bu sorunları güvenlik sorunu olarak gördüğü belirtilebilir. Türkiye ise aksine göç ve sığınmacılar sorunlarını uluslararası kamuoyunu ilgilendiren bir insanlık sorunu olarak

görmektedir. Dolayısıyla, AB ve Türkiye kendi geliştirdikleri politika ve stratejiler çerçevesinde hangi perspektiften bu sorunlara bakıyorlarsa o ölçüde bu insanlara muamele yapmaktadır. AB'nin sığınmacıları potansiyel suçlu olarak görmelerinin bir sebebi Suriye'de mevcut rejim hükümetinin kendisine direnen halkı terörist olarak gösterince “resmi beyanlar”ın esas alınması gerekçesidir. AB, Suriye'de mevcut rejim hükümetinin açıklamalarını ve beyanlarını hep göz önünde bulundurduğu için mecburen bu duruma güvenlik sorunu olarak bakmak zorunda kalmıştır. Bu durumdan ötürü de gelen sığınmacılara potansiyel suçlu ve terörist olma ihtimali yüksek insanlar olarak bakılmıştır.

AB'de halen göç ve sığınmacılar sorununun bir uluslararası “insan hakları” sorunu olarak mı yoksa “güvenlik sorunu” olarak mı bakılması gerektiği tartışmalıdır. Güvenlik sorunu olarak göç ve sığınmacılar sorunu değerlendirildiğinde o zaman insan haklarını savunma konusunda AB değerleri ve prensipleri ile çelişkiler yaşanmaktadır. Neden? Bir defa günümüz koşulları ve konjonktüründe 1951 Cenevre Konvansiyonu'na göre 1951 yılı esas alınarak halen insan hakları tartışılırsa bu çelişkilerin ve uyuşmazlıkların olmasına da çok şaşırmamak gerekir. Çünkü geçmiş o dönemin koşulları ile bu günün koşulları arasında dünya kadar fark vardır.

Günümüzde gelinen noktaya biraz daha sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan bakıldığında esasen göçmen ve sığınmacı kabul eden ülkelerde uygulanan planlar ve politikalar bağlamında ülke ekonomisi ve refahı için olumlu katkıları da bulunmaktadır. İnsanların sorunlarının olması aynı zamanda çözümlerini de yanında taşıması anlamını taşımaktadır. Bu nedenle göçmenlere ve sığınmacılara problem olarak bakılmaması gerekmektedir. İlk ortak göç ve sığınmacı politikasının bu göçmen ve sığınmacılara problem olarak bakmaktan kaçınmak ve onlara öncelikle potansiyel olarak bakmak olacaktır. Dolayısıyla, düzensiz göç akışlarının düzenli göç akışlarına dönüştürülmesinin başarılması durumunda göçmen ve sığınmacı alan ülkelerin genel anlamda ülke ekonomisinde büyük gelişimler ve katkılar sağlanabilir. Göçmen ve sığınmacı alan ülkelerin vatandaşları da bu durumda önemli kazanımlar elde edebilirler. Ekonomiye katkının yanı sıra, iyi göç yönetimi ile göçmenler ve sığınmacılar ile yurttaş toplum arasında hem sosyal ilişkilerde hem de kültürel etkileşimlerde olumlu etkiler görülebilmektedir. Bu şekilde özellikle kültürlerin kaynaşması çok kültürlülük,

kozmopolitan bir yaşamın gelişmesi ve daha sinerjik bir ekosistemin oluşturulması söz konusudur.

Türkiye’de çeşitli Bakanlıkların bu anlamda önemli çalışmaları vardır. Eğitim ve öğretim anlamında, kültür birliği anlamında önemli çalışmalar, planlar ve projeler gerçekleştirilmektedir. Kültürel anlamda kaybedilen değerlerin belirlenmesi ve bu kültürel unsurların yenilenmesine yönelik önemli çalışmalar yapılabilir. Ulusal, bölgesel veya yerel düzeylerde göç yönetişimi bağlamında Belediyeler ve Valilikler sosyo-kültürel alanlarda katkı sağlayabilir. Kültürel çeşitliliğin korunması ve güçlenmesi adına bilim, sanat, spor, edebiyat alanlarında karşılıklı etkileşimleri arttırmaya yönelik çalışmalar gerçekleştirilebilir. Misal olarak spor alanında birçok genç sığınmacı sporcuya çeşitli spor kulüplerinde çalıştırılması için lisans çıkartılabilir. Türkiye’de futbol, basketbol, voleybol, boks, kick-boks veya yaz ile kış olimpiyatları spor alanlarında sığınmacı sporcuların eğitilmesi sağlanabilir. Türkiye’de, Kaymakamlık ve Belediye düzeyinde bu sporcular desteklenmektedir. Bu desteklerin arttırılması çok önemli bir konudur.

Türkiye’de göçmenler, sığınmacılar ve yurttaş toplum arasında karşılıklı etkileşimleri arttırmak için gönüllülük esasına dayalı etkinlikler ve çalışmalar yapılabilir. STK’lar, yerel yönetimler vb. gibi birçok kurum ve örgüt gönüllülüğü teşvik etmektedir. Bazen bazı insanlar gönüllü olarak çeşitli etkinlikleri düzenleyebilmektedirler. Daha sonra bu gönüllüler imkânlar nispetinde çeşitli kuruluşlar tarafından da destek alınması suretiyle kâr amacıyla organize ettikleri etkinlikleri daha da geliştirebilmektedirler.

Yerel yönetimler, devlet kuruluşları, STK’lar, dernek ve vakıflar, üniversiteler, araştırma merkezleri, bilimsel düşünce kuruluşları (Think Tank Organisations) ve epistemik topluluklar, iş dünyası ve özel sektör kesimi, sektörel kuruluşlar, profesyonel kuruluşlar ve bilimsel platformlar vb. göç yönetişiminin bütün paydaşlarının göç ve sığınma sorunlarına hızlı çözümlere odaklanmak yerine uzun vadeli ve kalıcı çözümler bulmaya çabalamalıdır. Ortaklaşa sistematik ve koordineli planlama çalışmaları yapılmalıdır. Göç yönetişiminin tüm paydaş gruplarının entegrasyon sürecinde üzerine düşen önemli sorumlulukları ve rolleri vardır. Türkiye’de bu paydaşlar göçmenlerin ve sığınmacıların toplum içerisindeki entegrasyonunun kabulü üzerinde çalışmaktan ziyade, entegrasyonun

sosyal, ekonomik, dil bilimsel, kültürel vb. gibi çok boyutlu yönlerine katkıda bulunmalı ve esasen bu konudaki kamuoyu algısını geliştirmek için uğraşmalıdır. Türkiye’de akademisyenler göç ve sığınma sorunlarının farkındalardır. Ancak, akademisyenlerin göç ve sığınma alanlarında politika önerileri yapmaya yönelik bilimsel çabaları ve daha geniş bir kitleye genel sorunları açıklayıp bu alanda farkındalığın daha da arttırılmasına yönelik çalışmaları bulunmaktadır. Bununla birlikte, kurumlar arasında çok fazla çaba ve koordinasyon eksikliği vardır. Benzer konularda çalışan çok sayıda insanın olması bir dezavantaja dönüşebilmektedir. Göç yönetiminde, sivil toplumun devlet düzeyinde uzun vadeli politikaların belirlenmesi sürecinde bilgi alışverişi ve etkileşimlerin olması bir gereksinim haline gelmiştir (Dr. M. Nimer, kişisel görüşme, 17 Ocak 2019).

Organize edilen bilimsel platformlar içerisinde sivil toplum kesiminden ve politika geliştiren kamu kuruluşlarından temsilcilerin katılımı, göç yönetişimi mekanizmasında hem bilgi alışverişinin etkili ve hızlı bir biçimde gerçekleşebilmesini hem de teori – uygulama bağlamının daha da güçlendirilmesini sağlayabilmektedir.

Bilimsel platformlarda göç ve sığınma ile ilgili sorunlara çözüm aramak maksadıyla yapılan bilimsel tartışmaların sürece olumlu katkıları olabilmektedir. Birçok bilimsel etkinliğe katıldım ve tartışmaların devam etmesinin çok önemli olduğuna inanıyorum. Ancak, bilimsel etkinliklerde siyaset ve sivil toplum aktörlerinin katılımlarının arttırılması ve üretilen bilimsel çalışmaların, paylaşılan düşüncelerin ve yeniliklerin bilimsel – akademik ağı dışında da yayılımı sağlanabilir (Dr. A. Ludovici, kişisel görüşme, 18 Ocak 2019).

Suriyeli sığınmacıların ve genel anlamda göçmenlerin emeklilikleri ile ilgili olarak ciddi manada çalışmalar da yapılıyor. Daha önce Suriye’de çalışmış olanlar ve belgelendirebilenler bu süreleri saydırarak Türkiye’de hem istihdam edilebilmekte hem de emeklilik olanaklarından faydalanabilmektedirler. Devlet aktörleri kontrolünde bir işbirliği, dayanışma ve örgütlenme ile ciddi manada göçmenlerin ve sığınmacıların sorunlarına çeşitli çözümler sağlanabilmektedir. Pozitif anlamda pratik çözümler sunulmaktadır. Aslında, her sorunun çözümünde olduğu gibi bu sorunda da Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilmesi durumunda sorun temelden çözülmektedir. Dolayısıyla, Suriyelilere vatandaşlık verilmesi ile ilgili çalışmaların yapılması ve kısa, orta ve uzun vadede vatandaşlık verilecek sığınmacılara yönelik gerekli prosedürlerin yapılması gerekmektedir. Vatandaşlığın talep edilen bir haktan, mevzuat tarafından

sınırları çizilen ve belirli şartları taşıyan herkese ortak uygulanan göç politikaları bağlamında doğrudan kişinin talep etmesine bakılmaksızın verilmesi gereken bir hak olarak görülmesi gerekir. Bu anlamda kamuoyu yoklaması çeşitli kurumlar ile (örneğin; Valilikler, Belediyeler, Kaymakamlıklar, STK'lar vb.) ortaklaşa da hareket edilebilir. Birebir görüşülerek sığınmacıların vatandaş olmak isteyip istemedikleri görüşleri de alınması gerekmektedir. Türkiye’de yaşayan ve gerekli şartları taşıyan göçmenler ile sığınmacıların vatandaş olması ile her türlü imkânlardan da faydalanması mümkün hale gelecektir. Dolayısıyla, emniyetlerde olsun, hastanelerde olsun, otobüslerde olsun her yerde bu insanların eşitlik esasına dayalı olarak muamele görmesi gerekmektedir. Bu şekilde, sığınmacılara vatandaşlık hakkının verilmesi ile sorunlara kesin ve insancıl çözüm getirilebilir. Uygulamada kalıcı bir insancıl çözüm geliştirilmesi ve bu çözümlerin de eşitlik esasına göre aranması gerektiğini de belirtmek lazımdır.

Türkiye’nin sığınma mevzuatı AB müktesebatı ile kısmen uyumludur. Türkiye’de sığınma sisteminin belirli bir özelliği, ülkenin 1968 New York Protokolü’ne ve 1951 Cenevre Konvansiyonu’nun coğrafi kısıtlama ilkesi gereğince taraftır. Türkiye ulusal hukukuna göre Türkiye’de uluslararası koruma arayan kişilerin büyük çoğunluğu “mülteci statüsü” için başvuruda bulunamamakta, ancak “şartlı mülteci (*conditional refugee*)” veya “ikincil koruma (*subsidiary protection*)” başvurusunda bulunabilmektedir.²⁶ Eğer bir kişiye şartlı mülteci statüsü verilirse, bu durumda şartlı mülteci statüsü tanınan kişilerin “üçüncü bir ülkeye yerleştirildiği” zamana kadar ülkede kalmalarına olanak verilmektedir. İlgili mevzuatta “entegrasyon” terimi ortadan kaldırılırken, farklı statü sahipleri için entegrasyon yollarının tasarlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Geçici koruma kapsamındaki mültecilerin Türk vatandaşlığı kazanması büyük ölçüde yasaktır. Kasım 2017’de revize edilen hali ile yürürlükte olan Türk Vatandaşlığı Yasası’na göre, Türk makamları 2017’de 36.323 Suriyeli için istisnai yurttaşlığa kabul sürecini (*exceptional naturalisation*) tamamlamıştır. Türkiye’de vatandaşlığa geçiş konusunda yaklaşık 50.000 Suriyeli tespit edilmiştir. Bu insanlar, Suriye’de çatışmanın başlamasından bu yana geçici koruma olmadan Türkiye’de yaşayanlar da dâhil olmak üzere yüksek nitelikli ve iyi eğitilmiş Suriyelilerdir. Türkiye’de Suriyeli olmayan sığınmacılar, çift sığınmacı kayıt sistemine tâbidir. Yeni

²⁶ Türkiye’de “Şartlı Mülteci” statüsü ve “İkincil Koruma” statüsü için bireysel başvuru, “Geçici Koruma” statüsü için kitlesel başvuru yapılabilmektedir.

gelen sığınmacılar bir İl Göç İdaresi Müdürlüğü'ne sığınma başvurusunda bulunmaktadır. Ayrıca, sığınmacılar, UNHCR adına “Sığınmacılarla ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (*Association for Solidarity with Asylum Seekers and Migrants*, www.sgdd.org.tr) tarafından da kayıt altına alınmaktadır. Sığınmacılar kayıt sürecini tamamladıklarında “uluslararası koruma başvurusu sahibi” statüsü almaktadır. Ayrıca, Göç İdaresi İl Müdürlükleri, başvuranlara Türkiye’de kalmasını yasallaştıran bir kimlik kartı düzenlemektedir. Uluslararası koruma başvurusunda bulunanlar (şartlı mülteci statüsü dâhil) ve geçici koruma kapsamındaki kişiler Türkiye’de çalışma izni için başvurabilmektedir. Türk makamlarına göre, 2017 yılı sonuna kadar geçici koruma altındaki Suriyelilere 15.700 çalışma izni verilmiştir. Uluslararası koruma başvurusunda bulunanlar ile geçici koruma kapsamındaki kişilerin genel sağlık sigortası programına kaydolmalarına, devlet okullarında kayıt yaptırmalarına, tercümanlık hizmetlerini ücretsiz olarak almalarına ve sosyal yardım için başvuru yapmalarına izin verilmiştir. Türkiye’de 1.1 milyon okul çağındaki Suriyeli çocuğun yaklaşık 605.000’i ilk ve orta öğretime erişimi vardır. Daha fazla Suriyeli çocuğun eğitime erişimini sağlamak için Millî Eğitim Bakanlığı ve AFAD çalışmalarına devam etmektedir. Geçici koruma altındaki Suriyeliler, ilk kayıt yaptırdıkları ildeki hastanelerde sağlık hizmetlerine erişim hakkına sahiptir. Türkiye’de doğan geçici koruma altındaki Suriyelilerin çocuklarının babası yok ise vatansız olma riskleri bulunmaktadır. Bu nedenle, kayıt ve belgelendirme sürecinde bu husus dikkate alınmaktadır (European Commission, 2018g, s. 47-48).

2.4.2. Türkiye’de Göç Yönetişimi Mekanizması ve İşlevselliği

Türkiye’de göç yönetişimi mekanizması ve işlevselliğinde daha öncesinde T.C. Ankara Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) vasıtasıyla diğer illerde Emniyet İl Müdürlükleri Yabancılar Şube Müdürlükleri aracılığı ile işlemler gerçekleştirilmekteydi. 2013 yılında çıkan 6458 sayılı YUKK ile yabancılar ile ilgili işlemler EGM’den T.C. İçişleri Bakanlığı’na bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve Valiliklere bağlı Göç İdaresi İl Müdürlükleri aracılığı ile işlemler gerçekleştirilmektedir. Bu dönüşüm, tartışmasız Türkiye’de göç yönetişiminde bir dönüm noktası olmuştur. Göç yönetişiminin işlevselliği bakımından konuyu iki ana başlıkta değerlendirmekte fayda vardır. Bu nedenle, göç yönetişimde sınırdışı edilme ve gönüllü geri dönüş olmak üzere iki ayrıma gitmek gerekmektedir. Sınırdışı boyutuna Emniyet bakmaktadır. Ama

gönüllü geri dönüşlerle Göç İdaresi ilgilenmektedir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve İl Müdürlükleri Suriye’de olaylar başladıktan 3-4 yıl sonra faal olarak çalışmalarına başlamıştır.

3-4 yıl bizler kendimiz hem kampların kayıtlarını hem de geridönüş kayıtlarını yaptık. Biz zaten T.C. Başbakanlık Koordinasyon Merkezi’ne bağlıydık. Kaymakamlık, Valilik, İçişleri Bakanlığı ve Başbakanlık dört aşamalı olarak örgütlenmiş bir mekanizmaya bağlıydık. Biz doğrudan İçişleri Bakanlığı’ndan gelen talimatlara göre hareket ediyorduk. Yani Vali’nin ve Kaymakam’ın aldığı talimatlar doğrudan en son bize yansıyor. Biz de onları Hudutlarda uygulamaya alıyorduk, yani bu şekilde çalışıyorduk (H. Tunçer, kişisel görüşme, 12 Mart 2017).

Bu mekanizmada, genelde 6458 sayılı YUKK’ndan sonra Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nde bir merkezi otoritenin varlığı işlevsellik, hızlı kararlar alabilme ve uygulayabilme bakımından çok anlamlıdır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün Sığınmacılar ile ilgili yapmış olduğu en önemli çalışmalardan birisi Sığınmacıları kayıt altına almak olmuştur. Çünkü krizin patlak verdiği 2011 yılından sonra çok kayıt dışı Sığınmacılar vardı. Sınırlarda kaçak girişler halen sürmektedir. Ama sınırda duvarın örülmesiyle ve güvenlik önlemlerinin artırılması ile bu tür geçişler oldukça azalmıştır. Şu anda kaçak girişler çok az sayıdadır. Neredeyse sadece ambulanslarla hasta ile yaralılar alınmaktadır. Onun dışında çok sayıda kaçak giriş görülmemiştir. Türkiye sınırının karşı tarafında Türk Kızılayı ve AFAD’ın desteği ile hudutlara yakın hastaneler yapılmıştır. Artık her yaralı Türkiye’ye gelmemektedir. Sadece, durumu çok ciddi ve yoğun bakımlık olan hastalar Türkiye’ye getirilmektedir. Hudut yakınındaki hastaneler tam teşekküllü hastane olmadığı için ciddi ameliyatlar Türkiye’deki hastanelerde halen gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla, göç yönetimi mekanizmasının etkililiğinin artırılması ile Türkiye-Suriye sınırındaki eskisi gibi yoğunluk kalmamıştır. Günümüzde, herşey kontrol altına alındığı, kayıt süreçlerinin gerçekleştirildiği ve süreçlerin rutin bir şekilde işlediği ileri sürülebilir.

Aslında, afet yönetimi kapsamında başlangıçta hep AFAD tarafından Suriyeli Sığınmacıların gereksinimleri karşılanmaya çalışılmıştır. Bütün süreç AFAD endeksli olarak devam etmiştir. Kızılay ise Suriye’nin iç bölgesinde ağırlıklı olarak çalışmalarını gerçekleştirmeye uğraşmıştır. Ayrıca, Kızılay, Türkiye’ye gelen Suriyeli yaralılar için

de kan bağışı ağırlıklı olarak önemli çalışmalar gerçekleştirmiştir. Ama Sığınmacılar için AFAD ve koordinasyon merkezi olarak GİGM, Sağlık Bakanlığı ve yetkili olan diğer Bakanlıkların çalışmaları günümüzde halen hassasiyetle devam etmekte olduğu görülmektedir.

GİGM'nün teşkilat yapısı 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle yeniden düzenlenmiş olup İl ve İlçe Müdürlüklerinin kuruluşu, görevleri ile İl ve İlçe Müdürlerinin görev, yetki ve sorumlulukları 14 Kasım 2013 tarihli ve 28821 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan GİGM Taşra Teşkilatı Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliğinin 4 ila 12 inci maddelerinde düzenlenmiştir (T.C. Cumhurbaşkanlığı, 2018).

Türkiye'nin göç yönetişimi mekanizmasının işlevselliğinde AB ile koordinasyon ve işbirliğinin yapılması çok stratejik öneme haizdir. Avrupa Komisyonu'nun 2018 yılı Türkiye ilerleme raporunda, Türkiye'nin göç ve sığınma politikası alanında olumlu yönde ilerleme kaydettiği ve Doğu Akdeniz güzergâhı boyunca göç akışlarının etkili bir şekilde yönetilmesi için Mart 2016 tarihli AB-Türkiye Bildirimi'nin uygulanmasına bağlı kalınmaya devam edildiği belirtilmiştir (European Commission, 2018g, s. 42). Son yıllarda, Türkiye, belirli organize suç türleriyle mücadele etmek üzere polis ve jandarmadaki ihtisas dairelerinin sayısını arttırmıştır. Türkiye'de göç ve sığınma alanındaki yasal çerçeve kısmen AB müktesebatı ile uyumludur. Ülkede ikamet eden her yabancı hakkında veri içeren dâhili bir çevrimiçi platform olan *GöçNet*, Türkiye'de 81 ilde faaliyet göstermektedir. Türkiye aynı zamanda, menşei ülkesinin rapor edinme sistemi olan *KÜRE*'yi doğru menşei ülke bilgisi ile birlikte uluslararası korumadan sorumlu personele sağlamak amacıyla kurmuştur. Türkiye'de Karadağ ile bir geri kabul anlaşması 1 Aralık 2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bosna Hersek ile geri kabul anlaşmalarının onaylanması için iç prosedürler tamamlanmış, ancak anlaşma henüz yürürlüğe girmemiştir. Nijerya, Yemen, Kosova ve Norveç ile ikili geri kabul anlaşmaları imzalanmış, ancak iç onay prosedürleri halen devam etmektedir. İsviçre ile de bir geri kabul anlaşması için müzakereler Aralık 2016'da tamamlanmıştır. 2017 yılı boyunca Türkiye'de Göç Politikaları Kurulu dört kez toplanmıştır. Alanında çalışan akademi ve haklar temelli STK'ların katılımıyla GİGM'nü desteklemek üzere kurulan bir mekanizma olan Göç Danışma Kurulu'nun toplanması, hükümet ve STK'lar

arasında göç yönetişimi konusunda diyalogu teşvik etmiş ve aynı zamanda göç politikası ve göç düzenlemelerinin gelişmesine olanak sağlamıştır (European Commission, 2018g, s. 45). 2017 yılında GİGM, AB ajansı olan EASO ile işbirliği yapmaya başlamıştır.

2.5. Göç Yönetişimi ve AB Ajansları

Genel anlamda yetkinin güç ve iktidarın yasal anahtarı olarak görülmesi ile uluslararası kurumların kamu otoritesi içerisindeki görüşlerinin yetki kullanımı konusunda yasal bir çıkar sağlama eğilimine sahip olabildiği ifade edilmiştir (von Bogdandy, 2008, s. 1933). Uluslararası kuruluşların eylemlerinin insan hakları ilkesi ile doğrudan örtüşüp örtüşmediği hususu hakkında kesin ve emin sözler sarf etmek pek mümkün görünmemektedir. Çünkü, uluslararası kuruluşların tam manası ile bir şeffaflık taşıdığı ve denetime tâbi tutulduğu konuları tartışmalıdır. Gelecekte bu konuların hararetle tartışılacağına da kuşku yoktur.

AB'nin uluslararası bir hukuki kişiliğe, meşruluğa (*legitimacy*) ve etkililiğe (*effectiveness*) sahip olmasında BM'in ve onun ajanslarının sınırlayıcı bir etkisi bulunmaktadır (Craig & de Búrca, 2011, s. 262).

Küreselleşmeye dayalı norm oluşturma ve entegrasyon süreçleri meşruluk ve etkililik olmak üzere iki temel etkenin önem kazanmasına neden olmuştur. Meşruluk ve etkililik, norm oluşturma süreçlerinin hangi düzeyde ve nasıl işlediğini gösteren iki önemli etki faktörüdür (Aliu & Aliu, 2014, s. 6; Jakobeit, Kappel & Mückenberger, 2010, s. 4).

Meşruiyet, amaçlara yönelik olmaktan ziyade daha çok hedeflere yöneliktir. Meşruiyet kavramının iki boyutu vardır. Normatif bir perspektiften, siyasi kararların ve politik kararların geçerliliği ve bunların meşruiyet iddiası anlamına gelmektedir. Tanımlayıcı bakış açısına göre, normatif perspektifin aksine, siyasi kararların ve siyasi düzenlerin toplum tarafından ne ölçüde kabul edildiği ve bunun yanı sıra belirlenen kuralların meşruiyeti konusundaki toplumsal inanç üzerine odaklanılmaktadır (Zürn, 2004, s. 260).

Diğer taraftan, etkililik kavramı “norm uyumu (*norm compliance*)” anlamına gelmektedir. Bunun mutlaka yasal nitelikler ve yaptırımların varlığı ile ilgisinin olması gerekli değildir. Ahlâki ve hattâ tamamen ekonomik nedenlerle uyum, bazı durumlarda daha etkili olabilmektedir. Bununla birlikte, eğer ahlâki değerler, ekonomik nedenlerden dolayı norm uyumuna karşı istikrarını ve etkililiğini kaybederse o zaman yaptırımlarla yasal karakter gerekli hale gelebilmektedir (Mückenberger, 2008, s. 38).

AB’de ulusalüstü yapı, işlevsel, politik ve idari anlamda Üye Devletler’in ulusal meşruiyetini arttırmaktadır. Ulusalüstü yapı, Üye Devletler’in normal şartlarda yapamadıkları çıktıları üretmelerine, ulusal siyasi ve idari sistemlerin içinde belirli uğraşlar veren aktörlerin tamamen ulusal siyasi süreçlerdeki çıkarlara saygı gösterme konusunda yasal olarak uygulanabilir yükümlülükler getirmelerine yardımcı olmaktadır (Menon & Weatherill, 2008, s. 397).

Karar alma süreçlerinin meşruiyetinde bir gelişme olmadığı durumlarda; misal, etkilenen toplumsal aktörlerin karar alma süreçlerine dâhil edilmesi durumunda uluslararası kurumların etkililiğinin zayıflaması tehlikesi bulunmaktadır. Bu nedenle, kabul krizini ve netice olarak etkililik rizini önlemek için, yönetici münhasırlığına son verilerek çok taraflılığın (*multilateralism*) güçlendirilmesi maksadıyla tam olarak multimedya kapsamına sahip bir tür toplumsal destekli çok taraflılığın gerekli olduğu anlaşılmaktadır (Zürn, 2004, s. 286). Meşruluk ve etkililik ölçeğinde, çoktaraflılığın anlamlı etkileri bulunmaktadır. Çoktaraflılık, devlet-dışı aktörlerin dahil edilmesi ile ulusötesi norm oluşturma süreçlerinde aktörler arasında mesafe oluşumuna katkı sağlayabilmektedir. Bu mesafe, medenileşen küreselleşmeyi yavaşlatmakta ve meşruiyet ile etkililik süreçleri önünde engeller oluşturabilmektedir.

Bazı bilim insanları AB ulusalüstü kurumları ve ajansları ile uluslararası kurumların demokratik meşruiyetinin açıkça yetersiz olduğunu düşünmektedir. AB ulusalüstü kurum ve ajansları ile diğer uluslararası kuruluşların demokrasinin sosyal ön koşullarını yerine getiremediği iddiaları mevcuttur. Bu görüşe göre, demokratik meşruiyet ancak demolar içerisinde, yani bir tür ortak kimliğe sahip bir siyasi topluluk içinde mümkün olabilmektedir. ABAD ve Komisyon gibi AB ulusalüstü organları verilen norm ve kuralları yorumlamada neredeyse tekel olarak nitelendirebileceğimiz

bir gücü bulunmaktadır. Norm yorumlamanın bir kural belirleme unsuru içerdiği ölçüde, AB kurumları belirli bir devletin iradesine karşı karar verme yetkisine sahiptir. Bu bağlamda, AB, demokratik standartların iyileştirilmesi için çok çaba sarfetmesi gerekmekte ve ulusalüstü ile ulusötesi düzeylerde meşruluk ve etkililik süreçlerine katkıda bulunmak durumundadır (Zürn & Checkel, 2005, s. 1073-1074).

Dünya’da toplam 195 bağımsız devletin 193’ünün BM üyesi olması 28 üye devletten oluşan ve 2018 yılında Büyük Britanya’nın Birlik’ten ayrılması ile 27 üye devlet sayısına sahip olacak AB’nin ajanslarının BM’in ajanslarından daha farklı ve stratejik bir öneme sahiptir.

Elbette, bu noktada AB ajanslarının BM’in ajanslarına oranla daha fazla güçlendirilmesi ve daha geniş alanlarda tesirinin ve gücünün artırılması Avrupalılaşıma stratejisi ile doğru orantılı olmakla beraber göç yönetiminde ilişkili ve etkileşim halinde olan AB ajanslarının daha barışçıl ve daha idealist bakış açısıyla çok-katmanlı düzeylerde örgütlenmesi, dayanışma ve sıkı işbirliği içerisinde olması “Avrupalılaştırmış Göç Yönetimi” yaklaşımının geliştirilmesine zemin hazırlayabilmektedir (Aliu vd., 2017).

AB ajansları, Avrupa’nın daha iyi iş ve yaşam koşullarına sahip olması ve bu doğrultuda teknik ve bilimsel çalışmalar çerçevesinde AB kurumlarına politika, strateji, planlar belirleme ve kararlar almalarında yardımcı olabilecek birimler olarak kurulmuşlardır.

Göç yönetimi çerçevesinde etkileşimlerde bulunabilecek AB ajansları şu şekilde listelenebilir: (1) Avrupa İş Sağlığı ve Güvenliği Ajansı (EU-OSHA); (2) Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı (Frontex); (3) Avrupa Özgürlük, Güvenlik ve Adalet Alanında Büyük-Ölçekli Bilgi Teknolojileri Sistemlerinin Operasyonel Yönetimi Ajansı (EU-LISA); (4) Avrupa Sığınma Destek Ofisi (EASO); (5) Avrupa Hastalık Önleme ve Kontrol Merkezi (ECDC); (6) Avrupa Yaşam ve Çalışma Koşullarını İyileştirme Vakfı (Eurofound); (7) Avrupa Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü (EIGE); (8) AB Yasa Uygulama Eğitim Ajansı (CEPOL); (9) Avrupa Polis Ofisi (Europol); (10) Avrupa Eğitim Vakfı (ETF); (11) AB Temel Haklar Ajansı (FRA); ve (12) AB Adli İşbirliği Birimi (Eurojust).

2.5.1. Avrupa İş Sağlığı ve Güvenliği Ajansı (EU-OSHA)

Avrupa İş Sağlığı ve Güvenliği Ajansı (EU-OSHA); işletmelerin, çalışanların ve hükümetlerin yararına Avrupa işyerlerini daha güvenli, daha sağlıklı ve daha üretken hale getirmek için çalışmaktadır. EU-OSHA, Avrupa’da çalışma koşullarını iyileştirmek için bir risk önleme kültürünü teşvik etmektedir. EU-OSHA’nın genel faaliyetleri şunlardır: (1) iki yıllık dönemler kapsamında sağlıklı işyerleri kampanyalarının Avrupa genelinde iş güvenliği ve sağlığı konularında farkındalık oluşturmak; (2) “Çevrimiçi Etkileşimli Risk Değerlendirmesi (*Online interactive Risk Assessment, OiRA*)” projesi bağlamında işyerindeki riskleri değerlendirmek ve yönetmek için KOBİ ölçekli işletmeler için çevrimiçi risk değerlendirme araçları sağlamak; (3) kapsamlı ESENER anketi ile Avrupa işyerlerinde güvenlik ve sağlık risklerinin nasıl yönetildiğinin bir genel değerlendirmesini sunmak; (4) iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili doğru ve güvenilir bilgilerin ortak bir çevrimiçi ansiklopedisi olan OSHwiki hizmeti sağlamak; (5) öngörülen projeler ile iş sağlığı ve güvenliği alanında yeni ortaya çıkan riskleri vurgulamak; (6) iş sağlığı ve güvenliği alanında belirli konular ile ilgili genel bir analiz yapmak ve öncelikleri belirlemek; ve (7) önemli iş yeri sağlığı ve güvenliği konularında kısa film serisi olan NAPO filmlerinin gösterilmesini sağlamaktır (EU-OSHA, 2019a). EU-OSHA’da yönetim mekanizması; stratejik amaçların ve geleceğe yönelik hedeflerin belirlenmesinde, şeffaflık, uyumluluk, etkililik, verimlilik ve hesap verebilirlik ilkeleri doğrultusunda işlevsel bir yapıya sahiptir. Bir AB ajansı olarak EU-OSHA, yönetim kurulu ve Brüksel (Belçika) ile Bilbao’da (İspanya) bulunan büroları aracılığıyla iyi yönetim ilkelerinin uygulanmasında temel rol oynamaktadır (EU-OSHA, 2019b).

EU-OSHA tarafından 2013 yılında yayınlanan “İşyerinde Farklı Kültürler: Liderlik ve Katılım Yoluyla Güvenliği ve Sağlığı Sağlama” başlıklı raporda AB işgücü piyasasında göçmen işçiler için fırsatları kısıtlayan faktörlere yer verilmiştir. AB Üye Devletleri ulusal raporlardan derlenen bu faktörleri şu şekilde listelemek mümkündür: (1) eğitim için daha az fırsat ve dil engelleri (Avusturya); (2) kamu sektörüne sınırlı erişim ve etnik önyargılar (Belçika); (3) dil ve yasal engeller (Güney Kıbrıs Rum Cumhuriyeti); (4) meslektaşlar tarafından ayrımcılığa uğrama (Çekya); (5) eğitim nitelikleri (Danimarka); (6) kamu sektörüne ve idari pozisyonlara sınırlı erişim

(Estonya); işverenler tarafından ayrımcılık ve tam işgücü piyasası entegrasyonuna yönelik bürokratik engeller (İspanya); (7) etnik önyargılar, eğitim nitelikleri ve dil engelleri (Finlandiya); (8) etnik önyargılarla ilgili eğitim nitelikleri ve ayrımcılık (Fransa); (9) etnik önyargılar (Hollanda); (10) dil engelleri (Litvanya); (11) etnik önyargılar (Lüksemburg); (12) dil engelleri ve etnik önyargılar (Malta); (13) eğitim için daha az fırsat ve işverenler tarafından yapılan ayrımcılık (İsveç); ve (14) eğitim nitelikleri (Slovenya) (EU-OSHA, 2013, s. 20).

2.5.2. Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı (Frontex)

Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı'nın (Frontex); işlevleri ve yetkileri 14 Eylül 2016 tarihli ve 1624 sayılı AB Yönetmeliği m.68'de tanımlanmış olan bir genel müdür tarafından yönetilmektedir. Frontex'in Operasyonel Yanıt Bölümü içerisinde Saha Dağıtım Birimi, Sahil Güvenlik ve Kanun Uygulama Birimi ve Avrupa Geridönüş Merkezi bulunmaktadır. Durumsal farkındalık ve İzleme Bölümü Frontex Durum Merkezi, Risk Analizi Birimi, Güvenlik Açığı Değerlendirme Birimi'ni içermektedir. Kapasite Geliştirme Birimi'nde Havuzlanmış Kaynaklar Birimi, Araştırma ve Yenilik Birimi ve Eğitim Birimi mevcuttur. Kurumsal Yönetişim Bölümü, İnsan Kaynakları ve Güvenlik Birimi, Hukuk ve Satın Alma Birimi, Bütçe, Mali ve Kurumsal Hizmetler Birimi ve Bilgi ile İletişim Teknolojileri Birimi'ni kapsamaktadır. Uluslararası ve Avrupa İşbirliği Birimi ise 2018 yılında Frontex içinde yeni bir Bölüm olarak geliştirilmiştir (Frontex, 2019a).

Frontex olarak kısaltılan “Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı'nın (*European Border and Coast Guard Agency*)” eskiden kullanılan ismi “AB Üye Devletler'inin Dış Sınırlarının Yönetimi için Operasyonel İşbirliği Ajansı (*European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the EU*)” olmuştur. Frontex'in kuruluşundan bu yana tüzel kişiliğinde herhangi bir değişim olmamıştır. Frontex'in merkezi Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Yönetmeliği m.56 ve m.57'de belirtilen hükümlere tâbi olarak Polonya'nın başkenti Varşova'dır (Frontex, 2019b).

Frontex, Avrupa sınır yönetimini AB Temel Haklar Şartı ve Entegre Sınır Yönetimi kavramı doğrultusunda teşvik etmekte, koordine etmekte ve geliştirmektedir.

Frontex, sınır-ötesi suç faaliyetlerindeki eğilimlerin yanı sıra göç yollarını tanımlamaya yardımcı olmak için AB'nin sınırları üzerinde veya dış sınırlarındaki durumlar ile ilgili verileri analiz etmektedir. Frontex, sınırlardaki durumu izlemekte ve sınır yetkililerinin Üye Devletler ile bilgi paylaşmalarına yardımcı olmaktadır. Buna ilaveten, ajans, her Üye Devlet'in göç baskısı da dâhil olmak üzere dış sınırlarında zorluklarla karşı karşıya olma kapasitelerini ve hazır olma derecelerini ölçmek için güvenlik açığı değerlendirmeleri yapmaktadır. Frontex, acil durumlar ve denizde insanların kurtarılması dâhil olmak üzere Üye Devletler'e dış sınırlarda yardımcı olmak için ortak operasyonlar ve hızlı sınır müdahaleleri koordine ve organize etmektedir. Ajans, en az 1500 sınır muhafızlarından oluşan bir personel kapasitesine ve hızlı müdahalelerde kullanılacak eğitimli personeller de dâhil olmak üzere Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik ekiplerine sahiptir. Frontex, AB Üye Devletler'e göçmenler ile ilgili tarama, bilgi alma, tanımlama ve parmak izi alma konularında destek sağlamaktadır. Frontex tarafından yetkilendirilen kişiler, EASO ve ulusal otoriteler ile işbirliği yaparak uluslararası korumaya ihtiyaç duyan veya başvuruda bulunmak isteyen kişilerin bilgi edinmesine ve bilinçlenmesine yardımcı olmaktadır. Ancak, Frontex'in hangi kişinin uluslararası korumaya hakkı olduğuna karar verme yetkisi bulunmamakta, bu yetkinin ancak ulusal otoritelere ait olduğunu belirtmekte fayda vardır. Frontex, kolluk kuvvetleri yetkilileri, AB ajansları ve deniz sınırlarındaki gümrükler arasındaki işbirliğini desteklemektedir. Ajans, çok amaçlı operasyonları uygulamak için Avrupa Balıkçılık Kontrol Ajansı (*European Fisheries Control Agency, EFCA*) ve Avrupa Deniz Güvenliği Ajansı (*European Maritime Safety Agency, EMSA*) ile yakın çalışmaktadır. Frontex, insan kaçakçılığı, insan ticareti ve terör vb. gibi sınır ötesi suçları önlemeye odaklanmaktadır. Frontex'in faaliyetleri arasında AB Üye Devletler, komşu ülkeler ve Europol ile bilgi paylaşımı ve işbirliği yapmanın stratejik önemi büyüktür. AB Adalet ve İçişleri Ajansları (Europol, Eurojust, EIGE, EASO, FRA, CEPOL, EU-LISA, EMCDDA) ile Frontex'in göç ve sınır yönetimi alanında yakın işbirliği bulunmaktadır. Bu ortaklıklar birçok yönden çok önemlidir. Bunlardan bazıları sıcak noktalarda operasyonel faaliyetler ve AB Politika Döngüsü bağlamında operasyonel eylemlerin koordinasyonu ve sınırla ilgili bilgi alışverişi, durumsal farkındalıkların oluşturulması ve risk analizidir (Frontex, 2018b, s. 1; Frontex, 2019c).

2.5.3. Avrupa Özgürlük, Güvenlik ve Adalet Alanında Büyük-Ölçekli Bilgi Teknolojileri Sistemlerinin Operasyonel Yönetimi Ajansı (EU-LISA)

Avrupa Özgürlük, Güvenlik ve Adalet Alanında Büyük-Ölçekli Bilgi Teknolojileri Sistemlerinin Operasyonel Yönetimi Ajansı (EU-LISA) sığınma, sınır yönetimi ve AB'nin göç politikalarının uygulanmasında büyük ölçekli bilgi ve teknolojilerde operasyonel yönetimi için uzun vadeli bir çözüm sağlamaktadır. Ajans, 2011 yılında kurulmuş ve 1 Aralık 2012 tarihinde faaliyetlerine başlamıştır. EU-LISA, sığınmacıların parmak izi kayıtlarını gerçekleştiren Avrupa Daktiloskopi Veri Tabanı (Eurodac), ikinci nesil Schengen Bilgi Sistemi (SIS II) ve Vize Bilgi Sistemi'ni (VIS) yönetmektedir. SIS veri tabanı, ulusal sınırlara uymayan suçların koordineli bir şekilde soruşturulmasından emin olmak için cezai konularda bilgi paylaşımına izin vermektedir. VIS sistemi, vize başvuru işlemlerinin ve dış ziyaretçilerin AB sınırından girişi ve seyahat prosedürlerinin adil, etkin ve güvenli bir şekilde işlenmesini sağlarken, Eurodac sistemi, AB normları ve değerleri altında korunmaya ihtiyacı olan kişilerin sığınma başvurularının izlenmesine olanak tanımaktadır. EU-LISA'nın genel merkezi Estonya'nın Tallinn şehrinde ve operasyon merkezi ise Fransa'nın Strasbourg şehrinde. Ayrıca, Brüksel ve Pongau şehirlerinde irtibat büroları genel merkez ile operasyon merkezi ile koordinasyon ve işbirliği içerisinde (EU-LISA, 2019a).

EU-LISA 2018-2022 Strateji Raporu'nda sınır yönetimi, iç güvenlik ve göç yönetişimi alanlarında fiziksel dünyadan sanal dünyaya hızlı bir geçişi kapsayan bir dönüşüm sürecinin yaşanacağı ifade edilmiştir. Buna ilaveten, Avrupa Güvenlik Ajandası, AB Ulusal Güvenlik Stratejisi ve Avrupa Göç Ajandası'nda belirtilen öncelikler, güvenlik, sınır ve göç yönetişiminin farklı boyutlarını kapsayan bir dizi pratik girişim ve eylemler EU-LISA'nın yıllık ve uzun vadeli faaliyetlerine yansımaktadır (EU-LISA, 2017, ss. 6-7).

AB ajansları, EU-LISA'nın önemli bir paydaş grubunu oluşturmaktadır. Tekrar vurgulamakta fayda vardır ki; EU-LISA, özellikle “adalet ve içişleri (justice & home affairs, JHA) ajansları” olarak bilinen, özgürlük, güvenlik ve adalet alanında faaliyet gösteren kuruluşlar ile sıkı bir işbirliği içerisinde. EU-LISA, 2013 yılında CEPOL ve 2014 yılında hem Frontex hem de EASO ile bir çalışma düzenlemesi imzalamıştır.

Bunun yanı sıra, Europol ve Eurojust, EU-LISA'nın yönetim yapılarına (Yönetim Kurulu ve Danışma Grupları) katılımlarından dolayı özel bir rol oynamaktadır. AB ajanslarına ek olarak, EU-LISA 2015 yılında Estonya Güvenlik Bilimleri Akademisi ile işbirliği anlaşması imzalanmıştır. Ajans, Tallinn'de bulunan NATO Müşterek Siber Savunma Mükemmeliyet Merkezi (CCDCOE) ile de işbirlikleri ve temasları mevcuttur. Ayrıca, EU-LISA, Uluslararası Göç Politikası Geliştirme Merkezi'ne (International Centre of Migration Policy Development, ICMPD) bilgi teknolojileri ile ilgili en iyi uygulamalar hakkında tavsiyelerde bulunmuş ve kurumun ortakları ile işbirliklerinde destek sağlamıştır (EU-LISA, 2019b).

EU-LISA'nın AB kurumları, AB Konseyi, Avrupa Komisyonu ve AP ile önemli işbirlikleri vardır. Ayrıca, Ajans, Avrupa Veri Koruma Denetmeni (*European Data Protection Supervisor*) ve Avrupa Hesap Mahkemesi / Sayıştay (*European Court of Auditors*) ile yakın bir şekilde çalışmaktadır. Ajans, AB Konseyi, Avrupa Komisyonu ve AP'nin ilgili çalışma gruplarına ve komitelerine aktif olarak katılmaktadır. EU-LISA doğrudan SIS II, VIS ve Eurodac ile ilgili konularda çalışan gruplarda yer almakla birlikte, aynı zamanda Schengen, polis işbirliği ve bilgi alışverişi ile uğraşan grupların çalışmalarını takip etmektedir. Avrupa Veri Koruma Denetmeni ile işbirliği, ajansın, özgürlük, güvenlik ve adalet alanındaki en büyük AB bilgi sistemlerinden üçünü yönetme görevlerinin niteliği nedeniyle özel bir öneme sahiptir. Aynı şekilde, Avrupa Hesap Mahkemesi / Sayıştay ile yakın çalışma ilişkileri, kamu hesap verebilirliğini ve sağlam mali yönetimi sağlamak amacıyla AB denetim ve kurallarına uyumu sağlamaya yardımcı olmaktadır (EU-LISA, 2019c).

2.5.4. Avrupa Sığınma Destek Ofisi'nin (EASO)

Avrupa Sığınma Destek Ofisi'nin (EASO) tarihsel geçmişi 15-16 Ekim 1999 tarihinde Finlandiya'nın Tampere şehrinde Avrupa Konseyi toplantısında "Ortak bir Avrupa Sığınma Sistemi'nin (*A Common European Asylum System, CEAS*)" kurulması kararının alınması ile başlamıştır. 2004 yılında AB Lahey (*Hague*) Programı'nda EASO'nun kurulması önerilmiştir. EASO, sığınma ile ilgili konularda Üye Devletler arasında pratik işbirliğinin sağlanmasında kritik bir rol oynamak üzere tasarlanmıştır. Avrupa Komisyonu, 18 Şubat 2009 tarihinde EASO'nun kurulmasını önermiş, 2010

yılının ilk çeyreğinde, AP ve Konsey, EASO'nun oluşturulması konusunda anlaşmıştır. Ancak, EASO, AB ajansı olarak resmen 1 Şubat 2011 tarihinde faaliyete geçmiştir. Ajansın genel merkezi Malta'nın Valletta şehrindeydir. EASO, 2017 yılında operasyonel ve eğitim faaliyetlerini özellikle İtalya ve Yunanistan'da genişletmiştir (EASO, 2019a).

AB'nin ortak bir sığınma sistemi oluşturmaya yönelik ciddi çalışmaları bulunmaktadır. EASO, bireysel sığınma konularının tüm AB Üye Devletler tarafından tutarlı bir şekilde ele alınmasına destek olmaktadır. EASO'nun farklı destek türleri bulunmaktadır. Bunlar; daimi destek, özel destek, acil destek, bilgi ve analiz desteği ve üçüncü ülke desteğidir. EASO'nun daimi destekleri; ortak eğitim, ortak sığınma eğitim materyali, ortak kalite ve ortak Menşe Ülkesi Bilgileri (*Country of Origin Information, COI*) aracılığıyla sığınma sürecinin ortak kalitesini desteklemek ve teşvik etmektir. EASO'nun özel destekleri; özel yardım, kapasite geliştirme, yer değiştirme, özel kalite kontrol araçları ve desteklerini kapsamaktadır. EASO'nun acil destekleri; sığınma ve kabul sistemlerini onarmak veya yeniden inşa etmek için geçici yardım ve destekler sağlayarak belirli baskılara maruz kalan Üye Devletler için dayanışma ve örgütlenme imkânı sunmaya yöneliktir. EASO'nun bilgi ve analiz desteği kapsamında AB düzeyinde trend analizleri ve değerlendirmeler dahil olmak üzere bilgi ve verilerin paylaşılması ve birleştirilmesi bağlamında destekler sağlanmaktadır. EASO'nun üçüncü ülke desteği; Ortak Avrupa Sığınma Sistemi'nin dış boyutunu destekleme, kapasite geliştirme ve bölgesel koruma programları dâhil olmak üzere, ortak çözümlere ulaşmak için üçüncü ülkelerle ortaklıkları desteklemek ve Üye Devletler'in yeniden yerleşim konusundaki eylemlerini koordine etmek gibi destekleri içermektedir. EASO'nun yetkileri, sorumlulukları ve görevlerini şu şekilde listelemek mümkündür: (1) Üye Devletler'in sığınma sistemlerinin genel veya özel ihtiyaçları için destek ve yardım sağlamak; (2) Üye Devletler arasında operasyonel işbirliğini koordine ve teşvik etmek; (3) sığınma konusunda bağımsız bir uzmanlık merkezi olarak hareket etmek; (4) AB düzeyinde sığınma verilerinin analiz ve değerlendirmelerini düzenlemek; (5) Üye Devletler arasında ortak eylemlerin kolaylaştırılması, teşvik edilmesi ve sığınma alanında tutarlılığın sağlanması; (6) Üye Devletler'in operasyonel faaliyetleri ve taahhütleri ile angaje olmak; (7) Üye Devletler'in sorumluluklarına ve sığınma ile ilgili kararlarına saygı duymak; (8) Avrupa Komisyonu, AP, AB Konseyi, diğer AB kurumları, organları ve ajansları ile işbirliği yapmak; (9) uluslararası kuruluşlar ve

STK'lar ile işbirliği yapmak ve görevlerini AB hukuku, AB politikaları ve AB kurumsal çerçevesi ölçüsünde hizmet odaklı, tarafsız ve şeffaf bir şekilde yerine getirmektir (EASO, 2018, s. 7; EASO, 2019b). EASO'nun koordinasyon ve işbirliği bağlamında EU-LISA, UNHCR, Frontex ve FRA ile ortak çalışma düzenlemelerine sahiptir. Ayrıca, EU-LISA ve Frontex ile yıllık ortaklaşa işbirliği planı hazırlamaktadır (EASO, 2019c).

EASO'nun yayınlamış olduğu 2019 İş Programı Raporu'nda Ortak Avrupa Sığınma Sistemi reformu yoluyla EASO'nun yetkileri, sorumlulukları ve kaynaklarının artırılması ve AB Sığınma Ajansı'na (*EU Agency for Asylum, EUAA*) dönüştürülmesi ve bu ajansa yeni yetkilerin verilmesine yönelik dönüşümsel bir sürecin yaşandığı belirtilmiştir (EASO, 2018, s. 5). EASO'nun bütçesi ve toplam personel sayısının artması öngörülmekte, 2020 yılına kadar ajansın bütçesinin 114 milyon EUR üzerinde olması ve personel sayısının 500'e çıkarılması planlanmaktadır (EASO, 2018, s. 10).

2.5.5. Avrupa Hastalık Önleme ve Kontrol Merkezi (ECDC)

Avrupa Hastalık Önleme ve Kontrol Merkezi (ECDC) 2005 yılında kurulmuştur. Bulaşıcı hastalıklara karşı Avrupa'nın savunulmasını güçlendirmek amacıyla oluşturulmuş bir AB ajansıdır.

ECDC'nin merkezi İsveç'in Solna şehrinde bulunmaktadır. ECDC üç önemli stratejik alanda destekler sunmaktadır: (1) etkili ve verimli karar vermede destek sunmakta; (2) halk sağlığı sistemlerinin güçlendirilmesine yardımcı olmakta ve (3) halk sağlığı tehditlerine karşı yapılan çalışmalara katkı sunmaktadır. ECDC'nin temel işlevleri geniş bir faaliyet yelpazesini kapsamaktadır. Bunlar; gözetim (*surveillance*), salgın zekâ (*epidemic intelligence*), müdahale, bilimsel tavsiyeler, mikrobiyoloji, hazırlıklı olma, halk sağlığı eğitimi, uluslararası ilişkiler, sağlık iletişimi vb. (ECDC, 2019).

ECDC, "Göçmen Sağlığı: AB'deki Göç ve Bulaşıcı Hastalıklara İlişkin ECDC Raporu'nun Arka Plan Notu" başlıklı raporda göç, sağlık ve bulaşıcı hastalıklar bağlamında aşı ile önlenabilir hastalıklar, halk sağlığı araştırması ve müdahalesi için çıkarımlar, bulaşıcı hastalıkların gözetimi ve izlenmesi, önleme ve kontrol programları ve sağlık hizmetleri gibi konular irdelenmiştir (ECDC, 2009).

2.5.6. Avrupa Yaşam ve Çalışma Koşullarını İyileştirme Vakfı (Eurofound)

Avrupa Yaşam ve Çalışma Koşullarını İyileştirme Vakfı (Eurofound) Avrupa’da sosyal, istihdam ve çalışma ile ilgili daha iyi politikaların geliştirilmesine yardımcı olmak için bilgi sağlayan ve üçlü bir mekanizmaya sahip olan bir AB ajansıdır. Eurofound, 1975 yılında Avrupa’da daha iyi yaşam ve çalışma koşullarının planlanmasına ve tasarlanmasına katkıda bulunmak misyonu ile kurulmuştur. Eurofound’un rolü, karşılaştırmalı bilgi, araştırma ve analiz temelinde AB sosyal politikası alanındaki kilit aktörler için çalışma koşulları, sürdürülebilir çalışma, endüstriyel ilişkiler, işgücü piyasası değişikliği ve kalitesi, yaşam ve kamu hizmetleri ile ilgili bilgi, tavsiye ve uzman görüşü desteği sağlamaktır. Eurofound ofisleri, İrlanda’nın Dublin şehrinde 17. Yüzyıl *Loughlinstown Evi* çevresinde bulunmaktadır. Eurofound, araştırmalarının AB düzeyindeki görünürlüğünü ve etkisini güçlendirmek ve politika oluşturmadaki gelişmeleri izlemek için işbirliği kapasitesi bulunan Brüksel İrtibat Bürosu’nda da faaliyetlerini yürütmektedir. Eurofound, AB kurumlarının, Üye Devletler’in hükümetlerinin, işverenlerin, sendikaların ve sivil toplum kuruluşlarının politika oluşturma faaliyetlerini desteklemeyi amaçlamaktadır (Eurofound, 2019a).

AB kurumları, hükümetleri ve sosyal ortakları Eurofound’un hizmetleri için en yüksek öncelikli hedef grupları arasındadır. Eurofound’un iletişim stratejisinin önemli bir zinciri, bu paydaşlara belirli rollerin yerine getirilmesinde yardımcı olacak bilgi ve hizmetleri sağlamaya odaklanmaktadır. Bu etkili işbirliği, mevcut Eurofound verilerine dayandırılarak oluşturulan raporlar aracılığı ile gerçekleşmektedir. Eurofound’un kurumlar ile ilişkisi, resmi ve gayri resmi bağlantılar yoluyla kurulan dinamik bir ilişkidir. Eurofound, AB’nin özerk bir kuruluşudur ve AB organları ile sıkı işbirliği yapmaktadır. Aynı zamanda, AB Ajansları Ağı’nın (*EU Agencies Network*) bir üyesidir. Eurofound, 5 AB ajansı ile işbirliği anlaşması imzalamıştır. Bu ajanslar; Avrupa Mesleki Eğitimi Geliştirme Merkezi (*European Centre for the Development of Vocational Training, Cedefop*), Avrupa Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü (*European Institute for Gender Equality, EIGE*), Avrupa İş Sağlığı ve Güvenliği Ajansı (*EU-OSHA*), Avrupa Eğitim Vakfı (*European Training Foundation, ETF*) ve Temel Haklar Ajansı (*Fundamental Rights Agency, FRA*) şeklinde sıralanmaktadır. Bu işbirliği anlaşmaları yıllık eylem planları ile uygulanmakta ve veri kaynaklarının değişimi, araştırma,

etkinlik ve operasyon sistemleri alanlarında ortak girişimler için temel oluşturmaktadır. Avrupa Komisyonu, çalışma programlarını uygulamaya geçirme konusunda önemli bir rol oynadığı “Eurofound Yönetim Kurulu Üyeliği” ile Eurofound yönetim mekanizmasına dâhil olmuştur. Eurofound, AB Konseyi ile birlikte Başkanlık programları aracılığıyla çalışmakta ve başkanlık etkinliklerinde uzman, konuşmacı vb. gibi destekler sağlamaktadır. Ayrıca, Ajans, Avrupa Parlamentosu, Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi ile ortak etkinlikler düzenlemektedir. Kurumsal olarak toplamda AB Üye Devletler’inin 28 hükümeti Eurofound ile doğrudan bağlantısı bulunmaktadır. Her Üye Devlet’in genellikle istihdam veya sosyal işler ile ilgili bir Bakanlık yetkilisi Eurofound içerisinde temsilci olarak yer almaktadır. Üye Devletler’in hükümetleri Eurofound’un işleyişi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Yaşam ve çalışma koşullarının nasıl iyileştirilebileceği konusunda Eurofound, sendikalar ve işverenler gibi sosyal ortaklar ile yakın işbirliği ve etkileşim halindedir. Dolayısıyla, Eurofound, “Avrupa Sendikalar Konfederasyonu (*European Trade Union Confederation, ETUC*)” ve “BusinessEurope” ile endüstriyel ilişkiler sistemlerinin ve kültürünün çeşitliliğini güçlendirme konusunda dayanışma içerisinde. Buna ilaveten, Eurofound, Uluslararası Çalışma Örgütü (*International Labour Organisation, ILO*) ve Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (*Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD*) gibi uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapmaktadır. Bu işbirliği, hazırlanan raporlara katkı sunmak veya ortak etkinliklerin düzenlenmesi şeklinde olabilmektedir. Eurofound, sivil toplum ve akademik camia ile de angaje olarak ortak çalışmalar gerçekleştirebilmektedir. Eurofound’un çalışma programlarının oluşturulması hakkında düzenli olarak sivil toplum ile belirli konularda istişare edilmekte ve programların sonuçları ile ilgili sistematik olarak gerekli bilgilendirmeler yapılmaktadır. Mesela, Sosyal Platform Ağı (*Social Platform Network*), Eurofound’un sivil toplum ile olan ilişkisi için önemli bir kanaldır. Akademik camia ve araştırma grupları Eurofound’un ürettiği bilgi ve kaynakların önemli kullanıcılarıdır. Akademisyenler ve araştırmacılar Eurofound için saha araştırması yapmak üzere sıklıkla açık ihale usulü ile seçilmektedir (Eurofound, 2019b).

Eurofound tarafından üretilen ve stratejik öneme sahip 3 rapor şu şekilde sıralanabilir: (1) Avrupa’da 2030’da İstihdamın Ücret ve Görev Profilleri (Eurofound, 2018a); (2) Avrupa’da Endüstriyel İlişkilerin Çeşitlerinin Ölçülmesi: Nicel Bir Analiz

(Eurofound, 2018b); ve (3) Programlama Dökümanı 2017-2020: Çalışma Programı 2019 (Eurofound, 2018c).

2.5.7. Avrupa Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü (EIGE)

Avrupa Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü (EIGE) AB'nin özerk bir organıdır. EIGE, AB politikalarında ortaya çıkan ulusal politikalarda yaygınlaşan toplumsal cinsiyet ve buna bağlı olarak izlenen ulusal politikalar ve ayrımcılığa karşı mücadele dâhil olmak üzere toplumsal cinsiyet eşitliğinin desteklenmesine katkıda bulunmak ve AB yurttaşlarının cinsiyet eşitliği konusunda farkındalığın arttırılmasına yönelik çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Kadınlar ve erkekler arasındaki eşitlik, AB'nin temel bir değeridir. Bu nedenle, EIGE'nin vizyonu “kadınlar ve erkekler arasında eşitliği tüm Avrupalı yurttaşlar ve ötesinde gerçeğe dönüştürmektir. Bu bağlamda, özerk bir kurum olarak EIGE, AB politikaları ve girişimleri çerçevesinde faaliyet göstermektedir. EIGE, misyonunda da belirtilmiş olduğu üzere toplumsal cinsiyet eşitliği konularında Avrupa bilgi merkezi olma yönünde çalışmalar gerçekleştirmektedir. EIGE'nin 2016-2018 arasındaki programlama dönemi için belirlediği 3 strateji şu şekildedir: (1) Politika yapıcılar ve cinsiyet eşitliği sağlamaya çalışan diğer kilit paydaşlar tarafından daha iyi bilgilendirilmiş ve veriye dayalı karar vermeyi desteklemek için yüksek kaliteli araştırma ve veri sağlamak; (2) Kilit paydaşların hedeflenen ihtiyaçlarını karşılayan yenilikçi iletişimi sağlamak için EIGE tarafından üretilen tüm bilgileri yönetmek; ve (3) EIGE personelinin ihtiyaçlarını destekleyen en yüksek idari ve finansal standartları karşılamaktır (EIGE, 2019a).

EIGE dış değerlendirme analiz raporları, kurumun cinsiyet eşitliğinin desteklenmesi üzerindeki etkisini ölçmek ve sinerji etkilerinin bir analizini içermektedir. Dış değerlendirme aynı zamanda kurumun görevini yerine getirirken yönetim yapısının uygunluğunu da incelemektedir. Analizler yapılırken hem AB düzeyindeki hem de ulusal düzeydeki paydaşların görüşleri dikkate alınmaktadır (EIGE, 2019b).

EIGE, Batı Balkanlar ve Türkiye ile cinsiyet eşitliği alanında ortak projeler yürütmektedir. EIGE'nin odaklandığı nokta, toplumsal politikalarda, mevzuatta ve uygulamada toplumsal cinsiyet eşitliğinin izlenmesini geliştirmektir. EIGE, bu iki

bölgede ulusal cinsiyet eşitliği endekslerinin gelişmesine yardımcı olmaktadır. Ayrıca, AB üyeliği yolunda AB adayları ve potansiyel adaylarının politika perspektifine toplumsal cinsiyet eşitliği hususunun dâhil edilmesine ve buna yönelik politikaların geliştirilmesine katkı sağlamaktadır (EIGE, 2018a).

2019-2021 döneminde EIGE, dijitalleşme ve eğitim alanındaki çalışmalarının odağını yansıtan yeni paydaşlar ile bağlantılar ve işbirliği kurmasını planlamaktadır. Avrupa Konseyi ile birlikte çalışan EIGE, AB'nin cinsiyet eşitliği politikalarının önceliklerini ele alarak işbirliğini genişletmeye yönelik çalışmalar gerçekleştirecektir (EIGE, 2018b).

2.5.8. Avrupa Birliği Yasa Uygulama Eğitim Ajansı (CEPOL)

Avrupa Birliği Yasa Uygulama Eğitim Ajansı (CEPOL) kolluk görevlileri için eğitimi geliştirmek, uygulamak ve koordine etmek için çalışan bir AB ajansıdır. 1 Temmuz 2016 tarihinden bu yana, CEPOL'ün yeni resmi adı “AB Yasa Uygulama Eğitim Ajansı” olmuştur. CEPOL'ün merkez ofisi Macaristan'ın Budapeşte şehrinde bulunmaktadır. CEPOL, AB Üye Devletleri'nin kolluk görevlileri arasında ve bir dereceye kadar üçüncü ülkelerden güvenlik alanındaki AB önceliklerinden kaynaklanan konularda işbirliği ve bilgi paylaşımını kolaylaştırmak, organize suçlarla mücadele kapsamında AB politikalarının uygulama boyutunda katkı sağlamak ve daha güvenli bir Avrupa'nın oluşmasına yardımcı olmaktadır. CEPOL, AB Üye Devletleri'ndeki kolluk görevlileri için bir eğitim enstitüsü ağını bir araya getirmekte ve güvenlik öncelikleri, kolluk kuvvetleri işbirliği ve bilgi alışverişi konusunda ön cephe eğitimi sağlamada destek verilmektedir. CEPOL, en ciddi güvenlik tehditlerinin ortak bir şekilde ele alınmasını sağlamak için AB organları, uluslararası kuruluşlar ve üçüncü ülkelerle birlikte çalışmaktadır. CEPOL, bir Yönetim Kurulu'na karşı sorumlu olan bir Genel Müdür tarafından yönetilmektedir. Yönetim Kurulu, AB Üye Devletleri ve AB Komisyonu'ndan temsilcilerden oluşmaktadır. Yönetim Kurulu Başkanı, AB Konseyi'nin 18 aylık programını ortak olarak hazırlayan üç Üye Devlet'ten birinin temsilcisidir. Yönetim kurulu yılda en az iki kez toplanmaktadır. Buna ilaveten, CEPOL, her Üye Devlet'te kurumun faaliyetlerine katılmak isteyen kolluk kuvvetlerine bilgi ve yardım sağlamak için “Ulusal Birimler” tahsis etmiştir. Bu birimler, CEPOL'ün

operasyonlarını desteklemektedir. Ajansın yıllık çalışma programı, bu paydaş ağından ve diğer paydaşlardan gelen girdilerle oluşturulmaktadır. Bu şekilde, AB iç güvenlik stratejisinin öncelikli alanlarında Üye Devletler'in ihtiyaçlarını karşılamak üzere tasarlanmış ve odaklanmış faaliyetler gerçekleştirilebilmektedir. Ayrıca, CEPOL, AB güvenlik önceliklerini ele almak için eğitim ihtiyaçlarını değerlendirmektedir. CEPOL, bilgi, araştırma ve teknolojiadaki gelişmeleri birleştirerek ve güçlendirilmiş işbirliğiyle sinerjiler oluşturarak yenilikçi ve ileri eğitim faaliyetleri sunmak için sürekli çaba göstermektedir. CEPOL'ün mevcut portföyü çevrimiçi öğrenmeyi (Web seminerleri, çevrimiçi modüller, çevrimiçi kurslar vb.), değişim programlarını, ortak müfredatları, araştırma ve bilimi kapsamaktadır (CEPOL, 2019a).

CEPOL'ün temel değerleri arasında insan hakları ve temel özgürlükler, dayanışma ve işbirliği, kalite, inovasyon ve güvenilirlik bulunmaktadır. CEPOL'ün temel yeterlilikleri şunlardır: (1) Avrupa'da kolluk kuvvetlerini bir araya getirme; (2) Kolluk kuvvetlerine eğitim yoluyla kişisel ve profesyonel olarak büyüme fırsatları sunma; (3) Avrupa'da güvenlik sorunlarının çözülmesinde katkıda bulunma; (4) Eğitim enstitüleri ve profesyonellerden oluşan ağlar oluşturmaktır (CEPOL, 2019b).

CEPOL, 2019-2021 döneminde güvenlik ve göç gündemlerinden kaynaklanan tüm temel öncelik alanlarını desteklemeye devam etmesi planlanmıştır. CEPOL, özellikle göçmen kaçakçılığı, terör ve uluslararası organize suçlarla mücadele kapsamında kolluk kuvvetlerinin bütünüyle uluslararası ortamda etkin işbirliği ve koordinasyonun gerçekleştirilebilmesine katkı sağlamaktadır (CEPOL, 2018, s. 17).

2.5.9. Avrupa Polis Ofisi (Europol)

Avrupa Polis Ofisi (Europol) AB'nin kolluk kuvvetleri ajansıdır. Ana hedefi, tüm AB yurttaşlarının yararına olacak şekilde daha güvenli bir Avrupa sağlamaktır. Merkezi Hollanda'nın Lahey şehrinde olan Europol, 28 AB Üye Devleti'ne terör, siber suç, organize suç, insan ticareti, göçmen kaçakçılığına karşı mücadele konularında destek vermektedir. Europol, AB üyesi olmayan birçok ülke ile ortaklıklar yapmakta ve uluslararası kuruluşlar (misal; Interpol) ile sıkı işbirlikleri gerçekleştirmektedir. Büyük çaplı kriminal ve terörist ağlar, AB'nin iç güvenliği için ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Europol'ün belirlemiş olduğu en büyük güvenlik tehditleri şunlardır: (1) terörizm; (2)

uluslararası uyuşturucu kaçakçılığı ve kara para aklama; (3) organize suçlar ve sahtekârlık; (4) Euro para sahteciliği ve kalpazanlık; ve (5) insan ticaretidir. Europol içerisinde kolluk kuvvetleri operasyonları için destek merkezi, cezai faaliyetler hakkında bilgi merkezi ve kolluk uzmanlığı merkezi bulunmaktadır. Kurum içerisinde çalışan 1000'den fazla personel, 220 Europol İrtibat Görevlisi ve yaklaşık 100 suç analisti vardır. Europol her yıl 40.000'den fazla uluslararası araştırmayı desteklemektedir. Europol'de analizler genel faaliyetlerin çekirdeğini oluşturmaktadır. Europol suç analistleri Avrupa'nın en iyi eğitilmiş ve donanımlı kalifiye personelleri arasındadır. Europol, ortakları ve paydaş grubuyla ele aldıkları suçlarla ilgili daha derinlemesine bilgi vermek için AB'de kapsamlı ve ileriye dönük suç ve terör analizlerini kapsayan sistematik değerlendirmeler yapmaktadır. Bu kapsamda; Avrupa'nın kolluk kuvvetlerini ve karar alıcılarını ciddi ve organize suçlardaki gelişmeler ve ortaya koydukları tehditler konusunda “AB Ciddi ve Organize Suç Tehdit Değerlendirmesi (*EU Serious and Organised Crime Threat Assessment, SOCTA*)”, AB'de terör durumunu ayrıntılı olarak gösteren “AB Terör Durum ve Trend Raporu (*EU Terrorism Situation and Trend Report, TE-SAT*)”, kilit bulgular, ortaya çıkan tehditler ve siber suçlardaki gelişmeleri bildiren “Internet Organize Suç Tehdit Değerlendirmesi (*Internet Organised Crime Threat Assessment, iOCTA*)” ve suçlarla mücadelede kaydedilen ilerlemelerin ayrıntılarını içeren “Europol Review” isimli yıllık bir yayın üretmektedir. Europol, Avrupa'da ve partner ülkelerde kanun uygulayıcı ortaklarla mükemmel işbirliği düzenlemelerine sahiptir. Ayrıca, sağlam ve şeffaf olan hesap verebilirlik düzenlemelerine de değer vermektedir. Europol, AB düzeyinde Adalet ve İçişleri Bakanları Konseyi'ne karşı sorumludur. Konsey, Europol'ün ana kontrol ve rehberliğinden sorumludur. Ayrıca, Konsey, Genel Müdür ve Genel Müdür Yardımcılarını atamakta ve AP ile birlikte Europol'ün bütçesini onaylamaktadır. AP ile birlikte Konsey, Europol'ün çalışmaları ile ilgili düzenlemeleri kabul etmektedir. Konsey, her yıl AP'ye Europol'ün çalışmaları hakkında özel bir rapor iletmektedir. 1 Ocak 2010 tarihinde Europol tam anlamda bir AB ajansı olmuştur. 1 Mayıs 2017 tarihinde ise Europol resmen “AB Yasa Uygulama İşbirliği Ajansı (*EU Agency for Law Enforcement Cooperation*)” olmuştur. 11 Mayıs 2016 tarihli yeni düzenlemeye göre AP, Europol'ün terörizm, siber suç ve diğer ciddi ve organize suç biçimleriyle mücadele çabalarını arttırma yetkisi kazanması için mevcut yetkilerini güncellemiştir. Yeni

düzenleme, Europol'ün AB'deki kanun uygulayıcı makamlar arasında işbirliğini desteklemedeki rolünü güçlendirmektedir (Europol, 2019a).

Diğer AB ajansları gibi Europol de bir kontrol ve denge sistemine göre çalışmaktadır. Europol, demokratik olarak kontroller ve yönetim denetimi sistemi temelinde yönetilmektedir. AB Adalet ve İçişleri Bakanları, AB parlamenterleri, diğer AB organları tüm AB Üye Devletleri'nin uygun gördüğü bir Yönetim Kurulu ve onun Müdürlüğü, Europol'ü yönetme ve hesap verebilirlik sorumluluğunu sağlamada, önemli rol oynamaktadır. Bir başka deyişle, Europol, tüm AB Üye Devletleri'nin ilgili Bakanlıklarını içeren Adalet ve İçişleri Bakanları Konseyi'ne karşı sorumludur. AP, Europol'ü denetlemede önemli bir rol oynamaktadır. Ajansın yıllık bütçesini kabul etmenin yanı sıra, AP, bu bütçenin uyguladığı dönemin sonunu belirterek, belirli bir bütçeyi yönetme konusundaki sorumluluğunu Avrupa Komisyonu ile paylaşmaktadır (Europol, 2019b).

Europol'de “Avrupa Göçmen Kaçakçılığı Merkezi (*European Migrant Smuggling Centre*)” göçmen kaçakçılığına dahil olan organize suç ağları ile mücadele konusunda Üye Devletler'in proaktif bir vizyon ile desteklenmesinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Bir bilgi merkezi olarak görev yapan bu merkez, “AB Bölgesel Görev Güçleri'ni (*EU Regional Task Forces*)” ve diğer AB ajanslarının ortak çalışmalarını desteklemektedir (Europol, 2017, s. 20).

2.5.10. Avrupa Eğitim Vakfı (ETF)

Avrupa Eğitim Vakfı (ETF) 1990 yılında kurulan ve AB'nin ademi-merkeziyetçi bir görünüm kazanmış uzman bir ajansıdır. ETF, AB dış ilişkileri ve politikaları bağlamında, AB'nin partner ülkelerinde işgücü piyasasının, eğitim ve öğretim sistemlerinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır. AB'nin genişleme ve komşuluk politikaları kapsamında olan ülkeler ve Orta Asya'daki stratejik ortaklar ile birlikte eğitim, öğretim ve işgücü piyasası sistemlerinde reformların yapılmasına yardımcı olmaktadır. Ajansın çalışmaları, yaşam boyu öğrenmenin refah, sürdürülebilir büyüme ve sosyal içermeye hayati bir katkı sağladığı inancına dayanmaktadır (ETF, 2019a).

ETF'nin misyonu, AB dış ilişkiler ve politikaları çerçevesinde geçiş ülkeleri ve gelişmekte olan ülkelerin eğitim, öğretim ve işgücü piyasası sistemleri reformu yoluyla insan sermayelerinin potansiyelinden yararlanmalarına yardımcı olmaktır. Ajans, mesleki eğitim ve öğretim sistemlerini geliştirmek için AB sınırındaki 29 ülkeyi desteklemektedir. Bunu yaparak, sosyal uyumu iyileştirmelerine ve daha sürdürülebilir bir ekonomik büyüme elde etmelerine katkı sağlamaktadır. ETF, politikada süreklilik için çerçeveler oluşturmak ve kanıta dayalı politika ve uygulama tasarımı teşvik etmek için çok sayıda ülke ile işbirliği yapmaktadır. Ajansın bağımsız, yüksek kaliteli çalışma ve olumlu angajman konusundaki itibarından dolayı değişen politika öncelikleriyle hükümetlerin sıkça danıştığı ve işbirliği yaptığı stratejik bir paydaştır. ETF'nin ortak ülkeler ile olan bir dizi faaliyetleri şunlardır: (1) Beceri ve istihdam ihtiyaç analizi; (2) Paydaş katılımını içeren sistem yönetişi; (3) Sosyal diyalog ve özel sektör katılımı; (4) Yeterlilik sistemleri ve kalite güvencesi; (5) İş temelli öğrenme; (6) Öğretmen eğitimi; (7) Girişimci öğrenme, öz nitelikler ve kariyer rehberliğidir. ETF, bir ülkenin analizine başlamadan önce, AB insan sermayesi politikalarının, sosyal değerlerin ve dış önceliklerin detaylı bir araştırmasını yapmakta ve insan sermayesi alanındaki ülke ihtiyaçları ve kalkınma ile eşleştirmektedir. Ajans, AB kurumları, iş dünyası, sosyal ortaklar ve AB düzeyindeki diğer sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapmaktadır. ETF, Avrupa Komisyonu ve Avrupa Dış Eylem Hizmeti (European External Action Service) programlarını desteklemektedir. Ajans, AB Üye Devletler'inden gelen analiz ve iyi uygulamaların AB dışında paylaşılmasını sağlamak ve partner ülkelerdeki reformları desteklemede Eurofound ve Cedefop ile işbirliği yapmaktadır. Ajans, çeşitli uluslararası paydaşlarla ve ilgili uluslararası kuruluşlar ile de işbirliği yapmaktadır. Ajans, 2008 yılında yeniden yapılanma süreci geçirmiş ve AB'de insan sermayesi gelişimine katkı sağlamadaki rolü yeniden tasarlanmıştır (ETF, 2019b).

ETF'nin yönetim mekanizması, partner ve paydaş ağında Avrupa Komisyonu, Avrupa Dış Eylem Hizmeti, Avrupa Konseyi ve AP gibi paydaşlarla işbirliğinin yanı sıra, Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi (European Economic & Social Committee, EESC), AB Bölgeler Komitesi (EU Committee of the Regions), Avrupa Veri Koruma Denetmeni (European Data Protection Supervisor, EDPS) ve diğer AB ajansları ile de etkileşim halindedir. Eğitim, öğretim, istihdam vb. gibi alanlar ile ilgili alanlarda EU-OSHA, EAS, EACEA vb. gibi kurumlar ile de işbirliği kapsamında ortak faaliyetler

gerçekleştirilmektedir. Ajansın kurumsal ortaklıklarını güçlendirmek ve geliştirmek için Dünya Bankası, OECD, ILO, UNESCO, UNDP, UNICEF, UNIDO, Asya Kalkınma Bankası, Afrika Kalkınma Bankası vb gibi uluslararası kuruluşlar ile bilgi paylaşımı ve uzman personel değişimi bağlamında ortak çalışma ilişkileri geliştirilmektedir. İnsan sermayesinin gelişimi alanında işbirliğine olan karşılıklı ilgiye dayanan ETF, Güneydoğu Avrupa Bölgesel İşbirliği Konseyi, Akdeniz Sekreteryası Birliği, Marsilya Akdeniz Entegrasyonu Merkezi ve insan sermayesi gelişimi alanında çalışan sivil toplum örgütleri ile bağlantılar kurmaktadır. Buna ilaveten, Anna Lindh Vakfı, Avrupa Gençlik Forumu, Avrupa Kamu Yönetimi Grubu, Avrupa Mesleki Eğitim Enstitüsü Derneği, Avrupa Mesleki Eğitim Birliği gibi kurumlar, platformlar ve ağlar ETF projelerinde ve bölgesel veya kurumsal düzeydeki faaliyetlerinde uzmanlıklarını veya deneyimlerini paylaşmaktadır. Dolayısıyla, ETF, AB Üye Devletleri ile partner ülkeler arasında insan sermayesi geliştirme konularında ağ oluşturma, deneyim ve iyi uygulamaların paylaşımını teşvik etmektedir (ETF, 2019c).

2.5.11. Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı (FRA)

Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı (FRA) AB'nin temel haklar uzmanlık merkezi olarak 2007 yılında Avusturya'nın Viyana şehrinde kurulmuştur. AB'nin ademi-merkeziyetçi yapıya sahip bir ajansıdır. FRA, AB kurumlarına ve Üye Devletlere çeşitli konularda uzman tavsiyesi vermek üzere kurulmuştur. Ajans, AB'de yaşayan insanların temel haklarının korunmasını sağlamaya yardımcı olmaktadır. Temel haklar, bir kişiye onurlu davranılmasını sağlamak için asgari standartları belirlemektedir. FRA, AB genelinde temel haklar kültürü oluşturmaya çalışmaktadır. Bu kapsamda, (1) uygun ve zamanında veri ve bilgi toplamak; (2) politik aktörler ve karar alıcılar ile görüş ve tavsiyelerin paylaşılması; (3) haklar bilincini arttırmak ve ileri iletişim teknolojileri yoluyla temel hakları teşvik etmek; ve (4) Avrupa'nın temel haklar uzmanlık merkezi FRA'nın yerelden uluslararası düzeye geniş bir yelpazedeki farklı paydaşlarla etkileşimde bulunma gibi temel haklar ile ilgili kapsamlı çalışmaları bulunmaktadır (FRA, 2019a).

AB, FRA'yı AB kurumları ve Üye Devletler ile temel haklar konusunda bağımsız, veriye dayalı yardım ve uzmanlık sağlamak ve bu alanlar ile ilişkili spesifik konularda

da diğer AB ajansları ile işbirliği yapmak için kurmuştur. Ajans, AB bütçesinden finanse edilen bağımsız bir AB organıdır. FRA'nın toplam bütçesi yaklaşık 21.1 milyon EUR olarak belirlenmiştir. FRA geniş ölçekli anketler gerçekleştirmektedir. Bu anketler, AB çapında göçmenlerin ve etnik azınlıkların ayrımcılık ve maduriyet deneyimlerine ilişkindir ve "EU-MIDIS II" olarak adlandırılmaktadır. Anket uygulaması 25.500 göçmen ve etnik azınlık gruplarından oluşan insanları kapsamaktadır. Ayrıca, tüm AB Üye Devletler'inde 42.000 kadına uygulanan ve kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ile ilgili de bir anket tasarlamıştır. Romanlar arasında yaşam koşullarını ve ayrımcılık durumunu gösteren ve 85.000 kişiyi içeren bir anket uygulaması da gerçekleştirilmiştir. Buna ilaveten, FRA, antisemitizm ile ilgili tarihte en kapsamlı anket araştırması olan ve 16.000 Yahudi'nin katılımını kapsayan bir anket uygulaması da yapmıştır. FRA, AB'de karşılaştırmalı yasal veya sosyal araştırma ile ilgili mağdur destek hizmetleri kapsamında mağdurların uygulamadaki haklarına genel bakış ve değerlendirmeler yapmaktadır. Bu bağlamda, AB'de nefret suçu, veri koruma önlemleri ve bilgi alışverişi çalışmaları, ağır işçi sömürsü, adalete erişim, çocuklar ve adalet, düzensiz göçmenlerin temel hakları ve engelli insanların temel hakları ile ilgili çalışmalar gerçekleştirmektedir. FRA, AB mevzuatını ve içtihat hukukunu yayınladığı el kitapları ile erişilebilir biçimde sunmaktadır. Bu kapsamda, adalete erişim, sığınma, sınırlar ve göç, çocuk hakları, veri koruması ve ayrımcılık konuları ile ilgili çeşitli çalışmalar yayınlanmıştır. FRA, temel haklar ile ilgili yıllık konferanslar düzenlenmektedir. Bu konferanslar, AB ile ilgili ulusal ve yerel kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları ve ilgili diğer paydaşları belirli konuları tartışmak üzere bir araya getirmektedir. 2010 yılında çocuk hakları, 2011 yılında düzensiz göçmenlerin temel hakları, 2012 yılında kemer sıkma zamanlarında adalete erişim, 2013 yılında nefret suçu ve 2014 yılında AB'ye göç ve temel haklar başlıklı temalar kapsamında uluslararası konferanslar düzenlenmiştir. FRA, yenilikçi ve ileriye dönük bir "Temel Haklar Forumu (*Fundamental Rights Forum*)" oluşturmak amacıyla yaşamın her kesiminden insanları biraraya getirmiştir. Bu etkinliklerde, uzmanlar, işçiler, bilim insanları, üst düzey karar alıcılar vb. gibi geniş bir kesimin katılım gösterdiği kapsayıcı ve açık bir platform içerisinde temel haklar ile ilgili sorunlar tartışılmıştır. FRA, her düzeyde ilgili kurum ve kuruluşlarla yakın ilişkiler kurmaktadır. AP, AB Konseyi, Avrupa Komisyonu, AB ajansları ve Üye Devletler ile FRA işbirliği yapmaktadır.

Ayrıca, FRA, Avrupa Konseyi, BM ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (*Organisation for Security and Cooperation in Europe, OSCE*) gibi uluslararası kuruluşlar, STK'lar, akademik kurumlar, ulusal insan hakları kurumları vb. gibi paydaşlar ile de işbirliği yapmaktadır. FRA, yürüttüğü araştırmaların bulgularını desteklemek için hükümet uzmanları ve diğer paydaşlar ile sistematik toplantılar gerçekleştirmektedir. Bu toplantılarda bilgi ve düşünce paylaşımı yapılarak temel haklar ile ilgili yaşanan zorlukların üstesinden gelinebilmesi amacıyla geliştirilen uygulamalar tartışılmaktadır. Buna ilaveten, FRA, Temel Haklar Platformu (FRP) aracılığıyla sivil toplum ile yapılandırılmış diyalog içerisinde bulunmaktadır. Ajans, FRP, yoluyla AB genelinde temel haklar konusunda çalışan yaklaşık 400 sivil toplum kuruluşuyla işbirliği ve bilgi alışverişi çalışmaları yürütmektedir. Platform, Avrupa, ulusal ve yerel düzeylerde farklı aktör gruplarını bir araya getirmektedir. Temel haklar konusunda Avrupa'da önemli tartışmaların yapıldığı eşsiz bir forumdur. Platform yılda bir kez toplanmaktadır. FRA'nın çalışma disiplini 9 tematik alanı kapsamaktadır. Bunlar; (1) adalete erişim, (2) mağdurlara tazminat dâhil suç mağdurları, (3) bilgi toplumu ve özellikle özel hayata saygı ve kişisel verilerin korunması, (4) Roman entegrasyonu, (5) adli işbirliği (cezaî konular hariç), (6) çocuk hakları, (7) ayrımcılık, (8) göç, göçmenlerin entegrasyonu, vize, sınır kontrolü ve sığınma, (9) ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve buna bağlı hoşgörüsüzlüktür. Bu tematik alanlar ajansın bünyesinde yürütülen projelerin çerçevesini oluşturmaktadır. AP, AB Konseyi ve Avrupa Komisyonu yasama prosedürleri sürecinde dâhil olmak üzere kurumun çalışma programı dışındaki belirli bir konuda araştırma veya görüş isteyebilmektedir. Ayrıca, Üye Devletler, ulusal, politikalarını geliştirme sürecinde FRA'dan karşılaştırmalı veri ve bilgi talep edebilmektedir. AB düzeyinde veya ulusal düzeyde kurumlar FRA'nın verilerine, görüşlerine ve raporlarına atıfta bulunmaktadır. AP Yıllık Temel Haklar Raporu ve temel haklar konusunda çok sayıda farklı meclis kararında, AB Konseyi, nefret suçu ve kadına yönelik şiddetle mücadele konusundaki kararlarında, Avrupa Komisyonu'nun Roman entegrasyonu ve insan ticaretiyle mücadele stratejisi konusundaki raporlarda, BM Genel Kurulu ırkçılık hakkında raporda, 11 Üye Devlet'in parlamento tartışmalarında vb. gibi çok kapsamlı alanlarda FRA'nın üretmiş olduğu çalışmalara ve verilere atıf yapılmaktadır. FRA'nın bağımsız dış değerlendirme raporları, tüm Üye Devletleri kapsayan karşılaştırmalı ve güvenilir veri sağlayan ve AB

kurumları tarafından takdir ile karşılanan çalışmalardır. Bu raporlar, Üye Devletler'deki gerçek durumu karşılaştırmakta ve AB düzeyinde politika oluşturmayı desteklemektedir (FRA, 2019b).

Ajansın çalışma yöntemleri belirlenen Çalışma Programı'nın etkili bir şekilde uygulanması ile gerçekleşmektedir. Ajans, araştırma projeleri ve paydaşlar ile işbirliği kapsamında “Eşitlik ve Vatandaş Hakları (*Equality and Citizens' Rights, ECR*)” ve “Özgürlükler ve Adalet (*Freedoms and Justice, FJ*)” birimleri ile analiz, görüş ve tavsiyeler paylaşmaktadır. Ayrıca, iletişim ve bilinçlendirme çalışmaları bağlamında Ajans kilit ortakları olan Ulusal İrtibat Ofisleri (*National Liaison Offices*), Temel Haklar Platformu vb. gibi kurumlar ile dayanışma ve işbirliği içerisinde (FRA, 2019c). FRA'nın 2018 yılı Temel Haklar Raporu'nda “sığınma, vizeler, göç, sınırlar ve entegrasyon” başlığı dikkat çeken ve ilgi ile takip edilen güncel konular arasındadır. FRA, bu araştırmada Batı Balkan rotası boyunca göçmenlere kötü muamele yapan polisler ile ilgili iddialara yer vermiştir. Batı Balkan rotasında sınırdaki bazı AB Üye Devletleri halen sığınma başvurularına maruz kalmakta iken, göç ile güvenlik sorunları giderek birbirleri ile bağlantılı hale gelmiş ve göç sorunları iç politika meselesi haline dönüşmüştür. AB Üye Devletleri bir taraftan etkin göç yönetişimi ile uğraşmış, diğer taraftan güvenliği güçlendirmeye yönelik reformlar gerçekleştirmiştir. Öte yandan, düzensiz göçü ele almaya yönelik baskı mevcut temel hakların durumunu kötüleştirmiştir (FRA, 2018, s. 127).

2.5.12. Avrupa Birliği Adli İşbirliği Birimi'nin (Eurojust)

Avrupa Birliği Adli İşbirliği Birimi'nin (Eurojust) kurulmasına ilişkin tartışma, önce devlet ve hükümet başkanlarının katıldığı 15-16 Ekim 1999 tarihinde Finlandiya'nın Tampere şehrindeki Avrupa Konseyi toplantısında başlamıştır. Bu toplantı, AB'de dayanışma ve yetkililer arasında işbirliğini pekiştirerek sınır ötesi suçlarla mücadelenin güçlendirilmesine dayanan bir özgürlük, güvenlik ve adalet alanı oluşturmaya yöneliktir. Ciddi organize suçlara karşı mücadeleyi güçlendirmek için Avrupa Konseyi, her Üye Devlet'ten kendi hukuk sistemine göre ayrılmış, ulusal savcılar, hâkimler veya eşdeğer yeterliliğe sahip polis memurlarından oluşan bir birimin kurulmasına karar vermiştir. 14 Aralık 2000 tarihinde Portekiz, Fransa, İsveç ve

Belçika'nın girişimi üzerine Brüksel'deki Konsey binasında faaliyet gösteren Pro-Eurojust adı altında geçici bir adli işbirliği birimi kurulmuştur. Pro-Eurojust 1 Mart 2001 tarihinde İsveç'in AB dönem Başkanlığı zamanında resmen faaliyete geçmiştir. 2002 yılının ilk yarısında İspanya'nın AB dönem Başkanlığı sırasında Eurojust Kararı 28 Şubat tarihinde yayınlanmış, bütçe Mayıs ayında onaylanmış ve Usûl Kuralları Haziran ayında kabul edilmiştir. 29 Nisan 2003 tarihinde Eurojust Lahey'deki merkezine taşınmıştır. Eurojust, kuruluşundan kısa bir süre sonra AB genişlemesinin zorluğuyla karşı karşıya kalmıştır. Eurojust, adli bilgi ve kişisel verilerin değişimini sağlayan Üçüncü Devletler ve diğer AB kurumları ile işbirliği anlaşmaları müzakere etmekte de aktif bir şekilde rol almıştır. İşbirliği anlaşmalarına ek olarak, Eurojust dünya çapında bir iletişim noktaları ağı görünümünde de faaliyetlerini sürdürmektedir. 2002 yılından itibaren Eurojust olağanüstü bir şekilde büyümüş ve Avrupa yargı işbirliğine operasyonel görevleri ile katılım göstermiştir. Temmuz 2008'de, Fransa'nın AB dönem Başkanlığı zamanında, Avrupa Konseyi, Aralık 2008'de onaylanan ve 4 Haziran 2009'da yayınlanan Eurojust'ın Güçlendirilmesine ilişkin Yeni Konsey Kararı'nı onaylamıştır. Yeni kararın amacı, Eurojust'ın operasyonel yeteneklerini ve yetkilerini arttırmaktır. Bu şekilde, ilgili taraflar arasında bilgi alışverişini arttırmak, ulusal otoriteler ve Eurojust arasındaki işbirliğini kolaylaştırmak, güçlendirmek ve ortaklar ile Üçüncü Ülkeler arasında ilişkiler kurmak mümkün hale gelmiştir. Lisbon Antlaşması m.85'te Eurojust'ın rolü ile ilgili şu hükümler yer almaktadır: “İki veya daha fazla Üye Devlet'i etkileyen ciddi suçlarla ilgili olarak ulusal soruşturma ve kovuşturma makamları arasındaki koordinasyonu ve işbirliğini desteklemek ve güçlendirmektir. AP, Avrupa Konseyi ve Avrupa Komisyonu, Eurojust'ın yeni bir düzenlemesi ile ilgili Temmuz 2013'te tek ve yenilenmiş bir yasal çerçeveye sahip bir teklif sunmuştur. AP ve Konsey kapsamlı müzakerelerin ardından Kasım 2018'de “AB Ceza Adaleti İşbirliği Ajansı (*EU Agency for Criminal Justice Cooperation*)” düzenlemesini kabul etmiştir. Yeni düzenleme daha kapsamlı bir yönetim sistemi kurarak Eurojust ile Avrupa Başsavcılıkları arasındaki ilişkiyi netleştirmekte, yeni bir veri koruma rejimi belirlemekte, Eurojust'ın dış ilişkileri için yeni kurallar kabul etmekte ve Avrupa ile ulusal parlamentoların Eurojust'ın faaliyetleri üzerindeki demokratik rolünü güçlendirmektedir (Eurojust, 2019a).”

Eurojust, uluslararası karşılıklı adli yardım taleplerinin yerine getirilmesi, soruşturma ve kovuşturmaların koordinasyonunu ve Üye Devletler'deki yetkili makamlar arasındaki işbirliğini teşvik etmekte ve geliştirmektedir. Ayrıca, Eurojust, Üye Devletler'in yetkili makamlarının, sınır ötesi suçlarla uğraşırken soruşturma ve kovuşturmalarını daha etkin hale getirmelerini mümkün kılmaktadır. Bir Üye Devlet'in talebi üzerine, Eurojust, bir işbirliği anlaşması imzalamışsa veya bu tür bir yardımın sağlanmasında önemli bir ilgi gösteriyorsa, Üye Devlet ile üye olmayan bir ülke ile ilgili soruşturma ve kovuşturmalara yardımcı olabilmektedir. Eurojust'ın yetkileri arasında Europol ile işbirliği yaparak terör, uyuşturucu kaçakçılığı, insan kaçakçılığı, sahtecilik, kara para aklama, siber suçlar, mülkiyete karşı suç, kamu mülkü veya yolsuzluk suçları, dolandırıcılık ve yolsuzluk, çevre suçları ve suç örgütlerine katılım ile ilgili konularda bir Üye Devlet'in talebi üzerine soruşturma ve kovuşturmalara yardım etme bulunmaktadır. Eurojust'ın görevleri ve operasyonları şunları kapsamaktadır: (1) yetkili makamların, bildirildikleri soruşturma ve kovuşturmalar hakkında birbirlerine bilgi vermelerini sağlamak; (2) yetkili makamlara soruşturma ve kovuşturmaların mümkün olan en iyi koordinasyonunu sağlamada yardım etmek; (3) Europol'ün analizlerine dayanarak yetkili ulusal makamlar arasındaki işbirliğini geliştirmek için yardım sağlamak; (4) Avrupa Yargı Ağı (*European Judiciary Network, EJN*) ile işbirliği yapmak ve arşiv veri tabanının geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Aralık 2019'a kadar geçerli olan AP düzenlemesi Eurojust'ın kendi inisiyatifiyle ve Üye Devletler'in taleplerine cevap verme ya da bilgi paylaşımında bulunmada daha proaktif olmasını sağlamaktadır (Eurojust, 2019b).

Eurojust'ın hedefleri şunlardır: Birincisi, ulusal otoriteler arasındaki eşgüdümü teşvik etmek ve geliştirmektir. Bu amaçla, Avrupa Yargı Ağı, Avrupa Yolsuzlukla Mücadele Ofisi (*European Anti-Fraud Office, OLAF*) ve Europol gibi AB ortaklarıyla yakın bir şekilde çalışmaktadır. İkincisi, karşılıklı yasal yardım ve Avrupa Tutuklama Emri gibi karşılıklı tanıma araçlarının uygulanmasını kolaylaştırarak yetkili makamlar arasındaki işbirliğini geliştirmektir. Üçüncüsü, yetkili makamların soruşturma ve kovuşturmalarının etkinliğinin arttırılmasına destek vermek ve adli işbirliğindeki tekrarlanan sorunlara çözüm aramaktır. Eurojust, operasyonel olmayan stratejik konularda AB, AP, ulusal parlamentolar, Avrupa Konseyi, Avrupa Komisyonu ve Üye Devletler'in yetkili ve ilgili kurumları ile de yakın işbirliği içerisindedir (Eurojust,

2019c). 2017 Eurojust Yıllık Raporu'nda Eurojust'ın operasyonel odağının Avrupa güvenlik gündemi ve göç konusundaki öncelikler ile uyumlu olduğu ifade edilmiştir. Eurojust, AB gündemlerinin uygulanmasına katkıda bulunmakta ve özellikle terörizm, siber suç, göçmen kaçakçılığı alanları ile mücadelede faaliyetlerini hızlandırdığı belirtilmiştir (Eurojust, 2017, s. 23). Ayrıca, Eurojust, AB kurumları ve ajansları ile özellikle göçmen kaçakçılığıyla mücadelede aktif bir şekilde diğer ilgili paydaşlarla yakın işbirliği yapmaktadır (Eurojust, 2017, s. 33). Göç ile Hareketlilik için Küresel Yaklaşım (GAMM), çeşitli politik araçlar (örneğin; ikili ve bölgesel politika diyalogları ve eylem planları), hukukî araçlar (örneğin; vizenin kolaylaştırılması ve geri kabul antlaşmaları gibi), AB ajansları yoluyla operasyonel destek ve kapasite geliştirme uygulanmaktadır. Frontex, Avrupa İltica Destek Ofisi (EASO), Borsa Yatırım Fonu (ETF), teknik destek sağlayan kuruluşlar olarak da AB Göç Uzmanlığı (MIEUX) ve Teknik Yardım ve Bilgi Değişimi (TAIEX) gibi kuruluşların yanı sıra çok çeşitli program ve projeler STK'lar, göçmen dernekleri ve uluslararası örgütler vb. gibi üçüncü ülke yönetimleri ve diğer paydaşların kullanımına sunulmuştur (European Commission, 2014a). Europol'ün 2016-2020 yıllarını kapsayan yeni stratejisinde Europol'ün operasyonel yapısını ve AB'ye Üye Devletler'de fonksiyonel desteğin korunmasına yönelik olan teşvikler yoluyla diğer ülkeler ile (örneğin; ABD, Akdeniz ülkeleri, BBÜ) partnerliğin daha fazla güçlendirilmesi amaçlanmaktadır. Siber suçlar, göç ve terörizm gibi AB'nin karşı karşıya olduğu küresel zorluklar AB'nin ajansları (örneğin; Frontex, Eurojust, Eurosur vb.) ve İnterpol arasındaki işbirliği ile ortak stratejik eylemlerin özellikle daha örgütlü ve uyumlu bir şekilde düzenlenmesi ve geliştirilmesi mümkün olabilmektedir (Europol, 2015b, s. 7; Europol, 2016d, 2016e). AP ve Konseyin 1052/2013 sayılı Tüzük ile kurulan Avrupa Sınır Gözetim Sistemi (Eurosur) Üye Devletler ile Frontex arasındaki bilgi alışverişi ve operasyonel işbirliğini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Eurosur, yasadışı göç ve sınır ötesi suçları tespit etme, önleme ve bunlarla mücadele etme ve göçmenlerin ve sığınmacıların dış sınırlarda hayatlarını kurtarma ve korunmasını sağlamaya katkıda bulunmak amacıyla Üye Devletler'in durumsal farkındalığının ve tepki kabiliyetinin Frontex'in desteğiyle önemli ölçüde iyileştirilmesini sağlama görevleri bulunmaktadır (Official Journal of the European Union, 2014b).

3. AB ENTEGRASYONU BAĞLAMINDA GÖÇ STRATEJİSİ VE POLİTİKASI

AB'nin göç olgusuna bakışı, göç stratejisi ve göç politikasını nasıl geliştirmeye çalıştığı, göç yönetişimine, göçmenlere, sığınmacılara ve mültecilere nasıl baktığı konusu incelenirken AB entegrasyon teorilerinin de bu bağlamda tartışılması ve ayrıntılı olarak açıklanması bu konuların daha iyi kavranmasına katkı sağlayabilir.

3.1. AB Entegrasyon Teorileri

AB entegrasyon teorileri şunlardır: (1) yeni işlevselcilik (*neo-functionalism*); (2) hükümetlerarasıcılık (*intergovernmentalism*); (3) liberal hükümetlerarasıcılık (*liberal intergovernmentalism*); (4) yeni kurumsalcılık (*new institutionalism / neo-institutionalism*); (5) ulusüstücülük (*supranationalism*); (6) çok-katmanlı yönetim (*multi-level governance*); ve (7) yapısalcılık (*constructivism*) şeklinde listelenebilir (Rosamond, 2010; Voegeli, 2012; Wallace, Pollack & Young, 2010). Tablo 3.1'de AB entegrasyon teorileri, bu teorileri üreten öncüleri ve bu teorilerin AB entegrasyon sürecindeki etkilerine yer verilmiştir.

Tablo 3.1 AB Entegrasyonu Teorileri, Öncüleri ve Etkileri

Teoriler	Öncüler	Etkiler
Yeni İşlevselcilik (Neo-Functionalism)	Ernst B. Haas	⇒ yayılma etkisi (<i>spill-over effect</i>) ⇒ karşılıklı bağımlılık (<i>interdependency</i>) ⇒ öz dönüşümsel süreç (<i>self-reflexive process</i>) ⇒ kurulan işbirliğinden kaynaklanan yeni sorunlara tepki verme ⇒ başlangıçta beklenmeyen veya öngörülemeyen eylemlere yol açması ⇒ ulusal egemenliğin ihlaline eğilimin ve ulusüstü kurumların oluşumuna elverişli ortamın oluşumu ⇒ işbirliğine yönelik uygun bir ortamın oluşumu ⇒ elitlerin kolektif öğrenimi (<i>collective learning of elites</i>) ve yeni bağlulukların oluşumu
Hükümetlerarasıcılık (Intergovernmentalism)	Stanley Hoffmann	⇒ ulusal egemenlik ve çıkarlar odaklı yaklaşım ⇒ hükümetlerin merkezi rolü ve siyasi aktörlerin liderliğinin önemsenmesi ⇒ ulusal çıkarlar arasında yakınsama (<i>convergence amongst national interests</i>) ve hükümetlerarası müzakereler ve uzlaşma (<i>intergovernmental negotiations and compromises</i>) ⇒ ulusal politika ve eylemlerde ekonomik kazançlara ulaşmak için Avrupalılaştırma stratejisinin izlenmesi

Liberal Hükümetlerarasıcılık (Liberal Intergovernmentalism)	Andrew Moravcsik	⇒ ulusal tercihler ve AB düzeyinde hükümetlerarası görüşmeler ⇒ Üye Devletler için “güvenilir taahhütler (credible commitments)” sağlamada uluslararası kurumların rolü ⇒ hükümet eylemlerinin “toplumsal güç ilişkilerinin bir ürünü (product of social power relations)” olması ⇒ ulusal tercihlerin uluslararası işbirliğini ve hükümetlerarası müzakerelerin sonuçlarının koordinasyonu tetiklemesi
Yeni Kurumsalcılık (New Institutionalism)	Kenneth Shepsle	⇒ “rasyonel-seçim kurumsalcılığı (rational-choice institutionalism)” kurumların göreceli gücünün değişimine odaklanmaktadır ⇒ “tarihsel kurumsalcılık (historical institutionalism)” kurumların uzun-vadeli etkilerine odaklanmaktadır ⇒ “sosyolojik kurumsalcılık (sociological institutionalism)” kültürün, ikna etmenin ve iletişimsel eylemin rolüne odaklanmaktadır ⇒ rasyonel-seçim kurumsalcıları ve tarihsel kurumsalcıların çoğu “çıkarları eksojen / dışsal (exogenous / external)” etkileşime dayalı olarak görürlerken, sosyolojik kurumsalcılar tam tersine çıkarları “endojen / içsel (endogenous / internal)” etkileşime dayalı olarak görmektedirler
Ulusalüstücülük (Supranationalism)	Alex Stone Sweet & Wayne Sandholtz	⇒ ulusalı değişim süreçlerinin ulusalüstü düzenlemelere zemin hazırlayabilecek değişimlerin kapsamını genişleten yeni işbirliği biçimlerine yol açan yeni politikaların geliştirilmesi ⇒ uluslararası ekonomik aktörlerin piyasaya erişimlerini, rekabeti vb. gibi işlem maliyetlerini düşürmek için Avrupa standartlarına ihtiyaç duyulması ⇒ AB ulusalüstü alanında fonksiyonel Avrupa normlarının oluşturulması sürecinde AB kurumları tarafından normların üretilmesi, yorumlanması ve uygulanması AB düzeyinde aktörlerden oluşan ulusötesi toplumun şekillenmesi ⇒ sınır-ötesi işlemlerle ekonomik kazançların sağlanması ve bu işlemlerin artırılması ancak Avrupa düzenlemelerinin ve kurallarının otonom Avrupa kurumları tarafından uygulanması
Çok-Katmanlı Yönetişim (Multilevel Governance)	Lisbet Hooghe & Gary Marks	⇒ belirli bir merkezin olmaması nedeniyle “hükümetsiz yönetim’e (governing without government)” dayalı bir anlayışa sahiptir ⇒ yetkiler çeşitli seviyelerde yayılmakta ve farklı aktörler tarafından kullanılmaktadır ⇒ farklı katmanlar arasındaki akışkanlığı da vurgulayarak, politik aktörlerin farklı eylem düzeyleri arasında hareket etmek suretiyle politik alanlarda yetki ve otorite dağılımının şekillenmesini sağlayabilmektedir ⇒ politik kontrolün yapısının değiştiği ve politik alanın sabit olmadığı çok düzeyli ve kapsayıcı bir dizi politik ağ olarak düşünülebilir
Yapısalcılık (Constructivism)	Christiansen et. al.	⇒ metateorik (metatheoretical) bir boyuta sahiptir ⇒ sosyal ontolojilere ve sosyal kurumlara odaklanarak kimliklerin kökenine ve yeniden yapılandırılmasına, kuralların ve normların etkisine, dilin ve politik söylemin (political discourse) rolüne dikkat çekmektedir ⇒ aktörlerin tercihleri kurumlar tarafından içsel (endogenous) olarak algılanmakta ve bireylerin sosyal çevreleri tarafından kimliklerinin sürekli bir şekilde şekillendiği varsayımına dayanmaktadır ⇒ AB kurumlarının sadece davranışlarını değil, bireylerin ve üye hükümetlerin tercihlerini ve kimliklerini de şekillendirdiğini ileri sürmektedir

Kaynak: Yazar tarafından Haas (1958); Shepsle (1979, 1983); Hoffmann (1995); Moravcsik (1998); Sweet & Sandholtz (1997); Hooghe & Marks (2001); Christiansen et al. (1999); Wallace, Pollack & Young (2010) gibi çalışmalardan derlenerek hazırlanmıştır.

3.1.1. Yeni İşlevselcilik (Neo-Functionalism)

Haas (1958) tarafından geliştirilen ve entegrasyon teorileri tarihinde ilk olarak ileri sürülen “yeni işlevselcilik” teorisi Durkheim’in “*toplumsal farklılaşma teorisine (theory of differentiation)*” dayanan Durkheimci yapısal argümantasyona sahiptir. Durkheim’in toplumsal farklılaşma teorisi; modern toplumun bir bütün olarak toplumsal işleyişine bağlı olacağı şekilde organik bir “*karşılıklı bağımlılık (interdependency)*” oluşturan sürekli bir toplumsal ayrıştırma sürecinden geçtiğini ifade etmektedir (Haas, 1958, s. 40). Haas, “yayılma etkisi (*spill-over effect*)” kavramsallaştırması ile fonksiyonel anlamda hükümetlerin karar alma insiyatiflerinin belirli bir sektöre (misal: o dönemde kömür ve çelik sektörü gibi) devredilmesini ifade etmektedir. Bunu takiben, merkezi düzeydeki kurumların otoritesinin ilişkili alanlardaki politikalara yayılma etkisinin olacağını ifade etmektedir. Bir başka deyişle, sektörel başlayan yayılma etkisinin giderek ulusalüstü aktörler (misal: Avrupa Komisyonu) ile ulusal, uluslararası veya bölgesel aktörlerin (misal: Üye Devletler’deki çıkar grupları ve diğer aktörler) içerisinde bir itici güce sahip olduğu bir entegrasyon sürecinin oluşmasına neden olan bir politik etkiye dönüşebileceği belirtilmektedir. Dolayısıyla, nihai hedefe dayanmayan siyasi aktörlerin bir işbirliği biçimi olarak yayılma etkisi (*spill-over effect*) yaklaşımının yeni işlevselcilik teorisinde önemli bir yeri vardır (Wallace, Pollack & Young, 2010, ss. 17-18). Bu teorinin bir birikimsel (*incremental*) süreçte sahip olması, bazen çıkar ıraksamasına (*interest divergence*) ve istenmeyen veya beklenmeyen etkilere sebep olması teorinin uygulamadaki bazı problematikleri olarak açığa çıkabilmektedir.

Yeni işlevselcilik teorisine karşı geliştirilmiş eleştirileri şu şekilde listelemek mümkündür: (1) AB entegrasyonunun arkasındaki sosyal güç yapısının “politik olmayan teknokrat teorisi (*unpolitical technocratic theory*)” tarafından ihmal edilmesi; (2) eşit rekabete dayalı çıkarların çoğulcu bakış açısının “güç yapısını (*power structure*)” göz ardı etmesi; (3) ulusal refah devleti sistemlerine (*national welfare state systems*) karşı “kaldıraç etkisi (*leverage effect*)” kazanmada sermaye kesimi mensuplarının ilgisinin göz ardı edilmesi; (4) siyasi aktörlerin kısmen ihmal edilmesi ve onların esas emellerinin arka planda kalması; (5) yeni işlevselcilik AB’de durgunluk dönemleri için tatmin edici bir açıklama sağlayamamaktadır (misal: *Eurosclerosis* – 1973 petrol krizi sonucu AB’de yaşanan ekonomik durgunluk, enflasyon ve işsizlik);

(6) bağımlı değişken olarak entegrasyonun ölçülme sorununun olması; (7) ulus-devletlerin egemenliğinin rolünün ve uluslararası siyasetin içeriğinin göz ardı edilmesi; (8) yeni işlevselciliğin bütünsel bir toplum teorisi olduğunun iddia edilememesi ve bu teorinin sadece kısmi analizler sunabilmesi; (9) yeni işlevselciliğin elitlerin işbirliği ile sosyo-ekonomik sorunlara tepki gösterdiği varsayımına bağlı olmasıdır (Voegeli, 2012).

1950'ler ve 1960'ların başlarında olduğu gibi entegrasyon süreci iyi bir şekilde ilerlediğinde yeni işlevselciler (*neofunctionalists*) ve diğer teorisyenler, Avrupa entegrasyonunun ilk aşamadaki sektörel, daha geniş ölçekli ve daha iddialı bir istikamette ilerlediği süreci açıklamaya çalışmışlardır. 1960'lardan 1980'lerin başına kadar olan süreçte işler kötüye gittiğinde hükümetlerarasıcılık teorisyenleri ve diğer teorisyenler, entegrasyon sürecinin, kurucuların umduğu gibi sorunsuz ilerlemediğini açıklamaya çalışmışlardır (Wallace, Pollack & Young, 2010, s. 17).

3.1.2. Hükümetlerarasıcılık (*Intergovernmentalism*) Teorisi

Hükümetlerarasıcılık (*intergovernmentalism*) teorisi, entegrasyon sürecinde ulusal egemenliğe ve ulusal çıkarlara odaklanmıştır. Bu teori yeni işlevselciliğin uluslararası politik etkilerin, AB uluslarının sosyal, kültürel ve politik farklılıklarını ihmal etmesini eleştirmiştir. Hükümetlerarasıcılığa göre entegrasyon sürecinin itici gücü ulusal çıkarlara ve ulusal politikalara odaklanılmasıdır. Hükümetlerarasıcılık her ne kadar yeni işlevselciliğin yayılma etkisi yaklaşımını kabul etse de, bu etkinin ulusal egemenliklerin özünü etkilemediğini varsaymaktadır (Hoffmann, 1966, 1995; Pollack, 2000).

Hoffmann'ın da açıkladığı üzere ulus-devlet konsepti “eskimiş bir klasik anlayış'ın (*obsolete*)” tam tersine “kronik bir engel (*obstinate*)” olarak görülmüştür. Hükümetlerarasıcılık teorisine göre, ulusalüstü kurumlar, organlar ve ajanslardan ziyade AB Üye Devletlerin hükümetleri AB'nin tarihsel gelişiminde merkezi bir rol oynayabilmektedir (Hoffmann, 1966, 1995; Wallace, Pollack & Young, 2010, s. 19).

Hükümetlerarasıcılık teorisi dünyadaki güç ilişkilerinin yapısının ve değişiminin teknolojik, ekonomik, politik ve askeri faktörlerini dikkate almaktadır. Bir bakıma entegrasyonun tarihsel bağlamına dayalı olan bu teoride siyasi aktörlerin liderliğinin ve ulusal çıkarların önemi entegrasyon sürecinde ortak çıkarlara ulaşılmasının ulusal

çıkarlar arasında yakınsama (*convergence amongst national interests*) yoluyla gerçekleşebileceği belirtilmektedir. Dolayısıyla, ortak çıkarların oluşması hükümetlerarası müzakerelere ve uzlaşmalara (*intergovernmental negotiations and compromises*) bağlıdır. Bu açıdan bakıldığında, AB ulusalüstü kurumları, organları ve ajanslarının her zaman ulusal egemenliğe dayalı olan temsili bir yetkilendirmeye (*delegated competence*) ve dolaylı bir meşruiyete sahip olduğu söylenebilir. Hükümetlerarasıcılık teorisine göre hükümetler özellikle ekonomik kazançlar elde etmek ve ulusal eylemler ile politikalarını genele yayabilmek için Avrupalılaşıma eğilimi taşıyabileceklerdir. Ancak, hükümetler hayati nitelikteki ulusal çıkarlarının tehlike altında olduğunu algıladıklarında doğrudan egemenlik hakkına dayalı olarak hareket edebilmektedir. Hükümetlerarası teoriye karşı geliştirilen eleştirilere göre bu teori dış politikanın üstünlüğünü gereğince baskın bir şekilde ifade etmekte, rasyonel ekonomik çıkarlara gereken önemi vermemekte, ulusal egemenliğin çok-katmanlı yönetim içerisinde çakışan yetkilere sahip olabilmekte ve rasyonel kararların gerçek ile örtüşmemesi istenmeyen sonuçlara sebebiyet verebilmektedir (Voegeli, 2012).

3.1.3. Liberal Hükümetlerarasıcılık (*Liberal Intergovernmentalism*) Teorisi

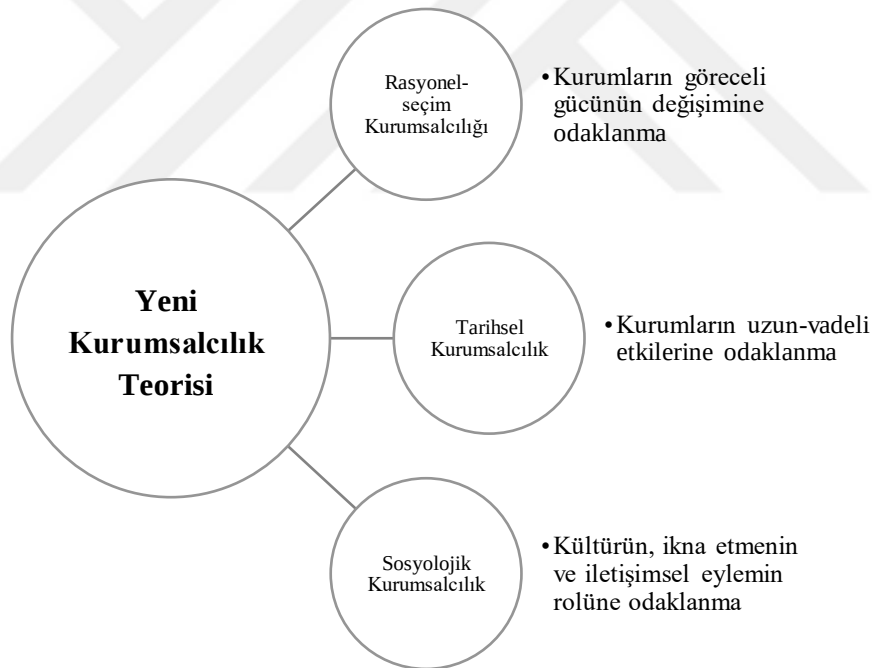
Entegrasyon sürecinin 1980'lerin ortasında yeniden tasarlanması bu alanlardaki teorik tartışmaların tekrar düşünülmesi ve gündeme taşınmasına neden olmuştur. Moravcsik (1998), entegrasyon sürecinde yaratılan yeni adımların hükümetlerarasıcılık teorisinin revize edilmesini, AB'de Üye Devletlerin gücünün ve tercihlerinin vurgulandığı “liberal hükümetlerarasıcılık (*liberal intergovernmentalism*)” teorisini geliştirmiştir. 1990'lı yıllarda liberal hükümetlerarasıcılık teorisi entegrasyon teorileri arasında en çok benimsenen teori olarak yayılmıştır. Moravcsik'in liberal hükümetlerarasıcılık teorisi üç aşamalı bir yapıya sahiptir. İlk olarak ulusal tercihlerin liberal teorisinin şekillenmesi gerektiğini açıklamıştır. İkinci aşamada, AB düzeyindeki hükümetlerarası görüşmelerin gerçekleştiği bir modelin oluşturulması gerektiğini belirtmiştir. Üçüncü aşamada da Üye Devletler için “güvenilir taahhütler (*credible commitments*)” sağlamada uluslararası kurumların rolünü vurgulayan bir kurumsal seçim modelinin oluşturulması ve diğer iki aşama ile uyumlaştırılması gerektiğini savunmuştur (Moravcsik, 1998; Wallace, Pollack & Young, 2010, s. 19).

Liberal hükümetlerarasıcılık teorisinde ulus devletler, ortak çıkarlar ve ekonomik çıkarlar entegrasyon sürecinde yine belirleyici role sahiptir. Hükümetlerarası görüşmeler daha sonra ortak kuralların açığa çıkmasına yol açabilmektedir. Bu teorinin esasını teşkil eden nokta uluslararası ilişkilerde aktörler devletler değil, hükümet içerisinde bireylere en üst düzeyde fayda sağlayacak olan kesimdir. Bu konsept bağlamında, hükümetlerin “ayrılmaz özerk aktörleri (*integral autonomous actors*)” olarak görülmemesi ve hükümet eylemlerinin “toplumsal güç ilişkilerinin ürünü (*product of social power relations*)” olarak görülmesi gerektiği ileri sürülmektedir. Ayrıca, ulus-devletlerin tercihlerinin diğer devletlerin tercihleri ile de ilişkili olarak geliştiği belirtilmiştir. Teorinin üç odak noktası sırasıyla; ulusal tercihler, hükümetlerarası müzakereler ve kurumsal seçimdir. Tercihler ulusal düzeyde belirlenmekte, hükümetlerarası müzakereler ortak çözümlere yol açmakta ve ortak kurumlar içerisinde neticelere ve belirli kararlara varmak mümkün olabilmektedir. Ulusal tercihler uluslararası işbirliğine, hükümetlerarası müzakerelerin sonuçları da koordinasyona zemin hazırlayabilmektedir. Ancak, hükümetlerin gönüllü bir şekilde müzakerelerini yürüttüğü, müzakerelerin şeffaf olduğu ve müzakere süreçlerinde hükümetlerin göreceli olarak özerkliğe sahip olduğu hipotetik bir görünüme sahiptir. Liberal hükümetlerarasıcılık teorisine yöneltilen eleştiriler şunlardır: (1) AB kurumlarının Üye Devletlerin ulusal egemenlik ilkesinin gölgesinde kalması ve demokratik esnekliğin bulunmaması; (2) baskın ekonomik çıkarların değerleri, normları ve sosyal çıkarları göz ardı etmesi; (3) Avrupa bağlamında ulusal ile uluslararası arasındaki farkın bulanık olması; (4) müzakerelerin şeffaflığının tartışılabilir olması, sonuçların karmaşık ve öngörülemez olması; (5) AB kurumlarının müzakere sürecindeki rolünün yetersiz olması; (6) siyasi süreçlerde izlek bağımlılığının (*path dependency*) ihmâl edilmesi ve bu nedenle entegrasyon sürecinde ulusal özerkliğin zedelenmesidir. Liberal hükümetlerarasıcılık teorisini eleştiren bir hakim görüş; rasyonel kurumsalcılık ve tarihsel kurumsalcılık bağlamında Moravcsik’in rasyonel anlamına dayanan varsayımını kabul etmekle birlikte, AB yönetim sürecinin doğru bir tanımını olarak hükümetlerarası müzakerelerin kurumsal serbestlik modelini reddetmiştir. Ayrıca, başka bir hakim görüş ise sosyolojik kurumsalcılık ile yapısalcılık anlayışlarına bağlı olarak ulusal tercihlerin ve kimliklerinin genel anlamda AB normları ve kuralları tarafından şekillendiği bir yaklaşımın yararına olarak görünen “rasyonel-seçim

teorisinin (*rational-choice theory*)” temelinde “metodolojik bireyciliğe (*methodological individualism*)” dayandığı eleştirisini yapmaktadır (Moravcsik, 1998; Voegeli, 2012; Wallace, Pollack & Young, 2010).

3.1.4. Yeni Kurumsalcılık (*New Institutionalism*) Teorisi

Yeni kurumsalcılık (*new institutionalism*); aktör davranışını şekillendiren ve etkileyen (sadece politik kültürün ifadeleri değil) kuruluşların, yalnızca resmi kuralları değil, aynı zamanda politik ekonomideki uyum prosedürleri, standart işleyiş ve uygulamalarını oluşturan sosyal etkileşim biçimlerini benimseyen bir teoridir (Rosamond, 2010, s. 106). Hall ve Taylor (1996) “yeni kurumsalcılık teorisi”ni “rasyonel-seçim kurumsalcılığı (*rational-choice institutionalism*)”, “tarihsel kurumsalcılık (*historical institutionalism*)” ve “sosyolojik kurumsalcılık (*sociological institutionalism*)” olmak üzere üç kategoriye ayırmıştır (Hall & Taylor, 1996).

Şekil 3.1 Yeni Kurumsalcılık Teorisi’nin Üç Boyutu ve Odaklandıkları Alanlar

Kaynak: Hall & Taylor, 1996; Rosamond, 2010, s. 110

Rasyonel-seçim kurumsalcılığı; insan ilişkilerinin kişisel çıkara yönelik eğilimler taşımasından ötürü rasyonel ve stratejik bir doğaya sahip olduğu gerçeğine dayanmaktadır. Buna göre, siyasi aktörlerin hedefleri hiyerarşik olarak düzenlenmiştir.

Dolayısıyla, bu aktörler tercihlerini kendi çıkarları doğrultusunda oluşturmaktadırlar. Bu anlayışa göre kurumlar önemlidir, çünkü kurumlar bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında ilişki kuran “aracı değişkenler (*intervening variables*)” gibi hareket etme kapasitesine sahip olmaktadır. Bu şekilde, kurumlar tercih işlevlerini değiştirmemekte, fakat aktörlerin bu tercihleri takip etme yolları üzerinde bir etkiye sahip olmaktadır. Konsey içerisinde ortak karar alma prosedürlerinin (AB Konseyi’ne ve AP’ye çeşitli alanlarda ortak-yasama gücü [co-legislative power] veren ortak-karar alma prosedürleri [co-decision procedure]) ya da oy kullanma kurallarının (oy birliği ve nitelikli çoğunluk) değiştirilmesi, rasyonel-seçim kurumsalcılığı bağlamında aktörlerin tercihlerini gerçekleştirmek için ne tür davranışlar sergilemeleri gerektiğinin yeniden hesaplanmasına sebebiyet verebilmektedir. Genel anlamda rasyonel-seçim kurumsalcılığı, bu teoremin politika sürecinde kurumsal aktörlerin değişen nispi gücü hakkındaki önermelerin nasıl geliştirildiği ile doğrudan ilişkilidir. Dolayısıyla, kurumsal aktörler tercihlerine mümkün olduğu kadar yakın olabilecek politik sonuçlar arayışında olmaktadır (Rosamond, 2010, s. 110).

Rasyonel-seçim kurumsalcılığı, Amerikan siyaset bilimcilerinin ABD Kongre kurumlarının yasama davranışı ve politika sonuçları üzerindeki etkilerini ve kökenlerini anlama çabasıyla başlamıştır. Bu bağlamda, Kenneth Shepsle, komite sisteminin yasama sonuçlarını şekillendirebileceğini ve bu sonuçları müteakip zorluklar karşısında dayanıklı hale getirebileceğini savunmuştur. Bu görüş, izin verilen veya izin verilmeyen bazı alternatifleri yöneterek ve karar verme sürecinde çeşitli aktörlerin veto gücünün yapılandırılmasıyla “yapıya-bağlı denge (*structure-induced equilibrium*)” üretebileceğini iddia etmektedir. Ardından, Shepsle “denge kurumları (*equilibrium institutions*)” sorununa dikkati çekerek, aktörlerin karşılıklı kazanımları güvence altına almak için kurumları nasıl tasarladıklarını, bu kurumların zaman içerisinde nasıl değiştiğini ve ne şekilde fonsiyonel yapılarını devam ettirdiklerini tartışmıştır (Shepsle, 1979, 1983).

Tarihsel kurumsalcılar, spesifik olarak kurumsal tercihlerin uzun vadeli etkilerine ilgi duymuşlardır. Kurumlar belirli koşullar altında spesifik amaçlara ulaşmak için tasarlanmaktadır. Rasyonel-seçim kurumsalcıları, aktörlerin göreceli gücünün, kurumsal kurallardaki değişikliklere göre nasıl değiştikleri ile ilgilenmektedir. Tarihsel

kurumsalcılar ise zaman içinde belirli noktalarda yapılan kurumsal seçimlerin uzun vadeli etkilerine odaklanmaktadır. Sosyolojik kurumsalcılar da kurumların “kültürüne” ve kurumsal ortamlarda iletişim ve ikna kalıplarının nasıl işlediğine dikkat etmektedirler. Sosyolojik kurumsalcılar, kendi içsel “rasyonelliği” nedeniyle diğer kurumsalcılık teorilerini reddetme eğilimindedirler. Sosyolojik kurumsalcılar (veya yapısalcılar) oldukça farklı bir ontolojik anlayışa sahiptirler. Rasyonel-seçim kurumsalcıları ve tarihsel kurumsalcıların çoğu “çıkarları eksojen / dışsal (*exogenous / external*)” etkileşime dayalı olarak görürlerken, sosyolojik kurumsalcılar tam tersine çıkarları “endojen / içsel (*endogenous / internal*)” etkileşime dayalı olarak görmektedirler. Diğer bir deyişle, çıkarlar önceden belirlenmiş veya kurgulanmış değil, aktörler-arası etkileşimin ürünüdür (Rosamond, 2010, ss. 112-113).

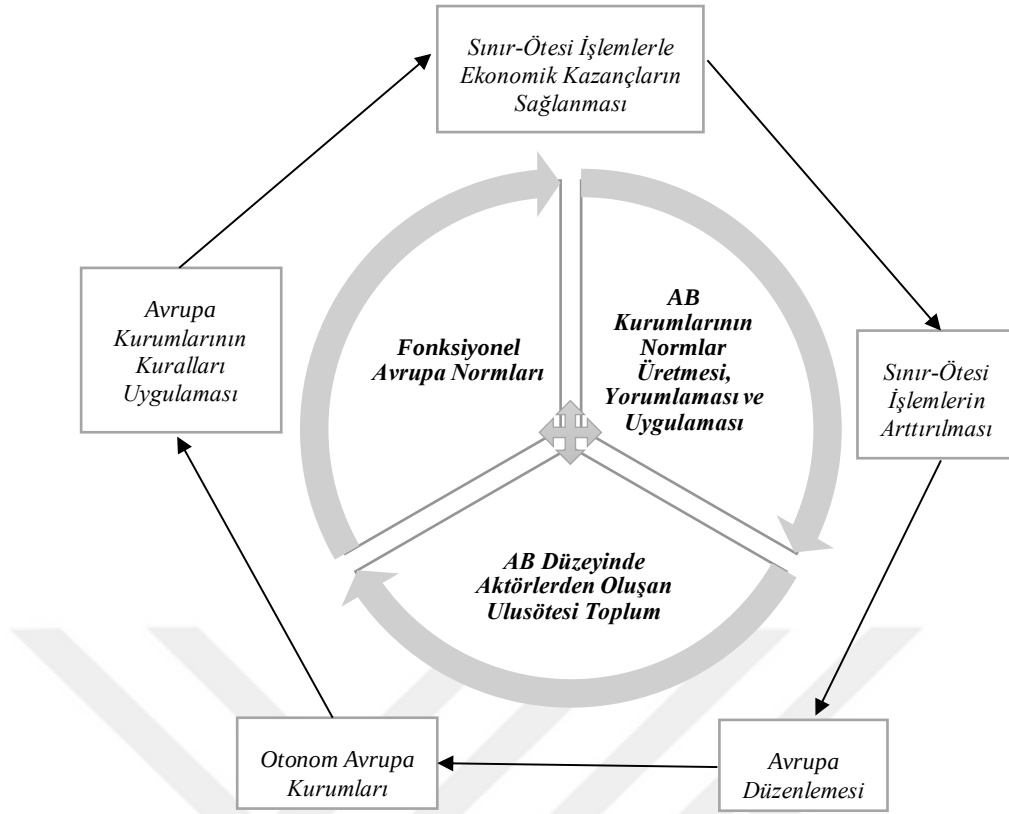
“İşlem-maliyeti yaklaşımı (*transaction-cost approach*)” kullanılması yoluyla siyaset kurumlarının tasarımı, yasa koyucuların politik kurumları, kamu politikasının oluşturulmasına bağlı işlem maliyetlerini dikkatli ve sistematik olarak en aza indirebilmeyi olanaklı hale getirmiştir. AB’nin karar alma süreçlerinin hükümetlerarası modelleri, politika sonuçlarının şekillendirilmesinde resmi AB kurallarında nedenselliğin önemi ihmal edilmiştir. Her ne kadar rasyonel-seçim teorisi kapsamında AB kurumlarının seçimi ve fonksiyonelliği üzerine modellemeler yapılmış olsa da, uluslararası ilişkilerde “sosyolojik kurumsalcılık ve yapısalcı yaklaşımlar (*sociological institutionalism and constructivist approaches*), kurumları resmi kuralların yanı sıra gayri-resmi normları ve sözleşmeleri de içerecek şekilde daha kapsamlı bir biçimde tanımlamıştır. Böylelikle, rasyonel-seçim yaklaşımlarının ve modellerinin açıklayamadığı “kurumların aktörleri oluşturmaları” yeni kurumsalcılık teorisi ele alarak kurumların sadece aktörlerin kimliğini oluşturmaları ile kalmayıp aynı zamanda onların tercihlerini de şekillendirdiğini savunmaktadır (Wallace, Pollack & Young, 2010, s. 22).

3.1.5. Ulusalüstücülük (*Supranationalism*)

Ulusalüstücülük (*supranationalism*); AB’de hükümetlerarası işbirliğinin ve ulusalüstü hükümetin nasıl bir arada bulunabileceğine yönelik olarak ileri sürülen bir entegrasyon teorisidir. Bu teorinin temel varsayımı; ulusaşırı değişim süreçlerinin

ulusalüstü düzenlemelere zemin hazırlayabilecek değişimlerin kapsamını genişleten yeni işbirliği biçimlerine yol açan yeni politikaların geliştirilmesi gereğidir. Ulusalüstücülük teorisi, “yeni işlevselcilik” teorisi ile yapısal ölçekte benzer tarafları vardır. Ulusalüstücülük yeni bir karar-alma modeli oluşturmuştur. Ayrıca, bu teorinin işlem maliyetlerini düşürmek ve uluslararası müzakerelerin verimliliğini arttırmada başarılı olduğu söylenebilir. Ulusalüstücülük teorisinin ana argümanı özellikle uluslararası ekonomik aktörlerin piyasaya erişimlerini, rekabeti vb. gibi işlem maliyetlerini düşürmek için Avrupa standartlarına ihtiyaç duyulmasıdır. Bu kurallar sadece Avrupa kurumları tarafından etkin bir şekilde belirlenebilmektedir. İşbirliği yapmayan hükümetlerin refah kayıpları riski bulunabilmektedir. Ticaret ve doğrudan yabancı yatırımlar (*foreign direct investments – FDI*) gibi artan sınır-ötesi işlemlere sahip sektörler diğerlerine göre daha fazla baskı yapmaktadır. Artan dış baskı unsurlarından ötürü ODGP, AB’de halen hükümetlerarası düzeyde işlemektedir. Buna ilaveten, sektörel anlamda ulusalüstücülük anlayışı son yıllarda tüketicinin korunması, çevre, sadece işçilerin değil genel anlamda kişilerin serbest dolaşımı gibi bitişik olarak nitelendirilebilecek sektörlerin uyumlaştırılması üzerinde giderek artan ciddi bir baskı oluşturmaktadır (Sweet & Sandholtz, 1997; Voegeli, 2010).

AB ulusalüstü alanında fonksiyonel Avrupa normlarının oluşturulması sürecinde AB kurumları tarafından normların üretilmesi, yorumlanması ve uygulanması AB düzeyinde aktörlerden oluşan ulusötesi toplumun şekillenmesine olanak tanımaktadır (Voegeli, 2012). Sınır-ötesi işlemlerle ekonomik kazançların sağlanması ve bu işlemlerin arttırılması ancak Avrupa düzenlemelerinin ve kurallarının otonom Avrupa kurumları tarafından uygulanması ile gerçekleşebilmektedir. Dolayısıyla, AB ulusalüstü alanda bu mekanizma zaman içerisinde işlevsel bir yapı kazanmaktadır. Ulusaşırı işbirliğini arttırmanın döngüsel süreci ulusalüstü düzenlemelerin arttırılması süreci ile birleştiğinde AB kurumlarının itici gücü oluşturan işlevsel bir ulusalüstü mekanizmasının önemi ortaya çıkmakta ve Avrupa toplumunun evrimine katkı sağlamaktadır.

Şekil 3.2 AB Ulusalüstü Alanı ve Mekanizması

Kaynak: Yazar tarafından Voegeli'nin (2012) çalışmasından uyarlanmıştır

Ulusalüstücülük teorisi özellikle hükümetlerarasıcılık teorisyenleri tarafından çeşitli eleştirilere maruz kalmaktadır. Bu eleştiriler arasında; (1) Avrupa Komisyonu'nun proaktif değil reaktif davranması; (2) AB'nin doğrudan yurttaşlarının çıkarlarını değil de uluslararası sosyo-ekonomik kesimin çıkarlarını gözetmesine olanak tanınması; (3) ulusalüstücülük sisteminde ulusal hükümetlerin çok fazla etkin olamamaları ve sürecin AB kurumları tarafından kısmen kontrol edilmesi; ve (4) ulusal hükümetlerin iradeyi engelleyici role sahip olmasıdır (Voegeli, 2012).

3.1.6. Çok-katmanlı Yönetişim (Multilevel Governance)

Çok-katmanlı yönetim (*multilevel governance*); çoklu bölgesel düzeylerde yetkili karar-alma mekanizmasının dağılıma uğramasıdır. Hooghe ve Marks, 1950'lerin sonlarından başlayarak günümüze kadar olan süreçte yetki ve otoritenin daha fazla dağıldığının görüldüğünü ifade etmişlerdir (Hooghe & Marks, 2001).

Çok-katmanlı yönetim, AB’de ulusalüstü, ulusal, bölgesel ve yerel düzeylerin birbirine bağlı olduğu çok-katmanlı bir yapı görünümü kazandırmıştır. Çok-katmanlı yönetişimde belirli bir merkezin olmaması nedeniyle “hükümete (governing without government)” dayalı bir anlayışa sahiptir. Dolayısıyla, AB yönetişimi sisteminde devlet merkezli modellerin kullanımı sınırlıdır. Çünkü, AB’de siyasi düzeylerin karşılıklı bağımlılığı ve iç içe geçmesiyle karakterize edilen nevi şahsına münhasır (*sui generis*) bir yapıya sahiptir. Kısaca ifade etmek gerekirse, çok-katmanlı yönetişimde yetkiler çeşitli seviyelerde yayılmakta ve farklı aktörler tarafından kullanılmaktadır. Ulusalüstü düzeyde karar-alma mekanizmasının oluşturulması ulusal hükümetlerin iktidar kaybına yol açmaktadır; fakat AB’nin genel olarak etkililiğini arttırıcı bir rolü de olabilmektedir. Fonksiyonel anlamda temel sorunun ulusal ile ulusalüstü düzeylerde karar-almada net bir ayrımın bulunmamasıdır (Hooghe & Marks, 2001; Voegeli, 2012).

AB Üyesi Devletler’in ulusal düzeyinden AB’nin ulusalüstü düzeyine yetki ve otorite kayması olmuştur. Ayrıca, Batı Avrupa ülkelerinin çoğunda karar-alma yetkilerinde genel anlamda bir yetki devri yaşanmıştır. Bu nedenle, çok-katmanlı yönetim, birkaç yetki ve otorite düzeyi (AB, ulusal ve uluslararası) içeren AB politika yapma süreci anlayışının ötesine geçmektedir. Çok-katmanlı yönetim; farklı katmanlar arasındaki akışkanlığı da vurgulayarak, politik aktörlerin farklı eylem düzeyleri arasında hareket etmek suretiyle politik alanlarda yetki ve otorite dağılımının şekillenmesini sağlayabilmektedir. AB’de çok-katmanlı yönetim, politik kontrolün yapısının değiştiği ve politik alanın sabit olmadığı çok düzeyli ve kapsayıcı bir dizi politik ağ olarak düşünülebilir. Çok-katmanlı yönetim mekanizmasında, AB birden çok düzeyde aktif bir şekilde rol oynayan bir politik sistem olarak görülebilir. Çok-katmanlı yönetişimde yetkilerin ulusal hükümetlerden kademeli olarak uzaklaştığı ve çeşitli kamusal ve özel aktörler arasında dağıldığı düşüncesine dayanmaktadır (Rosamond, 2010, ss. 115-116).

Çok-katmanlı yönetişimde önemli olan farklı aktörlerin karmaşık yapıların farklı düzeylerindeki yetenekleri ve kısıtlarıdır. Ayrıca, karşılıklı bağımlılıklar, tamamlayıcı ve örtüşen işlevler, sadece işbirlikçi yönetim biçimlerinin başarılı olması ve geleneksel ulus-devlet anlayışının tersine bir merkez olmadan işleyen kompleks bir yönetim biçimi çok-katmanlı yönetişimin temel karakteristikleridir. Buna ilaveten, çok-katmanlı

yönetişimde kronik bazı sorunlar Avrupa entegrasyonunun bir sonunun olmaması; entegrasyon sürecinin sürekli açık olması ve belirsizliği; ve ulusal hükümetlerin bazı konularda tek başına karar vermelerinde yetersiz kalmalarıdır. Çok-katmanlı yönetişime yöneltile eleştiriler arasında bu anlayışın mevcut teorik kavramların bir birleşimi olduğu; nedensel faktörler göz ardı edilerek süreçlerin tanımlanması dışında doyurucu açıklamalar sunmadığı; katmanlar-arası aktörlerin abartıldığı ve uluslararası kapsama gereken önemi vermediği yönündedir (Hooghe & Marks, 2001; Voegeli, 2012).

3.1.7. Yapısalcılık (*Constructivism*) Teorisi

Yapısalcılık (*constructivism*) teorisi; Avrupa bütünleşmesini bir süreç olarak ele almaktadır. Hükümetlerarasıcılık teorisinin AB'nin devletler arası bir müzakere örneği olarak görmesine ve mukayeseci anlayışın da AB'yi bir siyasal sistem olarak formüle etmesine farklı bir boyut getiren yapısalcı teorisyenler AB'nin politik sistemlerindeki müzakere anlayışından AB'nin yönetim şekline evrilen kapsamlı bir dönüşümsel süreç odaklanmaktadır. Avrupa bütünleşmesi değişime endeksli bir süreç olarak düşünüldüğünde, realitenin tartışmalı olması ve sorunlar içermesi durumun “metateorik (*metatheoretical*)” bir konum kazanmasına neden olabilmektedir. Yapısalcılık teorisi bu nedenle sosyal ontolojilere ve sosyal kurumlara odaklanarak kimliklerin kökenine ve yeniden yapılandırılmasına, kuralların ve normların etkisine, dilin ve politik söylemin (*political discourse*) rolüne dikkat çekmektedir. Yapısalcılar, çıkarların ve kimliklerin oluşumunda ne tür faktörlerin etkili olduğuna yoğunlaşarak kurumların iletişim, müzakere, tartışma, sosyalleşme (*socialisation*) ve söylem analizi için gerekli bir alan olarak hareket etme biçimleriyle ilgilenmektedirler. Yapısalcılar, Avrupa kimliğinin nasıl ortaya çıktığını analiz ederek bir “Avrupa ekonomisi”nin, “Avrupa Göç Politikası”nın, “Avrupa Vatandaşlığı”nın kendisine özgü bir yapıya sahip olduğunu ve küreselleşmenin başlangıcı gibi dışsal maddi değişikliklere cevaben aktörlerin çıkarlarının rasyonel olarak değişmesinin bir sonucu olarak görülmemesi gerektiğini savunmaktadırlar. Ayrıca, yapısalcılar, dilin kullanımı, fikirlerin yayılımı ve normların oluşumu yoluyla kimliklerin nasıl inşa edildiğini, değişime ve gelişime uğradığını tartışmaktadırlar (Christiansen et al., 1999, 2001; Rosamond, 2010, s. 117; Zürn & Checkel, 2005, s. 1045).

Yapısalcılar kurumları sadece resmi kurallar dahilinde düşünmemekte, bunun yanı sıra gayri resmi normları da içerecek belirli kurallar ve normların aktörlerin kimliklerini ve tercihlerini şekillendirebilecekleri görüşüne sahiptirler. Bu nedenle, aktörlerin tercihleri rasyonalist modellerde olduğu gibi dışsal (*exogenous*) ve sabit olarak değil, kurumlar tarafından içsel (*endogenous*) olarak algılanmakta ve bireylerin sosyal çevreleri tarafından kimliklerinin sürekli bir şekilde şekillendiği varsayımına dayanmaktadır. Yapısalcılar, rasyonalistlerin sonuç-odaklılık mantığına dayalı fayda-maksimizasyonu (*utility-maximisation*) rolü üstlenen aktörler görüşüne karşı çıkmaktadırlar. Yapısalcı görüş, belirli bir durumla karşılaşan aktörlerin sabit bir tercihler kümesine başvurmadıklarını ve beklenen faydaları en üst düzeye çıkarmak için eylemlerini hesapladıklarını varsaymaktadır. Ayrıca, sosyal olarak yapılandırılmış roller ve kurumsal kurallar dikkate alınarak hangi durumda hangi davranışların uygun olabileceği sorgulanabilmektedir. Dolayısıyla, yapısalcılık, kurumların rasyonel seçim teorisyenleri tarafından öne sürülenlerden daha fazla bireysel kimlikler, tercihler ve davranışları etkilediğini öne sürmektedir. Bu nedenle, yapısalcılar AB kurumlarının sadece davranışlarını değil, bireylerin ve üye hükümetlerin tercihlerini ve kimliklerini de şekillendirdiğini ile sürmektedirler (Jupille, Caporaso & Checkel, 2003, s. 15; Wallace, Pollack & Young, 2010, s. 24).

Yapısalcı yaklaşıma göre Avrupa entegrasyonu Avrupa devlet sistemi ve onu oluşturan kısımları üzerinde dönüştürücü bir etkiye sahiptir. Avrupa entegrasyonunun kendisi de yıllar içinde değişime uğrayarak süreç içerisindeki aktörlerin kimliğinde ve sonrasında kademeli olarak çıkarlarında da eşit bir şekilde değişim yaşandığı görülmüştür. Değişimin bu yönü yapısalcı bakış açıları içinde kuramsallaştırılabilse de, kimlik oluşumu süreçlerini ihmal eden veya çıkarların dışsal olarak verildiği varsayımına dayanan yaklaşımlar da ele alınmaya devam edilmektedir. Dolayısıyla, yapısalcı teorisyenler metateorik tartışmaları sürdürmektedir. Bu kapsamda, sosyalleşme (*socialisation*), norm-yayılımı (*norm-diffusion*), AB’de toplu tercih oluşumu (*collective preference formation in the EU*) gibi konular yapısalcı yaklaşım literatüründe önemli ölçüde tartışılan konular arasındadır. Ayrıca, yapısalcılar, toplumun dünya siyasetindeki etkisine odaklanarak uluslararası ilişkiler teorisinin sınırlarının ötesine geçen disiplinlerarası bir potansiyel ile kuramsal tartışmalara zemin hazırlamışlardır (Wiener, 2003; Wallace, Pollack & Young, 2010, s. 24-25).

Avrupa entegrasyonu ile ilgili literatür, genel anlamda entegrasyon sürecinin gelecekteki muhtemel yönü konusunda herhangi bir fikir birliği yansıtmamaktadır. Daha iyimser olan teorisyenler AB'nin bütünleşme potansiyeline işaret eden yeni-işlevselciler ve yapısalcıların fonksiyonel ve politik yayılım düşüncesini ve bir sonraki aşamada hem elitlerin hem de kitlelerin kimliklerinin ve tercihlerinin kademeli olarak Avrupalılaşması fikrini savunmuşlardır. Öte yandan, rasyonel ve hükümetlerarası eleştirmenler, hem genişleme hem de sosyalleşme önermelerine ilişkin olarak endişelerini ifade etmişler ve AB genişlemesinin Taslak Anayasa Antlaşması ve sonrasında Lisbon Antlaşması'nı onaylamada yaşanan güçlüklerle ve şüphelere dikkat çekmişlerdir (Pollack, 2000; Wallace, Pollack & Young, 2010, s. 26).

Esasen, AB entegrasyon teorileri kapsamlı ve sistematik olarak AB bütünleşmesi sürecinde ilgili farklı düzeylerdeki kurum ve kuruluşlar, farklı kesimlerin çıkarları, çeşitli normlar ve politikalar, ekonomik ve politik kaynakların ne şekilde birbirleri ile etkileşime geçtiklerini ve bütün süreci üzerinde ne ölçüde tesir ettikleri ile ilişkili farklı boyutlarda ve perspektiflerde kapsamlı açıklamalar ve kavrayışlar sunmaktadır.

Entegrasyonu etkileyen çok sayıda faktör ve entegrasyondan etkilenen çok sayıda taraf bulunmaktadır. Entegrasyon sürecinde farklı tarafların ortak ve hayati çıkarlarının bulunması bu sürecin hangi istikamette ilerleyeceğine yönelik belirleyici bir rolü vardır. Bu sürecin aslında çok karmaşık bir yönü de sadece kamu kurum ve kuruluşlarının birbirleri ile etkileşime ve işbirliğine yönelmemesi; yanı sıra, uluslararası kuruluşların, STK'ların, NGO'ların, özel sektör aktörlerinin vb. gibi geniş bir paydaş kesiminin de bu süreçte etkili olmalarıdır.

AB'de vasıflı işçilerin uluslararası iş göçünün mevzuatı kolaylaştırılmakta ve nitelikli insanların iş göçü teşvik edilmektedir. AB'ye Üye Devletler, 1990'lı yılların sonundan itibaren yetenek eksikliklerinin üstesinden gelmek ve yaşanan bir nüfusun etkilerine karşı koymak amacıyla işgücü göçüne artan bir ilgi göstermişlerdir (2060 yılına kadar toplam AB nüfusunun 290.6 milyona düşmesi beklenmektedir). AB'ye Üye Devletler tarafından yasadışı göç ve sığınma başvuruları kapsamındaki göç akışları giderek istenmeyen hale gelmekte ve bunlara karşı kısıtlayıcı ve popülist politikalar geliştirilmekte ve sıkı bir göç mevzuatı uygulanmaktadır (Brady, 2008, s. 13; European

Commission, 2013; Friedman & Randeria, 2004; Geddes, 2005; Weiner & Munz, 1997; Davoudi, Wishardt & Strange, 2010). Göçmenlerin yasal yollardan AB'ye Üye Devletler'e giriş yapabilmekte; ancak, daha sonra bu durum onlar için yasadışı göç formuna dönüşebilmektedir. Daha iyi yaşam koşulları arayan ve ülkelerindeki etnik baskılardan kaçan insanlar insan kaçakçılığı ve insan ticareti ile uğraşan kriminal ağlar için potansiyel hedef olabilmektedirler.

3.2. AB Entegrasyonunun Göç ve Sığınma Sorunlarına Etkisi

Küreselleşme, sınırların açılması, teknolojik gelişmeler işçilerin ve şahısların serbest dolaşımını kolaylaştırmıştır. Eurozone bölgesindeki ekonomik krizler ve AB'nin demokrasi, insan hakları, eşit muamele ve hukukun üstünlüğü gibi değerleri göç ve sığınma konularını daha karmaşık ve bulanık olgular haline getirmiştir. AB, Üye Devletler ile üçüncü ülkeler arasında işbirliği yaklaşımı ve ortak eylemler yoluyla göç politikalarını daha etkili uygulama eğilimi göstermektedir. AB'ye Üye Devletler, Frontex ve Europol aracılığıyla göçmenlerin organize suç, insan kaçakçılığı ve insan ticareti kapsamında kullanılmasını engellemek ve göçmen gönderen ülkelere geri göndermeye teşvik etmeye yönelik politikalar geliştirmekte ve uygulamaktadır.

1990'lı yıllarda ulusalüstü düzeyde hukukun üstünlüğünün gerçek sonuçlar doğurmaya başladığında ulusal egemenlik ile ilgili teorik tartışmalarda üçüncü ülkelerden AB'ye olan göç akışlarının tesiri yüksek olmuştur. AB hukukunun sabit bir unsur gibi devlet ve birey arasındaki ilişkilerde yer alması ulusal düzeyde göçü düzenleyen hukuki kaynaklardan çok farklıdır. AB ile üçüncü ülke vatandaşları arasındaki ilişkilerin dönüşümünde üçüncü ülkeler ile yapılan anlaşmalar ve tanınan haklar Avrupa kimliğini yeniden şekillendirmiştir (Guild, 2004, ss. 164-165). Bu çerçevede, Guild, Avrupa'da kimliğin değişim içinde olduğunu iddia etmiştir. Vatandaş ile yabancının hak sahipleri olarak ayrımı, yerel, ulusal ve ulusalüstü düzeyde hak mücadeleleri gerçekleşmektedir. AB'ye Üye Devletler, AB kurumları ve Avrupa Konseyi arasında kimlik tanımlaması hakkı üzerinde politikalar ve hukuk alanında ciddi gerginlikler yaşanmaktadır. Özellikle, ulusal mahkemeler, ABAD ve AİHM bireyin belirli bir coğrafyaya ve topluma aidiyeti ve ilişkisini açıkça ifade etmeleri gerekmektedir (Guild, 2004, ss. 252-253).

Geleceğe yönelik trendler değerlendirildiğinde, birçok uluslararası göç ve bunlarla ilgili dönüşüm biçimlerinin genişlemesi, yoğunlaşması ve hızlanması muhtemel görünmektedir. Uluslararası göçmenlerin AB'ye gelişleri ile birçok AB vatandaşının kültürel repertuarlarını zenginleştirmiş ve değişim göstermelerine sebebiyet vermiştir. Dolayısıyla, ulus devlet modeli de kozmopolit bir seviyeye taşınmıştır (Vertovec, 2004, s. 992; Vertovec & Cohen, 2002).

Çeşitliliğin arttığı kozmopolit bir dünyada kültürlerarası diyalog bağlamında açığa çıkan hibrit kimlikler göç ve sığınmacı olgularına daha farklı bir boyut kazandırmıştır. Çokkültürlülük ve kozmopolitanizm perspektifinden değerlendirildiğinde göç sorunsalında hoşgörünün benimsenmesi gerektiği ve hukuk sosyolojisi, insan hakları, uluslararası göç hukuku ve AB hukuku çerçevesinde ele alınması gerektiği ifade edilebilir (Aliu vd., 2016b, s. 10).

Günümüzde göçmenlerin ve ailelerinin uluslararası yaşama ve uluslararası kimlikleri benimseme imkânlarının arttığına dair bir farkındalık oluşmuştur (Haas, 2010, ss. 246-247). Uluslararası göçün başka bir yönünü farklı perspektiften ele alan geçici göç, özellikle Orta ve Doğu Avrupa'da ve Akdeniz bölgelerinde görülmektedir. Geçici göçler, gidiş-geliş seferi göçünü (genellikle gayriresmi işler için birkaç ayda tekrarlanan gidiş-gelişler), bavul göçü (özellikle ticaret ve küçük işletme faaliyetleri kapsamında birkaç gün veya birkaç haftada tekrarlanan yolculuklar) ve Orta ve Doğu Avrupa ile Akdeniz bölgesinde "çarşı ekonomisi" olarak adlandırılan küçük ticaret ve işletme faaliyetlerini içermektedir (Triandafyllidou & Gropas, 2014).

Çağdaş göçmenler, bulundukları yerde kök salmış göçmenler olarak nitelendirilmezler. Birçoğu uluslararası göçmen olup hem doğdukları ve daha önce bulundukları ülkeler ile bağlantılarını sürdürmekte hem de farklı amaçlarla yeni geldikleri ülkelerde uyum içerisinde yaşamaya çabalamaktadırlar. Ayrıca, küresel ekonominin ortaya çıkardığı mevcut siyasi konfigürasyonlarını yansıtan ve katkıda bulunan uluslararası göç (Schiller, Basch & Blanc, 1995, s. 48) ağ toplumunun farklı birçok ülkede gelişmesini ve genişlemesini sağlayarak sadece kişileri ve kurumları değil ülkeleri de istihdam, emeklilik, sigortacılık vb. gibi alanlarda ortak bir mevzuatın geliştirilmesi ve uygulanmasına yönelik çalışmalar yapmaya sevk etmiştir.

Bu izahatler ışığında, sınır yönetimi, AB'ye Üye Devletler ve üçüncü ülkeler arasındaki işbirliği ve BBÜ ile ortaklık hayatı önem taşımaktadır. Daha az yasadışı göçün olduğu, yasal misafir işçilerin ve hukuki statüye sahip ve çalışma hakları tam olan yabancıların bulunduğu bir dünya ideal tip olarak tanımlanabilmektedir. Ancak, insan kaçakçılığı ve insan tacirlerinin giderek daha fazla kontrol ettiği bir uluslararası göç sistemi maalesef giderek ulusal ve uluslararası normlar ile işyeri hakları arasında giderek artan boşluğa bir alternatif olarak gelişmektedir (Martin, 2003, s. 31).

Göç tek başına ekonomik büyüme, sosyal değişim ve daha fazla demokrasi için yapılması gerekenlerin önünde yer alan yapısal kısıtlamaları kaldırmakta yeterli olamamaktadır. Göçün potansiyel faydalarını eşitsizliği azaltmak ve ekonomik altyapı, sosyal refah ve politik yönetimi iyileştirmek için daha genel stratejilerle birleştiren, geniş tabanlı uzun vadeli yaklaşımlara ihtiyaç duyulmaktadır (Castles, 2008, s. 281).

BBÜ'nün istikrarı AB ve Doğu ülkeleri arasındaki dış ilişkilerde bir denge oluşturmaktadır. AB, BBÜ'nün modernizasyonu ve gelişimi için önemli bir role sahiptir. AB, bölgede barış, istikrar ve güvenliğin sürekliliğini sağlamayı hedeflemektedir (European Commission, 2008, s. 21). Ancak, BBÜ'de milliyetçilik, geçiş dönemi adaleti, geriye dönük göçler, çatışmaların yaşandığı endişe verici bölgeler, eğitim, sivil toplum ve barış güçleri, barış ve istikrarın önündeki en büyük engeller olarak görülmektedir (Shaw, 2009). AB'nin rolü BBÜ'nün çeşitli alanlarda reformlar gerçekleştirmesine yardımcı olmaktır. "AB Bütünleşmesi Reformları ve Genişleme Politikası" ve "İstikrar ve Ortaklık Süreci" kapsamında BBÜ'nün AB'ye olan göç akışları azaltılabilmektedir. Bu şekilde, AB, BBÜ ile çok boyutlu (ekonomik, politik, dinsel vb.) bağlantıları olan Doğu ülkeleri ile olan ilişkilerini dengelemeye çalışmaktadır.

Karşılaştırmalı bir araştırmada, BBÜ'de çok taraflı ve bölgesel entegrasyon sürecinin etkisi üç tamamlayıcı yaklaşım ile açıklanmaktadır. Bunlar; BBÜ'nün ekonomik bütünleşmesi ve ticaret potansiyeli, ekonomik serbestleşmenin ihracata etkisi ve ekonomik serbestleşmenin firma performansı üzerindeki etkisidir. Ekonomik serbestleşme sürecinin BBÜ'den AB'ye yapılan ihracat üzerinde çok büyük etkileri bulunmaktadır. Böylelikle, AB pazarlarının açılması ve BBÜ'nün AB ile bütünleşmesi

tüm BBÜ'nün ekonomik gelişiminin artması için yararlı olabilmektedir (Damijan vd., 2010, s. 83).

BBÜ ile ortaklığın ve Balkan bölgesindeki dayanışmanın AB 2020 hedeflerine ulaşılmasında önemli etkilerinin olduğu ve bu nedenle BBÜ'nün entegrasyonunun AB için itici bir güç olacağı iddia edilebilir. AB, yasal göçü özellikle de BBÜ'nün nitelikli insanların iş göçlerini teşvik etmekte, fakat yasadışı göçle mücadele kapsamında BBÜ ile ortaklaşa işbirliği, politikalar ve stratejiler geliştirmektedir.

BBÜ'nün AB'ye ideal anlamda entegrasyonunun sağlanabilmesi için AB düzeyinde, ulusal düzeyde ve yerel düzeyde daha fazla çaba gösterilmesi gerekmekte ve mütakabiliyet esasının çoklu ilişkiler kapsamında gözetilmesi gerekmektedir (European Commission, 2011e, s. 13). Entegrasyon, göçmenleri ve göçmenleri kabul eden veya edecek olan sivil toplum kuruluşları (STK'lar) çabalarını da gerektirmektedir. Göçmenlere entegre olacakları topluluklarda özellikle de göçmen kabul eden ülkenin dilini öğrenmesine, istihdam, eğitim ve sağlık sistemlerine erişiminin yanı sıra sosyo-ekonomik kapasiteye sahip olma fırsatı verilmelidir. Göçmenler göçmen kabul eden ülkenin kanunlarına ve kültürlerine saygı göstererek ve o ülkede göçmen statüsünde varolan haklarını öğrenmesi ile sisteme entegrasyonu daha da hızlanabilmektedir. Göç ve kalkınma politikalarının insani boyutu “göçmen temelli bir yaklaşım” ile güçlendirilmelidir. Bu bağlamda, diasporanın rolü daha fazla önem kazanmalıdır. Diaspora üyelerine ülkelerinde katkıda bulunmaya yönelik girişimler arttırılmalı ve geçici de olsa nitelikli göçmenlerin geriye dönüşleri teşvik edilmelidir. Olumlu deneyimler üzerine kurulabilecek sirküler göç imkânlarının daha da geliştirilmesi gerekmektedir (European Commission, 2011e, s. 16).

AB, politika müdahalesinin üç temel alanı arasında daha iyi bir tematik denge oluşturabilmektedir: [a] yasal göçün düzenlenmesi; [b] düzensiz ve yasadışı göçle mücadeleyi güçlendirme; [c] kalkınma maksadıyla göçün karşılıklı yararlarını en üst düzeye çıkarmak (European Commission, 2011e, s. 15). Ortak bir AB göç ve sığınma politikasının etkinliğini arttırmak için AB'ye Üye Devletler'in ulusal çıkarlarının yakınsaması gerekmektedir (European Commission, 2007d). Daha uygar bir Avrupa toplumu olabilmek için göç ve sığınma konularında ahlâki sorumluluğu arttırma, insan

hakları ve onuru esas alma, eşitlik prensibini benimseme ve ayrımcılıktan kaçınma gibi AB değerlerini ve görevlerini daha fazla benimsemesi gerekmektedir. Göç politikaları ve düzenlemeleri ahlâki değerler ve yargılar dikkate alınır veya geliştirilirse o zaman daha etkili ve küresel olabilmektedir.

Özetle AB, ekonomik süreçlerin küreselleşmesi ve oluşan yeni koşullar ulus devletin ulusalüstü ekonomik, siyasal ve hukuki varlıklara karşı yeniden şekillenmesini sağlamıştır. Bu itibar ile Streeck'in argümanı neoliberalizm ve milliyetçiliğin karşılıklı olarak birbirini takviye eden iki faktör olduğu yönündedir.

Bu genel gelişme, 1980'lerde kurumsal sermayenin ulus devlet elitlerinin AB Üye Devletlerdeki siyasi organlar tarafından dayatılan piyasa düzenlemelerini kaldırma taahhüdünün karşılığında ulusal endüstriyel koruma planlarını kabul etmeye istekli olduğu yönündeki bir uzlaşmanın sonucunda da görülmüştür. Bu risklerin AB düzeyinde gerçekleşmemesi için tedbirlerin alınması ve ulusalüstü AB hukukunun iç piyasaları düzenleyen yönü güçlendirilmelidir (Schierup, Hansen & Castles, 2006, s. 59; Streeck & Vitoles, 1995, s. 247).

Akademisyenlerin göç ve sığınma konuları kapsamında başlatmış oldukları bir başka tartışma da “kontrollü göç”tür. Bu bağlamda, Castles, akademisyenlerin göç araştırmalarını çağdaş toplumun daha genel bir anlayışına yeniden yerleştirerek ve bir dizi sosyal bilim disiplininde kapsamlı toplumsal değişim teorilerine bağlayarak önemli ilerlemeler kaydedebileceklerini savunmaktadır (Castles, 2010, s. 1565). Dolayısıyla, göç çalışmalarında geriye dönük göçler, dış ve iç göçler, sirküler göçler ve sanal göçler işgücü piyasasının uluslararasılaşması aşamasında yeni ve farklılaşan zorlu ve gerilimli olgulardır (Zimmermann, 2005).

Göç ve sığınmacı sorunları çok hassas konular olmakla beraber insan hakları, özgürlük, adalet, eşitlik, demokratikleşme ve hukukun üstünlüğü gibi AB hukukunun temel ilkeleri ve AB'nin değerleri dikkate alınmak suretiyle daha kesin ve etkili çözümler geliştirilebilir. AB'ye Üye Devletler için hukuki bağlayıcılığı olan AB ulusalüstü hukukunun oluşumu ve AB politikalarının şekillenmesinde bu temel ilkeler ve değerler esas alınmaktadır. Ulusal düzeyde, AB tüm Üye Devletler'in kendi hukukî kaynaklarına saygı duymakta, uluslararası ve ulusaşırı düzeylerde ise AB'ye Üye

Devletler'in hükümet düzeylerinde onayını alarak bölgesel işbirliği ve genişleme politikaları için gerekli ve önkoşul mahiyetinde olan ikili ya da çoklu ilişkiler ile anlaşmaların hukuki zeminini şekillendirmeye çalışmaktadır (Aliu, 2012, 2013; Bia, 2004; Faist & Ette, 2007).

AB uyum, genişleme politikası ve sosyal bütünleşme gibi temel konulara daha fazla önem vererek varolan ve gelecekte gerçekleşmesi muhtemel kaotik ve düzensiz göçü kontrol altına almak istemektedir. Bu nedenle AB'nin belirlemiş olduğu hedeflere ve iyi göç yönetişimine ulaşması için Üye Devletler'in kişisel çıkarlarının yakınsamasını içeren ortak bir göç politikasına ihtiyaç vardır. Göç yönetişimi karmaşık bir kavram olup; devlet ve hükümet kurumlarını, NGO'lar, özel sektör temsilcilerini, dernek ve vakıflar gibi birçok gerçek ve tüzel kişileri kapsayan bir ağ etkileşimini ifade etmektedir (The Economist Intelligence Unit, 2016, s. 12).

AB ortak göç ve uyum politikasının konsolide edilmesi maksadıyla 2008 yılında Göç ve İltica Paktı'nı kabul etmiştir. Bu politika ile AB'ye Üye Devletler'in göç ve iltica alanında ortak ilkelerin uygulanmasına matuf mütabakata varılmıştır. Ayrıca, 2010 yılında Avrupa Konseyi 2010-2014 yıllarını kapsayan Stokholm Programı'nı onaylamıştır (Aliu, 2012, 2013; European Commission, 2009).

AB göç hukukunda çalışma, aile birleşimi, öğrenim, araştırma ve staj, uyum ile uzun süreli ikamet gibi birçok alanda birtakım düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. AB yüksek nitelikli çalışanlar ve araştırmacıları yeni AB Mavi Kart sistemi kapsamında hem ikamet hem de çalışma izninin birleştirilmesi ile Üye Devletler'e davet edilmesi stratejisini uygulamaktadır (The EU Blue Card Network, 2016).

Almanya'da 1 Ekim 2015 tarihinden önce toplam 35.000 Mavi Kart dağıtılmıştır. ABD'nin Yeşil Kart sistemini 1920 yılından beridir yürüttüğünü göz önünde bulundurarak, AB'de Mavi Kart sisteminin küresel ölçekte farkındalık oluşturması ve sistemin yerleşik bir yapıya sahip olması için daha çok zamana ihtiyacı olduğu muhakkaktır (The EU Blue Card Network, 2016). AB Mavi Kart sistemi ile yüksek vasıflara sahip Üçüncü Ülke Vatandaşlarını AB'nin 25 ülkesine çekmeyi hedeflemektedir (European Commission – Migration & Home Affairs, 2016).

AB Mavi Kart'a başvurmuş olan Üçüncü Ülke Vatandaşları sadece iş piyasasında çalışma ile ikamet etme hakkı dışında aile fertlerine de ikamet, öğrenim, sağlık vb gibi spesifik haklardan yararlanma hakkı tanımaktadır (Official Journal of the European Union, 2009).

AB, Lisbon Ajandası'nın yüksek öncelikli konularından biri olan bilgi-temelli bir toplum oluşturma amacını taşımaktadır. Bu kapsamda, ırksal, kültürel ve etniksel Avrupalılaşma'nın oluşumu güvenlik ile insan hakları mevzuatı ve Birliğin sınırlandırılmış göç, iltica ve sığınmacı politikalarında vurgulanmıştır. AB hukukunun insanların ve işçilerin serbest dolaşım hakları gibi temel haklar perspektifinden bakıldığında sıkı uygulaması olan Schengen düzenlemelerinin göç ve iltica sorunlarında kaçınılmaz olarak bir ikilemin son zamanlarda oluştuğu gözlemlenmiştir (Aliu, 2012, 2013).

Avrupalılaşma yönetim sistemlerinin kurumsallaşması ve olağan değişim süreçlerinin sınırlı bir dizisi olarak anlaşılabilir. Avrupalılaşma kavramı esasen ulusal sınırlar dışında gerçekleşen değişimlerin AB düzeyinde kurumsal anlamda dönüşümü ve geliştirilmesi, akabinde Üye Devletler'in ulusal yönetim sistemine AB düzeyindeki merkezileşmenin nüfuz etmesi ve sonrasında da politik örgütlenme ve politik bütünleşme projesi olarak belirli AB normlarının, standartlarının ve düzenlemelerin tüm Üye Devletler'e, aday ve potansiyel aday ülkelere dalgalar şeklinde yayılımını ifade etmektedir (Olsen, 2002). Wallace'a göre Avrupalılaşma, sistematik olarak AB düzenlemelerinin gelişimi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla sınır-ötesi etkileşimlerin, Avrupa boyutunun küresel düzende yerleşik bir konuma gelmesinin ve AB içerisinde ve dışarısında uygulanacak politikalar ile stratejilerin daha etkili bir şekilde uygulanmasıdır (Wallace, 2000, s. 370; Wallace et al., 2010).

Göç, iltica ve sınır kontrolleri konularının politikleştirilmesi ile hükümetler-arası toplantıların ve görüşmelerin neticesinde kontrollü göçün yollarının aranması hususunda sadece politik aktörler değil, yanı sıra basın yayın organları, STK'lar, dernek ve vakıflar, uluslararası gönüllü kuruluşlar gibi çok geniş çevreleri ilgilendirmektedir. 1985 yılında imzalanan ve ancak on yıl sonra 1995 yılında yürürlüğe giren Schengen Antlaşması normatif mânada önemli bir örnek olarak ele alınabilir. Antlaşma'nın

etkililiği bağlamında AB yurttaşları, üçüncü ülke yurttaşları ve kaçak göçmenler dışında “Schengen Yurttaşları” grubu olarak nitelendirilen yeni bir sınıf oluşturulmuş (Schierup, Hansen & Castles, 2006, s. 32).

Diğer taraftan, ulusal ve yerel diyalektiğe artan bir ilginin olduğu bilimsel araştırma projelerinin ölçekleri ve uygulamaları incelendiğinde farkına varılabilir. AB projelerinde Horizon 2020 ve ERC projelerinde proje katılımcıları ve partnerlerinin çoğunlukla yerel ve ulusal düzeyde faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlardır. Suriyeli sığınmacılar sorunu ve sürekli olarak gerçekleşen göç akımlarının yönetilmesi ve göç yönetişimi mekanizmasının çok-katmanlı yönetim perspektifinden bakıldığında AB proje eylemlerinde (EU project actions) göç yönetişiminin kısmen ulusal güdümlü yerleşen süreçlerin içerisinde sıkışması sağlanmıştır.²⁷

Göçmenler ve sığınmacıların yerleşen göç yönetişiminde daha fazla hak iddiasında bulunmaları engellenmiştir. Buna ilaveten, yerleşen göç yönetişiminde göçmenler ve sığınmacıların entegrasyonundan çok onlara geçici bir ekonomik ve demografik unsur olarak bakılmakta ve onların sosyal sorunlarının anlamı ve ölçeği kademeli olarak azaltılmaya çalışılmaktadır.

Üçlü kazanım modeli (triple win solutions model) göçmen gönderen, göçmen alan ve transit ülkelerin hepsinin süreçten kazançlı bir şekilde faydalanması durumunun günümüzde halen işlevselliğini koruduğu ve çağdaş ideal tip bir model olarak görülebileceği konusu tartışmalıdır. Göçü kontrol etmek bir yanlısamadır. Göç akışlarını azaltmak amacıyla ülkeler arasındaki karşılıklı yapılan iki taraflı anlaşmalar normalde göçmenlerin güvenliği ve yaşamları üzerinde önemli ve korkunç sonuçlar

²⁷ 2005-2011 yılları arasında 300 kadar göç ile ilişkili proje kapsamında AB üyesi olmayan ülkelere uygulanmak üzere Avrupa Komisyonu’nun farklı tematik ve bölgesel finansman araçları kullanılarak yaklaşık 800 milyon EUR kaynak aktarımı yapılmıştır. Bu projeler Avrupa Komisyonu dışında BM ajanslarını, IOM’i ve Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi’nin katılımlarını ve uluslararası göç konuları ile ilgili desteklerini içermektedir (European Commission, 2011a). 2012-2013 yılları arasında Avrupa Komisyonu dünya genelinde kalkınmaya ihtiyaç duyan birçok bölgede göç ile ilgili 90 projeye 200 milyon EUR tutarında kaynak ayırmıştır. Ayrıca, AB üyesi birkaç ülke Göç ve Hareketliliğe Küresel Yaklaşım programının uygulanması için finansman desteği sağlamıştır (European Commission, 2014a, s. 2). AB kalkınmaya yönelik işbirliği araçlarına finansal desteği “coğrafi araçlar (Katılım Öncesi Yardım Aracı; Avrupa Komşuluk İlişkileri Yardım Aracı; Kalkınma İçin İşbirliği Yardım Aracı, Avrupa Kalkınma Fonu [EDF]) ve tematik araçlar (özellikle göç ve iltica kapsamında Kalkınma İçin İşbirliği Yardım Aracı gibi) başlıkları kapsamında gerçekleştirmeyi planlamaktadır (European Commission, 2014a, s. 21).

doğurabilmektedir. Libya ve İtalya arasında bu alanda yapılan anlaşmalar misal olarak verilebilir (Dr. A. Ludovici, kişisel görüşme, 18 Ocak 2019).

AB’de oluşturulan kontrollü göç mekanizmasının yöntemleri şu şekilde sıralanabilir: (1) Göçmen ve sığınmacıların politik, sosyal ve kültürel alanlarda temsiliyet haklarının azaltılması ve katılımcılığın sembolik düzeylerde gerçekleşmesi; (2) Ulusal düzeyde göçmen ve sığınmacıların haklarının sınırlandırılması ve göç yönetişiminin yerelleştirilmesi; (3) Göçmen ve sığınmacıların sorunlarının yerel sorunlar ile birleştirilmesi veya karıştırılması; (4) Göçmenlerin ve sığınmacıların yerleşik olan yurttaş toplum (civic society) ile uyuma zorlanması ve uyum sağlayamayanların yıldırılması (mobbing); (5) Göçmenlerin ve sığınmacıların ötekileştirilmesi ve yurttaş toplumun gölgesinde yaşamlarını devam ettirmelerine izin verilmesi; (6) Göçmenlerin ve sığınmacıların ayrımcılık, eşitsizlik, adaletsizlik gibi şikayetlerinin görmezden gelinmesi ve göstermelik demokratik ve insan haklarına vurgu yapan söylemlerin politik retoriğe yansması; (7) Basın-yayın ve akademik çevrede göçmenlerin ve sığınmacıların enstrümanlaştırılması ve metalaştırılması; (8) Akademik dünyada göçmenlerin ve sığınmacıların hak aramalarına yönelik taleplerini savunan eleştirel çalışmaların kabul görmemesi; göçmen ve sığınmacıların “bir güvenlik sorunu” veya “potansiyel bir tehdit unsuru” olarak yansıtan bilimsel çalışmaların akademik dünyada kabul görmesi; (9) Göçmenlerin ve sığınmacıların yaptırıma dayalı uygulamalara maruz kalması; (10) Göçmenlerin ve sığınmacıların hataya sürüklenmesi ve itibarsızlaştırma / değersizleştirme politikaları ile göçmenlerin aşağılanmalarına karşı aşırı tepki vermelerine zorlanmaları.

Göçmenler ve sığınmacılar giderek ulusal ve yerel düzeyde piyasaya entegre edilmeye çalışılmaktadır.²⁸ Piyasanın ucuz işgücünü oluşturabilecek bir beşeri sermaye olarak görülmektedirler. Kayıtdışı olarak çalıştırılan göçmenler ve sığınmacıların çalışma hakları ve standartları göz önüne alınmamaktadır. Hatta, kayıtdışı olarak çalıştırılan göçmenler ve sığınmacıların yakalanmaları durumunda bu hukuki olmayan

²⁸ Kamu kurumları ve aktörleri için göçmenler ve sığınmacılar politik oy potansiyeli ve seçim malzemesi; özel sektör aktörleri için iyi sömürülebilecek beşeri kaynak ve sivil toplum aktörleri için göçmenler ve sığınmacılar STK’ların stratejik ve başarı temelli politikalarının ulusal ve yerel düzeyde kabul görmelerini sağlayacak ajitasyon malzemesi ve hedeflere ulaşılmasında etkili olabilecek insan topluluğu olarak görüldüğünü iddia etmek pek yanlış olmaz.

alışmalarından dolayı büyük ceza yine kendilerine verilmektedir. İşverenlere verilen cezalar caydırıcı olmamaktadır.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) Kasım 2015 verilerine göre toplamda 4.263.020 Suriyeli sığınmacı listelenen şu ülkelerde kayıt altına alınmıştır: Türkiye (kayıtlı 2.18 milyon; tahmini 2.75 milyon), Lübnan (kayıtlı 1.08 milyon; tahmini 1.5 milyon), Ürdün (kayıtlı 633.644; tahmini 1.4 milyon), Irak (kayıtlı 244.765; tahmini 250.000) ve Mısır (kayıtlı 127.681; tahmini 260.000) ’dır (UNHCR, 2016b, s. 2). UNHCR 2016 yılı sonunda bu ülkelerde toplamda 4.7 milyon Suriyeli sığınmacının kayıt altına alınacağını belirtmiştir. 2016 yılında Suriye İnsani Yardım Planı kapsamında toplamda 13.5 milyon insanın yardıma muhtaç durumda olduğu, bunların 6 milyonunun çocuklardan oluřturęu ve 6.5 milyon insanın da ülke içinde yerinden olmuş kişiler olduğu tahmin edilmektedir. 2016-2017 Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı (3RP) ile Suriyeli sığınmacılar krizine bölgesel çapta 200 partner kuruluş bir araya gelerek koordineli bir biçimde çözüme yönelik faaliyetler sürdürmektedirler. 2016 yılında 3RP için yaklaşık 5.78 milyar USD tutarında yardımı hükümetler, Birleşmiş Milletler (BM) ajansları, hükümetler-arası organizasyonlar ve NGO’ları kapsayan bir program çerçevesinde gerçekleştirilmiştir (UNHCR, 2016b, s. 6).

AB’de özellikle nüfusu yüksek olan şehirlerde g, iltica ve sığınmacıların sorunlarının çözümleri hep yerel düzeyde aranmakta ve bunun sebebi olarak bu sosyal problemlerin etkilerinin büyük bir bölümünün bu şehirlerde gerçekleşmekte olduğu gösterilmektedir. Dolayısıyla, araştırmalar ve sosyal politikaların gelişimi, göçmenlerin ihtiyaçları ve uyum sürecine karşı reaksiyonları veya manifestoları, kamusal aranda hak arayışları genelde yerel düzeyde sürekli olarak yaşanmakta ve ele alınmaktadır (Scholten vd., 2015, s. 12). İstihdam, eğitim ve diğer gerekçelerden dolayı g akışları genelde sanayinin ve nüfusun yüksek olduğu şehirlere gerçekleşmektedir.

3.3. AB’nin Güç Stratejisi ve Politikası Kapsamında Batı Balkan lkeleri ve Türkiye İle İlişkileri

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin (SSCB) kş ile Yugoslavya’nın farklı ülkelere dağılması BB’de politik, ekonomik, hukuki, sosyal, çatışma ve g

ağırlıklı bir dönüşüm ve AB demokrasisine geçiş süreci yaşanmasına sebep olmuştur (Aliu, 2012, 2013). AB, aday ve potansiyel aday olarak gördüğü BBÜ ile “İstikrar ve Ortaklık Süreci” belirlemiş ve tüm bu ülkeler ile “İstikrar ve Ortaklık Anlaşmaları” imzalamıştır.

AB “İstikrar ve Ortaklık Süreci” ile bu ülkelerde kalıcı istikrar ortamının tesis edilmesi, piyasa ekonomisine geçişin hızlı olması, bölgesel işbirliğinin sağlanması ve AB müktesebatının bu ülkelerde benimsenmesi ve özümsemişi hedeflenmiştir (European Commission, 2007a, s. 14). “İstikrar ve Ortaklık Anlaşmaları” ile bu ülkelerde ve Balkan bölgesi genelinde Avrupa standartlarının uygulanması, ekonomik büyüme ve dayanışma, demokratik katılımın güçlendirilmesi ve kapasite arttırımının gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır. Bu şekilde BBÜ ile ticari ilişkileri geliştirmek, bu ülkelere ekonomik ve finansal destek sağlayarak karşılıklı işbirliğinin güçlendirilmesi esas alınmıştır.

Avrupa Birliği İstatistik Kurumu (Eurostat) 2015 yılı verilerine göre 6 BBÜ’nün toplam nüfusu 18.326.500 kişi olarak belirtilmiş ve bu nüfusun çoğunluğunu Arnavut ve Sırların oluşturduğu ifade edilmiştir. Tablo 3.2’de doğum oranlarının Arnavutluk, Kosova ve Sırbistan’da diğer ülkelere oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca, Sırbistan’da ölüm oranlarının da çok yüksek olduğu ve yılda yaklaşık 101.200 kişinin çeşitli gerekçelerden dolayı hayatını kaybettiği belirtilmiştir. Net göç ve dış göç oranları incelendiğinde Sırbistan, Kosova ve Arnavutluk’tan giden göçmen sayısının bu ülkelere gelen göçmen sayısı ile kıyaslandığında gidenlerin oranının çok yüksek olduğu tespit edilmiştir (Bkz. Ek 1).

Tablo 3.2 Batı Balkan Ülkelerinde Demografik Denge (+1000)

Batı Balkan Ülkeleri	Nüfus, 1 Ocak 2014	Doğum Oranı	Ölüm Oranı	Net Göç (**) ve İstatistiksel Bilgiler	Nüfus, 1 Ocak 2015
Arnavutluk	2.895,9	35.8	20.7	– 18.0	2.893,0
Bosna Hersek (*)	3.830,9	29.2	34.8	– 2.5(***)	3.825,3
Kosova	1.820,6	32.1	8.2	– 39.6	1.804,9
Makedonya	2.065,8	23.6	19.7	– 0.5	2.069,2
Karadağ	621,5	7.5	6.0	– 0.9	622,1
Sırbistan (*)	7.146,8	66.5	101.2	– 99.99 (***)	7.112,0

Kaynak: Eurostat, 2015a, s. 21; The World Bank, 2015

* Göç ile ilgili veri yoksunluğundan dolayı, demografik denge sadece doğal değişime dayandırılarak hesaplanmıştır.

** Net göç; belirli bir dönemde dışarıya göç eden göçmenlerin (immigrants) yıllık toplam sayısının hem vatandaş olmuş hem de vatandaş olmamış olan ve dışarıda yaşayan göçmenlerin (emigrants) sayısından az olması durumundaki toplam göçmen sayısıdır.

*** Dünya Bankası Net Göç Göstergelerine Göre (2015)

Aralık 2009 tarihinden itibaren Makedonya, Karadağ ve Sırbistan vatandaşı olan insanların biyometrik pasaport ile AB üyesi ülkelere (İrlanda ve Birleşik Krallık hariç) 2001 tarihli ve 539 sayılı Yönetmelik gereği vize muafiyetinden dolayı serbestçe giriş yapabilmektedirler. Ayrıca, Aralık 2010 tarihinden itibaren Arnavutluk ve Bosna Hersek vatandaşı olan insanlarda aynı şekilde vize muafiyeti haklarından faydalanarak serbest bir şekilde diledikleri AB üyesi ülkeye (İrlanda ve Birleşik Krallık hariç) vizesiz giriş yapabilmektedirler (European Commission, 2015a). Avrupa Komisyonu Kosova ile 19 Ocak 2012 tarihinde ve Türkiye ile 16 Aralık 2013 tarihinde vize serbestisi diyalogu ile ilgili anlaşmalar imzalamıştır. Komisyon, Kosova'nın vize liberalizasyonu ilerleme süreci için birincisi 8 Şubat 2013, ikincisi 24 Temmuz 2014 ve üçüncüsü 15 Aralık 2015 tarihlerinde toplamda üç rapor hazırlamıştır. Kosova için hazırlanan vize liberalizasyon yol haritası ilerleme sürecinin istikrarlı ve etkili bir şekilde gerçekleştiğini göstermektedir (European Commission, 2015b).

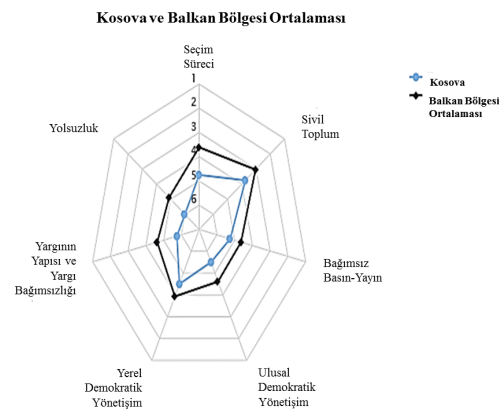
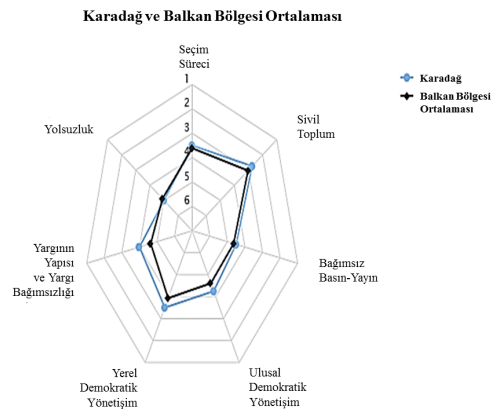
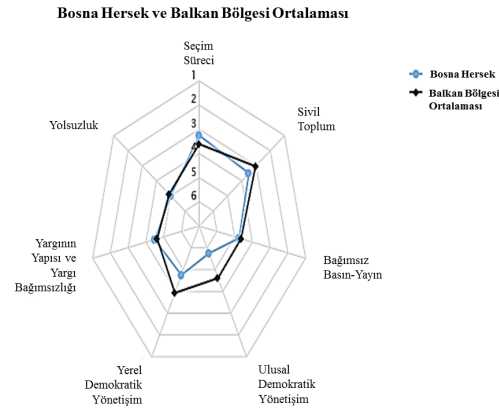
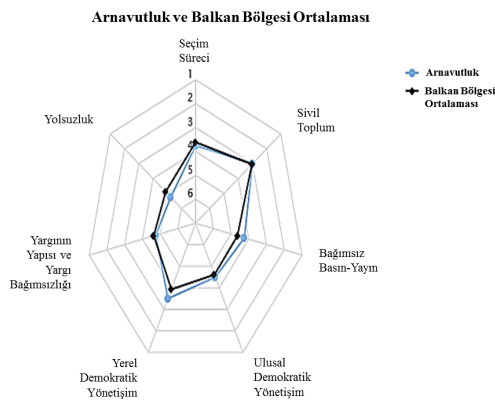
Avrupa Komisyonu, BBÜ ve Türkiye'nin AB ile bütünleşmesine bu ülkelerin AB'nin ortak kültürel ve tarihsel değerlere sahip olmasından dolayı önem ve öncelik vermektedir. BBÜ ve Türkiye'nin AB ile bütünleşmesi bu ülkelerin hükümetlerinin dış politikası, ne ölçüde AB reformlarını uyguladığı ve AB standartlarına ulaştığı ile ilişkilidir. Karşılıklı birbirine bağımlılığın arttığı bir dünyada, AB, BBÜ ve Türkiye'de istikrarın ve kalkınmanın gerçekleştirilmesine yönelik her türlü politik, ekonomik, hukuki ve sosyal eğilime destek olmakta ve bu ülkelerin çıkaralarını kendi çıkarları ile örtüştürmektedir. Esasen, AB yasadışı göç akımlarından kendini koruması için BBÜ ve Türkiye ile işbirliği ve dayanışma içerisinde olması gerektiğini çok iyi bilmektedir. Bu nedenle, AB'nin BBÜ ve Türkiye'nin istikrarını koruma ve kalkınmalarını sağlamakla aslında kendi içerisinde hem oluşabilecek muhtemel güvenlik, sosyo-ekonomik ve toplumsal problemlerin önüne geçmekte hem de genel olarak göçün olumsuz yönlerini minimize etmektedir.

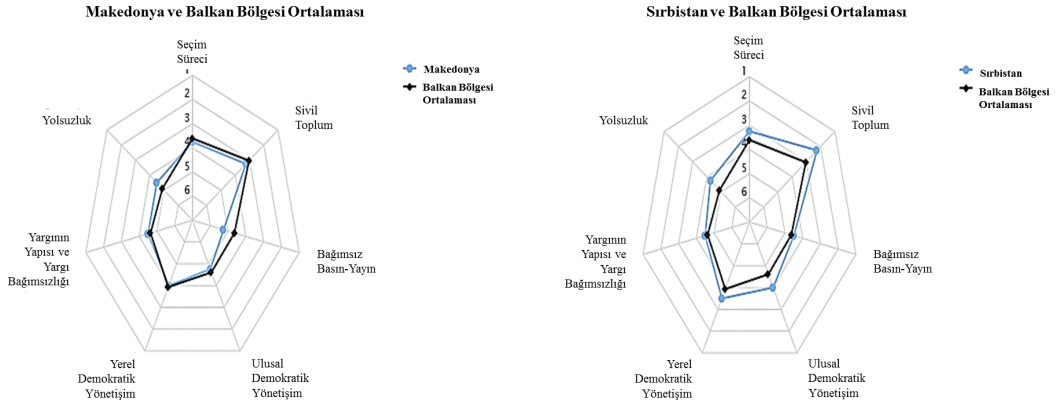
AB, BBÜ ve Türkiye'nin gelecekte AB'ye tam üye ülkeler olabileceğini 2003 yılında Selanik Zirvesi'nde ifade etmiştir. Ancak, 2005 yılında Fransa ve Hollanda'da gerçekleşen Referandumda çoğunluğun Taslak AB Anayasası'na karşı çıkması ile AB bütünleşme stratejisinde daha sınırlandırıcı bir yaklaşım izlemesine neden olmuştur (Brown & Attenborough, 2007, s. 1). Selanik Zirvesi'nde Avrupa Konseyi, ortak bir yasadışı göç politikası, sınır kontrolü, yasadışı göçmenlerin geri gönderilmeleri ve üçüncü ülkeler ile işbirliği konularında ortak hareket etmeyi hedeflemiştir (Council of the European Union, 2003, s. 3). Selanik Zirvesi'nde BBÜ ve Türkiye'nin AB'ye katılımlarının yolunu kolaylaştırmaya yönelik olarak AB liderleri uzlaşmaya varılmış ve AB'ye katılım kriterlerinin tamamlanması ve reformların gerçekleşmesi maksadıyla aday ve potansiyel aday ülkelere desteklerin ne şekilde olabileceği tartışılmıştır (Bideleux and Jeffries, 2007).

AB, BBÜ ve Türkiye'de demokratikleşme ve istikrarın güçlendirilmesine yönelik olarak karşılıklı ilişkilerin müteakabiliyet esasına göre geliştirmeyi hedeflemiştir (European Commission, 2007a, s. 16). Bu hususların ışığında, yalnızca Kopenhag Kriterleri'nin karşılanması AB tam üyeliği ve bütünleşme için yeterli değildir. AB'ye aday olan her ülke bölgedeki diğer ülkelerin nasıl ilerledikleri dikkate alınmaksızın kendi esasına dayalı olarak katılım hedefi doğrultusunda ilerleyecektir. Ayrıca, bölgesel

işbirliği ve koşulluluk ilkeleri doğrultusunda AB genişleme stratejisi uygulanacaktır (Brown & Attenborough, 2007, s. 10).

Güçlü bir bölgesel dayanışma ve işbirliği ile kastedilen BBÜ ve Türkiye'nin AB'ye katılım sürecinde birbirleri ile olan karşılıklı politik ve ekonomik ilişkilerini daha fazla arttırmasıdır. En önemlisi ise, bu ülkelerin bir bütün olarak bu ülkelerin birbirlerine bu süreçte yardımcı olmaları, ortak çıkarlara sahip olmaları ve geleceğe yönelik hedeflerinde mütakabiliyet esasına göre kademeli olarak her alanda mutabakata varmalarıdır. BBÜ ve Türkiye'de bölgesel yardımlaşma ve işbirliği sürdürülebilir istikrarın korunması, uzlaşma ve karşılıklı iyi ilişkilerinin sağlanmasında bir katalizör görevi üstlenebilir. Ayrıca, bölgesel yardımlaşma ve işbirliği ile milliyetçilik, ayrımcılık, siyasi krizlerin üstesinden gelmek, karşılıklı anlayış ve siyasi diyalogun teşvik edilmesinde anlamlı etkileri olabilmektedir (European Commission, 2005, s. 4).

Şekil 3.3 Batı Balkanların Kıyaslamalı Politik, Yargısal ve Sosyal Göstergeleri

Kaynak: Freedom House, 2016

Şekil 1’de BBÜ’nün kıyaslamalı politik, yargısal ve sosyal göstergeleri şu etki faktörleri dikkate alınarak genel bir değerlendirme yapılmıştır: 1) seçim süreci; 2) sivil toplum; 3) bağımsız basın-yayın; 4) ulusal demokratik yönetim; 5) yerel demokratik yönetim; 6) yargının yapısı ve yargı bağımsızlığı; ve 7) yolsuzluk şeklinde sıralanmaktadır. Göstergelere göre Karadağ, Arnavutluk ve Sırbistan’ın; Bosna Hersek, Makedonya ve Kosova ile kıyasla bu faktörlerin oranlarında daha iyi sonuçlara sahiptirler. Bu faktörler arasında bilhassa göç yönetimi ile doğrudan ilişkilendirilebilecek olan sivil toplum, ulusal ve yerel demokratik yönetim bir bütün olarak BBÜ’de oldukça anlamlı bir etkiye sahip olduğu gözlemlenebilmektedir.

BBÜ’de kıyaslamalı politik, yargısal ve sosyal göstergeler göç yönetimi faktörleri olan kurumsal kapasite, göçmen hakları, güvenli ve düzenli göç, emek göçü yönetimi, bölgesel ve uluslararası işbirliği ve diğer partnerlikler ile örtüşmesi gerekmektedir. Bu şekilde, BBÜ’de göç yönetimi mekanizmasının güçlendirilmesi mümkün olabilir.

BBÜ ile ilgili AB için kilit zorluklar şu şekilde sıralanmıştır:

- 1) Hukukun üstünlüğü ve kamu yönetimi reformunu güçlendirmeye odaklanılması;
- 2) Basın-yayın organlarında ifade özgürlüğünün sağlanması;
- 3) BBÜ’de bölgesel işbirliğini ve uzlaşmayı arttırma;
- 4) Sürdürülebilir ekonomik iyileşmenin sağlanması ve Avrupa 2020’nin benimsenmesi;

5) Ulaşım ve enerji ağlarının genişletilmesi.

BBÜ'nün kalkınması ve yukarıda sözedilen konular ve uğraş alanları ile ilgili Avrupa Komisyonu finansal ve teknik anlamda genişleme politikası bağlamında AB üyeliğine aday ve potansiyel aday olan ülkelere AB'ye katılım ve katılım öncesi hazırlık için destek sağlamaktadır. Esasen, destek Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA) başlığı altında verilmekte olup; 2007-2013 dönemi için yaklaşık 11.6 Milyar EUR tutarında destek AB'ye aday ve potansiyel aday ülkelere dağıtılmıştır (European Commission, 2011b, s. 20). Ayrıca, IPA II kapsamında 2014-2020 dönemi için toplamda 11.7 Milyar EUR tutarında destek AB'ye aday ve potansiyel aday ülkelere ya dağıtılmış ya da halen dağıtılmaktadır (European Commission, 2016; Official Journal of the European Union, 2014a).

ABİHA m.79'da AB'nin ortak göç politikasının hedefleri belirtilmiştir:

“Birlik, her aşamada, göç hareketlerinin etkin yönetimini, Üye Devletler'de yasalara uygun olarak ikamet eden üçüncü ülke uyruklarına adil muamelede bulunulmasını ve yasadışı göçün ve insan ticaretinin önlenmesi ve bunlarla mücadele edilmesi için daha sıkı tedbirler alınmasını sağlamak amacıyla, ortak bir göç politikası geliştirir.

AP ve Konsey, olağan yasama usulü uyarınca hareket ederek aşağıdaki alanlarda tedbirler kabul eder:

- a) aile birleştirme amaçlı olanlar da dahil, giriş ve ikamet koşulları ile Üye Devletler tarafından uzun süreli vize ve ikamet izinlerinin verilmesine ilişkin standartlar;
- b) diğer Üye Devletler'de dolaşım ve ikamet etme serbestisini düzenleyen koşullar da dahil, bir Üye Devlette yasalara uygun olarak ikamet eden üçüncü ülke uyruklarının haklarının tanımlanması;
- c) izinsiz olarak ikamet eden kişilerin sınırdışı edilmesi ve geri gönderilmesi de dahil, yasadışı göç ve izinsiz ikamet;
- d) özellikle kadın ve çocuk ticareti olmak üzere, insan ticaretiyle mücadele.

Birlik, Üye Devletler'den birinin topraklarına girme, bu topraklarda bulunma veya ikamet etme koşullarını karşılamayan veya artık karşılamaz hale gelen üçüncü ülke uyruklarının,

uyruğu oldukları veya geldikleri ülke tarafından geri kabul edilmeleri için üçüncü ülkelerle anlaşmalar akdedebilir. AP ve Konsey, olağan yasama usulü uyarınca hareket ederek, Üye Devletler'in topraklarında yasalara uygun olarak ikamet eden üçüncü ülke uyruklarının entegrasyonunu sağlamak amacıyla, Üye Devletler'in kanun ve ikincil düzenlemelerinin uyumlaştırılması hariç, Üye Devletler'in eylemlerini teşvik etmek ve desteklemek üzere tedbirler alabilir. Üye Devletler'in, kendi topraklarına üçüncü ülkelerden işçi veya bağımsız olarak çalışmak amacıyla iş aramak üzere gelen üçüncü ülke uyruklarını kabul sayısını belirleme hakkına zarar vermez.

BBÜ ve Türkiye ile AB arasında göç politikası konularında dayanışma ve işbirliği “İstikrar ve Ortaklık Süreci”nin de bir parçasıdır. Göç konusu ile ilişkili olarak BBÜ ve Türkiye’de büyük ölçekli göç akışları görülmekte ve olumsuz mahiyette yasadışı / düzensiz göç ile insan kaçakçılığı gibi durumlar söz konusu olabilmektedir (Kathuria, 2008).

Geniş bir perspektiften bakıldığında, Güney Doğu Avrupa İşbirliği Süreci (South East European Cooperation Process – SEEC) Güney Doğu Avrupa bölgesinde bir bölgesel işbirliği zemininin oluşmasında çok önemli bir role sahip olduğu görülmektedir (European Commission, 2007b, s. 5). Güney Doğu Avrupa İşbirliği Süreci, yeni bir bölgesel çerçeve oluşumu sürecini içermekte ve Güney Doğu Avrupa için bir istikrar paktı görevi üstlenmektedir. Ayrıca, bir bütün olarak Balkan bölgesi AB’nin sığınma alanındaki reformlarını da doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir. Bölgedeki hükümetlerin etkin bir şekilde yasama ve idari reformları uygulaması, projeler ile finansal destekler bulabilmesi ve buna yönelik olarak kurumlar inşa etmesi AB reformlarının başarısı için gereklidir (Peshkopia, 2005, s. 237).

Sadece BBÜ veya Türkiye vatandaşlığına sahip insanlar AB tarafından üçüncü ülke vatandaşı olarak görülmektedir. Aslında, tek bir ülke vatandaşı olan insanlar AB’nin bütünlüğü ve refahı için bir endişe meselesi olarak algılanmaktadır. Göçün iten ve çeken faktörleri BBÜ ve Türkiye vatandaşları için daha belirgin olmakta ve bu ülkelerin tek bir vatandaşlığına sahip olan insanlar ile hem AB vatandaşı hem de bu ülkelerden birinin vatandaşı olan insanlar arasında bir adaletsiz durumun olduğu muhakkaktır.

Neoliberal küreselleşme devletler ile şahıslar arasındaki ilişkileri yeniden şekillendirmiştir. Bu ilişkinin geleneksel anlayışı, bireylerin devletlerine karşı görevleri ile devletlerin kendi topraklarında yaşayan bireylerin özgürlüğünü koruma yükümlülüğü ve bunlara asgari düzeyde bir sosyo-ekonomik ve kültürel refah sağlama yükümlülüğü arasındaki dengeye bağlıydı. Günümüz toplumsal dönüşüm çağında bu dengenin bozulduğu görülmektedir. Giderek artan bir şekilde devletlerin görevlerinin bireylerin görevlerine artan bir vurgu ile yer değiştirdiği gözlemlenmektedir. Bu dengesiz ilişki ulusal vatandaşlığı ve aidiyet anlamını etkilemektedir (Cubas, Ozkul & Castles, 2015, s. 311).

Küresel ekonomik kriz bağlamında üçüncü ülke vatandaşları hâlâ işgücü piyasasına girme zorlukları, eğitimde düşük performanslar veya yoksulluk ve sosyal dışlanma riski bakımından anlamlı ölçüde etkilenmiştir (European Commission, 2014b, s. 14).

Üçüncü ülke vatandaşlarının eğitim amacıyla (örneğin; Erasmus(+), Erasmus Mundus, Marie Curie Bursları vb.) kabul koşulları hakkında 2003/109/EC ve 2004/114 Konsey yönergeleri, öğrenci değişimi, ücretsiz staj veya gönüllü hizmet yasal göç alanında yasal araçlardır. Bu “geçici göç” formları göçmen alan ülkenin iş piyasası durumuna bağlı değildir (European Commission, 2011c, 2011d). Avrupa Komisyonu’nun Avrupa Gönüllü İnsani Yardım Gücünü kuran bir tüzük için öneride bulunması uzun süreli ikamet iznine sahip üçüncü ülke vatandaşları AB Yardım Gönüllüsü olarak hizmet için başvuruda bulunma hakkını öngörmektedir. AB Yardım Gönüllüleri girişimi Komisyonun Eğitim, Görsel-İşitsel ve Kültür Yürütme Ajansı (EACEA) tarafından yönetilmektedir (European Commission, 2013, s. 7).

2004/114 sayılı Konsey yönergesinde hemen hemen tüm AB üyesi devletler, m.6/1-d’de yer alan “üçüncü ülke vatandaşının kamu politikası, kamu güvenliği ya da halk sağlığı için tehdit olarak görülmemesi gerektiği” şartını ortaya koymuştur. Oybirliği kuralı altında benimsenen yönergenin ulaştığı harmonizasyon düzeyi zayıf olmakla beraber sadece birkaç hükmü yasal olarak bağlayıcı olmakta ve birçok hükmü Üye Devletler için spesifik yükümlülükler içermemektedir (European Commission, 2011c, s. 10; 2011d). Üçüncü ülke vatandaşlarının Avrupa’da bir eğitim süreci boyunca

beceri ve bilgi edinmelerine izin verilmesinin “beyin dolaşımını” teşvik etmekte ve hem göçmen gönderen hem de göçmen kabul eden ülkelere fayda sağlayan beşeri sermaye ve istihdam alanında üçüncü ülkelerle olan işbirliğini desteklemekte olduğunu belirtmek gerekir.

AB eylemleri ve işbirlikleri, ilgili partner ülkeler ve bölgeler ile AB arasındaki ilişki ve geniş anlamda siyasal ilişkiler bağlamında görülebilir. Avrupa Komşuluk Politikası (ENP) ve Göç ile Hareketlilik için Küresel Yaklaşım (GAMM), göç ve hareketlilik konusunda partner ülkelerle kapsamlı diyalogu ve işbirliğinin geliştirilmesine yönelik bir çerçeve sağlamada, düzensiz ve zorunlu göçü ve dramatik olayları önlemede, göçmenlerin yaşamlarını ve temel haklarını korumada önemli role sahiptir (European Commission, 2014b, s. 3).

GAMM’ye göre küresel düzeyde diyalog paylaşılan zorlukların ve endişelerin bazılarının ele alınmasını sağlayabilmektedir. Ancak, her bireyin ve her paydaşın göç ve hareketlilik neticesinde oluşan fırsatların değerlendirilmesi genellikle bölgesel, ulusal ve yerel düzeylerde gerçekleşmektedir (European Commission, 2011a, s. 2).

AB Bölgeler Komitesi (*EU Committee of the Regions*) göç ve hareketlilik faaliyetlerinin hem küresel ölçekte hem de bölgeler nezdinde gelişebilmesine büyük katkı sağlayabilmektedir. 2018 yılında AB bütçesi taahhütlerinde 160.1 milyar EUR planlanmış ve 144.7 milyar EUR ödenekler şeklinde belirli alanlara tahsis edilmiştir. AB bütçesini 5 ana kategoride değerlendirmek mümkündür. Birinci kategoride, 2018 yılı AB bütçesinin yaklaşık yarısı olan 77,5 milyar EUR, AB ekonomisini güçlendirmek, üniversitelerde rekabetçiliği arttırmak, AB piyasasında şirketlerin daha iyi rekabet edebileceği bir donanım kazandırmaya ayrılmıştır. Bu çerçevede, “Avrupa Yapısal ve Yatırım Fonları (*European Structural and Investment Funds – ESI Funds*)”²⁹ ile tüm AB Üye Devletleri ve bölgelerinde büyüme, istihdam oluşturma ve yakınsama (*convergence*) çalışmalarını arttırmak için toplam 55.5 milyar EUR harcanması

²⁹ Avrupa Yapısal Fonları; Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu’nu (*European Regional Development Fund – ERDF*) ve Avrupa Sosyal Fonu’nu (*European Social Fund – ESF*) kapsamaktadır. ERDF, ESF ve Uyum Fonu (*Cohesion Fund*) birlikte “Fonlar (*the Funds*)” olarak adlandırılmaktadır. ESI Fonları, bu üç fona ilave olarak Avrupa Denizcilik ve Balıkçılık Fonu (*European Maritime and Fisheries Fund – EMFF*) ve Avrupa Kırsal Kalkınma İçin Tarımsal Fonu’nu (*European Agricultural Fund for Rural Development – EAFRD*) içermektedir.

planlanmıştır. AB Yapısal Fonları, kalkınmanın çeşitli düzeylerde (misal; bölgesel, ulusal, yerel vb.) geliştirilmesinde oldukça etkili olduğu söylenebilir. 2014-2020 döneminde EMFF ve EAFRD gibi fonlar ekonomik, sosyal ve bölgesel uyumun genel hedefine katkıda bulunan önlemler kategorisine dâhil edilmiştir. Dolayısıyla, ESI fonlarının kapsamı sadece uyum ve sosyal politikadan daha geniştir. Bu fonlar, denizcilik ve balıkçılık sektörlerinin yanı sıra kırsal kalkınmayı da kapsamaktadır. Bütün bu alanlar AB ve Üye Devletler'i kapsayan paylaşılmış yetkiler kategorisindedir (ABİHA m.4) ve ESI fonları ortak yönetim çerçevesinde uygulanmaktadır. Buna ek olarak 11.2 milyar EUR “Horizon 2020” araştırma ve inovasyon destek programlarına, 2 milyar EUR “Avrupa Stratejik Yatırımlar Fonu'na (European Fund for Strategic Investments – EFSI)” ve 354 milyon EUR ise Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ'ler) arasında rekabetçiliği arttırmaya katkı sağlayan “KOBİ'lerin Rekabeti (*Competitiveness of Small and Medium-sized Enterprises – COSME*)” programına aktarılmaktadır (Aliu vd., 2018; European Commission, 2018; European Parliament, 2015b). İkinci kategoride, “çiftçiler, balıkçılar, iklim ve biyoçeşitlilik” başlığı altında toplamda 59 milyar EUR destek verilmektedir. Üçüncü kategoride, yaklaşık 4.2 milyar EUR ile göç yönetimi ve güvenlik sorunları ile mücadeleye tahsis edilmiştir. 2015-2018 döneminde AB, önceden yüklenmiş fonların büyük bir kısmı ile birlikte göç yönetimi ve güvenlik sorunları ile mücadele alanında toplamda 22 milyar EUR gibi yüksek bir miktara arttırmıştır. Dördüncü kategoride, genç istihdam inisiyatifi kapsamında genç işsizliği azaltmak ve iş piyasasını düzenlemek için 350 milyon EUR destek sağlamaktadır. Son olarak beşinci kategoride, Avrupa Savunma Fonu kapsamında inovatif savunma sanayi ve teknolojilerinin gelişmesi ve araştırma projelerinde işbirliği sağlamak amacıyla 40 milyon EUR destek sağlamaktadır (European Commission, 2018; European Parliament, 2015b).

ESI fonlarının etkinliğini arttırmak amacıyla Üye Devletler uygulamaya yönelik yenilikçi yaklaşımlar benimsenmiştir. Mesela, “yerel kalkınma stratejileri (*local development strategies*)” sunmak için ESI fonlarını (Uyum fonu hariç) kullanmanın bir yolu olan “topluluk öncülüğünde yerel kalkınma (*community-led local development*)” ve belirli bir alan için sektörler arası bir strateji sunmak üzere tüm ESI fonlarını birleştirmek için “bütünleşik bölgesel yatırımlar (*integrated territorial investments*)” tasarlanmıştır. Bu iki yöntem, bölgesel ihtiyaçlar odaklı projelerin geliştirilmesine

yardımcı olabilmektedir. Ayrıca, harcamaların tematik hedeflerle ve ardından da Avrupa 2020 hedefleriyle uyumlaştırılmasına katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda, AB Üye Devletleri, ESI fonlarının katkılarıyla, krediler, teminatlar, özkaynaklar ve diğer risk taşıyan enstrümanlar yoluyla projeleri finanse etmek için daha fazla fırsata ve daha fazla esnekliğe sahiptir. Elbette ki, bu destekler geri ödemesiz hibelerin yerine geçmez, ancak AB bütçesinden yararlanmanın önemli bir yolunu sunmaktadır (Aliu vd., 2018; European Parliament, 2015b: 4).

Göç yönetiminde kronik bir mesele, göçmen ve sığınmacı kabul eden, gönderen ve tranzit pozisyonunda olan ülkelerde yaşayan sığınmacılar için finansal yardımı ve insani yardımı artırma konusudur. Bu alanda faaliyet gösteren ve bu konularla mücadele eden pek çok kurum, kuruluş ve dernek yeni fonlar, hibeler ve finansal enstrümanlara sahip olmada zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu durumda, uluslararası kuruluşların sürdürülebilir finansal destek stratejisi oluşturması gerekmektedir. Finansal destek stratejisi her kurum veya dernek için bağımsızdır. Aslında, tematik alanların birçoğu kamuoyunda ekonomik destek alırken, diğerleri tamamen bağımsız olarak yer almaktadır. Normalde, bazı stratejilerin ortak olduğu varsayımı kabul edilmektedir. Mesela, fonlardan yararlanmak için kamu etkinliklerinin organizasyonu (sosyal resepsiyonlar, davetler, araçlar vb.), güçlü bir reklam kampanyası ve bunun gibi durumlar söz konusudur (Dr. A. Ludovici, kişisel görüşme, 18 Ocak 2019).

Göç ve hareketlilik diyalogları GAMM'nin itici güçleri olabilmekte ve mümkün olduğunca standardize hale gelebilmektedir. Bu diyaloglar ikili ilişkiler ve iletişim için daha geniş çerçevelerin bir parçası olarak uygulanmaktadır (örneğin; stratejik ortaklıklar, ortaklık anlaşmaları ve işbirliği anlaşmaları, ortak işbirliği konseyi veya alt komiteleri gibi). Diyaloglar hem bölgesel süreçler hem de ikili veya ulusal düzeyde kilit partner ülkeler tarafından sürdürülmektedir. Ayrıca, diyaloglar yerel düzeyde özellikle de AB Delegasyonları aracılığıyla politik ilişkiler çerçevesinde takip edilmektedir (European Commission, 2011a, s. 4).

Göçmen kaçakçılığına karşı AB Eylem Planında (2015-2020) Avrupa Komisyonu'nun 2017 yılına kadar muhtemel göçmen kaçakçılığını önleme adına tüccar ve balıkçı teknelerinin sürücüler ve operatörleri için davranış kurallarını içeren bir el kitabı geliştirmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu şekilde, gizli göçü önlemek için kamu

kuruluşları ve işletme operatörleri tarafından güvenlik önlemlerinin ve yeterli kontrollerin sağlanmasına yönelik en iyi uygulamalar sunulmaktadır. Avrupa Komisyonu sınır otoriteleri ve konsolosluk hizmetlerinde göçmen kaçakçılığına ilişkin kılavuzların geliştirilmesine katkı sağlamaktadır (European Commission, 2015c).

Bir taraftan yasal göç, Avrupa'daki bilgi temelli ekonominin geliştirilmesinde ve ekonomik kalkınmanın artırılmasında önemli bir rol oynamakta ve böylece Lisbon Stratejisi'nin uygulanmasına katkıda bulunmaktadır. Ayrıca, üçüncü ülkeler ile partnerliğin kurulmasında da önemli role sahiptir (Council of the European Union, 2004, s. 19). Öte yandan, yasadışı göç, belirli bir ülkede geçerli olan kural ve koşullara karşı gelinerek o ülke topraklarında ikamet ya da istihdam yaratmaya yönelik kasıtlı olarak yasalara aykırı eylemdir (Europol, 2007, s. 5).

AB'nin göç krizine cevap verme çabalarının bir parçası olarak ve JHA Konseyi'nin açık isteği üzerine Europol organize insan kaçakçılığı ağlarına karşı mücadele etmek ve operasyonel desteği arttırmaya yönelik olarak Avrupa Göçmen Kaçakçılığı Merkezi'ni (EMSC) kurmak ve geliştirme misyonu edinmiştir (Europol, 2016a, s. 6). Europol – Avrupa Göçmen Kaçakçılığı Merkezi'ne göre 2015 yılında AB'ye 1 milyonun üzerinde yasadışı göçmen girişi olmuştur. 3 770'in üzerinde göçmen Akdeniz'de hayatını kaybetmiş ve göçmenlerin %90'ının AB'ye geçişi krimineller tarafından sağlanmıştır. Kriminellerin göçmen kaçakçılığından yaklaşık 3-6 milyar EUR (3.2-6.5 milyar USD) kazanç sağladığı ve 2015 yılında toplamda ortalama 5-6 milyar USD civarında kazanç sağladığı tahmin edilmektedir (European Migrant Smuggling Centre, 2016; Europol, 2016b, 2016c).³⁰

Europol hava sahası, seyahat ve kredi kartı endüstrileri, Frontex, Eurojust ve Interpol ile internet üzerinden yapılan dolandırıcılık ve yasadışı göçle ilgili en büyük saldırılara karşı güçlerini birleştirmişlerdir. Bu ortak eylemler ve işbirlikleri dünya

³⁰ Türkiye ile Europol arasında göçmen kaçakçılığı alanında sıkı bir işbirliği vardır. Emniyet Genel Müdürlüğü, Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti ile Mücadele Daire Başkanlığı ile işbirliği içerisinde. Ayrıca, göç ve sığınmacılar ile ilgili uluslararası organize suçlarla mücadele kapsamında yurtdışı koordineli olunması ve dünyada da işbirliği yapılması amacıyla Emniyet Genel Müdürlüğü Interpol – Europol – Sirene Dairesi Başkanlığı birimi oluşturulmuştur. Türkiye'de göçmen kaçakçılığı ile ilgili 2014 yılında başlayan bir artış trendi göze çarpmaktadır. GİGM 2018 yılı verilerine göre 2014-2018 yılları arasında göçmen kaçakçıları sayısı sırasıyla şu şekildedir: 1.506 (2014), 4.471 (2015), 3.314 (2016), 4.641 (2017) ve 6.138 (2018) (GİGM, 2018c).

apında 32 ülke 68 havalimanı arasında gerçekleştirilmiştir. Europol, havayolu dolandırıcılığı eylem gününü koordine etmekte ve desteklemektedir. Ayrıca, Europol'n merkez kararghındaki operasyon merkezlerinden sahte ve çalınmış kredi kartlarının internet üzerinden kullanılmasıyla ortaya çıkan şüpheli uçak bileti işlemlerini belirlemek için Avrupa'daki belirli bölgelere uzmanlar ve gerekli donanım ve teçhizatlar göndermektedir (Europol, 2015a, s. 17, 2016c).

Dış sınır yönetimi bağlamında üçüncü ülkelerle işbirliği de paydaşların Frontex aracılığıyla artan koordinasyon ihtiyacını anlamış olduğu bir alan olarak görülebilmektedir. Bu tür bir koordinasyon ancak ajansın farklı faaliyetlerinin üçüncü ülkelerle güçlü ortaklıklar kurmaya nasıl katkıda bulunabileceğini gösteren kapsamlı bir strateji ile uygulanabilmektedir (Frontex, 2015, s. 101). Frontex'in temel haklar konusundaki alışmaları Avrupa düzeyinde Temel Haklar Ajansı (FRA) ve uluslararası düzeyde ise UNHCR gibi dış paydaşlar ile yaptığı işbirliği kapsamında desteklenmektedir (Frontex, 2015, s. 29).

AB'deki vatandaşlığın kazanılmasıyla ilgili olarak, AB yesi ülkeler 2013'te neredeyse 1 milyondan fazla kişiye vatandaşlık vermiştir. Bunların yaklaşık %89'u AB dışındaki ülkelerin vatandaşıydılar. BB'de Arnavutluk ve Sırbistan vatandaşı olan kişiler AB vatandaşlığına hak kazananlar olarak görülmektedir. Yaklaşık 41 700 Arnavut, Yunanistan (%62) veya İtalya (%32.8) vatandaşlığına sahip olmuşlardır. Yaklaşık 94 000 Sırp, Almanya (%27.6) İtalya (%14.3) ve Fransa (%14.1) vatandaşlığı kazanmışlardır (Eurostat 2015b). Aynı şekilde, AB'ye ye Devletler 2014 yılında toplamda yaklaşık 900 000 kişiye AB vatandaşlığı vermiştir. Bunların yaklaşık %89'u AB dışındaki ülkelerin vatandaşıdırlar. BB'de, 41 000 Arnavut, Yunanistan (%44.9) İtalya (%51.6) ve Birleşik Krallık (%0.9) vatandaşlığı kazanmışlardır. Arnavutluk'tan sonra yaklaşık 9 000 Sırp, Almanya (%24.9) İtalya (%23.1) ve Fransa (%14.8) vatandaşlığı almışlardır. 2014 yılında 2 627 Kosovalı, İsviçre vatandaşlığı ve 89 Kosovalı da Hırvatistan vatandaşlığı elde etmişlerdir. Yaklaşık 288 Bosnalı Hırvatistan vatandaşlığı, 1 135 Bosnalı Avusturya vatandaşlığı ve 571 Bosnalı da Slovenya vatandaşlığı kazanmışlardır. Ayrıca, yaklaşık 116 Makedon Slovenya vatandaşı olmuşlardır (Eurostat, 2016a).

AB, hem sığınmacıların hem de ulusal otoritelerin yararına ve çıkarına olacak şekilde Ortak Avrupa Sığınma Sistemi'nin (CEAS) kalitesini arttırmak ve prosedürleri iyileştirmeyi amaçlamaktadır. Dublin Yönetmeliği ve EURODAC sisteminin uygulanması (örneğin; parmak izlerinin karşılaştırılması vb.), Ortak Avrupa Sığınma Sistemi'nin oluşturulmasında önemli bir yapı taşı oluşturmaktadır. EURODAC Merkezi Birimi sadece Dublin II Yönetmeliği'nin daha hızlı ve daha etkin bir şekilde uygulanması için iyi bir araç değil, aynı zamanda çoklu sığınma başvurusu uygulamalarının da iyi bir göstergesi olarak görülmektedir (European Commission, 2004).

Üye Devletler'in sorumluluk almasını sağlayan egemenlik maddesinin uygulanmasında (m.3/2 – Dublin Yönetmeliği) özellikle farklı yorumlar gözlemlenmiştir. Dublin kriterlerinin bir başka üye devleti belirlemeyi ve Üye Devletler'in aile üyelerini bir araya getirmelerine izin veren insancıl madde (m.15 – Dublin Yönetmeliği) tanımlamaktadır. Ancak, yine de Dublin kriterlerinin sıkı uygulamaları belirlenen ülke ile aile üyelerini birbirinden ayırabilmektedir (European Commission, 2007c, s. 6). Ulusal düzeyde, egemenlik maddesinin insani nedenlerden ötürü uygulanması teşvik edilmelidir; çünkü, bu hüküm egemenlik maddesinin temel amacı ile örtüşmektedir (European Commission, 2007c, s. 7).

AB'ye Üye Devletler'de sığınma başvuruları göz önüne alındığında, 2015 yılında ilk kez 1.2 milyon gibi rekor sayılabilecek sığınma talebi kaydedilmiştir. 2015 yılında AB üyesi ülkelerde ilk kez sığınma talebinde bulunan insanların vatandaşı olduğu ülkelere göre istatistiki sıralama şu şekildedir: Suriye (362 775 sığınma, %29), Afganistan (178 230 sığınma, %14), Irak (121 535 sığınma, %10), Kosova (66 885 sığınma, %5) ve Arnavutluk (65 935 sığınma, %5). Yaklaşık %63'lük oran ile sığınma talebinde bulunanların çoğunluğunu bu 5 ülke oluşturmaktadır (Eurostat, 2016b).

Suriye'deki krizin çözümüne yönelik olarak Suriye içerisinde ve Lübnan, Ürdün, Türkiye ve Irak gibi çevre ülkelerde insani yardım, istikrar ve kalkınma çerçevesinde Suriyeli mültecilere 3.6 milyar EUR civarında finansal destek sağlanmıştır (European Commission, 2015d). Ayrıca, AB, BBÜ ve Asya ülkelerine bu konularda mevcut

işbirliğini daha da arttırmak ve teşvik etmek adına daha fazla dikkat ve hassasiyet göstermektedir.

Avrupa Konseyi'nin Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıları desteklemek için önemli ek finansman çağrısına yanıt olarak, "Türkiye'deki Sığınmacılar İçin AB Mali İmkânı (EU Facility for Refugees in Turkey)" 2015 yılında oluşturulmuştur. AB'nin sunmuş olduğu bu olanak, Suriyeli sığınmacıların ve ev sahibi toplulukların ihtiyaçlarının kapsamlı ve koordineli bir şekilde ele alınmasını sağlamak için tasarlanmış ortak bir koordinasyon mekanizması sağlamaktadır. Destek, AB'nin içinde ve dışındaki mülteci krizini ele alma konusundaki kapsamlı yaklaşımının bir parçası olarak, Türkiye'deki sığınmacıların koşullarının iyileştirilmesini hedeflemektedir. İnsani ve diğer eylemleri içeren projeler için AB yardımlarının toplam bütçesi olarak 6 milyar EUR kaynak ayrılmıştır. Bu kaynak, 2016-2017 dönemi için 3 milyar EUR ve 2018-2019 dönemi için 3 milyar EUR şeklinde periyodik aktarımların yapılması planlanmıştır. Bugüne kadar yaklaşık 2 milyar EUR ödemesi gerçekleşmiş olan 72 proje toplamda 3 milyar EUR tutarında sözleşmeler imzalanmıştır. 25 Temmuz 2018 tarihinde 400 milyon EUR tutarında özel tedbir kapsamında 6 milyar EUR tutarındaki AB yardımının 73. desteklenen projesi olma mahiyeti taşımaktadır (European Commission, 2018).

AB, 2014 yılına kıyasla %72 oranında bir artış ile 2015 yılında toplamda 333 350 sığınmacıya koruma statüsü vermiştir. AB'de 2008'den bu yana yaklaşık 1.1 milyon sığınmacıya koruma statüsü verilmiştir. Verilen olumlu kararların neredeyse yarısı Almanya tarafından verilmiştir (148 200 sığınma, 2014 yılına kıyasla %212 artış olmuştur). 2015 yılında AB'de koruma statüsüne sahip olan tüm insanlar arasından 246 200 kişiye mülteci statüsü verilmiş (tüm olumlu kararların %74'üne tekabül etmekte), 60 700 kişiye ikincil koruma sağlanmış (%18) ve 26 500 kişiye de insani gerekçelerden ötürü ikamet izni (%8) verilmiştir. Koruma statüsüne sahip olanlara ek olarak AB'ye Üye Devletler bu ülkelerde yerleşme kararı alan 8 100 mülteci almışlardır. Burada belirtilmesi gereken bir husus da hem mülteci hem de ikincil koruma statüsü AB hukuku kapsamında değerlendirilirken, insani yardım statüsü ise ulusal mevzuata göre verilmektedir. BBÜ göz önünde bulundurulduğunda, 2015 yılında AB'de ilk derece kararlarında tanınma oranlarının yüzdesi şu şekildedir: Arnavutluk (%2,6), Kosova (%2,3), Sırbistan (%1,6) ve Makedonya (%1,1) (Eurostat, 2016c).

AB’de 2014 yılında AB dışındaki ülke vatandaşlarına 2.3 milyon ilk defa düzenlenen ikamet izni verilmiştir. Bu oran 2013 yılına kıyasla biraz düşüş göstermiş (-%2.2) ve istihdam sorunlarından dolayı 2008 yılına oranla %9 düşüş göstermiştir. AB’de ilk defa düzenlenen ikamet izinlerinde yaklaşık üçte birlik oran (%29.5) aile birleşmesi gerekçelerinden dolayı verilmiş, dörtte birlik bir oran (%24.8) istihdam gerekçesiyle verilmiş, beşte birlik bir oran (%20.7) eğitimden dolayı verilmiş ve diğer sebeplerden dolayı verilen ikamet izinlerinin oranı ise %25 olarak gerçekleşmiştir. BBÜ ile ilgili olarak 2014 yılında İtalya’da 14 591 Arnavut vatandaşı ve Yunanistan’da 13 100 Arnavut vatandaşı ikamet izni verilmiştir. Avusturya’da 3 458 Bosnalıya ve Hırvatistan’da 1 002 Bosnalıya ikamet izni verilmiştir. İsviçre’de yaklaşık 2 020 Kosovalıya ve Slovenya’da 1 555 Kosovalıya ikamet izni verilmiştir. Hırvatistan’da 261 Makedona ikamet izni verilmiştir. Avusturya’da 3 445, Hırvatistan’da 456, Malta’da 602, Slovenya’da 1 331 ve Slovakya’da 830 Sırp vatandaşı ikamet verilmiştir (Eurostat, 2015c).

2014-2020 dönemi için 96.8 milyar EUR bütçe tahsisıyla, AB dış işbirliği yardımı ve özellikle kalkınma işbirliği; düzensiz ve zorunlu göçün esas sebepleri olan yoksulluk, güvensizlik, eşitsizlik ve işsizlik gibi küresel sorunların üstesinden gelinmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Uzun vadeli temel sorunsallar ele alınırken, AB krizin yerel düzeylerde etkisinin hafifletilmesine yardımcı olmaktadır. Bu durumda sürekli bir çaba gerekmektedir. Dünya mültecilerinin ve ülke içinde yerinden olmuş kişilerin %70’inden fazlası yerinden edilme durumlarıyla 5 yıl veya daha fazla uğraşmış ve belirli koşullarda sıkışıp kalmışlardır. AB, 2014 yılının başından beri mülteci ve yerinden olmuş kişilere 1 milyar EUR üzerinde insani yardım desteği ve devam eden projelere kalkınma desteği olarak ve mültecilere uluslararası bağış kapsamında 200 milyon EUR civarında destek sağlamıştır (European Commission, 2015d, s. 8).

Avrupa Komisyonu, Eurostat, Araştırma ve İnovasyon, Kalkınma ve İşbirliği, İstihdam ve Sosyal İşler Genel Müdürlükleri, EASO, Frontex, FRA gibi AB kurum ve kuruluşları ile sıkı ilişkiler içerisinde olmakla beraber aynı zamanda Göç ile ilgili Afrika, Karayipler ve Pasifik (ACP) Gözlemevi, Genel Müdürlerin Göçmenlik Hizmetleri Konferansı (GDISC), Hükümetlerarası İstişareler (IGC), Göç üzerine NORFACE araştırma programı, IOM, BM, Göç Politikası Merkezi, OECD gibi

uluslararası kuruluşlar ile belirli tematik konular ve çalışmalar bağlamında dayanışma ve işbirliğinde bulunabilmektedir. Bu şekilde, AB kalkınma politikalarının göç boyutuyla olan bağlantısının yanı sıra, özellikle AB göç politikasının dış boyutu ile ilgili öncelikli alanlarda tutarlılık ve sinerji sağlanması suretiyle AB bölgesel perspektifinin spesifik konular ile ilgili dünyanın diğer bölgeleri ve ülkeleri ile sağlam ilişkilerin ve etkileşimlerin kurulması ve sürdürülebilirliği gerçekleştirilebilmektedir (European Commission, 2012a).

Schengen Sınırları Yasası m.23 istisnai durumlarda kamu politikası veya iç güvenlik için ciddi bir tehdit bulunduğu durumlarda AB'ye Üye Devletler'in iç sınırlarında sınır kontrolünü yeniden başlatabilme hakkını Üye Devletler'e vermektedir (European Commission, 2012b, s. 3). Bununla birlikte, Üye Devletler'in ulusal mevzuatlarının ve uygulamalarının Schengen müktesebatının ilgili hükümleri ve ABAD'ın içtihatları ile uyumlu olmasına özen göstermelidir (European Commission, 2013, s. 18). Bu bağlamda, bilgi paylaşımı etkili ve eşgüdümlü sınır kontrolü ve kolluk kuvvetleri için çok önemlidir. Schengen Bilgi Sistemi (SBS) terör zanlılarının bulunması, ciddi organize suçların önlenmesi, terör ile ilişkili ihbarların değerlendirilmesi maksadıyla bilgi alışverişi platformu olarak merkezi bir role sahiptir (European Commission, 2015e).

2007/533/JHA17 sayılı Konsey kararı m.36 uyarınca gizli ve spesifik kontroller için uyarılar verilmesi özellikle bu hususlarda yararlı olabilmektedir. Gizli ve spesifik kontrollerdeki uyarı sayılarında gerçekleşen kademeli artışlar Ulusal Girişlerde Ek Bilgi Talebi (SIRENE) Büroları ile önemli miktarda destekleyici bilgiler ile örtüşebildiği ve öncelik sıralarına göre bilgilerin paylaşıldığı görülmektedir. Ayrıca, 30 Ocak 2015 tarihinden itibaren yürürlüğe giren SIRENE Kılavuzu'nda yapılan değişiklikler ile ulusal düzeyde ve AB düzeyinde terör ile ilişkili faaliyetler hakkında toplanan bilgilerin derhal rapor haline getirilip yetkili mercilere sunulması öngörülmektedir (European Commission, 2015e).

Avrupa Komisyonu 2013 yılının Şubat ayında “Giriş-Çıkış Sistemi (EES)”, “Kayıtlı Gezgin Programı (RTP)” ve Schengen Sınırları Kanunu'nda müteakip değişikliklerden oluşan bir “Akıllı Sınır Paketi” önerisinde bulunarak AB'ye giriş-çıkış

yapan yabancılar için sınır kontrolü prosedürlerini hızlandırma, kolaylaştırma ve güçlendirmeye çalışmıştır (European Commission, 2014b, s. 11). Schengen bölgesinde karşılaşılan iki büyük zorluğa (mülteci krizi ve terörizm tehdidi) karşı mücadele edilebilmesi için Avrupa Göç Gündemi (EAM) ve Avrupa Güvenlik Gündemi'nde (EAS) yer alan önlemlerin doğru ve eksiksiz bir şekilde uygulanması gerekmektedir. Bu tedbirler Schengen müktesebatının Schengen bölgesinde düzgün bir şekilde çalışmasını sağlamak için gereklidir (European Commission, 2015e). Schengen Vize Kanunu'nun (SVC) hükümleri çerçevesinde değerlendirildiğinde, genel yasal hükümlerin uyumlu bir şekilde uygulanmasını teminen yerel koşulların dikkate alınması gereğinin çok önemli olduğu kabul edilmiştir. SVC m.48'e göre Yerel Schengen İşbirliği (LSC) konsolosluklar için yasal çerçeveyi ortaya koymakta ve böylelikle ortak vize politikasının uygulanmasının önemli bir parçası olan Üye Devletler arasında yerel seviyede tutarlı bir işbirliği yapılabilmesine olanak tanımaktadır (European Commission, 2014c).

3.4. AB Temel Haklar Şartı Kapsamında Göç ve İnsan Hakları İlişkisi: Mülteciler İçin Küresel Mütabakat, Göç İçin Küresel Mütabakat ve Göçün İnsani Yönüne Genel Bir Bakış

AB Üye Devletleri'nin yurttaşları için Sığınma ile ilgili 24 no'lu Protokol'de ABA m.6(1)'e atıf yapılarak Birliğin AB Temel Haklar Şartı'nda (ABTHŞ) belirlenmiş olan haklar, özgürlükler ve ilkeleri tanıdığı ve ABA m.6(3)'te İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri'nin Korunmasına İlişkin Avrupa Antlaşması (European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms) kapsamında garanti edilen temel hakların AB hukukunun genel ilkelerinin bir kısmını oluşturduğu belirtilmiştir (EUR-Lex, 2016, s. 304). ABTHŞ m.18'de sığınma hakkına yer verilmiştir:

Sığınma hakkı, 28 Temmuz 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve mültecilerin statüsüne ilişkin 31 Ocak 1967 tarihli Protokol kuralları dikkate alınarak ve ABA ve ABİHA'ya uygun olarak teminat altına alınmalıdır (EUR-Lex, 2012, s. 399).

ABTHŞ toplamda 7 Bölüm ve 54 maddeden oluşmaktadır. ABTHŞ'nin Lisbon Antlaşması'na eklenmesi ile hukuki açıdan bağlayıcı bir nitelik bulunmaktadır. AB göç

ve mülteci hukukunda ve göç ile insan hakları ilişkisinin sağlam bir temele dayanmasında ABTHŞ başat bir öneme haizdir.

ABTHŞ, AB entegrasyonu süreci içerisinde AB göç politikaları ve stratejilerinin uygulanmasında ve göçün insani yönünü ön plana çıkarmada ortak değerler, ilkeler, haklar ve özgürlükler temelinde birlik ve bütünlük oluşumuna katkı sağlamıştır.

ABTHŞ, 1. Bölüm’de “onur (*dignity*)” kavramına vurgu yapılmış ve sırasıyla; insanlık onuru (m.1), yaşama hakkı (m.2), kişinin bedensel ve ruhsal dokunulmazlık hakkı (m.3), işkence veya insanlık dışı ya da alçaltıcı muamele veya ceza yasağı (m.4), kölelik ve zorla çalıştırılma yasağı (m.5) gibi konulara değinilmiştir. ABTHŞ, 2. Bölüm’de “özgürlükler (*freedoms*)” ele alınmış ve bu kapsamda; özgürlük ve güvenlik hakkı (m.6), özel ve aile yaşamına saygı (m.7), kişisel bilgilerin korunması (m.8), evlenme ve aile kurma hakkı (m.9), düşünce, vicdan ve din özgürlüğü (m.10), ifade ve haber alma özgürlüğü (m.11), toplantı ve örgütlenme özgürlüğü (m.12), sanat ve bilim özgürlüğü (m.13), eğitim hakkı (m.14), meslek seçme ve çalışma hakkı (m.15), bir ticari faaliyette bulunma özgürlüğü (m.16), mülk edinme hakkı (m.17), sığınma hakkı (m.18), ihraç, sınır dışı veya iade etme yasağına (m.19) yer verilmiştir.

ABTHŞ, 3. Bölüm’de “eşitlik (*equality*)” ilkesine yer verilmiş ve bu bağlamda; yasa önünde eşitlik (m.20), ayrımcılık yasağı (m.21), kültürel, dini ve dilsel çeşitlilik (m.22), erkekler ve kadınlar arasında eşitlik (m.23), çocuk hakları (m.24), yaşlı hakları (m.25), engellilerin toplumla bütünleştirilmesi (m.26) gibi haklar listelenmiştir.

ABTHŞ içerisinde 4. Bölüm olan “dayanışma (*solidarity*)” bağlamında işçilerin işletme içinde bilgi alma ve danışma hakkı (m.27), toplu sözleşme görüşmeleri yapma ve eylem hakkı (m.28), işe yerleştirme hizmetlerinden yararlanma hakkı (m.29), haksız işten çıkarmaya karşı koruma (m.30), adil ve hakkaniyete uygun çalışma koşulları (m.31), çocuk işçi çalıştırmanın yasaklanması ve çalışan gençlerin korunması (m.32), aile ve meslek yaşamı (m.33), sosyal güvenlik ve sosyal yardım (m.34), sağlık hizmetleri (m.35), genel ekonomik konulardaki hizmetlerden yararlanma (m.36), çevresel koruma (m.37) ve tüketici koruması (m.38) gibi çok kapsamlı haklar belirtilmiştir.

ABTHŞ, 5. Bölüm’de “vatandaşlık hakları (*citizens’ rights*)” açıklanmıştır. Bu bağlamda, AP seçimlerinde oy kullanma ve aday olma hakkı (m.39), yerel seçimlerde oy kullanma ve aday olma hakkı (m.40), iyi idare hakkı (m.41), belgelere erişme hakkı (m.42), kamu denetçisi (m.43), dilekçe ile başvurma hakkı (m.44), dolaşım ve ikamet özgürlüğü (m.45), diplomatik ve konsolosluk koruması (m.46) gibi haklar ifade edilmiştir.

ABTHŞ, 6. Bölüm’de “adalet (*justice*)” içerisinde etkili hukuki bir yola başvurma ve adil yargılanma hakkı (m.47), masumiyet karinesi ve savunma hakkı (m.48), cezayı gerektiren suçların ve cezaların orantılı olması ve yasada tanımlanması ilkeleri (m.49), cezayı gerektiren aynı suçtan iki kere yargılanmama veya cezalandırılmama hakkı (m.50) gibi haklara yer verilmiştir.

Son olarak ABTHŞ 7. Bölüm “Şartın Yorumlanması ve Uygulanmasına Yönelik Genel Hükümler (*General Provisions Governing the Interpretation and Application of the Charter*)” kapsamında ABTHŞ’nin kapsamı (m.51), teminat altına alınan hakların kapsamı (m.52), koruma düzeyi (m.53), hakların istismar edilmesi yasağı (m.54) açıklanmıştır.

Habermas (1974) “Teori ve Pratik (*Theory & Practice*)” isimli *magnum opus* eserinde emek ve onur arasında ilişki kurmaktadır. İnsan onurunun gelişmesinde ailesinin ve mesleğinin anlamlı bir tesirinin bulunduğu ileri sürülmektedir (Habermas, 1974). ABTHŞ 1. Bölüm “onur (*dignity*)” içerisinde m.9’da “evlenme ve aile kurma hakkı” ile m.15’te “meslek seçme ve çalışma hakkı”na yer vermesi de Habermas’ın belirttiği üzere emek ve ailenin insan onurunu besleyen iki temel etken olduğunu desteklemektedir. Dolayısıyla, bir insanın işi ve ailesi onun onurudur. Misal olarak, eğer bir insandan işi elinden alınırsa sadece klasik anlamda çalışma durumu elinden alınmamakta; bunun yanı sıra, o insanın onuru da elinden alınmaktadır. Bu nedenle, göç ve insan hakları arasındaki sıkı bağ irdelendiğinde insan onurunun temelini teşkil eden aile ve istihdam unsurlarının mühim rolü göz önünde bulundurulmalıdır.

Nobel Barış Ödülü sahibi, yazar, filozof ve hümanist Elie Wiesel insan haklarına ve insan onuruna saygı gösterilmesi gerektiğini şu sözlerle vurgulamıştır (New York Civil Liberties Union, 2018, s. 2):

“Dünyada hiçbir insan illegal değildir (*No human is illegal*).” Terimler arasında bir çelişki bulunmaktadır. İnsanlar güzel ya da daha güzel olabilirler, kilolu veya zayıf olabilirler, doğru veya yanlış olabilirler, ama yasadışı?? Bir insan nasıl yasadışı olabilir?

Avrupa’da popülist yükselişe ve ırkçı söylemlere karşı ayaklanan insan hakları aktivistleri ve mülteci yanlıları, “Mülteciler Hoşgeldiniz” ve “Dünyada hiçbir insan illegal değildir” sloganları ile mültecileri karşılamış ve ırkçı söylem geliştiren, ayrımcılık ve insanlık-dışı muamele yapan kesime tepkilerini demokratik eylemler ile göstermişlerdir.

“Transandental (deney-üstü) göç yaklaşımı (*transcendental migration approach*) ile neo-Kantçı idealist konukseverlik yaklaşımı arasında bağıntı kurarak “hiçbir insan yasadışı değildir” ilkesinin AB hukukunun temel haklar ve prensipleri arasında bulunması gerektiği ileri sürülebilir (Apel, 2011). AB’nin Eurozone İç Borç Krizi’nden (*Eurozone Sovereign Debt Crisis*) itibaren karşılaşılan eşitsizlikler, ayrımcılıklar, ideolojik çekişmeler, ırkçı retorik söylemler, etnomerkezci (*ethnocentric*) yaklaşımlar, popülist hareketler, politik gösteriler vb. gibi durumların ardındaki belirleyiciler ve itici güçlerin temelinde insana gereken değerin verilmemesi yatmaktadır. Bu çerçevede, AB’de göç ve mülteci sorunlarının güvenlik boyutu ile ilgili söylem analizi ve insan hakları aktivizminin retorik yönleri arasında dengeli ve tutarlı bir yaklaşımın geliştirilmesi gerekmektedir. Bir başka deyişle, göç, sığınma ve mülteci konularına ne sadece güvenlik sorunu olarak bakılmalı, ne de sadece insan hakları boyutuyla değerlendirilmelidir. İdealist anlayışlar, realist eylemler ve rasyonalist yaklaşımların uzlaşma kültürü ve ortak faydaya ulaşma hedefi ile örtüşmesinin sağlanması gerekmektedir.

Göç ve insan hakları ilişkisi incelendiğinde AIHS ve İHEB’nin halen göç ve sığınmacı hukukunda insan hakları boyutunun temelini oluşturduğu görülmektedir. Ancak, 2016 yılında Konya’da düzenlenen “2. Uluslararası Uygulamalı Bilimler Kongresi: Göç Yoksulluk ve İstihdam” başlıklı uluslararası kongrede konuşma yapan IOM Türkiye Başkanı ve IOM Ortadoğu Direktörü Vladimer Lado GVILAVA insan hakları, göç, sığınma ve mülteciler ile ilgili uluslararası antlaşmaların günümüzün koşullarını göz önünde bulundurularak revize edilmesi ve güncellenmesi gerektiğini savunmuştur (Gvilava, 2016).

IOM göç ve mültecilerin sorunlarının tüm yönleriyle ilgilenmektedir. IOM, göç ve mültecilerin sorunları konusundaki mevcut trendlerin küresel bir incelemesini yapmaktadır. Dünya’da her 7 kişiden 1’inin göçmen olduğu gerçeği göz önünde bulundurulduğunda, göçün ve sığınmanın itici güçlerinin, düzenli ve düzensiz göçün boyutlarının araştırılmasının hayati öneme sahip olduğu ifade edilmiştir (Gvilava, 2016). “Göç ve sığınma konuları çok-katmanlı düzeylerde nasıl daha etkili bir şekilde yönetilebilir?” sorusu ele alınırken uluslararası işbirliği, uluslararası koruma³¹, insan haklarına saygı ve ulusal ile uluslararası hukuki yapının güçlendirilmesi konularının dillendirilmesi gerekmektedir. Günümüzde, küresel, uluslararası, ulusal veya yerel gündemler insani konular hakkında daha fazla düşünmemize izin vermemektedir. Ne yazık ki, yetkili merci olan kurumların ve temsilcilerinin öncelikleri politik, askeri, ekonomik ve kültürel boyutlara dayanmaktadır. İnsani yardım konuları öncelikler sıralamasında maalesef listenin sonlarında bulunmaktadır. Göç ve mültecilere ilişkin mevzuatın uluslararası ve küresel çerçeve dikkate alınarak iyileştirilmesi ve güçlendirilmesi gerekmektedir. Göç ve mülteciler ile uğraşan AB kurumları ve ajanslarının ve BM organlarının bütçelerinin arttırılması gerekmektedir. 1951 Cenevre Konvansiyonu günümüzde hâlâ göçmenlerin haklarını korumak için yürürlükte ise, o zamandan beri hiçbir şeyin değişmediği gerçeğinin de kabul edilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte, AB kurumları ve ajansları ile BM organları uzun vadeli bir çözüm olarak kabul edilebilecek pratik ve etkili çözümler sağlamaya çalışmışlardır.

10-11 Aralık 2018 tarihleri arasında toplanan Devlet ve Hükümet Başkanları ile üst düzey temsilciler, Mülteci ve Göçmenlere Yönelik New York Deklarasyonu’nu dikkate alarak ve her yönüyle uluslararası göç bağlamında yapılan işbirliklerine önemli ve anlamlı bir katkı sağlamaya yönelik “Güvenli, Sistemli ve Düzenli Göç için Küresel Mutabakatı” kabul etmişlerdir (United Nations, 2018).

³¹ Türkiye’de 2014 yılından itibaren uluslararası koruma başvurularında ciddi bir yükseliş yaşanmıştır. 2014-2017 yılları arasında Türkiye’de yapılan uluslararası koruma başvuruları şu şekildedir: 34.112 (2014), 64.232 (2015), 66.167 (2016) ve 112.415 (2017) uluslararası koruma başvurusu gerçekleştirilmiştir. AB ve EFTA ülkelerinde 2017 yılında uluslararası koruma başvurusu yapan yabancılar listesinde 1. sırada 225.560 uluslararası koruma başvurusu alan Almanya, 2. sırada 128.850 uluslararası koruma başvurusu alan İtalya, 3. sırada 112.415 uluslararası koruma başvurusu alan Türkiye, 4. sırada 98.635 uluslararası koruma başvurusu alan Fransa ve 5. sırada 58.705 uluslararası koruma başvurusu alan Yunanistan bulunmaktadır (GİGM, 2018d).

BM, Mülteciler İçin Küresel Mütabakat (MİKM) ve Göç İçin Küresel Mütabakat (GİKM) aracılığıyla 1951 Cenevre Konvansiyonu’nu dolaylı yoldan revize etmeye çalışmaktadır.

MİKM, uluslararası mülteci rejiminde en önemli boşluklardan birini ele almaktadır. Modern mülteci sisteminin oluşumundan bu yana, güçlü bir şekilde kurumsallaşmış bir “sığınma” normu ile zayıf bir şekilde kurumsallaşmış bir “sorumluluk paylaşımı” normu arasında bir ayrılma olmuştur. Devletin kendi bölgelerinde bulunan mültecilere karşı yükümlülükleri nispeten açık bir şekilde tanımlamış olsa da, devletlerin başka bir devletin topraklarında bulunan mültecileri destekleme yükümlülükleri zayıf kalmıştır. Netice olarak, yasa ‘sığınma’nın nasıl olacağını şekillendirirken, politika diğer taraftan ‘sorumluluk paylaşımı’nı tanımlamaya çalışmıştır. Bu durum, uzun zamandır coğrafya ve krize yakın olan devletin sorumluluğunu *de facto* tanımladığı mülteci sistemi içinde büyük bir güç asimetrisine yol açmıştır. Bu nedenle, MİKM, sorumluluk paylaşımına odaklanarak daha öngörülebilir bir yük ve sorumluluk paylaşımı sağlama amacı taşımaktadır. MİKM, devletlerin sorumluluk paylaşımı konusundaki takdirini korumak, gerçek dünyada sorumluluk paylaşımı için etkili kurumsal tasarım, genel taahhütler ve duruma özgü uygulama arasında kademeli olarak yumuşak normatif fikir birliği oluşturarak (genel anlaşmalar yoluyla) devlet güvencesini geliştirmekte ve pratik uygulamalarla (duruma özel taahhütlerle) karşılıklı faydalar sağlayan sonuçlara yol açmaktadır. MİKM, bir fark yaratma potansiyeline sahiptir. Ancak, bunu yapabilmek için, metnin uygulamaya nasıl çevrileceğine ilişkin açık görüşlü bir değişim teorisi olmalıdır. Dolayısıyla, MİKM, uluslararası mülteci hakları mevzuatında uzun vadeli bir stratejik vizyonun ilk aşaması olması gerekmektedir (Betts, 2018, ss. 1-4).

26-28 Ekim 2018 tarihleri arasında Kocaeli Kartepe’de gerçekleştirilen “2. Kartepe Zirvesi: Göç, Mültecilik ve İnsanlık” başlıklı bilimsel etkinlikte konuşma yapan OXFAM temsilcisi Sayın Meryem ASLAN ve Göç Politikaları Enstitüsü’nün (MPI) kurucusu ve kıdemli araştırmacısı Sayın Kathleen NEWLAND, MİKM hakkında yapıcı ve eğitici değerlendirmeler yapmışlardır. MİKM, 2018 yılı sonuna kadar mülteciyi doğrudan ele alan bir sistem geliştirilmesi, mülteci gönderen ülke ile ilgili bağlayıcı bir uluslararası antlaşma metnidir. MİKM’a göre sadece devletler değil STK’lar,

mülteciler, akademisyenler vb. göç yönetişimi sürecinin içine çekilmektedir. BM, bu süreçte mütabakat ile ilgili çalışmalarla bağlantılı yetkiyi UNHCR kurumuna vermiştir.

MİKM içerisinde çok güçlü bir uluslararası mülteci hukukunun varlığı mevcuttur. MİKM'in odağı ortaklıklar üzerinedir ve mülteci konularının uygulama tarafı ile daha fazla ilişkilidir. MİKM ile çok-paydaşlı bir yaklaşım (*multi-stakeholder approach*) izlenerek dayanışmanın güçlendirilmesi hedeflenmektedir. MİKM, mülteci gönderen ve mülteci alan ülkelere meşru bir destek sunmaktadır. MİKM, üçüncü ülke çözümleri, çoklu planlama, çoklu-paydaşların katılımı ve insani yaklaşım konularına odaklanmıştır.

Esasen, MİKM'in sloganı “hiçbir ülke yalnız bırakılmamalıdır” şeklindedir. MİKM ile ilgili bazı endişeler ve riskler de mevcuttur: Mesela, MİKM'in uygulanması ne kadar hızlı olabilecektir? Mültecilerin kendi yeterliliğinin sağlanması ve üçüncü ülkelerin katılımının sağlanması ne şekilde mümkün olabilecektir? MİKM'in Aralık 2018'de onaylanması akabinde uygulanması ne şekilde olacaktır? MİKM ile ilgili etkili bir uygulama planı ve bütçesi ne zaman hazırlanabilecektir? Pazarlık ortamı için diyalog süreçleri ne kadar sürecektir? MİKM'in uygulanması için siyasal iradeyi kim oluşturabilecektir?

Bu sorular çok ciddi bir hazırlık gerektirmekte ve yeni sorunlara eski çözümlerin sunulmaması gerekmektedir. Bu nedenle, MİKM kapsamında oluşturulacak çalışma yöntemi ve ne yapılacağına ilişkin yol haritası daha önemli hale gelmiştir. MİKM'in amacına ve hedefine ulaşabilmesi için geniş bir ağın sağlam bir zemin üzerinde kurulması gerekmektedir. Ev sahibi ülkelerdeki mülteci organizasyonları ile mültecilerin beraber bir araya getirilmesi gerekmektedir. Mültecilerin sorumluluğu sadece ekonomik sorumluluk değildir. MİKM bağlamında risklerin nasıl paylaşılacağı çok stratejik bir öneme haizdir. MİKM'in, BM'nin tüm Üye Ülkeler'inin ortak kararı ve sorumluluğu haline gelmesi ve en optimal düzeyde uygulanabilmesinin yollarının aranması ihtiyacı açığa çıkmıştır. Bu kapsamda, bütçe planlamasının da nasıl yapılacağı çok meşakkatli bir konudur. Yeni teknolojilerin, yeni ekonomilerin ve inovatif perspektiflerin geliştirilmesi gerekmektedir. MİKM'a karşı küresel itirazların da yükselmekte olduğu görülmektedir. Mesela, AB'nin New York Deklarasyonu'nu

uygulamada zorlandığı görülmektedir. Bu nedenle, AB'nin MİKM'ı nasıl uygulayacağı ise meçhuldür.

Mültecilerin korunması sistemi kapsamında uluslararası mülteci hukukuna yeni perspektifler ve faktörler ekleyen MİKM'ın Dünya Bankası'nı (*World Bank*) çoklu-paydaşlar arasına katması oldukça mühim bir gelişmedir. Ayrıca, MİKM gereğince her dört yılda bir “Mülteci Zirvesi”nin organize edilmesi planının olması göç ve mülteci konularında farklı kesimlerin bir araya gelebileceği kapsayıcı bir platformun oluşmasına neden olmuştur.

“Güvenli, Sistemli ve Düzenli Göç için Küresel Mutabakatı (Göç İçin Küresel Mutabakat – GİKM)” ise tüm boyutları dikkate alındığında uluslararası göç konusunda Üye Devletler arasında birtakım prensip, taahhüt ve perspektif ortaya koymuştur. GİKM, küresel yönetişime anlamlı katkılar sağlamakta ve uluslararası göç ile ilgili koordinasyonu arttırmaktadır. Göçmenler ve insan dolaşımı konusunda kapsamlı uluslararası işbirliği için bir çerçeve sunmaktadır. Uluslararası insancıl, gelişimsel, insan hakları ile ilgili ve göçün diğer boyutlarını da kapsayacak şekilde uluslararası göçün her yönü ile ilgilenmektedir. Sürdürülebilir kalkınma için 2030 Gündemi ve Ekim 2013'te kabul edilen Uluslararası Göç ve Gelişme Hakkındaki Yüksek Düzeyli Diyalog Bildirgesi'ne göre Üçüncü Kalkınma için Finansman Konferansı'nın Addis Ababa Eylem Gündemi rehberliğinde hazırlanmıştır (Evranoş & Sarıca, 2017, s. 71).

Genel olarak, GİKM, BM Şartı'nın amaç ve ilkelerine dayanmaktadır. Ayrıca, GİKM, İHEB; Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'ne; Ekonomik, Toplumsal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi'ne; diğer uluslararası insan hakları antlaşmalarına; Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesi, Durdurulması ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol'e, Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokolü de kapsayan Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı BM Sözleşmesi'ne, Kölelik Sözleşmesine ve Esaretin, Esir Ticaretinin ve Esarete Benzer Uygulamaların ve Kurumların Kaldırılmasına Dair Ek Sözleşme'ye, BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne, Paris Anlaşması'na, insan onuruna yakışan çalışma ve iş hareketliliğini destekleyen ILO Sözleşmeleri'ne, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi'ne, Addis Ababa Eylem Gündemi'ne, Sendai Afet Riski Azaltma Çerçevesi'ne

ve New York Kent Gündemi'ne dayanmaktadır (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2019, s. 1; United Nations, 2018, s. 1).

Küresel Mutabakatlar şu ortak ilgi alanına ve bağımsız kılavuz ilkelere dayanmaktadır: (1) İnsan Odaklı; (2) Uluslararası İşbirliği; (3) Ulusal Egemenlik; (4) Hukukun Üstünlüğü ve Kanuni Prosedür; (5) Sürdürülebilir Kalkınma; (6) İnsan Hakları; (7) Cinsiyet Hassasiyeti; (8) Çocuk Hassasiyeti; (9) Bütüncül hükümet yaklaşımı ve (10) Bütüncül toplum yaklaşımıdır (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2019, ss. 5-7).

GİKM kapsamında gerek mülteci gerekse de göçmenler için geçerli olan bazı taahhütlerin yanı sıra mülteci ve göçmenler için ayrı ayrı taahhütler kabul edilmiştir. GİKM, farklı ulusal sebepler, kapasiteler ve gelişme düzeyleri, ulusal politikalar ve öncelikler dikkate alınarak hazırlanmıştır. GİKM, uluslararası hukuka bağlıdır. Bu mutabakat ile eklerinin, uluslararası hukuka göre Devletlerin hak ve yükümlülükleriyle tutarlı olacak şekilde uygulanacağı vurgulanmaktadır. Bazı taahhütlerin belirli bir grup için geçerli olmakla beraber, diğerleri için de geçerlidir. Ayrıca, günümüzde üzerinde yoğunlaşılacak kitlesel göç akımları bağlamında birçoğu düzenli göçe de uygulanabilmektedir. GİKM Ek 1'i kapsamlı bir mülteci yanıtı çerçevesini ele almaktadır ve 2018'de mültecilere yönelik bir küresel topluluğun başarılmasına yönelik adımları özetlemektedir. Ek 2, 2018'de güvenli, düzenli ve sürekli göç için bir küresel topluluğun başarılmasına yönelik adımları belirlemektedir (Evranoğlu & Sarıca, 2017, s. 50).

Göçmenlerin ve mültecilerin çok sayıda ortak problem ve benzer hassasiyetler yaşayabileceğini kabul eden MİKM ve GİKM, kendi sorumluluklarını, mülteci ve göçmenlere yönelik New York Deklarasyonu'nda ortaya konan şekilde yerine getirecekleri tamamlayıcı uluslararası işbirliği çerçeveleri sunmaktadır. Bir başka deyişle, MİKM ve GİKM, Mülteci ve Göçmenlere Yönelik New York Deklarasyonu'ndaki Üye Devletler'in uygun gördüğü taahhütler üzerinde oluşturulan yasal olarak bağlayıcı olmayan işbirliği çerçevesi sunmaktadır. Tek başına hiçbir devletin göçün üstesinden gelemeyeceğinin farkında olarak ilgili bütün göç yönetişimi aktörleri arasındaki uluslararası işbirliğini geliştirmekte ve devletlerin egemenliğini ve

uluslararası hukuk çerçevesindeki yükümlölüklerini savunmaktadır. MİKM ve GİKM, göçü hepimizin işi haline getirerek ortak anlayış, paylaşılan sorumluluk ve göç amaçlı birleşmeyi hedeflemektedir (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2019, ss. 2-3; United Nations, 2018, ss. 2-3).

4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ, BULGULARI, HİPOTEZLERİNİN TEST EDİLMESİ VE ÖNERİLERİ

4.1. Araştırmanın Yöntemi, Kapsamı ve Sınırlılıkları

Bu çalışmada, paradigmatik araştırma yöntemleri kapsamında pozitivizm, normatif yaklaşım, yapısalcılık ve örnek olay araştırması kullanılmıştır. Dolayısıyla, araştırmada teorik ile normatif anlayış olmak üzere iki metodolojik anlayış bütünleşik bir şekilde uygulanmıştır. Ahlaki açıdan bakıldığında, bütünleşik bir metodoloji uygulamasının seçilmesinin mühim bir manası vardır. Örneğin; Apel araştırmacıların çalışmalarına sadece “spesifik paradigmalarla” başlamamalarını bunun yanı sıra ontolojik, epistemolojik, hermeneutik ve fenomenolojik perspektifleri içeren “İlk Felsefe Paradigmaları (*Paradigmen der Ersten Philosophie*)” ile başlamalarını salık vermektedir. Apel bilimsel devrimlerin ötesine giderek sorunsalları derin araştırma soruları ile irdelemektedir (Apel, 1993; Apel, 2011).

Guba ve Lincoln pozitivizmi algılanan görünüm olarak tanımlarken, Riley ve Love pozitivizmi esas paradigma olarak değerlendirmişlerdir (Guba & Lincoln, 2001; Riley & Love, 2000). Pozitivistler referans kaynağı olarak ontolojik bakış açısını ele alır ve araştırmanın tarafsız (*neutral*) olduğu konusunda hemfikirdirler. Bir başka deyişle, pozitivistler araştırmayı mekanik ve profesyonel olarak gerçekleştirirler ve araştırılacaklar ile ilgili duygusal veya psikolojik olarak doğrudan bir etkilenme sürecine girmemektedirler. Pozitivistler ulaştıkları bulguları doğru ve geçerli olarak öne sürereler ve bunları insan davranışı olarak mantıksal ve rasyonel boyutta değerlendirirler. Pozitivistler için araştırmacıların araştırdıklarından bağımsız olarak hareket etmelerinin önemli olduğunu savunurlar ve en önemlisi de araştırmacıların araştırdıkları ile doğrudan bir etkileşim sürecine bir mental-duygusal yeniden şekillendirmeye girişmeleri araştırdıkları konunun geçerliliğinin tehlikeye düşmesini sağlayacağı inancına sahiptirler (Healy & Perry, 2000; Moutinho, 2012; Perry, 1998, s. 787).

Pozitivizm, nicel bir metodoloji anlayışını desteklemekte ve genel olarak hipotez yolu ile ampirik açıdan test edilebilir argumanların kurulmasını sağlamaktadır. Pozitivizmin amacı bilimsel bir açıklamadır. Bir başka deyişle, pozitivizmde bilgi erişebilir bir realite hakkındaki gözlemlerin istatistiksel ve nicel analizi ile genelleştirilmektedir. Oysa, gerçekçilikte bir araştırmanın bulguları, araştırmada ulaşılan deneysel bulguların ilişkili teoriler arasında nasıl yer aldığını gösteren analitik genelleme yoluyla genişletilebilmektedir. Pozitivizm yalnızca gözlemlenebilir olgunun araştırılmasını gerektirir; bu nedenle, pozitivizm yerine gerçekçilik örnek olay araştırması için daha uygun bir epistemolojik kılavuzdur. Ontolojik açıdan ise, pozitivizm, dışsal gerçekçiliğin yani tarafsız olarak doğru, güvenilirlik oranı ve geçerlilik oranı yüksek bilgilerin kesinlikle daha faydalı olacağına vurgu yapmaktadır (Healy & Perry, 2000, s. 119; Perry, 1998, s. 787).

Şekil 4.1 Sentez’e Ulaşmak İçin Uygulanan İki Karşıt Paradigma: Pozitivizm ve Yapısalcılık

Araştırmada teori-pratik perspektifinden senteze ulaşmak amacıyla pozitivizmin yanı sıra yapısalcılık (*constructivism*) paradigması da uygulanmıştır. Alexander Wendt yapısalcılık paradigması ile bağlantılı olarak uluslararası ilişkiler teorisi üzerine çalışmalar gerçekleştirmiştir. Yakın zamana kadar uluslararası ilişkilerde sıkça tartışılan konular arasında gerçekçilik (*realism*) ve liberalizm (*liberalism*) kavramları olmuştur (Wendt, 1992, 1999). Realistler, kendi kendilerine yardım ve iktidarın önceliğini vurgulayan, dünyanın devlet merkezli bir bakışını sunarken, liberaller uluslararası işbirliği, ticaret ve kurumsallaşmanın uluslararası sistemdeki sorunlara yönelme yollarını nasıl etkileyebileceğini tartışmışlardır. Yapısalcılar, hem realizmin hem de liberalizmin rasyonalist anlayışa dayalı olduğunu, dolayısıyla çıkarların önceden kurgulanmış olduğunu varsayan dünya görüşü (ontoloji) ile ilişkili olduğu fikrine sahiptirler. Ayrıca, yapısalcılar, realistlerin ve liberallerin bilginin nasıl toplanması

gerektiği ile ilgili pozitivist bir anlayışa bağlı olduklarını düşünmektedirler (Rosamond, 2010, s. 116; Wendt, 1992, s. 391). Wendt, yapısalcı yaklaşımın “yapısal idealizm (*structural idealism*) olarak kavramanın mümkün olduğunu ifade etmiştir (Wendt, 1999, s. 1). Yapısalcı yaklaşımın rasyonalizm ile düşünümsel (*reflectivism*) yaklaşım arasında bir orta yol sunduğu iddia edilebilir. Düşünümsel yaklaşımın yanı sıra yorumlayıcı (*interpretivist*) yaklaşım da rasyonalizme karşı duran bir anlayışa sahiptir. Wendt gibi düşünen yapısalcılık teorisyenleri çıkarların önceden kurgulanmış olmadığını aksine sosyal açıdan inşa edilebilir olduğunu ve dolayısıyla uluslararası sistemde kurulmuş olan düzenlerin kollektif veya öznelarası (*intersubjective*) anlamların sonucu olduğu varsayımına dayandırmaktadırlar. Yapısalcılar, kollektif anlayışların nasıl ortaya çıktığını analiz etmektedirler. Ayrıca, kurumların, aktörlerin çıkarlarını ve kimliklerini nasıl oluşturduklarıyla ilgilenmektedirler (Wendt, 1992, 1999; Rosamond, 2010).

Bir başka tanıma göre, yapısalcılık, realitelerin nasıl olduğunu idrak etmeye yönelik bir sosyal bilimsel kavramdır. Bu bakış açısına göre, bilim insanlarının yer aldıkları realiteler içinde yapılandırılabilmesi varsayımına dayanmaktadır. Yapısalcılık nosyonu araştırmacıların realiteleri nasıl yapılandığı ile bağlantılı tecrübeler içinde oluşuma uğramaktadır. Yapısalcılar belirli ölçüde ele aldıkları nosyonlarla tüm becerilerini kullanmalarıyla başka açılardan değerlendirmelere ulaşmakta ve nosyonların kısıtlamaları ile bağlantıları arasında kuramsal birikimlerini, yorumlarını ve fikirlerini kombine edebilmektedirler (Aliu & Aliu, 2016, s. 350; Bryant & Charmaz, 2007).

Sosyal bilimlerde yapısalcılık ile ilgili argümanlarda bu yöntemin sistem teorisinde öz-oluşum (*autopoiesis*) anlayışı ile bağlantılı olduğu ileri sürülmektedir. Sistem teorisi üzerinde çalışan bilim insanları, ham-fikir aşamasında açığa çıkan yapısalcılık faaliyetlerinin bilimsel yapılandırmaların ötesinde fayda sağlayabileceğini de ifade etmişlerdir. Bu durum aynı zamanda bilimin yalnızca bilim üretme dışında da yeni birtakım şeylerin oluşması olarak algılanmıştır. Ontolojik açıdan yapısalcılık, bilginin sosyal olarak yapısal ve özellikli olduğu realitesini kabul eden göreceli (*relativistic*) bir yaklaşıma sahiptir. Epistemolojik açıdan yapısalcılık öznellik özelliği taşır. Öznellik özelliği, bilginin araştırmacı ile konu arasında eşgüdümlü bir biçimde oluştuğunu açıklamaktadır. Metodolojik açıdan yapısalcılık, bilinçli uzlaşma yoluyla

çoklu realitelerin yeniden yapılandırılması sürecini kapsamaktadır. Ayrıca, yapısalcılık sentez odaklı olup yorumsayıcı ve diyalektik (*hermeneutical & dialectical*) anlayışları bünyesinde barındırarak araştırma alanı içinde bilim insanlarının katılımcı gözlemci olarak bulunabilmesine olanak sağlayabilmektedir (Aliu & Aliu, 2016, s. 350; Botterill, 2014; Healy & Perry, 2000, s. 119).

Çalışmada, olgu ile bağlam arasındaki sınırların açıkça görülemediği gerçek yaşam kapsamında çağdaş bir fenomeni araştıran ampirik bir analiz yöntemi olan ve birden çok gösterge ile kanıt niteliğinde kaynağın kullanılabildiği örnek olay araştırması kullanılmış ve uygulanan araştırma yöntemleri ile uyumlaştırılmıştır (Aliu, 2014; Eisenhardt, 1989; Yin, 2013). AB politika oluşturma ve politik süreçlerin bilim dünyasında kabul görmüş entegrasyon teorileri tarafından şekillendiği dikkate alındığında örnek olay araştırmasının AB politikaları ve stratejilerini açıklamada uygun bir yöntem olarak görülmektedir (Wallace, Pollack & Young, 2010, s. 15).

Örnek olay araştırması, tutarlılık, senkronizasyon, mantık ve bütünlük açısından uyumluluk özelliğini açıkça ortaya koymalıdır. Örnek olayların önemli bir kısmında güvenilirlik ve doğrulanabilirlik denetimlerinin sonuçları ele alınmaktadır (Guba, 1981). Bir bakıma, bir örnek olay araştırması hiçbir zaman bitmez, sadece genel bir izlenim yansıtır. Bu kapsamda, belirli bir paydaş grubunu hedef alan çok sayıda karşılaştırmalı analiz ve gösterge içerebilmektedir (Guba & Lincoln, 2001). Örnek olay yöntemi, yerel nedenselliğin araştırılması için daha uygundur. Dolayısıyla, genelleştirme taşıyan teorik iddialar için meşru bir yapı taşımamaktadır (Tsoukas, 1989). Örnek olay araştırması, teorinin yapılandırılması ve inşası ile ilişkilendirilmekle beraber daha önce uygulayıcıların bilinmeyen zengin deneyimlerinden kaynaklanan yeni bütünsel ve derinlemesine anlama, açıklama ve ifadeler kazanma ile gerçek hayatta bir olguyu düşünme ihtiyacı üzerine kurularak yaratıcı keşif kadar araştırmanın tasarımına da ehemmiyet vermektedir (Riege, 2003).

Örnek olay araştırması, araştırmacıların sorgulamakta olduğu çoklu gerçekleri yansıtmalı; olgusal unsurların hangi açıdan karşılıklı olarak etkileşimde olduğunu göz önünde bulundurmalı; genelleştirilebilirliği reddetmeli ve nomotetik sonuçlara dayandırılmalı; değer etkilerini hesaba katmalı ve bir sorunun seçimini belirleyen

değerler, teorik argümantasyon ya da bağlam seçimini etkileyen değerleri ele almalıdır (Lincoln & Guba, 1990).

Ampirik araştırma süreci ve örnek olay analizinde normatif teori ve politik gerçeklik arasında bir köprü kurulabilir. Normatif teori, siyasal bilimlerin belirli alanlarındaki araştırmalar için rehberlik edebilmektedir (Habermas, 2006, s. 412). Ağ teorisyenleri açısından normatif yaklaşımlar, normların ve değerlerin aktörlerde içselleştirilmesi yoluyla kültür ve toplumsallaşma sürecine odaklanmaktadır. Normatif yönelimde insanları bir araya getiren şey paylaşılan fikirler dizisidir. Ağ teorisyenleri böyle bir görüşü reddetmekte ve toplumun bireysel ve kolektif üyelerini birbirine bağlayan bağların nesnel modeline odaklanılması gerektiğini savunmaktadırlar (Ritzer, 2011, s. 437).

Normatif teori bağlamında hukuk felsefesi ve “pozitif veya dogmatik hukuk (Ius Positivum) yaklaşımları arasındaki ayrıma dikkat edilmiştir. Pozitif hukuk idealist ifadeleri ve iddiaları incelememektedir. Genel olarak hukuki kurallar ve uygulamalardan oluşmaktadır. Dolayısıyla, olması gereken hukuk ilkesi (*de lege ferenda*) ve olan hukuk ilkesi (*de lege lata*) dikkate alınmıştır. Kelsen’in “Saf Hukuk Teorisi”nde (*the Pure Theory of Law*) tartıştığı üzere doğal hukuk teorisi hukuki teoriyi pozitif hukuk normları alanından etiko-politik esasların olduğu alana taşımaktadır. Doğal hukuk teorisinde, hukukun zorunlu olarak ahlâki kısıtlamalara tabi olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, Kelsenci yaklaşımda “ayrılabilirlik tezi (*separability thesis*) ile normatifik tezini (*normativity thesis*) birbirine bağlayan “Saf Hukuk Teorisi” de göz önünde bulundurularak transdisipliner yaklaşım bağlamında araştırmanın yöntemleri ve araçları uygulanmıştır (Aliu, 2015b; Kelsen, 2002).³²

³² Jürgen Habermas’ın (Armin von Bogdandy tarafından yapılan) bir mülakatında “felsefe ve sosyoloji temelli hukuki yorumlar” ve “kesin ve katı pozitif hukuk yorumları” arasındaki karşıtlığı net ve mükemmel bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu açıklamalar ışığında, “AB Hukukunun Genel Teorisi (*A General Theory of EU Law*)” üzerine bütünlük bir yaklaşım normatif düşünceler ve hukuk tartışmaları için bir fikir birliği veya sentez sağlayabilir. Bu şekilde, AB hukuku diplomasına sahip olmayan bir bilim insanının, nitelikli bir AB hukuku uzmanı olarak değil, katkıda bulunmak isteyen akılcı, bilinçli ve nazik bir araştırmacı olarak hukuki ve normatif konular hakkında konuşma hakkına sahip olduğu ileri sürülebilir. Transdisipliner yaklaşımın uygulanması yoluyla AB hukukundaki bazı araştırma alanlarının kapsamının ve içeriğinin genişletilmesi sağlanabilir. AB hukuku eğitimi “AB Hukukunun Genel Teorisi” dikkate alınarak geliştirilirse, hukuk dışı tartışmalar AB hukuku uzmanı olmayan bilim insanları tarafından gerçekleştirilebilir ve transdisipliner bir perspektif bağlamında araştırma argümanları geliştirilebilir (Aliu, 2015b; von Bogdandy, 2013; Gözler, 1998).

Bu araştırmada, genelden spesifikçe doğru bir yönelim izlenerek; BBÜ (6 ülke) ve Türkiye örnek olay araştırması kapsamında seçilen iki bölge ve 7 ülkeyi kapsamaktadır.

Şekil 4.2 Batı Balkan Ülkelerinin Haritası

Kaynak: The Economist, 2014

BBÜ; Arnavutluk, Bosna Hersek, Hırvatistan, Kosova, Makedonya, Karadağ ve Sırbistan'ı kapsamaktadır. Ancak, bu çalışmada Hırvatistan 1 Temmuz 2013'ten bu yana AB'nin 28. üye ülkesi olması gerekçesiyle BBÜ kapsamı dışında tutulmuştur. Arnavutluk, Makedonya, Karadağ ve Sırbistan resmen AB üyeliğine aday ülkelerdir.³³ Bosna Hersek ve Kosova halen AB üyeliği için potansiyel aday olarak görülmektedir (European Commission, 2017).

BBÜ'nün tamamı ve bazı Doğu Avrupa ülkeleri Freedom House tarafından "geçiş sürecinde olan ülkeler" kategorisinde değerlendirilmektedir. Geçiş sürecinde olan ülkelere, konsolide demokrasi, yarı-konsolide demokrasi, geçici hükümet ve hibrit

³³ Karadağ ile AB'ye katılım müzakereleri 29 Haziran 2012'de, Sırbistan ile AB'ye katılım müzakereleri ise 21 Ocak 2014 tarihinde başlamıştır.

rejim, yarı-konsolide otoriter rejim, ve konsolide otoriter rejim başlıkları altında demokrasi skorları verilmektedir (Schenkkan, 2016, ss. 12-13).³⁴

Türkiye’de ise göçmen ve sığınmacıların sorunlarına bakışı ölçmek için bölgesel uygulama bağlamında “İstanbul ve Bursa illerindeki³⁵” akademisyenler ile Suriyeli sığınmacılara anket doldurtulmuş olup, her iki kesimin görüşlerini mukayese edebilmek adına çapraz sorgulama yapılmıştır. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı (YÖK) 2018 yılı verilerine göre Türkiye’de İstanbul’da 61 üniversite ve Bursa’da 3 üniversite olmak üzere toplamda 64 üniversitenin akademisyenlerine “Google Formlar” üzerinde tasarlanan “Türkiye’de İstanbul ve Bursa İllerinde Bulunan Üniversite ve Diğer Bilimsel Kuruluşlarda Çalışan Akademisyenlerin Göçmen ve Sığınmacıların Sorunlarına Bakışı - Çapraz Sorgulama Araştırma Tekniği” başlıklı anket formu gönderilmiştir (Bkz. EK 6). Bu anket formu akademisyenlere gönderilmeden önce İstanbul Ticaret Üniversitesi’nden anketin uygulanmasında herhangi bir sakınca olmadığını ve anketin evrensel etik ilkelere bağlı kalınarak hazırlanmış olduğunu desteklemek amacıyla Etik Kurulu onay belgesi alınmıştır (Bkz. EK 7).

Anket formunun gönderildiği akademisyenlerin İstanbul’da bağlı oldukları 61 üniversitenin listesini şu şekilde sıralanabilir: Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi, Altınbaş Üniversitesi, Ataşehir Adıgüzel Meslek Yüksekokulu, Avrupa Meslek Yüksekokulu, Bahçeşehir Üniversitesi, Beykent Üniversitesi, Beykoz Üniversitesi, Biruni Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi, Doğuş Üniversitesi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Fenerbahçe Üniversitesi, Galatasaray Üniversitesi, Haliç Üniversitesi, Işık Üniversitesi, İbn Haldun Üniversitesi, İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul Atlas Üniversitesi, İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul

³⁴ Toplamda 29 geçiş sürecinde olan ülkeler şunlardır: Arnavutluk, Kosova, Makedonya, Karadağ, Bosna Hersek, Sırbistan, Hırvatistan, Slovenya, Bulgaristan, Romanya, Macaristan, Slovakya, Çekya, Polonya, Litvanya, Letonya, Estonya, Belarus, Ukrayna, Moldova, Gürcistan, Ermenistan, Azerbaycan, Kazakistan, Türkmenistan, Özbekistan, Tacikistan, Kırgızistan ve Rusya’dır (Schenkkan, 2016, ss. 12-13).

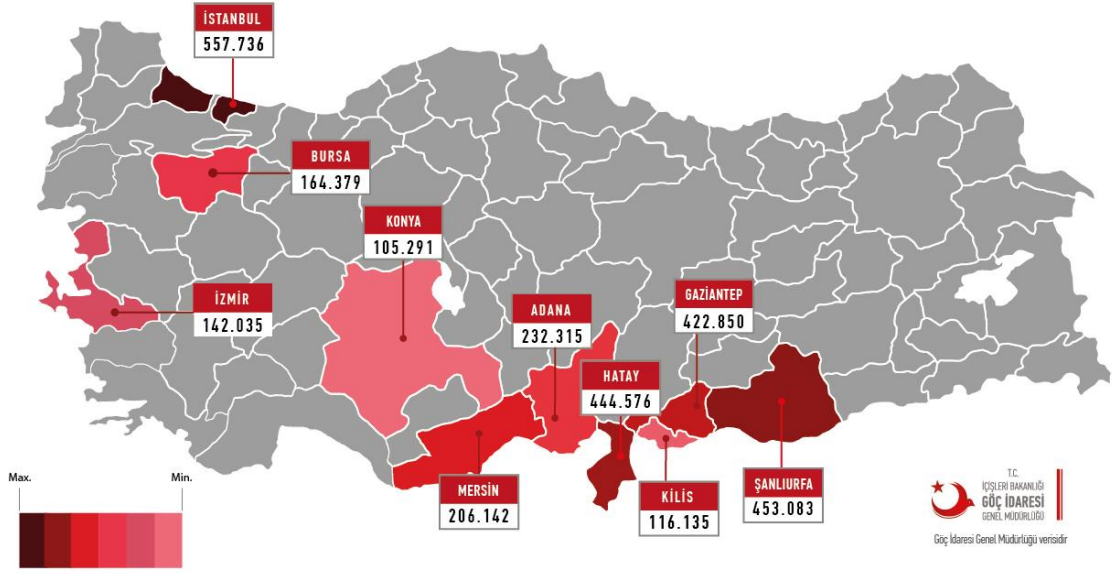
³⁵ Anadolu Ajansı’nın 4 Ocak 2019 tarihli haberine göre Türkiye’de 2018 yılında toplam ihracatın 168 milyar 88 milyon USD ile Cumhuriyet tarihinde en yüksek rakama ulaşmıştır. İllere göre ihracat rakamları dikkate alındığında İstanbul 72.09 milyar USD ve Bursa 13.29 milyar USD ile Türkiye’de toplam ihracatın yarısından fazlasını gerçekleştirdiği görülmektedir (Anadolu Ajansı, 2019). Dolayısıyla, İstanbul ve Bursa illerinin araştırma kapsamında seçilmesinde etkili olan ekonomik performansı, ulaştığı refah düzeyi, altyapı ve üstyapı zenginliği vb. gibi ekonomik ve yapısal büyüme dinamikleri göçmen ve sığınmacılar için cazibe ve çekim merkezi olarak algılanması temel faktörler ve göç belirleyicileri olarak görülmüştür.

Ayvansaray Üniversitesi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul Bilim Üniversitesi, İstanbul Esenyurt Üniversitesi, İstanbul Gedik Üniversitesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul Kent Üniversitesi, İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul Okan Üniversitesi, İstanbul Rumeli Üniversitesi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul Şehir Üniversitesi, İstanbul Şişli Meslek Yüksekokulu, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, İstinye Üniversitesi, İzmir Kavram Meslek Yüksekokulu, Kadir Has Üniversitesi, Koç Üniversitesi, Maltepe Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, MEF Üniversitesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Nişantaşı Üniversitesi, Özyeğin Üniversitesi, Piri Reis Üniversitesi, Sabancı Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Semerkand Bilim ve Medeniyet Üniversitesi, Türk-Alman Üniversitesi, Türkiye Uluslararası İslam, Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Türk-Japon Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Üsküdar Üniversitesi, Yeditepe Üniversitesi ve Yıldız Teknik Üniversitesi'dir. Anket formunun gönderildiği akademisyenlerin Bursa'da bağlı oldukları 3 üniversitenin listesi şu şekilde sıralanabilir: Bursa Teknik Üniversitesi, Bursa Uludağ Üniversitesi ve Faruk Saraç Tasarım Meslek Yüksekokulu (YÖK, 2018).

Ayrıca, göç çalışmaları araştırma alanında çalışan yerli ve yabancı çok sayıda akademisyene, kamu yetkilisi, STK çalışanı ve araştırmacılara Türkçe ve İngilizce mülakat soruları gönderilmiştir.

Araştırmanın sınırlılığı kapsamında BBÜ ve Türkiye seçilmiştir. Türkiye'de ise Marmara Bölgesi mercek altına alınmış ve bu bölge içerisinde İstanbul ve Bursa illerinde bulunan akademisyenler ile Suriyeli sığınmacılardan seçilen bir örneklem üzerinde anket uygulaması gerçekleştirilmiştir.

Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı

Şekil 4.3 GİGM Verilerine Göre Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı

Kaynak: GİGM, 2018

T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER) tarafından elde edilen veriler ışığında İstanbul ilinde ikamet izniyle bulunan yabancıların sayısının toplamda 381.758 kişi olduğu ve ikamet izniyle bulunan yabancıların Suriye, Türkmenistan ve Irak uyruklu yabancılar olduğu tespit edilmiştir (Bkz. EK 14; EK 15). 30 Kasım 2018 tarihli en güncel GİGM verilerine göre İstanbul’da geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin sayısı 559.058 kişidir. 27 Aralık 2018 tarihi GİGM verilerine göre 2018 yılında Türkiye’de geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin toplam sayısı 3.622.366 kişi olup, bunların sadece 143.452’si geçici barınma merkezlerinde kalmaktadır.

şeklindedir. İstanbul’da hangi ilçede olduğu bilinmeyen Suriyelilerin toplam sayısı ise 2.040’tır.

T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER) tarafından elde edilen veriler ışığında Bursa ilinde ikamet izniyle bulunan yabancıların sayısının toplamda 49.201 kişi olduğu ve ikamet izniyle bulunan yabancıların Azerbaycan, Rusya ve Kazakistan uyruklu yabancılar olduğu tespit edilmiştir. 30 Kasım 2018 tarihli en güncel GİGM verilerine göre Bursa’da geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin sayısı 160.840 kişidir.

Şekil 4.5 Bursa’nın İlçeleri Haritası

Kaynak: Pinterest.com, 2018

T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER) tarafından elde edilen verilere göre Bursa’da geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin İlçelere göre dağılımı alfabetik olarak şu şekilde sıralanmıştır: Büyükorhan (26 Suriyeli), Gemlik (397 Suriyeli), Gürsu (6.940 Suriyeli), Harmanlık (28 Suriyeli), İnegöl (15.970 Suriyeli), İznik (791 Suriyeli), Karacabey (2.669 Suriyeli), Keles (28 Suriyeli), Kestel (2.984 Suriyeli), Mudanya (183 Suriyeli), Mustafakemalpaşa (1.767 Suriyeli), Nilüfer (4.212 Suriyeli), Orhanlı (38 Suriyeli), Orhangazi (2.915 Suriyeli), Osmangazi (51.772 Suriyeli), Yenişehir / Bursa (1.061 Suriyeli) ve Yıldırım (64.326 Suriyeli) şeklindedir. Bursa’da hangi ilçede olduğu bilinmeyen Suriyelilerin toplam sayısı ise 4.733’tür.

İstanbul ve Bursa İl Göç İdaresi Müdürlükleri'nin uyum faaliyetleri kapsamında paydaşları 6458 sayılı YUKK'nu m.96'da belirtildiği üzere “kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşlar” olmaktadır. Bu kapsamda faaliyetlerin planlanması ve yürütülmesinde bu kurumların öneri görüş ve katkılarından faydalanılmaktadır. İl göç idaresi müdürlüklerince uyuma yönelik düzenlenen sosyal aktiviteler ülkenin ekonomik ve mali imkânları ve ihtiyaçlar ölçüsünde yapılmaktadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'nun 2010 yılında hazırlamış olduğu “İnsan Hakları Işığında Türkiye’de Bulunan Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasadışı Göçmenlerin Sorunları” başlıklı rapor kapsamında T.C. İçişleri Bakanlığı, T.C. Dışişleri Bakanlığı, uluslararası kuruluşlar (UNHCR, IOM vb.), üniversite öğretim üyeleri ve insan hakları kuruluşlarından (İHH İnsani Yardım Vakfı vb.) bilgi alınmıştır. Ayrıca, İstanbul Kumkapı Misa firhanesi’nde inceleme yapılarak yasadışı göçmenlerin ve sığınmacıların karşılaştıkları sorunlar, iltica hakkı, sığınma arayan insanlar, mülteciler ve kaçak göçmenler gibi uluslararası ve ulusal göç mevzuatı ile ilgili hukuki düzenlemelere yer verilmiştir (TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 2010). TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu tarafından hazırlanan rapor bu çalışmanın araştırma yöntemleri ve tekniklerinin uygulanması konusunda örnek teşkil etmesi bakımından anlamlıdır. Zira bu çalışmada da doğrudan T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi’nden (CİMER), T.C. İçişleri Bakanlığı’ndan, anket uygulaması bağlamında doğrudan İstanbul ve Bursa ilindeki 64 üniversitede çalışan akademisyenlerin görüşlerinden, sığınmacılardan, 2010 yılında Kumkapı Misafirhanesi olan ve günümüzde de T.C. İstanbul Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğü Kumkapı Koordinasyon Bürosu’ndan ve T.C. Bursa Valiliği İl Göç İdaresi’nden, çeşitli derneklerden vb. gibi göç ve sığınmacılar alanında çalışan geniş bir paydaş kesiminden bilgiler ve veriler toplanmıştır.

4.1.1. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, uluslararası ölçekte ülkeler arasında karşılaştırmaların yapılabilmesi için, 28 Post-Komünist Ülkeler İçin Karşılaştırmalı Veri Setine 2005-2016 zaman

aralıkları dikkate alınarak kodlaması yapılmıştır. Ulusal ölçekte ise veri toplama aracı olarak anket formu ve görüşme tekniği seçilmiştir.

Bu bağlamda, İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayın, Araştırma ve Proje Koordinasyon Kurulu (YAPKO) bünyesinde yürütülmekte olan “Düzenli Göç Kapsamında Yaşayan Göçmen İşçi ve İşverenlerin Yaşam Memnuniyeti: İstanbul ve Bursa Karşılaştırılması” başlıklı ve ‘YAPKO_22-2018/33’ kodlu proje kapsamında genel bilgileri, ölçek ve faktörleri Türkiye İstatistik Kurumu ve BM Dünya Gıda Programı Ankara Ofisi VAM / M&E Birimi verilerinden ve resmi Internet sayfasından derlenen “Türkiye’de İstanbul ve Bursa İllerinde Bulunan Üniversite ve Diğer Bilimsel Kuruluşlarda Çalışan Akademisyenlerin Göçmen ve Sığınmacıların Sorunlarına Bakışı” anket formu İstanbul ve Bursa illerindeki akademisyenlere uygulanmıştır. Aynı başlıkta Türkçe ve İngilizce mülakat soruları hazırlanmış ve göç uzmanları ile akademisyenlere sistematik olarak mülakatlar gerçekleştirilmiştir (Bkz. EK 10; EK 11). Ayrıca, “İstanbul ve Bursa İllerinde Suriyelilerin Yaşam Memnuniyeti Araştırması 2018-2019” başlıklı anket İstanbul İl Göç İdaresi Kumkapı Koordinasyon Merkezi, İstanbul İl Göç İdaresi Müdürlüğü ve Bursa İl Göç İdaresi Müdürlüğü’nde Suriyeli sığınmacılara uygulanmıştır (Bkz. EK 8). Bu iki farklı kesime söz konusu anketlerin uygulanmasındaki amaç her iki tarafın algılamasına yer vererek çapraz bir değerlendirme yapmaktır.

Akademisyenler için oluşturulan anket formunun ilk grubunda demografik özelliklere ve *sosyal uyum, göç yönetişimi ve işbirliği* kriterlerini kapsayan sorulara yer verilmiştir. Bu gruptaki kriterlere tarafların ne şekilde önem verdiklerini tespit etmek için Likert tipi ölçek (5: Çok önemli, 4: Önemli, 3: Az önemli, 2: Önemsiz, 1: Fikrim yok) kullanılmıştır. İkinci grupta yer verilen sorular, *akademisyenlerin göçmen ve sığınmacıların yaşam memnuniyetine* yönelik algısını tespit etmek için yine Likert tipi (6: Çok memnun, 5: Memnun, 4: Orta, 3: Memnun değil, 2: Hiç memnun değil, 1: Fikrim yok) ile iki (1: Evet, 2: Hayır) ve çok seçenekli karma ölçek kullanılmıştır.

Türkiye’de Marmara Bölgesi’nde İstanbul ve Bursa İlleri’ndeki 64 devlet ve vakıf üniversitelerinde çalışan toplamda 609 akademisyene Google Formlar üzerinden anket gönderilmiştir. Ancak, 435 anket akademisyenlerin e-posta hatası gerekçesiyle geri gelmiştir. Araştırma kapsamında kullanılmak üzere akademisyenlerden toplamda 174

anket katılımcısına ulaşılmıştır ($N=174$). Katılım gönüllülük esasına dayalı şekilde internet ortamında gerçekleşmiştir.

“İstanbul ve Bursa İllerinde Suriyelilerin Yaşam Memnuniyeti” anket formunun ilk grubunda demografik özelliklere ve *bireysel memnuniyet* kriterlerini kapsayan sorulara yer verilmiştir. Bu gruptaki kriterlere tarafların memnuniyet düzeyini tespit etmek için Likert tipi ölçek (5: Çok memnun, 4: Memnun, 3: Orta, 2: Memnun değil, 1: Hiç memnun değil) kullanılmıştır. İkinci grupta yer verilen sorular, göçmen/sığınmacıların *kamu hizmetlerinden duydukları memnuniyeti* tespit etmek için yine Likert tipi (6: Çok memnun, 5: Memnun, 4: Orta, 3: Memnun değil, 2: Hiç memnun değil, 1. Fikrim yok) ölçek kullanılmıştır.

Anketin İstanbul İl Göç İdaresi Kumkapı Koordinasyon Merkezi’nde yüz yüze olarak uygulanmasına 20 Aralık 2018 tarihinde başlanmıştır. 27 Aralık 2018 tarihine kadar devam eden yüz yüze anket uygulaması sonucunda 180 anket formuna ulaşılmış, yapılan değerlendirmeler sonucunda 122 anketin veri analizlerinde kullanılmak üzere uygun olduğu tespit edilmiştir. Anketin Bursa İl Göç İdaresi Müdürlüğü’nde yüz yüze olarak uygulanmasına 2 Ocak 2019 tarihinde başlanmıştır. 10 Ocak 2019 tarihine kadar devam eden yüz yüze anket uygulaması sonucunda 227 anket formuna ulaşılmış, yapılan değerlendirmeler sonucunda 200 anketin veri analizinde kullanılmak üzere uygun olduğu tespit edilmiştir.

4.1.2. Veri Analiz Teknikleri

Anket verilerinin analizinde, istatistik paket programlarından IBM SPSS İstatistiksel Paket Programı (Versiyon 24.0.0.0) kullanılmıştır. Araştırmanın verileri rakamsal değerlere dönüştürülerek SPSS paket programına yüklenmiştir (Bkz. EK 4). 6 Batı Balkan Ülkeleri’nin analizi için kodlanan veriler demokrasi ve yönetim faktörleri bağlamında betimsel istatistik analizlerine ve ayrıca Pearson Korelasyonu ve Regresyon analizleri ışığında test edilmişlerdir. Diğer yandan, örneklem kriterlerini oluşturan akademisyenler ile Suriyeli sığınmacıların sosyo-demografik özellikleri frekans analizine tabi tutularak tablolar şeklinde yer verilmiştir.

Akademisyenlerin göçmen / sığınmacı sorunlarına yönelik bakışı, sosyal uyumu ve işbirliğini kriterlerine verilen önem düzeyleri kendilerine yöneltilen ölçek ile belirlenmiş olup aritmetik ortalama ve standart sapmalar şeklinde sıralanmıştır.

Akademisyenlerin göçmen / sığınmacılarla *sosyal uyum, göç yönetişimi ve işbirliği* çerçevesinde kriterlerin kendi içerisinde anlamlı gruplandırılması için oluşturulan ölçeğe faktör analizi uygulanmıştır. Uygulanan ölçeğin güvenilirliğini belirlemek amacıyla Cronbach's Alpha değeri hesaplanmıştır. Ayrıca kullanılan ölçeğin geçerliliğine yönelik olarak örneklemin yeterli olup olmadığını test etmek için Kaiser-Meyer-Oklin (KMO) ölçütü kullanılmıştır. Gruplandırılan faktörlere katılımcıların cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği t-testi ile araştırılmıştır.

İstanbul ve Bursa illerinde Suriyeli göçmen / sığınmacılara *bireysel ve kamu hizmetlerinden duyulan memnuniyet* çerçevesinde kriterlerin kendi içerisinde anlamlı gruplandırılması için oluşturulan ölçeğe faktör analizi uygulanmıştır. Uygulanan ölçeğin güvenilirliğini belirlemek amacıyla Cronbach's Alpha değeri hesaplanmıştır. Ayrıca kullanılan ölçeğin geçerliliğine yönelik olarak örneklemin yeterli olup olmadığını test etmek için Kaiser-Meyer-Oklin (KMO) ölçütü kullanılmıştır. Gruplandırılan faktörlere katılımcıların cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği t-testi ile araştırılmıştır.

4.2. Araştırmanın Bulguları ve Hipotezlerinin Test Edilmesi

4.2.1. Batı Balkan Ülkeleri'ne Yönelik Bulgular

Araştırma, 28 Post-Komünist Ülkeler İçin Karşılaştırmalı Veri Setinin (SPSS Verileri 2006) kriterlerine ve faktörlerine dayandırılmaktadır. Bu veri seti 1989 – 2006 yıllarını kapsayan, İsviçre Ulusal Bilim Vakfı tarafından desteklenen ve Ord. Prof. Dr. Klaus Armingeon (Bern Üniversitesi) tarafından yürütülen “Hükümet Formları: 28 Doğu Ülkelerinin Karşılaştırmalı Veri Seti” başlıklı bilimsel araştırma projesinin politik ve kurumsal verileri ve değişkenleri seçilen 6 BBÜ'nün analizinde kullanılmıştır (Armingeon & Careja, 2007).

Geçişte Olan Ülkeler – Demokratikleşme Skoru (NiT_DEM), Geçişte Olan Ülkeler – Hukukun Üstünlüğü Skoru (NiT_ROL) ve Geçişte Olan Ülkeler – Demokrasi

Skorunun (NiT_DEM2) 2005-2016 zaman aralıkları dikkate alınarak kodlaması yapılmıştır. Freedom House'a göre, demokratikleşme skoru 4 değerlerin ortalaması alınarak hesaplanmaktadır: Seçim Süreci, Sivil Toplum, Bağımsız Basın-Yayın ve Yönetişim (Yerel Demokratik Yönetişim ve Ulusal Demokratik Yönetişim skorlarının ortalaması alınmaktadır). Bu skorlar SPSS'e en yüksek 1 ve en düşük 7 değerleri ile kodlanmaktadır. Hukukun üstünlüğü skoru iki değerlerin ortalaması alınmak suretiyle hesaplanmaktadır: Yargının Yapısı ve Yargı Bağımsızlığı, Yolsuzluk. Bu skorlar SPSS'e en yüksek 1 ve en düşük 7 değerleri ile kodlanmaktadır. Demokrasi skoru 7 değerlerin ortalaması alınarak hesaplanmaktadır: Seçim Süreci, Sivil Toplum, Bağımsız Basın-Yayın, Ulusal Demokratik Yönetişim, Yerel Demokratik Yönetişim, Yargının Yapısı ve Yargı Bağımsızlığı, ve Yolsuzluk. Bu skorlar SPSS'e en yüksek 1 ve en düşük 7 değerleri ile kodlanmaktadır (Armingeon & Careja, 2007, s. 9). Her BBÜ için 2005-2016 zaman aralığındaki skorlar hesaplanıp SPSS'e kodlanması yapılmıştır.

Tablo 4.1. Batı Balkan Ülkelerinde Demokrasi ve Yönetişim Faktörlerinin İstatistiksel Göstergeleri (2005-2016)

	Medyan	Standart Sapma	N (Geçerli)	Cronbach's Alpha Değeri	Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Barlett's Testi Değeri
Politik Haklar	3,40	1,002	72	,942	,859
Sivil Özgürlükler	2,99	,796	72	,918	,866
Demokratikleşme Skoru	3,94	,552	72	,920	,921
Hukukun Üstünlüğü Skoru	4,16	,515	72	,919	,970
Demokrasi Skoru	4,70	,547	72	,941	,746

$\alpha = ,941$ KMO = ,728 Barlett Küresellik Tesi, Yaklaşık Ki-Kare Testi = 612,175 df = 10 Sig. = ,000 p < 0,05

Tablo 4.1'de 2005-2016 döneminde BBÜ'de demokrasi ve yönetişimin istatistiksel göstergeleri Armingeon'un veri seti dikkate alınarak oluşturulmuştur. Tablo 4.1'e göre, demokrasi ve yönetişim faktörlerinin Cronbach Alpha güvenilirliği skoru 0,941 ve bu faktörlerin Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) geçerlilik skoru 0,728'dir. Ayrıca, istatistiksel anlamlılık değeri anlamlı olarak ölçülmüştür ($p < 0,05$).

Tablo 4.2. Batı Balkan Ülkelerinde Demokrasi ve Yönetişim Faktörlerinin Pearson Korelasyon Analizi

Değişkenler	1	2	3	4	5
Politik Haklar					
Sivil Özgürlükler	,855**				
Demokratikleşme Skoru	,887**	,863**			
Demokrasi Skoru	,880**	,877**	,976**		
Hukukun Üstünlüğü Skoru	,700**	,747**	,744**	,861**	

** . Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır.

Pearson Korelasyon analizine göre BBÜ’de politik ve yönetim faktörleri (politik haklar, sivil özgürlükler, demokratikleşme skoru, hukukun üstünlüğü skoru, demokrasi skoru) arasında çok güçlü bir pozitif doğrusal ilişki vardır (Bkz. Tablo 4.2.). Hukukun üstünlüğü skoru, demokratikleşme skoru ve demokrasi skoru değişkenleri siyasi haklar bağımlı değişkeninin %79’unu açıklamaktadır. ANOVA tablosunun anlamlılık sütunundaki değer, bu değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir düzeye işaret etmektedir ($p < 0,01$).

Hukukun üstünlüğü skoru, demokratikleşme skoru ve demokrasi skoru değişkenleri sivil özgürlükler bağımlı değişkeninin %77’sini açıklamaktadır. ANOVA tablosunun anlamlılık sütunundaki değer, bu değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir düzeye işaret etmektedir ($p < 0,01$) (bkz. Ek 3). Bu istatistiksel analizler ışığında, demokratikleşme skoru, seçim süreci, sivil toplum, bağımsız basın-yayın ve yönetim skorlarını önemli derecede etkilemektedir. Hukukun üstünlüğü skoru, yargının yapısı ve yargı bağımsızlığı ve yolsuzluk skorlarını önemli ölçüde etkilemektedir. Demokrasi skoru, ulusal ve yerel demokratik yönetim skorlarını önemli derecede etkilenmektedir. Sonuç olarak, kurulan hipotezler Pearson Korelasyonu ve Regresyon analizleri ışığında test edilmiş ve doğrulanmıştır.

Hipotezler:³⁶

³⁶Freedom House’a göre, demokratikleşme skoru 4 değerın ortalaması alınarak hesaplanmaktadır: Seçim Süreci, Sivil Toplum, Bağımsız Basın-Yayın ve Yönetişim (Yerel Demokratik Yönetişim ve Ulusal Demokratik Yönetişim skorlarının ortalaması alınmaktadır). Hukukun üstünlüğü skoru iki değerin ortalaması alınmak suretiyle hesaplanmaktadır: Yargının Yapısı ve Yargı Bağımsızlığı, Yolsuzluk. Demokrasi skoru 7 değerin ortalaması alınarak hesaplanmaktadır: Seçim Süreci, Sivil Toplum, Bağımsız Basın-Yayın, Ulusal Demokratik Yönetişim, Yerel Demokratik Yönetişim, Yargının Yapısı ve Yargı Bağımsızlığı, ve Yolsuzluk (Armingeon & Careja, 2007, s. 9).

H₁: Demokratikleşme skoru, seçim sürecini, sivil toplumu, bağımsız basın-yayını ve yönetim skorlarını anlamlı bir şekilde etkilemektedir.

$$NiT\_DEM = \sum_{n=0}^{\infty} \frac{Ep + Cs + Im + G [(Ndg + Ldg) \div 2]}{4}$$

H₂: Hukukun üstünlüğü skoru, yargının yapısı ve yargı bağımsızlığını ve yolsuzluk skorları üzerinde bir etkisi vardır.

$$NiT\_ROL = \sum_{n=0}^{\infty} \frac{Jfi + c}{2}$$

H₃: Demokrasi skoru, ulusal ve yerel demokratik yönetim skorlarını etkiler.

$$NiT\_DEM2 = \sum_{n=0}^{\infty} \frac{Ep + Cs + Im + Ndg + Ldg + Jfi + c}{7}$$

Demokratikleşme Skoru: NiT_DEM; Hukukun Üstünlüğü Skoru: NiT_ROL; Demokrasi Skoru: NiT_DEM2; Seçim Süreci: Ep; Sivil Toplum: Cs; Bağımsız Basın-Yayın: Im; Yönetişim: G; Ulusal Demokratik Yönetişim: Ndg; Yerel Demokratik Yönetişim: Ldg; Yargının Yapısı ve Yargı Bağımsızlığı: Jfi; Yolsuzluk: c.

BBÜ’de göç yönetişimi mekanizmasının meşru bir zeminde daha etkili hale gelebilmesi için sivil toplum, bağımsız basın-yayın, çok-katmanlı yönetim, hukukun üstünlüğü, yargı bağımsızlığı ve yolsuzlukla mücadele, ulusal ve yerel demokratik yönetim gibi faktörlerin olumlu yönde gelişmesi gerekmektedir.

4.2.2. Türkiye’de İstanbul ve Bursa İllerinde Bulunan Akademisyenlere Yönelik Bulgular

Türkiye’de İstanbul ve Bursa illerinde bulunan akademisyenlere yönelik araştırmanın birinci hipotezi (H₁) “Akademisyenlerin cinsiyet gruplarına göre, göçmen / sığınmacılara yönelik özel hayatlarından memnuniyet algısında anlamlı farklılık göstermektedir” şeklindedir. Araştırmanın ikinci hipotezi (H₂) “İstanbul’daki Suriyeli göçmen / sığınmacıların cinsiyet gruplarına göre, kamu hizmetlerine yönelik algılamada anlamlı farklılık göstermektedir” şeklindedir. Araştırmanın üçüncü (H₃) hipotezi

“Bursa’daki Suriyeli göçmen / sığınmacıların cinsiyetlerine göre, kamu hizmetlerine, çalışma hayatlarına ve yaşanan çevreye yönelik algılamada anlamlı farklılık göstermektedir” şeklindedir.

Araştırmada kullanılan anket formunu yanıtlayan akademisyenlerin demografik özelliklerinin dağılımı Tablo 4.3’te sunulmuştur. Tablo 4.3 incelendiğinde, katılımcıların % 60,3’ünün kadın, % 39,7’sinin erkek olduğu, yaşları 25-34 aralığında bulunanların örneklemin büyük bir çoğunluğunu oluşturduğu (% 51,1), ikinci sırada 35-44 yaş aralığında bulunanların (% 26,4) geldiği anlaşılmaktadır. Diğer gruplandırma ise sırasıyla, % 12,1 ile 45-54 yaş aralığı, % 5,7 ile 55-64 yaş aralığı, % 4,0 ile 18-24 yaş aralığı ve % 0,6 ile 65 ve üzeri yaş aralığı şeklinde oluşmuştur.

Tablo 4.3. Akademisyenlerin Demografik Özelliklerinin Dağılımı

Demografik Özellik	Frekans	Oran (%)
Cinsiyet (N:174)		
Kadın	105	60,3
Erkek	69	39,7
Yaş Grubu (N:174)		
18-24 Yaş Grubu	7	4,0
25-34 Yaş Grubu	89	51,1
35-44 Yaş Grubu	46	26,4
45-54 Yaş Grubu	21	12,1
55-64 Yaş Grubu	10	5,7
65 Yaş ve Üstü	1	0,6

Akademisyenlerin göçmenler / sığınmacılarla *sosyal uyum, göç yönetişimi* ve *işbirliği* kapsamındaki 41 ifadenin önem düzeyini (anketin ilk kısmı) 1 ile 5 arasında puanlamaları istenmiştir. Araştırmaya katılan akademisyenlerin, 41 ifadeden oluşan ve ölçekte yer alan ifadelere verdikleri puanların tanımlayıcı istatistikleri Tablo 4.4’te sunulmuştur.

Tablo 4.4. Katılımcıların Sosyal Uyum, Göç Yönetişimi ve İşbirliğine İlişkin Ölçekte Bulunan İfadelere Verdikleri Puanların Betimleyici İstatistikleri

Madde NO	İfadeler	N	Ortalama	St. Sapma
1	Devletin bölgesel ve uluslararası işbirliği yapması	174	4,713	0,6344
2	Devletin komşu ülkelerle işbirliği yapması	174	4,661	0,6223
3	Devlet kuruluşlarının rolü	174	4,592	0,6969
4	Devletin AB kurumları ve ajansları ile işbirliği yapması	174	4,569	0,6913
5	Devletin BM kurumları ve ajansları ile işbirliği yapması	174	4,500	0,8652
6	Devletin düzenli ve güvenli göç mekanizmasına geçişin etkisi	174	4,448	0,8225
7	Devletin kurumsal kapasite arttırımının etkisi	174	4,414	0,8938
8	STK'lar, uluslararası kuruluşlar ve yabancı devletlerin yardımı	174	4,408	0,7604
9	Devletin uluslararası anlaşmalara taraf olmasının etkisi	174	4,316	0,8983
10	Devletin iş göçü reformlarını arttırmasının etkisi	174	4,316	0,9423
11	Devletin uluslararası göç düzenlemelerini uygulaması	174	4,259	0,9658
12	Sivil toplum kuruluşları (STK)'ların rolü	174	4,247	1,0600
13	Devletin göçmen / sığınmacı haklarını arttırması	174	4,121	1,0657
14	Yerel yönetimlerin rolü	174	4,052	1,1791
15	Ulusal göç mevzuatının uluslararası şekilde uyumlaştırılması	174	4,046	1,1867
16	Türk vatandaşlarına verilen maaşın aynısının verilmesi	174	3,994	1,1044
17	Çocuklarının, göçmen / sığınmacı çocukları ile arkadaşlığı	174	3,960	0,9639
18	Uluslararası göç ve sığınmacılar hukukunun Türkiye'de uygulanması	174	3,908	1,2412
19	Sorunların bilimsel platformlarda tartışılmasını önemi	174	3,868	1,2812
20	Derneklerin ve vakıfların rolü	174	3,856	1,2844
21	Türk hükümetinin yardımı	174	3,833	1,0091
22	Ulusal göç mevzuatının AB hukuku müktesebatı ile uyumu	174	3,822	1,2665
23	Araştırma merkezlerinin rolü	174	3,793	1,2272
24	Bir arada çalışmak	174	3,776	1,0376
25	İçişleri Bakanlığı GİGM'nin yetkilerinin arttırılmasının önemi	174	3,741	1,1763
26	Göçmen ve sığınmacı aileleriyle aynı binada oturmak	174	3,713	1,0955
27	GİGM'nin oluşturduğu göç kurulunun yetkilerinin arttırılması	174	3,701	1,1936
28	İş dünyası ve özel sektör kesiminin rolü	174	3,701	1,3179
29	Devlet okulları ve hastanelerinden yararlanmak için devlet desteğinin sağlanması	174	3,667	1,2415
30	AB hukuku ve müktesebatı kapsamında geliştirilen formüllerin Türkiye'de uygulanması	174	3,655	1,3500
31	Göç İdaresi İl Müdürlüğü'nün yetkilerinin arttırılması	174	3,632	1,1936
32	Bilimsel düşünce kuruluşları ve epistemik toplulukların rolü	174	3,609	1,3156
33	Sektörel ve profesyonel kuruluşların rolü	174	3,569	1,3572
34	Üniversitelerin rolü	174	3,523	1,3965
35	Göç İdaresi İl Müdürlüğü'ne bağlı alt birimin yetkilerin arttırılması	174	3,517	1,2151

36	Çocuklarımın, göçmen / sığınmacı birisiyle evlenmesinden rahatsız olmam	174	3,385	1,2050
37	Göçmenlerin / sığınmacıların aileleri, fakir Türk ailelerine kıyasla daha zor durumdalar	174	3,109	1,1752
38	Camilerin ve dini kuruluşların rolü	174	3,006	1,4879
39	Göçmenlerin / sığınmacıların varlığı yaşadığım muhitteki hayat pahalılığını etkiledi	174	2,931	1,2973
40	Göçmenlerin / sığınmacıların Türkiye'deki varlığı yaşadığım muhitteki suç oranını etkiledi	174	2,707	1,1631
41	Sığınmacıların Türkiye'de sadece kamplarda yaşaması gerekir	174	2,029	1,2090

Ölçek: 1: Kesinlikle katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Kararsızım, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle Katılıyorum ve 1: Fikrim yok, 2: Önemsiz, 3: Az önemli, 4: Önemli, 5: Çok önemli

Tablo 4.4. incelendiğinde anket formunu yanıtlayan akademisyenlerin ölçekte yer alan ifadelerden göreceli olarak önemli gördükleri ifadelerin; büyük bir çoğunluğun “Göçmenler / sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, devletin yetkili kuruluşlarla bölgesel ve uluslararası işbirliği” (4,713) bağlamında “Komşu ülkelerle ilişkilerini arttırması” (4,661) gerektiği görüşünde biraraya geldiği görülmektedir. Bunun yanı sıra “Avrupa Birliği kurumları ve ajansları (4,569), Birleşmiş Milletler kurumları ve ajansları (4,500) ile işbirliği” yapılmasını çok önemli olduğunu düşünen yüksek bir ortalama ortaya çıkmıştır. Gerek yurt içinde gerekse yurt dışında gerçekleştirilecek işbirliklerinde “Devletin düzenli bir şekilde güvenli göç mekanizmalarına geçmesinin” (4,448), bu doğrultuda “Kurumsal kapasitenin arttırılmasının” (4,414) akademisyenler tarafından yine çok önemli olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca, “Temel ihtiyaçları karşılayabilmeleri için sivil toplum kuruluşlarının, uluslararası kuruluşların ve yabancı devletlerin Türkiye’de yaşayan göçmen ve sığınmacıların ailelerine yardım etmesi” (4,408) gerektiğini düşünen akademisyenlerin ortalaması azımsanmayacak düzeydedir. Öte yandan, önem düzeyi diğer ifadelerle kıyasla göreceli olarak daha düşük olan ifadelerin ise, “Göçmenlerin / sığınmacıların varlığı yaşadığım muhitteki hayat pahalılığını etkiledi” (2,931), “Göçmenlerin / sığınmacıların Türkiye’deki varlığı yaşadığım muhitteki suç oranını etkiledi” (2,707) ve “Sığınmacıların Türkiye’de sadece kamplarda yaşaması gerekir” (2,029) şeklindeki ifadeler olduğu anlaşılmaktadır.

Anket formundaki ifadelerden, göreceli olarak *çok önemli* ve *önemli* şekilde vurgulananlar ile ilgili olarak aşağıda; değerleri, frekansları, yüzdeleri ve birikimsel yüzdeleri içerecek şekilde örneklerde verilmiştir.

Tablo 4.5. Devletin Bölgesel ve Uluslararası İşbirliği Yapmasının Etkisi

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Birikimsel Yüzde</i>
<i>Değer</i> önemsiz	1	,6	,6
az önemli	3	1,7	2,3
fikrim yok	2	1,1	3,4
önemli	33	19,0	22,4
çok önemli	135	77,6	100,0
Toplam	174	100,0	

“Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, devletin bölgesel ve uluslararası işbirliği yapmasının etkisi”ne akademisyenlerin büyük bir çoğunluğu çok önemli olduğu üzerine hemfikir olmuşlardır (Bkz. Tablo 4.5.).

Tablo 4.6. Devletin Komşu Ülkelerle İşbirliği Yapmasının Etkisi

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Birikimsel yüzde</i>
<i>Değer</i> az önemli	4	2,3	2,3
fikrim yok	2	1,1	3,4
önemli	43	24,7	28,2
çok önemli	125	71,8	100,0
Toplam	174	100,0	

Akademisyenlerin, göçmenler/sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözüm bulunması konusunda çok önemli olarak gördükleri diğer bir nokta, devletin komşu ülkelerle işbirliği yapmasının etkisi üzerine olmuştur (Bkz. Tablo 4.6.). Bu soruyu cevaplayan akademisyenlerin % 77,6’sı *çok önemli*, % 19’u ise *önemli* olarak işaretlemişlerdir. Bu soruyu düşük düzeyde önemli bulanların oranı % 1,7 iken, önemsiz olarak işaretleyenler sadece % 0,6 oranındadır. Bu soru ile ilgili fikir beyan etmeyenlerin oranı ise % 1,1 olmuştur.

Tablo 4.7. Devlet Kuruluşlarının Rolü

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Birikimsel Yüzde</i>
<i>Değer</i> önemsiz	1	,6	,6
az önemli	5	2,9	3,4
önemli	52	29,9	33,3
çok önemli	116	66,7	100,0
Toplam	174	100,0	

Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözüm bulunması konusunda devlet kuruluşlarının rolünün önemine ilişkin akademisyenlerin çok önemli olarak algıladıkları söylenebilir. Zira, bu araştırma kapsamında yöneltilen ilgili soruya önemli bir oranda (% 66,7) *çok önemli* şeklinde cevap verilmiştir. Ayrıca, önemli olarak cevap verenlerin oranı % 29,9 olurken, az önemli ve önemsiz olarak görenlerin oranı sırasıyla % 2,9 ve % 0,6 şeklinde gerçekleşmiştir. Fikrim yok diyenlerin oranı % 1,1’de kalmıştır (Bkz. Tablo 4.7.).

Tablo 4.8. Devletin AB Kurumları ve Ajansları ile İşbirliği Yapmasının Etkisi

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Birikimsel Yüzde</i>
<i>Değer</i> önemsiz	1	,6	,6
az önemli	3	1,7	2,3
fikrim yok	5	2,9	5,2
önemli	52	29,9	35,1
çok önemli	113	64,9	100,0
Toplam	174	100,0	

Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, devletin AB kurumları ve ajansları ile işbirliği yapmasının etkisi ile ilgili soruya *çok önemli* şeklinde cevaplayanların oranı % 64,9 olurken, *önemli* olarak cevaplayanlar ise % 29,9 olmuştur. Bu soruya az önemli ve önemsiz şekilde cevaplayanların oranı sırasıyla % 1,7 ve % 0,6 olmuştur (Bkz. Tablo 4.8.).

Tablo 4.9. Devletin BM Kurumları ve Ajansları ile İşbirliği Yapmasının Etkisi

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Birikimsel Yüzde</i>
<i>Değer</i> önemsiz	2	1,1	1,1
az önemli	10	5,7	6,9
fikrim yok	1	,6	7,5
önemli	47	27,0	34,5
çok önemli	114	65,5	100,0
Toplam	174	100,0	

Benzer bir soru olarak, akademisyenlere devletin Birleşmiş Milletler (BM) kurumları ve ajansları ile işbirliği konusunda yöneltilmiştir. Yine büyük oranda (% 65,5) böyle bir işbirliğini çok önemli olarak algılayanların yanı sıra, önemli olarak algılayanlar da azımsanmayacak oranda (% 27) olmuştur (Bkz. Tablo 4.9.).

Tablo 4.10. Devletin Düzenli ve Güvenli Göç Mekanizmasına Geçişinin Etkisi

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Birikimsel yüzde</i>
<i>Değer</i> önemsiz	4	2,3	2,3
az önemli	3	1,7	4,0
fikrim yok	4	2,3	6,3
önemli	63	36,2	42,5
çok önemli	100	57,5	100,0
Toplam	174	100,0	

Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, sizce devletin düzenli ve güvenli göç mekanizmasına geçişinin (örneğin: sınır güvenliği, kontrolü ve hudut reformu, göçmen ve sığınmacı kabulünün uygunluk kriterleri, uyum reformları, insan ticareti ile mücadele vb.) etkisi sorusunu, akademisyenlerin % 57,5'i çok önemli olarak görürken, % 36,2'si önemli olduğunu algılamıştır. Bu soru ile ilgili fikir beyan etmeyenlerin % 2,3 iken, az önemli ve önemsiz şeklinde cevaplayanların oranı sırasıyla % 1,7 ve % 2,3 şeklinde olmuştur (Bkz. Tablo 4.10.).

Tablo 4.11. Devletin Kurumsal Kapasite Arttırımının Etkisi

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Birikimsel yüzde</i>
<i>Değer</i> önemsiz	5	2,9	2,9
az önemli	6	3,4	6,3
önemli	64	36,8	43,1
çok önemli	99	56,9	100,0
Toplam	174	100,0	

Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında devletin kurumsal kapasite arttırımının (kurumsal çerçeve, göç stratejisi, hukuki çerçeve vb.) etkisi sorulduğunda, akademisyenlerin % 56,9'u *çok önemli* olarak görürken, % 36,8'i *önemli* olarak görmektedir. Bu soruyu az önemli şeklinde % 3,4'ü işaretlerken, % 2,9'u önemsiz olarak işaretlemiştir (Bkz. Tablo 4.11.).

Tablo 4.12. Devletin Uluslararası Anlaşmalara Taraf Olmasının Etkisi

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Birikimsel yüzde</i>
<i>Değer</i> önemsiz	1	,6	,6
az önemli	13	7,5	8,0
fikrim yok	6	3,4	11,5
önemli	64	36,8	48,3
çok önemli	90	51,7	100,0
Toplam	174	100,0	

Türkiye'de yaşayan veya yaşamayı düşünen göçmenler / sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, devletin uluslararası anlaşmalara taraf olmasının önemi sorulduğunda akademisyenlerin % 51,7'si *çok önemli* olarak algılarken, % 36,8'i *önemli* olarak vurgulamışlardır. Bu soruda % 3,4'ü fikir beyan etmez iken, az önemli bulanların oranı % 7,5 ve % 0,6'sı önemsiz buldukları görülmektedir (Bkz. Tablo 4.12.).

Tablo 4.13. Devletin İş Göçü Yönetiminde Reform Arttırımının Etkisi

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Birikimsel Yüzde</i>
<i>Değer</i> önemsiz	4	2,3	2,3
az önemli	11	6,3	8,6
fikrim yok	1	,6	9,2
önemli	68	39,1	48,3
çok önemli	90	51,7	100,0
Toplam	174	100,0	

“Göçmenler / sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, devletin iş göçü yönetiminde reformların arttırılmasının (örneğin: iş göçü yönetiminin hukuki alt yapısı, nitelikli ve kalifiye göçmen sığınmacıların tercih edilmesinde uygulanacak kriterlerin belirlenmesi, öğrenim amaçlı göç düzenlemeleri, iş göçü kapsamında iki-taraflı / çok-taraflı anlaşmalar) etkisi” ifadesini, akademisyenlerin % 51,7’si çok önemli olarak işaretlerken, % 39,1’i önemli olarak işaretlemiştir. Fikrim yok diyenler % 0,6 gibi bir oranda kalırken, % 6,3’ü az önemli ve % 2,3’ü önemsiz olarak işaretlemiştir (Bkz. Tablo 4.13).

Tablo 4.14. Devletin Uluslararası Göç Düzenlemelerini Uygulamasının Etkisi

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Birikimsel Yüzde</i>
<i>Değer</i> önemsiz	6	3,4	3,4
az önemli	8	4,6	8,0
fikrim yok	4	2,3	10,3
önemli	73	42,0	52,3
çok önemli	83	47,7	100,0
Toplam	174	100,0	

Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında devletin uluslararası göç düzenlemelerini uygulamasının etkisi sorulduğunda, akademisyenlerin % 47,7’si çok önemli olarak görürken, % 42’si önemli olarak görmektedir. Bu soruyu az önemli şeklinde % 4,6’sı işaretlerken, % 3,4’ü önemsiz olarak işaretlemiştir. Fikir beyan etmeyenlerin oranı ise % 2,3 olarak yansıtılmıştır (Bkz. Tablo 4.14).

Tablo 4.15. Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Birikimsel Yüzde</i>
<i>Değer</i> önemsiz	4	2,3	2,3
az önemli	19	10,9	13,2
önemli	58	33,3	46,6
çok önemli	93	53,4	100,0
Toplam	174	100,0	

Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında sivil toplum kuruluşlarının rolüne verilen önem sorulduğunda, akademisyenlerin % 53,4'ü *çok önemli* olarak görürken, % 33,3'ü *önemli* olarak görmektedir. Bu soruyu az önemli şeklinde % 10,9'u işaretlerken, % 2,3'ü önemsiz olarak işaretlemiştir (Bkz. Tablo 4.15).

Türkiye’de T.C. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü 2019 yılı verilerine göre faal olan toplam dernek sayısı 115.283 ve fesih edilmiş toplam dernek sayısı 181.467’dir. Türkiye’deki toplam derneklerin %34,76’sı Marmara Bölgesi’nde bulunmaktadır. İstanbul’da 23.565 faal dernek ve Bursa’da da 4.972 faal dernek bulunmaktadır. İstanbul’da derneklerin faaliyet alanlarına göre dayanışma dernekleri (12.649 dernek), spor ve spor ile ilgili dernekler (3.341 dernek) ve dini hizmetlerin gerçekleştirilmesine yönelik faaliyet gösteren dernekler (2.215 dernek) bulunmaktadır. Aynı şekilde, Bursa’da da derneklerin faaliyet alanlarına göre ilk üç sırada mesleki ve dayanışma dernekleri (1.385 dernek), spor ve spor ile ilgili dernekler (1.100 dernek) ve dini hizmetlerin gerçekleştirilmesine yönelik faaliyet gösteren dernekler (980 dernek) yer almaktadır (T.C. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü 2019a; T.C. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü 2019b; T.C. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü 2019c).

Tablo 4.16. Devletin Göçmen ve Sığınmacı Haklarının Arttırımının Etkisi

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Birikimsel Yüzde</i>
<i>Değer</i> önemsiz	10	5,7	5,7
az önemli	8	4,6	10,3
fikrim yok	5	2,9	13,2
önemli	79	45,4	58,6
çok önemli	72	41,4	100,0
Toplam	174	100,0	

Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında devletin göçmen ve sığınmacı haklarının arttırımına verilen önem sorulduğunda, akademisyenlerin % 41,4'ü *çok önemli* olarak görürken, % 45,4'ü *önemli* olarak görmektedir. Bu soruyu az önemli şeklinde % 4,6'sı işaretlerken, % 5,7'si önemsiz olarak işaretlemiştir. Fikrim yok diyenlerin %'si 2,9'dur (Bkz. Tablo 4.16.).

Tablo 4.17. Ulusal Göç Mevzuatının Uluslararası Göç Mevzuatı ile Uyumlaştırılması

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Birikimsel Yüzde</i>
<i>Değer</i> önemsiz	12	6,9	6,9
az önemli	11	6,3	13,2
fikrim yok	13	7,5	20,7
önemli	59	33,9	54,6
çok önemli	79	45,4	100,0
Toplam	174	100,0	

Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında ulusal göç mevzuatının uluslararası göç mevzuatı ile uyumlaştırılmasının etkisi bakımından verilen önem sorulduğunda, akademisyenlerin % 45,4'ü *çok önemli* olarak görürken, % 33,9'u *önemli* olarak görmektedir. Bu soruyu az önemli şeklinde % 6,3'ü işaretlerken, % 6,9'u önemsiz olarak işaretlemiştir. Bu konuda fikir beyan etmeyenlerin % 7,5 olduğu görülmüştür (Bkz. Tablo 4.17.).

Tablo 4.18. Türk Vatandaşlarına Verilen Maaşın Aynısının Verilmesi

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Birikimsel Yüzde</i>
<i>Değer</i> kesinlikle katılmıyorum	9	5,2	5,2
katılmıyorum	13	7,5	12,6
kararsızım	13	7,5	20,1
katılıyorum	74	42,5	62,6
kesinlikle katılıyorum	65	37,4	100,0
Toplam	174	100,0	

Akademisyenlere, “göçmenler / sığınmacıların aynı iş için Türk vatandaşlarına verilen maaşın aynısını almalı mıdır?” sorusu yöneltildiğinde; kesinlikle katılıyorum diyenler % 37,4’ü oluştururken, katılıyorum diyenler % 42,5’i oluşturmaktadır. Bu soruda kararsız kalanlar % 7,5’tir. Aynı şekilde katılmıyorum diyenlerin %’si 7,5 olurken, kesinlikle katılmıyorum fikrinde birleşenler % 5,2’de kalmıştır (Bkz. Tablo 4.18.).

Tablo 4.19. Çocuklarımla, Göçmen / Sığınmacı Çocukları İle Arkadaşlığı

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Birikimsel Yüzde</i>
<i>Değer</i> kesinlikle katılmıyorum	4	2,3	2,3
katılmıyorum	10	5,7	8,0
kararsızım	30	17,2	25,3
katılıyorum	75	43,1	68,4
kesinlikle katılıyorum	55	31,6	100,0
Toplam	174	100,0	

Akademisyenlere, “çocuklarımla, göçmenlerin / sığınmacıların çocuklarıyla arkadaşlık etmesinden rahatsızlık duymam ya da çocuğum yok ama olsaydı göçmenlerin / sığınmacıların çocuklarıyla arkadaşlık etmesinden rahatsızlık duymazdım” ifadesi yöneltildiğinde; kesinlikle katılıyorum diyenler % 31,6’sı oluştururken, katılıyorum diyenler % 43,1’i oluşturmaktadır. Bu konuda kararsız kalanlar % 17,2’dir. Katılmıyorum diyenlerin %’si 5,7 olurken, kesinlikle katılmıyorum diyenler yüzde 2,3’de kalmıştır (Bkz. Tablo 4.19.).

Tablo 4.20. Uluslararası Göç ve Sığınmacılar Hukukunun Türkiye’de Uygulanması

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Birikimli Yüzde</i>
<i>Değer</i> önemsiz	11	6,3	6,3
az önemli	23	13,2	19,5
fikrim yok	7	4,0	23,6
önemli	63	36,2	59,8
çok önemli	70	40,2	100,0
Toplam	174	100,0	

Göçmenler / sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, uluslararası göç ve sığınmacılar hukuku kapsamında geliştirilen formüllerin Türkiye’de de uygulanmasının önemi ile ilgili, akademisyenlerin % 40,2’si *çok önemli* olarak işaretlerken, % 36,2’si *önemli* olarak işaretlemiştir. Fikrim yok diyenler % 4 gibi bir orana sahipken, % 13,2’si az önemli ve % 6,3’ü önemli şıklarını işaretlemişlerdir (Bkz. Tablo 4.20.).

Tablo 4.21. Sorunların Bilimsel Platformlarda Tartışılmasının Önemi

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Birikimli Yüzde</i>
<i>Değer</i> önemsiz	13	7,5	7,5
az önemli	25	14,4	21,8
fikrim yok	2	1,1	23,0
önemli	66	37,9	60,9
çok önemli	68	39,1	100,0
Toplam	174	100,0	

Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, bu sorunların bilimsel platformlarda (örneğin: kongre, konferans, sempozyum, çalıştay vb.) tartışılmasının rolüne verilen önem sorulduğunda, akademisyenlerin % 39,1’i *çok önemli* olarak görürken, % 37,9’u *önemli* olarak görmektedir. Bu soruyu az önemli şeklinde % 14,4’ü işaretlerken, % 7,5’i önemsiz olarak işaretlemiştir. Bu konuda fikir beyan etmeyenlerin %’si 1,1’dir (Bkz. Tablo 4.21.).

Tablo 4.22. Derneklerin ve Vakıfların Rolü

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Birikimsel Yüzde</i>
<i>Değer</i> önemsiz	7	4,0	4,0
az önemli	38	21,8	25,9
fikrim yok	1	,6	26,4
önemli	55	31,6	58,0
çok önemli	73	42,0	100,0
Toplam	174	100,0	

Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında derneklerin ve vakıfların rolüne verilen önem sorulduğunda, akademisyenlerin % 42'si *çok önemli* olarak görürken, % 31,6'sı *önemli* olarak görmektedir. Bu soruda az önemli cevabını verenlerin oranı % 21,8 şeklinde olurken % 4 oranında ise önemsiz cevabı verilmiştir. Fikir beyan etmeyenlerin oranı % 0,6'dır (Bkz. Tablo 4.22.).

Tablo 4.23. Ulusal Göç Mevzuatının Avupa Birliği Hukuku ve Müktesebatı İle Uyumlaştırılması

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Birikimsel Yüzde</i>
<i>Değer</i> önemsiz	12	6,9	6,9
az önemli	23	13,2	20,1
fikrim yok	16	9,2	29,3
önemli	56	32,2	61,5
çok önemli	67	38,5	100,0
Toplam	174	100,0	

Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında ulusal göç mevzuatının Avupa Birliği hukuku ve müktesebatı ile uyumlaştırılmasının etkisi bakımından verilen önem sorulduğunda, akademisyenlerin % 38,5'i *çok önemli* olarak görürken, % 32,2'si *önemli* olarak görmektedir. Bu soruyu az önemli şeklinde % 13,2'si işaretlerken, % 6,9'u önemsiz olarak işaretlemiştir. Bu konuda fikir beyan etmeyenlerin % 9,2 olduğu görülmüştür (Bkz. Tablo 4.23.).

Tablo 4.24. Araştırma Merkezlerinin Rolü

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Birikimsel Yüzde</i>
<i>Değer</i> önemsiz	9	5,2	5,2
az önemli	31	17,8	23,0
fikrim yok	5	2,9	25,9
önemli	71	40,8	66,7
çok önemli	58	33,3	100,0
Toplam	174	100,0	

Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında araştırma merkezlerinin rolüne verilen önem sorulduğunda, akademisyenlerin % 33,3'ü *çok önemli* olarak görürken, % 40,8'i *önemli* olarak görmektedir. Bu soruda az önemli cevabını verenlerin oranı % 17,8 şeklinde olurken % 5,2 oranında ise önemsiz cevabı verilmiştir. Fikir beyan etmeyenlerin oranı % 2,9'dur (Bkz. Tablo 4.24.).

Tablo 4.25. Göçmenlerle ve Sığınmacılarla Bir Arada Çalışmaktan Memnuniyet

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Birikimsel Yüzde</i>
<i>Değer</i> kesinlikle katılmıyorum	7	4,0	4,0
katılmıyorum	9	5,2	9,2
kararsızım	48	27,6	36,8
katılıyorum	62	35,6	72,4
kesinlikle katılıyorum	48	27,6	100,0
Toplam	174	100,0	

Akademisyenlere, “Göçmenlerle / sığınmacılarla bir arada çalışmaktan memnunum / memnun olurdum” ifadesi yöneltildiğinde; *kesinlikle katılıyorum* diyenler % 27,6'sı oluştururken, *katılıyorum* diyenler % 35,6'sını oluşturmaktadır. Bu konuda *kararsız* kalanlar % 27,6'dır. Katılmıyorum diyenlerin %'si 5,2 olurken, kesinlikle katılmıyorum diyenler % 4'de kalmıştır (Bkz. Tablo 4.25.).

Tablo 4.26. İçişleri Bakanlığı GİGM'nin Yetkilerinin Arttırılmasının Önemi

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Birikimsel Yüzde</i>
<i>Değer</i> önemsiz	12	6,9	6,9
az önemli	18	10,3	17,2
fikrim yok	22	12,6	29,9
önemli	73	42,0	71,8
çok önemli	49	28,2	100,0
Toplam	174	100,0	

“Türkiye’de yaşayan veya yaşamayı düşünen göçmenler / sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün yetkilerinin arttırılmasının etkisi” ile ilgili ifadeyi, akademisyenlerin % 28,2’si *çok önemli* olarak işaretlerken, % 42’si önemli olarak işaretlemiştir. Fikrim yok diyenler % 12,6 gibi bir orana sahipken, % 10,3’ü az önemli ve % 6,9’u önemli şıklarını işaretlemişlerdir (Bkz. Tablo 4.26).

Tablo 4.27. Göçmen / Sığınmacı Aileleriyle Aynı Binada Oturmak

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Birikimsel Yüzde</i>
<i>Değer</i> kesinlikle katılmıyorum	9	5,2	5,2
katılmıyorum	15	8,6	13,8
kararsızım	37	21,3	35,1
katılıyorum	69	39,7	74,7
kesinlikle katılıyorum	44	25,3	100,0
Toplam	174	100,0	

Akademisyenlere, “Göçmenlerin / sığınmacıların aileleriyle aynı binada oturmaktan memnunum veya onlarla aynı binada oturmaktan rahatsız olmazdım” ifadesi yöneltildiğinde; *kesinlikle katılıyorum* diyenler % 25,3’ü oluştururken, *katılıyorum* diyenler % 39,7’sini oluşturmaktadır. Bu konuda *kararsız* kalanlar % 21,3’tür. Katılmıyorum diyenlerin %’si 8,6 olurken, kesinlikle katılmıyorum diyenler % 5,2’de kalmıştır (Bkz. Tablo 4.27.).

Tablo 4.28. GİGM'nin Oluşturduğu Göç Kurulu'nun Yetkilerinin Arttırılması

	Frekans	Yüzde	Birikimsel Yüzde
<i>Değer</i> önemsiz	13	7,5	7,5
az önemli	18	10,3	17,8
fikrim yok	25	14,4	32,2
önemli	70	40,2	72,4
çok önemli	48	27,6	100,0
Toplam	174	100,0	

“Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün oluşturduğu Göç Kurulu'nun yetkilerinin arttırılmasının etkisi” ifadesinde, akademisyenlerin % 27,6'sı *çok önemli* olarak görürken, % 40,2'si *önemli* olarak görmektedir. Bu soruda az önemli cevabını verenlerin oranı % 10,3 şeklinde olurken % 7,5 oranında ise önemsiz cevabı verilmiştir. Fikir beyan etmeyenlerin oranı % 14,4 olmuştur (Bkz. Tablo 4.28.).

Tablo 4.29. Devlet Okulları ve Hastanelerinden Yararlanmak İçin Devlet Desteğinin Sağlanması

	Frekans	Yüzde	Birikimsel Yüzde
<i>Değer</i> kesinlikle katılmıyorum	12	6,9	6,9
katılmıyorum	26	14,9	21,8
kararsızım	22	12,6	34,5
katılıyorum	62	35,6	70,1
kesinlikle katılıyorum	52	29,9	100,0
Toplam	174	100,0	

Akademisyenlere, “Göçmenlerin / sığınmacıların Türkiye'deki devlet okullarından ve hastanelerden en iyi şekilde yararlanmasına yönelik olarak devlet desteği sağlanmalıdır” ifadesi yöneltildiğinde; *kesinlikle katılıyorum* diyenler % 25,3'ü oluştururken, *katılıyorum* diyenler % 39,7'sini oluşturmaktadır. Bu konuda *kararsız* kalanlar % 21,3'tür. Katılmıyorum diyenlerin %'si 8,6 olurken, kesinlikle katılmıyorum diyenler % 5,2'de kalmıştır (Bkz. Tablo 4.29.).

Tablo 4.30. AB Hukuku ve Müktesebatı Kapsamında Geliştirilen Formüllerin Türkiye’de Uygulanması

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Birikimsel Yüzde</i>
<i>Değer</i> önemsiz	18	10,3	10,3
az önemli	26	14,9	25,3
fikrim yok	12	6,9	32,2
önemli	60	34,5	66,7
çok önemli	58	33,3	100,0
Toplam	174	100,0	

“Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında Avrupa Birliği hukuku ve müktesebatı kapsamında geliştirilen formüllerin Türkiye’de de uygulanmasının etkisi” bakımından verilen önem sorulduğunda, akademisyenlerin % 33,3’ü *çok önemli* olarak görürken, % 34,5’i *önemli* olarak görmektedir. Bu soruyu az önemli şeklinde % 14,9’u işaretlerken, % 10,3’ü önemsiz olarak işaretlemiştir. Bu konuda fikir beyan etmeyenlerin % 6,9 olduğu görülmüştür (Bkz. Tablo 4.30.).

Tablo 4.31. Göç İdaresi İl Müdürlüğü’nün Yetkilerinin Arttırılması

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Birikimsel Yüzde</i>
<i>Değer</i> önemsiz	13	7,5	7,5
az önemli	23	13,2	20,7
fikrim yok	20	11,5	32,2
önemli	77	44,3	76,4
çok önemli	41	23,6	100,0
Toplam	174	100,0	

“Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında Valiliklere bağlı Göç İdaresi İl Müdürlükleri’nin yetkilerinin arttırılmasının etkisi” sorulduğunda, akademisyenlerin % 23,6’sı *çok önemli* olarak görürken, % 44,3’ü *önemli* olarak görmektedir. Bu soruda az önemli cevabını verenlerin oranı % 13,2 şeklinde olurken % 7,5 oranında ise önemsiz cevabı verilmiştir. Fikir beyan etmeyenlerin oranı % 11,5 olmuştur (Bkz. Tablo 4.31.).

Tablo 4.32. Bilimsel Düşünce Kuruluşlarının ve Epistemik Toplulukların Rolü

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Birikimsel Yüzde</i>
<i>Değer</i> önemsiz	15	8,6	8,6
az önemli	34	19,5	28,2
fikrim yok	5	2,9	31,0
önemli	70	40,2	71,3
çok önemli	50	28,7	100,0
Toplam	174	100,0	

“Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında bilimsel düşünce kuruluşlarının ve epistemik toplulukların rolüne verilen önem” sorulduğunda, akademisyenlerin % 28,7’si *çok önemli* olarak görürken, % 40,2’si *önemli* olarak görmektedir. Bu soruda az önemli cevabını verenlerin oranı % 19,5 şeklinde olurken % 8,6 oranında ise önemsiz cevabı verilmiştir. Fikir beyan etmeyenlerin oranı % 2,9’dur (Bkz. Tablo 4.32.).

Tablo 4.33. Sektörel ve Profesyonel Kuruluşların Rolü

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Birikimsel Yüzde</i>
<i>Değer</i> önemsiz	16	9,2	9,2
az önemli	37	21,3	30,5
fikrim yok	6	3,4	33,9
önemli	62	35,6	69,5
çok önemli	53	30,5	100,0
Toplam	174	100,0	

“Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında sektörel ve profesyonel kuruluşların rolüne” verilen önem sorulduğunda, akademisyenlerin % 30,5’i *çok önemli* olarak görürken, % 35,6’sı *önemli* olarak görmektedir. Bu soruda az önemli cevabını verenlerin oranı % 21,3 şeklinde olurken % 9,2 oranında ise önemsiz cevabı verilmiştir. Fikir beyan etmeyenlerin oranı % 3,4’dür (Bkz. Tablo 4.33.).

Tablo 4.34. Üniversitelerin Rolü

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Birikimsel Yüzde</i>
<i>Değer</i> önemsiz	15	8,6	8,6
az önemli	46	26,4	35,1
fikrim yok	2	1,1	36,2
önemli	55	31,6	67,8
çok önemli	56	32,2	100,0
Toplam	174	100,0	

“Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında üniversitelerin rolüne verilen önem” sorulduğunda, akademisyenlerin % 32,2’si *çok önemli* olarak görürken, % 31,6’sı *önemli* olarak görmektedir. Bu soruda az önemli cevabını verenlerin oranı % 26,4 şeklinde olurken % 8,6 oranında ise önemsiz cevabı verilmiştir. Fikir beyan etmeyenlerin oranı % 1,1’dir (Bkz. Tablo 4.34.).

Tablo 4.35. Göç İdaresi İl Müdürlüğü’nün Oluşturduğu Alt Birimlerinin Yetkilerinin Arttırılması

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Birikimsel Yüzde</i>
<i>Değer</i> önemsiz	16	9,2	9,2
az önemli	23	13,2	22,4
fikrim yok	25	14,4	36,8
önemli	75	43,1	79,9
çok önemli	35	20,1	100,0
Toplam	174	100,0	

“Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün oluşturduğu Göç Kurulu’nun yetkilerinin arttırılmasının etkisi”ne yönelik ifadeyi, akademisyenlerin % 27,6’sı *çok önemli* olarak görürken, % 40,2’si *önemli* olarak görmektedir. Bu soruda az önemli cevabını verenlerin oranı % 10,3 şeklinde olurken % 7,5 oranında ise önemsiz cevabı verilmiştir. Fikir beyan etmeyenlerin oranı % 14,4 olmuştur (Bkz. Tablo 4.35.).

Yukarıda detaylı bir şekilde, *ortalama*, *standart sapması*, *frekans*, *yüzde* ve *birikimsel yüzdeleri* en büyük olandan en küçük olana doğru faktörlerin betimleyici istatistikleri verilmiştir. İlgili faktörlerin anlamlı bir şekilde gruplandırılması faktör analizine tabi tutulması ile ortaya çıkmıştır.

Uygulanan ölçeğin öncelikli olarak güvenilirliğini hesaplamak için bu konuda en yaygın olan Cronbach's Alpha değeri araştırılmıştır. Güvenirliği araştırılan kriterlerin 0,898 seviyesinde olduğu belirlenmiştir. Kullanılan ölçeğin geçerliliğine yönelik olarak örneklemin yeterli olup olmadığını test etmek için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ölçütü kullanılmıştır. Akademisyenlere yönelik uygulanan bu ölçekte KMO katsayısının 0,841 olduğu belirlenmiştir. Akademisyenler açısından, sığınmacılar / göçmenler ile gündelik hayatta karşılaşmaları, ortak alanlarda çalışmaları, onların karşılaştıkları zorluklar karşısında kamu, özel ve sivil toplum kuruluşlarının üstlendikleri rolleri göz önünde bulundurularak ve ayrıca devletin ulusal ve uluslararası kurumlarla işbirlikleri çerçevesinde yetkilerinde değişikliğin oluşması gibi unsurları gruplandırmak amacıyla toplam 30 değişken Varimax (varyansların maksimumu) tekniği ile döndürmeye tabi tutulmuştur. Temel bileşenler faktör analizinin (principal components factor analysis) uygulaması sonucunda 30 değişken 6 faktöre indirgenmiştir. Sonuç olarak, bu 6 faktör toplam varyansın %70,73'ünü açıklamaktadır. Akademisyenlerin sosyal uyum, göç yönetimi ve işbirliği algısına ilişkin faktör analizi sonuçları Tablo 4.36'de gösterilmiştir.

Tablo 4.36. Sosyal Uyum, Göç Yönetimi ve İşbirliği Algısına İlişkin Faktör Analizi Sonuçları

Faktörler	1.Grup	2.Grup	3.Grup	4.Grup	5.Grup	6.Grup
Çocuklarıyla arkadaşlık etme	0,876					
Aileleriyle aynı binada oturmak	0,865					
Bir arada çalışmak	0,840					
Çocuklarımla, göçmen / sığınmacı çocuklarıyla evlenmesi	0,800					
Devlet okulları hastanelerde devlet desteği	0,731					
Türklerle aynı maaş	0,607					
Araştırma merkezlerinin rolü		0,779				
STK'ların rolü		0,775				
Dernek ve vakıfların rolü		0,768				
Bilimsel düşünce kuruluşların/epistemik toplulukların rolü		0,765				
Üniversitelerin rolü		0,745				
Sektörel/profesyonel kuruluşların rolü		0,656				
Sorunları bilimsel platformlarda tartışılmasının rolü		0,654				
AB hukuku müktesebatının Türkiye'de uygulanması			0,903			
Ulusal göç mevzuatı ile AB hukuku			0,899			

müktesebatı uyumu		
Uluslararası göç sığınmacılar	0,874	
hukukunun Türkiye’de uygulanması		
Ulusal göç mevzuatının uluslararası	0,799	
ile uyumu		
Devletin uluslararası anlaşmalara	0,669	
taraf olması		
Devletin uluslararası göç	0,626	
düzenlemelerini uygulaması		
GİGM’nin yetki arttırımı	0,910	
Göç İdaresi İl Müd. yetki arttırımı	0,903	
GİGM Göç Kurulu yetki arttırımı	0,902	
Göç idaresi İl Müd. alt birim yetki	0,871	
arttırımı		
Devletin iş göçü reformların	0,780	
arttırımı		
Devletin düzenli/güvenli göç	0,766	
mekanizmasına geçişi		
Devletin göçmen/sığınmacı	0,684	
haklarının arttırımı		
Devletin kurumsal kapasite arttırımı	0,620	
Devletin komşu ülkelerle işbirliği		0,760
yapması		
Devletin AB kurumları/ajansları ile		0,755
işbirliği yapması		
Devletin bölgesel uluslararası		0,681
işbirliği yapması		
Kaiser-Meyer-Olkin Ölçek Geçerliliği		0,841

Varimax rotasyonlu temel bileşenler analizi. Açıklanan toplam varyans: % 70.729
Bartlett küresellik testi: X^2 : 4986,477, d.f.: 820, $p < 0.001$, Ölçeğin Alpha değeri: 0.898

Varimax yöntemiyle döndürülmüş analiz sonuçlarına göre, birinci faktör grubunda toplanan değişkenler ve faktör yükleri sırasıyla; çocuklarıyla arkadaşlık etme (0,876), aileleriyle aynı binada oturmak (0,865), birarada çalışmak (0,840), çocuklarının göçmen / sığınmacı çocuklarıyla evlenmesi (0,800), devlet okulları ve hastanelerde devlet desteği (0,731) ve Türklerle aynı maaş (0,607) gibi ifadelerin olması nedeniyle “*Sosyal uyum algısı*” şeklinde adlandırılmıştır. İkinci faktör grubunda toplanan değişkenler ise, araştırma merkezlerinin rolü (0,779), STK’ların rolü (0,775), dernek ve vakıfların rolü (0,768), bilimsel düşünce kuruluşlarının ve epistemik toplulukların rolü (0,765), üniversitelerin rolü (0,745), sektörel ve profesyonel kuruluşların rolü (0,656) ve sorunları bilimsel platformlarda tartışılmasının rolü (0,654) gibi unsurları içermesi nedeniyle “*Bilim, sanayi ve STK’ların rolü algısı*” şeklinde adlandırılmıştır. “*Göç yönetişimi algısı*” şeklinde adlandırılan üçüncü faktör grubunu oluşturan değişkenler ise şu şekilde sıralanmıştır; AB hukuku müktesebatının

Türkiye’de uygulanması (0,903), ulusal göç mevzuatı ile AB hukuku müktesebatı uyumu (0,899), uluslararası göç sığınmacılar hukukunun Türkiye’de uygulanması (0,874), ulusal göç mevzuatının uluslararası ile uyumu (0,799), devletin uluslararası anlaşmalara taraf olması (0,669) ve devletin uluslararası göç düzenlemelerini uygulamasıdır (0,626). Dördüncü faktör grubunda toplanan değişkenler ise, GİGM’nin yetki arttırımı (0,910), Göç İdaresi İl Müdürlüğü’nün yetki arttırımı (0,903), GİGM Göç Kurulu yetki arttırımı (0,902) ve Göç idaresi İl Müdürlüklerine bağlı alt birimlerin yetki arttırımı (0,871) gibi unsurları içermesi nedeniyle “*Göç İdaresinin kurumsal yetkileri arttırması algısı*” olarak adlandırılmıştır. “*Devletin göç politikasına bakış*” şeklinde adlandırılan beşinci faktör grubunu oluşturan değişkenler ise şu şekilde sıralanmıştır; devletin iş göçü reformların arttırımı (0,780), devletin düzenli / güvenli göç mekanizmasına geçişi (0,766), devletin göçmen / sığınmacı haklarının arttırımı (0,684), devletin kurumsal kapasite arttırımı (0,620) şeklindedir. Son olarak “*Devletin uluslararası işbirliğine bakış*” şeklinde adlandırılan altıncı gruptaki değişkenler sırasıyla, devletin komşu ülkelerle işbirliği yapması (0,760), devletin AB kurumları / ajansları ile işbirliği yapması (0,755) ve devletin bölgesel uluslararası işbirliği yapmasından (0,681) oluşmaktadır.

Akademisyenlerin göçmen / sığınmacı yaşam memnuniyetine yönelik algısı kapsamındaki 28 ifadenin önem düzeyini (anketin ikinci kısmı) 1 ile 5 arasında puanlamaları istenmiştir. Araştırmaya katılan akademisyenlerin, 28 ifadeden oluşan ve ölçekte yer alan ifadelere verdikleri puanların tanımlayıcı istatistikleri Tablo 4.37’de sunulmuştur.

Tablo 4.37. Katılımcıların Göçmen / Sığınmacı Yaşam Memnuniyet Algısına İlişkin Ölçekte Bulunan İfadelere Verdikleri Puanların Betimleyici İstatistikleri

Madde NO	İfadeler	N	Ortalama	St. Sapma
1	Eğitim amaçlı göçmenlerin / sığınmacıların elde ettikleri kazançtan memnuniyet	174	3,523	0,9112
2	Göçmenlerin / sığınmacıların yaşadıkları konuttan memnuniyeti	174	3,420	1,6939
3	Göçmenlerin / sığınmacıların yaşadıkları semt ve mahalleden memnuniyet	174	3,333	0,7778
4	Eğitim amaçlı göçmenlerin / sığınmacıların aldıkları eğitim memnuniyeti	174	3,287	0,9112
5	Göçmenlerin / sığınmacıların kişisel sağlık memnuniyeti	174	3,224	0,9443

6	Eğitim amaçlı göçmenlerin / sığınmacıların birlikte yaşadıkları kişilerden memnuniyet	174	3,195	0,7106
7	Göçmenlerin / sığınmacıların evlilikten memnuniyeti	174	3,138	1,8447
8	Göçmenlerin / sığınmacıların arkadaş ilişkileri memnuniyeti	174	3,040	1,7282
9	Göçmenlerin / sığınmacıların sosyal hayat memnuniyeti	174	3,017	1,0340
10	Göçmenlerin / sığınmacıların komşuluk ilişkileri memnuniyeti	174	2,983	1,4524
11	Çalışma konusunda bay veya bayan tercihi	174	2,977	0,7446
12	Göçmenlerin / sığınmacıların akraba ilişkileri memnuniyeti	174	2,914	1,8463
13	Göçmenlerin / sığınmacıların genel mutluluk düzeyi	174	2,839	0,9721
14	Göçmenlerin / sığınmacıların kendine ayırdığı zaman memnuniyeti	174	2,973	1,6209
15	Göçmenlerin / sığınmacıların iş yerindeki ilişkilerden memnuniyeti	174	2,713	0,8522
16	Göçmenlerin / sığınmacıların çalıştığı işten memnuniyeti	174	2,707	0,8190
17	Göçmenlerin / sığınmacıların hanehalkı gelirinden memnuniyeti	174	2,425	0,8818
18	Göçmenlerin / sığınmacıların işe geliş-gidişten harcadıkları zamandan memnuniyeti	174	2,339	0,8432
19	Göçmenlerin / sığınmacıların kırsal-kentsel tercihi	174	1,489	0,5013
20	Göçmenlerin / sığınmacıların iş yerindeki hammadde sorunları	174	1,483	0,5011
21	Göçmenlerin / sığınmacıların iş yerindeki teknoloji sorunları	174	1,362	0,4820
22	Göçmenlerin / sığınmacıların iş yerindeki sermaye sorunları	174	1,264	0,4423
23	Göçmenlerin / sığınmacıların ücretlerin zamanında ödenme sorunları	174	1,161	0,3685
24	Göçmenlerin / sığınmacıların iş yerindeki nitelikli eleman sorunları	174	1,144	0,5011
25	Göçmenlerin / sığınmacıların eksik ücret ödenme sorunları	174	1,121	0,3267
26	Göçmenlerin / sığınmacıların çalışma hayatındaki idari sorunları	174	1,086	0,2815
27	Göçmenlerin / sığınmacıların çalışma hayatındaki ücret sorunları	174	1,075	0,2637
28	Göçmenlerin / sığınmacıların çalışma koşulları sorunları	174	1,063	0,2441

Ölçek: 1: Hiç memnun değil, 2: Memnun değil, 3: Orta, 4: Memnun, 5: Çok memnun

Akademisyenlerin göçmenler ve sığınmacıların sorunlarına bakışı, *akademisyenlerin göçmen / sığınmacı yaşam memnuniyetine yönelik algısı* başlıklı kriterlerle ilgili tanımlayıcı istatistikler incelendiğinde; eğitim amaçlı gelmiş olan göçmenlerin / sığınmacıların elde ettikleri kazanç (3,523), aldıkları eğitim (3,287) ve birlikte yaşadıkları kişilerden duydukları memnuniyet ilk sıralarda yer almaktadır.

Genel itibariyle göçmenlerin / sığınmacıların yaşadıkları konut (3,420), semt ve mahalleden (3,333) duydukları memnuniyet ile kişisel sağlık memnuniyeti (3,195) benzer şekilde ortalama olarak en fazla cevaplanan sorular olmuştur. Söz konusu bu kriterlere yönelik istatistiksel bulguların detayları Tablo 4.37’de yer almaktadır.

Anket formundaki ifadelerden, göreceli olarak çok memnun ve memnun şeklinde vurgulananlar ile ilgili olarak aşağıda; değerleri, frekansları, yüzdeleri ve birikimsel yüzdeleri içerecek şekilde örnekler yer almaktadır.

Tablo 4.38. Eğitim Amaçlı Göçmenlerin / Sığınmacıların Elde Ettikleri Kazançtan Memnuniyet

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Birikimsel Yüzde</i>
<i>Değer</i> kazancı yok	2	1,1	1,1
hiç memnun değil	24	13,8	14,9
memnun değil	51	29,3	44,3
orta	80	46,0	90,2
memnun	12	6,9	97,1
çok memnun	5	2,9	100,0
Toplam	174	100,0	

“Eğitim amaçlı yerleşmiş olan göçmenler ve/veya sığınmacıların, elde ettiği kazançtan duyduğu memnuniyet düzeyi” ifadesine akademisyenlerin büyük bir çoğunluğu orta düzeyde olduğu üzerinde hemfikir olmuşlardır (% 46). Katılımcıların % 29,3’ü *memnun değil* cevabını verirken, % 13,8’i *hiç memnun değil* cevabını vermişlerdir. Yüzde 1,1’lik bir kısım ise kazancı yok görüşünde birleşmişlerdir. Buna karşılık % 6,9’u memnun ve % 2,9’u çok memnun olduklarını belirtmişlerdir (Bkz. Tablo 4.38.).

Tablo 4.39. Eğitim Amaçlı Göçmenlerin / Sığınmacıların Aldıkları Eğitim Memnuniyeti

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Birikimsel Yüzde</i>
<i>Değer</i> hiç memnun değil	6	3,4	3,4
memnun değil	24	13,8	17,2
orta	70	40,2	57,5
memnun	62	35,6	93,1
çok memnun	12	6,9	100,0
Toplam	174	100,0	

Akademisyenler, “Eğitim amaçlı yerleşmiş olan göçmenler / sığınmacıların aldıkları eğitimden duydukları memnuniyet düzeyi” ifadesine, yine benzer bir şekilde büyük bir çoğunluğu orta düzeyi işaretlemiştir (% 40,2). Katılımcıların % 35,6’sı memnun cevabını verirken, % 13,8’i memnun değil cevabını vermişlerdir (Bkz. Tablo 4.39.).

Tablo 4.40. Eğitim Amaçlı Göçmenlerin / Sığınmacıların Birlikte Yaşadıkları Kişilerle Memnuniyeti

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Birikimsel Yüzde</i>
<i>Değer</i> hiç memnun değil	3	1,7	1,7
memnun değil	17	9,8	11,5
orta	101	58,0	69,5
memnun	49	28,2	97,7
çok memnun	4	2,3	100,0
Toplam	174	100,0	

“Eğitim amaçlı yerleşmiş olan göçmenler / sığınmacıların birlikte yaşadıkları kişilerden duydukları memnuniyet düzeyi” ifadesine, akademisyenlerin % 58’i orta düzeyde, % 28,2’si memnun olduklarını belirtmişlerdir (Bkz. Tablo 4.40.).

Tablo 4.41. Göçmenlerin / Sığınmacıların Yaşadıkları Konuttan Memnuniyeti

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Birikimsel Yüzde</i>
<i>Değer</i> fikrim yok	47	27,0	27,0
hiç memnun değil	6	3,4	30,5
memnun değil	16	9,2	39,7
orta	49	28,2	67,8
memnun	44	25,3	93,1
çok memnun	12	6,9	100,0
Toplam	174	100,0	

“Göçmenler / sığınmacıların yaşadıkları konuttan duydukları memnuniyet düzeyi” ifadesine, akademisyenlerin % 28,2’si orta düzeyde, % 25,3’ü memnun olduklarını belirtmişlerdir. Bu soru ile ilgili fikrim yok diyenlerin oranı % 27’dir (Bkz. Tablo 4.41.).

Tablo 4.42. Göçmenlerin / Sığınmacıların Yaşadıkları Semt ve Mahalleden Memnuniyeti

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Birikimsel Yüzde</i>
<i>Değer</i> hiç memnun değil	1	,6	,6
memnun değil	20	11,5	12,1
orta	83	47,7	59,8
memnun	60	34,5	94,3
çok memnun	10	5,7	100,0
Toplam	174	100,0	

“Göçmenler / sığınmacıların yaşadıkları semt ve mahalleden duydukları memnuniyet düzeyi” ifadesine, akademisyenlerin % 47,7’si orta düzeyde, % 34,5’i memnun olduklarını belirtmişlerdir. Bu soru ile ilgili memnun olmayanların oranı % 11,5’tir (Bkz. Tablo 4.42.).

Tablo 4.43. Göçmenlerin / Sığınmacıların Kişisel Sağlık Memnuniyeti

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Birikimsel Yüzde</i>
<i>Değer</i> hiç memnun değil	6	3,4	3,4
memnun değil	29	16,7	20,1
orta	74	42,5	62,6
memnun	50	28,7	91,4
çok memnun	15	8,6	100,0
Toplam	174	100,0	

“Göçmenler / sığınmacıların kişisel sağıktan duydukları memnuniyet düzeyi” ifadesine, akademisyenlerin % 42,5’i orta düzeyde, % 28,7’si memnun olduklarını belirtmişlerdir. Bu soru ile ilgili memnun olmayanların oranı % 16,7’dir (Bkz. Tablo 4.43.).

Yukarıda detaylı bir şekilde, *ortalama*, *standart sapması*, *frekans*, *yüzde* ve *birikimsel yüzdeleri* en büyük olandan en küçük olana doğru faktörlerin betimleyici istatistikleri verilmiştir. İlgili faktörlerin anlamlı bir şekilde gruplandırılması faktör analizine tabi tutulması ile ortaya çıkmıştır.

Uygulanan ölçeğin öncelikli olarak güvenilirliğini hesaplamak için bu konuda en yaygın olan Cronbach’s Alpha değeri araştırılmıştır. Güvenirliği araştırılan kriterlerin

0,876 seviyesinde olduğu belirlenmiştir. Kullanılan ölçeğin geçerliliğine yönelik olarak örneklemin yeterli olup olmadığını test etmek için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ölçütü kullanılmıştır. Akademisyenlere yönelik uygulanan bu ölçekte KMO katsayısının 0.844 olduğu belirlenmiştir. Akademisyenler açısından, göçmenler / sığınmacıların ekonomik geçimleri, çalıştıkları işleri, iş yerindeki ilişkileri, genel anlamdaki mutluluk düzeyleri ve sosyal hayatları gibi unsurları gruplandırmak amacıyla toplam 22 değişken Varimax (varyansların maksimumu) tekniği ile döndürmeye tabi tutulmuştur. Temel bileşenler faktör analizinin (principal components factor analysis) uygulaması sonucunda 22 değişken 4 faktöre indirgenmiştir. Sonuç olarak, bu 4 faktör toplam varyansın % 62,67'sini açıklamaktadır. Akademisyenlerin göçmen / sığınmacı yaşam memnuniyetine yönelik algısına ilişkin faktör analizi sonuçları Tablo 4.44'de gösterilmiştir.

Tablo 4.44. Akademisyenlerin Göçmen / Sığınmacı Yaşam Memnuniyetine Yönelik Algısına İlişkin Faktör Analizi Sonuçları

Faktörler	1.Grup	2.Grup	3.Grup	4.Grup
Göçmen / sığınmacı hane halkı gelirinden memnuniyeti	0,860			
Göçmen / sığınmacı çalıştıkları işten memnuniyeti	0,819			
Göçmen / sığınmacı iş yerindeki ilişkilerden memnuniyeti	0,755			
Göçmen / sığınmacı işe geliş-gidişte harcanan zamandan memnuniyet	0,738			
Eğitim amaçlı göçmen / sığınmacı elde ettiği kazançtan memnuniyet	0,662			
Göçmen / sığınmacı sosyal hayat memnuniyeti	0,642			
Göçmen / sığınmacı genel mutluluk düzeyi	0,610			
Göçmen / sığınmacı akraba ilişkilerinden memnuniyet		0,856		
Göçmen / sığınmacı arkadaş ilişkilerinden memnuniyet		0,841		
Göçmen / sığınmacı evlilikten memnuniyeti		0,777		
Göçmen / sığınmacı kendine ayırdığı zamandan memnuniyet		0,747		
Göçmen / sığınmacı yaşadığı konuttan memnuniyet		0,658		
Göçmen / sığınmacı komşuluk ilişkilerinden memnuniyet		0,631		
Göçmen / sığınmacı çalışma hayatındaki ücretler arasındaki farklılık sorunları ile karşılaşması			0,900	
Göçmen / sığınmacı çalışma hayatındaki idari sorunlarla karşılaşması			0,852	
Göçmen / sığınmacı çalışma koşullarında sorunlarla karşılaşması			0,833	
Göçmen / sığınmacı eksik ücret ödenme sorunu ile karşılaşması			0,645	
Göçmen / sığınmacı ücretin zamanında ödenme sorunu ile karşılaşması			0,569	
Göçmen / sığınmacı iş yerinde teknoloji sorunu ile karşılaşması				0,805

Göçmen / sığınmacı iş yerinde hammadde sorunu ile karşılaşması	0,733
Göçmen / sığınmacı iş yerinde sermaye sorunu ile karşılaşması	0,699
Göçmen / sığınmacı iş yerinde nitelikli eleman sorunu ile karşılaşması	0,635
Kaiser Meyer Olkin Ölçek Geçerliliği	0,844
Varimax rotasyonlu temel bileşenler analizi. Açıklanan toplam varyans: % 62.673	
Bartlett küresellik testi: X^2 : 2443,166, d.f.: 378, $p < 0.001$, Ölçeğin Alpha değeri: 0.876	

Varimax yöntemiyle döndürülmüş analiz sonuçlarına göre, birinci faktör grubunda toplanan değişkenler ve faktör yükleri sırasıyla; göçmen / sığınmacı hanehalkı gelirinden memnuniyet (0,860), çalıştıkları işten memnuniyet (0,819), iş yerindeki ilişkilerden memnuniyet (0,755), işe geliş-gidişte harcanan zamandan memnuniyet (0,738), eğitim amaçlı göçmen / sığınmacıların elde ettikleri kazançtan memnuniyet (0,662), göçmen / sığınmacı sosyal hayat memnuniyeti (0,642) ve genel mutluluk düzeyi (0,610) içermesi nedeniyle “*Ekonomik ve sosyal memnuniyet algısı*” şeklinde adlandırılmıştır. İkinci faktör grubunda toplanan değişkenler ise, göçmen / sığınmacıların akraba ilişkilerinden memnuniyeti (0,856), arkadaş ilişkilerinden memnuniyeti (0,841), evlilikten memnuniyeti (0,777), kendine ayırdığı zamandan memnuniyeti (0,747), yaşadığı konuttan memnuniyeti (0,658) ve komşuluk ilişkilerinden memnuniyeti (0,631) kapsamı nedeniyle “*Özel hayatlarından memnuniyet algısı*” şeklinde adlandırılmıştır. Göçmen / sığınmacıların çalışma hayatındaki ücretler arasında farklılıklarla ilgili sorunları (0,900), çalışma hayatındaki idari sorunları (0,852), çalışma koşullarındaki sorunları (0,833), eksik ücret ödenme sorunu (0,645) ve ücretin zamanında ödenme sorunu (0,569) gibi unsurları içermesi nedeniyle “*Çalışma hayatlarındaki memnuniyet algısı*” şeklinde adlandırılmıştır. “*Kendi işleri olan göçmen / sığınmacıların memnuniyet algısı*” şeklinde adlandırılan dördüncü ve son faktör grubunu oluşturan değişkenler ise şu şekilde sıralanmıştır; iş yerinde teknoloji (0,805), hammadde (0,733), sermaye (0,699) ve nitelikli eleman (0,635) sorunları ile karşılaşmasıdır.

Araştırmanın birinci hipotezi “Akademisyenlerin cinsiyet gruplarına göre, göçmen / sığınmacılara yönelik özel hayatlarından memnuniyet algısında anlamlı farklılık göstermektedir” şeklindedir. Katılımcıların cinsiyetlerine göre, faktör analizindeki dört

grupta yer alan kriterler karşısında anlamlı farklılık gösterip göstermediği bağımsız çift örneklem t-testi ile araştırılmıştır. Yapılan t-testi sonuçları Tablo 4.45’te sunulmuştur.

Tablo 4.45. Cinsiyete Göre Akademisyenlerin Memnuniyet Algısının t-Testi Sonuçları

1. Faktör Grubu “Ekonomik ve sosyal memnuniyet algısı”							
Memnuniyet Algısı	Cinsiyet	N	Ort.	St. Sapma	t-Değeri	S.D	Anlam Düzeyi (p)
Göçmen / sığınmacı hanehalkı gelirinden memnuniyeti	Kadın	105	2,324	,9557	-1,990	167,638	,048*
	Erkek	69	2,580	,7358			
Göçmen / sığınmacı iş yerindeki ilişkilerden memnuniyeti	Kadın	105	2,562	,8652	-3,002	155,371	,003*
	Erkek	69	2,942	,7837			
Göçmen / sığınmacı çalıştıkları işten memnuniyeti	Kadın	105	2,638	,8674	-1,419	161,363	,158
	Erkek	69	2,812	,7332			
Göçmen /sığınmacı işe geliş-gidişte harcanan zamandan memnuniyet	Kadın	105	2,257	,9097	-1,666	166,111	,098
	Erkek	69	2,464	,7191			
Eğitim amaçlı göçmen / sığınmacı elde ettiği kazançtan memnuniyet	Kadın	105	3,457	1,0380	-1,184	167,149	,238
	Erkek	69	3,623	,8063			
Göçmen / sığınmacı sosyal hayat memnuniyeti	Kadın	105	2,829	1,0512	-3,108	156,159	,002*
	Erkek	69	3,304	,9441			
Göçmen / sığınmacı genel mutluluk düzeyi	Kadın	105	2,686	1,0220	-2,714	162,991	,007*
	Erkek	69	3,072	,8457			
2. Faktör Grubu “Özel hayatlarından memnuniyet algısı”							
Memnuniyet Algısı	Cinsiyet	N	Ort.	St. Sapma	t-Değeri	S.D	Anlam Düzeyi (p)
Göçmen / sığınmacı akraba ilişkilerinden memnuniyet	Kadın	105	2,352	1,7319	-5,352	148,102	,000*
	Erkek	69	3,768	1,6903			
Göçmen / sığınmacı arkadaş ilişkilerinden memnuniyet	Kadın	105	2,552	1,6230	-4,886	145,445	,000*
	Erkek	69	3,783	1,6258			
Göçmen / sığınmacı evlilikten memnuniyeti	Kadın	105	2,733	1,8042	-3,724	149,074	,000*
	Erkek	69	3,754	1,7439			
Göçmen / sığınmacı kendine ayırdığı zamandan memnuniyet	Kadın	105	2,229	1,4888	-6,312	149,493	,000*
	Erkek	69	3,652	1,4331			
Göçmen / sığınmacı yaşadığı konuttan memnuniyet	Kadın	105	3,229	1,7827	-1,910	160,896	,058
	Erkek	69	3,710	1,5156			
Göçmen / sığınmacı komşuluk ilişkilerinden memnuniyet	Kadın	105	2,638	1,4218	-4,074	151,129	,000*
	Erkek	69	3,507	1,3463			
3. Faktör Grubu “Çalışma hayatlarındaki memnuniyet algısı”							
Memnuniyet Algısı	Cinsiyet	N	Ort.	St. Sapma	t-Değeri	S.D	Anlam Düzeyi (p)
Göçmen / sığınmacı çalışma hayatındaki ücretler arasındaki farklılık sorunları ile karşılaşması	Kadın	105	1,076	,2666	,091	147,719	,927
	Erkek	69	1,072	,2612			
Göçmen / sığınmacı çalışma hayatındaki idari sorunlarla karşılaşması	Kadın	105	1,095	,2950	,534	157,446	,594
	Erkek	69	1,072	,2612			
Göçmen / sığınmacı çalışma koşullarında sorunlarla karşılaşması	Kadın	105	1,048	,2140	-,982	117,557	,328
	Erkek	69	1,087	,2838			
Göçmen / sığınmacı eksik ücret	Kadın	105	1,114	,3197	-,314	139,465	,754

ödenme sorunu ile karşılaşması	Erkek	69	1,130	,3392			
Göçmen / sığınmacı ücretin zamanında ödenme sorunu ile karşılaşması	Kadın	105	1,143	,3516	-,778	133,857	,438
	Erkek	69	1,188	,3939			
4. Faktör Grubu “Kendi işleri olan göçmen / sığınmacıların memnuniyet algısı”							
Memnuniyet Algısı	Cinsiyet	N	Ort.	St. Sapma	t-Değeri	S.D	Anlam Düzeyi (p)
Göçmen / sığınmacı iş yerinde teknoloji sorunu ile karşılaşması	Kadın	105	1,324	,4702	-1,279	139,825	,203
	Erkek	69	1,420	,4972			
Göçmen / sığınmacı iş yerinde hammadde sorunu ile karşılaşması	Kadın	105	1,457	,5005	-,830	145,079	,408
	Erkek	69	1,522	,5032			
Göçmen / sığınmacı iş yerinde sermaye sorunu ile karşılaşması	Kadın	105	1,286	,4539	,795	152,199	,428
	Erkek	69	1,232	,4251			
Göçmen / sığınmacı iş yerinde nitelikli eleman sorunu ile karşılaşması	Kadın	105	1,095	,2950	-2,117	112,433	,036*
	Erkek	69	1,217	,4155			

*p<0.05

Tablo 4.45 incelendiğinde, akademisyenlerin cinsiyet değişkenine göre; birinci faktör grubundaki göçmenlerin / sığınmacıların çalıştıkları işten memnuniyet, işe geliş-gidişte harcanan zamandan memnuniyet ve eğitim amaçlı göçmenlerin / sığınmacıların elde ettiği kazançtan memnuniyet kriterlerine verilen puanlar arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Anlamlı farklılığın bulunduğu kriterler arasında; göçmen / sığınmacı hanehalkı gelirinden memnuniyeti (t değeri: -1,990, s.d: 167,638 ve p<0,05), göçmen / sığınmacı iş yerindeki ilişkilerden memnuniyeti (t değeri: -3,002, s.d: 155,371 ve p<0,05), göçmen / sığınmacı sosyal hayat memnuniyeti (t değeri: -3,108, s.d: 156,159 ve p<0,05) ve göçmen / sığınmacı genel mutluluk düzeyi (t değeri: -2,714, s.d: 162,991 ve p<0,05)’dir. Ortalamalar incelendiğinde, her dört ekonomik ve sosyal memnuniyet algısında da erkeklerin verdikleri puanların ortalamasının kadınlara kıyasla yüksek olduğu anlaşılmaktadır. İkinci faktör grubundaki, göçmen / sığınmacı yaşadığı konuttan memnuniyet algısında verilen puanlar arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Bunun dışındaki faktörlerin anlamlı bulunduğu; göçmen / sığınmacı akraba ilişkilerinden memnuniyet (t değeri: -5,352, s.d: 148,102 ve p<0,05), göçmen / sığınmacı arkadaş ilişkilerinden memnuniyet (t değeri: -4,886, s.d: 145,445ve p<0,05), göçmen / sığınmacı evlilikten memnuniyet (t değeri: -3,724, s.d: 149,074 ve p<0,05), göçmen / sığınmacı kendine ayırdığı zamandan memnuniyet (t değeri: -6,312, s.d: 149,493 ve p<0,05) ve göçmen / sığınmacı komşuluk ilişkilerinden memnuniyet (t değeri: -4,074, s.d: 151,129 ve p<0,05) görülmektedir. Ortalamalar incelendiğinde, özel hayatlarında memnuniyet

algısında erkeklerin verdikleri puanların ortalamasının kadınlara göre yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Üçüncü faktör grubunda, cinsiyet değişkenine göre; göçmenlerin / sığınmacıların çalışma hayatındaki ücretler arasındaki farklılık sorunları ile karşılaşması, idari sorunlarla karşılaşması, çalışma koşullarında sorunlarla karşılaşması, eksik ücret ödenme sorunu ile karşılaşması ve ücretin zamanında ödenme sorunu ile karşılaşması gibi kriterlere verilen puanlar arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Son olarak dördüncü faktör grubunda ise, göçmen / sığınmacı iş yerinde teknoloji sorunu, hammadde sorunu ve sermaye sorunu kriterlerine verilen puanlar arasında anlamlı farklılık bulunmamış; anlamlı farklılığın bulunduğu tek kriterin, göçmenlerin / sığınmacıların iş yerinde nitelikli eleman sorunu ile karşılaşması (t değeri: -2,117, s.d: 112,433 ve p<0,05) olduğu anlaşılmıştır. Bu durum araştırmanın birinci hipotezinin kısmen kabul edildiğini göstermektedir.

Katılımcı akademisyenlere anket formunda, bulundukları ilde yaşamayı düşünen göçmenler / sığınmacılar ile ilgili iki seçenekli ve çoktan seçmeli sorular yöneltilmiştir. Bu sorular kapsamında; *coğrafi bölge tercihi*, *çalışmak için bay/bayan göçmen ve/veya sığınmacı tercihi*, *yaş, eğitim düzeyi, medeni durum, çalışma durumu, gelir aralığı, mutluluk kaynağı olarak algılanan değerler* ile *kişiler* gibi faktörler yer almaktadır. Katılımcıların ilgili faktörlere yönelik tanımlayıcı istatistik verileri Tablo 4.46’da sunulmuştur.

Tablo 4.46. Akademisyenlerin Göçmen / Sığınmacı Profiline Göre Yerleşiklik Derecesi

1. Coğrafi bölge tercihi			
	<i>Değer</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
	Kentsel	89	51,1
	Kırsal	85	48,9
2. Çalışmak için Bay/Bayan göçmen/sığınmacı tercihi			
	<i>Değer</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
	Bayan göçmen/sığınmacı	13	7,5
	Bay göçmen/sığınmacı	11	6,3
	Her ikisi	117	67,2
	Fikrim yok	33	19,0
3. Yaş aralığına göre göçmen/sığınmacı iş bulabilme durumu			
	<i>Değer</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
	18-24 Yaş aralığı	51	29,3

25-34 Yaş aralığı	59	33,9
4. Eğitim düzeyine göre göçmen/sığınmacı iş bulabilme durumu		
<i>Değer</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
Herhangi bir okul bitirmemiş	13	7,5
İlköğretim/ortaokul veya mesleki ortaokul bitirmiş	17	9,8
Lise dengi/melek lisesi bitirmiş	31	17,8
Yükseköğretim bitirmiş	45	25,9
5. Medeni duruma göre göçmen/sığınmacı iş bulabilmesi		
<i>Değer</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
Bekar olanlar	78	44,8
Evli olanlar	58	33,3
6. Çalışma durumuna göre göçmen/sığınmacı iş bulabilmesi		
<i>Değer</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
İş tecrübesi olan	75	43,1
Aramasına rağmen iş bulamamış	2	1,1
Daha önce mevsimlik işte çalışmış	10	5,7
Eğitim sektöründe çalışmış	3	1,7
Ev işlerinde çalışmış	4	2,3
İrad sahibi	1	0,6
7. Göçmen/sığınmacı hanehalkı gelir durumu		
<i>Değer</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
0-1000 TL aralığı	4	2,3
1000-1500 TL aralığı	1	0,6
1500-2000 TL aralığı	17	9,8
2000-2500 TL aralığı	19	10,9
2500-3000 TL aralığı	26	14,9
3000-3500 TL aralığı	17	9,8
3500-4000 TL aralığı	19	10,9
4000-4500 TL aralığı	10	5,7
4500 TL ve Üstü	26	14,9

Tablo 4.46’da yer alan akademisyenlerin göçmen / sığınmacı profiline göre yerleşiklik durumuna ilişkin veriler incelendiğinde, coğrafi bölge tercihi bakımından kentsel alan (% 51,9) ile kırsal alan (% 48,9) kıyaslandığında görüşlerde büyük bir farklılık görülmemektedir. Çalışma konusunda bay/bayan tercihinine yönelik olarak büyük bir çoğunluğun her ikisini (% 67,2) tercih ettiğini, bayan göçmen/sığınmacı diyenlerin % 7,5 ve bay göçmen/sığınmacı tercihinde bulunanların % 6,3 olduğu ifade edilmiştir. Bu konuda fikir beyan etmeyenlerin %’si 19’dur. Göçmen/sığınmacıların iş bulabilmesi için en uygun yaş aralıkları 18-24 (% 29,3) ve 25-34 (% 33,9) şeklinde

sunulmuştur. Göçmenlerin / sığınmacıların eğitim düzeyine göre iş bulabilme durumları ise şu şekilde yansıtılmıştır: Herhangi bir okul bitirmemiş % 7,5; ilköğretim/ortaokul veya mesleki ortaokul bitirmiş % 9,8; lise dengi/melek lisesi bitirmiş % 17,8; yükseköğretim bitirmiş % 25,9'dur. Göçmen / sığınmacıların medeni durumlarına göre iş bulabilmesi, bekar olanlar için % 44,8; evli olanlar için % 33,3 şeklinde yorumlanmıştır. Çalışma durumlarına göre göçmen/sığınmacıların iş bulabilmesi, iş tecrübesine sahip % 43,1 ve daha önce mevsimlik işte çalışmış % 5,7 bulunanlara yönelik çoğunluk görüş belirtmiştir. Göçmen / sığınmacıların hanehalkı geliri bakımından memnun olabilecekleri gelir aralığına yönelik ifade için, 2000-2500 TL aralığını % 10,9'u, 2500-3000 TL aralığını % 14,9'u, 3500-4000 TL aralığını % 10,9'u ve 4500 TL ve üstü diyenlerin % 14,9 olduğu görülmektedir.

Göçmen / sığınmacıların mutluluk kaynağı olarak benimsemesi gerektiği değerlere yönelik; *başarı, iş, sağlık, sevgi ve para* diğer kriterlere (güç, hepsi ve diğer) göre daha fazla vurgulanmıştır. Diğer yandan, mutluluk kaynağı olarak benimsemesi gerektiği kişiler için; *kendi, çocuklar, anne/baba, eş ve tüm aile* ifadeleri diğerlerine (arkadaş, yeğen, torun, komşu ve diğer) göre daha fazla ön planda tutulmuştur.

4.2.3. Türkiye’de İstanbul ve Bursa İllerinde Bulunan Suriyeli Göçmen / Sığınmacılara Yönelik Bulgular

4.2.3.1. İstanbul’daki Suriyeli Göçmen / Sığınmacılara Yönelik Bulgular

Araştırmada kullanılan anket formunu yanıtlayan İstanbul’daki Suriyeli göçmenlerin / sığınmacıların demografik özellikleri Tablo 4.47’de sunulmuştur. Ayrıca göçmenlerin / sığınmacıların yerleşiklik düzeyi (yerleşim yeri, çalışma durumu, hanehalkı geliri) ile mutluluk kaynağı olarak benimsedikleri değerler ve kişileri içeren verilerin frekans dağılımları ve yüzdeleri Tablo 4. 48’de yer almaktadır.

Tablo 4.47. İstanbul'daki Suriyeli Göçmen / Sığınmacıların Demografik Özelliklerinin Dağılımı

Demografik Özellik	Frekans	Oran (%)
Cinsiyet (N: 122)		
Kadın	25	20,5
Erkek	97	79,5
Yaş Grubu (N: 122)		
18-24 Yaş Grubu	62	50,8
25-34 Yaş Grubu	41	33,6
35-44 Yaş Grubu	15	12,3
45-54 Yaş Grubu	4	3,3
Eğitim (N: 122)		
Bir okul bitirmedi	4	3,3
İlkokul	34	28,7
Ortaokul veya Mesleki ortaokul	31	25,4
Lise dengi / Meslek lisesi	27	22,1
Yükseköğretim	25	20,5
Medeni Durumu (N: 122)		
Hiç evlenmedi	56	45,9
Evli	66	54,1

Tablo 4.47 incelendiğinde, katılımcıların % 20,5'inin kadın, % 79,5'inin erkek olduğu, yaşları 18-24 aralığında bulunanların örneklemin büyük bir çoğunluğunu oluşturduğu (% 50,8), ikinci sırada 25-34 yaş aralığında bulunanların (% 33,6) geldiği anlaşılmaktadır. Diğer gruplandırma ise sırasıyla, % 12,3 ile 35-44 yaş aralığı, ve % 3,3 ile 45-54 yaş aralığı şeklinde oluşmuştur. Eğitim düzeyi bakımından katılımcıların yarısından fazlasının ilkokul (% 28,7) ve ortaokul/mesleki ortaokul (% 25,4) bitirdiği görülmektedir. Lise ve dengi/meslek lisesinde % 22,1'i ve yükseköğretim düzeyinde % 20,5'inin eğitim aldığı belirtilmiştir. Herhangi bir okul bitirmeyenlerin ise % 3,3 olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların % 54,1'i evli olduğunu, % 45,9'unun ise hiç evlenmediği anlaşılmaktadır.

Tablo 4.48. İstanbul'daki Suriyeli Göçmen / Sığınmacıların Yerleşiklik Düzeyi ve Mutluluk Kaynağı Dağılımı

Yerleşiklik Düzeyi	Frekans	Oran (%)
Yerleşim Yeri (N: 122)		
Kırsal	14	11,5
Kentsel	108	88,5
Çalışma Durumu (N: 122)		
Çalıştı	62	50,8
Çalışmadı/İşle ilgileniyor	7	5,7
İş bulamaması	7	5,7
Mevsimlik çalışıyor	52	42,6
Eğitim/öğretim	12	9,8
Ev işleri ile meşgul	14	11,5
Engelli/hasta veya yaşlı	2	1,6
İrad sahibi	9	7,4
Hanehalkı Geliri (N: 122)		
0-1000 TL	18	14,8
1000-1500 TL	39	32,0
1500-2000 TL	21	17,2
2000-2500 TL	24	19,7
2500-3000 TL	5	4,1
3000-3500 TL	4	3,3
3500-4000 TL	6	4,9
4000-4500 TL	2	1,6
4500 ve Üstü	3	2,5
Mutluluk Kaynağı Değerler (N: 122)		
Güç	1	0,8
Başarı	11	9,0
İş	5	4,1
Sağlık	40	32,8
Sevgi	11	9,0
Para	6	4,9
Diğer	48	39,3
Mutluluk Kaynağı Kişiler (N: 122)		
Kendi	1	0,8
Çocuklar	7	5,7
Anne/Baba	24	19,7
Arkadaşlar	5	4,1
Yeğen(ler)	4	3,3
Torun(lar)	1	0,8
Eş	7	5,7
Tüm Aile	25	20,5
Komşular	1	0,8
Diğer	46	37,7

Tablo 4. 48 incelendiğinde; katılımcıların % 11,5'inin kırsal alana ve % 88,5'inin kentsel alana yerleştiği anlaşılmaktadır. Suriyeli göçmen / sığınmacıların çalışma durumları ile ilgili olarak, % 50,8'inin çalıştığı, % 5,7'sinin çalışmadığı fakat işle ilgilendiği, % 5,7'sinin iş bulamadığı, % 42,6'sının mevsimlik çalıştığı, % 9,8'inin

eğitim/öğretim alanında çalıştığı, % 11,5'inin ev işleri ile meşgul olduğu, % 1,6'sının engelli/hasta veya yaşlı olduğu ve % 7,4'ünün irad sahibi olduğu anlaşılmaktadır. Hanehalkı geliri bakımından en fazla 1000-1500 TL gelir aralığına (% 32) sahip göçmen / sığınmacıların yer aldığı, diğer gelir aralıkları ise sırasıyla; 0-1000 TL (% 14,8), 1500-2000 TL (% 17,2), 2000-2500 TL (% 19,7), 2500-3000 TL (% 4,1), 3000-3500 TL (% 3,3), 3500-4000 TL (% 4,9), 4000-4500 TL (% 1,6) ve 4500 ve üstü (% 2,5) olduğu görülmektedir. Suriyeli göçmen / sığınmacıların mutluluk kaynağı olarak gördükleri değerler içerisinde, sağlık % 32,8, başarı % 9,0, sevgi % 9,0, para % 4,9, iş % 4,1, güç % 0,8 ve diğer % 39,3 şeklinde sıralanmıştır. Burada diğer kriteri ile katılımcılar birden fazla ifadeyi işaretleyerek veya yazılı bir şekilde *hepsi* olabileceğini belirtmişlerdir. Benzer bir soruda Suriyeli göçmen / sığınmacıların mutluluk kaynağı olarak gördükleri kişilere yönelik ifadelerin, % 20,5'ini tüm aile, % 19,7'sini anne/baba, % 5,7'sini çocuklar, % 5,7'sini eş olduğu görülmektedir. Diğer ifadelerin ise, arkadaşlar (% 4,1), yeğenler (% 3,3), kendi (% 0,8), torunlar (% 0,8) ve komşular (% 0,8) gibi düşük yüzdelere sahip olduğu görülmektedir.

İstanbul'daki Suriyeli göçmenler / sığınmacılara yöneltilen *bireysel memnuniyet* (1-5 arası puanlama) ve *kamu hizmetlerinden memnuniyet* (1-6 arası puanlama) kapsamındaki 49 ifadenin önem düzeyini puanlamaları istenmiştir. Katılımcıların, 49 ifadeden oluşan ve ölçekte yer alan ifadelere verdikleri puanların tanımlayıcı istatistikleri Tablo 4.49'da sunulmuştur.

Tablo 4.49. İstanbul'daki Göçmenlerin / Sığınmacıların Memnuniyet Algısına İlişkin Ölçekte Bulunan İfadelere Verdikleri Puanların Betimleyici İstatistikleri

Madde NO	İfadeler	N	Ortalama	St. Sapma
1	Asayiş hizmetlerinden memnuniyet	122	5,188	1,0705
2	Ulaşım hizmetlerinden memnuniyet	122	5,024	1,2429
3	Belediyenin hava kirliliği ile mücadelede memnuniyet	122	4,991	1,4686
4	Elektronik kamu hizmetinden memnuniyet	122	4,836	1,4279
5	Kamunun genel sağlık hizmetinden memnuniyet	122	4,803	1,1687
6	Eğitim hizmetlerinden memnuniyet	122	4,795	1,5317
7	Belediyenin spor/sağlık hizmeti memnuniyeti	122	4,762	1,6912
8	Adli hizmetlerden memnuniyet	122	4,713	1,4344
9	Belediye sağlık hizmetlerinden memnuniyet	122	4,377	1,7549
10	Kamu hizmetleri ile ilgili bilgi edinmeden memnuniyet	122	4,221	1,8917
11	Belediyenin imar/iskan/ruhsat hizmet memnuniyeti	122	4,147	1,8924
12	Aynı evde yaşanan kişilerden memnuniyet	122	4,082	0,8775
13	Belediye kültür hizmetinden memnuniyet	122	4,065	1,8795

14	SGK hizmetinden memnuniyet	122	4,024	1,7696
15	Kişisel sağlıktan memnuniyet	122	4,016	1,0831
16	Arkadaş ilişkilerinden memnuniyet	122	4,016	0,8027
17	Belediyenin engellilere hizmetinden memnuniyet	122	4,016	2,0609
18	Oturulan semt/mahalleden memnuniyet	122	3,991	0,7976
19	İl Özel İdarenin hasta/yoksul yardımı memnuniyeti	122	3,967	1,9367
20	Elde edilen kazançtan memnuniyet	122	3,868	1,5371
21	Belediye meslek edindirme hizmetinden memnuniyet	122	3,868	1,9580
22	Akraba ilişkilerinden memnuniyet	122	3,860	0,9984
23	Belediyenin hasta/yoksul yardımı	122	3,827	1,9185
24	İl Özel İdarenin meslek edindirme hizmeti	122	3,827	1,9442
25	Belediyenin sosyal yardım hizmetinden memnuniyet	122	3,803	1,9096
26	Komşuluk ilişkilerinden memnuniyet	122	3,795	1,0280
27	Sosyal hayattan memnuniyet	122	3,770	0,9688
28	İl Özel İdarenin imar/iskan/ruhsat hizmeti	122	3,729	2,0890
29	Belediyenin sergi/festival/kermes hizmeti	122	3,606	2,1419
30	İşyerindeki ilişkilerden memnuniyet	122	3,565	1,1641
31	Alınan eğitimden memnuniyet	122	3,549	1,2067
32	İl Özel İdarenin engellilere yönelik hizmeti	122	3,541	2,1785
33	Genel mutluluk düzeyi	122	3,508	1,0224
34	İl Özel İdarenin sergi/festival/kermes hizmeti	122	3,491	2,1368
35	Oturulan konuttan memnuniyet	122	3,426	1,1636
36	Çalıştığı işten memnuniyet	122	3,377	1,3504
37	İşe geliş-gidişte harcanan zamandan memnuniyet	122	3,327	1,1240
38	Kendisine ayırdığı zamandan memnuniyet	122	3,311	1,1433
39	Aylık hanehalkı gelirinden memnuniyet	122	3,090	1,1571
40	Evlilikten memnuniyet	122	2,713	2,2544
41	İşyerinde teknoloji sorunu	122	1,729	0,4460
42	İşyerinde hammadde sorunu	122	1,721	0,4502
43	İşyerinde sermaye sorunu	122	1,639	0,4821
44	İşyerinde nitelikli eleman sorunu	122	1,631	0,4844
45	Çalışma hayatındaki idari konularda sorun	122	1,614	0,4886
46	Çalışma hayatında eksik ücret ödenmesi	122	1,606	0,4905
47	Çalışma hayatında ücretlerin zamanında ödenmesi	122	1,582	0,4952
48	Çalışma koşullarındaki sorun	122	1,524	0,5014
49	Çalışma hayatında ücretler arası fark sorunu	122	1,508	0,5199

Ölçek: 1: Hiç memnun değil, 2: Memnun değil, 3: Orta, 4: Memnun, 5: Çok memnun ve 1: Fikri yok, 2: Hiç memnun değil, 3: Memnun değil, 4: Orta, 5: Memnun, 6: Çok memnun

Tablo 4.49. incelendiğinde anket formunu yanıtlayan katılımcıların ölçekte yer alan ifadelerden göreceli olarak önemli gördükleri ifadelerin; “Asayiş hizmetlerinden memnuniyet” (5,188) ve “Ulaşım hizmetlerinden memnuniyet” (5,024) olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra “Belediyenin hava kirliliği ile mücadeleden memnuniyet (4,991), Elektronik kamu hizmetinden memnuniyet (4,836)” gibi ifadelerde, hem çevrenin daha yaşanılır kılınması hem de kamu kuruluşlarının hizmetlerdeki kolaylaştırmanın etkisi vurgulanmıştır. Katılımcıların memnuniyet duydukları diğer ifadeler; sağlık ve eğitim alanında olduğu “Kamunun genel sağlık hizmetinden

memnuniyet” (4,803), “Eğitim hizmetlerinden memnuniyet” (4,795), “Belediyenin spor/sağlık hizmeti memnuniyeti” (4,762) ve “Belediye sağlık hizmetlerinden memnuniyet” (4,377) anlaşılmaktadır. Ayrıca, “Adli hizmetlerden memnuniyet” (4,713) ifadesinin yüksek ortalama ile yanıtlanması, hukuki konularda duyulan memnuniyeti göstermektedir. Öte yandan, kamu hizmetleri ile ilgili bilgilendirme ve belediyenin imar, iskan ve ruhsat işlerinde kolaylıkların sağlandığı husunda yine memnuniyetler ifade edilmiştir; “Kamu hizmetleri ile ilgili bilgi edinmeden memnuniyet” (4,221) ve “Belediyenin imar/iskan/ruhsat hizmet memnuniyeti” (4,147). Katılımcıların yaşadıkları muhitten (3,991), akrabaları ile ilişkilerinden (3,860), kurdukları arkadaşlık (4,016) ve komşuluk (3,795) ilişkilerinden ortalamanın üzerinde yanıtlamaları gerekçesiyle memnuniyet düzeylerinin iyi olduğu söylenebilmektedir. “Alınan eğitimden memnuniyet (3,549), “Çalıştığı işten memnuniyet” (3,377), “İşe geliş-gidişte harcanan zamandan memnuniyet” (3,327), “Kendisine ayırdığı zamandan memnuniyet” (3,311) ve “Aylık hanehalkı gelirinden memnuniyet” (3,090) ifadelerine verilen yanıt ortalamaları dikkate alındığında, katılımcıların orta düzeyde memnun oldukları söylenebilir.

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu (% 79,5) erkeklerden oluştuğu göz önünde bulundurulduğunda, anket formunda yer alan “çalışma hayatı ve işyerinde karşılaşılan sorunlar” ile ilgili bölüme verilen yanıtların detaylı bir şekilde frekans ve yüzde oranlarının gösterilmesi anlamlı olacaktır. Bu bağlamda, ilgili sorulara verilen yanıtlar aşağıdaki gibi Tablo 4. 50’de gösterilmektedir.

Tablo 4.50. İstanbul'daki Göçmenlerin / Sığınmacıların Çalışma Hayatı ve İşyerinde Sorunlarla Karşılaşması

İfade	Frekans	Oran (%)
İdari Konular		
Sorun var	47	38,5
Sorun yok	75	61,5
Ücretler Arası Fark		
Sorun var	60	49,2
Sorun yok	62	50,8
Çalışma Koşulları		
Sorun var	58	47,5
Sorun yok	64	52,5
Ücretlerin Zamanında Ödenmesi		
Sorun var	51	41,8
Sorun yok	71	58,2
Eksik Ücret Ödenmesi		
Sorun var	48	39,3
Sorun yok	74	60,7
İşyerinde Nitelikli Eleman		
Sorun var	45	36,9
Sorun yok	77	63,1
İşyerinde Hammadde		
Sorun var	34	27,9
Sorun yok	88	72,1
İşyerinde Teknoloji		
Sorun var	33	27,0
Sorun yok	89	73,0
İşyerinde Sermaye		
Sorun var	44	36,1
Sorun yok	78	63,9

Tablo 4.50’de gösterildiği üzere, ankete katılan sığınmacıların % 61,5’i “İstanbul’daki göçmenler / sığınmacıların çalışma hayatında karşılaştıkları idari sorunlar” ifadesine, sorun olmadığını, % 38,5’i ise sorun yaşadığını belirtmişlerdir. Diğer ifadelerden, “çalışma hayatında karşılaştıkları ücretler arası fark sorunu”na, % 50,8’i sorun yok, % 49,2’si sorun yaşadığını belirtmişlerdir. Genel anlamda çalışma koşulları ile ilgili olarak, katılımcıların % 52,5’i sorun yaşamaz iken % 47,5’i sorun yaşamaktadır. Ücretlerin zamanında ödenmesi konusunda, % 41,8’i sorun yaşarken, % 58,2’si sorunla karşılaşmamaktadır. Katılımcıların % 60,7’si “Eksik ücret ödenmesi sorunu” ifadesinde sorun yok derken, % 39,3’ü sorun var demişlerdir. Çoğunlukla irad sahibi göçmenlerin / sığınmacıların yanıtladıkları işletmedeki üretim faktörlerine (nitelikli eleman, hammadde, teknoloji ve sermaye) yönelik sorularda çoğunlukla sorun yaşamadıklarını ifade etmişlerdir (Bkz. Tablo 4.50.).

Yukarıda detaylı bir şekilde, *ortalama, standart sapması, frekans ve yüzdeleri* en büyük olandan en küçük olana doğru faktörlerin betimleyici istatistikleri tablolar (Tablo 4.49 ve Tablo 4.50) verilmiştir. İlgili faktörlerin anlamlı bir şekilde gruplandırılması faktör analizine tabi tutulması ile ortaya çıkmıştır.

Uygulanan ölçeğin güvenirliği (Cronbach's Alpha) hesaplanmış ve araştırılan kriterlerin 0,941 seviyesinde olduğu belirlenmiştir. Kullanılan ölçeğin geçerliliğine yönelik olarak örneklemin yeterli olup olmadığını test etmek için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ölçütü kullanılmıştır. İstanbul'daki Suriyeli göçmen / sığınmacılara yönelik uygulanan bu ölçekte KMO katsayısının 0,849 olduğu saptanmıştır. Suriyeli göçmenlerin / sığınmacıların, İl Özel İdaresi ve Belediyelerin çeşitli hizmetlerinden ve yardımlarından duydukları memnuniyet, çalıştıkları işten ve işyeri ilişkilerinden, elde ettikleri kazancın geçimlerine etkisinden, işe geliş-gidişte ve genel olarak kendilerine ayırdıkları zamandan ve de aldıkları eğitimden duydukları memnuniyet, yaşadıkları çevre ile olan ilişkilerinden memnuniyet, kamunun sağladığı asayiş, adli, ulaşım, sağlık ve eğitim hizmetlerinden memnuniyet ile özel hayatlarından duydukları memnuniyet gibi unsurları gruplandırmak amacıyla toplam 37 değişken Varimax (varyansların maksimumu) tekniği ile döndürmeye tabi tutulmuştur. Temel bileşenler faktör analizinin (principal components factor analysis) uygulaması sonucunda 37 değişken 6 faktöre indirgenmiştir. Sonuç olarak, bu 6 faktör toplam varyansın % 67,50'sini açıklamaktadır. Katılımcıların bireysel memnuniyeti ve kamu hizmetlerinden duydukları memnuniyet algısına ilişkin faktör analizi sonuçları Tablo 4.51'de gösterilmiştir.

Tablo 4.51. İstanbul'daki Suriyeli Göçmenlerin / Sığınmacıların Bireysel ve Kamu Hizmetlerinden Memnuniyet Algısına İlişkin Faktör Analizi Sonuçları

Faktörler	<i>1.Grup</i>	<i>2.Grup</i>	<i>3.Grup</i>	<i>4.Grup</i>	<i>5.Grup</i>	<i>6.Grup</i>
İl Özel İdaresi imar/iskan/ruhsat hizmeti	0,837					
İl Özel İdaresi hasta/yoksul yardımı	0,790					
İl Özel İdaresi sergi/festival/kermes hizmeti	0,775					
Belediye sosyal yardım hizmeti	0,771					
Belediye kültür hizmeti	0,770					
İl Özel İdaresi engelliler hizmeti	0,753					
Belediye sağlık hizmeti	0,753					
Belediye sergi/festival/kermes hizmeti	0,752					

Belediye meslek edindirme hizmeti	0,751		
İl Özel İdaresi meslek edindirme hizmeti	0,742		
Belediye hasta/yoksul yardımı	0,701		
Kamu hizmeti ile ilgili bilgi edinme	0,630		
Belediye imar/iskan/ruhsat hizmeti	0,570		
Belediyenin engellilere hizmeti	0,558		
İşe geliş-gidişte harcanan zaman	0,691		
Hanehalkı gelirinden memnuniyet	0,689		
Alınan eğitimden memnuniyet	0,643		
Kendine ayırdığı zamandan memnuniyet	0,634		
Çalıştığı işten memnuniyet	0,626		
Elde edilen kazançtan memnuniyet	0,608		
İşyeri ilişkilerinden memnuniyet	0,564		
Oturulan semt/mahalleden memnuniyet		0,719	
Sosyal hayattan memnuniyet		0,691	
Komşuluk ilişkilerinden memnuniyet		0,690	
Arkadaş ilişkilerinden memnuniyet		0,668	
Oturulan konuttan memnuniyet		0,601	
Belediyenin hava kirliliği ile mücadelesinden memnuniyet			0,740
Elektronik kamu hizmeti			0,607
Belediye spor/sağlık hizmeti			0,599
Ulaşım hizmetinden memnuniyet			0,557
Adli hizmetlerden memnuniyet			0,812
Eğitim hizmetinden memnuniyet			0,713
Kamunun genel sağlık hizmeti			0,626
Asayiş hizmeti			0,575
Evlilikten memnuniyet			0,922
Kişisel sağlıktan memnuniyet			0,766
Aynı evde yaşayan kişilerden memnuniyet			0,533
Kaiser-Meyer-Olkin Ölçek Geçerliliği			0,849

Varimax rotasyonlu temel bileşenler analizi. Açıklanan toplam varyans: % 67.508
Bartlett küresellik testi: X^2 : 3114,034, d.f.: 741, $p < 0.001$, Ölçeğin Alpha değeri: 0,941

Varimax yöntemiyle döndürülmüş analiz sonuçlarına göre, birinci faktör grubunda toplanan değişkenler ve faktör yükleri sırasıyla; İl Özel İdaresi imar/iskan/ruhsat hizmeti (0,837), İl Özel İdaresi hasta/yoksul yardımı (0,790), İl Özel İdaresi sergi/festival/kermes hizmeti (0,775), Belediye sosyal yardım hizmeti (0,771), Belediye kültür hizmeti (0,770), İl Özel İdaresi engelliler hizmeti (0,753), Belediye sağlık hizmeti (0,753), Belediye sergi/festival/kermes hizmeti (0,752), Belediye meslek edindirme hizmeti (0,751), İl Özel İdaresi meslek edindirme hizmeti (0,742), Belediye hasta/yoksul yardımı (0,701), Kamu hizmeti ile ilgili bilgi edinme (0,630), Belediye

imar/iskan/ruhsat hizmeti (0,570) ve Belediyenin engellilere hizmeti (0,558) içermesi nedeniyle “*Kamu hizmeti ve yardımı algısı*” şeklinde adlandırılmıştır. İkinci faktör grubunda toplanan değişkenler ise, göçmen / sığınmacıların işe geliş-gidişte harcanan zamandan memnuniyet (0,691), hanehalkı gelirinden memnuniyet (0,689), alınan eğitimden memnuniyet (0,643), kendine ayırdığı zamandan memnuniyeti (0,634), çalıştığı işten memnuniyeti (0,564) kapsaması nedeniyle “*Çalışma hayatından memnuniyet algısı*” şeklinde adlandırılmıştır. Göçmen / sığınmacıların, oturulan semt/mahalleden memnuniyet, (0,719), sosyal hayattan memnuniyeti (0,691), komşuluk ilişkilerinden memnuniyet (0,690), arkadaş ilişkilerinden memnuniyet (0,668) ve oturulan konuttan memnuniyet (0,601) gibi unsurları içermesi nedeniyle üçüncü faktör grubu “*Yaşanılan çevreden memnuniyet algısı*” şeklinde adlandırılmıştır. “*Yaşam kalitesini arttırıcı hizmetlerden memnuniyet algısı*” şeklinde adlandırılan dördüncü faktör; Belediyenin hava kirliliği ile mücadelesinden memnuniyeti (0,740), elektronik kamu hizmetinden memnuniyeti (0,607), Belediye spor/sağlık hizmetinden memnuniyeti (0,599) ile ulaşım hizmetinden memnuniyeti (0,557) kapsamaktadır. Beşinci faktör grubunu oluşturan değişkenler ise şu şekilde sıralanmıştır; adli hizmetlerden memnuniyet (0,812), eğitim hizmetinden memnuniyet (0,713), kamunun genel sağlık hizmeti (0,626) ve asayiş hizmetini (0,575) içermesi nedeniyle “*Eğitim, sağlık, güvenlik ve hukuki hizmetlerden memnuniyet algısı*” şeklinde adlandırılmıştır.

Araştırmanın ikinci hipotezi “İstanbul’daki Suriyeli göçmen / sığınmacıların cinsiyet gruplarına göre, kamu hizmetlerine yönelik algılamada anlamlı farklılık göstermektedir” şeklindedir. Katılımcıların cinsiyetlerine göre, kamu hizmeti ve yardımı karşısında anlamlı farklılık gösterip göstermediği bağımsız çift örneklem t-testi ile araştırılmıştır. Yapılan t-testi sonuçları Tablo 4.52’de sunulmuştur.

Tablo 4.52. Cinsiyete Göre İstanbul'daki Suriyeli Göçmen / Sığınmacıların Kamu Hizmeti ve Yardımı Algısının t-Testi Sonuçları

Memnuniyet Algısı	Cinsiyet	N	Ort.	St. Sapma	t-Değeri	S.D	Anlam Düzeyi (p)
İl Özel İdaresi imar/iskan/ruhsat hizmetlerinden memnuniyet	Kadın	25	2,760	1,9209	2,786	39,572	,008*
	Erkek	97	3,979	2,0665			
İl Özel İdaresi hasta/yoksul yardımı memnuniyeti	Kadın	25	3,360	1,9122	1,779	37,485	,083
	Erkek	97	4,123	1,9216			
İl Özel İdaresi sergi / festival / kermes hizmetinden memnuniyet	Kadın	25	2,480	1,9815	2,826	39,188	,007*
	Erkek	97	3,752	2,1066			
Belediyenin sosyal yardımından memnuniyet	Kadın	25	2,960	1,8483	2,454	35,961	,019*
	Erkek	97	4,020	1,9467			
Belediyenin kültür hizmetinden memnuniyet	Kadın	25	3,440	1,8947	1,860	36,707	,071
	Erkek	97	4,226	1,8512			
İl Özel İdaresi engellilere yönelik hizmetten memnuniyet	Kadın	25	2,760	2,0058	2,143	39,998	,038*
	Erkek	97	3,742	2,1855			
Belediyenin sağlık hizmetinden memnuniyet	Kadın	25	3,720	1,7916	2,075	36,155	,045*
	Erkek	97	4,546	1,7140			
Belediyenin sergi / festival / kermes hizmetinden memnuniyet	Kadın	25	2,840	2,0952	2,047	37,674	,048*
	Erkek	97	3,804	2,1195			
Belediyenin meslek edindirme hizmetinden memnuniyet	Kadın	25	3,160	2,0952	1,934	34,734	,061
	Erkek	97	4,051	1,8895			
İl Özel İdaresi meslek edindirme hizmetinden memnuniyet	Kadın	25	3,600	1,8257	,688	39,813	,496
	Erkek	97	3,886	1,9784			
Belediyenin hasta/yoksul yardımı memnuniyeti	Kadın	25	3,400	1,9148	1,253	37,330	,218
	Erkek	97	3,938	1,9138			
Kamu hizmeti ile ilgili bilgi edinmeden memnuniyet	Kadın	25	3,520	2,2007	1,855	32,460	,073
	Erkek	97	4,402	1,7716			
Belediyenin imar / iskan / ruhsat hizmetinden memnuniyet	Kadın	25	3,400	1,9578	2,168	35,660	,037*
	Erkek	97	4,340	1,8364			
Belediyenin engellilere yönelik hizmetinden memnuniyet	Kadın	25	3,600	2,0615	1,133	37,294	,264
	Erkek	97	4,123	2,0578			

*p<0.05

Tablo 4.52 incelendiğinde, İstanbul'daki Suriyeli göçmen / sığınmacıların cinsiyet değişkenine göre; *kamu hizmeti ve yardımı algısı* başlıklı birinci faktör grubundaki İl Özel İdaresi hasta/yoksul yardımı memnuniyeti, belediyenin kültür hizmetinden memnuniyeti, belediyenin meslek edindirme hizmetinden memnuniyeti, belediyenin hasta/yoksul yardımından memnuniyeti, Kamu hizmeti ile ilgili bilgi edinmeden memnuniyeti, ve belediyenin engellilere yönelik hizmetinden memnuniyeti kriterlerine verilen puanlar arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Anlamlı farklılığın bulunduğu kriterler arasında; İl Özel İdaresi imar / iskan / ruhsat hizmetlerinden memnuniyet (t değeri: 2,786, s.d: 39,572 ve p<0,05), İl Özel İdaresi sergi / festival / kermes hizmetinden memnuniyet (t değeri: 2,826, s.d: 39,188 ve p<0,05), belediyenin sosyal yardımından memnuniyet (t değeri: 2,454, s.d: 35,961 ve p<0,05), İl Özel İdaresi

engellilere yönelik hizmetten memnuniyeti (t değeri: 2,143, s.d: 39,998 ve $p<0,05$), belediyenin imar / iskan / ruhsat hizmetinden memnuniyet (t değeri: 2,168, s.d: 35,660 ve $p<0,05$), Belediyenin sağlık hizmetinden memnuniyet (t değeri: 2,075, s.d: 36,155 ve $p<0,05$), ve Belediyenin sergi / festival / kermes hizmetinden memnuniyet (t değeri: 2,047, s.d: 37,674 ve $p<0,05$)’dir. Ortalamalar incelendiğinde, her iki ketegoride de erkeklerin verdikleri puanların ortalamasının kadınlara kıyasla yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum araştırmanın ikinci hipotezinin de kısmen kabul edildiğini göstermektedir.

4.2.3.2 Bursa’daki Suriyeli Göçmen / Sığınmacılara Yönelik Bulgular

Araştırmada kullanılan anket formunu yanıtlayan Bursa’daki Suriyeli göçmenlerin / sığınmacıların demografik özellikleri Tablo 4.53’de sunulmuştur.

Tablo 4.53. Bursa’daki Suriyeli Göçmen / Sığınmacıların Demografik Özelliklerinin Dağılımı

Demografik Özellik	Frekans	Oran (%)
Cinsiyet (N: 200)		
Kadın	52	26,0
Erkek	148	74,0
Yaş Grubu (N: 200)		
18-24 Yaş Grubu	66	33,0
25-34 Yaş Grubu	73	36,5
35-44 Yaş Grubu	50	25,0
45-54 Yaş Grubu	8	4,0
55-64 Yaş Grubu	3	1,5
Eğitim (N: 200)		
Bir okul bitirmedi	8	4,0
İlkokul	84	42,0
Ortaokul/Mesleki ortaokul	68	34,0
Lise dengi / Meslek lisesi	23	11,5
Yükseköğretim	17	8,5
Medeni Durumu (N: 200)		
Hiç evlenmedi	42	21,0
Evli	150	75,0
Boşandı	3	1,5
Dul	4	2,0

Tablo 4.53 incelendiğinde, katılımcıların % 26’sının kadın, % 74’ünün erkek olduğu, yaşları 18-24 aralığında (% 33) ve 25-34 aralığında (% 36,5) bulunanların örneklemin büyük bir çoğunluğunu oluşturduğu, üçüncü sırada 35-44 yaş aralığında bulunanların (% 25) geldiği anlaşılmaktadır. Diğer gruplandırma ise sırasıyla, % 4 ile

45-54 yaş aralığı, ve % 1,5 ile 55-64 yaş aralığı şeklinde oluşmuştur. Eğitim düzeyi bakımından katılımcıların yarısından fazlasının ilkököl (% 42,0) ve ortaokul/mesleki ortaokul (% 34,0) bitirdiği görülmektedir. Lise ve dengi/meslek lisesinde % 11,5'i ve yükseköğretim düzeyinde % 8,5'inin eğitim aldığı belirtilmiştir. Herhangi bir okul bitirmeyenlerin ise % 4 olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların % 75'i evli, % 21'i hiç evlenmedi, % 2'si dul ve % 1,5'i boşanmış olduğu anlaşılmaktadır. Göçmenlerin / sığınmacıların yerleşiklik düzeyi (yerleşim yeri, çalışma durumu, hanehalkı geliri) ile mutluluk kaynağı olarak benimsedikleri değerler ve kişileri içeren verilerin frekans dağılımları ve yüzdeleri Tablo 4. 54'de yer almaktadır.

Tablo 4.54. Bursa'daki Suriyeli Göçmen / Sığınmacıların Yerleşiklik Düzeyi ve Mutluluk Kaynağı Dağılımı

Yerleşiklik Düzeyi	Frekans	Oran (%)
Yerleşim Yeri (N: 200)		
Kırsal	23	11,5
Kentsel	177	88,5
Çalışma Durumu (N: 200)		
Çalıştı	35	17,5
Çalışmadı/İşle ilgileniyor	21	10,5
İş bulamaması	14	7,0
Mevsimlik çalışıyor	78	39,0
Eğitim/öğretim	11	5,5
Ev işleri ile meşgul	31	15,5
Engelli/hasta veya yaşlı	5	2,5
İrad sahibi	5	2,5
Hanehalkı Geliri (N: 200)		
0-1000 TL	31	15,5
1000-1500 TL	55	27,5
1500-2000 TL	46	23,0
2000-2500 TL	54	27,0
2500-3000 TL	4	2,0
3000-3500 TL	3	1,5
3500-4000 TL	2	1,0
4000-4500 TL	2	1,0
4500 ve Üstü	3	1,5
Mutluluk Kaynağı Değerler (N: 200)		
Güç	6	3,0
Başarı	24	12,0
İş	14	7,0
Sağlık	58	29,0
Sevgi	28	14,0
Para	4	2,0
Diğer	66	33,0
Mutluluk Kaynağı Kişiler (N: 200)		
Kendi	1	0,5
Çocuklar	22	11,0

Anne/Baba	22	11,0
Arkadaşlar	6	3,0
Yeğen(ler)	3	1,5
Torun(lar)	1	0,8
Eş	16	8,0
Tüm Aile	59	29,5
Diğer	71	35,5

Tablo 4. 54 incelendiğinde; katılımcıların % 11,5'inin kırsal alana ve % 88,5'inin kentsel alana yerleştiği anlaşılmaktadır. Suriyeli göçmen / sığınmacıların çalışma durumları ile ilgili olarak, % 17,5'inin çalıştığı, % 10,5'inin çalışmadığı fakat işle ilgilendiği, % 7'sinin iş bulamadığı, % 39'unun mevsimlik çalıştığı, % 5,5'inin eğitim/öğretim alanında çalıştığı, % 15,5'inin ev işleri ile meşgul olduğu, % 2,5'inin engelli/hasta veya yaşlı olduğu ve geri kalan % 2,5'inin irad sahibi olduğu anlaşılmaktadır. Hanehalkı geliri bakımından 0-1000 TL gelir aralığına sahip göçmen / sığınmacıların % 15,5 olduğu, çoğunluğun ise sırasıyla; 1000-1500 TL (% 27,5), 1500-2000 TL (% 23,0), 2000-2500 TL (% 27,0) gelir aralığında bulunduğu, 2500-3000 TL (% 2,0), 3000-3500 TL (% 1,5), 3500-4000 TL (% 1,0), 4000-4500 TL (% 1,0) ve 4500 ve üstü (% 1,5) olduğu görülmektedir. Suriyeli göçmen / sığınmacıların mutluluk kaynağı olarak gördükleri değerler içerisinde, sağlık % 29 ile önde, sevgi % 14, başarı % 12, onu takip etmekte, iş % 7, güç % 3, para % 2 ve diğer % 33 şeklinde sıralanmıştır. Burada diğer kriteri ile katılımcılar birden fazla ifadeyi işaretleyerek veya yazılı bir şekilde *hepsi* olabileceğini belirtmişlerdir. Benzer bir soruda Suriyeli göçmen / sığınmacıların mutluluk kaynağı olarak gördükleri kişilere yönelik ifadelerin, % 29,5'ini tüm aile, % 11'ini anne/baba, % 11'ini çocuklar, % 8'ini eş olduğu görülmektedir. Diğer ifadelerin ise, arkadaşlar (% 3,0), yeğenler (% 1,5), torunlar (% 0,8), kendi (% 0,5) ve diğer kriteri ise (% 35,5) yüzdelere sahip olduğu görülmektedir. Burada diğer kriteri ile katılımcılar birden fazla ifadeyi işaretleyerek veya yazılı bir şekilde *hepsi* olabileceğini belirtmişlerdir.

Bursa'daki Suriyeli göçmenler / sığınmacılara yine İstanbul'dakine benzer şekilde yöneltilen *bireysel memnuniyet* (1-5 arası puanlama) ve *kamu hizmetlerinden memnuniyet* (1-6 arası puanlama) kapsamındaki 49 ifadenin önem düzeyini puanlamaları istenmiştir. Katılımcıların, 49 ifadeden oluşan ve ölçekte yer alan ifadelere verdikleri puanların tanımlayıcı istatistikleri Tablo 4.55'de sunulmuştur.

Tablo 4.55. Bursa'daki Göçmenlerin / Sığınmacıların Memnuniyet Algısına İlişkin Ölçekte Bulunan İfadelere Verdikleri Puanların Betimleyici İstatistikleri

Madde NO	İfadeler	N	Ortalama	St. Sapma
1	Asayiş hizmetlerinden memnuniyet	200	5,435	1,0300
2	Ulaşım hizmetlerinden memnuniyet	200	5,315	0,9219
3	Kamunun genel sağlık hizmetinden memnuniyet	200	5,185	1,0325
4	Belediyenin hava kirliliği ile mücadelesi	200	5,135	1,3475
5	Eğitim hizmetlerinden memnuniyet	200	5,080	1,4574
6	Elektronik kamu hizmetinden memnuniyet	200	5,010	1,5203
7	Adli hizmetlerden memnuniyet	200	5,005	1,5220
8	Belediye sağlık hizmetlerinden memnuniyet	200	4,870	1,6012
9	Belediyenin spor/sağlık hizmeti	200	4,850	1,6373
10	Kamu hizmetleri ile ilgili bilgi edinmeden memnuniyet	200	4,700	1,6594
11	Belediyenin engellilere hizmetinden memnuniyet	200	4,595	1,8460
12	SGK hizmetinden memnuniyet	200	4,580	1,6756
13	Belediye meslek edindirme hizmetinden memnuniyet	200	4,510	1,7877
14	Belediyenin hasta/yoksul yardımı	200	4,500	1,6745
15	İl Özel İdarenin hasta/yoksul yardımı memnuniyeti	200	4,495	1,7905
16	Belediyenin imar/iskan/ruhsat hizmeti	200	4,480	1,8780
17	Belediyenin sosyal yardım hizmetinden memnuniyet	200	4,425	1,7776
18	İl Özel İdarenin meslek edindirme hizmeti	200	4,285	1,9162
19	İl Özel İdarenin engellilere yönelik hizmeti	200	4,250	2,0119
20	Kişisel sağlıktan memnuniyet	200	4,245	0,9215
21	Elde edilen kazançtan memnuniyet	200	4,215	1,2108
22	Belediyenin kültür hizmeti	200	4,210	1,9989
23	Komşuluk ilişkilerinden memnuniyet	200	4,180	0,8313
24	Aynı evde yaşanan kişilerden memnuniyet	200	4,180	0,8433
25	Oturulan semt/mahalleden memnuniyet	200	4,120	0,7736
26	Arkadaş ilişkilerinden memnuniyet	200	4,115	0,8634
27	İl Özel İdarenin imar/iskan/ruhsat hizmeti	200	4,085	2,0417
28	Sosyal hayattan memnuniyet	200	4,035	0,7981
29	Belediyenin sergi/festival/kermes hizmeti	200	4,030	1,9821
30	Akraba ilişkilerinden memnuniyet	200	4,010	0,9242
31	İşyerindeki ilişkilerden memnuniyet	200	3,885	0,9306
32	Çalıştığı işten memnuniyet	200	3,830	0,9879
33	İl Özel İdarenin sergi/festival/kermes hizmeti	200	3,775	2,1015
34	Alınan eğitimden memnuniyet	200	3,760	1,0381
35	Genel mutluluk düzeyi	200	3,750	0,8782
36	Kendisine ayırdığı zamandan memnuniyet	200	3,750	0,9337
37	Oturulan konuttan memnuniyet	200	3,675	1,0318
38	Evlilikten memnuniyet	200	3,655	1,9609
39	İşe geliş-gidişte harcanan zamandan memnuniyet	200	3,620	1,0103
40	Aylık hanehalkı gelirinden memnuniyet	200	3,360	1,0554
41	İşyerinde teknoloji sorunu	200	1,855	0,3529
42	Çalışma hayatındaki idari konularda sorun	200	1,835	0,3721
43	İşyerinde sermaye sorunu	200	1,830	0,4922
44	İşyerinde hammadde sorunu	200	1,825	0,3809
45	İşyerinde nitelikli eleman sorunu	200	1,805	0,3971
46	Çalışma hayatında eksik ücret ödenmesi	200	1,775	0,4304
47	Çalışma koşullarında sorun	200	1,760	0,4281
48	Çalışma hayatında ücretlerin zamanında ödenmesi	200	1,755	0,4311

Ölçek: 1: Hiç memnun değil, 2: Memnun değil, 3: Orta, 4: Memnun, 5: Çok memnun ve 1: Fikri yok, 2: Hiç memnun değil, 3: Memnun değil, 4: Orta, 5: Memnun, 6: Çok memnun

Tablo 4.55. incelendiğinde anket formunu yanıtlayan katılımcıların ölçekte yer alan ifadelerden göreceli olarak önemli gördükleri ifadelerin; “Asayiş hizmetlerinden memnuniyet” (5,435) ve “Ulaşım hizmetlerinden memnuniyet” (5,313) olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra, “Kamunun genel sağlık hizmetinden memnuniyet (5,185) ile Belediyenin hava kirliliği ile mücadeleden memnuniyet (5,135)” gibi ifadelerde, hem genel sağlık hizmetlerinin hem de çevrenin daha yaşanabilir kılınmasının etkisi vurgulanmıştır. Katılımcıların memnuniyet duydukları diğer ifadeler; eğitim ve kamunun elektronik ortamdaki hizmeti ile adli, sağlık, spor gibi alanlardaki hizmeti ve bu alanlar ile ilgili bilgi edinme kolaylığı kriterleri olduğu “Eğitim hizmetlerinden memnuniyet” (5,080), “Elektronik kamu hizmetinden memnuniyet” (5,010), “Adli hizmetlerden memnuniyet” (5,005), “Belediye sağlık hizmetlerinden memnuniyet” (4,870), “Belediyenin spor/sağlık hizmeti” (4,850) ve “Kamu hizmetleri ile ilgili bilgi edinmeden memnuniyet” (4,700) anlaşılmaktadır. Ayrıca, kamu kuruluşlarının engellilere, hastalara ve yaşlılara yaptıkları yardım hizmetlerini içeren ifadeler; “Belediyenin hasta/yoksul yardımı” (4,500), “İl Özel İdarenin hasta/yoksul yardımı memnuniyeti” (4,495), “Belediyenin sosyal yardım hizmetinden memnuniyet” (4,425) ve “İl Özel İdarenin engellilere yönelik hizmeti” (4,250) yine en çok memnuniyetle karşılananlar olmuştur. Göçmenlerin / sığınmacıların yaşadıkları muhit ile ilgili memnuniyeti kapsayan ifadeler; “Komşuluk ilişkilerinden memnuniyet” (4,180), “Oturulan semt/mahalleden memnuniyet” (4,120) ve “Arkadaş ilişkilerinden memnuniyet” (4,115) yine yüksek ortalama ile yanıt bulmuştur. Öte yandan, “İşyerindeki ilişkilerden memnuniyet” (3,885), “Çalıştığı işten memnuniyet” (3,830), “Alınan eğitimden memnuniyet” (3,760) gibi ifadelerin genel mutluluk düzeyini de etkilediği düşünülürse “Genel mutluluk düzeyi” (3,750) bireylerin kendilerine zaman ayırmalarına da vesile olabileceği “Kendisine ayırdığı zamandan memnuniyet” (3,750) öne sürülebilir.

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu (% 74) erkeklerden oluştuğu göz önünde bulundurulduğunda, anket formunda yer alan “çalışma hayatı ve işyerinde karşılaşılan sorunlar” ile ilgili bölüme verilen yanıtların detaylı bir şekilde frekans ve yüzde

oranlarının gösterilmesi anlamlı olacaktır. Bu bağlamda, ilgili sorulara verilen yanıtlar aşağıdaki gibi Tablo 4. 56’da gösterilmektedir.

Tablo 4.56. Bursa’daki Göçmenlerin / Sığınmacıların Çalışma Hayatı ve İşyerinde Sorunlarla Karşılaşması

İfade	Frekans	Oran (%)
İdari Konular		
Sorun var	33	16,5
Sorun yok	167	83,5
Ücretler Arası Fark		
Sorun var	57	28,5
Sorun yok	143	71,5
Çalışma Koşulları		
Sorun var	48	24,0
Sorun yok	152	76,0
Ücretlerin Zamanında Ödenmesi		
Sorun var	49	24,5
Sorun yok	151	75,5
Eksik Ücret Ödenmesi		
Sorun var	47	23,5
Sorun yok	153	76,5
İşyerinde Nitelikli Eleman		
Sorun var	39	19,5
Sorun yok	161	80,5
İşyerinde Hammadde		
Sorun var	35	17,5
Sorun yok	165	82,5
İşyerinde Teknoloji		
Sorun var	29	14,5
Sorun yok	171	85,5
İşyerinde Sermaye		
Sorun var	39	19,5
Sorun yok	161	80,5

Tablo 4.56’de gösterildiği üzere, ankete katılan sığınmacıların % 83,5’i “Bursa’daki göçmenler / sığınmacıların çalışma hayatında karşılaştıkları idari sorunlar” ifadesine, *sorun olmadığını*, % 16,5’i ise *sorun yaşadığını* belirtmişlerdir. Diğer ifadelerden, “çalışma hayatında karşılaştıkları ücretler arası fark sorunu”na, % 71,5’i *sorun yok*, % 28,5’i *sorun yaşadığını* belirtmişlerdir. Genel anlamda çalışma koşulları ile ilgili olarak, katılımcıların % 76’sı sorun yaşamaz iken % 24’ü sorun yaşamaktadır. Ücretlerin zamanında ödenmesi konusunda, % 24,5’i sorun yaşarken, % 75,5’i sorunla karşılaşmamaktadır. Katılımcıların % 76,5’i “Eksik ücret ödenmesi sorunu” ifadesinde sorun yok derken, % 23,5’i sorun var demişlerdir. Çoğunlukla irad sahibi göçmenlerin /

sığınmacıların yanıtladıkları işletmedeki üretim faktörlerine (nitelikli eleman, hammadde, teknoloji ve sermaye) yönelik sorularda çoğunlukla sorun yaşamadıklarını ifade etmişlerdir (Ayrıntı için Bkz. Tablo 4.56.).

Yukarıda detaylı bir şekilde, *ortalama, standart sapması, frekans ve yüzdeleri* en büyük olandan en küçük olana doğru faktörlerin betimleyici istatistikleri (Tablo 4.55 ve Tablo 4.56) verilmiştir. İlgili faktörlerin anlamlı bir şekilde gruplandırılması faktör analizine tabi tutulması ile ortaya çıkmıştır.

Uygulanan ölçeğin güvenirliği (Cronbach's Alpha) hesaplanmış ve araştırılan kriterlerin 0,956 seviyesinde olduğu belirlenmiştir. Kullanılan ölçeğin geçerliliğine yönelik olarak örneklemin yeterli olup olmadığını test etmek için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ölçütü kullanılmıştır. Bursa'daki Suriyeli göçmen / sığınmacılara yönelik uygulanan bu ölçekte KMO katsayısının 0,926 olduğu saptanmıştır. Suriyeli göçmenlerin / sığınmacıların, Belediyelerin ve İl Özel İdaresinin çeşitli hizmetlerinden ve yardımlarından duydukları memnuniyet, kamunun sağladığı asayiş, adli, ulaşım, sağlık ve eğitim hizmetlerinden memnuniyet, çalıştıkları işten ve işyeri ilişkilerinden, elde ettikleri kazancın geçimlerine etkisinden, işe geliş-gidişte harcadıkları zamandan ve de aldıkları eğitimden duydukları memnuniyet, yaşadıkları çevre ile olan ilişkilerinden memnuniyet, ile özel hayatlarından duydukları memnuniyet gibi unsurları gruplandırmak amacıyla toplam 34 değişken Varimax (varyansların maksimumu) tekniği ile döndürmeye tabi tutulmuştur. Temel bileşenler faktör analizinin (principal components factor analysis) uygulaması sonucunda 34 değişken 4 faktöre indirgenmiştir. Sonuç olarak, bu 4 faktör toplam varyansın % 64,40'ını açıklamaktadır. Katılımcıların bireysel memnuniyeti ve kamu hizmetlerinden duydukları memnuniyet algısına ilişkin faktör analizi sonuçları Tablo 4.57'de gösterilmiştir.

Tablo 4.57. Bursa'daki Suriyeli Göçmenlerin / Sığınmacıların Bireysel ve Kamu Hizmetlerinden Memnuniyet Algısına İlişkin Faktör Analizi Sonuçları

Faktörler	1.Grup	2.Grup	3.Grup	4.Grup
Belediye kültür hizmeti memnuniyeti	0,826			
İl Özel İdaresi imar/iskan/ruhsat hizmeti	0,823			
İl Özel İdaresi sergi/festival/kermes hizmeti	0,820			
İl Özel İdaresi engelliler hizmeti	0,792			
Belediye sosyal yardım hizmeti	0,775			

Belediye meslek edindirme hizmeti	0,766	
İl Özel İdaresi meslek edindirme hizmeti	0,764	
Belediye sergi/festival/kermes hizmeti	0,754	
İl Özel İdaresi hasta/yoksul yardımı	0,720	
Belediye hasta/yoksul yardımı	0,602	
Belediye sağlık hizmeti memnuniyeti	0,593	
Kamu hizmeti ile ilgili bilgi edinme	0,569	
Belediye imar/iskan/ruhsat hizmeti	0,546	
Belediyenin engellilere hizmeti	0,521	
Asayiş hizmetinden memnuniyet	0,790	
Adli hizmetlerden memnuniyet	0,724	
Elektronik kamu hizmetinden memnuniyet	0,722	
Belediyenin hava kirliliği ile mücadelesinden memnuniyet	0,710	
Kamunun genel sağlık hizmeti	0,667	
Ulaşım hizmetinden memnuniyet	0,620	
Eğitim hizmetinden memnuniyet	0,581	
Belediye spor/sağlık hizmeti	0,572	
İşe geliş-gidişte harcanan zaman		0,717
Elde edilen kazançtan memnuniyet		0,710
Çalıştığı işten memnuniyet		0,709
Aylık hanehalkı gelirinden memnuniyet		0,660
İşyeri ilişkilerinden memnuniyet		0,606
Arkadaş ilişkilerinden memnuniyet		0,770
Komşuluk ilişkilerinden memnuniyet		0,769
Akraba ilişkilerinden memnuniyet		0,650
Oturulan semt/mahalleden memnuniyet		0,576
Sosyal hayattan memnuniyet		0,559
Aynı evde yaşayan kişilerden memnuniyet		0,525
Oturulan konuttan memnuniyet		0,503

Kaiser-Meyer-Olkin Ölçek Geçerliliği 0,926

Varimax rotasyonlu temel bileşenler analizi. Açıklanan toplam varyans: % 64.408

Bartlett küresellik testi: X^2 : 5506,497, d.f.: 741, $p < 0.001$, Ölçeğin Alpha değeri: 0.956

Varimax yöntemiyle döndürülmüş analiz sonuçlarına göre, birinci faktör grubunda toplanan değişkenler ve faktör yükleri sırasıyla; Belediye kültür hizmeti memnuniyeti (0,826), İl Özel İdaresi imar/iskan/ruhsat hizmeti (0,823), İl Özel İdaresi sergi/festival/kermes hizmeti (0,820), İl Özel İdaresi engelliler hizmeti (0,792), Belediye sosyal yardım hizmeti (0,775), Belediye meslek edindirme hizmeti (0,766), İl Özel İdaresi meslek edindirme hizmeti (0,764), Belediye sergi/festival/kermes hizmeti (0,754), İl Özel İdaresi hasta/yoksul yardımı (0,720), Belediye hasta/yoksul yardımı (0,602), Belediye sağlık hizmeti memnuniyeti (0,593), Kamu hizmeti ile ilgili bilgi edinme (0,569), Belediye imar/iskan/ruhsat hizmeti (0,546) ve Belediyenin engellilere hizmeti (0,521) içermesi nedeniyle “*Belediye ve İl Özel İdaresi’nin hizmeti ve yardımı algısı*” şeklinde adlandırılmıştır. İkinci faktör grubunda toplanan değişkenler ise,

göçmen / sığınmacıların asayiş hizmetinden memnuniyeti (0,790), adli hizmetlerden memnuniyeti (0,724), elektronik kamu hizmetinden memnuniyeti (0,722), belediyenin hava kirliliği ile mücadelesinden memnuniyeti (0,710), kamunun genel sağlık hizmetinden memnuniyeti (0,667), ulaşım hizmetinden memnuniyeti (0,620), eğitim hizmetinden memnuniyeti (0,581) ve belediye spor/sağlık hizmeti (0,572) içermesi nedeniyle “*Kamunun güvenlik, hukuki, ulaşım ve diğer hizmetlerden memnuniyet algısı*” şeklinde adlandırılmıştır. Göçmen / sığınmacıların, işe geliş-gidişte harcanan zamandan duydukları memnuniyet (0,717), elde edilen kazançtan memnuniyet (0,710), çalıştığı işten memnuniyet (0,709), aylık hanehalkı gelirinden memnuniyet (0,660) ve işyeri ilişkilerinden memnuniyet (0,606) gibi ifadeleri kapsayan üçüncü faktör grubu “*Çalışma hayatından memnuniyet algısı*” şeklinde adlandırılmıştır. Son olarak dördüncü grubu oluşturan ifadeler; arkadaş ilişkilerinden memnuniyet (0,770), komşuluk ilişkilerinden memnuniyet (0,769), akraba ilişkilerinden memnuniyet (0,650), oturulan semt/mahalleden memnuniyet, (0,576), sosyal hayattan memnuniyeti (0,559), aynı evde yaşayan kişilerden memnuniyet (0,525) ve oturulan konuttan memnuniyet (0,503) gibi unsurları içermesi nedeniyle üçüncü faktör grubu “*Yaşanılan çevreden memnuniyet algısı*” şeklinde adlandırılmıştır.

Araştırmanın üçüncü hipotezi “Bursa’daki Suriyeli göçmen / sığınmacıların cinsiyetlerine göre, kamu hizmetlerine, çalışma hayatlarına ve yaşanılan çevreye yönelik algılamada anlamlı farklılık göstermektedir” şeklindedir. Katılımcıların cinsiyetlerine göre, kamu hizmetleri, çalışma hayatı ve yaşanılan çevreye yönelik algılamaları karşısında anlamlı farklılık gösterip göstermediği bağımsız çift örneklem t-testi ile araştırılmıştır. Yapılan t-testi sonuçları Tablo 4.58’te sunulmuştur.

Tablo 4.58. Cinsiyete Göre Bursa’daki Suriyeli Göçmen / Sığınmacıların Memnuniyet Algısının t-Testi Sonuçları

<i>“Belediye ve İl Özel İdaresi’nin hizmeti ve yardımı”</i>							
Memnuniyet Algısı	Cinsiyet	N	Ort.	St. Sapma	t-Değeri	S.D	Anlam Düzeyi (p)
Belediyenin kültür hizmetinden memnuniyet	Kadın	52	4,288	1,8186	-,349	100,456	,728
	Erkek	148	4,182	2,0637			
İl Özel İdare imar/iskan/ruhsat hizmetinden memnuniyet	Kadın	52	3,826	2,1302	1,030	84,982	,306
	Erkek	148	4,175	2,0092			
İl Özel İdaresi sergi / festival / kermes hizmet memnuniyeti	Kadın	52	3,423	2,0896	1,410	89,650	,162
	Erkek	148	3,898	2,0987			
İl Özel İdaresi engellilere yönelik	Kadın	52	3,923	2,0943	1,328	85,027	,188

hizmet memnuniyeti	Erkek	148	4,364	1,9765			
Belediyenin sosyal yardım hizmetinden memnuniyet	Kadın	52	4,173	1,2732	1,212	92,568	,228
	Erkek	148	4,513	1,7937			
Belediyenin meslek edindirme hizmetinden memnuniyet	Kadın	52	4,173	1,8652	1,538	84,644	,128
	Erkek	148	4,628	1,7507			
İl Özel İdaresi meslek edindirme hizmetinden memnuniyet	Kadın	52	3,961	2,0384	1,359	82,932	,178
	Erkek	148	4,398	1,8653			
Belediyenin sergi / festival / kermes hizmeti memnuniyeti	Kadın	52	3,653	1,9391	1,616	91,242	,110
	Erkek	148	4,162	1,9865			
İl Özel İdaresi hasta / yoksul yardımı memnuniyeti	Kadın	52	3,942	1,8933	2,505	82,370	,014*
	Erkek	148	4,689	1,7176			
Belediyenin hasta / yoksul yardımı memnuniyeti	Kadın	52	4,230	1,6403	1,367	91,296	,175
	Erkek	148	4,594	1,6815			
Belediyenin sağlık hizmetinden memnuniyet	Kadın	52	4,596	1,7179	1,366	82,711	,175
	Erkek	148	4,966	1,5667			
Kamu hizmeti ile ilgili bilgi edinme memnuniyeti	Kadın	52	4,192	1,8475	2,396	77,902	,019*
	Erkek	148	4,878	1,5557			
Belediyenin imar / iskan / ruhsat hizmetinden memnuniyet	Kadın	52	4,230	1,8430	1,126	91,265	,263
	Erkek	148	4,567	1,8886			
Belediyenin engellilere yönelik hizmetten memnuniyet	Kadın	52	4,384	1,8802	,944	87,431	,348
	Erkek	148	4,668	1,8346			
“Çalışma hayatından memnuniyet algısı”							
Memnuniyet Algısı	Cinsiyet	N	Ort.	St. Sapma	t-Değeri	S.D	Anlam Düzeyi (p)
İşe geliş-gidişte harcanan zamandan memnuniyet	Kadın	52	3,423	,7500	1,945	128,771	,054
	Erkek	148	3,689	1,0807			
Elde edilen kazançtan duyduğu memnuniyet	Kadın	52	3,865	1,2684	2,357	83,440	,021*
	Erkek	148	4,337	1,1696			
Çalıştığı işten duyduğu memnuniyet	Kadın	52	3,653	,8605	1,630	105,366	,106
	Erkek	148	3,891	1,0244			
Aylık hanehalkı gelirinden memnuniyet	Kadın	52	3,230	,8991	1,132	108,912	,260
	Erkek	148	3,405	1,1055			
İşyeri ilişkilerinden duyulan memnuniyet	Kadın	52	3,557	,7518	3,380	113,503	,001*
	Erkek	148	4,000	,9618			
	Erkek	69	1,188	,3939			
“Yaşanılan çevreden memnuniyet algısı”							
Memnuniyet Algısı	Cinsiyet	N	Ort.	St. Sapma	t-Değeri	S.D	Anlam Düzeyi (p)
Arkadaş ilişkilerinden duyulan memnuniyet	Kadın	52	4,173	,7063	-,636	114,809	,526
	Erkek	148	4,094	,9135			
Komşuluk ilişkilerinden duyulan memnuniyet	Kadın	52	4,000	,6859	2,044	112,457	,043*
	Erkek	148	4,243	,8699			
Akraba ilişkilerinden duyulan memnuniyet	Kadın	52	4,019	,7538	-,095	115,352	,925
	Erkek	148	4,006	,9793			
Oturulan semt / mahalleden memnuniyet	Kadın	52	3,942	,6977	2,060	100,415	,042*
	Erkek	148	4,182	,7914			
Sosyal hayattan duyulan memnuniyet	Kadın	52	3,903	,6644	1,541	111,694	,126
	Erkek	148	4,081	,8371			
Aynı evde yaşanan kişilerle ilişkilerden memnuniyet	Kadın	52	3,942	,8725	2,319	84,691	,023*
	Erkek	148	4,263	,8195			
Oturulan konuttan duyulan memnuniyet	Kadın	52	3,480	,9597	1,654	97,011	,101
	Erkek	148	3,743	1,0505			

*p<0.05

Tablo 4.58 incelendiğinde, Bursa'daki Suriyeli göçmen / sığınmacıların cinsiyet değişkenine göre; birinci faktör grubundaki belediyenin kültür, sosyal yardım, meslek edindirme, sağlık, engellilere yönelik hizmetlerden, imar / iskan / ruhsat ve sergi / festival / kermes gibi hizmetlerden ve İl Özel İdaresi'nin imar/iskan/ruhsat, engellilere yönelik yardım, meslek edindirme ve sergi/festival/kermes gibi hizmetlerden duyulan memnuniyet kriterlerine verilen puanlar arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Anlamlı farklılığın bulunduğu kriterler arasında; İl Özel İdaresi hasta/yoksul yardımı memnuniyeti (t değeri: 2,505, s.d: 82,370 ve $p<0,05$), Kamu hizmeti ile ilgili bilgi edinme memnuniyeti (t değeri: 2,396, s.d: 77,902 ve $p<0,05$)'dir. Ortalamalar incelendiğinde, bu gruptaki Belediye ve İl Özel İdaresi'nin hizmet ve yardımına olan algılamada erkeklerin verdikleri puanların ortalamasının kadınlara kıyasla yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Üçüncü faktör grubundaki, işe geliş-gidişte harcanan zamandan memnuniyet, çalıştığı işten duyduğu memnuniyet ve aylık hanehalkı gelirinden memnuniyet kriterlerine verilen puanlar arasında anlamlı fark bulunmamaktadır. Bunun dışındaki faktörlerin anlamlı bulunduğu; elde edilen kazançtan duyduğu memnuniyet (t değeri: 2,357, s.d: 83,440 ve $p<0,05$) ve işyeri ilişkilerinden duyulan memnuniyet (t değeri: 3,380, s.d: 113,503 ve $p<0,05$) görülmektedir. Son olarak dördüncü faktör grubunda ise, arkadaş ilişkilerinden duyulan memnuniyet, akraba ilişkilerinden duyulan memnuniyet, sosyal hayattan duyulan memnuniyet ve oturulan konuttan duyulan memnuniyet kriterlerine verilen puanlar arasında anlamlı farklılık bulunmamış; anlamlı farklılığın bulunduğu kriterlerin, komşuluk ilişkilerinden duyulan memnuniyet (t değeri: 2,044, s.d: 112,457 ve $p<0,05$), oturulan semt / mahalleden memnuniyet (t değeri: 2,060, s.d: 100,415 ve $p<0,05$) ve aynı evde yaşanan kişilerle ilişkilerden memnuniyet (t değeri: 2,319, s.d: 84,691 ve $p<0,05$) olduğu anlaşılmıştır. Bu durum araştırmanın üçüncü hipotezinin de kısmen kabul edildiğini göstermektedir.

4.2.4. Katılımcı Akademisyenlerin Göç ve Sığınmacı Sorunları İle İlgili Genel Görüşleri, Tespitleri ve Önerileri

Akademisyen vasfındaki anket katılımcılarının Türkiye’de yaşayan veya yaşamayı düşünen göçmenler ve sığınmacılar ile ilgili çok çarpıcı görüşleri ve önerileri olmuştur.

Göç ve sığınmacı sorunları ele alınırken insan haklarına ve insan onuruna saygı gösterilmesi gerektiği ifade edilmiştir (1. Anket Katılımcısı, Akademisyen).

İstanbul’daki Suriyeli sığınmacılar ile ilgili rahatsızlığını dile getiren bir akademisyen “sığınmacıların Türk vatandaşlarından daha fazla hakka sahip olması ve kaynaklara erişimlerinin kolaylığı ile ülkede yarattıkları güvenlik sorunlarından rahatsızlık duyduğunu ve özellikle Suriyeliler ile Araplar’ın Türkiye’nin çehresini değiştirdiğini” ifade etmiştir (14. Anket Katılımcısı, Akademisyen).

Sığınmacıların insancıl şartlarda yaşatılması birlikte yaşama kültürünün geliştirilmesi gerektiği altı çizilen bir başka konu olmuştur. Sığınmacıların sokaklarda dilenmeleri ya da çıplak dolaşmaları onları gözlemleyen insanlar için rahatsız edici bir sorun olarak görülmektedir. İş yerlerinde ucuz iş gücü olarak kullanılmaları da aynı şekilde büyük bir problem olarak algılanmaktadır (15. Anket Katılımcısı, Akademisyen).

Göçmenler ve sığınmacıların sorunları ele alınırken durum tespitinin yapılmasının çok önemli olduğu görüşü savunulmaktadır. Sığınma sürecine yönelik ne kadarlık bir projeksiyon yılından ve kişi sayısından bahsedilmektedir? Göç ise bambaşka bir içeriktir. Bunları öngörmeden iş, barınma ve temel ihtiyaçlar tespit edilemeyeceği ileri sürülmüştür. Mevcut durumda sorunların yaşanmasının temelinde bu bilgi eksiklikleriyle yola çıkılmış olmasının var olduğu belirtilmiştir (18. Anket Katılımcısı, Akademisyen).

Türkiye’de yaşamakta olan Suriyelilere yönelik yapılan temel eleştirilerden biri savaştan çıkıp gelmiş olan bir halkın geleceğinin bu kadar belirsiz olmasına rağmen ailede ki birey sayısının sürekli artması ve bunun sonucunda doğan çocukların hiçbir garantisi olmadan sokaklarda büyümesidir. Suriye’den gelen kadınlarından eve hapsedildiği ve yaşadığı toplum içerisinde entegre olamadıkları gözlemlenmiştir. Bunun

da aşılması içinde onlara yönelik okuma yazma etkinlikleri, gibi birçok faaliyet ile topluma kazandırılmaları gerekmektedir. Suriyeli sığınmacıların bir yandan kendi dillerini unutmamaları, diğer yandan da Türkçe öğrenmeleri ve Türk kültürüne adapte olarak yaşamaları bir zaruret haline gelmiştir (24. Anket Katılımcısı, Akademisyen).

Devletin uluslararası düzeyde ilişkiler kurup göçmenler ve sığınmacıları geldikleri ülkelere sağ salim geri göndermek için çabalaması gerektiğini düşünen akademisyenler azımsanmayacak sayıdadır.³⁷ Bunun dışındaki çözümlerin geçici düzeyde kalacağı ve kısa, orta ve uzun vadede Türkiye'ye büyük sıkıntılar yaşatacağı görüşü ifade edilmektedir (29. Anket Katılımcısı, Akademisyen). Bir başka akademisyen de aynı görüşü savunarak “sığınmacının geldiği ülkelerle işbirliği yapılarak geldikleri ülkelere geri gönderilmeleri gerektiğini belirtmiştir (50. Anket Katılımcısı, Akademisyen).

Göçmenler ve sığınmacıların hepsinin çok değerli insanlar olduğu kabul edilmektedir. Hukuk standartları çerçevesinde doğru kararı vermek çok mühimdir. Kararlarda tutarlılık ve toplumsal düzenle uyumlu olunması gerekmektedir. Hukuk sürecinde birey olarak vatandaşın ve kitle olarak ise yurttaş toplumun korunması gerektiği söylenmektedir. Misal olarak 65 yaş ve üstü kişiler mahkeme sürecinde mahkemelerde çok sıkıntılar çekmektedirler. Bu hak mıdır? Adalet midir? Bu şekilde AB'ye girilebilir mi? 65 yaş üzeri olan AB vatandaşını mahkemede bekleten kişinin hâkim yüzüne bakamaz. Bu nedenle, Türkiye'deki yaşlı kesimin mağdur olmaması için derhâl gereken reformların yapılması gerekmektedir. Terör örgütü yanlısı olan hâkimlerin verdikleri kararların tekrar incelenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla, Türkiye'de ulusal hukukun, uluslararası hukuk ile ve AB hukuku ile harmonizasyonu iç mevzuatın kalitesinin artırılmasına ve AB norm ile standartlarına erişilmesine katkı sağlayabilmektedir (34. Anket Katılımcısı, Akademisyen).

³⁷ Türkiye'de mevcut ve yapılması planlanan 22.066 kişi kapasiteli geri gönderme merkezleri bulunmaktadır. GİGM tarafından işletilen geri gönderme merkezleri arasında 4.000 kişi kapasitesi ile Osmaniye (Düziçi) en yüksek kapasiteli geri gönderme merkezidir. İstanbul'da Silivri geri gönderme merkezi 270 kişi kapasiteli, Binkılıç geri gönderme merkezi ise 120 kişi kapasiteli, Tuzla-Konteyner geri gönderme merkezi 900 kişi kapasitelidir. İstanbul'da tadilatı devam eden Hadımköy geri gönderme merkezi 400 kişi kapasitelidir. Ayrıca, yatırım programı kapsamında İstanbul Havalimanı'nda 700 kişi kapasiteli geri gönderme merkezinin kurulması planlanmaktadır. Bursa'da ise 200 kişi kapasiteli geri gönderme merkezinin tadilatı halen sürmektedir (GİGM, 2018e).

Sığınmacılara ayrılan kaynağın ve AB'den gelen maddî yardımların akıbeti konusunda şeffaflık ilkesine göre hareket edilmesi gerekmektedir. [...] Sığınmacıların konumuyla ilgili insanlarda görülen ikircikli durum konusunda kamu kuruluşlarının kendini sorgulaması gerektiği belirtilmiştir. Türkiye'de süregelen ekonomik sorunların zaten kaynakların paylaşımı konusunda yaşanan sorunlarla alakalı olmasından dolayı göçmen ve sığınmacı politikası belirlenirken genel ekonomik sorunların da göz önünde bulundurulması gerektiği açıklanmıştır (39. Anket Katılımcısı, Akademisyen).

Türkiye'ye gelen başta Suriyeliler olmak üzere sığınmacılara Türk vatandaşlarına tanınmayan hakların (eğitimde, sağlıkta, ticarete, vs.) tanınmasından fazlası ile rahatsız olan akademisyenler bulunmaktadır. Bu bilim insanları, Suriyelilerin bayramda kendi ülkelerine gidip, bayramlarını kutlayıp, bayram sonu tekrar Türkiye'ye dönebilecek kadar rahat olduklarını, bu nedenle de sığınmacı statüsünde Türkiye'de barındırılmamaları gerektiğini ifade etmişlerdir. Yaklaşık 4 milyon insanın uzun vadede kamplarda barındırılmayacağı, "saldım çayıra, Mevlam kayıra" şeklinde kontrolsüz bir dağılımın da kesinlikle hatalı bir politika olduğu görüşü savunulmaktadır. Günümüzde, Suriyeli sığınmacılar ile ilgili çok hatalı politikaların izlendiği ve Türkiye'de gelecekte ciddi sorunlar ile karşılaşılma olasılığının çok yüksek olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, "Ümmet" mantığı ile Araplara kucak açanların, ihtiyacı olan kendi vatandaşlarını görmezden gelmesi, onların haklarını giderek daraltmasının çok acı bir durum olduğu ifade edilmiştir (49. Anket Katılımcısı, Akademisyen).

Göç ve sığınmacılar ile ilgili sorunlar ile uğraşılırken hukuki düzenlemelerin günümüz koşulları dikkate alınarak değiştirilmelidir. Ayrıca, kamu sağlığı, güvenliği ve iç barışı etkileyecek faktörler göz önüne alınmalıdır. Aykırı durumlar için izlenecek yollar belirlenmeli ve uygulanmalıdır (67. Anket Katılımcısı, Akademisyen).

Türkiye, tarih boyunca hiçbir zaman sömürgeci bir devlet görünümü kazanmadığı, "Yaradılanı Severiz Yaradan'dan Ötürü (Yunus Emre)" düsturunu benimsemiş ve sevmiş bir millette sahiptir. Bu nedenle, salt ekonomik gerekçelerle Türkiye'ye sığınan insanlara kötü gözle bakılamayacağı, fakat devlet ve ilgili kuruluşların bu konuda ciddi planlamalar yapması gerektiği belirtilmiştir. İnsan gerçekliğini, toplum bilimini ve bütün diğer verileri dikkate alarak sağlıklı bir planlama ile hem Türkiye'ye sığınan

insanların güven ve huzur içinde yaşamasını sağlamak hem de Türkiye'nin bu durumu en doğru stratejiyle yönetmesini bilmesi gerekmektedir. Günümüzde en büyük güç insan gücüdür. Kültürel ve etnik farklılıkları doğru bir şekilde yönetmenin Türkiye'ye güç katacağı iddia edilmiştir (69. Anket Katılımcısı, Akademisyen).

Türkiye'de yöre halkı, yurttaş toplum ve göçmenler / sığınmacılar arasında uyumun sağlanabilmesi için, göçmenler ve sığınmacıların uyum eğitimlerinin ciddi biçimde uygulanması gerekmektedir. Göçmenler ve sığınmacılar olarak yalnızca belirli bir coğrafya odaklı bakılmaması gerektiği, bunun yerine, farklı kültürlerden gelip yabancı bir yerde yaşamak zorunda kalanlar, insanlar tanımıyla, daha geniş bir bakışa ihtiyaç vardır. Bu konudaki uygulamalar Suriyeli bir Müslüman ile Koreli bir Hristiyan'a aynı şekilde uygulanabilir olmalıdır. Ayrıca göçmen ve sığınmacı sorunlarına bulunan çözümlerin, yurttaş toplumun benzer sorunlarına getirilmemesinin (ücretsiz eğitim, sağlık hizmeti vs.) entegrasyon politikaları önünde bir engel olarak kalacağı düşünülmektedir (72. Anket Katılımcısı, Akademisyen). Bir başka deyişle, kültürel entegrasyonla ilgili ciddi çalışmalara ihtiyaç olduğu düşünülmektedir (82. Anket Katılımcısı, Akademisyen).

Türkiye'nin öncelikle göç politikalarını netleştirmesi gerekmektedir. Bu politikalar kapsamında ilgilenilebilecek düzeyde sığınmacı kotalarının belirlenmesi, dengeli biçimde ülkenin çeşitli bölgelerine yönlendirilmesi ve dil ile başlayan ama sınırlı olmayan eğitimler ile gelen sığınmacıların varsa mesleklerini yapmalarına, yok ise meslek edinmelerini sağlamalarına yönelik çalışmaların yapılması gerekmektedir (83. Anket Katılımcısı, Akademisyen).

Kimse ülkesinden, evim dediği yerden ayrılmak istemez. Akademisyenlerin Türkiye'de yaşayan Suriyeli sığınmacıların zor durumda olduklarının farkındadırlar. Fakat, Türkiye'de yaşam standartlarının negatif yönde etkilendiği bir durumun yaşanmasından dolayı, bir an önce göçmenlerin ve sığınmacıların sosyal hayata entegre olması, eğitim düzeylerinin artırılması ve Türk kültürüne adapte olmaları için çaba gösterilmesi gerektiği açıklanmıştır (86. Anket Katılımcısı, Akademisyen).

Türkiye'deki göçmenlerin ve sığınmacıların insan onuruna yaraşır biçimde yaşayabilmelerinin şartları oluşturulmalıdır. Bu insanlara yönelik ayrımcılıkla mücadele

edilmeli, hak arama mekanizmalarına ulaşmaları için destek olunmalı ve vatandaşlığa kabul şartları kolaylaştırılmalıdır (93. Anket Katılımcısı, Akademisyen).

Türk halkı ve mülkî ile idarî bürokrasisi düzensiz göç kapsamındaki kişilerin uyumu konusunda oldukça olgun ve müşfik davranmıştır. Siyasi söylem ve uygulamalar da genellikle dışlayıcı olmamıştır. Suriyeli göçmenler ilginç bir şekilde tek ve birleştirici bir kimlikle sadece Arap ve Müslüman olarak kabul edilmiş; Arap, Türkmen veya Kürt olarak algılanmamış veya Nusayri, Hristiyan, Şii gibi etiketlenilmemiştir. Bu göçmenlerin çocukları ülkelerine dönseler de burada kalsalar da mutlaka Türkçe öğrenmeli ve meslek edinmelidir ve onları ucuz işgücü olarak sömürmek isteyen veya halihazırda sömüren küçük ticaret erbabına bu vesile ile ticaret ve iş ahlakı kazandıracak rant peşinde koşmayan sorumluluk sahibi meslek örgütleri oluşmalıdır. Yaşlanan nüfusun giderek artmakta olduğu Türkiye’de bundan sonra da Güneydoğu Asya ve Orta Afrika mahreçli yeni ve sürekli göç dalgalarına sosyo-kültürel, hukuki ve ekonomik açılardan hazır olunması gerektiği ifade edilmiştir (99. Anket Katılımcısı, Akademisyen).

Sığınmacıların en önemli sorunu yaşadıkları yerleşik toplum tarafından kabul edilmemeleri ve ötekileştirilmeleridir. Gerek ana akım medyadaki haberlerde gerekse sosyal medyada sürekli olarak hedef gösterilmeleri ciddi bir problemdir. Herhangi bir suç işlediklerinde, Suriyeliler vurgusu yapılarak nefret söyleminin güçlendirilmesi; yalan haberlerle Türkiye’de inanılmaz konforlu ve rahat, Türk vatandaşlarının erişemedikleri, zorlandıkları her hizmete çok rahat erişiyorlarmış gibi gösterilmeleri adil olmayan ve gerçeği yansıtmayan bir durumdur. Yaşadıkları sorunların çözülmesinden daha öncelikli olarak devletin gerçek durumu ciddi şekilde propaganda yaparak vatandaşları buna ikna etmesi gerekmektedir (101. Anket Katılımcısı, Akademisyen).

“Türkiye’de yaşayan veya yaşamayı düşünen göçmenler ve sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında” hem yerel ev sahibi halkın sorunları hem de göçmenler ile sığınmacıların sorunları birbirleri ile örtüşmektedir. Aslında, iki tarafın sorunları ve çözümlerini aynı kefeye koymak bir bakıma sorunu çözmeyi zorlaştırabilmektedir. Göçmenlerin ve sığınmacıların sorunları çözülürken, bu süreçte yerel halkın sorunları artabilmektedir. Ya da tam tersi. [...] Dolayısıyla, sorunların

çözümünden önce sorunların tasnif edilmesi ve hangi kesimi ilgilendirdiğinin doğru bir şekilde belirlenmesi gerekmektedir (108. Anket Katılımcısı, Akademisyen).

Türkiye'nin, öncelikli olarak kendi vatandaşlarına yönelik uygulamaları iyileştirmesi gerektiği dile getirilmektedir. Göçmenler ve sığınmacılar (özellikle Suriyeliler) Türk vatandaşlarından daha iyi şartlarda sağlık ve eğitim hizmetleri almaları adil ve eşitlikçi bir anlayış olarak görülmemektedir. Türk vatandaşı sınav ile üniversitelere girerken sığınmacıların sınavsız girmesi, Türk vatandaşı sağlık sisteminden ücretli faydalanırken sığınmacıların ücretsiz faydalanması vb. gibi uygulamalar çok yanlış bulunmaktadır. Eğer Türkiye'de göçmene ihtiyaç varsa bunun Doğu Türkistan'daki Türkler ile karşılanması gerektiği ifade edilmiştir. Arap kültürü ile Türk kültürü arasındaki devasa bir uçurumun olduğu ve iki farklı toplum yapısı arasında sıkıntılara neden olduğu ve Türk kültürüne geri dönüşü zor tahribat verdiği ileri sürülmüştür. Suriyeli sığınmacıların Suriye'de Türkiye sınırlarına yakın bir yerde kurulacak güvenli bir bölgeye yerleştirilmesi tavsiye edilmektedir (112. Anket Katılımcısı, Akademisyen).

Sığınmacıların ve genel anlamda göçmenlerin toplum içerisindeki entegrasyonunun artırılması için çalışmaların ulusal düzeyde artarak devam ettirilmesinin gerekliliğine vurgu yapılmıştır (114. Anket Katılımcısı, Akademisyen). Göçmenlerin yaşam kalitelerinin kontrol edilmesi ve bu konuda ciddi altyapı çalışmalarının oluşturulması gerekmektedir. Gelişmiş ülkelerden modeller entegre edilebileceği, fakat bunu yaparken entegrasyonun uyumluluğunun kontrol edilmesinin şart olduğu görüşü yansıtılmıştır (126. Anket Katılımcısı, Akademisyen). Bir başka konu da sığınmacılara mutlaka rehabilitasyon hizmetinin verilmesi gerektiğidir. Yerleşen sığınmacılar ile yurttaş toplum arasında uyumlaştırma süreci için eğitim programlarının geliştirilmesi gerektiği tavsiye edilmiştir (168. Anket Katılımcısı, Akademisyen).

İnsani olarak bakıldığında, göçmenler veya sığınmacılara yaşanabilir çevrelerin sunulmasının çok önemli bir faktör olduğu belirtilmiştir. Ancak, hesapsız kitapsız, gelişigüzel uygulamalarla ülkede yaşayan göçmenlerin toplum gözündeki değerinin aşağı çekildiği ve devamında da toplumdan dışlanmakta oldukları uyarısı yapılmaktadır.

İlk önce bu algının ortadan kaldırılması ve öte yandan da göçmen grupların hem iş hayatında hem de toplumsal hayatta güven duygusunu kazanmak için ciddi gayret göstermeleri gerektiği belirtilmiştir (125. Anket Katılımcısı, Akademisyen).

Göçmen veya sığınmacıların durumunu daha iyi belirleyebilmek için özellikle alt gruplara inilmesinin yararlı olacağı tavsiye edilmiştir. Örneğin, kişi sığınmacı olarak ülkeye geldiyse ve kendi ülkesindeki durumunu (eğitim durumu, sicilinin temiz olması vb.) ortaya koyamıyorsa, sığınma kampı gibi yerlerde denetimli biçimde ikameti sağlanmalıyken; akademik başarısını kanıtlayamayan, Türkçe veya İngilizce dillerinden birinde Türkiye'deki üniversitelere uyum sağlayabilecek kadar yeterliliği olmayan kişilerin sırf sığınmacı veya göçmen olduğu ve yardım edilmesi gerektiği düşüncesiyle üniversiteye alınması, burs verilmesi vs. gibi durumların tartışılması gerektiği ifade edilmiştir [...] (127. Anket Katılımcısı, Akademisyen).

Bir anket katılımcısının “herkes bir gün göçmen olabilir, bu nedenle sığınmacılar ve göçmenlere kucak açılmalıdır” şeklindeki ifadesi çok manidardır (128. Anket Katılımcısı, Akademisyen). Esasen, Dünya’da her 7 kişiden 1’inin göçmen olduğu gerçeği de göz önünde bulundurulduğunda genel anlamda göçmen ile yurttaş toplum arasındaki empati eksikliğinin varlığı maalesef günümüzde daha da belirgin hale gelmiştir. Bir başka akademisyen de aynı görüşü paylaşarak göçmenler ve sığınmacıların sadece Türkiye toplumunun bir problemi olarak düşünülmemesi gerektiğini, küresel bazda göçmenler ve sığınmacılar ile ilgili olarak çözüm önerileri geliştirilmesinin ve bu önerilerin yeterli finansal kaynaklarla desteklenmesinin gerektiğine vurgu yapmıştır (148. Anket Katılımcısı, Akademisyen). Savaşlar ve bunun sonucunda ortaya çıkan göçmenlik sorununun küresel düzeyde çözülmesi gerektiği, insan ticaretinin bir an önce yüksek cezalarla önüne geçilmesinin şart olduğu, insanların göz göre göre denizlerde ölüme terk edilmemesi gerektiği belirtilmiştir. Göçmen diye mahremiyet ve insanlığa saygının unutulmaması gerektiği, göçmenler gereken insani yaşam koşulları sağlayamayacaksa onlara insanlığa yakışmayan şekilde muamele eden devletlere, kişilere ciddi cezai yaptırımların bir an önce yapılmasının gerekliliği savunulmuştur. Sivil toplumun bu insani olmayan tutumun sonuçlarına çok ciddi tepki vermesi gerektiği vurgulanmıştır. Küresel göçmen ve sığınmacı sorunlarının çözümünde

uluslararası göçmen ve sığınmacı paylaşımının olmasının anlamlı bir katkı sağlayabileceği ileri sürülmüştür (150. Anket Katılımcısı, Akademisyen).

Hatay'ın Dört Yol İlçesi'nde Suriye'nin karışık olduğu dönemlerde orada bulunan bir anket katılımcısı şu ifadeleri kullanmıştır:

Kalabalık bir grup bizim bulunduğumuz bölgeye gelip yerleştiler, çok güzel komşuluklar edindik, sözlü olarak anlaşmasakta beden diliyle anlaştık. Tabî, sonraları onlarda hızlı bir şekilde Türkçe konuşmaya başladılar. Uzun zaman kaldılar. Sonraları bir kaç aile gitti fakat hâlâ aramızda olan ve bizimle komşu olanlar bulunmakta (141. Anket Katılımcısı, Akademisyen).

Bir anket katılımcısı özellikle sığınmacılar arasında gelir durumu, demografik özellikleri vb gibi faktörler dikkate alınarak ciddi bir tasnifinin yapılması gerektiğini ve gerçekten durumu olmayan sığınmacı ile ekonomik durumu iyi olan sığınmacıya aynı yardımların yapılmamasını şu ifadeler ile eleştirmiştir: “Gerçek sığınmacılarla tatile gidebilen ve Taksim’de şarkı söylemeye mecali olanlar ayrılсын (147. Anket Katılımcısı, Akademisyen).” Eğitimli ve varlıklı olan göçmen ve sığınmacıların vatandaş olarak kabul edilebileceği, zor durumda olan diğer göçmen ve sığınmacılara insani desteklerin uluslararası işbirliği ile sağlanabileceği ve sığınmacıların kendi ülke koşulları düzelince ülkelerine dönmeleri için teşvik edilmelerinin gerektiği belirtilmiştir (154. Anket Katılımcısı, Akademisyen).

Zor zamanlarda komşu ülkeden gelen sığınmacılara yardımda bulunmanın insanî, ahlâki ve toplumsal bir görev olarak görülmesi gerektiği savunulmuştur. Türkiye'nin hemen hemen Danimarka nüfusu kadar sığınmacı barındırmakta olduğu [...] ancak bulunan ilk fırsatta gelenlerin vatanlarına dönmelerinin de elzem olduğu (Afrin ve El Bab operasyonlarından sonra dönüşlerin başladığı gibi) ifade edilmiştir. Hem Türkiye’de oluşabilecek muhtemel toplumsal sıkıntıların önüne geçilebilmesi için hem de “herkes kendi vatanında mutludur” ülküsünün dikkate alınması için sığınmacıların ülkelerine geri gönderilmesinin yolları aranmalıdır (155. Anket Katılımcısı, Akademisyen). Özellikle Suriye ve Iraklı sığınmacıların Türkiye’de daha fazla barındırılmaması ve bir an evvel ülkelerine geri gönderilmelerinin şart olduğu tavsiye edilmektedir (157. Anket Katılımcısı, Akademisyen).

Türkiye’deki sığınmacıların nüfusunun artması ve doğum artışları eleştirilmektedir. Sık aralarla çok fazla doğum gerçekleştiği ve çocuk sayısı arttıkça yeterli bakımı sağlanamadığı, aşı yaptırmakta sorunların yaşandığı ve sonuçta daha sık bir şekilde hastanelere başvurulduğu (doğum, çocuk hastalıkları için) ifade edilmiştir. Bu durumun, hem hastanelerdeki iş yükünün artmasına, devlete maddi yük olarak yansımaya ve çocuk sağlığı göstergelerinin de olumsuz etkilenmesine sebebiyet verdiği belirtilmiştir (149. Anket Katılımcısı, Akademisyen).

Sığınmacı nüfusunun artışı ile ilgili bir başka anket katılımcısı Türkiye’de özellikle İstanbul’da çok hızlı bir şekilde çoğalmakta olduklarına değinmiştir [...] Türkiye’de Türk vatandaşı olan kişilerle evlenmeleri de bu nüfus artışını hızlandırmaktadır. Ayrıca, sığınmacıların nüfuslarının Türkiye’de yüksek olması, Türk nüfusunda da gelecekte giderek yağlı kesimde bir artış trendinin olacağı, dolayısıyla Kürt ve Suriye nüfusunun hızlı bir şekilde artmasının sosyolojik yapıda köklü bir değişime sebebiyet verebileceği iddia edilmiştir. Sığınmacıların savaştan gelmeleri ama evlenmeyi veya doğum yapmayı ihmal etmemeleri eleştirilmiştir [...] (166. Anket Katılımcısı, Akademisyen).

Göçmenlerle ilgili meslekler ve geldiği yerdeki yaşama şartları üzerinden bir kategorizasyon yapıp her anlamda hem göçmenlerin hem de ülkenin faydasına olacak yönlendirmelerin yapılması gerektiği söylenmiştir (156. Anket Katılımcısı, Akademisyen).

Mutlaka ve mutlaka okul çağındaki çocukların okullaştırılması ve Türkiye’deki çocuklarla aynı okullarda okumalarının çok önemli olduğuna inanılmaktadır. Hiç kimse vatanını, evini, ailesini terk etmek istemez. Tüm sığınmacıların bir gün vatanına dönmek umuduyla zorunluluktan Türkiye’de bulunduklarının unutulmamasının gerektiği belirtilmiştir. Sığınmacılara kucak açan komşu ülke olarak Türkiye’nin sığınmacıların çocuklarının eğitimi üstlenmesi misyonunun çok önemli olduğu vurgulanmıştır. Gelecekte çocuklar ülkelerine döndüklerinde, Türkçe konuşan, okul arkadaşları olan, Türkiye’yi olumlu anılarla hatırlayan, Türkiye’nin kültür elçileri veya gönüllü temsilcileri olması için çocuklara eğitim hizmetinin ciddiyetle ve kararlılıkla verilmesi gerektiği açıklanmıştır [...] (159. Anket Katılımcısı, Akademisyen)

Türkiye her zaman göçmen ve sığınmacılara yasal gerekliliklerini yapmaktadır. Ancak, halk ve sivil toplum kuruluşlarının yeterli bilinci oluşturamadıkları, yardımlar konusunda sığınmacılara “sistemli ve düzenli” destek olamadıkları ifade edilmiştir. İhtiyaç sahibi göçmenlere veya çok zengin göçmenlere “öteki” olarak yaklaşılmakta olduğu ve göçmenlerin ekonomik ve sosyal hayata marjinal şekilde katıldıklarında dışlanmakta oldukları iddia edilmektedir. Göç sebebinin ve göçenlerin durumunun, açığa çıkan bireysel veya toplumsal sorunların çözümü aşamasında önemli bir kriter olduğu ileri sürülmüştür [...] (164. Anket Katılımcısı, Akademisyen).

Türkiye’de yaşayan sığınmacıların ve göçmenlerin hayatlarını kolaylaştırmak için maddî yardım, iş bulmaya yardım, hukukî süreçlerde iyileştirmeler gibi faaliyetlerin yanında Türkiye’de yaşamakta olan herkese yönelik, birlikte yaşama eğitiminin verilmesinin bir ihtiyaç olduğu söylenmiştir. Etnisiteye değil, toplumsal sözleşmeye bağlı bir vatandaşlık anlayışının geliştirilmesi için çalışmaların yapılmasının gerekliliğine değinilmiştir. Mesela, ilk elden, eğitim müfredatlarında bu minvalde bir revizyonun yapılabileceği tavsiye edilmiştir (165. Anket Katılımcısı, Akademisyen).

Türkiye’de yaşayan sığınmacıların özellikle İstanbul’da sosyal refah seviyesini olumsuz etkilemekte olması, suç oranını artması ve kültürel yapıya zarar verilmesi gibi konular eleştirilmektedir. Sığınmacıların en iyi okullardan ve en iyi sağlık kuruluşlarından ücretsiz yararlanmalarının son derece yanlış bir uygulama olduğu söylenmektedir. Devletin yerel halkın refahını düşünerek bu konuda özverili çalışmalar yürütmesi gerektiği ifade edilmektedir (167. Anket Katılımcısı, Akademisyen).

4.3. Araştırmanın Önerileri ve Genel Değerlendirmeler

Evrensel etik ve insan haklarının temel prensipleri bağlamında Türkiye’de Osmanlı Dönemi’nde Topkapı Sarayı’nın girişindeki kitabeye yazılmış yazı “Yâ Valiyete Külli Mazlûm (Tüm Mazlumların Sığınağı)” günümüzde sığınmacılar hukukunda yol gösterici prensip olarak benimsenmelidir.

Şekil 4.6 Topkapı Sarayı'nın Girişindeki Kitabeye Yazılmış Yazı “Yâ Valiyete Külli Mazlûm (Tüm Mazlumların Sığınağı)”

Tüm mazlumlara sığınak olmak kavramı sadece kurumsal anlamda veya barınma anlamında algılanmamalıdır. Günümüzde mazlumların temel sorunları arasında her ne kadar barınma, açlık ve susuzluk olsa da, esasen, ihtiyaç sahibi olan insanların temel gereksinimleri ruhsal iyileşme, geleceğe umutla bakabilme, karşılıklı sevgi ve saygı gibi insanın ruhsal ve manevi duyularına hitab eden gereksinimlerdir. Edward Said yersiz yurtsuz edilmiş göçmenlere yönelik olarak şu ifadeleri kullanmıştır:

Emperyalizmin esaretine ve verdiği zarara karşı direniş ve karşı çıkış içinde doğmuş bir düşünsel misyon olarak kurtuluşun, günümüzde artık yerleşik, kurulu ve evcilleşmiş kültür bileşenlerinden, evsiz bırakılmış, savrulmuş ve sürgün olanların enerjisine, bugünün göçmenlik konsepti biçiminde somutlaşan enerjilere ve bilincini, ülkeler, biçimler, yurtlar ve diller arasında duran siyasal görünümünden, sürgündeki aydından ya da sanatçıdan alan enerjilere kaydığını iddia edilebilir (Aliu, 2013, s. 6; Said, 1994, s. 332). Bu bağlamda, Said, St. Victor’lu Hugo’dan alıntı yaparak “...deneyimli zihnin gözle görünür ve geçici şeyleri daha sonra tamamen geride bırakabilmesi için, önce bunları yavaş yavaş değiştirmeyi öğrenmesi, büyük erdemin kaynağıdır. Anayurdunu tatlı bulan insan hâlâ olgunlaşmamış bir çömezdir; her toprağa, doğduğu toprakla aynı anlamı veren kişi artık güçlenmiştir; fakat, dünyanın bütünü yabancılayan kişi, kusursuzluğa ermiş olan kişidir. Olgunlaşmamış ruh, sevgisini dünyadaki tek bir noktaya bağlamıştır; güçlü kişi, sevgisini her yere yaymıştır; kusursuz kişi, kendisinin olanı söndürmüş kişidir (Said, 1994, s. 335).

Said, sadece göçmen ve sığınmacılara mesaj vermiyor, yanı sıra, insancıl duyguları ve adil olma bilincini günümüzde (materyalist anlayışa ve kapitalizmin acımasız kuşatmasına rağmen) hâlâ koruyabilen insanlara kendilerini temsil edemeyen

ve kendi ihtiyaçlarını karşılamaktan yoksun olan kişi ve toplumlara bu insanların bir şekilde yardım etmeye çalışması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu yardımlar gerek STK görünümünde olabilmekte, gerekse de bilimsel araştırma projeleri kapsamında uygulama noktasında gerçekleştirilebilmektedir. Önemli olan insanların hayatları boyunca sadece vatandaşı olduğu ülkenin gereksinimleri ile uğraşmaları ve yalnızca ırk-odaklı bakmaması gerektiği, sevgisini ve katkısını her yere yayabilmesi için çabalaması gerektiğidir. Önemli olan insanın “kendisinin olanı söndürmeye çalışması” ve altruist bakış açısı ile dünyada pozitif anlamda bir etki bırakabilmesidir. Göç yönetişiminde çok farklı aktörlerin belirli amaçlar ve hedefler doğrultusunda bir araya gelmesi de bu dünya görüşüne (*Weltanschauung*) sahip olan insanların kamuoyunda bilinçli bir birey ve toplum oluşturmaya yönelik çaba sarfetmesine olanak sağlamaktadır.

Günümüzde iki farklı anlayışa sahip olan, birisi almak üzerine kurulan medeniyet ve diğeri de vermek üzerine kurulan medeniyet arasında adaletli bölüşüm sorunu mevcuttur. Batı medeniyeti çok somut, materyalizm ve post-modernite odaklı düşünmektedir.

Küreselleşme sayesinde, sınıflar arasında sadece gelirler arasında bir açık oluşmadı, aynı zamanda bu sınıflar arasında büyük bir bilgi açığı ve eğitim düzeyi farkı yaşanmıştır. Varlıklı olan elit burjuva kesimi ile işçi sınıfı arasında gelirin yanı sıra bilgi birikimi ve eğitim düzeyi boyutlarında oluşan bu büyük küresel adaletsizlik, göçmenler, sığınmacılar ve mültecilerin ait oldukları sınıfın yaşam koşullarının da dikkate alınması gerekliliğine vurgu yapılması lazımdır (Al-Roubaie, 2016).

Küresel eşiitsizlik, insanların neden kendi ülkelerini terk edip başka ülkeleri yurt edindiklerini ve göç etmek zorunda hissettiklerini açıklayan bir göç belirleyicisi ve iten faktördür. Bu nedenle, göç ile yoksulluk, sosyal koşullar ve emek hareketleri birbirleri ile doğrudan ilişkilidir.

Yoksulluk, insanların göç etmesinde önemli bir faktör olmuştur. Göçmenlerin yerleşik ve yurttaş toplumun bir parçası haline dönüşmesi sürecinde ayrımcılık, çatışma ve ırkçılık gibi olumsuz gelişmelerin yaşanması popülist akımın güçlenmesine ve popülist politikaların geliştirilmesine sebep olmaktadır. Dolayısıyla, yoksul ülkelerdeki toplumsal yapı, göç hareketlerinin küreselleşmesi, göçün hız kazanması ve farklılaşması

göçmen ve sığınmacı gönderen ve alan ülkeler üzerinde büyük bir ekonomik, kültürel ve politik baskı oluşturmaktadır.

UNHCR Türkiye Temsilcisi olan Sayın Pascale MOREAU 2016 yılında düzenlenen “2. Uluslararası Uygulamalı Bilimler Kongresi: Göç, Yoksulluk ve İstihdam” başlıklı uluslararası kongrede Türkiye ile ilgili olumlu bazı değerlendirmeler yapmıştır. Türkiye’de 2014 yılından itibaren göçmen ve sığınmacıların haklarında yeni yasal düzenlemeler yapılmıştır. Türkiye’nin Suriyeli sığınmacılar krizi boyunca yapmış olduğu insani yardımlar takdire şayandır. Türkiye’de sığınmacılara sağlık ve istihdam alanlarında önemli olanaklar ve destekler sağlanmıştır. Sığınmacıların istihdama ve iş gücüne erişimi olumlu olmuştur. Ayrıca, sığınmacıların eğitim olanaklarına erişimi de kademeli olarak arttırılmıştır. Sosyal bütünleşme, sosyal içerme politikaları ile ilgili Türkiye’de önemli çalışmalar ve uygulamalar hayata geçirilmiştir. Bu bağlamda, dayanışma ve işbirliği, göçmenlerin ve sığınmacıların sorunlarının üstesinden gelmek için elzemdir. Göçmenler ve sığınmacıların sorunlarının koordinasyonu çok önemli bir konudur. Bu görevin, yerel yönetimler ve topluluklar tarafından üstlenilmeye çalışılması ve merkezi otoriteler ile yetkili kurumlarla işbirliği içerisinde göçmen ve sığınmacıların sorunlarına çözüm aranması meşru zeminde etkili çözümlerin geliştirilebilmesini sağlayabilmektedir (Moreau, 2016).

UNHCR, yerel bütünleşme ile ilgili “Yerel Bütünleşme aracılığıyla Kalkınma (*Development through Local Integration – DLI*)” yaklaşımını güçlendirmeye çalışmıştır. Bu yaklaşımdaki amaç, hem mültecilere hem de ev sahibi topluluklara bütünleşik toplumsal kalkınma yardımı sağlayarak kalıcı bütünleşmenin gerçekleşmesine yöneliktir. Bu şekilde, mültecilerin varlığının yerel topluluklar ve ev sahibi hükümetler tarafından bir kazanç olarak görülebilmesi mümkün hale gelebilecektir. UNHCR aynı zamanda yerel bütünleşmenin çoğu gelişmekte olan ülke için ne kadar tartışmalı bir konu olduğunu dikkate alarak mülteciler için kalıcı bütünleşme veya vatandaşlığa gerek kalmadan, geçiş döneminde kendi kendine yeterliliğe olanak sağlamayı hedefleyen, “Mülteciler için Kalkınma Yardımı (*Development Assistance for Refugees – DAR*)” anlayışını ortaya koymuştur. Hem yerel bütünleşme aracılığıyla kalkınma hem de mülteciler için kalkınma yardımı yaklaşımlarında hedeflenen kalkınma yardımı, devletlerin uzun süreli mülteci

varlığından kaynaklandığını düşündükleri külfetlerin önemli kısmını karşılama potansiyeline sahiptir. Ancak, buna karşın UNHCR, devletleri mültecilerin yerel bütünleşmesini teşvik etmek maksadıyla bu yaklaşımları kullanmaya ikna etme konusunda büyük ölçüde başarısız olmuştur. Güney devletleri, kayda değer bir ilave kalkınma yardımı eşlik etmediği sürece hem yerel bütünleşme hem de kendi kendine yeterlilik seçeneklerini değerlendirme konusunda çoğunlukla isteksiz davranmıştır. Öte yandan Kuzey devletleri de gereken ölçüde ilave kalkınma yardımı sağlama konusunda isteksiz davranmıştır (Betts, Loescher & Milner, 2017, ss. 116-117).

Genel değerlendirmeler bağlamında, 26-28 Ekim 2018 tarihleri arasında Kocaeli Kartepe’de gerçekleştirilen “2. Kartepe Zirvesi: Göç, Mültecilik ve İnsanlık” başlıklı bilimsel etkinlikte yapılan bilimsel yorumlar ve varılan sonuçlara yer vermekte fayda vardır. Kartepe Zirvesi’nde göç, mülteci ve sığınmacı sorunlarının evrensel bir sorun olduğu ve kamu vicdanını ilgilendirdiği, tüm insanlığı ilgilendiren bu problemlerin trajik yönlerinin olduğu, göç ve sığınma kapsamında insanların topraklarından koparılmasının hem doğanın ekosistemine aykırı olduğu hem de bunun salgın hastalıklardan daha zararlı sonuçlarının olabileceği tartışılmıştır. AB Türkiye Delegasyonu Başkanı Büyükelçi Sayın Christian BERGER; AB kurumları, organları ve ajanslarında yetkili olan kişilerin ve hatta çoğu AB liderlerinin atalarının göçmen geçmişinin olması görevlerinin başında bulunan bu insanların göç, mülteci ve sığınmacı sorunlarına ahlâkî açıdan daha duyarlı olmalarına etki eden bir durumun olduğunu dile getirmiştir. Bu nedenle, göçmen geçmişi olan siyasetçilerin AB içerisinde yükselen popülist akıma karşı bir duruş sergilemesi gerektiğini de söylemiştir. Ayrıca, AB – Türkiye ve Balkanlar arasında işbirliğinin güçlendirilmesi için hükümetlerin inisiyatif alması gerektiğini ve göç sorunları ile uğraşırken daha kapsamlı bir koordinasyon içerisinde olmaları gerektiğini belirtmiştir.

BM Türkiye Mukim Koordinatörü ve BM Kalkınma Programı (UNDP) Mukim Temsilcisi Sayın Irena VOJÁČKOVÁ-SOLLORANO; BM günlük ajandasında göç ve mülteci konularının sürekli bir şekilde yer aldığını ve rutin işleri gereği bu sorunların kalıcı bir şekilde çözüme kavuşturulabilmesi için geniş ölçekli çalışmalar yaptıklarını ifade etmiştir. Göçmen, mülteci ve sığınmacı sorunlarında popülist yaklaşımların maalesef önemli bir engel teşkil ettiğini ve buna karşı olarak gerçeklere dayalı (*factual*)

bir yaklaşımın benimsenmesi ve izlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Türkiye’de BM’nin göç, mülteci ve sığınmacı sorunları ile doğrudan ilgilenen toplamda 6 ajansının aktif bir şekilde faaliyetlerine devam ettiklerini dile getirmiştir. Ancak, göç yönetişimi bağlamında daha kapsayıcı politikaların geliştirilmesi için daha insancıl bir yaklaşımın geliştirilmesinin yollarının aranması gerektiğine değinmiştir.

Yunanistan eski başbakanı Jorgo PAPANDREU; göç, mülteci ve sığınmacı sorunları ele alınırken ortak değerlerin ve çıkarların her zaman göz önünde bulunması gerektiğini açıklamıştır. Türkiye’den AB’ye göçmen, mülteci ve sığınmacıların geçişlerinde genel anlamda Türkiye – Batı Balkan Ülkeleri ilişkileri ve daha spesifik anlamda Türkiye – Yunanistan ilişkilerinin geliştirilmesi gerektiğini ve bu çerçevede dayanışma, işbirliği ve yardımlaşmanın “kazan-kazan prensibi” gereğince her daim canlı tutulması gerektiğini ifade etmiştir. Sayın Papandreu, babası ve büyük babasının göçmen olduğunu ve bu nedenle bir göçmen çocuğu olarak göçmenler, mülteciler ve sığınmacılara empati ile yaklaşılması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca, günümüzde, ülkelerde yaşanan toplumsal ve entegrasyon problemlerinin göçmen, mülteci ve sığınmacı sorunlarını iki kat arttırdığını; bu nedenle göçmen, mülteci ve sığınmacıların temel haklarının garanti altına alınması için gerekli ulusal ve uluslararası göç mevzuatının geliştirilmesi ve güncellenmesi gerektiğini belirtmiştir.

T.C. İçişleri Bakanı Süleyman SOYLU, göçün yönetimi ve Suriyeli sığınmacılar ile ilgili sorunların çözümünde Türkiye ile Rusya otoriteleri arasında gerçekleşen anlaşmaların uygulanmasının çok etkili olduğunu dile getirmiştir. Bu kapsamda, Ankara, Astana ve Soçi’de yapılan Suriye Zirveleri’nin krizin çözümüne önemli katkılarının olduğunu vurgulamıştır.³⁸ Soylu, dünyanın adaletsiz bir yer olduğunu, küresel ölçekte 2018-2019 döneminde silaha ayrılan bütçenin 1.7 trilyon USD olduğunu söylemiştir. Türkiye’deki insanların göçmen, mülteci ve sığınmacıları ülkesi için bir fırsat olarak görmesi gerektiğini çünkü Suriye’nin kapitalizmin ve hatta emperyalizmin tipik bir “başarısız devlet (*failed state*)” örneği olduğunu ve bu ülkenin insanların hiçbir suçu olmadığını belirtmiştir. Türkiye’de Suriyeli sığınmacıların yanı sıra diğer

³⁸ Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETAV) güvenlik araştırmaları direktörü Sayın Murat YEŞİLTAS, yapılan üçlü zirvelerin (Ankara – Astana – Soçi) Rusya, Türkiye ve İran’ın üçlü bir konsensüs sağlayarak Suriye krizine sahada somut çözümler sunabilen en önemli platformların olduğunu ifade etmiştir (Yeşiltaş, 2018).

sığınmacılar da bu sayıya eklendiğinde toplamda 4.6 milyon sığınmacı olduğunu, AB’de ise toplam mülteci sayısının 700.000 – 800.000 kişi civarında olduğunu açıklamıştır. Konu ile ilgili ayrıntılı bilgiler veren Bakan şu ifadeleri kullanmıştır:

Dünün vefasını yönetiyoruz, geleceği, insanlığı, merhameti yönetiyoruz. Sadece göçü yönetmiyoruz [...] Göçü başarılı bir şekilde yönetebilmek için bu insanları Yaradan’ın emaneti olarak kabul etmemiz gerekmektedir [...] Türkiye’de kayıtlı 3.587.930 Suriyeli sığınmacı vardır.³⁹ Bu Suriyelilerin kendileri ve soyları ile ilgili bilgileri almak isteyen ülkeler var maalesef [...] Suriyelilerin %5’i barınma merkezlerinde yaşıyor. 270.327 kişi Fırat Kalkanı ve Zeytinalı Operasyonları sonrasında Suriye’deki topraklarına geri dönmüştür [...] Dolayısıyla, göç yönetimi hukuki bir temele dayandırılmıştır. Düzensiz göç ile terör örgütleri arasında simbiyotik bir bağ vardır. DAESH, PYD vb. gibi terör örgütleri 500 USD karşılığında insan kaçakçılığı faaliyetleri yürütmüşlerdir. 2018 yılında toplamda 265.169 düzensiz göçmen ve 460 civarında organizatör yakalanmıştır. 2-3 yıl önce düzensiz geçişlerin %10’u yakalanabiliyorken bugün %54’ü yakalanabilmektedir. Bu kapsamda, 18 Mart 2016 tarihli Türkiye – AB Zirvesi Bildirisi (18 Mart Mutabakatı) çok etkili olmuştur (Soylu, 2018).

18 Mart Mutabakatı, Türkiye ve AB arasında 29 Kasım 2015 tarihinde hayata geçirilen “Ortak Göç Eylem Planı”nın uygulanmasındaki kararlılığı destekleyici mahiyettedir. Türkiye bu mutabakat ile 7 Mart 2016 tarihinde Türkiye’den Yunanistan’a geçiş yapmış olan ve uluslararası koruma ihtiyacı bulunmayan bütün göçmenlerin hızlı bir şekilde geri kabul edilmesi ve Türk karasularında yakalanan tüm düzensiz göçmenlerin geri alınması konularında AB ile anlaştığını beyan etmiştir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, Avrupa Birliği Başkanlığı, 2018).

18 Mart Mutabakatı ile geliştirilen “1’e 1” formülüne⁴⁰ göre, Yunan adalarından 4 Nisan 2016 tarihinden başlayarak alınacak her bir Suriyeli sığınmacı için, Türkiye’de geçici koruma kapsamında olan bir Suriyeli sığınmacının AB Üyesi Devletler’e gönderilmesi öngörülmüştür (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2018).

³⁹ UNHCR 10 Ocak 2019 tarihinde güncellenen verilere göre Türkiye’de toplam kayıtlı Suriyeli sığınmacı sayısı 3.622.472 kişidir (UNHCR, 2019).

⁴⁰ GİGM 2018 yılı istatistiklerine göre “1’e 1” formülü kapsamında Türkiye’den çıkış yapan Suriyeli sığınmacı sayısının genel toplamı 18.438 kişidir. Bu formül kapsamında en fazla Suriyeli sığınmacı alan ilk 5 ülke; Almanya (6.599 Suriyeli sığınmacı), Hollanda (3.263 Suriyeli sığınmacı), Fransa (3.220 Suriyeli sığınmacı), Finlandiya (1.358 Suriyeli sığınmacı) ve Belçika (1.159 Suriyeli sığınmacı) şeklinde sıralanmaktadır (GİGM, 2018f).

GİGM'nün görev ve sorumluluklarına değinen Bakan, GİGM'nün sığınmacıların hikâyelerini, travmalarını, sorunlarını dinlediğini ve belirli aralıklarla kendi çalışanları veya izin verdiği bilim insanları aracılığıyla mülakatlar gerçekleştirdiğini ifade etmiştir. Soylu, göç, mülteci ve sığınmacı sorunlarından siyasi rant peşinde koşan siyasetçilerin bulunduğunu ve gerçekleri saptırdıklarını belirtmiştir. Mesela, Suriyelilerin suça karışma oranı binde 8 olarak açıklamış ve Suriyelilerin madur olarak sadece 249 cinsel içerikli suça karışmış olduğunu söylemiştir. Dünya'da yükselen popülist akımdan istifade etmek isteyen ve gerçekleri saptıran siyasetçilerin Suriyelilerin telefon paralarını devletin ödediği, Kızılay'ın Suriyelilere maaş bağladığı, TOKİ'nin Suriyelilere ev tasis ettiği gibi söylemlerin düpedüz yalan olduğunu ve kamuoyu nezdinde olumsuz manada algı yönetimine yönelik olduğunu ifade etmiştir. Türkiye'nin Dünya'dan para desteği değil, anlayış desteği beklediğini ve her doğru sözün önce Allah katında sonra da Dünya'da yerini bulduğunu belirtmiştir.

T.C. Dışişleri Bakanı Mevlüt ÇAVUŞOĞLU, yerinden edilmiş insanların nasıl kendi evlerine güvenli bir şekilde geri gönderilebileceği ve göç konusunun bir güvenlik meselesi olarak mı yoksa bir insani mesele olarak mı görülmesi gerektiği gibi konular üzerinde durmuştur. Göç, mülteci ve sığınmacı sorunlarına sadece güvenlik meselesi olarak bakıldığında, o zaman bireylerin ve toplumların değer yargıları ile yüzleşmek durumunda kalabilecekleri ve hatta değer yargılarının sorgulanması ile evrensel insani değerlerin kaybedilmesi veya ciddi zarar görmesi tehlikesinin açığa çıkmasının mümkün olabileceği eleştirisini dile getirmiştir. Çavuşoğlu, Sayın Soylu'nun da belirttiği üzere göç, mülteci ve sığınmacı sorunlarında “yasadışı” kavramının kullanılmaması gerektiğini ve bunun yerine “düzensiz göç” tabirinin benimsenmesi gerektiğini söylemiştir. Ayrıca, “kontrollü göç”ün nasıl daha etkili bir şekilde yönetilebileceği konusu ile ilgili olarak entegre olamayan bir göçmen, mülteci veya sığınmacıyı sorgulamak yerine ülkelerin entegrasyon politikalarının sorgulanması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca, entegrasyon politikalarının asimilasyon politikalarına dönüşmesi tehlikesinin altını çizerek, kontrollü göçün sağlanmasında seçiciliğin yapılmasının da ahlâkî olmadığını söylemiştir. Türkiye'nin Suriyeli sığınmacılar için aralarında hiç ayırım yapmadan 33 milyar USD para harcadığını ifade eden Sayın Çavuşoğlu, “Dünya savaşı yoksa neden küresel ölçekte insanlar evlerinden ayrılıyorlar?” sorularını sorarak göç sorununun yerinde uğraşılması gereken bir sorun

olarak değerlendirdiğini ifade etmiştir. Buna ilaveten, göçmenlerin AB'deki maliyetinin, kendi ülkesindeki sorunların çözümü için harcanacak toplam paradan 10 kat daha fazla olduğunu ve Almanya Şansölyesi Angela MERKEL ile yüz yüze yapmış olduğu görüşmede de bunu teyit etmiştir. Ancak bu şekilde göçmenlerin evine geri dönmelerinin gönüllü bir şekilde gerçekleşebilmesi mümkün hale gelebilmektedir. Bu nedenle, AB'nin Suriye'de ve siyasi kriz olan diğer ülkelerde siyasi istikrar olmadan destek vermeme politikasının eksik olduğu eleştirisi yapılmıştır.

UNHCR Türkiye temsilcisi Sayın Katharina LUMPP, Suriye'deki kriz ile uluslararası göç arasında ilişkilendirme yaparken, göçmen, mülteci ve sığınmacı kavramları arasındaki farklılığa ve bu kavramların birbirlerinin yerine geçemeyeceğine vurgu yapmıştır. BM Mülteciler için New York Deklarasyonu'nda "mülteci" kavramının hukuki bir kavram olduğunu ve uluslararası sözleşmeler gereğince mültecinin statüsünün belirlendiğini belirtmiştir (United Nations, 2016). New York Deklarasyonu'nda üçüncü ülkelere (*third countries*) vurgu yapılmaktadır. Mülteci kavramının hukuki bir terim olmasının yanı sıra savaş, iç karışıklıklar ve çatışmalar gibi istikrarsız bir ortamı terketmeye dayalı bir boyutu da bulunmaktadır.

Lumpp, Mülteciler için iki ana hedefin bulunduğunu ve bunların (1) mülteci gönderen ülkenin (kaynak ülke) onlar için yardım alması ve (2) mültecilerin güvenliğinin sağlanmasıdır.

Türkiye'de aktif bir şekilde görevlerini gerçekleştirmekte olan 6 BM ajansı ve temsilcileri Türkiye'nin Suriyeli sığınmacılara yapmış olduğu yardımları takdir etmektedir. BM, mülteciler için yasal bir çerçeveye sahiptir. Ancak, BM, genel anlamda göçmenler ve göç sorunları için yasal bir çerçeveye sahip değildir. Bu nedenle, BM ajansları göç sorunlarının çözümünde başlangıç aşamasında yerel düzeydeki yetkililerle işbirliği içerisinde olmaktadır. BM ajansları, yerel düzeyde belediyelere, yerel topluluklara vb. gibi yerel yönetimlere destek sağlamaktadır. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Genel Sekreter Yardımcısı Dr. Mehmet Abdullah AKSOY, yerel yönetimlerin göç ve sığınmacılar sorunları ile uğraşmasının elzem olduğunu ve "kalkınma yerelde başlar" anlayışı ile Gaziantep ilinde göçmen ve sığınmacıların

toplum ile uyum içerisinde yaşayabilmeleri için önemli uygulamaları hayata geçirdiklerini ifade etmiştir.

Sıkça karıştırılan bir konu ise BM ile AB ajanslarının yetkileri ile ilgilidir. BM ve AB birbirinden tamamen farklıdır. BM uluslararası bir yapı iken, AB ulusalüstü bir yapıdır. Dolayısıyla, yetkilerinin dayandıkları antlaşmaların içeriklerinin ve etkilerinin çok farklı olduğunu belirtmekte fayda vardır. BM, tüm Üye Devletler'in hükümet temsilcilerinin kabul ettikleri hukuki enstrümanlara sahiptir. Ancak, alınan kararların uygulanmasında ulusal çıkarlar gözetilmekte ve ulusların egemenlik hakları ilkesi gereğince BM Üye Devletler'e kararları zorla uygulatma ve uygulamayan Üye Devletler'e yaptırım uygulama yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla, politikaların uygulanması hükümetlere bırakılmıştır. Bu nedenle, göç ve sığınma konularındaki politikaların uygulanmasında iki husus olan “olasılık (*possibility*)” ve “dayanışma (*solidarity*)” doğru bir şekilde birbirinden ayrılmalı, göç ile sığınmanın hukuki zemini güçlendirilirken amaca ve hedefe uygunluk ilkesi dikkate alınmalıdır.

BM ve AB Ajansları arasındaki koordinasyon ve işbirliği düzeyi daha tutarlı ve etkili bir biçimde güçlendirilebilir. Göçmenlerin ve sığınmacıların sosyal hizmetler ve sosyal güvenliğe erişim hakları, aile hakları, iş hakları, uzun süreli ikamet hakları ve vatandaşlığa geçiş hakları gibi çok sayıda alanda BM ve AB Üye Devletleri'nin ortak bir uygulama oluşturması mümkündür. Dublin Antlaşması'na göre entegrasyon için bazı geçici koşullar vardır. Ancak, “ortak, düzenli ve güvenli bir göç mekanizması” olarak tanımlanabilecek olan altyapıyı oluşturmak için tek çözüm tüm BM ve AB Üye Devletleri'nin aynı düzenleme sistemini kabul etmesi olacaktır [...] Bu durum, ülkelerin kişisel çıkarları dikkate alınca pek gerçekçi görünmemektedir. Kanımca, insanların serbest dolaşımının sınırları olduğu sürece her zaman sınır güvenliği, kontrol ve sınır reformu, göçmen ve sığınmacıların kabul edilme kriterleri, uyum reformları, komşu ülkeler ile iyi ilişkiler kurma, insan ticareti, sınır ötesi suçlar vb. gibi alanlarda sorunların yaşanması doğaldır (Dr. A. Ludovici, kişisel görüşme, 18 Ocak 2019).

Yunanistan Göç Politikaları Bakanı Sayın Dimitris VITSAS, Türkiye – Yunanistan göç ilişkileri kapsamında Ortadoğu ülkelerinden Türkiye'yi transit ülke olarak kullanmak suretiyle Yunanistan'a düzensiz göç akışlarının gerçekleştiğini ve Yunanistan'a iltica taleplerinin artmakta olduğunu ifade etmiştir. 2015 yılında

Yunanistan’a 1 milyon kişinin geldiğini söyleyen Bakan, mülteci ve göçmenler konusunda kriz kelimesinin kullanılmamasını, bunun yerine göç ve mülteciler sorunlarını küresel ölçekte bir problem olarak nitelendirmek gerektiğini belirtmiştir. Yunanca’da krizin bir başka anlamı da “değerlendirme”, uluslararası hukuk kapsamında da “yönetme”dir. Bu bağlamda, ekonomik sorunlar, fakirlik, iklim değişikliği, eşitsizlikler vb. hepsi göç ve sığınmacılara etki etmektedir. Dolayısıyla, göç, mülteci ve sığınmacı sorunları ile uğraşırken temel sorunların ortadan kaldırılmasına özen gösterilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır.

Göçün üç boyutu vardır: (1) Dış boyutu; AB’nin barış ortamı sağlamak ve göç akışlarını önlemek için ne gibi tedbirler aldığı ile ilgilidir. Fakir insanların göç etmemesi için bu insanlara nasıl ekonomik katkı sunulabilir? Hayat standartları nasıl arttırılabilir? (2) Sınırdaki düzensiz göç boyutu; bu kapsamda, New York Protokolü ve Cenevre Sözleşmesi halen uygulanmakta olan uluslararası hukuki kaynaklardır. İltica talepleri de aynı şekilde bu uluslararası mevzuata göre ele alınmalıdır.

AB’nin ortak bir iltica politikası uygulaması gerekmektedir. Almanya, Fransa, Yunanistan, İspanya, İtalya ve diğer tüm Üye Devletler ortak göç politikaları uygulaması gerekmektedir. Sorumluluklar noktasında da AB ortak hareket etmelidir. Bir üye ülke ortak hareket etmiyorsa o zaman Birlik tarafından cezalandırılmalıdır. Ancak, bu şekilde bu göç ve sığınmacı akımlarının önlenmesi mümkün olabilir. 2018 yılında İspanya’da düzensiz göç akışı artmıştır. Düzensiz göçe maruz kalan birkaç AB Üyesi Devlet’in omuzlarındaki yük diğer Üye Devletler ile paylaşılmalıdır.

Yunanistan ile Türkiye arasında göç ve sığınmacı sorunları ile uğraşmada ortak hareket edilmekte ve tarihte ilk defa bir “söze dayalı geçici anlaşma (*modus vivendi*)” gerçekleşmiştir. Günümüzde, Türkiye’ye ve Yunanistan’a gelen göçmenler transit açıdan değil sürekli kalma amaçlı gelmektedir. Bu nedenle, düzensiz göç kapsamında Türkiye ve Yunanistan’a gelen göçmenler için AB ile işbirliği mekanizması güçlendirilmesi ve özellikle Türkiye –Yunanistan arasındaki dayanışma ve işbirliğinin arttırılması gerekmektedir. Göç ve sığınmacı sorunlarının çok boyutlu ve çok taraflı yönleri olduğu için, AB’nin mutlaka BBÜ ve Türkiye’ye göçmenler ve sığınmacılar

konusunda güçlü bir destek sağlamalı ve ortak çıkarların korunmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

Türkiye’de 4.6 milyon göçmen ve yaklaşık 850.000 ikamet izni ile kalmakta ve 3.6 milyon sığınmacı da geçici koruma kapsamında bulunmaktadır. Göçmenler veya sığınmacılar bir ülkede problem olarak görülmemelidir. Eğer, bu insanlar bir toplumda problem olarak görünmeye yönelik algı güçlenmeye başlarsa, zaman içerisinde onların bir sorun haline dönüşmeye meyilli olabileceği tehlikesi açığa çıkabilmektedir. Ne tesadüftür ki, 20 yıl önce Dünya’da en çok sığınmacı alan ülke Suriye idi. Bugün en çok sığınmacı veren ülke maalesef Suriye olmuştur. Bu misal şu konunun iyi kavranmasına yardımcı olabilir: Bugün en çok sığınmacı alan bir ülkenin gelecekte akıbetinin iyi olabilmesi için bugünün göç ve sığınmacı sorunlarını çok keskin, efektif ve sağlam çözümler ile başarılı bir şekilde yönetebilmelidir. Suriye’nin 20 yıl önce en çok sığınmacı alması ve o dönem göç ve sığınmacı sorunlarını iyi yönetmesini bilememesinin bedelini bugün en çok sığınmacı veren ülke olması ile ödemektedir.

TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu Üyesi, İçişleri Komisyonu Üyesi ve 2013 yılı GİGM Uyum ve İletişim Dairesi Başkanı Sayın Atay USLU, Türkiye’ye Suriyeli sığınmacılar dışında Irak ve Afganistan’dan da sığınmacıların geldiğini dile getirmiştir. Bilhassa, Türkiye’ye gelen Afganlara terörist gözü ile bakılmaması gerektiğini tavsiye etmiştir. Unutulmamalıdır ki, sığınmacılar sorun değil, sorunun kaynağının madurlarıdır. Bu nedenle, göçmen, mülteci ve sığınmacıların sorunlarını bir devlet iyi yönetilebilirse gelecekte bu iyi yönetim o ülkeye olumlu neticeler getirebilmektedir.

Dünya’da göçmen, mülteci ve sığınmacıların akımlarını engellemeye yönelik bir telaş bulunmaktadır. Ancak, sorunun temel kaynağının çözülmediği bir ortamda bu göç akımlarının yaşanması çok doğaldır. Bir Suriyeli “Bizim Halep’te ölme ihtimalimiz, bir şişme botta ölme ihtimalimizden daha fazladır. Bunun için bu yaşama ihtimalini değerlendiriyoruz” şeklinde çok trajik bir söz söylemiştir. Bu nedenle, uluslararası çevrelerin, küresel STK’ların vb. gibi küresel aktörlerin insanların yaşamak için çırpınmalarına ve ailelerini yaşatabilmek için ölüme koşmalarına seyirci kalması çok acı ve insanlık için çok talihsiz bir durumdur.

Yukarıdaki izahatlar ışığında, sığınmacıların komşu ülkelerin bir sorunu olmadığı küresel bir sorun olduğu gerçeği dikkate alınmalıdır. Sığınmacılar bir kriz olarak değil bir yönetim sorunu olarak görülmelidir.

Tarihte göçmenler, mülteciler ve sığınmacıların çoğu kabul edildikleri ülkelerde yaşamaya devam etmiş ve kendi ülkelerine geri dönmek istememiştir. Bu nedenle, göçmenler, mülteciler ve sığınmacıların sorunlarını çözme konusunda uzun vadeli ve daha kapsayıcı bir planın yapılması gerekmektedir. Daha insani bir eylemin tasarlanması gerekmektedir. BM, Üye Devletler'in hükümetlerinin BM'den yapmak istediklerini gerçekleştirme ve bu doğrultuda hareket etme yetkisine sahiptir. Dolayısıyla, BM'nin hükümetler arasında uzlaş ve fikir birliği oluşturmada kendi başına küresel sorunları çözmeye yetkisi yoktur. En azından uluslararası hukuk buna müsaade etmemektedir.

Yunanistan Göç Politikaları Eski Bakanı Sayın Yiannis MOUZALAS, “Göçmen karşıtlığı neden AB tarafından bu kadar abartılı bir şekilde benimseniyor? Göçmen karşıtlığının önüne nasıl geçilebilir? Neden göçmen karşıtları olan partiler sandıkta oy kazanıyor?” gibi sorularla günümüzde ırkçılık söylemlerinin popülist politika akımları ile bütünleşmesi tehlikesine yönelik olarak dikkatli olunması ve ayrımcılığı körükleyen göçmen karşıtlığına karşı somut olarak nelerin yapılabileceğinin tartışılması gerektiğine işaret etmiştir. Göçmen karşıtlığı ile ilgili çelişkili durumlar da yaşanmaktadır. Mesela, Almanya'da Baviera seçimlerinde ırkçı bir parti olan “Almanya için Alternatif Partisi (*Die Alternative für Deutschland – AfD*)” meclise girebilmiştir. Diğer taraftan “Birlik 90 / Yeşiller Partisi (*Bündnis 90 / Die Grünen*)” izlediği göçmen yanlısı politikalar ile oylarını arttırabilmiştir.

Mouzalas, İtalya'da yaşayan bir şaire atıf yaparak “Denizde boğulan sığınmacıların haberlerini basın yayın organlarında gördükten sonra balık yiyemiyorum” şeklindeki ifadesi çok çarpıcı olmuştur. Ayrıca, eski Bakan, Dünya genelinde insanların iyi şartlarda yaşamadıklarını, zenginler ile fakirlerin arasındaki farkın sürekli arttığını, hem ülkeler arasındaki farkın hem de bir ülke içerisindeki insanlar ve sınıflar arasındaki farkın arttığını ifade etmiştir. Bu nedenle, insanlıktan yana olan ve evrensel ahlâkî değerleri benimseyen insanların yılmadan adaletsizliğe,

eşitsizliğe, ırkçılığa ve ayrımcılığa karşı mücadele etmekte kararlı bir duruş sergilemeleri gerekmektedir. Göç, mülteci ve sığınmacı sorunları ile uğraşmaya devam etmelidirler. Farklı katmanlarda gerçekleşen bu mücadelenin sürekli olması gereken bir mücadele olduğu, hatta insanlığı geri kazanma mücadelesi olarak düşünülmesi gerektiği belirtilmiştir.

Mouzas, Göç Bakanı olduğu dönemin göçmen ve sığınmacıların akımı bakımından en karışık zaman olduğunu, Ayla bebeğin cesedinin kıyıya vurduğunda 15 günlük Bakan olduğunu söylemiştir. Mouzas'ın göçmen ve sığınmacı dramının etkisinde olarak söylediği şu sözler çok çarpıcıdır: “Ölü bir göçmeni sevmek kolay. Bizim aslında diri olan göçmeni sevmemiz gerekiyor. Onların eğitim, sağlık, beslenme, güvenlik vb. gibi sorunlarını çözmeyi sevmek gerekiyor. Sığınmacıyı göçmenden ayırmak gerekiyor. Bu çok zordur. Çünkü göçmen ve sığınmacı konseptleri eşitlenirse, o zaman Cenevre Konvansiyonu ihlal edilmiş olacaktır. Tavsiyeleri şu yöndedir: Göç ve sığınma alanında işbirliklerinin çeşitli düzeylerde desteklenmesi gerekmektedir. Uluslararası kuruluşlar, STK'lar, NGO'lar vb. kuruluşlar arasında destek ve koordinasyonun işbirliği yoluyla gerçekleşmesi gerekmektedir. Bürokraside var olan sorunlar vardır. Bunlarla uğraşmak maalesef zordur. Kurumsal yapılar ile kurumlar arasında işbirliğini geliştirmeyi çalışmak gerekmektedir. Organize kurumlar hukuk devleti ilkesine dayalı olarak çalışmak durumundadır. Şeffaflık bir başka önemli faktördür. Uyumsuzluğun suçu kimin üzerinde olduğu da başka bir sorundur. Ulusal ve uluslararası göç mevzuatında değişiklikler yapılarak çok katmanlı düzeylerde yerel yönetimlerin harekete geçirilmesi sağlanmalıdır.

AB, BBÜ ve Türkiye'nin Avrupa Konseyi'nde yapılan görüşmelere ve uluslararası sözleşmelere uygun bir şekilde hareket etmelidir. Hiçbir ülke tek başına göç ve sığınmacılar ile başa çıkamaz. Dayanışmanın bir başka anlamı da “kabul”dür. Asıl mesele göçmenleri, mültecileri ve sığınmacıları kabul etme meselesidir. Fakat, ülkelerin bu kabul ettikleri mültecileri ve sığınmacıları adil ve sistematik bir şekilde paylaşması gerekmektedir. Eşit yük dağılımı şarttır. Cenevre Konvansiyonu, göç için yasal bir güzergâhın olması gerektiğini söylemektedir. Bunun isminin konması gerekirse bu tam olarak “göçmenlerin yeniden yerleştirilmesi anlaşması”dır. Ancak, AB bu konuda o

kadar da cüretkâr değildir. Bu nedenle, Türkiye ve Yunanistan'ın ortak bir görüş etrafında birleşerek AB üzerinde baskı oluşturmaları gerekmektedir.

Dünya Birleşmiş Kentler Federasyonu (UCLG-MEWA) Eş Başkanı Sayın Mohamed SAADIE, temsil etmekte olduğu kuruluşun BM'den sonra göç ve sığınmacılar alanında en önemli kuruluşlardan birisi olduğunu söylemiştir. Lübnan'ın göç ve mülteciler sorununu nasıl yönettiğine değinen Saadie, Lübnan'ın kendi nüfusunun yarısı olan 3 milyon mülteciyi ülkelerinde barındırabildiklerini ve BM ajanslarının hükümet-dışı organizasyonlar aracılığı ile göç ve mültecilerin sorunlarına çözüm bulmaya çalıştıklarını belirtmiştir.

Türk Kızılayı Genel Müdürü Dr. İbrahim ALTAN, Türk Kızılayı'nın AB'den sığınmacı desteği çerçevesinde 1 milyar 150 milyon EUR destek aldıklarını ve bu desteğin toplamda 1.467.000 kişiye Türk Kızılayı aracılığıyla ulaştırıldığını açıklamıştır. Dr. Altan, terörün doğrudan göçmen, mülteci ve sığınmacı sorunlarını etkilediğini ve terörü besleyen temel kaynağın da “cehalet” olduğunu ifade etmiştir. Bu nedenle, cehalet ile kararlı bir şekilde savaşılmaları gerektiğini vurgulamıştır.

SONUÇ

Ülkelerin bilgi ve ağ toplumuna geçişleri göç ve sığınma konularını doğrudan etkilemiştir. Günümüzde göçmenlerin, mültecilerin ve sığınmacıların bilgiye daha kolay erişmeleri ve birbirleri ile gelişen teknoloji sayesinde daha hızlı haberleşebilmeleri, onların daha hızlı karar almalarına ve daha çabuk hareket edebilmelerine kolaylık sağlamıştır. Diğer taraftan, küresel ölçekte devletler bu hızlı değişime ayak uydurmakta zorluklar çekmiş ve göçmenlerin, mültecilerin ve sığınmacıların değişen ve artan ihtiyaçlarını karşılamada çok boyutlu sorunlara mâruz kalmışlardır.

AB'nin entegrasyon ve genişleme stratejisi ve politikası bağlamında düzenli ve düzensiz göç akışlarını iyi yönetebilmesi sadece AB kurumları, organları ve ajansları ile istenilen düzeyde mümkün olamadığından dolayı AB'ye üye olmak isteyen aday ve potansiyel aday ülkeler ile komşuları, uluslararası organizasyonları, küresel ve yerel ölçekteki STK'ları, araştırma ve düşünce kuruluşlarını, hükümet-dışı organizasyonları vb. gibi geniş bir paydaş kesimini de kapsayan bir göç yönetişimi mekanizmasının oluşturulmasına duyulan ihtiyaç özellikle son birkaç yılda daha da belirgin hale gelmiştir. Bu bağlamda, BBÜ ve Türkiye'nin AB'ye entegrasyonu süreci hem “katılım-öncesi yardım aracı (IPA)” hem de diğer finansal araçlar yoluyla desteklenmiş ve teşvik edilmiştir. Bu nedenle, BBÜ ve Türkiye'nin müzakerelerin yürütülmesi sürecinde hukuk, ekonomi, politika vb. gibi birçok alanda reformlar yapmaları sağlanmış ve kendi ulusal hukuk sistemlerini AB hukuku sistemi ile uyumlaştırmaya yönelik çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

Göç yönetişiminde taraflar arasında işbirliğinin arttırılması doğrudan yetkilendirme ilkesi ile ilişkilendirilebilmektedir. Şöyle ki, AB, BBÜ ve Türkiye arasında göç ve sığınma alanında ortak çıkarlara odaklanması, ortak amaç ve hedeflerin belirlenmesi ve bu doğrultuda karşılıklı mütabakat zemininin meşrulaştırılması amacıyla bu ülkelerde uygulanmakta olan ulusal göç mevzuatı modernize edilerek uluslararası göç mevzuatı ile uyumlaştırmaya çalışılmıştır. AB Üye Devletler içerisinde ortak çıkarların korunmasında Birlik hukukunun ulusal hukuktan önce gelmesi ve Birlik hukukunun önceliği ilkelerinin uygulanması etkili

olmaktadır. Bu çerçevede, BBÜ ve Türkiye göç, mülteci ve sığınma hukuku ile ilgili çok sayıda uluslararası antlaşmaya taraf olmuştur.

Optimist bir bakış açısıyla, BBÜ ve Türkiye'nin gelecekte AB'nin bir parçası olması dikkate alınarak AB hukukunda Lisbon Antlaşması ile bağlayıcı bir nitelik kazanan ABTHŞ kapsamında göç ve insan hakları ilişkisi ile ilgili açıklamalarda bulunulmuş olup, uluslararası mülteci hukuku ile uluslararası göç hukuku bağlamında MİKM ve GİKM gibi kaynakların göçün insani yönüne katkı sunabileceği görüşü desteklenmektedir.

AB'nin yetkilerinin sınırları, yetkilendirilme ilkesine tâbidir. Birlik yetkilerinin kullanılması, yetki ikamesi ve ölçülülük ilkelerine bağlıdır (ABA m.5.1). Yetkilendirilme ilkesi gereğince Birlik, Antlaşmalar'da belirlenen hedeflere ulaşmak için, ancak Üye Devletler tarafından Antlaşmalar'da kendisine verilen yetkilerin sınırları dâhilinde hareket etmekte ve Antlaşmalar'da Birliğe verilmemiş yetkiler Üye Devletler'e ait olduğu kabul edilmektedir (ABA m.5.2) (EUR-Lex, 2016, s. 18).

Lisbon Antlaşması, ABİHA'nın kapsamı bakımından yetkilendirme sorunlarını çözebilecek bir işlevsel mekanizma taşımamaktadır. Bununla birlikte AB düzeyinde uyumlaştırmayı gerektiren bir sorunun olup olmadığını kontrol etme yöntemi olarak "Etki Değerlendirmesi (*Impact Assessment*)" hem siyasi hem de hukuki olarak kullanılabilir. Bu itibarla, yetki ikamesi ile ilişkili olarak ulusal parlamentoların rolünün güçlendirilmesi olumlu karşılanabilir. Elbette bu durumun uygulamada ne kadar etkili olacağı hususu önemlidir. Hakikat şudur ki; Avrupa Komisyonu, Üye Devletler tarafından dile getirilecek olan yetki ikamesi endişelerini ciddiye almaktadır. Özellikle bu endişeleri dile getirecek olan Üye Devletler'in sayısı ve ne ölçüde dile getirdikleri Yetki İkamesi ve Ölçülülük İlkelerinin Uygulanması Hakkında Protokol'de yer alan müdahale mekanizmalarını tetikleyecek seviyelere gelmesine olanak tanıyabilmektedir (Craig, 2012, s. 399).

AB hukuku çerçevesinde göç ve sığınmanın paylaşılmış yetki ile AB üyesi devletlerin eylemlerini desteklemek, koordine etmek veya tamamlamak amacıyla eylemlerde bulunma yetkisi içerisinde konumlandırıldığını dikkate alarak göç ve sığınma alanında Birliğin münhasır yetkili olamayacağı ve ancak Birlik düzeyinde

eylemlerin gerekmesi durumunda yetki ikamesi ile orantılılık ilkesi gereğince Birliğin AB düzeyinde hareket etmesi ve ortak çıkarları korumak maksadıyla eylemlerde bulunması mümkündür.

AB entegrasyon teorileri ölçeğinde BBÜ ve Türkiye ilişkileri incelendiğinde son yıllarda yeni kurumsalcılık teorisi bağlamında sosyolojik kurumsalcılığın, ulusalüstücülüğün, çok-katmanlı yönetişimin ve sosyal yapısalcılığın ehemmiyet kazandığı görülmektedir. Sosyolojik kurumsalcılık kapsamında kültürün, ikna etmenin ve iletişimsel eylemin rolü önemsenmiştir. Ulusalüstücülük ile AB ulusalüstü alanındaki işlevsel Avrupa normlarının oluşturulması sürecinde AB kurumlarının normları üretmesi, yorumlaması ve uygulaması önem kazanmış, AB düzeyinde aktörlerden oluşan ulusötesi toplumun şekillenmesi sağlanmıştır. Çok katmanlı yönetim bağlamında yetkilerin çeşitli düzeylerde yayılması ve farklı aktörler tarafından kullanılması mümkün hale gelmiştir. Bu yaklaşım, politik kontrolün yapısının değiştiği ve politik alanın sabit olmadığı çok düzeyli ve kapsayıcı bir dizi politik ağın oluşmasını sağlamıştır. Yapısalcı yaklaşım ise AB kurumlarının sadece davranışlarını değil, bireylerin (AB yurttaşları, göçmenler vb.) ve Üye Devletler'in hükümetlerinin tercihlerini ve kimliklerini de şekillendirdiği anlayışına dayanmaktadır.

BBÜ'ye yönelik politik ve yönetim faktörleri (politik haklar, sivil özgürlükler, demokratikleşme skoru, hukukun üstünlüğü skoru ve demokrasi skoru) arasında yapılan analiz sonuçlarına göre çok güçlü bir pozitif doğrusal ilişki bulunmuştur. Bu durum araştırmanın dördüncü sorusu olan “Göç yönetişiminin katılımcı demokrasi ve katılım düzeyine ne seviyede etki edebilir?” ile ilişkilendirilebilmektedir. Ayrıca, “BBÜ’de ne tür politik, sosyal ve ekonomik bütünleşme formları AB hukuku zemininde öncü bir öneme sahiptir?” araştırma sorusuna yanıt olarak yine bu yönetim faktörleri arasındaki pozitif ilişki gösterilebilir.

Araştırmaya katılım gösteren akademisyenlerin verdikleri yanıtların önemlilik düzeyi dikkate alındığında; araltırmanın altıncı sorusu ile, “Göç ve sığınmacıların sorunlarının çözülmesinde göçmen ve sığınmacı gönderen ülke, göçmen ve sığınmacı alan ülke, tranzit ülke, komşu ülke, küresel ve yerel STK’lar, bölgesel ve uluslararası kuruluşlar, AB ve BM kurumları ve ajansları nasıl bir koordinasyon ve işbirliği ile ideal

bir göç yönetişimi mekanizması kurabilir?” ilişkili olarak bu konuların ne kadar önemsendiği Tablo 4.5., Tablo 4.6., Tablo 4.8., Tablo 4.9. ve Tablo 4.15. incelendiğinde görülebilmektedir. Ayrıca, akademisyenlerin içerisinde bulundukları üniversiteler, araştırma merkezleri ve bilimsel düşünce kuruluşları da dahil olmak üzere pek çok sektörün etkisini sorgulayan araştırmanın yedinci sorusu ile ilgili olarak bu konulardaki sorunlara kesin çözüm getirilebilmesi için çok önemsendiği (Bkz. Tablo 4.21., Tablo 4.22., Tablo 4.24., Tablo 4.32. ve Tablo 4.34.) ve üzerinde durulması gerektiği değerlendirilmiştir. Göç ve sığınmacıların sorunlarına kesin çözüm bulunabilmesinin kurumsal kapasitenin arttırılmasına, göçmen / sığınmacıların haklarının arttırımına, düzenli ve güvenli göç mekanizmasına geçişine ve iş göçü yönetiminde reformların arttırılmasına bağlanması kapsamında olan araştırmanın sekizinci sorusu ile ilgili yine akademisyenlerin görüşleri bu doğrultuda önemlilik (Bkz. Tablo 4.10., Tablo 4.11., Tablo 4.13., Tablo 4.26., Tablo 4.28., Tablo 4.31. ve Tablo 4.35.) arz etmektedir.

Göçmen ve sığınmacı alan ülke konumundaki Türkiye’de tüm bu sorunlar karşısında, göç yönetişimi, yetkilendirme ve kurumlar arası işbirliği dikkate alındığında bu sorunun merkezinde yer alan göçmenlerin / sığınmacıların yaşadıklarına bir nevi ayna olması amacıyla araştırma kapsamında görüşlerine yer verilmiştir. Araştırmaya katılım gösteren, İstanbul ve Bursa illerinde yaşayan Suriyeli sığınmacılardan edinilen verilerin analizleri sonucunda; Türkiye’de göç ve sığınmacılar sorunu ile ilgilenen kamu kurum ve kuruluşlarının hizmetleri ve yardımları hakkındaki görüşlerinin, özellikle sağlık, eğitim, hukuki işlemler, güvenlik konularında memnuniyetlerinin oldukça yüksek olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra, Türkiye’deki hayata uyum sağlayabilen kesimin sosyalleştiği ve yaşadığı çevreden duyduğu memnuniyeti yansıttığı ortaya çıkmıştır. Katılımcılar arasında çeşitli işyerlerinde çalışanların ve irad sahibi olanların (Bkz. Tablo 4.50. ve Tablo 4.56.) idari konular, ücret ile ilgili konular, çalışma koşulları, nitelikli eleman, hammadde, sermaye ve teknoloji konularına sorunlarla karşılaşmadıklarını dile getirenlerin oranı oldukça yüksektir. Elbette tüm bu zorluklar karşısında sorunların olmadığını söylemek doğru değildir, ancak karşılıklı anlayışın ve yardımlaşmanın tüm zorlukları azaltabileceği ve ortadan kaldıracılabileceğine inanmanın ve sebat etmenin doğru olacağı söylenebilir.

Bu izahatlar ışığında, AB'nin Avrupalılaştırmış göç yönetişimi bağlamında uluslararası kapasitesinin artırılması ve ne ölçüde yerine getirebileceği Üye Devletler'in kendisine verdiği yetkiler çerçevesinde gerçekleşebilmektedir. Bu kapsamda, AB genişleme politikasının etkin bir şekilde işlevsel bir hale getirilmesi ve aday ile potansiyel aday ülke statüsündeki BBÜ ve Türkiye'nin ivedilikle adaylık süreçlerinin tamamlanması ile mümkün olabileceği görülmektedir. AB'ye yeni Üye Devletler'in katılımı ile 34 Üye Devlet sayısına ulaşarak daha güçlü olması, sadece ulusalüstü ve alt katmanlarda değil küresel sorunlara çözüm sunabilecek bir yapıya kavuşmasına da olanak sağlayabilir.

AB'de çok katmanlı düzeylerde gerçekleşen göç yönetişimi göç politikalarının hükümetlerarası karar-alma süreçlerinin başarısız olması ve fonksiyonel olmaması durumlarında Avrupa Komisyonu'nun ulusalüstü düzeyde entegrasyon politikaları ile örtüşmesini sağlayabilmektedir (Jones, Menon & Weatherill, 2012, s. 68). Göç yönetişimi her ne kadar paylaşılmış yetki kategorisi içerisinde Üye Devletler'in hükümetlerinin AB dışından gelen göçmenler ile sığınmacılardan kaçının kabul edilebileceği hususunda karar verme hakkını elinde bulundursa da günümüzde göçün hemen hemen her boyutunda hem AB dışından hem de AB içerisinde gerçekleşen tüm göç ve sığınmacı akışlarının artık ulusalüstü bir boyuta taşınmış olduğu gerçeği gözardı edilmemelidir (Hampshire, 2016, s. 537).

Araştırmanın önerileri bağlamında, nicel araştırma yöntemlerinin kullanılması yoluyla kıyaslamalı olarak AB'ye yeni üye olmuş ülkeler ile üyelik müzakerelerine devam eden aday ve potansiyel aday ülkelerde çok katmanlı düzeylerde göç yönetişimi mekanizmasının nasıl çalıştığı ve bu mekanizma içerisinde yer alan kurumların AB kurumları, organları ve ajansları ile ne ölçüde dayanışma ve işbirliği içerisinde olduğunun incelenmesi tavsiye edilebilir. Ayrıca, bu çalışmanın normatif ve yapısalcı yaklaşım bağlamında literatüre yapmış olduğu katkı, araştırmacıların çok-katmanlı düzeylerde gerçekleşen göç yönetişimi, yetkilendirme, yetki ikamesi ve ölçülülük ilkesinin AB hukuku sisteminin temelinde ve özünde ne ifade ettiğine yönelik ışık tutmaktadır.

EKLER

EK 1. Batı Balkan Ülkelerinin İç ve Dış Göçünün Kıyaslanması, 2015

<i>Batı Balkan Ülkeleri</i>	<i>2015 Dış Göç (toplam sayı)</i>	<i>2015 Dış Göç (%)</i>	<i>2015 İç Göç (toplam sayı)</i>	<i>2015 Toplam Yerleşik Nüfus İçerisinde Göçmen Nüfusu Yüzdesi</i>
Arnavutluk	1 122 910	27.94%	57 616	1.99%
Bosna Hersek	1 650 772	30.23%	34 803	0.91%
Kosova	N/A	N/A	N/A	N/A
Makedonya	516 024	19.89%	130 730	6.29%
Karadağ	138 356	18.11%	82 541	13.19%
Sırbistan	964 585	9.83%	807 441	9.12%

Kaynak: IOM 2016

EK 2. Batı Balkanlar’da Sınır Geçiş Noktalarında (BCPs) Yasadışı Sınır Geçiş Algılamaları

Rotalar	2011	2012	2013	2014	2015	Geçen Yıla Göre Değişim Yüzdesi
BATI BALKAN ROTASI	4 658	6 391	19 951	43 357	764 038	1 662
Belirtilmemiş	75	39	38	153	556 258	363 467
Suriye	34	178	1 171	7 320	90 065	1 130
Afganistan	983	1 665	2 174	8 342	53 237	538
Diğer	3 566	4 509	16 568	27 542	64 478	134
ARNAVUTLUK’TAN YUNANİSTAN’A SİRKÜLER ROTA	5 269	5 502	8 728	8 841	8 932	1
Arnavutluk	5 022	5 398	8 592	8 757	8 874	1
Makedonya	23	36	21	31	16	-48
Gürcistan	21	7	23	14	13	-7
Diğer	203	61	92	39	29	-26

Kaynak: Frontex 2016b: 17

EK 3. Batı Balkanlar’da Politika ve Yönetişim Faktörlerinin Regresyon Analizi

Model Özeti ^b										
Model	R	R Kare	Ayarlanmış R Kare	Tahmini Standart Hata	İstatistiksel Değişimler					Durbin-Watson
					R Kare Değişimi	F Değişimi	df1	df2	Sig. F Değişimi	
1	,890 ^a	,791	,782	,468	,791	86,045	3	68	,000	,885

a. Tahminler: (Sürekli), Geçiş Sürecinde Olan Ülkeler–Hukukun Üstünlüğü, Geçiş Sürecinde Olan Ülkeler–Demokratikleşme Skoru, Geçiş Sürecinde Olan Ülkeler–Demokrasi Skoru

b. Bağımlı Değişken: Politik Hakların derecelendirilmesi

ANOVA ^a					
Model		Kareler Toplamı	df	Medyan Karesi	Sig.
1	Regresyon	56,449	3	18,816	,000 ^b
	Kalan	14,870	68	,219	
	Toplam	71,319	71		

a. Bağımlı Değişken: Politik Hakların derecelendirilmesi

b. Tahminler: (Sürekli), Geçiş Sürecinde Olan Ülkeler – Hukukun Üstünlüğü, Geçiş Sürecinde Olan Ülkeler – Demokratikleşme Skoru, Geçiş Sürecinde Olan Ülkeler – Demokrasi Skoru

EK 3. Batı Balkanlar’da Politika ve Yönetişim Faktörlerinin Regresyon Analizi (Devam)

Model Özeti ^b										
Model	R	R Kare	Ayarlanmış R Kare	Tahmini Standart Hata	İstatistiksel Değişimler					Durbin-Watson
					R Kare Değişimi	F Değişimi	df1	df2	Sig. F Değişimi	
1	,878 ^a	,771	,761	,389	,771	76,434	3	68	,000	,531

a. Tahminler: (Sürekli), Geçiş Sürecinde Olan Ülkeler – Hukukun Üstünlüğü, Geçiş Sürecinde Olan Ülkeler – Demokratikleşme Skoru, Geçiş Sürecinde Olan Ülkeler – Demokrasi Skoru

b. Bağımlı Değişken: Sivil Özgürlüklerin derecelendirilmesi

ANOVA ^a					
Model		Kareler Toplamı	df	Medyan Karesi	Sig.
1	Regresyon	34,697	3	11,566	,000 ^b
	Kalan	10,289	68	,151	
	Toplam	44,986	71		

a. Bağımlı Değişken: Sivil Özgürlüklerin derecelendirilmesi

b. Tahminler: (Sürekli), Geçiş Sürecinde Olan Ülkeler – Hukukun Üstünlüğü, Geçiş Sürecinde Olan Ülkeler – Demokratikleşme Skoru, Geçiş Sürecinde Olan Ülkeler – Demokrasi Skoru

EK 4. SPSS Değişkenler Listesi

Independ: ülkenin bağımsızlık yılı (Geçiş Sürecinde Olan Ülkeler için) veya komünizmin resmen sona erdiği yıl (Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri için), kodlar: 0 – komünizm; 1 – bağımsızlık veya komünizm-olmayan rejim;
FH: bir ülkenin genel durumu, kodlar : 0 – özgür değil; 1 –kısmen özgür; 2 – özgür; “.” kayıp değer – veri yok
FH_PR: Politik Hakların derecelendirilmesi
FH_CL: Sivil Özgürlüklerin derecelendirilmesi
NiT_DEM: Geçiş Sürecinde Olan Ülkeler – Demokratikleşme Skoru (1 en yüksek, 7 en düşük)
NiT_ROL: Geçiş Sürecinde Olan Ülkeler – Hukukun Üstünlüğü Skoru (1 en yüksek, 7 en düşük)
NiT_EC: Geçiş Sürecinde Olan Ülkeler – Ekonomik Serbestleşme Skoru (1 en yüksek, 7 en düşük)
NiT_DEM2: Geçiş Sürecinde Olan Ülkeler – Demokrasi Skoru (1 en yüksek, 7 en düşük)
NiT_EP: Geçiş Sürecinde Olan Ülkeler – Seçim SüreciSkoru (1 en yüksek, 7 en düşük)
NiT_CS: Geçiş Sürecinde Olan Ülkeler – Sivil Toplum Skoru(1 en yüksek, 7 en düşük)
NiT_Media: Geçiş Sürecinde Olan Ülkeler – Bağımsız Basın-Yayın Skoru(1 en yüksek, 7 en düşük)
NiT_GOV: Geçiş Sürecinde Olan Ülkeler – Yönetişim Skoru(1 en yüksek, 7 en düşük)
NiT_NGov: Geçiş Sürecinde Olan Ülkeler – Ulusal Demokratik Yönetişim Skoru(1 en yüksek, 7 en düşük)
NiT_LGov: Geçiş Sürecinde Olan Ülkeler – Yerel Demokratik Yönetişim Skoru(1 en yüksek, 7 en düşük)
NiT_JUD: Geçiş Sürecinde Olan Ülkeler – Yargının Yapısı ve Yargı Bağımsızlığı Skoru (1 en yüksek, 7 en düşük)
NiT_COR: Geçiş Sürecinde Olan Ülkeler – Yolsuzluk Skoru(1 en yüksek, 7 en düşük)
Freedom1: Basın Özgürlüğünün derecelendirilmesi, kodlar: 0 –özgür değil; 1 –kısmen özgür; 2 - özgür; “.” kayıp değer – veri yok
Freedom2: Basın Özgürlüğünün Skorları. Veri 1994 yılından itibaren mevcuttur. “.” kayıp değer – veri yok
CPI: Yolsuzluk Algı Endeksi. CPI skorları işadamları, analistler ve konunun uzmanları tarafından ülkelerin yolsuzluk derecesi algılarının ölçülmesi ve kamuoyu araştırmalarına dayanan Uluslararası Şeffaflık Örgütü’nün (Transparency International) her yıl çıkardığı rapordur.Kodlar: 10 (temiz) ve 0 (yüksek derecede yolsuz) “.” kayıp değer – veri yok
War: ülke içinde veya sınırda şiddetli çatışma. Kodlar: 0 – şiddetli çatışma yok; 1 – savaş, sivil savaş veya karışıklık; 2 – ateşkes “.” kayıp değer – veri yok

Kaynak: Armingeon & Careja, 2007

EK 5. Oxford Üniversitesi, Uluslararası Kalkınma Departmanı, Uluslararası Göç Enstitüsü Doktora Tezi Çalışması Kapsamında Ziyaretçi Araştırmacı Destek Yazısı

Oxford Department of International Development
Queen Elizabeth House, 3 Mansfield Road, Oxford OX1 3TB, UK
Tel: +44(0)1865 281800
qeh@qeh.ox.ac.uk www.qeh.ox.ac.uk

Head of Department: Professor Christopher Adam

Armando Aliu
Kumla Mah.
A.Aslan Cad.
Beyaz Yali Sitesi
B-Blok No.23 D.28
K.Kumla, Gemlik,
Bursa /Turkey

1st December 2016

Dear Mr Aliu,

I am pleased to inform you that the Affiliations Committee has approved your appointment as a Visiting Study Fellow at the International Migration Institute, Oxford Department of International Development, from January 2017 until March 2017.

As a Visiting Study Fellow, you will be allocated a temporary University Card, which will enable you to access the Bodleian Library and other University libraries. You will also be able to attend academic seminars and use the social and catering facilities of the Department at 3 Mansfield Road. A workstation and computer within the centre will be provided for the duration of your appointment.

The appointment carries a basic establishment fee of £750 per term.

I regret that the Department cannot arrange accommodation for Visiting Fellows.

You are advised to make adequate travel and medical insurance provisions for the duration of your visit prior to arrival in the UK. For further information on healthcare services for overseas visitors to the UK, please see the University's webpage at: <http://www.admin.ox.ac.uk/uohs/services-overseas/>.

We very much look forward to your joining us.

Yours sincerely,

Dr Emma Rundall

Research Coordinator

EK 6. Türkiye'de İstanbul ve Bursa İllerinde Bulunan Üniversite ve Diğer Bilimsel Kuruluşlarda Çalışan Akademisyenlerin Göçmen ve Sığınmacıların Sorunlarına Bakışı Anket Formu

ANKET FORMU

Türkiye'de İstanbul ve Bursa İllerinde Bulunan Üniversite ve Diğer Bilimsel Kuruluşlarda Çalışan Akademisyenlerin Göçmen ve Sığınmacıların Sorunlarına Bakışı - Çapraz Sorgulama Araştırma Tekniği

Bu anket formu İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayın, Araştırma ve Proje Koordinasyon Kurulu (YAPKO) bünyesinde yürütülmekte olan “Düzenli Göç Kapsamında Yaşayan Göçmen İşçi ve İşverenlerin Yaşam Memnuniyeti: İstanbul ve Bursa Karşılaştırılması” başlıklı ve ‘YAPKO_22-2018/33’ kodlu proje kapsamında kullanılmak üzere hazırlanmıştır.

Anket formunda yer alan soruları cevaplarken lütfen Türkiye'de İstanbul ve Bursa İllerinde yaşayan ve/veya yaşamayı düşünen göçmenler ve/veya sığınmacılar ile empati kurmaya çalışarak cevaplamanızı rica ederiz.

Sizlerden edinilecek bilgiler tamamen bilimsel çalışmalarda kullanılacak olup, kişisel verileriniz saklı tutulacaktır.

Katkılarınız bizim için önemlidir. Şimdiden değerli katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Saygılarımla,

Armando ALİU

Öğr. Gör. & Proje Asistanı /
İşletme Fakültesi ve Rektörlük
Lecturer & Project Assistant /
Faculty of Business and the Rectorate
Örnektepe Mahallesi, İmrahor Caddesi No: 88/2
Z-42, Beyoğlu 34445, İstanbul / TÜRKİYE
t:+90 444 0413 / 4308
e-mail: aaliu@ticaret.edu.tr

444 0 413

 ticaret.edu.tr

Türkiye'de İstanbul ve Bursa İllerinde Bulunan Üniversite ve Diğer Bilimsel Kuruluşlarda Çalışan Akademisyenlerin Göçmen ve Sığınmacıların Sorunlarına Bakışı - Çapraz Sorgulama Araştırma Tekniği

(Bu anket içerisinde yer alan genel bilgiler, ölçek ve faktörler Türkiye İstatistik Kurumu ve BM Dünya Gıda Programı Ankara Ofisi VAM/M&E Birimi verilerinden ve resmi Internet sayfasından derlenmiştir)

AI: SOSYAL UYUM, GÖÇ YÖNETİŞİMİ VE İŞBİRLİĞİ

1. Yaşınız	☐ 18-24	☐ 25-34	☐ 35-44	☐ 45-54	☐ 55-64	☐ 65+
2. Cinsiyetiniz	☐ Kadın		☐ Erkek			
3. Göçmenlerle / Sığınmacılarla bir arada çalışmaktan memnunum / memnun olurdum.	☐ Kesinlikle katılmıyorum	☐ Katılmıyorum	☐ Kararsızım	☐ Katılıyorum	☐ Kesinlikle katılıyorum	
4. Göçmenlerin / Sığınmacıların aileleriyle aynı binada oturmaktan memnunum veya onlarla aynı binada oturmaktan rahatsız olmazdım.	☐ Kesinlikle katılmıyorum	☐ Katılmıyorum	☐ Kararsızım	☐ Katılıyorum	☐ Kesinlikle katılıyorum	
5. Çocuklarımın, Göçmenlerin / Sığınmacıların çocuklarıyla arkadaşlık etmesinden rahatsızlık duymam ya da çocuğum yok ama olsaydı Göçmenlerin / Sığınmacıların çocuklarıyla arkadaşlık etmesinden rahatsızlık duymazdım.	☐ Kesinlikle katılmıyorum	☐ Katılmıyorum	☐ Kararsızım	☐ Katılıyorum	☐ Kesinlikle katılıyorum	
6. Çocuklarımın, Göçmen / Sığınmacı birisiyle evlenmesinden rahatsız olmam ya da çocuğum yok ama olsaydı Göçmen / Sığınmacı birisiyle evlenmesinden rahatsızlık duymazdım.	☐ Kesinlikle katılmıyorum	☐ Katılmıyorum	☐ Kararsızım	☐ Katılıyorum	☐ Kesinlikle katılıyorum	
7. Göçmenlerin / Sığınmacıların Türkiye'deki devlet okullarından ve hastanelerden en iyi şekilde yararlanmasına yönelik olarak devlet desteği sağlanmalıdır.	☐ Kesinlikle katılmıyorum	☐ Katılmıyorum	☐ Kararsızım	☐ Katılıyorum	☐ Kesinlikle katılıyorum	
8. Göçmenler / Sığınmacılar aynı iş için Türk Vatandaşlarına verilen maaşın aynısını almalıdırlar.	☐ Kesinlikle katılmıyorum	☐ Katılmıyorum	☐ Kararsızım	☐ Katılıyorum	☐ Kesinlikle katılıyorum	
9. Göçmenlerin / Sığınmacıların varlığı yaşadığım muhitteki hayat pahalılığını etkiledi.	☐ Kesinlikle katılmıyorum	☐ Katılmıyorum	☐ Kararsızım	☐ Katılıyorum	☐ Kesinlikle katılıyorum	

10. Göçmenlerin / Sığınmacıların Türkiye'deki varlığı yaşadığım muhitteki suç oranını etkiledi.	☐ Kesinlikle katılmıyorum	☐ Katılmıyorum	☐ Kararsızım	☐ Katılıyorum	☐ Kesinlikle katılıyorum
11. Sığınmacıların Türkiye'de sadece kamplarda yaşamaları gerekir.	☐ Kesinlikle katılmıyorum	☐ Katılmıyorum	☐ Kararsızım	☐ Katılıyorum	☐ Kesinlikle katılıyorum
12. Göçmenlerin / Sığınmacıların aileleri, fakir Türk ailelere kıyasla daha zor durumdadır.	☐ Kesinlikle katılmıyorum	☐ Katılmıyorum	☐ Kararsızım	☐ Katılıyorum	☐ Kesinlikle katılıyorum
13. Temel ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için sivil toplum kuruluşları, uluslararası kuruluşlar ve yabancı devletler Türkiye'de yaşayan göçmenlerin / sığınmacıların ailelerine yardım etmelidir.	☐ Kesinlikle katılmıyorum	☐ Katılmıyorum	☐ Kararsızım	☐ Katılıyorum	☐ Kesinlikle katılıyorum
14. Türkiye'de yaşayan veya yaşamayı düşünen Sığınmacıların temel ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için Türk Hükümeti'nin onlara yardım etmesi gerekir.	☐ Kesinlikle katılmıyorum	☐ Katılmıyorum	☐ Kararsızım	☐ Katılıyorum	☐ Kesinlikle katılıyorum
15. Türkiye'de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin hangi düzeylerde aranmasının daha etkili olabileceğini düşünüyorsunuz?	☐ Yerel düzeylerde	☐ Bölgesel düzeylerde	☐ Ulusal düzeylerde	☐ Uluslararası düzeylerde	☐ Ulusaşırı düzeylerde
16. Türkiye'de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, sizce yerel yönetimlerin rolü nedir?	☐ Çok Önemli	☐ Önemli	☐ Az Önemli	☐ Önemsiz	☐ Fikrim Yok
17. Türkiye'de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, sizce devlet kuruluşlarının rolü nedir?	☐ Çok Önemli	☐ Önemli	☐ Az Önemli	☐ Önemsiz	☐ Fikrim Yok
18. Türkiye'de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, sizce sivil toplum kuruluşlarının rolü nedir?	☐ Çok Önemli	☐ Önemli	☐ Az Önemli	☐ Önemsiz	☐ Fikrim Yok
19. Türkiye'de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin	☐ Çok Önemli	☐ Önemli	☐ Az Önemli	☐ Önemsiz	☐ Fikrim Yok

çözümlerin bulunmasında, sizce derneklerin ve vakıfların rolü nedir?					
20. Türkiye’de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, sizce üniversitelerin rolü nedir?	☐ Çok Önemli	☐ Önemli	☐ Az Önemli	☐ Önemsiz	☐ Fikrim Yok
21. Türkiye’de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, sizce araştırma merkezlerinin rolü nedir?	☐ Çok Önemli	☐ Önemli	☐ Az Önemli	☐ Önemsiz	☐ Fikrim Yok
22. Türkiye’de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, sizce bilimsel düşünce kuruluşlarının ve epistemik toplulukların rolü nedir?	☐ Çok Önemli	☐ Önemli	☐ Az Önemli	☐ Önemsiz	☐ Fikrim Yok
23. Türkiye’de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, sizce Camilerin ve dini kuruluşlarının rolü nedir?	☐ Çok Önemli	☐ Önemli	☐ Az Önemli	☐ Önemsiz	☐ Fikrim Yok
24. Türkiye’de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, sizce iş dünyasının ve özel sektör kesiminin rolü nedir?	☐ Çok Önemli	☐ Önemli	☐ Az Önemli	☐ Önemsiz	☐ Fikrim Yok
25. Türkiye’de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, sizce sektörel ve profesyonel kuruluşların rolü nedir?	☐ Çok Önemli	☐ Önemli	☐ Az Önemli	☐ Önemsiz	☐ Fikrim Yok
26. Türkiye’de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, sizce bu sorunların bilimsel platformlarda (misal: kongre, konferans, sempozyum, çalıştay vb.) tartışılmasının rolü nedir?	☐ Çok Önemli	☐ Önemli	☐ Az Önemli	☐ Önemsiz	☐ Fikrim Yok
27. Türkiye’de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, sizce devletin kurumsal	☐ Çok Önemli	☐ Önemli	☐ Az Önemli	☐ Önemsiz	☐ Fikrim Yok

kapasite arttırımının (misal: kurumsal çerçeve, göç stratejisi, hukuki çerçeve vb.) etkisi nedir?					
28. Türkiye’de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, sizce devletin göçmen ve sığınmacı haklarının arttırımının (misal: sosyal hizmetlere ve sosyal güvenliğe erişim hakları, aile hakları, çalışma hakları, uzun dönem ikamet hakları ve vatandaşlığa geçiş hakları vb.) etkisi nedir?	☐ Çok Önemli	☐ Önemli	☐ Az Önemli	☐ Önemsiz	☐ Fikrim Yok
29. Türkiye’de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, sizce devletin düzenli ve güvenli göç mekanizmasına geçişinin (misal: sınır güvenliği, kontrolü ve hudut reformu, göçmen ve sığınmacı kabulünün uygunluk kriterleri, uyum reformları, insan ticareti ile mücadele vb.) etkisi nedir?	☐ Çok Önemli	☐ Önemli	☐ Az Önemli	☐ Önemsiz	☐ Fikrim Yok
30. Türkiye’de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, sizce devletin iş göçü yönetiminde reformların arttırılmasının (misal: iş göçü yönetiminin hukuki altyapısı, nitelikli ve kalifiye göçmen ve sığınmacıların tercih edilmesinde uygulanacak kriterlerin belirlenmesi, öğrenim amaçlı göç düzenlemeleri, iş göçü kapsamında iki- taraflı/çok-taraflı anlaşmalar vb.) etkisi nedir?	☐ Çok Önemli	☐ Önemli	☐ Az Önemli	☐ Önemsiz	☐ Fikrim Yok
31. Türkiye’de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, sizce devletin bölgesel ve uluslararası işbirliği yapmasının etkisi nedir?	☐ Çok Önemli	☐ Önemli	☐ Az Önemli	☐ Önemsiz	☐ Fikrim Yok
32. Türkiye’de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, sizce devletin AB kurumları ve ajansları ile işbirliği yapmasının etkisi nedir?	☐ Çok Önemli	☐ Önemli	☐ Az Önemli	☐ Önemsiz	☐ Fikrim Yok

33. Türkiye’de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, sizce devletin komşu ülkeler ile işbirliği yapmasının etkisi nedir?	☐ Çok Önemli	☐ Önemli	☐ Az Önemli	☐ Önemsiz	☐ Fikrim Yok
34. Türkiye’de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, sizce devletin Birleşmiş Milletler kurumları ve ajansları ile işbirliği yapmasının etkisi nedir?	☐ Çok Önemli	☐ Önemli	☐ Az Önemli	☐ Önemsiz	☐ Fikrim Yok
35. Türkiye’de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, sizce devlet hangi düzeylerdeki kurumlar ve ajanslar ile daha etkili işbirliği yapabilir?	☐ Yerel düzeyde	☐ Bölgesel düzeyde	☐ Ulusal düzeyde	☐ Uluslararası düzeyde	☐ Küresel düzeyde
36. Türkiye’de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, sizce devletin uluslararası anlaşmalara taraf olmasının etkisi nedir?	☐ Çok Önemli	☐ Önemli	☐ Az Önemli	☐ Önemsiz	☐ Fikrim Yok
37. Türkiye’de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, sizce devletin uluslararası göç düzenlemelerini uygulamasının etkisi nedir?	☐ Çok Önemli	☐ Önemli	☐ Az Önemli	☐ Önemsiz	☐ Fikrim Yok
38. Türkiye’de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, sizce ulusal göç mevzuatının uluslararası göç mevzuatı ile uyumlaştırılmasının etkisi nedir?	☐ Çok Önemli	☐ Önemli	☐ Az Önemli	☐ Önemsiz	☐ Fikrim Yok
39. Türkiye’de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, sizce ulusal göç mevzuatının AB hukuku ve müktesebatı ile uyumlaştırılmasının etkisi nedir?	☐ Çok Önemli	☐ Önemli	☐ Az Önemli	☐ Önemsiz	☐ Fikrim Yok
40. Türkiye’de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile	☐ Çok Önemli	☐ Önemli	☐ Az Önemli	☐ Önemsiz	☐ Fikrim Yok

ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, sizce AB hukuku ve müktesebatı kapsamında geliştirilen formüllerin Türkiye’de de uygulanmasının önemi nedir?					
41. Türkiye’de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, sizce uluslararası göç ve sığınmacılar hukuku kapsamında geliştirilen formüllerin Türkiye’de de uygulanmasının önemi nedir?	☐ Çok Önemli	☐ Önemli	☐ Az Önemli	☐ Önemsiz	☐ Fikrim Yok
42. Türkiye’de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, sizce İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün yetkilerinin artırılmasının etkisi nedir?	☐ Çok Önemli	☐ Önemli	☐ Az Önemli	☐ Önemsiz	☐ Fikrim Yok
43. Türkiye’de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, sizce İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün oluşturduğu Göç Kurulu’nun yetkilerinin artırılmasının etkisi nedir?	☐ Çok Önemli	☐ Önemli	☐ Az Önemli	☐ Önemsiz	☐ Fikrim Yok
44. Türkiye’de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, sizce Valiliklere bağlı Göç İdaresi İl Müdürlükleri’nin yetkilerinin artırılmasının etkisi nedir?	☐ Çok Önemli	☐ Önemli	☐ Az Önemli	☐ Önemsiz	☐ Fikrim Yok
45. Türkiye’de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, sizce Valiliklere bağlı Göç İdaresi İl Müdürlükleri’nin oluşturduğu alt birimlerinin yetkilerinin artırılmasının etkisi nedir?	☐ Çok Önemli	☐ Önemli	☐ Az Önemli	☐ Önemsiz	☐ Fikrim Yok
46. Türkiye’de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili paylaşmak istediğiniz görüş veya önerileriniz var mıdır?					

**A2. AKADEMİSYENLERİN GÖÇMEN VE SİĞINMACILARIN YAŞAM MEMNUNİYETİNE
YÖNELİK ALGISI**

1. Türkiye'de bulunduğunuz ilde yaşam koşulları dikkate alındığında, sizce bu illerde yaşayan göçmenlerin ve sığınmacıların genel mutluluk düzeyinin ne olduğunu düşünüyorsunuz?	☐ Çok Mutlu	☐ Mutlu	☐ Orta	☐ Mutsuz	☐ Çok Mutsuz	
2. Türkiye'de bulunduğunuz ilde yaşam koşulları ve istihdam olanakları dikkate alındığında, sizce bulunduğunuz ilde yaşamayı düşünen göçmenler ve/veya sığınmacılar kırsal bölgeleri mi yoksa kentsel bölgeleri mi yaşamak için veya çalışmak için tercih etmeleri daha uygun olur?	☐ Kırsal			☐ Kentsel		
3. Türkiye'de bulunduğunuz ilde yaşam koşulları ve istihdam olanakları dikkate alındığında, sizce bulunduğunuz ilde yaşamak için veya çalışmak için bayan göçmenler ve/veya sığınmacılar mı yoksa bay göçmen ve/veya sığınmacılar mı daha çok tercih etmelidirler?	☐ Bayan Göçmenler / Sığınmacılar ☐ Her İkisi			☐ Bay Göçmenler / Sığınmacılar ☐ Fikrim Yok.		
4. Türkiye'de bulunduğunuz ilde yaşam koşulları ve istihdam olanakları dikkate alındığında, sizce bulunduğunuz ilde hangi yaş aralığına sahip olan göçmenler ve/veya sığınmacılar daha kolay iş bulma olanağına sahiptir?	☐ 18-24	☐ 25-34	☐ 35-44	☐ 45-54	☐ 55-64	☐ 65+
5. Türkiye'de bulunduğunuz ilde yaşam koşulları ve istihdam olanakları dikkate alındığında, sizce bulunduğunuz ilde hangi eğitim düzeyine sahip olan göçmenler ve/veya sığınmacılar daha kolay iş bulma olanağına sahiptir?	☐ Herhangi Bir Okul Bitirmemiş Olanlar	☐ İlkokul Mezunu Olanlar	☐ İlköğretim / Ortaokul veya Mesleki Ortaokul Mezunu Olanlar	☐ Lise Dengi / Meslek Lisesi Mezunu Olanlar	☐ Yüksek Öğretim Mezunları (Lisans, Yüksek Lisans, Doktora)	
6. Türkiye'de bulunduğunuz ilde yaşam koşulları ve istihdam olanakları dikkate alındığında, sizce bulunduğunuz ilde hangi medeni duruma sahip olan göçmenler ve/veya sığınmacılar daha kolay yerleşme ve iş bulma olanağına sahiptir?	☐ Bekâr Olanlar		☐ Evli Olanlar	☐ Boşanmış Olanlar	☐ Dul Olanlar	
7. Türkiye'de bulunduğunuz ilde yaşam koşulları ve istihdam olanakları dikkate alındığında, sizce bulunduğunuz ilde hangi çalışma durumuna sahip olan göçmenler ve/veya sığınmacılar	☐ Daha Önce Çalışmamış Olanlar ☐ Daha Önce Mevsimlik İşlerde Çalışmış Olanlar		☐ İş Tecrübesi Olanlar ☐ Eğitim Sektöründe Çalışmış Olanlar		☐ Aramalarına Rağmen İş Bulamamış Olanlar ☐ Ev İşleri İle İlgili Tecrübesi Olanlar	

daha kolay yerleşme ve iş bulma olanağına sahiptir?	☐ Emekliler	☐ Engelliler, Hastalar veya Yaşlılar	☐ İrad Sahibi

8. Türkiye'de bulunduğunuz ilde yaşam koşulları ve istihdam olanakları dikkate alındığında, sizce bulunduğunuz ilde yaşayan veya yaşamayı düşünen göçmenler ve/veya sığınmacıların hanehalkı geliri bakımından onları memnun edebilecek gelir aralığının ne kadar olması gerekir?	☐ 0–1000 TL	☐ 1000–1500 TL	☐ 1500–2000 TL
	☐ 2000 – 2500 TL	☐ 2500 – 3000 TL	☐ 3000 – 3500 TL
	☐ 3500 – 4000 TL	☐ 4000 – 4500 TL	☐ 4500 TL ve Üstü

9. Türkiye'de bulunduğunuz ilde yaşam koşulları ve istihdam olanakları dikkate alındığında, sizce bulunduğunuz ilde yaşayan veya yaşamayı düşünen göçmenler ve/veya sığınmacıların mutluluğun kaynağı olarak benimsemesi gereken değerler ve kriterler aşağıdakilerden hangisi / hangileri olduğunu düşünüyorsunuz?	☐ Güç	☐ Başarı	☐ İş
	☐ Sağlık	☐ Sevgi	☐ Para
	Diğer (Lütfen belirtiniz): _____		

10. Türkiye'de bulunduğunuz ilde yaşam koşulları ve istihdam olanakları dikkate alındığında, sizce bulunduğunuz ilde yaşayan veya yaşamayı düşünen göçmenler ve/veya sığınmacıların mutluluğun kaynağı olarak benimsemesi gereken kişilerin kimler olduğunu düşünüyorsunuz?	☐ Kendi	☐ Çocuklar	☐ Anne / Baba
	☐ Arkadaşlar	☐ Yeğen (ler)	☐ Torun (lar)
	☐ Eş	☐ Tüm Aile	☐ Komşular
	Diğer (Lütfen belirtiniz): _____		

11. Türkiye'de bulunduğunuz ilde sağlık koşulları dikkate alındığında, sizce bulunduğunuz ilde yaşayan göçmenler ve/veya sığınmacıların kişisel sağlıktan duyduğu memnuniyet düzeyi nedir?	☐ Çok Memnun	☐ Memnun	☐ Orta
	☐ Memnun Değil	☐ Hiç Memnun Değil	

12. Türkiye'de bulunduğunuz ilde yaşayan ve burada birisi ile evli olan göçmenler ve/veya sığınmacıların, sizce evlilikten duyduğu memnuniyet düzeyi nedir?	☐ Çok Memnun	☐ Memnun	☐ Orta
	☐ Memnun Değil	☐ Hiç Memnun Değil	☐ Fikrim Yok

13. Türkiye'de bulunduğunuz ilde bir konut kiralamış veya satın almış olan göçmenler ve/veya sığınmacıların, sizce oturulan konuttan duyduğu memnuniyet düzeyi nedir?	☐ Çok Memnun	☐ Memnun	☐ Orta
	☐ Memnun Değil	☐ Hiç Memnun Değil	☐ Fikrim Yok

14. Türkiye'de bulunduğunuz ilde yerleşmiş olan göçmenler ve/veya sığınmacıların, sizce oturulan	☐ Çok Memnun	☐ Memnun	☐ Orta
	☐ Memnun Değil	☐ Hiç Memnun	

semitten veya mahalleden duyduğu memnuniyet düzeyi nedir?		Değil	
	() Memnun Değil	() Hiç Memnun Değil	
15. Türkiye'de bulunduğunuz ilde yerleşmiş olan göçmenler ve/veya sığınmacıların, sizce sosyal hayattan duyduğu memnuniyet düzeyi nedir?	() Çok Memnun	() Memnun	() Orta
16. Türkiye'de bulunduğunuz ilde yerleşmiş olan göçmenler ve/veya sığınmacıların, sizce kendine ayırdığı zamandan duyduğu memnuniyet düzeyi nedir?	() Çok Memnun	() Memnun	() Orta
	() Memnun Değil	() Hiç Memnun Değil	() Fikrim Yok
	17. Türkiye'de bulunduğunuz ilde yerleşmiş olan göçmenler ve/veya sığınmacıların, sizce akraba ilişkilerinden duyduğu memnuniyet düzeyi nedir?	() Çok Memnun	() Memnun
	() Memnun Değil	() Hiç Memnun Değil	() Fikrim Yok
	18. Türkiye'de bulunduğunuz ilde yerleşmiş olan göçmenler ve/veya sığınmacıların, sizce arkadaş ilişkilerinden duyduğu memnuniyet düzeyi nedir?	() Çok Memnun	() Memnun
	() Memnun Değil	() Hiç Memnun Değil	() Fikrim Yok
	19. Türkiye'de bulunduğunuz ilde yerleşmiş olan göçmenler ve/veya sığınmacıların, sizce komşuluk ilişkilerinden duyduğu memnuniyet düzeyi nedir?	() Çok Memnun	() Memnun
	() Memnun Değil	() Hiç Memnun Değil	() Fikrim Yok
	20. Türkiye'de bulunduğunuz ilde yerleşmiş olan göçmenler ve/veya sığınmacıların, sizce çalıştığı işten duyduğu memnuniyet düzeyi nedir?	() Çok Memnun	() Memnun
	() Memnun Değil	() Hiç Memnun Değil	
	21. Türkiye'de bulunduğunuz ilde yerleşmiş olan göçmenler ve/veya sığınmacıların, sizce hanehalkı gelirinden duyduğu memnuniyet düzeyi nedir?	() Çok Memnun	() Memnun
	() Memnun Değil	() Hiç Memnun Değil	
	22. Türkiye'de bulunduğunuz ilde yerleşmiş olan göçmenler ve/veya sığınmacıların, sizce işe geliş-gidiş için harcanan zamandan duyduğu memnuniyet düzeyi nedir?	() Çok Memnun	() Memnun
	() Memnun Değil	() Hiç Memnun Değil	
	23. Türkiye'de bulunduğunuz ilde yerleşmiş olan göçmenler ve/veya sığınmacıların, sizce iş yerinde kurduğu ilişkilerden duyduğu memnuniyet düzeyi nedir?	() Çok Memnun	() Memnun
	() Memnun Değil	() Hiç Memnun Değil	
	24. Türkiye'de bulunduğunuz ilde eğitim amaçlı yerleşmiş olan göçmenler ve/veya sığınmacıların, sizce aldığı eğitimden duyduğu memnuniyet düzeyi nedir?	() Çok Memnun	() Memnun
	() Memnun Değil	() Hiç Memnun Değil	
	25. Türkiye'de bulunduğunuz ilde	() Çok	() Memnun

eğitim amaçlı yerleşmiş olan göçmenler ve/veya sığınmacıların, sizce elde ettiği kazançtan duyduğu memnuniyet düzeyi nedir?	Memnun		
	() Memnun Değil	() Hiç Memnun Değil	() Kazancı Yok

26. Türkiye'de bulunduğunuz ilde yaşayan göçmenler ve/veya sığınmacıların, sizce çalışma hayatında idari konularda sorunlarla karşılaşılıyorlar mıdır?	() Evet	() Hayır

27. Türkiye'de bulunduğunuz ilde yaşayan göçmenler ve/veya sığınmacıların, sizce çalışma hayatında ücretler arası farklılıkta sorunlarla karşılaşılıyorlar mıdır?	() Evet	() Hayır

28. Türkiye'de bulunduğunuz ilde yaşayan göçmenler ve/veya sığınmacıların, sizce çalışma hayatında çalışma koşulları ile ilgili sorunlarla karşılaşılıyorlar mıdır?	() Evet	() Hayır

29. Türkiye'de bulunduğunuz ilde yaşayan göçmenler ve/veya sığınmacıların, sizce çalışma hayatında ücretlerin zamanında ödenmesi ile ilgili sorunlarla karşılaşılıyorlar mıdır?	() Evet	() Hayır

30. Türkiye'de bulunduğunuz ilde yaşayan göçmenler ve/veya sığınmacıların, sizce çalışma hayatında eksik ücret ödenmesi ile ilgili sorunlarla karşılaşılıyorlar mıdır?	() Evet	() Hayır

31. Türkiye'de bulunduğunuz ilde eğitim amaçlı yerleşmiş olan göçmenler ve/veya sığınmacıların, sizce aynı evde yaşamakta olduğu kişilerle kurduğu ilişkilerden duyduğu memnuniyet düzeyi nedir?	() Çok Memnun	() Memnun	() Orta
	() Memnun Değil	() Hiç Memnun Değil	

32. Türkiye'de bulunduğunuz ilde yaşayan göçmenler ve/veya sığınmacıların, sizce iş yerinde nitelikli eleman konusu ile ilgili sorunlarla karşılaşılıyorlar mıdır?	() Evet	() Hayır

33. Türkiye'de bulunduğunuz ilde yaşayan göçmenler ve/veya sığınmacıların, sizce iş yerinde ham madde ile ilgili sorunlarla karşılaşılıyorlar mıdır?	() Evet	() Hayır

34. Türkiye'de bulunduğunuz ilde yaşayan göçmenler ve/veya sığınmacıların, sizce iş yerinde teknoloji ile ilgili sorunlarla karşılaşılıyorlar mıdır?	() Evet	() Hayır

35. Türkiye'de bulunduğunuz ilde yaşayan göçmenler ve/veya sığınmacıların, sizce iş yerinde sermaye ile ilgili sorunlarla karşılaşılıyorlar mıdır?	() Evet	() Hayır

EK 7. İstanbul Ticaret Üniversitesi Etik Kurulu Onayı

T.C. İSTANBUL TİCARET
ÜNİVERSİTESİ

REKTÖRLÜĞÜ

Sayı : 65836846-000
Konu : Etik Onayı

Sayın Armando ALİU,

İlgi: 22.10.2018 tarihli dilekçeniz.

İlgi yazınız ile "Türkiye'de İstanbul ve Bursa İllerinde Bulunan Üniversite ve Diğer Bilimsel Kuruluşlarda Çalışan Akademisyenlerin Göçmen ve Sığınmacıların Sorunlarına Bakışı" isimli önerdiğiniz ankete Etik Kurul onayı talep edilmektedir.

Adı geçen anket formu, Üniversitemiz Etik Kurulunca incelenmiş, anketinizde etik tanım, değer ve ilkelere aykırı bir düzenleme tespit edilmediği, önerilen anket çalışmasının etik kurallara uygun olduğu ve etik onayının verildiği ifade edilmiştir.

Konuya ilişkin bilgilerinizi rica ederim.

e-imzalıdır

Prof. Dr. Özgür ÇENGEL
Rektör Yardımcısı

EK 8. İstanbul ve Bursa İllerinde Suriyelilerin Yaşam Memnuniyeti Araştırması Anketi
(Türkçe ve Arapça)

ANKET FORMU

Bu anket formu İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayın, Araştırma ve Proje Koordinasyon Kurulu (YAPKO) bünyesinde yürütülmekte olan “Düzenli Göç Kapsamında Yaşayan Göçmen İşçi ve İşverenlerin Yaşam Memnuniyeti: İstanbul ve Bursa Karşılaştırılması” başlıklı ve ‘YAPKO_22-2018/33’ kodlu proje kapsamında kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Sizlerden edinilecek bilgiler tamamen bilimsel çalışmalarda kullanılacaktır.

Katkılarınız bizim için önemlidir. Şimdiden değerli katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Saygılarımla,

Armando ALİU

Öğr. Gör. & Proje Asistanı /
İşletme Fakültesi ve Rektörlük
Lecturer & Project Assistant /
Faculty of Business and the Rectorate
Örnektepe Mahallesi, İmrahor Caddesi No: 88/2
Z-42, Beyoğlu 34445, İstanbul / TÜRKİYE
t:+90 444 0413 / 4308
e-mail: aaliu@ticaret.edu.tr

444 0 413

      ticaretedutr

İSTANBUL VE BURSA İLLERİNDE SURİYELİLERİN YAŞAM MEMNUNİYETİ ARAŞTIRMASI 2018-2019

(Bu anket içerisinde yer alan genel bilgiler, ölçek ve faktörler Türkiye İstatistik Kurumu verilerinden ve resmi İnternet sayfasından derlenmiştir)

A1. YAŞAM MEMNUNİYETİ ANKET ÇALIŞMASI (Bireysel Mutluluk Memnuniyeti)

1. Genel Mutluluk Düzeyi	☐ Çok Mutlu	☐ Mutlu	☐ Orta	☐ Mutsuz	☐ Çok Mutsuz	
2. Yerleşim Yeri	☐ Kır		☐ Kent			
3. Cinsiyet	☐ Erkek		☐ Kadın			
4. Yaş Grupları	☐ 18-24	☐ 25-34	☐ 35-44	☐ 45-54	☐ 55-64	☐ 65+
5. Eğitim Durumu	☐ Bir Okul Bitirmedi	☐ İlkokul	☐ İlköğretim / Ortaokul veya Mesleki Ortaokul	☐ Lise Dengi / Meslek Lisesi	☐ Yüksek Öğretim	
6. Medeni Durum	☐ Hiç Evlenmedi		☐ Evli	☐ Boşandı	☐ Dul	
7. Çalışma Durumu	☐ Çalıştı	☐ Çalışmadı, İş İle İlgisi Sürüyor		☐ İş Bulamaması		
	☐ Mevsimlik Çalışıyor	☐ Eğitim / Öğretim		☐ Ev İşleri İle Meşgul		
	☐ Emekli	☐ Engelli, Hasta veya Yaşlı		☐ İrad Sahibi		
8. Hanehalkı Geliri	☐ 0-1000 TL	☐ 1000-1500 TL		☐ 1500-2000 TL		
	☐ 2000 - 2500 TL	☐ 2500 - 3000 TL		☐ 3000 - 3500 TL		
	☐ 3500 - 4000 TL	☐ 4000 - 4500 TL		☐ 4500 TL ve Üstü		
9. Mutluluk kaynağı olan değerler	☐ Güç	☐ Başarı		☐ İş		
	☐ Sağlık	☐ Sevgi		☐ Para		
	Diğer (Lütfen belirtiniz): _____					
10. Mutluluk kaynağı olan kişiler	☐ Kendi	☐ Çocuklar		☐ Anne / Baba		
	☐ Arkadaşlar	☐ Yeğen (ler)		☐ Torun (lar)		
	☐ Eş	☐ Tüm Aile		☐ Komşular		
	Diğer (Lütfen belirtiniz): _____					
11. Kişisel sağlıktan duyulan memnuniyet	☐ Çok Memnun	☐ Memnun		☐ Orta		
	☐ Memnun Değil	☐ Hiç Memnun Değil				
12. Evlilikten duyulan	☐ Çok Memnun	☐ Memnun		☐ Orta		

memnuniyet			
	() Memnun Değil	() Hiç Memnun Değil	
13. Oturulan konuttan duyulan memnuniyet	() Çok Memnun	() Memnun	() Orta
	() Memnun Değil	() Hiç Memnun Değil	
14. Oturulan semtten / mahalleden duyulan memnuniyet	() Çok Memnun	() Memnun	() Orta
	() Memnun Değil	() Hiç Memnun Değil	
15. Sosyal hayattan duyulan memnuniyet	() Çok Memnun	() Memnun	() Orta
	() Memnun Değil	() Hiç Memnun Değil	
16. Kendine ayırdığı zamandan duyulan memnuniyet	() Çok Memnun	() Memnun	() Orta
	() Memnun Değil	() Hiç Memnun Değil	
17. Akraba ilişkilerinden duyulan memnuniyet	() Çok Memnun	() Memnun	() Orta
	() Memnun Değil	() Hiç Memnun Değil	
18. Arkadaş ilişkilerinden duyulan memnuniyet	() Çok Memnun	() Memnun	() Orta
	() Memnun Değil	() Hiç Memnun Değil	
19. Komşuluk ilişkilerinden duyulan memnuniyet	() Çok Memnun	() Memnun	() Orta
	() Memnun Değil	() Hiç Memnun Değil	
20. Çalıştığı işten duyulan memnuniyet	() Çok Memnun	() Memnun	() Orta
	() Memnun Değil	() Hiç Memnun Değil	
21. Aylık hanehalkı gelirinden duyulan memnuniyet	() Çok Memnun	() Memnun	() Orta
	() Memnun Değil	() Hiç Memnun Değil	
22. İşe geliş-gidiş için harcanan zamandan duyulan memnuniyet	() Çok Memnun	() Memnun	() Orta
	() Memnun Değil	() Hiç Memnun Değil	
23. İşyeri ilişkilerinden duyulan memnuniyet	() Çok Memnun	() Memnun	() Orta
	() Memnun Değil	() Hiç Memnun Değil	
24. Alınan eğitimden duyulan memnuniyet düzeyi	() Çok Memnun	() Memnun	() Orta
	() Memnun Değil	() Hiç Memnun	

		Değil	
25. Elde edilen kazançtan duyulan memnuniyet	() Çok Memnun	() Memnun	() Orta
	() Memnun Değil	() Hiç Memnun Değil	() Kazancı Yok
26. Çalışma hayatında idari konularda yaşanan sorun	() Sorun Var	() Sorun Yok	
27. Çalışma hayatında ücretler arası farklılıkta yaşanan sorun	() Sorun Var	() Sorun Yok	
28. Çalışma hayatında çalışma koşullarında yaşanan sorun	() Sorun Var	() Sorun Yok	
29. Çalışma hayatında ücretlerin zamanında ödenmesinde yaşanan sorun	() Sorun Var	() Sorun Yok	
30. Çalışma hayatında eksik ücret ödenmesinde yaşanan sorun	() Sorun Var	() Sorun Yok	
31. Aynı evde yaşanan kişilerle ilişkilerden memnuniyet	() Çok Memnun	() Memnun	() Orta
	() Memnun Değil	() Hiç Memnun Değil	
32. İşyerinde nitelikli eleman konusunda sorun	() Sorun Var	() Sorun Yok	
33. İşyerinde hammadde konusunda sorun	() Sorun Var	() Sorun Yok	
34. İşyerinde teknolojik açıdan sorun	() Sorun Var	() Sorun Yok	
35. İşyerinde sermaye açısından sorun	() Sorun Var	() Sorun Yok	

A2. YAŞAM MEMNUNİYETİ ANKET ÇALIŞMASI (Kamu Hizmetlerinden Duyulan Memnuniyet)

1. Genel olarak sağlık hizmetlerinden duyulan memnuniyet	() Çok Memnun	() Memnun	() Orta
	() Memnun Değil	() Hiç Memnun Değil	() Fikri Yok
2. Asayiş hizmetlerinden duyulan memnuniyet	() Çok Memnun	() Memnun	() Orta
	() Memnun Değil	() Hiç Memnun Değil	() Fikri Yok
3. Adli hizmetlerden duyulan memnuniyet	() Çok Memnun	() Memnun	() Orta
	() Memnun Değil	() Hiç Memnun Değil	() Fikri Yok
4. Eğitim hizmetlerinden duyulan memnuniyet	() Çok Memnun	() Memnun	() Orta
	() Memnun Değil	() Hiç Memnun Değil	() Fikri Yok
5. Sosyal Güvenlik Kurumunun hizmetlerinden duyulan memnuniyet	() Çok Memnun	() Memnun	() Orta
	() Memnun Değil	() Hiç Memnun Değil	() Fikri Yok
6. Ulaşım hizmetlerinden duyulan memnuniyet	() Çok Memnun	() Memnun	() Orta
	() Memnun Değil	() Hiç Memnun Değil	() Fikri Yok

7. Elektronik ortamda sunulan kamu hizmetlerinden duyulan memnuniyet	☐ Çok Memnun	☐ Memnun	☐ Orta
	☐ Memnun Değil	☐ Hiç Memnun Değil	☐ Fikri Yok
8. Belediyenin hava kirliliği ile mücadelesinden memnuniyet	☐ Çok Memnun	☐ Memnun	☐ Orta
	☐ Memnun Değil	☐ Hiç Memnun Değil	☐ Fikri Yok
9. Belediyenin spor / sağlık hizmetinden memnuniyet	☐ Çok Memnun	☐ Memnun	☐ Orta
	☐ Memnun Değil	☐ Hiç Memnun Değil	☐ Fikri Yok
	☐ Memnun Değil	☐ Hiç Memnun Değil	☐ Fikri Yok
10. Belediyenin imar / iskan / ruhsat hizmetinden memnuniyet	☐ Çok Memnun	☐ Memnun	☐ Orta
11. Belediyenin engellilere yönelik hizmetinden memnuniyet	☐ Çok Memnun	☐ Memnun	☐ Orta
	☐ Memnun Değil	☐ Hiç Memnun Değil	☐ Fikri Yok
12. Belediyenin hasta ve yoksullara yardım hizmetinden memnuniyet	☐ Çok Memnun	☐ Memnun	☐ Orta
	☐ Memnun Değil	☐ Hiç Memnun Değil	☐ Fikri Yok
13. Belediyenin sergi / festival / kermes hizmetinden memnuniyet	☐ Çok Memnun	☐ Memnun	☐ Orta
	☐ Memnun Değil	☐ Hiç Memnun Değil	☐ Fikri Yok
14. Belediyenin meslek edindirme hizmetinden memnuniyet	☐ Çok Memnun	☐ Memnun	☐ Orta
	☐ Memnun Değil	☐ Hiç Memnun Değil	☐ Fikri Yok
15. İl Özel İdarenin imar / iskân / ruhsat hizmetinden memnuniyet	☐ Çok Memnun	☐ Memnun	☐ Orta
	☐ Memnun Değil	☐ Hiç Memnun Değil	☐ Fikri Yok
16. İl Özel İdarenin engellilere yönelik hizmetinden memnuniyet	☐ Çok Memnun	☐ Memnun	☐ Orta
	☐ Memnun Değil	☐ Hiç Memnun Değil	☐ Fikri Yok
17. İl Özel İdarenin hasta ve yoksullara yardım hizmetinden memnuniyet	☐ Çok Memnun	☐ Memnun	☐ Orta
	☐ Memnun Değil	☐ Hiç Memnun Değil	☐ Fikri Yok
18. İl Özel İdarenin sergi / festival / kermes hizmetinden memnuniyet	☐ Çok Memnun	☐ Memnun	☐ Orta
	☐ Memnun Değil	☐ Hiç Memnun Değil	☐ Fikri Yok
19. İl Özel İdarenin meslek edindirme	☐ Çok	☐ Memnun	☐ Orta

hizmetinden memnuniyet	Memnun		
	☐ Memnun Değil	☐ Hiç Memnun Değil	☐ Fikri Yok
20. Belediyenin sosyal yardımlarından memnuniyet	☐ Çok Memnun	☐ Memnun	☐ Orta
	☐ Memnun Değil	☐ Hiç Memnun Değil	☐ Fikri Yok
21. Belediyenin kültür hizmetlerinden memnuniyet	☐ Çok Memnun	☐ Memnun	☐ Orta
	☐ Memnun Değil	☐ Hiç Memnun Değil	☐ Fikri Yok
22. Belediyenin sağlık hizmetlerinden memnuniyet	☐ Çok Memnun	☐ Memnun	☐ Orta
	☐ Memnun Değil	☐ Hiç Memnun Değil	☐ Fikri Yok
23. Kamu hizmetleri ile ilgili bilgi edinme işlemlerinden memnuniyet	☐ Çok Memnun	☐ Memnun	☐ Orta
	☐ Memnun Değil	☐ Hiç Memnun Değil	☐ Fikri Yok

بحث عن مستوى رضى اللاجئين السوريين عن مستوى معيشتهم في ولايتي استانبول و
الجراب 2018-2019

(استُقيمت المعطيات والمعلومات العامة والمقاييس والعوامل في هذا الاستطلاع من بيانات هيئة المقاييس الترككية ومن صفحتها الرسمية على الإنترنت)

1. استطلاع لدراسة مستوى الرضى عن مستوى المعيشة (مدى الرضى عن السعادة الفردية)

1. مستوى سعادتك بشكل عام	() سعيد جداً	() سعيد	() متوسط السعادة	() غير سعيد	() تعيس
2. مكان إقامتك	() الريف	() المدينة			
3. الجنس	() ذكر	() انثى			
4. العمر	() 24-18	() 34-25	() 44-35	() 54-45	() 64-55
5. مستوى التعليم	() لم ينهي أي مدرسة	() ابتدائية	() إعدادية عامة أو صناعية	() ثانوية عامة أو صناعية	() جامعة
6. الحالة المدنية	() لم أتزوج أبداً	() متزوج/متزوجة	() مطلق/مطلقة	() أرمل/أرملة	
7. العمل	() عملت سابقاً	() لم أعمل/ غير مهتم بالعمل	() لم أجد عملاً	() أهتم بحاجات المنزل	
	() أعمل بشكل موسمي	() التعليم- التدريب	() ذوي الاحتياجات الخاصة/ مريض/ مسن	() لذي وارد	
8. دخل كافة القاطنين معك في نفس المنزل	0-1000 ل.ت ()	1000-1500 ل.ت ()	1500-2000 ل.ت ()	2000-2500 ل.ت ()	2500-3000 ل.ت ()
	3000-3500 ل.ت ()	3500-4000 ل.ت ()	4000-4500 ل.ت ()	4500-5000 ل.ت ()	5000-5500 ل.ت ()
9. القيم التي هي مصدر للسعادة	() القوة	() النجاح	() العمل	() المال	
	() الصحة	() المحبة	() الأشياء أخرى (رجاء ذكرها):		
10. الأشخاص الذين هم سبب للسعادة	() أنت	() الأولاد	() الأم/الأب	() الأحفاد	
	() الأصدقاء	() أولاد الأخوة/الأخوات	() الجيران		
	() الزوج/الزوجة	() كافة أفراد العائلة	() الأشياء أخرى (رجاء ذكرها):		
11. مدى رضاك عن حالتك الصحية	() راض جداً	() راض	() متوسط		
	() غير راض	() غير راض أبداً			
12. مدى رضاك عن زواجك	() راض جداً	() راض	() متوسط		
	() غير راض	() غير راض أبداً			
13. مدى رضاك عن المنزل الذي تسكنه	() راض جداً	() راض	() متوسط		
	() غير راض	() غير راض أبداً			
14. مدى رضاك عن المنطقة/المحلة التي تسكن فيها	() راض جداً	() راض	() متوسط		

	() غير راض أبداً	() غير راض	
15. مدى رضاك عن الحياة الإجتماعية	() راض جداً	() راض	() متوسط
	() غير راض	() غير راض أبداً	
16. مدى الرضى عن المدة الزمنية التي تستهلكها لنفسك فقط	() راض جداً	() راض	() متوسط
	() غير راض	() غير راض أبداً	
17. مدى الرضى عن العلاقة مع الأقارب	() راض جداً	() راض	() متوسط
	() غير راض	() غير راض أبداً	
18. مدى الرضا عن العلاقة مع الأصدقاء.	() راض جداً	() راض	() متوسط
	() غير راض	() غير راض أبداً	
19. مدى الرضا عن العلاقات مع الجوار.	() راض جداً	() راض	() متوسط
	() غير راض	() غير راض أبداً	
20. مدى الرضى عن العمل الذي تعمل فيه.	() راض جداً	() راض	() متوسط
	() غير راض	() غير راض أبداً	
21. مدى الرضى عن الوارد الشهري لجميع الأشخاص الذين يشاركونك المسكن.	() راض جداً	() راض	() متوسط
	() غير راض	() غير راض أبداً	
22. مدى الرضى عن المدة الزمنية التي تستهلكها للذهاب والعودة من العمل.	() راض جداً	() راض	() متوسط
	() غير راض	() غير راض أبداً	
23. مدى الرضى عن العلاقات في العمل.	() راض جداً	() راض	() متوسط
	() غير راض	() غير راض أبداً	
24. مدى الرضى عن مستواك التعليمي.	() راض جداً	() راض	() متوسط
	() غير راض	() غير راض أبداً	
25. مدى رضاك عن واردك.	() راض جداً	() راض	() متوسط
	() غير راض	() غير راض أبداً	() لا يوجد وارد
26. المشاكل الإدارية في العمل	() توجد مشاكل	() لا توجد مشاكل	
27. المشاكل بسبب تفاوت الأجور في العمل	() توجد مشاكل	() لا توجد مشاكل	
28. المشاكل بسبب شروط العمل	() توجد مشاكل	() لا توجد مشاكل	
29. المشاكل بسبب عدم دفع الأجور في مواعيدها	() توجد مشاكل	() لا توجد مشاكل	
30. المشاكل بسبب اقتطاع جزء من الأجور	() توجد مشاكل	() لا توجد مشاكل	
31. مدى الرضى عن العلاقات التي تربط بين الساكنين في نفس المسكن.	() راض جداً	() راض	() متوسط
	() غير راض	() غير راض أبداً	

32. مشاكل بسبب نقص في العناصر المختصة في العمل	() توجد مشاكل	() لا توجد مشاكل

33. مشاكل بسبب المواد الأولية في العمل	() توجد مشاكل	() لا توجد مشاكل

34. مشاكل في التكنولوجيا في العمل	() توجد مشاكل	() لا توجد مشاكل

35. مشاكل في التمويل في العمل	() توجد مشاكل	() لا توجد مشاكل

2. استطلاع لمدى الرضى عن مستوى المعيشة (مدى الرضى عن الخدمات العامة)

1. مدى الرضى عن الخدمات الصحية بشكل عام	() راض جداً	() راض	() متوسط
	() غير راض	() غير راض أبداً	() لا أعلم

2. مدى الرضى عن خدمات الأمن العام	() راض جداً	() راض	() متوسط
	() غير راض	() غير راض أبداً	() لا أعلم

3. مدى الرضى عن الخدمات العدلية	() راض جداً	() راض	() متوسط
	() غير راض	() غير راض أبداً	() لا أعلم

4. مدى الرضى عن خدمات التعليم	() راض جداً	() راض	() متوسط
	() غير راض	() غير راض أبداً	() لا أعلم

5. مدى الرضى عن خدمات التأمينات الإجتماعية	() راض جداً	() راض	() متوسط
	() غير راض	() غير راض أبداً	() لا أعلم

6. مدى الرضى عن خدمات المواصلات	() راض جداً	() راض	() متوسط
	() غير راض	() غير راض أبداً	() لا أعلم

7. مدى الرضى عن الخدمات العامة الإلكترونية	() راض جداً	() راض	() متوسط
	() غير راض	() غير راض أبداً	() لا أعلم

8. مدى الرضى عن جهود البلدية في مكافحة تلوث الجو	() راض جداً	() راض	() متوسط
	() غير راض	() غير راض أبداً	() لا أعلم

9. مدى الرضى عن خدمات البلدية للرياضة والصحة	() راض جداً	() راض	() متوسط
	() غير راض	() غير راض أبداً	() لا أعلم

10. مدى الرضى عن خدمات الترخيص والإفراز والإعمار في البلدية.	() راض جداً	() راض	() متوسط
	() غير راض	() غير راض أبداً	() لا أعلم

11. مدى الرضى عن خدمات البلدية لذوي الاحتياجات الخاصة	() راض جداً	() راض	() متوسط
	() غير راض	() غير راض أبداً	() لا أعلم

12. مدى الرضى عن خدمات البلدية في مساعدة الفقراء والمرضى	() راض جداً	() راض	() متوسط
	() غير راض	() غير راض أبداً	() لا أعلم

13. مدى الرضى عن خدمات البلدية للمعارض والمهرجانات وأسواق الكرمس	() راض جداً	() راض	() متوسط
	() غير راض	() غير راض أبداً	() لا أعلم
14. مدى الرضى عن خدمات البلدية في تعليم الحرف.	() راض جداً	() راض	() متوسط
	() غير راض	() غير راض أبداً	() لا أعلم
15. مدى الرضى عن خدمات الإدارة المحلية في مجال الترخيص والإفراز والإعمار.	() راض جداً	() راض	() متوسط
	() غير راض	() غير راض أبداً	() لا أعلم
16. مدى الرضى عن خدمات الإدارة المحلية لذوي الإحتياجات الخاصة.	() راض جداً	() راض	() متوسط
	() غير راض	() غير راض أبداً	() لا أعلم
17. مدى الرضى عن خدمات الإدارة المحلية للمرضى والفقراء.	() راض جداً	() راض	() متوسط
	() غير راض	() غير راض أبداً	() لا أعلم
18. مدى الرضى عن خدمات الإدارة المحلية للمعارض والمهرجانات وأسواق الكرمس.	() راض جداً	() راض	() متوسط
	() غير راض	() غير راض أبداً	() لا أعلم
19. مدى الرضى عن خدمات الإدارة المحلية في تعليم المهن.	() راض جداً	() راض	() متوسط
	() غير راض	() غير راض أبداً	() لا أعلم
20. مدى الرضى عن خدمات البلدية في مجال الدعم الإجتماعي.	() راض جداً	() راض	() متوسط
	() غير راض	() غير راض أبداً	() لا أعلم
21. مدى الرضى عن الخدمات الثقافية للبلدية.	() راض جداً	() راض	() متوسط
	() غير راض	() غير راض أبداً	() لا أعلم
22. مدى الرضى عن خدمات البلدية في مجال الصحة.	() راض جداً	() راض	() متوسط
	() غير راض	() غير راض أبداً	() لا أعلم
23. مدى الرضى عن عملية الإستعلام عن الخدمات العامة.	() راض جداً	() راض	() متوسط
	() غير راض	() غير راض أبداً	() لا أعلم

EK 9. T.C. İçişleri Bakanlığı, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Göç Politika ve Projeleri Dairesi Başkanlığı – 12 Aralık 2018 tarih ve “62103649-604.01.02-E.58616” sayılı Anket İzni

**T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
Göç Politika ve Projeleri Dairesi Başkanlığı**

Sayı : 62103649-604.01.02-E.58616
Konu : Anket İzni - İstanbul Ticaret Üniversitesi

12/12/2018

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİNE

İlgi : İstanbul Ticaret Üniversitesi'nin 07.12.2018 tarihli yazısı.

İlgi yazıda, İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayın, araştırma ve Proje Koordinasyon Kurulu bünyesinde yürütülmekte olan “Düzenli Göç Kapsamında Yaşayan Göçmen İşçi ve İşverenlerin Yaşam Memnuniyeti: İstanbul ve Bursa Karşılaştırması” başlıklı proje kapsamında gerçekleştirilmek istenen ankete gerekli iznin verilmesi talep edilmektedir.

Bu kapsamda anket soruları incelenmiş olup; 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 94 üncü maddesi ile 2014/6883 karar sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği 51 inci maddesinde belirtilen gizlilik ilkelerine gerekli hassasiyetin gösterilmesi, kişisel bilgilerin talep edilmemesi, din, mezhep, etnik gruba mensubiyet, siyasi görüş gibi hassas bilgilerin istenmemesi, çalışmalar esnasında ses/video kaydı alınmaması şartı ile çalışma uygun değerlendirilmiştir.

Bilgi ve gereğini rica ederim.

Mehmet Sinan YILDIZ
Bakan a.
Genel Müdür Yardımcısı V.

DAĞITIM :
Gereği:
İSTANBUL TİCARET
ÜNİVERSİTESİNE

Bilgi:
BURSA VALİLİĞİNE
(İl Göç İdaresi Müdürlüğü)
İSTANBUL VALİLİĞİNE
(İl Göç İdaresi Müdürlüğü)

*Bu belge elektronik imzalıdır. imzalı suretinin aslını görmek için <https://www.e-icisleri.gov.tr/EvrakDogrulama> adresine girerek (1opt3x-Vv50qC-mhm9q3-9Izf8g-RS4PLzh/) kodunu yazınız.

Lalegül Çamlıca Mahallesi 122 sk. No: 4, 06370 Yenimahalle/ Ankara
Telefon No: (312)422 05 00 Faks No: (312)422 09 00
e-Posta: gocpolitikaveprojeleridaresi@goc.gov.tr İnternet Adresi: <https://www.goc.gov.tr>

Bilgi için: Sultan Merve MORKOÇ
GÖÇ UZMAN YARDEMCİSİ
Telefon No:

EK 10. Türkiye'de İstanbul ve Bursa İllerinde Bulunan Üniversite ve Diğer Bilimsel Kuruluşlarda Çalışan Akademisyenlerin Göçmen ve Sığınmacıların Sorunlarına Bakışı – Mülakat Soruları

MÜLAKAT SORULARI

Türkiye'de İstanbul ve Bursa İllerinde Bulunan Üniversite ve Diğer Bilimsel Kuruluşlarda Çalışan Akademisyenlerin Göçmen ve Sığınmacıların Sorunlarına Bakışı

Bu mülakat formu İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayın, Araştırma ve Proje Koordinasyon Kurulu (YAPKO) bünyesinde yürütülmekte olan “Düzenli Göç Kapsamında Yaşayan Göçmen İşçi ve İşverenlerin Yaşam Memnuniyeti: İstanbul ve Bursa Karşılaştırılması” başlıklı ve ‘YAPKO_22-2018/33’ kodlu proje kapsamında kullanılmak üzere hazırlanmıştır.

Mülakat sorularına vereceğiniz cevaplardan edinilecek bilgiler tamamen bilimsel çalışmalarda kullanılacak olup, kişisel verileriniz saklı tutulacaktır. Mülakat sorularını MS Word dosyası üzerinde cevapladıktan sonra aaliu@ticaret.edu.tr eposta adresine göndermenizi rica ediyoruz.

Katkılarınız bizim için önemlidir. Şimdiden değerli katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Saygılarımla,

Armando ALİU

Öğr. Gör. & Proje Asistanı /
İşletme Fakültesi ve Rektörlük
Lecturer & Project Assistant /
Faculty of Business and the Rectorate
Örnektepe Mahallesi, İmrahor Caddesi No: 88/2
Z-42, Beyoğlu 34445, İstanbul / TÜRKİYE
t: +90 444 0413 / 4308
e-mail: aaliu@ticaret.edu.tr

444 0 413

[Twitter](#) | [Facebook](#) | [Instagram](#) | [YouTube](#) | [LinkedIn](#) | [ticaret.edu.tr](#)

MÜLAKAT SORULARI

SOSYAL UYUM, GÖÇ YÖNETİŞİMİ VE İŞBİRLİĞİ

- 1. Temel ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için sivil toplum kuruluşları, uluslararası kuruluşlar ve yabancı devletler Türkiye’de yaşayan göçmenlerin / sığınmacıların ailelerine ne şekilde yardım edebilir?*
- 2. Türkiye’de yaşayan veya yaşamayı düşünen Sığınmacıların temel ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için Türk Hükümeti’nin onlara ne şekilde yardım etmektedir? Devlet yardımlarının artırılması ve sürdürülebilirliği nasıl sağlanabilir?*
- 3. Türkiye’de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin hangi düzeylerde aranmasının daha etkili olabileceğini düşünüyorsunuz? (Yerel, Bölgesel, Ulusal, Uluslararası veya Ulusaşırı)*
- 4. Türkiye’de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, sizce yerel yönetimlerin, devlet kuruluşlarının, STK’ların, derneklerin ve vakıfların, üniversitelerin, araştırma merkezlerinin, bilimsel düşünce kuruluşlarının ve epistemik toplulukların, Camilerin ve dini kuruluşlarının, iş dünyasının ve özel sektör kesiminin, sektörel ve profesyonel kuruluşların rolü nedir?*
- 5. Türkiye’de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, sizce bu sorunların bilimsel platformlarda (misal: kongre, konferans, sempozyum, çalıştay vb.) tartışılmasının rolü nedir?*
- 6. Türkiye’de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, sizce devletin kurumsal kapasite artırımının (misal: kurumsal çerçeve, göç stratejisi, hukuki çerçeve vb.) etkisi nedir?*
- 7. Türkiye’de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, sizce devletin göçmen ve sığınmacı haklarının artırımının (misal: sosyal hizmetlere ve sosyal güvenliğe erişim hakları, aile hakları, çalışma hakları, uzun dönem ikamet hakları ve vatandaşlığa geçiş hakları vb.) etkisi nedir?*
- 8. Türkiye’de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, sizce devletin düzenli ve güvenli göç mekanizmasına geçişinin (misal: sınır güvenliği, kontrolü ve hudut reformu, göçmen ve sığınmacı kabulünün uygunluk kriterleri, uyum reformları, insan ticareti ile mücadele vb.) etkisi nedir?*
- 9. Türkiye’de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, sizce devletin iş göçü yönetiminde reformların artırılmasının (misal: iş göçü yönetiminin hukuki altyapısı, nitelikli ve*

kalifiye göçmen ve sığınmacıların tercih edilmesinde uygulanacak kriterlerin belirlenmesi, öğrenim amaçlı göç düzenlemeleri, iş göçü kapsamında iki-taraflı/çok-taraflı anlaşmalar vb.) etkisi nedir?

10. Türkiye 'de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, sizce devletin bölgesel ve uluslararası kuruluşlarla, AB kurumları ve ajanslarıyla, komşu ülkelerle, BM kurumları ve ajanslarıyla işbirliği yapmasının etkisi nedir?

11. Türkiye 'de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, sizce devlet hangi düzeylerdeki kurumlar ve ajanslar ile daha etkili işbirliği yapabilir?

12. Türkiye 'de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, sizce devletin uluslararası anlaşmalara taraf olmasının, uluslararası göç düzenlemelerini uygulamasının, ulusal göç mevzuatının uluslararası göç mevzuatı ve AB müktesebatı ile uyumlaştırılmasının etkisi nedir?

13. Türkiye 'de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, sizce AB hukuku ve müktesebatı kapsamında geliştirilen formüllerin Türkiye 'de de uygulanmasının önemi nedir?

14. Türkiye 'de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, sizce uluslararası göç ve sığınmacılar hukuku kapsamında geliştirilen formüllerin Türkiye 'de de uygulanmasının önemi nedir?

15. Türkiye 'de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili sorunlara kesin çözümlerin bulunmasında, sizce İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün ve Göç Kurulu'nun, Valiliklere bağlı Göç İdaresi İl Müdürlükleri'nin ve oluşturduğu alt birimlerinin yetkilerinin arttırılmasının etkisi nedir?

16. Türkiye 'de yaşayan veya yaşamayı düşünen Göçmenler / Sığınmacılar ile ilgili paylaşmak istediğiniz görüş veya önerileriniz var mıdır?

Mülakata katılımınızdan dolayı teşekkür ederiz!

EK 11. Perceptions of Academic Staff and Professionals Working in the Fields of Migration and Asylum Law Research Fields towards Migrants and Asylum Seekers – Interview Questions

You are frankly invited to participate in this interview that will be used within the scope of the project entitled ‘Life Satisfaction of Migrant Workers and Employees Who Are Residing in frame of Regular Migration: A Comparison of Istanbul and Bursa (Project Code: YAPKO_22-2018/3)’ and conducted at Istanbul Commerce University - YAPKO.

Could you answer the questions below on this MS Word file and resent this to the email (aaliu@ticaret.edu.tr), please? Enclosed, you can find the interview questions and necessary clarifications. Insights gathered by you and other participants will be used in writing scientific articles and reports in frame of the research project. Though direct quotes from you may be used in the scientific materials, your name and other identifying information will be kept anonymous. In other words, all your personal records will be kept confidential in the secure possession.

I look forward to hearing from you soon.

Yours Faithfully,

Armando Aliu, MA, PhD Law Fellow

Istanbul Commerce University
Lecturer & Project Assistant /
Faculty of Business and the Rectorate
Sütlüce Kampüsü, Örnektepe Mahallesi,
Imrahor Caddesi No: 88/2 Z-42,
Beyoglu 34445, Istanbul, Turkey
t:+90 444 0413 / 4308
e-mail: armando.aliu@alumni.uni-heidelberg.de
aaliu@ticaret.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3630-2516>

INTERVIEW QUESTIONS

SOCIAL COHESION, MIGRATION GOVERNANCE AND COLLABORATION

1. *First of all, let me start with the competence of the agencies of the UN. What is the collaboration and coordination level of UN agencies with global CSOs, (I)NGOs, international associations and philanthropic organisations? Could you give us some good migration governance cases?*
2. *A chronicle issue is to increase financial assistance and humanitarian aid for asylum seekers living in home, host and transit countries? Many organisations, associations, institutions and agencies operating in this field and tackling with these matters confront with difficulties to attract new funds, grants and financial allocations / instruments. What can international organisations do to create a sustainable financial support strategy?*
3. *At which level do you think that ultimate / concrete solutions for migration and asylum matters can be achieved in frame of migration governance? Local? Regional? National? International? Transnational? Why?*
4. *What do you think about the role and responsibilities of local governments, private sector, global CSOs, universities, associations, epistemic communities, research institutions, think tank institutions, religious institutions, business communities and so forth? What can they do for an optimistic and better future?*
5. *To what extent have the discussions in scientific platforms (e.g. congresses, conferences, symposia, workshops, etc.) a positive contribution to seek solutions for the issues of migrants and asylum seekers?*
6. *Do you think that triple win solutions model (i.e. home state, host state, transit state achievements) has still a functionality? Shall we consider this contemporary model an ideal type?*
7. *Is there a convergence amongst the migration strategy, legal framework and institutional capacity enhancement of UN Agencies (i.e. UNHCR, UNICEF, IOM, ILO and so on) and EU Agencies (i.e. EASO, FRONTEX, Eurofound, EU-LISA, EU-OSHA, Eurojust, EUROSUR, FRA and so on)?*
8. *How can collaboration and coordination level amongst UN and EU Agencies be strengthened in a more consistent and effective way? Considering the rights of migrants and asylum seekers (i.e. social services and social security access rights, family rights, labour rights, long-term residence rights and access to citizenship rights etc.), is it possible to create (in practical terms) a common, regular and safe migration mechanism (e.g. border security, control and border reform, eligibility criteria of acceptance of immigrants and asylum seekers, harmonisation reforms, creating good relations with neighbour countries, taking human trafficking matters under control and so on)?*

9. *How can collaboration and coordination level amongst UN and EU Agencies be strengthened in the management of labour migration (e.g. legal framework of labour migration management, quality and determination of the criteria to be applied in the selection of skilled immigrants and asylum seekers, bilateral and multilateral agreements associated with labour migration)?*

10. *Do you have any recommendation or specific remark related to social cohesion, migration governance and collaboration?*

Thank you very much for your participation!

EK 12. Uluslararası Göç ve İletişim Kongresi (IMCC 2018) - Kongre İdari Görev İzni Yazısı

ULUSLARARASI GÖÇ VE İLETİŞİM KONGRESİ (IMCC 2018): “Göç ve İletişimi Disiplinlerarası Bir Bakış Açısından Algılamak”

Sakarya Üniversitesi, Kültür ve Kongre Merkezi, 27-28 Eylül 2018

Konu: Uluslararası Göç ve İletişim Kongresi’nde İstanbul Ticaret Üniversitesi Öğr. Gör. Armando ALİU’nun Görevlendirilmesi Hk.

Sayın Yetkilinin Dikkatine,

Sakarya, 21.09.2018

Sakarya Üniversitesi ve İstanbul Ticaret Üniversitesi işbirliğinde, “Migration & Refugees Project konseptinde 27-28 Eylül 2018 tarihlerinde Sakarya Üniversitesi’nde “Uluslararası Göç ve İletişim Kongresi (IMCC2018)” başlıklı bilimsel etkinliği düzenleyeceğiz.

Kongrenin gerçekleşmesi ve yürütülmesi sürecinde Kongre’nin “Düzenleme ve Yürütme Kurulu” ile “Bilim ve Hakem Kurulu”nda İstanbul Ticaret Üniversitesi Öğr. Gör. Armando ALİU’nun yer almakta olduğunu ve her türlü resmi yazışma ile iletişimi kurmakla söz konusu araştırmacının yetkili ve izinli sayıldığını belirtmek isterim.

Kongre tarihleri olan 27-28 Eylül 2018 boyunca Sayın Armando ALİU’nun Fakülteniz tarafından idari izinli sayılması ve bu konuya yönelik gerekli prosedürlerin tarafınızdan gerçekleşmesi IMCC 2018 Kongre Düzenleme Kurulu’nca talep edilmektedir.

Gereğini rica ederim.

Prof. Dr. İlyas ÖZTÜRK

Kongre Düzenleme Kurulu Başkanı

*International Migration and Communication Congress (IMCC 2018): Conceiving Migration and Communication in an Interdisciplinary Perspective, Sakarya University, Culture and Congress Centre, 27-28 September 2018, Sakarya Üniversitesi Esentepe Kampüsü Kemalpaşa Mahallesi Üniversite Caddesi 54050 Serdivan, Sakarya / TURKEY
Official Website: <http://imcc2018.sakarya.edu.tr/>*

EK 13. “EU MOOC Course - Make the Most of EU Resources for Your Region or City” Eğitim Sertifikası

Statement of Participation

iversity hereby certifies that **MA, PhD Law Fellow Armando Aliu** has participated in the following course from March 2018 to March 2018:

Make the most of EU resources for your region or city

Chapter 1: Regions and cities in the EU

Chapter 2: The EU budget: revenue, expenditure, management and prospects

Chapter 3: EU Structural Funds and Cohesion policy: supporting growth and solidarity

Chapter 4: The social dimension of the EU funding

Chapter 5: Stimulating the local and regional economy: financing and advice for investment in regions and cities

Chapter 6: The future of Europe: options and debates

About this course

The MOOC of the European Committee of the Regions has been co-created with the European Commission, Eurostat, the European Investment Bank, Interreg-Europe and URBACT.

iversity.org is a higher education online platform, enabling a global community of learners to study with excellent professors from all over the world. This certificate does not affirm that the student was enrolled at the mentioned institution(s) or confer any form of degree, grade or credit. The course did not verify the identity of the student.

EK 14. Bilgi Edinme Başvuru Formu (Gerçek Kişiler İçin)

BİLGİ EDİNME BAŞVURUSU FORMU (Gerçek Kişiler İçin)

Başvuru sahibinin adı ve soyadı:	ARMANDO ALIU	
Oturma yeri veya iş adresi:	İş adresi: İstanbul Ticaret Üniversitesi, Örnektepe Mah. İmrahor Cad. No: 88/2, Oda No: B506, 34445 Beyoğlu, İstanbul / Türkiye Tel: 444 0 413 / 4308	
Türkiye Cumhuriyeti Kimlik No: (Elektronik ortamda yapılacak başvurular için doldurulması zorunludur.)	99376033538	Başvuruya hangi yolla cevap almak istersiniz? Her iki yolla bilgi edinmek istiyorum. <u>Yazılı</u> ☒ <u>Elektronik</u> ☒
Elektronik posta adresi: (Elektronik ortamda yapılacak başvurular için doldurulması zorunludur.)	aaliu@ticaret.edu.tr	
İmzası:		4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu gereğince istediğim bilgi veya belgeler aşağıda belirtilmiştir. Gereğini arz ederim.
İstenen bilgi veya belgeler: (Not: Ayrılan bölümdeki boşluk yetmediği takdirde, başvuru için boş sayfa / sayfalar kullanılabilir.)	İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayın, Araştırma ve Proje Koordinasyon Kurulu (YAPKO) bünyesinde yürütülmekte olan “Düzenli Göç Kapsamında Yaşayan Göçmen İşçi ve İşverenlerin Yaşam Memnuniyeti: İstanbul ve Bursa Karşılaştırılması” başlıklı ve ‘YAPKO_22-2018/33’ kodlu proje ve “Balkanlar ve Türkiye’de Yetkilendirme, Göç Yönetişimi ve İşbirliği: Avrupa Birliği Hukuku Perspektifinden Göç ve Sığınmacıların Sorunları” başlıklı doktora tezi kapsamında kapsamında kullanılmak üzere aşağıdaki bilgiler ve veriler tarafımızdan talep edilmektedir: 1) Spesifik olarak İstanbul ve Bursa illerinde ikamet izni ile yaşayan sığınmacıların rakamsal verileri ve geldikleri ülkelere göre dağılımları nedir? 2) Suriyeli, Iraklı ve diğer ülkelerden gelen sığınmacıların İstanbul ve Bursa’da yaşadıkları ilçelere ve yerel belediyelere göre dağılımı ne şekildedir? 3) 6458 sayılı YUKK’da Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün ve İstanbul ve Bursa İl Göç İdaresi Müdürlükleri’nin yetkileri belirlenmiştir. Bu kapsamda, daha spesifik olarak İstanbul ve Bursa İl Göç İdaresi Müdürlükleri’ne bağlı İlçe Çalışma Grup Başkanlıkları’nın yetki ve sorumlulukları, görevleri ve temel fonksiyonları ile ilgili açıklayıcı bilgilerin olduğu belgeleri paylaşabilir misiniz? 4) İstanbul ve Bursa İl Göç İdaresi Müdürlükleri’nin yerel, ulusal ve uluslararası paydaşları hangi kurumlar, kuruluşlar, organizasyonlar, dernekler ve vakıflardır? İç ve dış paydaşlarımız ile nasıl işbirliği gerçekleştirdiğinizi içeren belgeleri paylaşabilir misiniz? 5) Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre İstanbul’da 2018 yılı itibarıyla yaşayan toplam yabancı sayısı 333.957 kişidir. Bu çerçevede, toplam sığınmacı sayısı ve son yıllarda Türk vatandaşlığı hakkı kazanmış yabancıların sayısı nedir? Yabancılar ve sığınmacılar İstanbul’da son yıllarda toplamda kaç dernek	

	kurmuşlardır? 6) İstanbul ve Bursa'da toplamda kaç yabancı ve sığınmacı istihdam edilmiştir. Yabancıların ve sığınmacıların hangi sektörlerde istihdam edildiklerini gösteren verileri paylaşabilir misiniz? 7) İstanbul ve Bursa İl Göç İdaresi Müdürlükleri'nin diğer kamu kuruluşları, üniversiteler, STK'lar ile işbirlikleri ne düzeydedir? Bilhassa göç ve sığınmacılar alanında İstanbul İl Göç İdaresi Müdürlüğü'nün desteklemiş olduğu tamamlanan ve devam eden kaç bilimsel araştırmanın olduğunu gösteren bir belge paylaşabilir misiniz? 8) İstanbul ve Bursa İl Göç İdaresi Müdürlükleri'nin uyum politikaları kapsamında yılda kaç sosyal aktivite düzenlemekte veya desteklemektedir? 9) İstanbul ve Bursa'da yaşayan yabancıların ve sığınmacıların demografik özelliklerini içeren istatistiki verileri paylaşabilir misiniz? 10) Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre İstanbul'da geçici koruma kapsamında 2018 yılında toplamda 561.293 Suriyeli sığınmacı Bursa'da da 155.741 Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır. Bu çerçevede, İstanbul ve Bursa'da geçici koruma kapsamındaki Suriyeli sığınmacıların illelere göre dağılımı ne şekildedir?

EK 15. T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün "1802217797" sayılı Resmi Talebe İstinaden Gönderdiği Yazı ve Ekleri

CİMER | CUMHURBAŞKANLIĞI
İLETİŞİM MERKEZİ

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
GÖÇ İDARESİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

REPUBLIC OF TURKEY
MINISTRY OF INTERIOR
DIRECTORATE GENERAL OF
MIGRATION MANAGEMENT

Adres: Çankaya Mahallesi 122. Sokak No:4 Yenimahalle/ANKARA
Tel : 0312 422 02 00
Fax: 0312 422 02 00
10312 422 02 00
E-Posta : anadolusai@goc.gov.tr

Sayın ALIU,

CİMER sisteminde 1802217797 sayısıyla kaydedilen bilgi edinme başvurunuz Genel Müdürlüğümüz tarafından incelenmiştir.

Genel Müdürlüğümüzün teşkilat yapısı 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle yeniden düzenlenmiş olup İl ve İlçe Müdürlüklerinin kuruluşu, görevleri ile İl ve İlçe Müdürlüklerinin görev, yetki ve sorumlulukları 14 Kasım 2013 tarihli ve 28821 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Taşra Teşkilatı Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliğinin 4 ila 12 inci maddelerinde düzenlenmiştir. Bunun yanı sıra spesifik olarak İlçe Müdürlükleri veya Çalışma Grup Başkanlıklarının yetki ve sorumlulukları, görevleri ve temel fonksiyonlarına ilişkin bilginin ilgili birimlerden temin edilebileceği değerlendirilmektedir.

4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanununun 7, 8 ve 9'uncu maddesi kapsamında değerlendirilenler haricinde, başvurunuzda talep edilen ve Genel Müdürlüğümüzün görev alanında bulunan istatistiklerden paylaşılması uygun görülenler ekte sunulmuştur. Ülkemizdeki yabancılar hakkındaki istatistiki verilere kurumsal internet sitemiz www.goc.gov.tr adresinden ulaşılabilir.

İstanbul ve Bursa İl Göç İdaresi Müdürlüklerinin uyum faaliyetleri kapsamında paydaşları 6458 Sayılı Kanun'un 96ncı maddesinde belirtildiği üzere "kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşlar" olmaktadır. Bu kapsamda faaliyetlerin planlanması ve yürütülmesinde bu kurumların öneri görüş ve katkılarından faydalanılmaktadır.

İstihdama ilişkin kamusal olarak veriler Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığınca yıllık olarak kamuoyu ile paylaşılmaktadır.

İl göç idaresi müdürlüklerince uyuma yönelik düzenlenen sosyal aktiviteler ülkenin ekonomik ve mali imkânları ve ihtiyaçlar ölçüsünde yapılmaktadır. Bu kapsamda her yıl düzenli olarak yapılan sosyal aktivite istatistik bilgisi paylaşılacaktır.

Başvurunuz görev alanları çerçevesinde başvurunuzdaki bilgi taleplerinin değerlendirilmesi için Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına; İstanbul ve Bursa Valiliklerine; Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğüne yönlendirilmiştir.

Bilgilerinize sunulur.

Not: Başvurunuza yapılan işlem hakkında www.cimer.gov.tr adresinden sorgulama yapabilirsiniz.

CİMER CUMHURBAŞKANLIĞI
İLETİŞİM MERKEZİ

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
GÖÇ İDARESİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

REPUBLIC OF TURKEY
MINISTRY OF INTERIOR
DIRECTORATE GENERAL OF
MIGRATION MANAGEMENT

Adres: Çankaya Mahallesi 122. Sokak No:4 Yenimahalle/ANKARA
Tel.: 0312 422 02 00
Faks: 0312 422 09 00
E-Posta: icimer@icm.gov.tr
T-Posta: icimer@icm.gov.tr

İSTANBUL İLİNDE GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURİYELİLER

İstanbul ilinde ikamet izniyle bulunan yabancıların sayısı 381.758 olup Suriye, Türkmenistan ve Irak uyruklu yabancılar en fazla ikamet izniyle bulunan yabancılarıdır.

İstanbul	Adalar	140	559.058
	Arnavutköy	20.268	
	Ataşehir	1.378	
	Avcılar	23.250	
	Bağcılar	50.965	
	Bahçelievler	21.811	
	Bakırköy	2.336	
	Başakşehir	26.982	
	Bayrampaşa	10.259	
	Beşiktaş	107	
	Beykoz	2.184	
	Beylikdüzü	3.595	
	Beyoğlu	12.939	
	Büyükkçekmece	2.971	
	Çatalca	328	
	Çekmeköy	2.114	
	Esenler	34.398	
	Esenyurt	59.140	
	Eyüp	10.511	
	Fatih	30.619	
	Gaziosmanpaşa	20.870	
	Güngören	14.377	
	Kadıköy	428	
	Kağıthane	17.017	
	Kartal	1.772	
	Küçükçekmece	43.701	
	Maltepe	2.100	
	Pendik	6.519	
	Sancaktepe	13.189	
	Sarıyer	2.159	
	Silivri	2.037	
	Sultanbeyli	22.511	
	Sultangazi	41.758	
	Şile	253	
	Şişli	7.372	
	Tuzla	2.948	
	Ümraniye	16.293	
	Üsküdar	2.621	
	Zeytinburnu	22.798	
	Bilinmiyor	2.040	

CİMER CUMHURBAŞKANLIĞI
İLETİŞİM MERKEZİ

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
GÖÇ İDARESİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

REPUBLIC OF TURKEY
MINISTRY OF INTERIOR
DIRECTORATE GENERAL OF
MIGRATION MANAGEMENT

Adres: Cankaya Mahallesi 122. Sokak No:4 Yenimahalle, ANKARA
Tel: 0312 422 09 00
Faks: 0312 422 09 00
E-Posta: gidiresi@goc.gov.tr
E-Posta: gidiresi@goc.gov.tr

BURSA İLİNDE GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURİYELİLER

Bursa ilinde ikamet izniyle bulunan yabancıların sayısı 49.201 olup Azerbaycan, Rusya ve Kazakistan uyruklu yabancılar en fazla ikamet izniyle bulunan yabancılardır.

Bursa	Bilinmiyor	4733	160.840
	Büyükorhan	26	
	Gemlik	397	
	Gürsu	6940	
	Harmancık	28	
	İnegöl	15970	
	İznik	791	
	Karacabey	2669	
	Keles	28	
	Kestel	2984	
	Mudanya	183	
	Mustafakemalpaşa	1767	
	Nilüfer	4212	
	Orhaneli	38	
	Orhangazi	2915	
	Osmangazi	51772	
	Yenişehir / Bursa	1061	
	Yıldırım	64326	

EK 16. T.C. İçişleri Bakanlığı, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın (AFAD) 15 Ekim 2018 tarihli Türkiye'deki Geçici Barınma Merkezleri Verileri

**T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı**

15.10.2018

GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİ

ÜLKEMİZDEKİ TOPLAM SURIYELİ SAYISI *			3.577.792		
GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİ TOPLAM MEVCUDU			178.965		
GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİNDE BULUNAN SURIYELİ SAYISI			174.256		
GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİNDE BULUNAN IRAKLI SAYISI			4.709		
İL	GEÇİCİ BARINMA MERKEZİ	BARINMA TİPİ	GBM MEVCUDU	TOPLAM MEVCUT	
HATAY	Altınözü Konteynerkenti	2.056 konteyner	8.179 Suriyeli	16.894	
	Yayladağı Konteynerkenti	776 konteyner 32 betonarme bölme	3.670 Suriyeli		
	Apaydın Konteynerkenti	1.181 konteyner	5.045 Suriyeli		
	Güveççi Çadırkenti**	824 çadır	0		
GAZİANTEP	İslahiye Çadırkenti**	1.552 çadır	0	3.732	
	Karkamış Çadırkenti**	1.578 çadır	0		
	Nizip 1 Çadırkenti**	1.873 çadır	0		
	Nizip 2 Konteynerkenti	908 konteyner	3.732 Suriyeli		
ŞANLIURFA	Ceylanpınar Çadırkenti	4.972 çadır	17.100 Suriyeli	64.432	
	Akçakale Çadırkenti	6.461 çadır	21.057 Suriyeli		
	Harran Konteynerkenti	2.069 konteyner	9.729 Suriyeli		
	Suruç Çadırkenti	7.028 çadır	16.546 Suriyeli		
KİLİS	Öncüpınar Konteynerkenti	3.089 konteyner	9.898 Suriyeli	24.164	
	Elbeyli Beşiriye Konteynerkenti	3.586 konteyner	14.266 Suriyeli		
MARDİN	Midyat Çadırkenti**	1.053 çadır	0	0	
KAHRAMANMARAŞ	Merkez Konteynerkenti	5.008 konteyner	16.309 Suriyeli	21.018	
			4.709 Iraklı		
OSMANİYE	Cevdetiye Konteynerkenti	3.352 konteyner	13.585 Suriyeli	13.585	
ADİYAMAN	Merkez Çadırkenti	2.302 çadır	0 Suriyeli	0	
ADANA	Sarıçam Konteynerkenti	6.136 konteyner	26.176 Suriyeli	26.176	
MALATYA	Beydağı Konteynerkenti	1.977 konteyner	8.964 Suriyeli	8.964	
27.675 çadır ve betonarme bölme (54.703 kişi, %30,6)			Suriyeli	174.256	
TOPLAM			30.138 konteyner (124.262 kişi, %69,4)	Iraklı	4.709
57.813 toplam			Toplam	178.965	

EĞİTİM HİZMETİ

Öğrenci sayısı					Öğrencilerin sınıf seviyeleri				Yetişkin eğitimleri	
GBM	Devlet okulları	Geçici eğitim merkezleri	Açık okullar	Toplam	Okul öncesi	İlkokul	Ortaokul	Lise ve diğer	Mesleki eğitim	Genel eğitim
83.246	381.593	138.387	9.620	612.846	33.397	378.304	141.278	59.867	87.168	216.060

SAĞLIK HİZMETİ

GBM'lerde çalışan sayısı				Türkiye geneli sağlık hizmetleri verileri			
Türk doktor	Türk sağlık personeli	Suriyeli doktor	Suriyeli sağlık personeli	Poliklinik	Hastanede yatan	Doğum	Ameliyat
156	186	109	137	34.501.808	1.423.844	302.470	1.188.606

* Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nden alınan Suriyeli kayıtları temel alınmıştır.
**Söz konusu geçici barınma merkezleri geçici sureyle kapatılmıştır.

Kaynak: AFAD, 2018

EK 17. T.C. İstanbul Valiliği, İl Sivil Toplumla İlişkiler Müdürlüğü'nün 14 Ocak 2019 tarihli ve 87385697-450-E.4046 sayılı Resmi Yazısı

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Sivil Toplumla İlişkiler Müdürlüğü

Sayı : 87385697-450-E.4046
Konu : Bilgi Talebi

14/01/2019

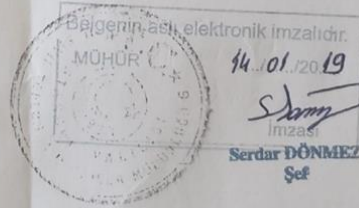
Sayın:Armando ALIU
İstanbul Ticaret Üniversitesi Örnektepe Mah.
İmrahr Cad. No:88/2 Oda No:B506 34445 Beyoğlu/İSTANBUL

İlgi : 13.11.2018 tarih ve 1802217797 sayılı yazınız.

İlgide kayıtlı CİMER yoluyla gönderdiğiniz evrak ile Yabancılar ve Sığınmacılar tarafından İstanbul İlinde son yıllarda kurulan dernek sayısı talep edilmiş olup, istenilen bilginin Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğünün web sitesinde Derneklerle İlgili İstatistikler başlıklı sayfasından temin edilebileceği değerlendirilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

Ömer OKUMUŞ
İl Sivil Toplumla İlişkiler Müdür V.

*Bu belge elektronik imzalıdır. imzalı suretinin aslını görmek için <https://www.e-icisleri.gov.tr/EvrakDogrulama> adresine girerek (8Uj7hn-mCZtlw-GbirG6-ip7Dz6-sHOcUa3u) kodunu yazınız.

Bankalar Caddesi No: 14 Karaköy/İstanbul
Telefon No: (212)243 44 66 Faks No: (212)243 44 67
e-Posta: dernekler@istanbuldernekler.gov.tr İnternet Adresi: <http://www.istanbul.gov.tr>

Bilgi için: Serdar DÖNMEZ
ŞEF
Telefon No:

ÖZGEÇMİŞ VE ESERLER LİSTESİ

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı: Armando Aliu

Doğum Tarihi: 27 / 06 / 1987

Doğum Yeri: Durres, Arnavutluk

Akademik Unvanı: MA, Öğretim Görevlisi

İş Telefonu: +90 444 0 413 (Dahili: 4308)

Cep Telefonu: 5373678215

İş Adresi: İstanbul Ticaret Üniversitesi, Örnektepe Mah. İmrahor Cad. No: 88/2, 34445 Beyoğlu, İstanbul / TÜRKİYE

E-postası: aaliu@ticaret.edu.tr veya aliuarmando@gmail.com

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce; Almanca; Türkçe, Rusça, Japonca

Aldığı Sertifikalar:

Uzmanlık Alanı: Göç Hukuku ve Göç Politikaları, Sığınmacılar Hukuku, Avrupa Çalışmaları, Uluslararası Ticaret, AB Hukuku, Turizm

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Konaklama İşletmeciliği	Akdeniz Üniversitesi	2006 – 2010
Y. Lisans	Avrupa Çalışmaları	Hamburg Üniversitesi	2010 – 2012
Doktora	Uluslararası Ticaret ve AB Hukuku	İstanbul Ticaret Üniversitesi	2015 – 2019
Doç. / Prof.			

Yüksek Lisans Tez Başlığı (özeti ekte) ve Tez Danışman(lar)ı:

Controlling migration and hybrid model: A comparison of western balkans and North African countries (Kontrollü göç ve hibrit model: Kuzey Afrika ile Batı Balkan ülkeleri kıyaslaması). Danışmanlar: Prof. Dr. Wolfgang VOEGELI, Prof. Dr. Can Deniz KÖKSAL ve Prof. Dr. Esra ÇAYHAN.

Doktora Tezi/S.Yeterlik Çalışması/Tıpta Uzmanlık Tezi Başlığı (özeti ekte) ve Danışman(lar)ı:

Balkanlar ve Türkiye’de Yetkilendirme, Göç Yönetişi ve İşbirliği: Avrupa Birliği Hukuku Perspektifinden Göç ve Sığınmacıların Sorunlarının İncelenmesi. Danışman: Prof. Dr. Yücel OĞURLU, TİK Üyeleri: Prof. Dr. Hüseyin HATEMİ ve Prof. Dr. Mehmet MELEMEN.

Görevler:

Görev Unvanı	Görev Yeri	Yıl
Öğretim Görevlisi	İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ, İSTANBUL, TÜRKİYE	2018 -
Bursiyer Araştırmacı	İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ, İSTANBUL, TÜRKİYE	2018
Araştırma Burslusu	OXFORD ÜNİVERSİTESİ Uluslararası Kalkınma Departmanı, IMI, OXFORD, İNGİLTERE	2017

Proje Araştırmacı	İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ, İSTANBUL, TÜRKİYE	2015 -
Proje Araştırmacı	ULUDAG ÜNİVERSİTESİ, BURSA, TÜRKİYE	2014-2015
DAAD Ziyaretçi Araştırmacı	HEIDELBERG ÜNİVERSİTESİ, HEIDELBERG, ALMANYA	2011-2014
DAAD Proje Araştırmacı	MAX PLANCK ENSTİTÜSÜ KARŞILAŞTIRMALI KAMU HUKUKU VE ULUSLARARASI HUKUK, HEIDELBERG, ALMANYA	2011-2013

Yönetilen Yüksek Lisans Tezleri :

Yönetilen Doktora Tezleri/Sanatta Yeterlik Çalışmaları :

Projelerde Yaptığı Görevler:

- [1] 2011-2013 **Intern and Researcher** of “*The Schumpeter Project - Constitutional Reasoning in Europe*” Max-Planck-Institut für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht, Im Neuenheimer Feld 535, D-69120 Heidelberg / Germany. (Contact Person: Emeritus Prof. Dr. Armin von Bogdandy, Prof. Dr. Andras Jakab, Prof. Dr. Arthur Dyevre) (Successfully Completed)
- [2] 2013-2015 **Co-Principal Investigator and Coordinator** of “*National Hybridity Project: Innovative Governance, Judicial and Sociological Approaches*”, Uludag Üniversitesi, Gorukle Kampusu, 16059, Nilufer / Bursa - Turkey; (**Project Grant No:** KUAP (I) – 2013/94). (Contact Person: Prof. Dr. Mehmet Yüce, Prof. Dr. Aslı Hockenberger) (Successfully Completed)
- [3] 2015-2020 **Principle Investigator** of “Çok-Katmanlı Yönetişim ve İşbirliği Bağlamında Göç ve Kültürlerarası Sivil Toplum Diyaloğu (*Migration and Intercultural Civil Society Dialogue In Frame of Collaboration and Multilevel Governance*).” Istanbul Commerce University, Örnektepe Mah. Imrahor Cad. No: 88/2 Z-42 Beyoglu Istanbul / Türkiye; (**Project Grant No:** ICU-IPA_II/2017-EUP-01).
- [4] 2017-2018 **Senior Researcher** of “Çin İdare Hukuku ve ÇHC Ticari Başarısına Etkileri: Türkiye İçin Dersler / Öneriler (Chinese Administrative Law and Its Influence on the Commercial Achievement of PRC: Lessons / Recommendations for Turkey) (**Project Grant No:** YAPKO – 18-2017/27) Istanbul Commerce University, Örnektepe Mah. Imrahor Cad. No: 88/2 Z-42 Beyoglu Istanbul / Türkiye
- [5] 2018-2020 **Co-Principal Investigator and Coordinator** of “Almanya’da Türkçe’nin Öğrenim ve Öğretim Konumu (*Learning and Teaching Status of Turkish Language in Germany*).” Sakarya University, Sakarya Üniversitesi, Esentepe Kampüsü, 54187 Serdivan, Sakarya / Turkey (In Process)
- [6] 2018-2023 **Principle Investigator** of “Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Endüstrisi’nde Teknoloji Transferi ve İnovasyonun Firmaların Üretim Süreçlerindeki Standardizasyon, Akreditasyon ve Patent Haklarına Etkileri” (*The Influences of Technology Transfer and Innovation on Standardisation, Accreditation and Patent Rights of Corporates’ Manufacturing Processes in Medicinal and Aromatic Plants Industry*) Istanbul Ticaret Üniversitesi Teknoloji Transfer Ofisi, Küçükalyi Yerleskesi, Küçükalyi E5 Kavsagi, İnönü Caddesi No: 4, Küçükalyi 34840, Istanbul / Türkiye (In Process) (**Project Code No:** ICU-TTO_KOSGEB-EUREKA/EU-2018-0002)
- [7] 2018-2023 **Coordinator and Senior Researcher** of “AB Yapısal ve Yatırım Fonlarının Aktarımı Sürecinde Kamu – Üniversite – Sanayi İşbirliği Çerçevesinde ÜSİ Arayüzlerinin İncelenmesi” (*Investigation of UIC Interfaces on Government – University – Industry Collaboration Framework in the Transmission Process of EU Structural and Investment Funds*) Istanbul Ticaret Üniversitesi Teknoloji Transfer Ofisi, Küçükalyi Yerleskesi, Küçükalyi E5 Kavsagi, İnönü Caddesi No: 4, Küçükalyi 34840, Istanbul, Turkey (In Process) (**Project Code No:** ICU-TTO_KOSGEB-COSME/EU-2018-0001)
- [8] 2018 – 2019 **Coordinator and Senior Researcher** of “Düzenli Göç Kapsamında Yaşayan Göçmen İşçi ve İşverenlerin Yaşam Memnuniyeti: İstanbul ve Bursa Karşılaştırması (Life Satisfaction of Migrant Workers and Employees Who Are Residing in frame of Regular Migration: A Comparison of Istanbul

and Bursa)” Istanbul Commerce University, Örnektepe Mah. Imrahor Cad. No: 88/2 Z-42 Beyoglu
Istanbul / Türkiye

İdari Görevler:

İstanbul Ticaret Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Öğretim Görevlisi (2018 -)

İstanbul Ticaret Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Bursiyer Araştırmacı (Nisan 2018 – Eylül 2018)

Bilimsel Kuruluşlara Üyelikler:

Üye, Deutsche Digitale Bibliothek (Berlin, Germany), Bilimsel Kuruluş, 01.01.2011 - 01.01.2020

Üye, Leibniz-Institut für Sozialwissenschaften, Bilimsel Kuruluş, 01.01.2011 - 01.01.2020

Üye, HeiDOK – Der Heidelberger Dokumentenserver, Bilimsel Kuruluş, 01.01.2011 - 01.01.2020

Üye, Munich Personal RePEc Archive, Bilimsel Kuruluş, 01.01.2011 - 01.01.2020

Üye, Deutsche Forschungsgemeinschaft, Deutschen Initiative für Netzwerkinformation und Open Access, Bilimsel Kuruluş, 01.01.2011 - 01.01.2020

Üye, Das Portal für die Sozialwissenschaften (GESIS), Bilimsel Kuruluş, 01.01.2011 - 01.01.2020

Üye, Bibliotheksservice-Zentrum Baden-Württemberg, Bilimsel Kuruluş, 01.01.2011 - 01.01.2020

Üye, International Migration, Integration and Social Cohesion in Europe (IMISCOE), Bilimsel Kuruluş, 01.01.2011 - 01.01.2020

Üye, Philpapers, Bilimsel Kuruluş, 01.01.2012 - 01.01.2020

Üye, Max-Planck-Alumni, Bilimsel Kuruluş, 01.01.2013 - 01.01.2023

Üye, Heidelberg Alumni, Bilimsel Kuruluş, 01.01.2014 - 01.01.2023

Üye, Publons, Bilimsel Kuruluş, 01.01.2015 - 01.01.2020

Üye, Euro-Mediterranean Study Commission (EuroMeSCo), Bilimsel Kuruluş, 01.01.2015 - 01.01.2020

Üye, Deutsche Forschungsgemeinschaft - DFG, Bilimsel Kuruluş, 01.01.2015 - 01.01.2020

Üye, CORDIS European Commission, Bilimsel Kuruluş, 01.01.2015 - 01.10.2020

Üye, European Commission Authentication Service, Bilimsel Kuruluş, 01.01.2015 - 01.01.2020

Üye, European Cooperation in Science and Technology (e-COST), Bilimsel Kuruluş, 01.01.2015 - 01.01.2023

Üye, International Studies Association (ISA), Bilimsel Kuruluş, 01.01.2015 - 01.01.2020

Üye, International Political Science Association (IPSA), Bilimsel Kuruluş, 01.01.2016 - 01.01.2020

Üye, European Patent Office (EPO), Diğer, 01.01.2016 - 01.01.2020

Üye, WIPO e-PCT Portal, Diğer, 01.01.2016 - 01.01.2023

Üye, Society for the Advancement of Socio-Economics (SASE), Bilimsel Kuruluş, 01.01.2017 - 01.01.2020

Üye, European Consortium for Political Research (ECPR), Bilimsel Kuruluş, 01.01.2017 - 01.01.2020

Üye, German Economic Association (Verein für Socialpolitik), Bilimsel Kuruluş, 01.01.2017 - 01.10.2020

Üye, Oxfam, Diğer, 01.01.2017 - 01.01.2020

Üye, Bodleian Libraries (Oxford), Bilimsel Kuruluş, 01.01.2017 - 01.01.2020

Üye, Kiyader Akademi, Diğer, 01.01.2017 - 01.01.2023

Üye, Oxford Alumni, Bilimsel Kuruluş, 01.01.2018 - 01.01.2020

Ödüller:

2010 - 2012

**DAAD (Deutscher Akademischer Austausch Dienst - German Academic Exchange Service)
Eğitim ve Araştırma Bursu**

Hamburg Üniversitesi, Heidelberg Üniversitesi ve Max-Planck-Enstitüsü Karşılaştırmalı Kamu Hukuku ve Uluslararası Hukuk

2015-2018

İstanbul Ticaret Üniversitesi Eğitim Bursu (%100)

2017

Oxford Üniversitesi Araştırma ve Konuk Ziyaretçi Bursu

Son iki yılda verdiği lisans ve lisansüstü düzeydeki dersler (Açılmışsa, yaz_döneminde verilen dersler de tabloya ilave edilecektir):

Akademik Yıl	Dönem	Dersin Adı	Haftalık Saati		Öğrenci Sayısı
			Teorik	Uygulama	
19xx-xxxx	Güz				
	Bahar				
20xx-xxxx	Güz				
	Bahar				

ESERLER

A. Uluslararası hakemli dergilerde yayımlanan makaleler:

A1. Aliu, A., Çılgınoğlu, H. & Aliu, D. (2019). The Driving Force Effect of Standardisation and Accreditation in Medicinal and Aromatic Plants Industry. Kastamonu University Journal of Forestry Faculty.

A1. Yiliyaer, A., Aliu, A., (2018). “Çin Halk Cumhuriyeti’nde Çağdaş İdare Hukuku İlkeleri.” Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, 9(35): 641-664.

A1. Aliu, D., Akatay, A. & Aliu, A. (2018). “The Influence of Inter-Stakeholders’ Communication on University – Industry Collaboration.” Scholedge International Journal of Business Policy & Governance, 4(8): 78-86.

A1. İsmail, A., Aliu, A., (2017). “Geçmişten Günümüze Çin Halk Cumhuriyeti İdare Hukukunun Kısa Gelişimi.” İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16(32): 179-197.

A1. Aliu, A., Oğurlu, Y., Özkan, Ö., Öztürk, İ. & Aliu, D. (2017). “Avrupa Birliği Hukuku Kapsamında Göç Yönetişimi, Yetkilendirme, Yetki İkamesi ve Ölçülülük İlkesi (English Title: Migration Governance, Subsidiarity and Proportionality Principle in Frame of European Union Law).” Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi (SEYAD), 5(3): 95-107.

A1. Öztürk, İ. & Aliu, A. (2017). “Muhammed Hevai Üsküfî’nin Sözlüğü: Türkiye – Bosna Hersek Arasında ilk Dil Köprüsü (English Title: The Dictionary of Muhammed Hevai Uskufi: The First Language Bridge Between Turkey and Bosnia & Herzegovina).” PESA International Journal of Social Studies, 3(2): 181-195.

A1. Aliu, D., Akatay, A., Aliu, A. & Eroglu, U. (2017). "Public Policy Influences on Academia in the European Union: A Snapshot of the Convergences Among HRM - Industrial Relations and CSR - Stakeholder Approach." *Sage Open*, 7(1): 1-15.

A1. Aliu, A., Öztürk, İ., Aliu, D. & Özkan, Ö. (2016). "Türkiye’de Göç Olgusunun Türk Yabancılar Hukuku ve Yabancı Bilim İnsanlarının Türkiye’deki Hakları Çerçevesinde İncelenmesi." *Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 2, Sayı 1, ss. 31 -48.

A1. Aliu, A., Öztürk, İ., Aliu, D. & Özkan, Ö. (2016). "Tolerance, Migration and Hybrid Identities: Normative Reasoning of Intercultural Dialogue in a Blurring Structure." *International Journal of Political Studies*, 2(3): 10-23.

A1. Aliu, D. & Aliu, A. (2016). "Sürdürülebilir Turizm Perspektifinde Hibridite ve Paydaş Yaklaşımı: Almanya, İngiltere ve Türkiye Kıyaslamaları." *Akademik Bakış*, 57: 343-361.

A1. Aliu, A. and Aliu, D. (2015). 'Hybrid Structures: Innovative Governance, Judicial and Sociological Approaches.' *Quality & Quantity: International Journal of Methodology*, 49(4): 1747-1760.

A1. Aliu, A. & Aliu, D. (2014). 'Hybrid Structures in Tourism Industry: Innovative Models, Sociological Insights and Multilevel Approaches.' *Estudios y Perspectivas en Turismo*, 23(4): 834-851.

A1. Aliu, A. (2013). "The Theory of Interhybridity: Socio-political Dimensions and Migration Experiences of Post-communist Western Balkan States." *Journal of Advanced Research in Organizational Psychology*, Vol.2, Issue 2, pp.5-54.

A1. Aliu, A. (2011). "Forecasting and Strategic Planning In Tourism Industry: A Comparison Approach and Hybrid Model."(in Spanish: Proyección y Planificación Estratégica en la Industria Turística – Enfoque comparativo y Modelo Híbrido), *Estudios y Perspectivas en Turismo*, Argentina, November, Vol.20, No.6, pp.1324-1344.

B. Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında (proceedings) basılan bildiriler:

B1. Aliu, A. & Aliu, D. (2018). Migration and Intercultural Civil Society Dialogue in frame of Collaboration and Multilevel Governance. Neuchatel Graduate Conference of Migration, Neuchatel, 13-14 September 2018.

B1. Aliu, A., Melemen, M., Aliu, D., (2018). "The Influences of Technology Transfer and Innovation on Standardisation, Accreditation and Patent Rights of Cooperates' Manufacturing Processes in Medicinal and Aromatic Plants Industry." 4th International Symposium of Medicinal and Aromatic Plants, Izmir, 2-4 October 2018.

B1. Aliu, A., Aliu, D., Cilginoglu, H., Bylo, A., (2018). "Arabic-Speaking Migrants' Living Satisfaction in Istanbul and Bursa: A Comparative Analysis of Issues, Living Conditions and Necessities, International Migration and Communication Congress, Sakarya, 27-28 September 2018.

B1. Aliu, A., Cilginoglu, H., (2018). "Göçmen Sağlığı ve Sağlık Turizmi İlişkisi Bağlamında Türkiye’de İstanbul ve Bursa İllerinin Profil Araştırması." International Migration and Communication Congress, Sakarya, 27-28 September 2018.

B1. Aliu, A. & Aliu, D. (2018). "Migration and Intercultural Civil Society Dialogue in frame of Collaboration and Multilevel Governance." Neuchatel Graduate Conference of Migration, Neuchatel, 13-14 September 2018.

B1. Aliu, D., Akatay, A., Aliu, A., Eroglu, U., Kaymaz, K., (2018). "The Effects of Foreign Scientists in Support of EU Structural Funds Framework and Triple Helix Model in South Eastern European Countries." 13th Organizational Studies Workshop, Samos, 24-26 May 2018.

B1. Aliu, A. & Aliu, D. (2017). "Collaborations And Sustainability In Medicinal And Aromatic Plants Industry: Examining The Business Communication Among Stakeholders In Maps Industry." 3rd International Congress on Political, Economic and Social Studies (ICPESS 2017) Proceedings Book Vol–2, 19-22 May 2017, International University of Sarajevo, Sarajevo, Bosnia and Herzegovina, pp. 14–34.

B1. Aliu, A., Oğurlu, Y., Özkan, Ö., Öztürk, İ. & Aliu, D. (2017). "Avrupa Birliği Hukuku Kapsamında Göç Yönetişimi, Yetkilendirme, Yetki İkamesi ve Ölçülülük İlkesi (English Title: Migration Governance,

Subsidiarity and Proportionality Principle in Frame of European Union Law).” 3rd International Congress on Political, Economic and Social Studies (ICPESS 2017), 19-22 May 2017, International University of Sarajevo, Sarajevo, Bosnia and Herzegovina.

B1. Aliu, D., Akatay, A., Aliu, A., Eroglu, U., (2017), Public Policy Influences on Academia in the European Union: A Snapshot of the Convergences Among HRM - Industrial Relations and CSR - Stakeholder Approach, 29th Annual Meeting of the Society for the Advancement of Socio-Economics (SASE), Lyon, 29 June – 1 July 2017.

B1. Aliu, D., Akatay, A. & Aliu, A. (2017). “The Influence of Inter-Stakeholders’ Communication on University – Industry Collaboration.” The Economies of Balkan and Eastern Europe Countries (EBEEC) Conference, 28-30 April 2017, Piraeus, Greece.

B1. Aliu, A., Öztürk, İ., Aliu, D. & Özkan, Ö. (2016). “An Examination of Migration Phenomenon in Frame of Legislation, Policies and Scientific Investigations in Turkey.” The 2nd International Congress of Applied Sciences (UUBK 2016) Konya, Turkey.

B1. Aliu, D., Özkan, Ö. & Aliu, A. (2016). “Üniversite-Sanayi İşbirliği ve Paydaşlar İlişkisinin Kurulmasında Örgütsel İletişimin Etkisi.” 2. International Congress on Economics and Business (ICEB 2016) Sarajevo, Bosnia and Herzegovina.

B1. Aliu, A., Öztürk, İ., Aliu, D. & Özkan, Ö. (2016). “Tolerance, Migration and Hybrid Identities: Normative Reasoning of Intercultural Dialogue in a Blurring Structure.” 2nd International Congress on Political, Economic and Social Studies (ICPESS 2016), İstanbul, 24-26 August 2016.

B1. Aliu, D., Aliu, A. & Özkan, Ö. (2016). “Migration and Refugees’ Law and Regulations in the EU and Western Balkans: A Comparative Migration Governance Perspective.” 24th World Congress of Political Science (IPSA 2016 World Congress).

B1. Aliu, A., Melemen, M., Aliu, D. & Özkan, Ö. (2016). “Legitimacy of Global Economic Governance and Effectiveness of the World Trade Organization: An Empirical Investigation of 36 OECD and EU Member States.” 24th World Congress of Political Science (IPSA 2016 World Congress).

B1. Aliu, A., Çilgınoğlu, H., Özkan, Ö. & Aliu, D. (2015). “Medical Tourism Market and Stakeholders’ Relations In Turkey: A Comparative Investigation from Destination Governance Viewpoint.” 7th International Health Tourism Congress, Silence İstanbul Hotel and Congress Centre, İstanbul, Turkey, 18-21/11/2015.

C. Yazılan ulusal/uluslararası kitaplar veya kitaplardaki bölümler:

C1. Yazılan ulusal/uluslararası kitaplar:

C1.1. Aliu, A., Öztürk, İ., Aliu, D. & Çilgınoğlu, H. (Eds.) (2019). Conceiving Migration and Communication in an Interdisciplinary Perspective. (1st ed.) Cambridge: Cambridge Scholars Publishing.

C1.1. Oğurlu, Y., Karakaya, G. & Aliu, A. (Eds.). (2018). Çin Halk Cumhuriyeti’nde Ticaret, Ticaret Hukuku ve İdare Hukuku İlişkileri: Türkiye İçin Dersler. (1. Baskı) İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları.

C1.1. Aliu, A. & Aliu, D. (2018). Comtrade Medicinal and Aromatic Plants (MAPs) Statistics of Western Balkan Countries (WBCs), Central and Eastern European Countries (CEECs) and South-Eastern European Countries (SEECs) in a Comparative Perspective, 2018, Toronto: Ontario Council of University Libraries (OCUL). (Dataset e-Book)

C1.1. Aliu, A. & Aliu, D. (2018). Eurostat Research Indicators of Doctorate Holders in Europe: A Compilation of Career Development and Skill-related Statistical Dataset of Doctorate Holders, 2018, Toronto: Ontario Council of University Libraries (OCUL). (Dataset e-Book)

C1.1. Aliu, A., Aliu, D. & Bylo, A. (2018). World Bank Research Indicators and Comparative Foreign Trade Statistics of Central and Eastern European Countries and the BRICS in a Comparative Perspective, 2018, Cambridge, MA: The Institute for Quantitative Social Sciences (IQSS). (Dataset e-Book)

C1.1. Aliu, A. (2018). World Bank Research Indicators and Comparative Foreign Trade Statistics of South Eastern European Countries and People’s Republic of China in a Comparative Perspective, 2018, Shanghai: Fudan University Library. (Dataset e-Book)

C2. Yazılan ulusal/uluslararası kitaplardaki bölümler:

C2.1. Oğurlu, Y., Aliu, A., Öztürk, İ., Aliu, D. & Çilginoğlu, H. (2019). Migration and Intercultural Civil Society Dialogue in frame of Collaboration and Multilevel Governance. İçinde: Aliu, A., Öztürk, İ., Aliu, D. & Çilginoğlu, H. (Eds.) (2019). Conceiving Migration and Communication in an Interdisciplinary Perspective. (1st ed.) Cambridge: Cambridge Scholars Publishing.

C2.1. Çilginoğlu, H., Aliu, A., Aliu, D. & Öztürk, İ. (2019). Migrant Health and Medical Tourism Nexus in Frame of Research Profile of Bursa and Istanbul. İçinde: Aliu, A., Öztürk, İ., Aliu, D. & Çilginoğlu, H. (Eds.) (2019). Conceiving Migration and Communication in an Interdisciplinary Perspective. (1st ed.) Cambridge: Cambridge Scholars Publishing.

C2.1. Aliu, A., Aliu, D., Çilginoğlu, H., Öztürk, İ. & Eroğlu, U. (2019). Arabic-Speaking Migrants' Living Satisfaction in Istanbul and Bursa: A Comparative Analysis of Issues, Living Conditions and Necessities. İçinde: Aliu, A., Öztürk, İ., Aliu, D. & Çilginoğlu, H. (Eds.) (2019). Conceiving Migration and Communication in an Interdisciplinary Perspective. (1st ed.) Cambridge: Cambridge Scholars Publishing.

C2.1. Oğurlu, Y., Aliu, A., Aliu, D. & Çilginoğlu, H. (2018). Legitimacy of Global Economic Governance and Effectiveness of the WTO: An Empirical Investigation of 36 OECD and EU Member States (ss. 351-394). İçinde: Oğurlu, Y., Karakaya, G. & Aliu, A. (Eds.). (2018). Çin Halk Cumhuriyeti'nde Ticaret, Ticaret Hukuku ve İdare Hukuku İlişkileri: Türkiye İçin Dersler. (1. Baskı) İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları.

C2.1. Aliu, A., Aliu, D. & Çilginoğlu, H. (2018). Balkan Yarımadası'nda Çin'in Varlığı ve BRICS: Çok Taraflılık, Bölgeselleşme ve Çok Katmanlı Yönetişim (ss. 395-422). İçinde: Oğurlu, Y., Karakaya, G. & Aliu, A. (Eds.). (2018). Çin Halk Cumhuriyeti'nde Ticaret, Ticaret Hukuku ve İdare Hukuku İlişkileri: Türkiye İçin Dersler. (1. Baskı) İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları.

C2.1. Aliu, A., İsmail, A., Aliu, D. & Çilginoğlu, H.. (2018). Küresel Ekonomik Yönetişim ve Çok Merkezli Yönetişimde Devlet Dışı Aktörlerin Etkileşimleri: Güneydoğu Avrupa Ülkeleri ve Çin'in Küresel İşbirliği (ss. 423-442). İçinde: Oğurlu, Y., Karakaya, G. & Aliu, A. (Eds.). (2018). Çin Halk Cumhuriyeti'nde Ticaret, Ticaret Hukuku ve İdare Hukuku İlişkileri: Türkiye İçin Dersler. (1. Baskı) İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları.

C2.1. Aliu, A. (2014). 'Hybrid Structures and Governance in Tourism Industry: Regional and Multi-level Perspectives.' (pp.65-79) In; Santos, J., Serra, F. and Águas, P. (2014). Strategies in Tourism Organizations and Destinations. Faro, Portugal: Algarve University Press. [Book Chapter]

D. Ulusal hakemli dergilerde yayımlanan makaleler:

D1.

E. Ulusal ve Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında basılan bildiriler:

E1. Aliu, D., Akatay, A., Eroğlu, U. & Aliu, A. (2015). "İnsan Kaynakları Yönetiminde Etik ve Endüstriyel İlişkiler: AB Perspektifinde Bir Değerlendirme." 23. ULUSAL YÖNETİM VE ORGANİZASYON KONGRESİ, Bodrum, Muğla, Türkiye, 30/07/2015, <<http://www.researchgate.net/publication/280551832>>.

F. Sanat ve tasarım etkinlikleri:

F1. Uluslararası Diğer, TRT World - Strait Talk, Interview on Medical Tourism Market in Turkey, Gösteri, 15.08.2018-15.08.2018

G. Diğer yayınlar:

(Yukarıdaki maddelerde yer alan başlıklardaki kategorilere girmeyen ve belirtilmek istenen tüm eserler bu maddenin altında belirtilecektir.)

G1. Cilginoğlu, H., Aliu, D. & Aliu, A. (2019). The Usage of Spices and Medicinal and Aromatic Plants in Gastronomy and Culinary Arts. Elsevier Social Science Research Network (SSRN), 05/01/2019, <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3304469>.

G1. Aliu, A., Cilginoğlu, H., Özkan, Ö. & Aliu, D. (2016). Medical Tourism Market in Turkey and Reverse Innovation: An Overall Assessment of Medical Tourism Statistics (2012, 2013, 2014) and the Role of Stakeholders. Berkeley: Berkeley Electronic Press.

G1. Aliu, A. (2016). “Fikri Mülkiyet Hakları: Avrupa Patent Antlaşması, Avrupa Patent Ofisi ve Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Antlaşması.” pp. 14, unpublished working paper.

G1. Aliu, A. (2016). “Uluslararası Ticari Sözleşmelerin Hazırlanması ve Dünya Ticaret Örgütü Hukuku.” pp. 28, unpublished working paper.

G1. Aliu, A. (2016). “Küresel Ekonomik Yönetişim ve Dünya Ticaret Örgütü.” pp. 26, unpublished working paper.

G1. Aliu, A. (2015). Book Review: Özsunay, Ergun. European Union Law and Turkey–EU Relations. (1st ed.) Vedat Press, Istanbul, Turkey, 2015, 480 pp., Price: 45,00 TL, ISBN: 9786054823581. Available at: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2668520

G1. Aliu, A. (2014). Book Review: Parlak, B. and Caner, C., The Anatolian Civilisations and the Administrative History of Turkey: State and Administration in Anatolian Civilisations from Early Hittite State to the Persian Invasion. Ekin Publications, Bursa, Turkey, 2013, 271 pp., Price: 16 TL, ISBN: 978-605-5048-48-8.

G1. Aliu, A. & Aliu, D. (2014). ‘Hybridity, Multilevel Governance and Decentration: Supra versus Infra.’ Proceedings from the TMS Algarve 2013 - International Conference on Tourism Management Studies, available at: <http://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/44780>.

G1. Aliu, A. & Aliu D. (2013). “Power of Global Transnational Networks: Civilizing of World Order.” The Society for Political Methodology (APSA), available at: <http://www.ub.uni-heidelberg.de/archiv/15429>.

G1. Aliu, A. (2012). “International Migration and the European Union Relations in the Context of a Comparison of Western Balkans and North African Countries: Controlling Migration and Hybrid Model.” available at: <http://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/36796>.

G1. Aliu, A. (2012). “Decentralisation and the World’s Multidimensional Expansion: The Rise of Singularity and Hybridity.” MPRA Paper No. 38896, available at: <http://mpra.ub.uni-muenchen.de/38896/>.

G1. Aliu, A. (2012). “Industrial Relations in Europe: Transnational Relations and Global Challenge.” European Public Law: EU eJournal, Vol.9, No.31, pp.1-19. Available at: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2028811.

G1. Aliu, A. (2012). “The BRICs Hegemony in a Post-American World – Analysis.” Available at: <http://www.brics-ped.com.br/the-brics-hegemony-in-a-post-american-world-era-analysis/>.

G1. Aliu, A. (2010). “Türk yatırımcılar neden Arnavutluk’a yatırım yapmalı?” Turizmdebusabah, Available at: <http://www.turizmdebusabah.com/haberler/arnavutluk-turk-turizm-yatirimcilarini-bekliyor-50782.html>.

G1. Aliu, A. (2009). “Arnavutluk Türk turizmcileri yatırıma bekliyor” Turizmdebusabah, Available at: <http://www.turizmdebusabah.com/haberler/arnavutluk-turk-turizmcileri-yatirim-bekliyor-44964.html>.

Bilimsel Dergilerde Hakemlikler

Tourism Management (Elsevier) – SSCI (Outstanding Referee); Annals of Tourism Research (Elsevier) – SSCI; Globalization and Health (Springer) – SSCI; Journal of International Migration and Integration (Springer) – SSCI; Journal of Travel Medicine (Oxford University Press) – SSCI; Current Issues in Tourism (Taylor and Francis – Routledge) – SSCI; International Journal of Tourism Research (Wiley) – SSCI; Innovation and Impact (De Gruyter Open); Cogent Social Sciences (Taylor and Francis); Tourism and Management Studies (Algarve, Portugal)

Tourism Management (Elsevier) (Dergi), Ağustos, 2013
Tourism Management (Elsevier) (Dergi), Ocak, 2014
Tourism Management (Elsevier) (Dergi), Mayıs, 2014
Tourism Management (Elsevier) (Dergi), Eylül, 2014
Tourism Management (Elsevier) (Dergi), Ekim, 2014
Tourism Management (Elsevier) (Dergi), Aralık, 2014
Tourism Management (Elsevier) (Dergi), Nisan, 2015
Current Issues in Tourism (Taylor and Francis – Routledge) (Dergi), Mayıs, 2015
Tourism Management (Elsevier) (Dergi), Temmuz, 2015
Tourism Management (Elsevier) (Dergi), Eylül, 2015
Current Issues in Tourism (Taylor and Francis – Routledge) (Dergi), Şubat, 2016
Cogent Social Sciences (Taylor and Francis) (Dergi), Nisan, 2016
Cogent Social Sciences (Taylor and Francis) (Dergi), Mayıs, 2016
Current Issues in Tourism (Taylor and Francis – Routledge) (Dergi), Haziran, 2016
Current Issues in Tourism (Taylor and Francis – Routledge) (Dergi), Temmuz, 2016
Tourism Management (Elsevier) (Dergi), Ağustos, 2016
Tourism Management (Elsevier) (Dergi), Eylül, 2016
Innovation and Impact (De Gruyter Open) (Dergi), Kasım, 2016
International Journal of Tourism Research (Wiley) (Dergi), Kasım, 2016
Tourism Management (Elsevier) (Dergi), Şubat, 2017
Tourism Management (Elsevier) (Dergi), Nisan, 2017
Globalization and Health (Springer) (Dergi), Mayıs, 2017
Journal of Travel Medicine (Oxford University Press) (Dergi), Mayıs, 2017
Current Issues in Tourism (Taylor and Francis – Routledge) (Dergi), Haziran, 2017
Annals of Tourism Research (Elsevier) (Dergi), Haziran, 2017
Tourism and Management Studies (Algarve, Portugal) (Dergi), Ekim, 2017
Annals of Tourism Research (Elsevier) (Dergi), Kasım, 2017
Current Issues in Tourism (Taylor and Francis – Routledge) (Dergi), Ocak, 2018
Journal of International Migration and Integration (Springer) (Dergi), Şubat, 2018
Journal of Travel Medicine (Oxford University Press) (Dergi), Mayıs, 2018
Annals of Tourism Research (Elsevier) (Dergi), Ekim, 2018
Annals of Tourism Research (Elsevier) (Dergi), Kasım, 2018
Cogent Social Sciences (Taylor and Francis) (Dergi), Kasım, 2018
Tourism Management (Elsevier) (Dergi), Kasım, 2018
Tourism Management (Elsevier) (Dergi), Aralık, 2018
Current Issues in Tourism (Taylor and Francis – Routledge) (Dergi), Aralık, 2018
Istanbul Commerce University Journal of Social Sciences (Dergi), Ocak, 2019

Dergi Editörü ve Bilim Kurulu Üyesi Olduğu Dergiler

Konuk Editörlükler

Konuk Editör (Dergi), The Theory of Inter-Hybridity: Socio-Political Dimensions and Migration Experiences of Post-Communist Western Balkan States, Asers Publishing, Journal of Advanced Research in Organizational Psychology, 01.01.2013 - 25.02.2013

Bilim Kurulu Üyesi

Scholedge International Journal of Business Policy & Governance, (<http://thescholedge.org>)

Cambridge Scholars Publishing, (<https://www.cambridgescholars.com>)

Yayınlarına Yapılan Atıflar :

Terrence Pereira, R., Malone, C., Flaherty, G., (2018). "Aesthetic Journeys: A Review of Cosmetic Surgery Tourism." *Journal of Travel Medicine*, 25(1): 0-0.

Veintimilla, K. J., Sunta, D. A., (2018). "Medición de los beneficios de la actividad turística en la provincia de Tungurahua." *Universidad Técnica de Ambato Facultad de Ciencias Administrativas*, 1(1): 1-109.

Chang, A., Collins, J., Deng, H., Gonzalez, J., Liao, V. T., Lindell, T., Mcgrath, J., Pickering, J., Sanchez Escudero, T., Vandeventer, H., Wendler, A., Williams, M., Yao, C., Young, A., Zhao, X., (2017). "Challenges to European Unity: Options for U.S. Policymakers." *University of Washington Press*, 1(1): 1-111.

Criollo Mendez, K. J., (2017). "Elaboracion de Estrategias Para el Mejoramiento del Hotel Regal de la Ciudad de Machala." *Unidad Academica de Ciencias Empresariales Carrera de Administracion de Hoteleria y Turismo*, 1(1): 1-26.

Isikci, Y. M., (2017). "Türkiye’de Kamu Politikası Olarak 2000 Yılı Sonrası Uluslararası Göç." *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(13): 25-47.

Medrano, A. I., Ureta, L. M., (2017). "Evaluacion de las Potencialidades Operativas del Aeropuerto Internacional Eloy Alfaro de Manta Para Incrementar la Demanda Turistica En Manabi." *Escuela Superior Politecnica Agropecuaria de Manabi Manuel Felix Lopez*, 1(1): 1-118.

Mehta, A., Goldstein, S., Makary, M., (2017). "Global Trends in Center Accreditation by the Joint Commission International: Growing Patient Implications for International Medical and Surgical Care." *Journal of Travel Medicine*, 24(5): 0-0.

Nhulilivali, N. F., Esperança, E. J., (2017). "Políticas públicas de turismo em Angola: Uma perspectiva sociológica." *Public Policy Portuguese Journal*, 2(1): 53-81.

Zambrano, A. V., Cusme, D. P., (2017). "Plan de Marketing Turistico Territorial Que Fomente el Desarrollo Sostenible del Canton Chone." *Escuela Superior Politecnica Agropecuaria De Manabi Manuel Felix Lopez*, 1(1): 1-99.

Duncan, J., (2016). "Governing in a Postpolitical Era: Civil Society Participation for Improved Food Security Governance (pp. 137-161)." In: Barling, D. (ed.) (2016). *Advances in Food Security and Sustainability*. London: Academic Press.

Escudero, J. P., Loor, W. A., Revelo, A. M., (2015). "Plan Estratégico de Turismo Rural Sostenible de las Parroquias San Isidro y Charapotó–Manabí." *Ecuador, Revista Espamciencia*, 6(2): 87-95.

Jaime, O., Lopez de Mesa, J., (2015). "Las Relaciones Internacionales y la Estructura Social De Acumulacion." *Criterio Libre*, 13(23): 123-142.

Smit, P. A., (2015). "Regional Labour Standards In The SADC: Is It Possible, Given the EU Experience?" *Journal of Law, Society and Development Multi-, Inter- and Transdisciplinary*, 2(1): 165-200.

Smit, P. A., (2015). "Transnational Labor Relations In SADC: Regional Integration or Regional Globalization?" *Journal of Globalization Studies*, 6(1): 14-29.

Teqja, E., (2015). "History of Illegal Immigration in the Western Balkans Associated with Socio-Economic and Political Developments in the Region." Academic Journal of Interdisciplinary Studies, 4(3): 465-471.

Garcia, R. A., Arguelles, L. A., Maldonado, J. A., Medina, D. E., (2013). "Estudio Diagnostico de Aplicación de la Administracion Estrategica en Pymes del Sector Turistico de Campeche, Mexico." Revista Global de Negocios, 1(1): 55-72.

Diğer Bilimsel Etkinlikler

Sempozyum (Görevli), 3rd Max Planck Symposium for Early Career Researchers, Harnack-Haus, Berlin, Germany, 20.09.2018

Kongre (Düzenleme Heyeti), International Migration and Communication Congress, 27.09.2018

Kongre (Başkan/Yönetici), International Migration and Communication Congress, 27.09.2018

Kongre (Konuşmacı), International Migration and Communication Congress, 27.09.2018

Kongre (Panelist), International Migration and Communication Congress, 27.09.2018

Sempozyum (Görevli), 2. Kartepe Zirvesi 2018: Göç, Mültecilik ve İnsanlık, 26.10.2018

Panel (Görevli), Smart Future Expo Zirve ve Sergisi, 14.11.2018

Kongre (Görevli), USİMP Ulusal Patent Fuarı ve Kongresi 2018, 14.11.2018

Sempozyum (Görevli), International Symposium on Financing for Development: Thinking Innovative Solutions to Persistent Development Challenges, 22.11.2018

Panel (Görevli), World Marketing Summit - Istanbul, 04.12.2018

KAYNAKÇA

- Aliu, A. (2011). Max-Planck-Institut für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht – Praktikumsbericht. Heidelberg: MPI.
- Aliu, A. (2012). International migration and the european union relations in the context of a comparison of western balkans and north african countries: Controlling migration and hybrid model. *MPRA Paper No. 41102*. <http://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/36796> (Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2017).
- Aliu, A. (2013). The Theory of Interhybridity: Socio-Political Dimensions and Migration Experiences of Post-Communist Western Balkan States. *Journal of Advanced Research in Organizational Psychology*, 2(2): 5–54.
- Aliu, A. (2014). Hybrid structures and governance in tourism industry: Regional and multi-level perspectives (pp.65–79). In Santos, J., Francisco S. & Paulo Á. (Eds.) (2014). *Strategies in tourism organizations and destinations*. Faro: ESGHT, UAlg.
- Aliu, A. & Aliu, D. (2014). Power of Global Transnational Networks: Civilizing of World Order. *The Society for Political Methodology (APSA)*, <http://www.ub.uni-heidelberg.de/archiv/15429> (Erişim Tarihi: 10 Mart 2018).
- Aliu, A. (2015a). Avrupa Birliği Hukuku ve Sistemine Giriş: Avrupa Birliği Bütünleşmesi Tarihi. *Yayımlanmamış Bilimsel Çalışma*, İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul.
- Aliu, A. (2015b). Book Review: Özsunay, Ergun. European Union Law and Turkey–EU Relations (1. Baskı). Vedat Press, Istanbul, Turkey, 2015, 480 pp., Price: 45,00 TL, ISBN: 9786054823581. <http://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/44715> (Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2017).

- Aliu, D. & Aliu, A. (2016). Sürdürülebilir Turizm Perspektifinde Hibridite ve Paydaş Yaklaşımı: Almanya, İngiltere ve Türkiye Kıyaslamaları. *Akademik Bakış*, 57: 343-361.
- Aliu, A., Öztürk, İ., Aliu, D. ve Özkan, Ö. (2016a). Türkiye’de Göç Olgusunun Türk Yabancılar Hukuku ve Yabancı Bilim İnsanlarının Türkiye’deki Hakları Çerçevesinde İncelenmesi. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1): 31-48.
- Aliu, A., Öztürk, İ., Aliu, D. & Özkan, Ö. (2016b). Tolerance, Migration and Hybrid Identities: Normative Reasoning of Intercultural Dialogue in a Blurring Structure. *International Journal of Political Studies*, 2(3): 10–22.
- Aliu, A., Oğurlu, Y., Özkan, Ö., Öztürk, İ. & Aliu, D. (2017). Avrupa Birliği Hukuku Kapsamında Göç Yönetişi, Yetkilendirme, Yetki İkamesi ve Ölçülülük İlkesi. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi (SEYAD)*, 5(3): 95–107.
- Aliu, D., Akatay, A., Aliu, A., Eroglu, U. & Kaymaz, K. (2018). The Effects of Foreign Scientists in Support of EU Structural Funds Framework and Triple Helix Model in South Eastern European Countries. 13th SAGE Organization Studies Workshop, Proceeding No. OSW-019, Samos.
- Al-Roubaie, A. (2016). Poverty and Labor Movement in a Globalized World: A Socio-Economic Perspective. 2. *International Congress on Applied Sciences: Migration, Poverty and Employment, Congress Speech*, Konya: Necmettin Erbakan University.
- Anadolu Ajansı (2019). 2018’de İhracat 168 Milyar 88 Milyon Dolar Oldu. <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/2018de-ihracat-168-milyar-88-milyon-dolar-oldu/1355891> (Erişim Tarihi: 04 Ocak 2019).
- Apel, K. O. (1993). How to Ground a Universalistic Ethics of Co-Responsibility for the Effects of Collective Actions and Activities? *Philosophica*, 52(2): 9–29.

- Apel, K. O. (2011). *Paradigmen der ersten philosophie*. (1. Auflage) Berlin: Suhrkamp Verlag.
- Arancibia, J. (2011). *Judicial review of commercial regulation*. Oxford: Oxford University Press.
- Armingeon, K. & Careja, R. (2007). *Comparative data set for 28 post-communist countries, 1989-2007*. Bern: Institute of Political Science, University of Bern.
- Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD) (1991). Opinion of the Court of 14 December 1991. Opinion delivered pursuant to the second subparagraph of Article 228 (1) of the Treaty - Draft agreement between the Community, on the one hand, and the countries of the European Free Trade Association, on the other, relating to the creation of the European Economic Area. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61991CV0001> (Erişim Tarihi: 10 Mart 2018).
- Avrupa Birliği Genel Sekreterliği (2011). *Avrupa birliği antlaşması ve avrupa birliği'nin işleyişi hakkında antlaşma*. Ankara: T.C. Başbakanlık, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği Yayınları.
- Aybay, R. & Kibar, E. D. (2010). *Yabancılar Hukuku*. (3. Baskı) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Azoulai, L. (Ed.) (2014). *The question of competence in the european union*. Oxford: Oxford University Press.
- Backhaus-Maul, H. (2010). Subsidiarity (pp. 1494-1497). In: Anheier, H. & Toepler, S. (Eds.) (2010). *International Encyclopedia of Civil Society*. New York: Springer.
- Barak, A. (2012). *Proportionality: Constitutional rights and their limitations*. (Translated by Doron Kalir) Cambridge: Cambridge University Press.
- Bellamy, R. (2008). The Democratic Constitution: Why Europeans Should Avoid American Style Constitutional Judicial Review. *European Political Science*, 7: 9-20.

- Betts, A. (2006). Towards a Mediterranean Solution? Implications for the Region of Origin. *International Journal of Refugee Law*, 18(3/4): 652-676.
- Betts, A. (2010a). *Migration Governance: Alternative Futures* (IOM Background Paper WMR 2010). Geneva: International Organization for Migration.
- Betts, A. (2010b). Survival Migration: A New Protection Framework. *Global Governance*, 16: 361-368.
- Betts, A. (2010c). The Refugee Regime Complex. *Refugee Survey Quarterly*, 29(1): 12-37.
- Betts, A. (2013). Regime Complexity and International Organisations: UNHCR as a Challenged Institution. *Global Governance*, 19: 69-81.
- Betts, A. & Loescher, G. (2014). Introduction: Continuity and Change in Global Refugee Policy. *Refugee Survey Quarterly*, 33(1): 1-7.
- Betts, A., Loescher, G. & Milner, J. (2017). Mülteci Koruma Siyaseti ve Pratiği: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği. (Çev. Ö. E. Koç) İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları.
- Betts, A. (2018). The Global Compact on Refugees: Towards a Theory of Change? *International Journal of Refugee Law*, pp. 1-4, <https://doi.org/10.1093/ijrl/eeey056>
- Bia, M. T. (2004). *Towards an EU immigration policy: Between emerging supranational principles and national concerns*. Bolzano: Academia Europea Bolzano.
- Bianchi, P. (2005). Subsidiarity and Its Significance (pp. 43-58). In: Devine, P., Katsoulacos, Y. & Sugden, R. (Eds.) (2005). *Competitiveness, Subsidiarity and Industrial Policy*. (2nd ed.) London: Routledge.
- Bideleux, R. & Ian J. (2007). *A history of eastern europe: Crisis and change*. (2. ed.) London: Routledge.

- von Bogdandy, A. (2004). Globalization and Europe: How to Square Democracy, Globalization, and International Law. *The European Journal of International Law*, 15(5): 885–906.
- von Bogdandy, A. (2008). General Principles of International Public Authority: Sketching a Research Field. *German Law Journal*, 9(11): 1909–1939.
- von Bogdandy, A. (2010). Founding Principles of EU Law: A Theoretical and Doctrinal Sketch. *European Law Journal*, 16(2): 95–111.
- von Bogdandy, A. (2013). Discourse Theory and International Law: An Interview with Jürgen Habermas. *European Society of International Law*, pp.1-10. <http://www.esil-sedi.eu/sites/default/files/2013InterviewHabermas.pdf> (Erişim Tarihi: 8 Aralık 2016).
- Botterill, D. (2014). Constructionism: A Critical Realist Reply. *Annals of Tourism Research*, 48: 292-298.
- Brady, H. (2008). *EU Migration Policy: An A-Z*. London: Centre for European Reform.
- Brown, A. & Attenborough, M. (2007). *EU Enlargement: The Western Balkans*. London: International Affairs and Defence Section, House of Commons Library.
- Bryant, A. & Charmaz, K. (Eds.) (2007). *The SAGE Handbook of Grounded Theory*. (1st ed.) California: Sage Publications.
- Bücheler, G. (2015). *Proportionality in investor-state arbitration*. Oxford: Oxford University Press.
- Castles, S. (2008). Comparing the experience of five major emigration countries (pp. 255–284). In Castles, S. & Wise, R. D. (Eds.) *Migration and development: Perspectives from the south*. Geneva: International Organization for Migration.
- Castles, S. (2010). Understanding Global Migration: A Social Transformation Perspective. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36(10): 1565–1586.

- Castles, S., de Haas, H. & Miller, M. J. (2014). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*. (5th ed.) Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Christiansen, T., Jørgensen, K. E. & Wiener, A. (1999). The Social Construction of Europe. *Journal of European Public Policy*, 6(4): 528-544.
- Christiansen, T., Jørgensen, K. E. & Wiener, A. (Eds.) (2001). *The Social Construction of Europe*. (1st ed.) Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Colombo, A. (Ed.) (2012). *Subsidiarity Governance: Theoretical and Empirical Models*. New York: Palgrave Macmillan.
- Council of the European Union (2003). *Thessaloniki European Council: 19 and 20 June 2003 Presidency Conclusions*. Brussels: Council of the European Union.
- Council of the European Union (2004). *Brussels European Council: 4/5 November 2004 Presidency Conclusions*. Brussels: Council of the European Union.
- Craig, P. (2010). *The Lisbon Treaty: Law, politics, and treaty reforms*. Oxford: Oxford University Press.
- Craig, P. (2012). *EU administrative law* (2. Baskı). Oxford: Oxford University Press.
- Craig, P. (2015). *UK, EU and global administrative law: Foundations and challenges*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Craig, P. & de Búrca, G. (Eds.) (2011). *The evolution of EU law* (2. Baskı). Oxford: Oxford University Press.
- Cremona, M. (2011). External relations and external competence of the european union: The emergence of an integrated policy (pp. 217–268). In Craig, P. & de Búrca, G. (Eds.) (2011). *The evolution of EU law*. (2. Baskı). Oxford: Oxford University Press.
- Cubas, M. A., Ozkul, D. & Castles, S. (2015). International migration in an era of neoliberal social transformation (pp. 301–312). In Castles, S., Ozkul, D. & Cubas,

- M. A. (Eds.) (2015). *Social transformation and migration: National and local experiences in south korea, turkey, mexico and australia*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Damijan, J., de Sousa, J. & Lamotte, O. (2010). Trade liberalization in southeastern europe (pp. 62–87). In Lucas, R. E. B., Squire, L. & Srinivasan, T. N. (Eds.) (2010). *Global exchange and poverty: Trade, investment and migration*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Davoudi, S., Wishardt, M. & Strange, I. (2010). The Ageing of Europe: Demographic Scenarios of Europe's Futures. *Futures*, 42: 794–803.
- Dworkin, R. (2006). *Justice in Robes*. Cambridge, M.A.: Harvard University Press.
- Eisenhardt, K. M. (1989). Building Theories From Case Study Research. *Academy of Management Review*, 14(4): 532–550.
- Elkins, Z., Ginsburg, T. & Melton, J. (2008). The Comparative Constitutions Project: A Cross-National Historical Dataset of Written Constitutions – Survey Instrument. <http://people.bu.edu/jgerring/Conference/MeasuringDemocracy/documents/ElkinsGinsburgMelton2008.pdf> (Erişim Tarihi: 5 Eylöl 2018).
- Elkins, Z., Ginsburg, T. & Melton, J. (2009). *The Endurance of National Constitutions*. Cambridge: Cambridge University Press.
- EU-LISA (2017). EU-LISA Strategy 2018-2022. <https://www.eulisa.europa.eu/Publications/Corporate/eu-LISA%20Strategy%202018-2022.pdf> (Erişim Tarihi: 2 Ocak 2019).
- EU-LISA (2019a). EU-LISA: Who We Are? <https://www.eulisa.europa.eu/About-Us/Who-We-Are> (Erişim Tarihi: 2 Ocak 2019).
- EU-LISA (2019b). EU-LISA: Our Partners – EU Agencies. <https://www.eulisa.europa.eu/About-Us/Our-Partners/Eu-Agencies> (Erişim Tarihi: 2 Ocak 2019).

- EU-LISA (2019c). EU-LISA: Our Partners – EU Institutions. <https://www.eulisa.europa.eu/About-Us/Our-Partners/Eu-Institutions> (Erişim Tarihi: 2 Ocak 2019).
- European Agency for Safety and Health at Work (EU-OSHA) (2013). *Diverse Cultures at Work: Ensuring Safety and Health through Leadership and Participation*. Bilbao: EU-OSHA Publications.
- European Agency for Safety and Health at Work (EU-OSHA) (2019a). About EU-OSHA: What We Do. <https://osha.europa.eu/tr/about-eu-osha/what-we-do> (Erişim Tarihi: 10 Ocak 2019).
- European Agency for Safety and Health at Work (EU-OSHA) (2019b). About EU-OSHA: Governance of EU-OSHA. <https://osha.europa.eu/tr/about-eu-osha/governance-eu-osha> (Erişim Tarihi: 10 Ocak 2019).
- European Asylum Support Office (EASO) (2018). EASO Single Programming Document: Multiannual Programming 2019 – 2021. Working Programme 2019 (1st revision) https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/1_SPD2019-21%20Revision%201%20-%20adopted%2020181127.pdf (Erişim Tarihi: 4 Ocak 2019).
- European Asylum Support Office (EASO) (2019a). EASO History. <https://www.easo.europa.eu/easo-history> (Erişim Tarihi: 4 Ocak 2019).
- European Asylum Support Office (EASO) (2019b). EASO: About Us – What We Do. <https://www.easo.europa.eu/about-us/what-we-do> (Erişim Tarihi: 4 Ocak 2019).
- European Asylum Support Office (EASO) (2019c). EASO: Working Arrangements. <https://www.easo.europa.eu/about-us/legal-basis/working-arrangements> (Erişim Tarihi: 4 Ocak 2019).
- European Centre for Disease Prevention and Control (ECDC) (2009). *Migrant health: Background note to the ECDC Report on migration and infectious diseases in the EU*. Stockholm: ECDC.

European Centre for Disease Prevention and Control (ECDC) (2019). About ECDC. <https://ecdc.europa.eu/en/about-ecdc> (Erişim Tarihi: 4 Ocak 2019).

European Commission (2004). *First Annual Report to the Council and the European Parliament on the Activities of the EURODAC Central Unit* (Commission Staff Working Paper No. 557). Brussels: European Commission.

European Commission (2005). *Regional Cooperation in the Western Balkans: A Policy Priority for the European Union*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

European Commission (2007a). *Understanding Enlargement: The European Union's Enlargement Policy*. Brussels: Directorate General for Enlargement of the European Commission.

European Commission (2007b). *Applying the Global Approach to Migration to the Eastern and South-Eastern Regions Neighbouring the European Union*. Brussels: European Commission.

European Commission (2007c). *Report from the Commission to the European Parliament and the Council: On the Evaluation of the Dublin System* (Final Report No. 299). Brussels: European Commission.

European Commission (2007d). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: Towards a Common Immigration Policy (Final Report No. 780). Brussels: European Commission.

European Commission (2008). *Western Balkans*. Brussels: Commission of the European Communities.

European Commission (2009). *Tracking Method for Monitoring the Implementation of the European Pact on Immigration and Asylum*. Brussels: European Commission.

European Commission (2011a). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the

Committee of the Regions: The Global Approach to Migration and Mobility (Final Report No. 743). Brussels: European Commission.

European Commission (2011b). *Enlargement Strategy and Main Challenges 2011-2012*. Brussels: European Commission.

European Commission (2011c). Report from the Commission to the European Parliament and the Council: On the Application of Directive 2004/114/EC on the Conditions of Admission of Third Country Nationals for the Purposes of Studies, Pupil Exchange, Unremunerated Training or Voluntary Service (Final Report No. 587). Brussels: European Commission.

European Commission (2011d). Report from the Commission to the European Parliament and the Council: On the Application of Directive 2003/109/EC Concerning the Status of Third-Country Nationals Who are Long-Term Residents (Final Report No. 585). Brussels: European Commission.

European Commission (2011e). *Communication on migration*. Brussels: European Commission.

European Commission (2012a). Report from the Commission to the Council and the European Parliament: On the Development of the European Migration Network. (Final Report No. 427). Brussels: European Commission.

European Commission (2012b). Second Biannual Report on the Functioning of the Schengen Area: 1 May 2012 – 31 October 2012. (Final Report No. 686). Brussels: European Commission.

European Commission (2013). 4th Annual Report on Immigration and Asylum: 2012. (Final Report No. 422). Brussels: European Commission.

European Commission (2014a). Report from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: Report on the Implementation of the Global Approach

to Migration and Mobility 2012-2013 (Final Report No. 96). Brussels: European Commission.

European Commission (2014b). 5th Annual Report on Immigration and Asylum: 2013. (Final Report No. 288). Brussels: European Commission.

European Commission (2014c). Report from the Commission to the European Parliament and the Council: A Smarter Visa Policy for Economic Growth. (Final Report No. 165). Brussels: European Commission.

European Commission (2015a). Fifth Report on the Post-Visa Liberalisation Monitoring for the Western Balkan Countries in Accordance with the Commission Statement of 8 November 2010 (Final Report No. 58). Brussels: European Commission.

European Commission (2015b). Report from the Commission to the European Parliament and the Council: Third Report on Progress by Kosovo in Fulfilling the Requirements of the Visa Liberalisation Roadmap. (Final Report No. 906). Brussels: European Commission.

European Commission (2015c). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. EU Action Plan Against Migrant Smuggling (2015 - 2020) (Final Report No. 285). Brussels: European Commission.

European Commission (2015d). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: A European Agenda on Migration (Final Report No. 240). Brussels: European Commission.

European Commission (2015e). Communication from the Commission to the European Parliament and the Council: Eighth Biannual Report on the Functioning of the Schengen Area (1 May - 10 December 2015). (Final Report No. 675). Brussels: European Commission.

European Commission – Migration and Home Affairs (2016). Summary of replies to the public consultation on the EU blue card and the EU labour migration policies for highly skilled workers. https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-is-new/public-consultation/2015/docs/consultation_029/summary_of_replies_to_the_public_consultation_en.pdf (Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2017).

European Commission (2016). Overview: Instrument for pre-accession assistance. http://ec.europa.eu/enlargement/instruments/overview/index_en.htm (Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2017).

European Commission (2017). European neighbourhood policy and enlargement negotiations. <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/> (Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2017).

European Commission (2018a). Commission Staff Working Document: Albania 2018 Report. *SWD(2018) 151 final*, <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20180417-albania-report.pdf> (Erişim Tarihi: 10 Aralık 2018).

European Commission (2018b). Commission Staff Working Document: Bosni & Herzegovina 2018 Report. *SWD(2018) 155 final*, <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20180417-bosnia-and-herzegovina-report.pdf> (Erişim Tarihi: 10 Aralık 2018).

European Commission (2018c). Commission Staff Working Document: Kosovo 2018 Report. *SWD(2018) 156 final*, <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20180417-kosovo-report.pdf> (Erişim Tarihi: 10 Aralık 2018).

European Commission (2018d). Commission Staff Working Document: The former Yugoslav Republic of Macedonia 2018 Report. *SWD(2018) 154 final*, <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20180417-the-former-yugoslav-republic-of-macedonia-report.pdf> (Erişim Tarihi: 10 Aralık 2018).

European Commission (2018e). Commission Staff Working Document: Montenegro 2018 Report. *SWD(2018) 150 final*, <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20180417-montenegro-report.pdf> (Erişim Tarihi: 10 Aralık 2018).

European Commission (2018f). Commission Staff Working Document: Serbia 2018 Report. *SWD(2018) 152 final*, <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20180417-serbia-report.pdf> (Erişim Tarihi: 10 Aralık 2018).

European Commission (2018g). Commission Staff Working Document: Turkey 2018 Report. *SWD(2018) 153 final*, <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20180417-turkey-report.pdf> (Erişim Tarihi: 10 Aralık 2018).

European Commission (2018). EU Budget: Jobs, Investments, Migration Challenge and Security – 2018. http://www.europa.eu/rapid/press-release_IP-17-4687_en.pdf (Erişim Tarihi: 10 Aralık 2018).

European Commission (2018). EU Facility for Refugees in Turkey: EUR 400 million Special Measure on Education Adopted. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-4643_en.htm (Erişim Tarihi: 10 Kasım 2018).

European Court of Human Rights (ECHR) (2010). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (11. ve 14. Protokoller ile Değiştirilen Metin). Strasbourg: ECHR, https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf (Erişim Tarihi: 23 Mayıs 2018).

European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions (Eurofound) (2018a). *Wage and Task Profiles of Employment in Europe in 2030*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions (Eurofound) (2018b). *Measuring Varieties of Industrial Relations in Europe: A Quantitative Analysis*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions (Eurofound) (2018c). *Programming Document 2017–2020: Work Programme 2019*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions (Eurofound) (2019a). About Eurofound: Who We Are. <https://www.eurofound.europa.eu/about-eurofound/who-we-are> (Erişim Tarihi: 5 Ocak 2018).

European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions (Eurofound) (2019b). About Eurofound: Stakeholders and Partners. <https://www.eurofound.europa.eu/about-eurofound/who-we-are/stakeholders-and-partners> (Erişim Tarihi: 5 Ocak 2018).

European Institute for Gender Equality (EIGE) (2018a). *EIGE in Brief 2018*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

European Institute for Gender Equality (EIGE) (2018b). *European Institute for Gender Equality 2019-2021 Single Programming Document*. Vilnius: EIGE.

European Institute for Gender Equality (EIGE) (2019a). About EIGE. <https://eige.europa.eu/about-eige> (Erişim Tarihi: 6 Ocak 2018).

European Institute for Gender Equality (EIGE) (2019b). External Evaluation of the European Institute for Gender Equality. <https://eige.europa.eu/about-eige/documents-registry/external-evaluation-european-institute-gender-equality> (Erişim Tarihi: 6 Ocak 2018).

European Migrant Smuggling Centre (2016). *Information Hub for Migrant Smuggling*. The Hague: The European Law Enforcement Agency.

European Parliament (2015a). The principle of subsidiarity. http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_1.2.2.pdf (Erişim Tarihi: 10 Kasım 2018).

- European Parliament (2015b). The European Structural and Investment Funds. Briefing Report: How the EU Budget is Spent. http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/565873/EPRS_BRI%282015%29565873_EN.pdf (Erişim Tarihi: 10 Kasım 2018).
- European Police Office (Europol) (2007). *Determination of High Risk Routes Regarding Illegal Migration in the Western Balkan Countries*. The Hague: The European Law Enforcement Agency.
- European Police Office (Europol) (2015a). *Consolidated Annual Activity Report: 2014*. The Hague: The European Law Enforcement Agency.
- European Police Office (Europol) (2015b). *Europol Strategy 2016-2020*. The Hague: The European Law Enforcement Agency.
- European Police Office (Europol) (2016a). *Consolidated Annual Activity Report: 2015*. The Hague: The European Law Enforcement Agency.
- European Police Office (Europol) (2016b). *Migrant Smuggling Networks: Joint Europol-Interpol Project*. The Hague: The European Law Enforcement Agency.
- European Police Office (Europol) (2016c). *Migrant Smuggling in the EU*. The Hague: The European Law Enforcement Agency.
- European Police Office (Europol) (2016d). *Europol Work Programme: 2016*. The Hague: The European Law Enforcement Agency.
- European Police Office (Europol) (2016e). *Situation Report: Trafficking in Human Beings in the EU*. The Hague: The European Law Enforcement Agency.
- European Police Office (Europol) (2017). *Europol Review 2016-2017*. The Hague: The European Union Agency for Law Enforcement Cooperation.
- European Police Office (Europol) (2019a). About Europol. <https://www.europol.europa.eu/about-europol> (Erişim Tarihi: 8 Ocak 2019).

- European Police Office (Europol) (2019b). Governance & Accountability. <https://www.europol.europa.eu/about-europol/governance-accountability> (Erişim Tarihi: 8 Ocak 2019).
- European Training Foundation (ETF) (2019a). ETF: About Organisation. <https://www.etf.europa.eu/en/about/organisation> (Erişim Tarihi: 9 Ocak 2019).
- European Training Foundation (ETF) (2019b). ETF: Mission. <https://www.etf.europa.eu/en/about/mission-planning> (Erişim Tarihi: 9 Ocak 2019).
- European Training Foundation (ETF) (2019c). ETF: Partners and Stakeholders. <https://www.etf.europa.eu/en/about/mission-planning/partners-stakeholders> (Erişim Tarihi: 9 Ocak 2019).
- European Union Agency for Criminal Justice Cooperation (Eurojust) (2016). *Eurojust Annual Report 2015*. The Hague: Eurojust.
- European Union Agency for Criminal Justice Cooperation (Eurojust) (2018). *Eurojust Annual Report 2017*. The Hague: Eurojust.
- European Union Agency for Criminal Justice Cooperation (Eurojust) (2019a). History of Eurojust. <http://www.eurojust.europa.eu/about/background/Pages/history.aspx> (Erişim Tarihi: 11 Ocak 2019).
- European Union Agency for Criminal Justice Cooperation (Eurojust) (2019b). Eurojust: Mission and Tasks. <http://www.eurojust.europa.eu/about/background/Pages/mission-tasks.aspx> (Erişim Tarihi: 11 Ocak 2019).
- European Union Agency for Criminal Justice Cooperation (Eurojust) (2019c). Eurojust Core Business. <http://www.eurojust.europa.eu/about/background/Pages/eurojust-core-business.aspx> (Erişim Tarihi: 11 Ocak 2019).
- European Union Agency for Fundamental Rights (FRA) (2018). *Fundamental Rights Reports 2018*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

- European Union Agency for Fundamental Rights (FRA) (2019a). About FRA. <https://fra.europa.eu/en/about-fra> (Erişim Tarihi: 10 Ocak 2019).
- European Union Agency for Fundamental Rights (FRA) (2019b). Introducing FRA. <https://fra.europa.eu/en/about-fra/introducing-fra> (Erişim Tarihi: 10 Ocak 2019).
- European Union Agency for Fundamental Rights (FRA) (2019c). FRA: How We Do It. <https://fra.europa.eu/en/about-fra/how-we-do-it> (Erişim Tarihi: 10 Ocak 2019).
- European Union Agency for Law Enforcement Training (CEPOL) (2018). Decision of the Management Board 32/2018/MB on the CEPOL Single Programming Document 2019-2021. <https://www.cepola.europa.eu/sites/default/files/32-2018-MB.pdf> (Erişim Tarihi: 10 Ocak 2019).
- European Union Agency for Law Enforcement Training (CEPOL) (2019a). CEPOL: About Us. <https://www.cepola.europa.eu/who-we-are/european-union-agency-law-enforcement-training/about-us> (Erişim Tarihi: 10 Ocak 2019).
- European Union Agency for Law Enforcement Training (CEPOL) (2019b). CEPOL: Mission, Vision and Values. <https://www.cepola.europa.eu/who-we-are/european-union-agency-law-enforcement-training/mission-vision-values> (Erişim Tarihi: 10 Ocak 2019).
- Eurostat (2010). *Europe in figures: Eurostat yearbook 2010*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Eurostat (2015a). *Key figures on europe: 2015 edition*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Eurostat (2015b). *EU Member States Granted Citizenship to Almost 1 Million Persons in 2013* (Eurostat News Release No.119). Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Eurostat (2015c). *EU Member States Issued 2.3 Million First Residence Permits in 2014* (Eurostat News Release No.185). Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

- Eurostat (2016a). EU Member States Granted Citizenship to Almost 900000 Persons in 2014 (Eurostat News Release No.113). Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Eurostat (2016b). *Record Number of Over 1.2 Million First Time Asylum Seekers Registered in 2015* (Eurostat News Release No.44). Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Eurostat (2016c). *EU Member States Granted Protection to More Than 330000 Asylum Seekers in 2015* (Eurostat News Release No.75). Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- EUR-Lex (2012). Charter of Fundamental Rights of the European Union. *Official Journal of the European Union*, 2012/C 326/02, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:C2012/326/02&from=EN> (Erişim Tarihi: 16 Haziran 2018).
- EUR-Lex (2016). Consolidated Version of TEU and TFEU. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:C:2016:202:TOC> (Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2017).
- EUR-Lex (2017). The Principle of Subsidiarity. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=URISERV:ai0017&from=EN> (Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2017).
- Evrano, E. & Sarıca, B. S. (2017). Birleşmiş Milletler Mülteciler İçin New York Deklarasyonu (ss. 45-74). İçinde: İçel, K. & Ünver, Y. (2017). *Göç, Mültecilik, İnsan Kaçakçılığı*. (1. Baskı) Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Faist, T. & Ete, A. (2007). *The europeanisation of national policies and politics of immigration*. London: Palgrave Macmillan.
- Feld, L. P. & Voigt, S. (2003). Economic Growth and Judicial Independence: Cross-Country Evidence Using a New Set of Indicators. *European Journal of Political Economy*, 19: 497-527.

- Freedom House (2016). *Nations in Transit: Albania, Bosnia and Herzegovina, Kosovo, Macedonia, Montenegro, and Serbia*. Washington D.C.: Freedom House.
- Friedman, J. & Randeria, S. (Eds.) (2004). *Worlds on the move: Globalisation, migration, and cultural security*. New York: I.B. Tauris.
- Frontex (2015). *External Evaluation of the Agency Under Art. 33 of the Frontex Regulation: Final Report*. Warsaw: Frontex.
- Frontex (2016a). *Western Balkans: Annual Risk Analysis 2016*. Warsaw: Frontex.
- Frontex (2016b). *Risk Analysis for 2016*. Warsaw: Frontex.
- Frontex (2018a). *Western Balkans Annual Risk Analysis 2018*. Warsaw: Frontex.
- Frontex (2018b). *The EU Justice and Home Affairs Agencies 2018*. Warsaw: Frontex.
- Frontex (2019a). Frontex Organisation Structure. <https://frontex.europa.eu/about-frontex/organisation/structure/> (Erişim Tarihi: 5 Ocak 2019).
- Frontex (2019b). Frontex Legal Basis. <https://frontex.europa.eu/about-frontex/legal-basis/> (Erişim Tarihi: 5 Ocak 2019).
- Frontex (2019c). Frontex Origin & Tasks. <https://frontex.europa.eu/about-frontex/origin-tasks/> (Erişim Tarihi: 5 Ocak 2019).
- Geddes, A. (2005). *The politics of migration and immigration in europe*. California: Sage Publications.
- Ginsburg, T. (2003). *Judicial Review in New Democracies: Constitutional Courts in Asian Countries*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ginsburg, T. (2010). Judicial Independence in East Asia: Implications for China. *University of Chicago Public Law & Legal Theory Working Paper No. 295*, <http://ssrn.com/abstract=1524749> (Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2018).
- Gözler, K. (1998). *Hukukun Genel Teorisine Giriş: Hukuk Normlarının Geçerliliği ve Yorumu Sorunu*. Ankara: US-A Yayıncılık.

- Gözler, K. (2004). *Anayasa Hukukuna Giriş*. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları.
- Gözler, K. (2008). *Judicial Review of Constitutional Amendments: A Comparative Study*. Bursa: Ekin Press.
- Gözler, K. (2012). *Devletin Genel Teorisi: Bir Genel Kamu Hukuku Ders Kitabı*. (4. Baskı) Bursa: Ekin Yayınevi.
- Guild, E. (2004). *The legal elements of european identity: EU citizenship and migration law*. The Hague: Kluwer Law International.
- Guba, E. G. (1981). Criteria for Assessing the Trustworthiness of Naturalistic Inquiries. *Educational Communication and Technology*, 29(2): 75–91.
- Guba, E. G. & Lincoln, Y. S. (2001). Guidelines and checklist for constructivist evaluation.
<https://www.wmich.edu/sites/default/files/attachments/u350/2014/constructivisteval.pdf> (Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2017).
- Gvilava, V. L. (2016). Migrants' Problems. 2. *International Congress on Applied Sciences: Migration, Poverty and Employment, Congress Speech*, Konya: Necmettin Erbakan University.
- Haas, E. B. (1958). *The Uniting of Europe: Political, Social and Economic Forces, 1950-1957*. Stanford: Stanford University Press.
- Haas, H. (2010). Migration and Development: A Theoretical Perspective. *International Migration Review*, 44(1): 227–264.
- Habermas, J. (1974). *Theory and Practice*. (Translated by John Viertel) (1st ed.) Boston: Beacon Press.
- Habermas, J. (2006). Political Communication in Media Society: Does Democracy Still Enjoy an Epistemic Dimension? The Impact of Normative Theory on Empirical Research. *Communication Theory*, 16: 411–426.

- Hâkimler ve Savcılar Kurulu (HSK) (2018). İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi. <http://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/9a3bfe74-cdc4-4ae4-b876-8cb1d7eeae05.pdf> (Erişim Tarihi: 23 Mayıs 2018).
- Hall, P. A. & Taylor, R. C. R. (1996). Political Science and the Three New Institutionalism. *Political Studies*, 44(5): 936–957.
- Hampshire, J. (2016). European Migration Governance Since the Lisbon Treaty: Introduction to the Special Issue. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 42(4): 537–553.
- Healy, M. & Perry, C. (2000). Comprehensive Criteria to Judge Validity and Reliability of Qualitative Research Within the Realism Paradigm. *Qualitative Market Research*, 3(3): 118–126.
- Hoffmann, S. (1966). Obstinate or Obsolete? The Fate of the Nation-State and the Case of Western Europe. *Daedalus*, 95(3): 862–915.
- Hoffmann, S. (1995). *The European Sisyphus: Essays on Europe, 1964-1994*. Boulder: Westview Press.
- Hooghe, L. & Marks, G. (2001). *Multi-level governance and European integration*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Huscroft, G., Miller, B. W. & Webber, G. (Eds.) (2014). *Proportionality and the rule of law: Rights, justification, reasoning*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jakab, A. (2011). The Schumpeter Research Group 2 – Constitutional Reasoning and the JUDINST Project: Assessing Judicial Institutions and Judicial Performances, and the Case for Judicial Review. Heidelberg: Max-Planck-Institut für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht.
- Jakobeit, C., Kappel, R., & Mückenberger, U. (2010). Civilizing the World Order? The Scope and Potential of Transnational Norm-building Networks. *GIGA Working Paper No.1*, <https://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/27531> (Erişim Tarihi: 10 Ekim 2018).

- Jones, E., Menon, A. & Weatherill, S. (2012). *The oxford handbook of the european union*. Oxford: Oxford University Press.
- Jupille, J., Caporaso, J. A. & Checkel, J. T. (2003). Integrating Institutions: Rationalism, Constructivism, and the Study of the European Union. *Comparative Political Studies*, 36(1/2): 7-40.
- International Organisation for Migration (IOM) (2009). *Göç Terimleri Sözlüğü* (Uluslararası Göç Hukuku No.18). Cenevre: IOM.
- International Organisation for Migration (IOM) (2016). Migration Data Portal. https://migrationdataportal.org/?i=stock_abs_&t=2017 (Erişim Tarihi: 10 Ocak 2019).
- International Organisation for Migration (IOM) (2017). *World Migration Report 2018*. Geneva: IOM.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi (2018). İstanbul Büyük Şehir Belediyesi İstanbul'un İlçeleri Haritası. <https://istanbulharitasi360.com/istanbul-ilce-haritasi#.XCduJFwzbcc> (Erişim Tarihi: 10 Ekim 2018).
- Kathuria, S. (Eds.) (2008). *Western balkan integration and the EU: An agenda for trade and growth*. Washington: The World Bank.
- Kelsen, H. (1942). Judicial Review of Legislation: A Comparative Study of the Austrian and the American Constitution. *Journal of Politics*, 4(2): 183-200.
- Kelsen, H. (2002). *Introduction to the problems of legal theory*. (Translated by B. L. Paulson & S. L. Paulson) Oxford: Clarendon Press.
- Klatt, M. & Meister, M. (2012). *The constitutional structure of proportionality*. Oxford: Oxford University Press.
- La Porta, R., López-de-Silanes, F., Shleifer, A. & Vishny, R. W. (1998). Law and Finance. *Journal of Political Economy*, 106(6): 1113-1155.

- La Porta, R., López-de-Silanes, F., Pop-Eleches, C. & Shleifer, A. (2004). Judicial Checks and Balances. *Journal of Political Economy*, 112(2): 445-470.
- La Porta, R., López-de-Silanes, F., & Shleifer, A. (2008). The Economic Consequences of Legal Origins. *Journal of Economic Literature*, 46(2): 285-332.
- Lavenex, S. (2009). Focus Migration: Country Profiles and Policy Briefs. *Hamburg Institute of International Economics*, 17: 1–10.
- Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. (1990). Judging the Quality of Case Study Reports. *Qualitative Studies in Education*, 3(1): 53–59.
- Martin, P. (2003). *Managing Labour Migration Temporary Worker Programs for the 21st Century*. Geneva: International Institute for Labour Studies.
- Meidani, R. (2006). Trends to a New World Order. *Perceptions*, 11: 121–143.
- Menon, A., & Weatherill, S. (2008). Transnational Legitimacy in a Globalising World: How the European Union Rescues its States. *West European Politics*, 31(3): 397-416.
- Merriam Webster Dictionary (2000). Constitutionalism. *Merriam Webster Authority & Innovation Version 2.5*.
- Moravcsik, A. (1998). *The Choice for Europe: Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht*. Ithaca: Cornell University Press.
- Moreau, P. (2016). Migrants' Problems. 2. *International Congress on Applied Sciences: Migration, Poverty and Employment, Congress Speech*, Konya: Necmettin Erbakan University.
- Moutinho, L. (2012). *Methodology and Methods, Phenomenological or Ideographic Research: A Multiplicity of Methods Applied to Scholarly Research in Management (Seminar Materials)*. Glasgow: University of Glasgow.
- Mückenberger, U. (2008). Civilising Globalism: Transnational Norm-Building Networks - A Research Programme. *GIGA Working Paper Nr.90*,

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1288049 (Erişim Tarihi: 25 Ekim 2018).

Neframi, E. (2011). Division of Competences between the European Union and its Member States concerning Immigration. Brussels: European Parliament, Directorate General for Internal Policies, Policy Department C: Citizens' Rights and Constitutional Affairs. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2011/453178/IPOL-LIBE_NT\(2011\)453178_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2011/453178/IPOL-LIBE_NT(2011)453178_EN.pdf) (Erişim Tarihi: 10 Eylül 2018).

New York Civil Liberties Union (2018). *Immigrants' Rights are Human Rights: Universal Guarantees of Rights to All People*. New York: New York Civil Liberties Union.

Official Journal of the European Union (2009). Council directive 2009/50/EC of 25 may 2009 on the conditions of entry and residence of third-country nationals for the purposes of highly qualified employment (L 155/17). <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2009:155:FULL&from=FR> (Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2017).

Official Journal of the European Union (2010). Protocol (No 2) on the application of the principles of subsidiarity and proportionality. <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0201:0328:EN:PDF> (Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2017).

Official Journal of the European Union (2014a). Regulation (EU) no 231/2014 of the european parliament and of the council of 11 march 2014 establishing an instrument for pre-accession assistance (IPA II)(L77/11). https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/financial_assistance/ipa/2014/231-2014_ipa-2-reg.pdf (Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2017).

Official Journal of the European Union (2014b). Regulation (EU) no 656/2014 of the european parliament and of the council of 15 May 2014 establishing rules for the surveillance of the external sea borders in the context of operational cooperation coordinated by the european agency for the management of operational

- cooperation at the external borders of the member states of the european union(L 189/93). http://frontex.europa.eu/assets/Legal_basis/Regulation_656_2014.pdf (Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2017).
- Oğurlu, Y. (2002). *Karşılaştırmalı İdare Hukukunda lllk İlkesi: Türk Yüksek Mahkeme Kararları, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları, Avrupa Topluluğu Adalet Divanı ve özellikle İngiltere rneği çerçevesinde Bir Denetim lt Olarak*. (1. Baskı) Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Olsen, J. P. (2002). The Many Faces of Europeanisation. *Journal of Common Market Studies*, 40(5): 921–952.
- zcan, H. (2017). *Anayasa Hukuku Açısından Sığınma Hakkı*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- zsunay, E. (2015). *Avrupa birliği hukuku ve türkiye – AB ilişkileri* (1. Baskı). İstanbul: Vedat Kitapılık.
- Paquet, G. (2001). The New Governance, Subsidiarity, and the Strategic State (pp. 183-214). In: Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) (2001). *Governance in the 21st Century*. Paris: OECD Publications.
- Perry, C. (1998). Processes of a Case Study Methodology for Postgraduate Research in Marketing. *European Journal of Marketing*, 32(9/10): 785–802.
- Peshkopia, R. (2005). Asylum in the Balkans: European Union and United Nations High Commissioner for Refugees Assistance to Balkan Countries for Establishing Asylum Systems. *Southeast European and Black Sea Studies*, 5(2): 213–241.
- Pinterest (2018). Bursa İli'nin İlçeleri Haritası. <https://www.pinterest.com/> (Erişim Tarihi: 20 Eyll 2018).
- Pollack, M. A. (2000). International Relations Theory and European Integration. Robert Schuman Centre for Advanced Studies, *EUI Working Paper RSC No. 2000/55*, <https://core.ac.uk/download/pdf/6538446.pdf> (Erişim Tarihi: 20 Eyll 2018).

- Riege, A. M. (2003). Validity and Reliability Tests in Case Study Research: A Literature Review with “Hands-On” Applications for Each Research Phase. *Qualitative Market Research: An International Journal*, 6(2): 75–86.
- Riley, R. W. & Love, L. L. (2000). The State of Qualitative Tourism Research. *Annals of Tourism Research*, 27(1): 164–187.
- Ritzer, G. (2011). *Sociological theory* (8. Baskı). New York: McGraw-Hill.
- Rosamond, B. (2010). New theories of European integration (pp. 104–122). In: Cini, M. & Pérez-Solórzano Borragán, N. (Eds.) (2010). *European Union Politics*. (3rd ed.) Oxford: Oxford University Press.
- Rosas, A. (2014). Exclusive, shared and national competence in the context of EU external relations: Do such distinctions matter? (pp. 17–44). In Govaere, I., Lannon, E., van Elsuwege, P. & Adam, S. (Eds.) *The European Union in the world: Essays in honour of Marc Maresceau*. Leiden: Brill.
- Said, E. W. (1994). *Culture and Imperialism*. New York: Vintage Books.
- Schenkkan, N. (2016). *Nations in Transit 2016: Europe and Eurasia Brace for Impact*. Washington, D.C.: Freedom House.
- Schierup, C. U., Hansen, P. & Castles, S. (2006). *Migration, citizenship, and the European welfare state: A European dilemma*. Oxford: Oxford University Press.
- Schiller, N. G., Basch, L. & Blanc, C. S. (1995). From Immigrant to Transmigrant: Theorizing Transnational Migration. *Anthropological Quarterly*, 68(1): 48–63.
- Scholten, P., Entzinger, H., Penninx, R. & Verbeek, S. (Eds.) (2015). *Integrating immigrants in Europe: Research–policy dialogues*. Heidelberg: Springer.
- Servantie, D. (2017). *Türkiye – AB Mülteci Sözlüğü*. İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı.
- Shaw, C. (2009). *The EU and the Western Balkans: Grassroots peacebuilding and enlargement*. Brussels: Quaker Council for European Affairs.

- Shepsle, K. A. (1979). Institutional Arrangements and Equilibrium in Multidimensional Voting Models. *American Journal of Political Science*, 23(1): 27-59.
- Shepsle, K. A. (1983). Institutional Equilibrium and Equilibrium Institutions. *APSA Conference Paper*, <http://hdl.handle.net/10535/5498> (Erişim Tarihi: 20 Eylöl 2018).
- Soylu, S. (2018). Kartepe Zirvesi: Göç, Mültecilik ve İnsanlık. *Açılış Konuşması*, <https://www.kartepezirvesi.com/acilis-konusmalari> (Erişim Tarihi: 20 Aralık 2018).
- Sputnik (2016). Kanada 300 Bin Sığınmacı Alacak. <https://sptnkne.ws/c9AZ> (Erişim Tarihi: 20 Eylöl 2018).
- Streeck, W. & Vitois, S. (1995). The european community: Between mandatory consultation and voluntary information. In Rogers, J.& Streeck, W. (Eds.) *Works councils: Consultation, representation, and cooperation in industrial relations*. Chicago: University of Chicago Press.
- Sullivan, E. T. & Frase, R. S. (2009). *Proportionality principles in american law: Controlling excessive government actions*. Oxford: Oxford University Press.
- Šušnjar, D. (2010). *Proportionality, fundamental rights, and balance of powers*. Leiden: Brill.
- Sweet, A. S. & Sandholtz, W. (1997). European Integration and Supranational Governance. *Journal of European Public Policy*, 4(3): 297-317.
- TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu (2010). *İnsan Hakları Işığında Türkiye’de Bulunan Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasadışı Göçmenlerin Sorunları*. Ankara: TBMM Basımevi.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı (2018). 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi: Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar İle Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. 15 Temmuz 2018 tarihli ve

30479 sayılı Resmi Gazete, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/19.5.4.pdf> (Erişim Tarihi: 12.11.2018).

T.C. Dışışleri Bakanlığı (2018). Türkiye-AB Arasında 18 Mart'ta Varılan Mutabakata İlişkin Soru-Cevaplar. http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ab-arasinda-18-mart_tavarilan-mutabakata-iliskin-soru-cevaplar.tr.mfa (Erişim Tarihi: 28.12.2018).

T.C. Dışışleri Bakanlığı, Avrupa Birliği Başkanlığı (2018). 18 Mart 2016 Tarihli Türkiye – AB Zirvesi Bildirisi (18 Mart Mutabakatı). https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/18_mart_2016_turkiye_ab_zirvesi_bildirisi_.pdf (Erişim Tarihi: 28.12.2018).

T.C. İçişleri Bakanlığı, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) (2018). 15 Ekim 2018 tarihli Türkiye'deki Geçici Barınma Merkezleri Verileri. https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2374/files/15_10_2018_Suriye_GBM_Bilgi_Notu_1.pdf (Erişim Tarihi: 28.12.2018).

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2013). *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu. Yayın No. 3*. Ankara: GİGM Yayınları.

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2018a). Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı. http://www.goc.gov.tr/icerik3/duzensiz-goc_363_378_4710 (Erişim Tarihi: 28.12.2018).

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2018b). Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyrak Dağılımı. http://www.goc.gov.tr/icerik3/duzensiz-goc_363_378_4710 (Erişim Tarihi: 28.12.2018).

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2018c). Yıllara Göre Göçmen Kaakıları. http://www.goc.gov.tr/icerik3/duzensiz-goc_363_378_4710 (Erişim Tarihi: 28.12.2018).

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2018d). GİGM Uluslararası Koruma İstatistikleri. http://www.goc.gov.tr/icerik3/uluslararasi-koruma_363_378_4712 (Erişim Tarihi: 28.12.2018).

- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2018e). GİGM geri Gönderme Merkezleri İstatistikleri. http://www.goc.gov.tr/icerik3/geri-gonderme-merkezleri_363_378_10094 (Erişim Tarihi: 28.12.2018).
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2018f). Geçici Koruma İstatistikleri. http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik (Erişim Tarihi: 28.12.2018).
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2019). Güvenli, Sistemli ve Düzenli Göç İçin Küresel Mutabakat: Hükümetlerarası Müzakere Edilen ve Mutabık Kalınan Nihai Belge. <http://www.goc.gov.tr/files/files/k%C3%BCresel%20g%C3%B6%C3%A7%20mutabakat%C4%B1.pdf> (Erişim Tarihi: 2.1.2019).
- T.C. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü (2019a). Derneklerin Bölgelere Göre Dağılımı. <https://www.dernekler.gov.tr/tr/AnasayfaLinkler/derneklerin-bolgelere-gore.aspx> (Erişim Tarihi: 2.1.2019).
- T.C. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü (2019b). İllere Göre Faal Dernek Sayıları. <https://www.dernekler.gov.tr/tr/AnasayfaLinkler/illereGoreIstatistik.aspx> (Erişim Tarihi: 2.1.2019).
- T.C. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü (2019c). Derneklerin Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı. <https://www.dernekler.gov.tr/tr/AnasayfaLinkler/derneklerin-faaliyet-alanina-gore.aspx> (Erişim Tarihi: 2.1.2019).
- T.C. Resmî Gazete (1961). Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme (1951 Tarihli Cenevre Konvansiyonu). RG 5 Eylül 1961, Sayı 10898, <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10898.pdf> (Erişim Tarihi: 19 Nisan 2018).
- The Economist (2014). The western balkans and the EU: In the queue. <http://www.economist.com/news/europe/21620264-door-membership-remains-open-region-must-do-more-get-it-queue> (Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2017).
- The Economist Intelligence Unit (2016). *Measuring Well-governed Migration: The 2016 Migration Governance Index*. London: The Economist Intelligence Unit.

- The EU Blue Card Network (2016). The EU blue card network: Live and work in europe. <https://apply.eu/Questions/> (Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2017).
- The World Bank (2015). Data of net migration. <http://data.worldbank.org/indicator/SM.POP.NETM> (Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2017).
- Triandafyllidou, A. & Gropas, R. (Eds.) (2014). *European immigration: A sourcebook* (2. Baskı). Hampshire: Ashgate Publishing.
- Tsoukas, H. (1989). The Validity of Idiographic Research Explanations. *Academy of Management Review*, 14(4): 551–561.
- Tushnet, M. (2014). *Advanced introduction to comparative constitutional law*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- United Nations (2016). Resolution Adopted by the General Assembly on 19 September 2016: New York Declaration for Refugees and Migrants. https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/71/1 (Erişim Tarihi: 20 Aralık 2018).
- United Nations (2018). Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration. https://refugeesmigrants.un.org/sites/default/files/180711_final_draft_0.pdf (Erişim Tarihi: 20 Aralık 2018).
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) (1954). *Convention relating to the Status of Stateless Persons*. Geneva: UNHCR.
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) (1998). *Sığınma ve Mülteci Konularındaki Uluslararası Belgeler ve Hukuki Metinler*. Ankara: UNHCR Türkiye Temsilciliği.
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) (2016a). *Mülteci ve Göçmen? Sözcük Seçimleri Önemlidir*. Geneva: UNHCR.

- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) (2016b). *3RP Regional Refugee & Resilience Plan 2016-2017 in Response to Syria Crisis: Regional Strategic Overview*. Geneva: UNHCR.
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) (2018). *Convention and Protocol relating to the Status of Refugees (Text of the 1951 Convention Relating to the Status of Refugees, Text of the 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees, Resolution 2198 (XXI) adopted by the United Nations General Assembly)*. Geneva: UNHCR.
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) (2019). UNHCR Operational Portal Refugee Situations: Syria Regional Refugee Response. https://data2.unhcr.org/en/situations/syria/location/113#_ga=2.93404253.1933950847.1547988297-1230796159.1547988297 (Erişim Tarihi: 16 Ocak 2019).
- United Nations International Children's Emergency Fund (UNICEF) (2018). UNICEF Turkey 2018 Humanitarian Situation Report. https://www.unicef.org/appeals/files/UNICEF_Turkey_Humanitarian_Situation_Report_September_2018.pdf (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2018).
- United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) (2004). *United Nations Convention Against Transnational Organized Crime and the Protocols Thereto*. <https://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf> (Erişim Tarihi: 20 Aralık 2018).
- Vertovec, S. (2004). Migrant Transnationalism and Modes of Transformation. *International Migration Review*, 38(3): 970–1001.
- Vertovec, S. & Cohen, R. (Eds.) (2002). *Conceiving cosmopolitanism: Theory, context, and practice*. Oxford: Oxford University Press.
- Voegeli, W. (2010a). Foundations of European Law: Competences. *Euromaster Postgraduate Lecture Series*, Hamburg: University of Hamburg.

- Voegeli, W. (2010b). Foundations of European Law: Supremacy. *Euromaster Postgraduate Lecture Series*, Hamburg: University of Hamburg.
- Voegeli, W. (2012). Introduction to the System of the European Union. *Euromaster Postgraduate Lecture Series*, Hamburg: University of Hamburg.
- Waldron, J. (1998). Judicial Review and the Conditions of Democracy. *The Journal of Political Philosophy*, 6(4): 335-355.
- Waldron, J. (2006). The Core of the Case against Judicial Review. *The Yale Law Journal*, 115(6): 1346-1406.
- Wallace, H. (2000). Europeanisation and Globalisation: Complementary or Contradictory Trends? *New Political Economy*, 5(3): 369–382.
- Wallace, H., Pollack, M. A. & Young, A. R. (Eds.) (2010). *Policy-making in the european union* (6. Baskı). Oxford: Oxford University Press.
- Weiner, M. & Munz, R. (1997). Migrants, Refugees and Foreign Policy: Prevention and Intervention Strategies. *Third World Quarterly*, 18(1): 25–51.
- Wendt, A. (1992). Anarchy is what States Make of it: The Social Construction of Power Politics. *International Organization*, 46(2): 391-425.
- Wendt, A. (1999). *Social Theory of International Politics*. (1st ed.) Cambridge: Cambridge University Press.
- Wiener, A. (2003). Constructivism: The Limits of Bridging GAPS. *Journal of International Relations and Development*, 6(3): 252-275.
- Wheeler, B. & Hunt, A. (2016). The UK's EU referendum: All you need to know. <http://www.bbc.com/news/uk-politics-32810887> (Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2017).
- Yeşiltaş, M. (2018). Ankara'daki Zirve Astana ve Soçi Zirvelerini Tamamlıyor. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETAV),

<https://www.setav.org/ankaradaki-zirve-astana-ve-soci-zirvelerini-tamamliyor/>
(Erişim Tarihi: 22 Aralık 2018).

Yin, R. K. (2013). *Case study research: Design and methods* (5. Baskı) Thousand Oaks et al.: Sage Publications.

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı (YÖK) (2018). İstanbul ve Bursa İllerindeki Üniversitelerin Listesi. <https://yoksis.yok.gov.tr/websitesiuygulamaları/harita/>
(Erişim Tarihi: 22 Ekim 2018).

Zimmermann, K. F. (2005). *European migration: What do we know?* Oxford: Oxford University Press.

Zürn, C. F. (2007). *Deliberative Democracy and the Institutions of Judicial Review*. Cambridge: Cambridge University Press.

Zürn, M. (2004). Global Governance and Legitimacy Problems. *Government and Opposition*, 39(2): 260-287.

Zürn, M. & Checkel, J. T. (2005). Getting Socialized to Build Bridges: Constructivism and Rationalism, Europe and the Nation-State. *International Organization*, 59(4): 1045-1079.